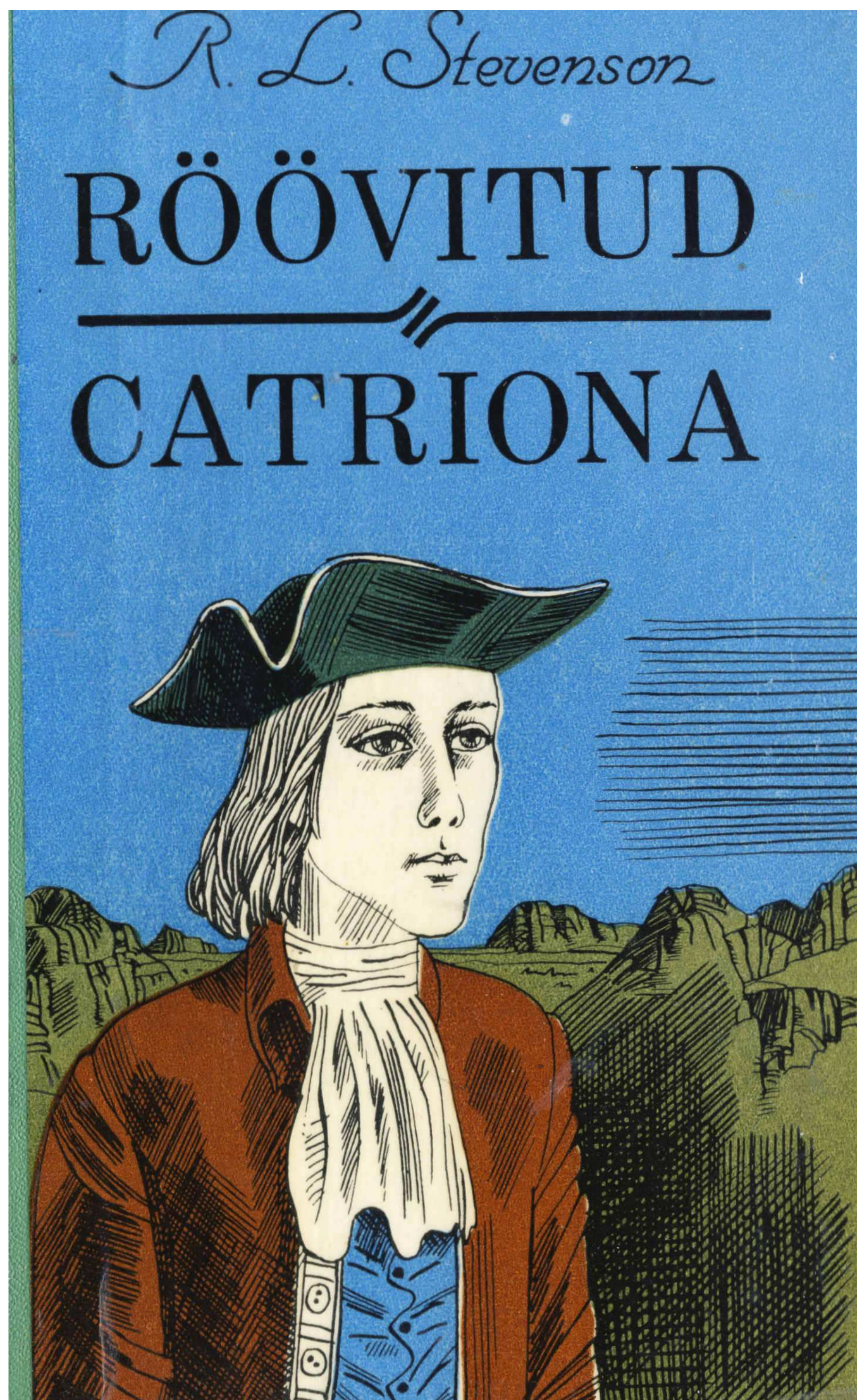

R. L. Stevenson_RÖÖVITUD_CATRIONA

KIRJASTUS «EESTI RAAMAT» • TALLINN 1975

Pühendus

Mu kallis Charles Baxter, kui Te kunagi seda juttu loete, esitate endale kindlasti rohkem küsimusi, kui mina vastata suudaksin. Näiteks, kuidas võis Appini mõrv toimuda 1751. aastal, kuidas Torrani kaljud nii Earraidi ligidale said või miks pole protsessi kohta avaldatud aruandes sõnakestki David Balfourist. Need pähklid pole minu hammaste jaoks. Kui Te aga pärite mult aru Alani süü või süütuse üle, siis arvatavasti suudan kirjutatut kaitsta. Veel tänapäeval võite leida, et Appini rahvapärimused on selgesti Alani poolt. Kui Te järele uurima hakkate, võite isegi kuulda, et tolle «teise mehe», tolle tegeliku tulistaja järglased elavad seal kandis tänini. Kuid tolle teise mehe nime, uurige nii palju kui tahes, Te ei kuule, sest mägilane austab saladust ja oskab juba loomu poolest seda hoida. Võiksin veel pikalt jätkata, õigustada üht punkti ja näidata, kui väär on teine, kuid õigem on kohe alguses tunnistada, et mul ei olegi soovi eriti täpne olla. Ma ei kirjuta raamatut mitte kirjatarga raamatukogule riiulitäiteks, vaid talveõhtuse koolitoa tarbeks, kui tükid juba õpitud ja uneaeg ligi. Ja ausal Alanil, kes oli omal ajal ikka uljalt valmis relvi ristama, pole selles uues elus ohtlikumat ülesannet kui rebida mõne noorsandi mõtted lahti Ovidiusest, viia ta tükikeseks ajaks eelmise sajandi Šoti mägismaale ning anda talle veel une-nägudessegi kaasa kütkestavaid kujutelmi.

Teilt, mu kallis Charles, ei julge ma nõuda, et see jutt Teile meeldima peaks. Aga võib-olla meeldib see Teie pojale, kui ta suuremaks saab, ja ehk ön tal ka hea meel esilehelt oma isa nime leida. Mulle aga omakorda teeb rõõmu seda nime sinna panna — nende päevade mälestuseks, millest õige paljud olid õnnelikud ja mõned ka kurvemad, kuigi praegu on mõlemaid ühtmoodi meeldiv meenutada. Kui mulle tundub kummaline nii kauge maa ja aja

tagant neid ammuseid noorusmälestusi heietada, siia veel kummalisem peab see tunduma Teile, kes Te ikka neidsamu tänavaid kõnnite, kes Te kas või hommepäev võite lükata lahti ukse ja astuda sisse sinna, kus me hakkasime ennast ühte ritta sobitama Scotti, Robert Emmeti ja meie armsa, kuid vähetuntud Macbeaniga; või astuda mööda nurgakesest, kus kuulus Burns ja tema sõbrad õlut rüüpi-des vaidlesid. Kuidas see minevik argiaskelduste vahel Teie mälestustes kõlama peaks! Laske tal siis kõlada, aga meenutage seejuures vahel lahkesti ka oma sõpra

R.L.S-1.
Skerryvore, Bournemouth.

I peatükk Asun teele Shaw'de lossi

Alustan oma seikluste lugu ühest varasest juunihommikust issanda aastal 1751, mil ma oma isamaja ukse viimast korda enda järel lukku keerasin. Kui ma teed mööda astuma

hakkasin, kuldas päike juba mäeharju, ja kui ma kiriklani jõudsin, vilistasid musträstad sirelipõõsastes ning koidu ajal oru kohal hõljunud udu hakkas tõusma ja hajuma.

Essendeani õpetaja mister Campbell, hea mees, ootas mind aiaväraval. Ta küsis, kas ma olen hommikust söönud, ja kuulnud, et mul pole midagi vaja, võttis mu käe mõlema peo vahele ning tõmbas endale sõbralikult käevangu.

«Hüva, Davie, mu poiss,» ütles ta, «tulen sinuga koos koolmeni ja näitan teeotsa kätte.»
.

Ja me hakkasime vaikides minema.

«On sul kahju Essendeanist lahkuda?» küsis ta tükikese aja pärast.

«Oh, söör,» vastasin mina, «kui ma teaksin, kuhu ma lähen või mis mind ees ootab, saaksin teile vastata puhtast südamest. Essendean on tõesti tore koht ja ma olen siin väga õnnelik olnud, ent kuskil mujal pole ma ju kunagi viibinudki. Kuna mu isa ja ema on surnud, ei ole ma neile Essendeanis põrmugi ligemal kui näiteks Ungari kuningriigis, ja kui ma seal, kuhu lähen, paremini edasi peaksin jõudma, siis ausalt öeldes lähen hea meelega.»

«Jah?» ütles mister Campbell. «Väga hea, Davie. Praegu ongi õige aeg sulle su tulevikust rääkida, vähemalt niipalju, kui mulle teada. Kui su ema oli juba surnud ja ka su isa, auväärne ja jumalakartlik mees, lõppu lähenemas tundis, andis ta minu hoolde ühe kirja, mille ta ütles olevat

6

sinu päranduse. «Niipea kui ma olen läinud,» ütles ta, «ning maja on korda seatud ja majakraam müüdud (kõik see, Davie, on tehtud), andke mu pojale see kiri kätte ja saatke ta teele Shaw'de lossi, mis asub Cramondi lähedal. Ma olen sealt pärit, ja seepärast on õige, et mu poeg sinna tagasi läheb. Ta on tragi poiss,» ütles su isa, «ja tubli käija, ma ei kahtlegi, et ta ilusasti kohale jõuab ning seal kõigile meeldima hakkab.»»

«Shaw'de loss!» hüüatasin mina. «Mis oli mu vaesel isal pistmist Shaw'de lossiga?»

«Kes seda'nd nii kindlasti teab,» lausus mister Campbell. «Selle perekonna nimi on sama, mida sinagi kannad — Shaw' Balfour: vana, aus, korralik perekond, võibolla viimasel ajal veidi alla käinud. Ka sinu isa oli haritud mees, nagu tema seisukohale sobiv, keegi ei oleks tõenäoliselt temast paremini kooli juhatanud. Aga tema kõneviis oli teine kui tavalisel koolmeistril; nagu sa isegi mäletad, oli mul alati hea meel, kui ta kiriklasse aadlike hulka tuli, ja mu omagi suguvõsa liikmed, Kilrenneti, Dunswire'i ja Minchi Campbellid ning teised — kõik tuntud härrasmehed — tundsid tema seltskonnast rõõmu. Ja lõpuks — et kõik selle looga ühenduses olevad asjad sul teada oleksid — siin ongi see testamendina mõeldud kiri, millele meie lahkunud vend ise käe alla on pannud.»

Ta andis mulle kirja, mis oli adresseeritud järgmiselt: «Shaw'de soost eskvaier Ebenezer Balfourile temale kuuluvas Shaw'de lossis annab selle üle minu poeg David Bal-four.» Süda hakkas mul päris peksma säherduse hiilgava väljavaate ees, mis nüüd äkki avanes kuueteistkümneaastasele poisile, Ettrick Foresti vaese külakoolmeistri pojale.

«Mister Campbell,» kogelesin ma, «kui te oleksite minu asemel, kas teie läheksite?»

«Kindlasti teeksin ma seda,» vastas kirikuõpetaja, «ja ilma kõhklemata. Sinusugune tubli noormees jõuab Cra-mondisse kahe päevaga. Ja kui peaks juhtuma kõige halvem ning sinu kõrged sugulased (ma ei saa ikka teisiti, kui pean neid sinuga ühte suguvõssa arvama) jätavad su ukse taha, tarvitseb sul ainult jälle kaks päeva kõmpida ning sa võid taas kirikla uksele koputada. Ent ma tahaksin pigem loota, et sind hästi vastu võetakse,

nagu su vaene isa sulle soovis, ja et sinust — niipalju kui mina taipan — aja jooksul tähtis isand saab. Kuid minu kohus,

7

Davie, mu poiss,» jätkas ta, «on kasutada seda lahkumis-hetke ning hoiatada sind maailmas varitsevate ohtude eest.»

Siinkohal otsis ta pilguga sobivat istekohta, toetas ennast teeservas kase all suurele kivile ning kohendas mugavamalt istuma, huuled väga tõsises näos pikalt torru aetud. Et päike oli nüüd kahe mäetipu vahelt meile peale paistma hakanud, sättis ta oma taskurätiku kolmnurkse kübara peale varjuks. Seal hoiatas ta siis mind, nimetis-sõrm püsti, kõigepealt igasuguse ketserluse eest, milleks mul kiusatustki polnud, ning pani mulle südamele, et ma ikka järjekindlalt palvetaksin ja piiblit loeksin. See tehtud, maalis ta mu vaimusilma ette pildi suurest lossist, kuhu mul tuli minna, ning õpetas, kuidas selle elanikega suheldes ennast üleval pidada.

«Ole ebaolulistes asjades tagasihoidlik,» ütles ta. «Pea meeles, et ehkki kõrgesti sündinud, oled sa üles kasvanud maakohas. Ära tee meile häbi, Davie, ära tee meile häbi! Ole tolles suures uhkes majas kõigi nende ülemate ja alamate inimestega nii kena, tähelepanelik, rutulise mõtlemise ning aeglase ütlemisega kui vähegi võimalik. Ja mis puutub majaisandasse — pea meeles, et ta on maja-isand —, ma ei ütle muud, kui et austa seda, kes austust väärib. Tema käske täita peaks olema meelepärane, vähemalt noorele inimesele.»

«Võib-olla küll, söör,» vastasin mina. «Luban teile, et teen, nagu te õpetasite.»

«Väga hästi öeldud,» vastas mister Campbell südamlikult. «Nüüd aga tulgem olulisema või, kuidas võtta, vahest just ebaolulisema juurde. Siin on sulle pakike, milles on neli asja.» Seda öeldes kiskus ta paki mõningate raskustega oma kuue sisetaskust lagedale. «Esimene nendest neljast on sinu seaduslik omand — natuke raha su isa raamatute ja majakraami eest, mille ma ostsin, nagu ma juba algul ütlesin, kavatsusega see uuele kooliõpetajale kasudega edasi müüa. Teised kolm on kingitused missis Campbelli ja minu poolt ning meil oleks hea meel, kui sa need vastu võtaksid. Esimene neist on ümmargune ja meeldib sulle esialgu kindlasti kõige rohkem, kuid see, Davie, mu poiss, on nagu piisk vett kuumale kivile, ta aitab sind ainult sammukese edasi ja kaob käest nagu hommikutund. Teine, mis on lame ja nelinurkne ning kirjadega kaetud, toetab sind kogu elu nagu hea reisikepp pikal teekonnal või pehrne padi tõvevoodis. Kolmas, kandiline asi, juhatab sulle minu palvel teed paremasse maailma.»

Nende sõnadega tõusis ta püsti, võttis kübara peast ja palvetas väheke aega valju häälega ning liigutavaid väljendeid pruukides noormehe eest, kes läheb laia maailma,' haaras mu äkitselt oma käte vahele ning embas kõigest jõust, siis lükkas mu õlgadest veidi eemale ja silmitses mind, nägu täis sügavat kurbust, pööras korraga ringi, hüüdis mulle: «Hüvasti!» ning hakkas tuldud teed mööda pooljoostes tagasi minema. Mõnele teisele oleks see naljakana tundunud, mina aga olin naerust kaugel. Jälgisin kirikuõpetajat pilguga, kuni ta silmist kadus, ent tema ei aeglustanud sammu ega vaadanud kordagi tagasi. Siis ma taipasin, et selle põhjuseks oli kurbus minu lahkumise pärast, ja mu südametunnistus hakkas mind raskesti vaevama, sest mina olin üksnes rõõmu täis, et saan minema sellest vaiksest külakolkast ning lähen suurde tähtsasse majja rikaste ja auväärsete aadlike hulka, kes on minuga ühest soost ning kannavad sama nime.

«Davie, Davie,» mõtlesin ma, «kas on säherdust musta tänamatust iial nähtud? Kas sa siis mingi tühipalja nime pärast oled valmis unustama vanad sõbrad ja nende heateod? Häbi, häbi; oh, kui häbi!»

Ja ma istusin kivile, millelt hea mees oli äsja tõusnud, ning avasin pakikese, et näha, mida kingitused endast kujutavad. Asi, mida mister Campbell kandiliseks nimetas, oli, nagu ma ka üsna õigesti olin arvanud, väike piibel, mida võis pleedinurgas kanda. Ümmarguseks nimetatud asi oli šillingine münt, ja see, mis pidi mind imeväärselt aitama kõik elupäevad nii hea tervise kui tõve korral, oli paks koltunud paberileheke, millele oli punase tindiga kirjutatud:

«Kuidas valmistada piibeleheleotist. Võta piibelehe õisi ja leota kanges valges veinis; vajaduse korral tarvita lusikatäis või kaks. Neile, kelle keel on halvatuse läbi tummaks jäänud, annab see leotis kõnevõime tagasi. Hea on see vahend luuvalu vastu, ta rahustab südant ja tugevdab mälu. Võta neidsamu õisi ja pane klaasnõusse, mis pealt tihedasti kinni, aseta see kuuks ajaks sipelgapessa, siis võta ta välja, ja sa leiad nõust vedeliku, mis on tulnud õitest; hoia seda rohuklaasis — leotis on kasulik nii haigetele kui tervetele, nii meestele kui naistele, Kirikuõpetaja enese käega oli lisatud!

9

Aitab ka nikastuse korral, kui haigele kohale hõõruda; kooiikute puhul iga tunni järel supilusikatäis sisse võtta.

Muidugi naersin ma selle peale, ent see oli naer läbi pisarate, ja mul oli hea meel, kui kompsukese kepi otsa sain. Seadsin kohe sammud läbi koolme ja teisest kaldast üles mäekünkale. Kui ma rohtunud vankriteele jõudsin, mis kaugele üle kanarbikunõmme viis, heitsin veel viimase pilgu Essendeani kirikule, kiriklat ümbritsevatele puudele ning suurtele pihlakatele kirikuaias, kus puhkasid mu isa ja ema.

II peatükk Jõuan sihtpunkti

Järgmisel hommikupoolikul mäeharjale jõudes nägin enda ees mereni laskuval nõlval kogu paikkonda, kallaku keskel pikal seljandikul aga Edinburgh'd, mis ajas suitsu välja kui lubjapõletusahi. Lossil lehvis lipp ning kiiljas lahes saalisid edasi-tagasi või seisid ankrus laevad, mida ma suurest vahemaast hoolimata selgesti nägin ja mis mu maarotisüdame kõvasti põksuma panid.

Varsti pärast seda sattusin karjusehütile, kust sain väga üldsõnalist juhatust, kuidas Cramondisse jõuda. Niimoodi aeg-ajalt ühelt ja teiselt teed küsides rühkisin edasi läände, Colintoni juures pealinnast mööda, kuni jõudsin välja- Glasgow' teele. Ning seal silmasin oma suureks rõõmuks ja imetluseks vilepillihelide saatel marssivat rügementi: kõik mehed astusid ilusasti ühte jalga, ees punase näoga vana kindral halli hobuse seljas ja järel kompanii grenadere, paavstimütsi moodi peakatted peas. Punakuubi' vaadates ning lõbusat muusikat kuuldes väratas mu süda uhkusest.

Veel veidi maad edasi, ja mulle,öeldi, et olen juba Cra-mondis. Nüüd hakkasin oma pärimistes ka Shaw'de lossi mainima. See nimi paistis mu teejuhatajaid üllatavat. Algul arvasin, et mu lihtne välimus, teetolmune külapoisiriietus ei sobinud ehk hästi kokku uhke lossiga, kuhu ma teel

' Inglise sõdurid kandsid tollal punaseid mundreid.

olin. Ent kui kaks või kolm inimest olid mulle samasuguse pilgu heitnud ning sama vastuse andnud, hakkasin taipama, et midagi oli viltu Shaw'de lossi enesega.

Et kohe sellele aimusele seletust saada, muutsin oma küsimuste vormi. Nähes, et mööda külavaheteed loksub vankrikastis ligemale avala näoga noormees, küsisin temalt, kas ta on midagi kuulnud majast, mida Shaw'de lossiks nimetatakse.

Noormees peatas hobuse ja vaatas mind just niisamasuguse pilguga, nagu teisedki olid vaadanud.

«Olen küll,» vastas ta. «Mis siis?»

«On see suur maja?» küsisin.

«Muidugi,» vastas hoormees. «Maja on suur, kohe hiiglamasuur.»

«Noh, aga mis inimesed seal elavad?»

«Inimesed!» hüüatas ta. «Oled sa kuu pealt kukkunud või? Seal pole üldse inimesi, keda inimesteks võiks pidada.»

«Kuidas nii?» vaidlesin vastu. «Aga mister Ebenezer?»

«Oh jaa,» nõustus noormees, «isand ise küll, kui sul teda vaja läheb. Mida sa, kulla mees, sealt üldse otsid?»

«Mulle öeldi, et võin sealt tööd leida,» vastasin, püüdes näida nii alandlikuna kui võimalik.

«Misasja?» hüüatas vankris istuja lõikaval häälel, nii et isegi ta hobune võpatas. «Noh, sõber,» lisas ta siis, «minu asi see muidugi ei ole, aga sa paistad sihuke viisaka jutuga poiss olema... Võta minu nõu kuulda ja hoia parem Shaw'de lossist eemale.»

Järgmisena kohtasin ilusa valge parukaga vilgast mehikest, kes paistis olevat siinne habemeajaja. Teades, missugused lobamokad habemeajajad tavaliselt on, küsisin talt kohe ilma keerutamata, mis sorti mees see mister Bal-four Shaw'de lossist ka on.

Habemeajaja laskis läbi hammaste vilet ja vastas: «Ei miskit sorti, üleüldse mitte inimese sorti,» ning hakkas mult väga kavalasti pärima, miks ma selle vastu huvi tunnen, aga mina olin veel kavalam ja mehike läks oma järgmise kliendi juurde niisama targalt, kui eelmise mant tuli.

Ma ei oska kirjeldadagi, mäherduse hoobi see kõik mu kujutelmadele andis. Mida ebamäärasemad etteheited olid, seda vähem nad mulle meeldisid, sest seda avarama ruumi nad kujutlusvõimele jätsid. Missugune see loss siis oli, et

kogu ümbruskond kohkus ja sulle pärani silmi otsa vahtima jäi, kui sinna teed küsisid? Või missugune oli isand, kui ta halb kuulsus sulle juba teed mööda vastu veeres? Oleks Essendean tunni tee kaugusel olnud, oleksin oma ettevõtmise sedamaid katki jätnud ning kohe mister Campbelli juurde tagasi pöördunud. Et ma aga olin juba nii kaugele tulnud, oli mul piinlik asja ilma kontrollimata katki jätta, lihtsalt eneseармastuse pärast pidin selle lõpule viima. Ja ehkki see, mis ma kuulsin, mulle sugugi meele 'ärele ei olnud, ja kuigi mu samm järjest lühemaks jäi, tüsisin ikka vastutulijatelt teed ning kõmpisin muudkui edasi.

Juba oli loojanguaeg lähedal, kui kohtasin tüsedat, mustajuukselist, kibestunud näoga naist, kes vaevaliselt mäenõlvast alla komberdas. Kui ma talle oma tavalise küsimuse esitasin, pöördus ta sedamaid ringi, rühkis minuga koos tagasi mäeharjale, kust oli äsja tulnud, ning näitas majamürakat, mis seisis järgmises orus keset rohelist aasa õige alasti.

Paik oli iseenesest kena: madalad mäekünkad ümberringi olid kaetud meeldivate metsatukkadega, siin-seal vulisesid ojakesed, ka põllud olid minu arusaamist mööda vägagi ilusad. Maja ise paistis aga nagu varemeis olevat, tema juurde ei viinud ühtegi teed, suitsu ei tõusnud ühestki korstnast, ka polnud näha midagi aia-taolist. Mu meeleolu langes veelgi. «Seesama?» hüüatasin ma.

Naise näos vaikus õelus ja viha. «See, jah, ongi Shaw'de loss!» karjus ta. «Verest sai ta alguse, veri pani ta ehitamise seisma ning veri teeb ta maatasa. Vaata!» hüüdis naine. «Ma sülitan tema maa peale ja nean tema ära. Olgu hirmus tema ots! Kui sa isandat näed, ütle talle, mis sa kuulsid, ütle talle, et nüüd on Jennet Clouston tuhat kakssada ja üheksateistkümmend korda neednud ära tema enese ja tema maja, tema lauda ja talli, tema teenrid ja külalised, peremehe ja tema naise, tütre ja poja. Hirmus, hirmus olgu nende ots!»

Ja naine, kelle jutt oli kiledaks kriiskamiseks paisunud, pöördus kannapealt ringi ning oligi läinud. Seisin seal, kuhu olin temast jäänud, ihukarvad püsti. Noil aegadel uskus rahvas veel nõidadesse ja värises sajatamise ees, ning manamine, mis tolle naise suust nii soravalt tuli, nagu oleks tegu lihtsalt hoiatusega, et takistada mind oma kavatsust täide viimast, võttis mul jalgadest jõu.

12

Istusin maha ja hakkasin Shaw'de lossi silmitsema. Mida rohkem ma ringi vaatasin, seda meeldivam mulle ümbrus tundus: igal pool õitsesid okasviirpuupõõsad, aasad olid lammastest kirjud, taevas tiirutas vareseparv — kõik kõneles viljakandvast pinnasest ja heast kliimast ning ainult varemeis hoone seal keskel ei sobinud üldisesse pilti.

Kui ma seal niimoodi kraavikaldal istusin, hakkas rahvas põldudelt koju tulema, kõik ikka minust mööda, ent mul ei olnud tuju nende tervitustelegi vastata. Lõpuks läks päike looja ja siis nägin otsejoones kuldsesse õhtu-taevasse tõusvat suitšuvinet. Mulle tundus see nii peenike, nagu oleks ta tulnud põlevast küünlast, ent ikkagi oli ta olemas ning tähendas tuld, soojust ja toiduvalmistamist — inimolendit, kes tule oli süüdanud. See rahustas suuresti mu südant, kindlasti rohkem kui terve pudelitäis piibe-lehetinktuuri, mida missis Campbell nii kõrgelt hindas.

Hakkasin jälle astuma piki vaevumärgatavat jalgrada, mis viis mind soovitud suunas. Inimeste elupaika viiva ainsa tee kohta oli rajake tõesti liiga tähelepandamatu, aga teist ma ei leidnud. Peagi tõi rada mind kivisammaste juurde, millel vapi kujutis küljes. Sealsamas kõrval seisis katuseta vähima j ake. Ilmselt oli see siin mõeldud pea-sissekäiguks, aga jäänud lõpetamata. Sepisrauast väravate asemel oli kaks õletuustiga kokkuseotud lipptaratükki, ja et puudus pargimüür ning polnud jälgegi sissesõiduteest, pöördus rada, mis mind siia oli toonud, väravapostidest paremalt kaarega mööda ning läks loogeldes edasi maja poole.

Mida lähemale ma majale jõudsin, seda süngem see mulle tundus. See paistis olevat lihtsalt üks tiib lõpetamata jäänud hoonest. Ehituse teine ots, mis oleks tegelikult pidanud olema maja keskosa, oli ilma katuseta ning taeva taustal paistsid lõpetamata müüri astmed ja jätkud. Osa aknaid oli klaasideta ning nahkhiired lendasid sealt sisse ja välja nagu tuvid tuvilas.

Kui ma päris maja ligi sain, oli juba õhtu käes, ning kolmest alumise korruse aknast, mis olid väga kitsad, asusid väga kõrgel ja olid tubli võrega kaitstud, hakkas paistma võbelevat valgust.

Kas see siis oligi loss, kuhu ma olin teel? Kas selle maja seinte vahel lootsingi leida endale uusi sõpru ja hiilgavat tulevikku? Igatahes minu isamajast Essen-Waterside'is

13

paistis tulevalgus miili maa peale ning uks oli igale kerjusele valla.

Astusin ettevaatlikult ja kõrvu teritades ligemale. Kuulsin nõude kolinat ja kuiva köha, mis kedagi hooti Vaevas; kõnekõminat või koera haukumist kuulda ei olnud.

Niipalju kui viletsas valguses näha, paistis uks olevat tugevast puust ning üleni sepanaelu täis taotud. Süda põues arglikult põksumas, tõstsin käe ja koputasin korra. Siis seisin ja ootasin. Majas valitses hauavaikus — möödus terve minut, aga kuulda oli ainult nahkhiirte tiivalööke. Koputasin uuesti ja jäin jälle kuulatama. Selleks jjjaks olid mu kõrvad juba vaikusega harjunud ja ma Ikuulsin isegi kella tiksumist, mis majas aeglaselt sekundeid luges. Ent too, kes selles majas elutses, vaikis endiselt ja hoidis ilmselt isegi hinge kinni.

Olin kahevahel, kas mitte juba ära minna, kuid siis võttis minus võimust viha ja ma hakkasin jalgade ja rusikatega vastu ust prõmmima ning kõva häälega mister Bal-fourit hüüdma. Tümistasin ikka veel täie hooga, kui kuulsin oma pea kohal köhimist. Hüppasin tagasi ja nägin üles vaadates ühel esimese korruse aknal öömütsiga mehe pead ning eest laetava püssi lehter j at toru.

«Püss on laetud,» hoiatas hääl.

«Tõin kirja mister Ebenezer Balfourile Shaw'de lossist. On ta siin?»

«Kellelt kiri on?» küsis püssiga mees.

«Ei kelleltki,» vastasin, sest olin juba väga vihane.

«Pane kiri trepiastmele ja lase jalga!» öeldi mulle.

«Ei mõtlegi!» karjusin vastuseks. «Annan kirja isiklikult mister Balfourile, nagu mul kästud. See on soovituskiri.»

«Misasi?» hüüdis hääl teraval toonil. Kordasin oma sõnu.

«Ja kes sina niisugune oled?» tuli pärast väikest pausi järgmine küsimus.

«Ma ei häbene oma nime,» vastasin. «Mind kutsutakse David Balfouriks.»

Olen kindel, et mees selle peale võpatas, sest ma kuulsin, kuidas püssitoru vastu aknalauda kolksatas, ja kulus kenake hulk aega, enne kui ta hoopis teise häälega küsis:

«On su isa surnud?»

14

Olin nii üllatunud, et ei saanud sõnagi suust, ma ainult vahtisin teda, silmad pärani peas.

«Jah,» jätkas mees, «kahtlemata on ta surnud, sellepärast sa mu uksele koputadki.» Jälle pidas ta vahet siis hsas pahaselt: «Mis siis ikka, eks ma's pea sind sisse laskma,» ja kadus aknalt.

III peatükk Tutvun oma lellega

Varsti oli kuulda mitmete kettide ja riivide kolinat, uks lükati ettevaatlikult lahti, ning kui ma olin sisse astunud, pandi kohe jälle kinni.

«Mine kööki, ainult ära seal midagi puutu,» ütles hääl ja mees hakkas lukke ja riive uuesti kinni panema, mina aga kobasin käsikaudu teed ning astusin kööki.

Tuli oli heledasti põlema hakanud ja valgustas kõige lagedamat ruumi, mida ma eales olin näinud. Riiulitel seisid mõned taldrikud, lauale oli pandud õhtusöögiks kauss putru, luust lusikas kõrval, ja kruus lahjat õlut. Peale nimetatud asjade ei olnud selles suures võlvlaega ruumis muud midagi kui ainult suletud kirstud seina ääres ja tabalukuga kummut nurgas.

Niipea kui viimane kett oli kohale pandud, tuli mees minu juurde. Ta oli nigelat kasvu, längus õlgadega, kühmu hoidev olend, mullakarva nägu ees; aastaid võis tal olla nii viiekümne ja seitsmekümne vahel. Peas oli tal flanellist öömüts, samast materjalist oli ka tema öökuub, mida ta kuue ja vesti asemel näruse särgi peal kandis. Habe oli tal kaua aega ajamata, aga veel rohkem häiris ja isegi kohutas mind viis, kuidas ta mind silmitses: ta ei pööranud mult kordagi pilku, ent ei vaadanud seejuures mulle ka mitte otse näkku. Ma ei osanud kuidagi ära arvata, kes ta niisugune ameti või seisuse poolest võiks olla, kuid kõige rohkem sarnanes ta vana, muuks tööks kõlbmatu teenriga, kes on paljalt ülalpidamise eest majavalvuriks jäetud.

«Kere on hele, ah?» küsis ta, pilk umbes mu põlvede kõrgusel. «Võid selle pudru ära lõpetada.»

15

Ütlesin, et arvatavasti on see tema enese õhtusöök.

«Oh, mina saan ilma selletagi hakkama,» kostis mees. «Aga õlle joon küll ära, see teeb mu köha pehmemaks.» Mind ikka silmist laskmata jõi ta kruusist umbes poole ära ning sirutas äkki käe välja. «Näita kirja,» nõudis ta.

Ütlesin, et kiri ei ole temale, vaid mister Balfourile.

«Ja kes siis mina sinu arust olen?» imestas mees. «Anna Alexanderi kiri siia!»

«Te teate mu isa nime?»

«Oleks imelik, kui ma seda ei teaks,» vastas vanamees, «oli ta ju mu lihane vend. Ja kuigi sulle ei paista olevat meeltmööda ei mina ise, mu maja ega mu hea puder, olen ma su lihane lell, Davie, mu poiss, sina aga mu lihane vennapoeg. Nii et anna kiri siia, võta ise istet ja söö kõht täis.»

Kui ma oleksin olnud mõni aasta noorem, oleksin häbist,

16

väsimusest ja pettumusest arvatavasti nutma puhkenud. Nüüd aga ei leidnud ma lihtsalt sõnu, lausumata musta või valget ulatasin talle kirja ning istusin pudrukausi taha nii isutult, kui üks noormees seda üldse teha võib.

Sellal kummardus mu lell tulele lähemale ning pööras kirja küll üht-, küll teistpidi.

«Kas sa-tead, mis kirjas on?» küsis ta äkki.

«Näete ju isegi, söör, et pitser on terve,»

«Mnjah,» nentis vanamees. «Aga mis sind siia tõi?»

«Tulin kirja tooma,» vastasin.

«Nooh,» usutas ta kavalasti, «eks sul olid ikka omad lootused kah?»

«Tunnistan ausalt, söör,» vastasin talle, «kui mulle kõneldi, et mul olevat jõukaid sugulasi, hellitasin tõepoolest lootust, et nad võiksid mind ehk elus veidi edasi aidata. Aga ma ei ole kerjus, ma ei palu teilt almust ega oota midagi, mida te ise ei tahaks anda. Kuigi ma pole just rikas, on mul ometi sõpru, kes mind meelsasti aitavad, kui vaja.»

«Sohoh, ära siin suurusta ühti,» ütles lell Ebenezer. «Küll me omavahel läbi saama hakkame. Davie, mu poiss, kui sa seda putru nüüd enam ei söö, siis lase ma võtan ise ka

mõne lusikatäie. Eh,» jätkas ta, võtnud mult istekoha ja lusika, «hea ja tervislik toit, suurepärane roog see puder.» Ta pomises mingi söögipalve ja hakkas helpima. «Sinu isa pidas söögist väga lugu, nagu ma mäletan; teda võis pidada kui mitte just õgardiks, siis hea isuga inimeseks küll. Mina olen aga alati närb sööja olnud.» Lell võttis lonksu lahjat õlut ning see tuletas talle ilmselt võõrustaja-kohuseid meelde, sest ta lisas kohe: «Kui sul kurk kuivab, siis vesi on ukse taga.»

Selle peale ei kostnud ma sõnagi, seisin jäigalt püstijalu ja vahtisin vihaselt oma lelle. Tema aga jätkas söömist, nagu oleks tal kiire, vilksas seejuures vaadata kord minu kingi, siis jälle kodukootud sukki. Ainult üks kord, kui ta söandas silmi veidi kõrgemale tõsta, meie pilgud kohtusid, ja isegi varas, kes tabatakse, käsi võõras taskus, ei oleks suuremat kohkumist ilmutanud. See pani mind mõtlema, et kas tema pelglikkus ei ole mitte tingitud liiga kauasest üksindusest, teiste seltskonnast võõrdumisest, ja kas see mitte pärast mõningast vaevanägemist ei võiks mööduda ning mu lellest hoopis teine inimene saada. Neist mõtisklustest äratas mind leile terav hääl.

17

«Suri su isa ammu?» küsis ta.

«Kolm nädalat tagasi, söör,» vastasin.

«Alexander oli äärmiselt kinnine .. . kinnine ja vähese jutuga mees,» jätkas lell Ebenezer. «Kui ta noor oli, kõneles ta väga vähe. Ega ta minust ju suurt midagi rääkinud pole?»

«Ma ei teadnudki, et tal vend on, enne kui te ise seda ütlesite, söör.»

«Või nii!» imestas Ebenezer. «Ja muidugi Shaw'dest kah mitte sõnagi?»

«Ta ei maininud isegi mitte seda nime.»

«Mõtelda!» hüüatas lell. «Missugune imelik iseloom!» Kummatigi paistis ta erakordselt rahul olevat, aga ma ei osanud ära arvata, kas enesega, minuga või minu isa käitumisega. Igatahes näis ta üle saavat oma esialgsest vastumeelsusest või pahatahtlikkusest minu vastu, sest ta hüppas püsti, tuli üle ruumi minu juurde ja laksas mulle õlale. «Küll me läbi saama hakkame!» hüüdis ta. «Mul on tõesti hea meel, et su sisse lasksin. Aga nüüd magama!»

Minu üllatuseks ei süüdanud ta küünalt ega lampi, vaid astus pimedasse koridori, sammus teed kobades ja raskesti hingeldades trepist üles ning peatus ühe ukse ees, mille ta lukust lahti keeras. Olin komberdanud, nii hästi kui sain, kohe ta kannul ja lell palus mind sisse astuda, sest see pidigi minu tuba olema. Tegin, nagu kästud, kuid mõne sammu järel peatusin ja palusin endale küünalt, et näeksin voodisse heita.

«Sohoh,» imestas lell Ebenezer, «väljas on ju ilus kuupaiste.»

«Pole seal kuud ega tähti, söör, vaid kottpime öö,» vaidlesin vastu. «Ma ei näe vooditki.»

«Sohoh, sohoh!» pahandas lell. «Tulesid ma oma majas ei salli. Ma lausa vihkan tulesid. Head ööd, Davie, mu poiss!» Ja enne kui ma jõudsin uuesti häält tõsta, tõmbas ta ukse kinni ning ma kuulsin, kuidas ta selle väljastpoolt lukku keeras.

Ma ei teadnud, kas nutta või naerda. Tuba oli külm nagu hundilaut, ja voodi, kui ma ta lõpuks üles leidsin, niiske kui turbaauk. Ent õnneks olin oma kompsu ja pleedi ühes võtnud, nüüd mässisin ennast pleedisse, heitsin suure sängi varju põrandale ning jäin peagi magama.

Esimese päevavalgega tegin silmad lahti ja leidsin end

avarast ruumist, mille seinad olid kaetud mustrilise nahaga, sisustuseks oli siin tikitud riidega mööbel ja valgust andsid kolm suurt akent. Kümme või kakskümmend aastat tagasi oli selles toas kindlasti olnud nii meeldiv magama heita ja üles ärgata, kui iganes võib soovida, kuid rõskus, mustus, kasutamata seismine, hiired ja ämblikud olid aja jooksul palju paha teinud. Lisaks olid mitmed aknaruudud katki — selles majas oli see muuseas nii üldine nähtus, et minu meelest pidi lell olema omal ajal läbi elanud ilmselt nii mõnegi ägeda rünnaku, vihaste naabrite eesotsas näiteks Jennet Clouston.

Väljas säras päike;-ja et mul selles viletsas ruumis üsna külm oli, koputasin uksele ning hüüdsin, kuni mu vangis-taja tuli ja mind välja laskis. Ta viis mu maja taha vinnaga kaevu juurde ning ütles, et ma peseksin nägu, «kui selleks soovi on». See tehtud, otsisin ise kuidagi köögi üles, kus lell oli tule läitnud ning putru keetis. Laual oli kaks kaussi ja kaks luulusikat, kuid seesama üksainus kann lahja õllega. Võib-olla peatus mu pilk tollel anumal teatud üllatusega, ja võimalik, et lell seda märkas, sest otsekui mu mõtteid lugedes küsis ta, kas ma õlut joon.

Vastasin talle, et joon küll, aga ärgu ta endale minu pärast tüli tehku.

«Nonoh,» kostis lell, «ei keela ma sulle midagi, muidugi mõistlikkuse piirides.»

Ta tõi riiulilt teise kruusi, kuid minu suureks üllatuseks ei lasknud seda mitte õlut täis, vaid kallas sinna oma kruusist täpselt poole. Selles teos avaldus säherdune suuremeelsus, et mul jäi hing kinni. Ehkki mu lell oli kahtlemata ihnuskoi, oli ta nii hästi kasvatatud, et pahest sai peaaegu voorus.

Kui olime oma söömaaja lõpetanud, keeras lell Ebenezer ühe laeka lukust Jahti, võttis sealt savipiibu ja tubakapaki, lõikas paraja tüki ning pani laeka uuesti lukku, Siis istus ta akna alla päikesepaistesse ja suitsetas vaikides. Aegajalt libises ta pilk minu poole ja ta tuli lagedale mõne küsimusega. Kord küsis ta: «Ja mis su ema teeb?» ning kui ma talle vastasin, et ka tema on surnud, lisas lell: «Ai-ai, ilus tüdruk oli!» Pärast pikemat pausi jälle: «Ja kes need sõbrad sul on?»

Ütlesin talle, et need on mitmed Campbelli nime kandvad härrasmehed, kuigi tegelikult ainult üks nendest,

nimelt kirikuõpetaja, mulle mingil määral tähelepanu oli osutanud. Ent ma hakkasin kartma, et lell võib muidu mu seltskondlikku positsiooni liiga madalaks pidada, ja kuna ma olin tema vastas jumalaüksi, ei tahtnud ma, et ta mu liiga abitu arvaks olevat.

Ta paistis mu sõnu kaaluvat ning ütles siis:

«Davie, mu poiss, tegid väga õigesti, et oma lelle juurde tulid. Pean meie suguvõsast väga lugu ja tahan täita oma kohustusi sinu vastu. Aga seni kui ma natuke aru pean, kuhu oleks kõige parem sind paika panna — kas õigusteadust õppima või kirikuõpetajaks või ehk sõjaväkke, mis poistele kangesti meele järele —, seni ei taha ma, et Balfourid mingisuguste mägismaa Campbellite ees ennast alandaksid, ja sellepärast palun ma sind keelt hammaste taga hoida. Ei mingeid kirju, i sõnumeid, ei ühtki sõna mitte kellelegi, või — seal on uks.»

«Lell Ebenezer,» vastasin mina, «mul ei ole vähimatki põhjust oletada, et te mulle muud kui ainult head soovite. Sellest hoolimata tahan teile teatavaks teha, et ka minul on oma uhkus. Ma ei otsinud teid üles mitte omaenese soovil, ja kui te kavatsete mulle ust näidata, ei lase ma seda endale kaks korda öelda.»

Lell näis olevat tõsiselt puudutatud: «Nonoh, pea'nd pea, kulla poiss, pea'nd pea! Kannata päev või paar. Ma ei ole imetegija, et sulle varanduse pudrukausi põhjast välja

võlun. Anna mulle päev või kaks aega, ära kellelegi sõnakestki hinga, ja sa võid olla täiesti kindel, et täidan oma kohuse.»

«Väga hea,» ütlesin mina, «olgu nii. Kui te tahate mind aidata, olen selle üle südamest rõõmus ja teile ainult tänulik.»

Mulle paistis (küllap vist liiga kiiresti), et hakkan juba lelle üle võimu saama, ja ma teatasin talle järgmiseks, et pean voodit ja voodiriideid tuulutama ning päikese kätte kuivama tooma, et mitte mingi hinna eest ei heida ma sellisesse rõskuseauku magama.

«On see minu maja või sinu oma?» alustas lell teravalt, kuid jäi otsekohe vait. «Nonoh, ma ei mõelnud päris niimoodi. Mis on minu oma, see oh ka sinu oma, Davie, mu poiss, ja mis on sinu, see on ka minu. Veri on paksem kui vesi, pealegi kanname seda nime veel ainult meie sinuga.» Ja ta heietas edasi meie suguvõsast, selle endisest hiilgusest ning sellest, kuidas ta isa oli hakanud maja

ümber ehitama ja kuidas tema selle töö seisma oli pannud, kuna see olnud asjatu raiskamine. Seda kuuldes meenus mulle Jennet Cloustoni läkitus.

«Va lipakas!» hüüdis lell. «Tuhat kakssada üheksateist-kümmend korda — see on ju iga päev sellest ajast peale, kui ma selle lipaka varanduse maha lasksin müüa. Usu, David, enne kui minuga midagi niisugust juhtub, praeb tema tuleriidal. Nõid, neetud nõid! Lähen ja otsin kohe kohtumehe üles.»

Nende sõnadega avas ta ühe kirstu, võttis välja väga vana, kuid hästi hoitud sinise kuue ja vesti ning üsna hea piibrinahkse mütsi, mis oli küll ilma ehispaelteta nagu vestki. Ta kiskus riided kuidagiviisi selga, võttis kapist kepi, pani kõik jälle ilusasti lukku ning hakkas juba minema, kui mingi mõte teda peatas.

«Ma ei saa sind üksipäini majja jätta,» ütles ta. «Pean ukse lukku panema ja su õue saatma.»

Veri tõusis mulle näkku. «Kui te mind õuele ajate, siis näete mind viimast korda.»

Lell läks näost valgeks ja pures huuli. «Niimoodi, David,» ütles ta õelal pilgul toanurka kõõritades, «niimoodi sa minu poolehoidu ei võida.»

«Söör,» laususin mina, «kuigi ma austan teie kõrget iga ja meie ühist suguvõsa, ei hooli ma teie soosingust juuksekarva võrdki. Mind on enesest lugu pidama õpetatud, ja kui teie oleksite ka kümme korda mu ainus lell ja ainus sugulane, ei taha ma osta teie poolehoidu sellise hinna eest.»

Lell Ebenezer läks akna juurde ja vaatas natuke aega aknast välja. Nägin, kuidas ta üleni värises ja tõmbles, just nagu põeks värihalvatust. Aga kui ta ümber pöördus, oli tema näol naeratus.

«Hüva,» ütles ta, «peame kannatama, peame kannatlikud olema. Ma ei lähe kuhugi, ja rohkem me sellest enam ei räägi.»

«Lell Ebenezer, ma ei mõista teid,» ütlesin mina. «Te kohtlete mind nagu varast, teile ei meeldi, et ma olen teie majas — te näitate seda iga minut iga oma sõnaga; ei ole võimalik, et te mind armastama hakkaksite. Mis minusse puutub, siis kõnelesin ma teiega nii, nagu ma veel mitte kellegagi uneski ei ole kõnelnud. Miks te siis mind siin püüate hoida? Laske mul minna tagasi — laske mul minna tagasi sõprade juurde, kes mind armastavad!»

«Nonoh, nonoh,» ütles lell väga tõsiselt, «sa meeldid mulle ju üsnagi. Me hakkame sinuga veel hästi läbi saama — juba maja au pärast ei saa ma sind tagasi saata. Ole hea poiss ja jää rahumeeles natukeseks ajaks siia, küll sa näed, et me läbi saama hakkame.»

«Hea küll, söör,» ütlesin, kui olin asja endamisi läbi kaalunud, «eks ma siis mõneks ajaks jää. On õigem, et mind aitab oma sugulane kui et võõrad inimesed. Igatahes püüan käituda nii, et see ei oleks minu süü, kui me ei peaks omavahel sobima.»

IV peatükk Satun Shaw'de lossis suurde ohtu

Nii halva alguse kohta möödus see päev lõpuks üsnagi hästi. Lõunaks sõime jälle külma putru ja õhtuks sooja: mu lelle söögisedel koosnes ainult pudrust ja lahjast õllest. Ta kõneles vähe ja samuti kui enne — tõi pikkade pauside järel kuuldavale ainult mõne üksiku küsimuse. Kui ma püüdsin juttu oma tulevikule viia, põikles ta vastusest osavasti kõrvale. Köögi kõrvalt toast, kuhu lell mul minna lubas, leidsin hulga ladina- ja ingliskeelseid raamatuid ning veetsin nendega väga meeldiva õhtupooliku. Tõepoolest möödus aeg selles heas seltskonnas nii ruttu, et hakkasin juba leppima oma eluga Shaw'de majas, ja ainult mu lell ise ja tema vilavad silmad, mis minu omadega otsekui peitust mängisid, andsid uuesti mu umbusaldusele toitu.

Avastasin seiga, mis pani mind mõtlema. See oli pühendus mingi odava väljaande (ühe Patrick Walkeri teose) esilehel, mis oli kindlasti kirjutatud minu isa käega ning kõlas järgmiselt: «Minu vennale Ebenezerile tema viiendal sünnipäeval.» Mind pani imestama asjaolu, et (kuna mu isa oli ju vennast noorem) ta oli kas teinud ränga vea või pidi ta oskama juba enne viieaastaseks saamist kirjutada ilusa, selge ja meheliku käekirjaga.

Püüdsin seda unustada, ent ehkki ma leidsin riiulist palju huvitavaid autoreid, nii uusi kui vanu, ajalugu, luuletusi ja juturaamatuid, seisis isa pühendus mul visalt silme ees. Kui ma siis lõpuks kööki tagasi läksin ja taas

pudru ning õlle juurde istusin, küsisin kohe kõigepealt lell Ebenezerilt, kas mu isa oli varakult lugema-kirjutama õppinud.

«Alexander? Ei,» kõlas vastus. «Mina olin selles asjas palju nobedam, noorena olin ma õige lahtise peaga poiss. Lugema hakkasin juba selles vanuses, kus tema alles veeris.»

See vastus hämmastas mind veelgi enam, mul tekkis mõte, et ehk olid nad kaksikud, ja ma küsisin seda
lellelt.

Lell hüppas püsti ja lusikas kukkus tal käest. «Miks sa seda küsid?» hüüatas Ata, haaras kinni mu kuuekäänistest ja vaatas mulle seekord otse silma sisse. Tema silmad olid väikesed ja heledad nagu mõnel linnul ning pilkusid-vilkusid kummaliselt. v

«Mida te õige mõtlete!» ütlesin talle väga rahulikult, sest olin temast tublisti tugevam ja mind ei olnud nii kerge kohutada. «Võtke oma käed mu kuue küljest, niimoodi ei ole sünnis käituda.»

Lell paistis tegevat suuri pingutusi, et enesevalitsemist tagasi saada. «Tead, David,» ütles ta, «sa ei peaks mulle oma isast rääkima. Selles on asi.» Ta istus veidi aega üleni värisedes laua taga ega tõstnud närviliselt pilkuvaid silmi taldrikult. «Ta oli mu ainus vend,» lisas ta, kuid tema hääles polnud soojust. Siis tõstis ta lusika üles ning asus ikka veel värisedes uuesti õhtusöögi kallale.

Kogu see viimane sõnavahetus, see, et ta minu vastu käe tõstis, pärast aga hoopis tunnistas, kui väga ta mu surnud isa oli armastanud, käis mul üle mõistuse ning täitis mind nii hirmu kui lootusega. Ühelt poolt hakkasin kartma, et võib-olla on mu lell hull ning võib mulle ohtlikuks muutuda. Teiselt poolt tuli mulle meelde (täiesti tahtmatult ja isegi minu vastuseisule vaatamata) üks rahvasuust kuuldud ballaadi moodi lugu vaesest poisist, kes oli seaduslik pärija, ning õelast sugulasest, kes püüdis poissi temale kuuluvast osast ilma jätta. Kui mu lellel polnud kuskil südamesopis põhjust mind karta, miks pidi ta siis mängima säherdust komöödiat oma, sugulasega, kes tuli ta ukse taha tühjade kätega nagu kerjus?

Ehkki ma seda aimust tõeks ei tunnistanud, püsis see visalt mul peas; nüüd hakkasin minagi lelle moodi pilku peitma, nii et me istusime laua ääres kui kass ja hiir ning piidlesirae teineteist vargsi silmanurgast. Enam ei olnud

tal mulle sõnakestki lausuda, ei musta ega valget, ta muudkui istus ja haudus midagi endamisi, ning mida rohkem me istusime ja mida rohkem ma teda vaatasin, seda kindlamaks muutus minus teadmine, et see midagi on sihitud minu vastu.

Koristanud toidunõud, otsis lell välja ühe piibu jao tubakat nagu hommikulgi, nihutas istme koldenurka ja suitsetas seal veidi aega seljaga minu poole.

«Davie,» ütles ta lõpuks, «ma mõtlesin seda, et...» ta peatus ja kordas siis öeldut uuesti. «Mul on natuke hõbedat, mis ma veel enne su sündimist pooleldi nagu lubasin sinule anda,» jätkas ta. «Lubasin seda su isale. Oh ei, mitte seaduslikus korras, tuli lihtsalt meeste vahel klaasi veini juures jutuks. Noh, olen selle summa eraldi hoidnud — see oleks suur väljaminek, kuid lubadus on lubadus — ja seda raha on praegu just täpselt... just täpipealt ...» (siinkohal takerdus ta kogeldes) «just täpipealt nelikümmend naela,» pahvatas ta lõpuks välja summa suuruse, ise kõõrdi üle õla minu poole piiludes. Järgmisel hetkel täpsustas ta peaaegu kriisates: «Šoti naela!»

Et Šoti nael on võrdne Inglise šillingiga, siis muutis viimane märkus tublisti asja. Peale selle mõistsin ma, et kogu jutt on vale, välja mõeldud mingi tagamõttega, mida ma kuidagi ei taibanud, ja ma ei teinud katsetki varjata pilget oma hääles, öeldes:

«Oh, mõtelge hästi järele, söör! Vist ikka naelsterlingit, eks ole?»

«Nii ma just ütlesingi,» vastas lell, «nelikümmend naelsterlingit! Ja kui sa astuksid hetkeks ukse taha ning vaataksid, mis ilm õues teeb, siis otsin ma nad välja ja kutsun sind tuppa tagasi.»

Täitsin ta soovi, muiates endamisi põlglikult tema lootuse üle mind nii hõlpsasti petta, öö oli pime, ainult üksikud tähed vilkusid madalal taevaserval, ukse kõrval seistes kuulsin tuule õõnsat oigamist taamal küngaste vahel. Õhus oli tunda lähenevat äikest ning ilmamuutust, ent ma ei aimanudki, kui oluliseks see veel enne öö saabumist mulle endale osutub.

Kui mind jälle sisse kutsuti, luges lell mulle peo peale kolmkümmend seitse kuldgini1. Ülejäänud osa oli tal väi-

Gini — vana Inglise kuldmünt, väärtus võrdus 21 šillingiga.
24
kestes kuld- ja hõbemüntides juba käes, kuid siis sai ihnsus temast võitu ja ta pistis peenraha taskusse.
«Noh, näed nüüd!» ütles ta. «Ma olen veider mees ja võõrad inimesed ei lähe mulle korda, kuid oma sõna ma pean. Olgu see sulle tõenduseks.»
Et lell oli paistnud mulle väga kitsi, lõi see äkiline suuremeelsusehoog mind tummaks ja ma ei leidnud sõnu, millega teda tänada.
«Ei ühtegi sõna enam!» ütles ta. «Ei mingit tänu — ma ei soovi mingit tänu. Täidan ainult oma kohust — ma ei ütle, et seda igaüks oleks teinud, aga mis minusse puutub (kuigi ka mjna olen hpidlik inimene), siis mulle valmistab rõõmu anda oma vennapojale, mis temale kuulub. Mulle teeb rõõmu mõte, et hakkame nüüd läbi saama, nagu lähedastele inimestele kohane.»
Vastasin talle nii ilusate sõnadega kui oskasin, ise aga mõistatasin, et mis nüüd järgmiseks tuleb ja milleks ta oma kallid ginid ära oli andnud, sest tema seletust ei oleks ka sülelaps uskunud.
Juba ta kõõritaski minu poole.
«Aga tead mis, Davie,» ütles ta mulle, «käsi peseb kätt.»
Vastasin lellele, et olen valmis mistahes mõistlikul moel oma tänulikkust tõendama, ja ootasin, missuguse koletu nõudmise ta siis esitab. Ent kui ta lõpuks südame rindu võttis ja kõnelema hakkas, ütles ta ainult (ja minu meelest väga õigesti), et hakkab vanaks ja hädiseks jääma ning tahaks, et ma teda majas ja tillukeses aias aitaksin.
Vastasin, et olen valmis seda tegema.
«Hüva, teeme siis kohe algust,» ütles lell ja tõmbas taskust roostetanud võtme. «Siin on maja teises otsas asuva tornitrepi võti. Sinna pääseb ainult väljastpoolt, sest see osa majast on lõpetamata. Mine sinna, roni trepist üles ja too ülevalt tornitoast mulle üks kastike. Selles on dokumendid,» lisas ta. >
«Kas ma saaksin ehk küünla, söör?» palusin lelle.
«Ei,» vastas ta kavala näoga, «ma ei salli oma majas tulesid.»
«Hea küll, söör,» andsin järele. «Kas trepp on terve?»
«Trepp on tugev,» kiitis lell, ja kui ma minema hakkasin, lisas: «Hoia rohkem seina poole, sest käsipuid ei ole. Aga astmed on tugevad.»
Astusin välja öhe. Tuul oigas ikka veel kuskil eemal,
25
kuid Shaw'de lossini ei ulatunud ühtegi puhangut. Väljas oli kottpime ja mul oli hea meel, et sain minna müüri kombates, kuni jõudsin tornitrepi ukseni maja poolelijäänud tiiva teises otsas. Olin just võtme lukuauku saanud ja hakkasin seda parajasti keerama, kui taevas äkki ilma kõuemürina või tuulevihinata tugevast välgust valgeks lahvatas ja kohe jälle kustus. Pidin katma silmad käega, et uuesti pimedusega harjuda, kuid ikkagi olin torni astudes poolpime.
Sees valitses säherdune pimedus, et tahtis justkui hinge matta, kuid sirutanud välja käe ja jala, tabasin ühega seina ja teisega kõige alumist trepiastet. Sein tundus olevat ilusasti siledaks tahutud kividest; trepiastmed, ehkki pisut kõrged ja kitsad, olid ka siledast kivist ning tundusid jalale üsna ühtlased ja tugevad. Meenutades onu hoiatust käsipuude kohta, hoidusin hästi müüri ligi ning ronisin ses pilkases pimeduses põksuva südamega kobamisi edasi.

Kui pööningut mitte kaasa lugeda, oli Shaw'de majal viis korrust, Kõrgemale tõustes tundus mulle, et trepp läheb justkui kergemaks ja pisut ebakindlamaks ja ma arutasin parajasti, mis võiks selle põhjuseks olla, kui sähvatas teine põuavälk. Kui ma ei karjatanud, siis ainult sellepärast, et hirm nööris mu kurku, ja kui ma ei kukkunud, siis rohkem tänu taevale kui omaenese meelekindlusele. Välk heitis valgust torniseintes asuvatest lõhedest ja ma ei näinud mitte ainult seda, et ronin üles nagu mööda lahtisi tellinguid, — sama sähvatus näitas mulle, et astmed on väga erineva pikkusega ja et mu jalga lahutas haigutavast sügavikust parajasti ainult paar tolli.

«Või selline ongi siis see tugev trepp!» mõtlesin ma ja mu südant läbis vihasoost, mis andis jõudu ja julgust.

Siia saates oli lell mind kindlasti suurde ohtu, võib-olla Isegi surma saatnud. Vandusin, et selgitan välja, kumba ta soovis, kui see ka mu kaela peaks murdma. Laskusin käpakile ja aeglaselt kui madu, enne iga tolli järele kobades, iga astme tugevust järele katsudes, ronisin treppi mööda edasi. Pärast välguhelendust oli pimedus nagu kahekordistunud; vähe veel sellest — mu kõrvu kurdistasid ja mind häirisid hirmsasti torni ülemises osas lendlevad nahkhiired. Allapoole lennates riivasid need vastikud elukad Vahetevahel mu nägu ja keha.

Pean lisama, et torn oli neljakandiline ja igal pöördel

oli kaht trepijärku ühendavaks mademeks teistest astmetest erineva kujuga suur kiviplaat. Olin jälle ühe sellise mademeni jõudnud ja kobasin käsikaudu teed, nagu ma kogu aeg olin teinud, kuid mu käsi libises üle astme serva ja haaras ainult tühja õhku. Trepp ei läinud enam edasi. Saata võõras pimedas üles niisugusest trepist tähendas saata ta kindlasse surma. Kuigi ma tänu välguvalgusele ja oma ettevaatlikkusele olin elus ja terve, võttis mõte ohust, mis mind oli ähvardanud, ning kohutavast kõrgusest, kust ma oleksin võinud alla kukkuda, mul keha higiseks ning liikmed nõrgaks.

Kuid nüüd ma teadsin, mida teada tahtsin, ning ma pöördusin ringi ja rohisin teed kobades tagasi, metsik viha südames. Kui ma umbes poole peale jõudsin, tõusis tugev tormihoog, raputas torni ning vaibus taas. Hakkas sadama, ja enne kui ma alla sain, valas nagu oavarrest. Pistsin pea välja ja vaatasin köögi poole. Uks, mille ma lahkudes enda järel kinni olin pannud, oli nüüd pärani ja sealt langes õuele nõrka valgust. Mulle näis, et lävel vihma käes seisis mingi kuju, just nagu kuulatav inimkogu. Siis sähvatas silmipimestav välk ning ma nägin selgesti oma lelle seal, kus arvasin teda seisvat. Välgule järgnes kohe kõrvulukustav kõuemürin.

Kas arvas lell, et see raksatus tuli minu kukkumisest või kuulis ta selles kärgatuses jumala häält, kes süüdistas teda mõrvas, jäägu teie otsustada. Igatahes on kindel, et teda haaras paaniline hirm, ta jooksis majja ja jättis ukse lahti. Läksin tasakesi lelle järel, ning astunud kuulmatult kööki, seisin seal ja silmitsesin teda.

Lell oli jõudnud juba nurgakapi lahti teha ja sealt suure neljakandilise pudeli võtta. Ta istus laua ääres, seljaga minu poole. Ikka ja jälle haarasid teda tugevad värinad, ta oigas valju häälega, tõstis pudeli suule ja jõi lonkshaa-val kanget viina.

Astusin tema juurde, lõin mõlemad käed talle õlgadele ning hüüdsin; «Ohoo!»

Lell tõi kuuldavale hädise häälitsuse, mis kõlas lamba määgatusena, heitis käed üle pea ja kukkus kägarasse maha nagu laip. Kohkusin küll veidi ära, aga kõigepealt oli mul tarvis ikkagi enese eest hoolitseda ning ilma kõhklemata jätsin vanamehe lamama sinna,

kuhu ta oli kukkunud, Toidukapil rippusid võtmed ees ja ma kavatsesin varustada ennast relvadega, enne kui lell jälle teadvusele tuleb.

27

Kapis olid mõned pudelid (mitmed neist sisaldasid ilmselt ravimeid), suur hulk arveid ja teisi pabereid, milles oleksin meelsasti tuhninud, kui mul veidi rohkem aega oleks olnud, ning mõningaid tarbeasju, mida mul praegu vaja ei läinud. Siis võtsin kirstud käsile. Esimene neist oli täis jahu, teine rahakotikesi ja kokkuseotud pabereid. Kolmandast leidsin paljude muude asjade, enamalt jaolt rõivaste vahelt mägilase pistoda, mis oli ilma tupeta ja näotult roostes. Peitsin terariista põue ja pöördusin tagasi lelle juurde.

Lell lamas, nagu oli kukkunud, kägaras maas, üks põlv püsti ja üks käsi välja sirutatud. Nägu oli tal kummaliselt sinkjaks tõmbunud ja mulle paistis, et ta enam ei hingagi. Mul hakkas hirm, et ta on surnud, tõin vett ja piserdasin talle näkku. Seepeale hakkas vana vähehaaval meelemärkusele tulema, maigutas huuli ja liigutas silmalauge. Viimaks vaatas ta üles, nägi mind ja ta silmi täitis surma-õud.

«Nooh, pole viga,» ütlesin talle, «katsuge ennast istukile ajada.»

«Sa oled .elus?» kõõksatas lell. «Oh, David, oled sa elus?»

«Olen küll,» vastasin, «aga igatahes ei ole ma selle eest teile tänu võlgu.»

Lell hakkas sügavasti ohkides õhku ahmima. «Sinine pudelike ... » hingeldas ta, «kapis ... sinine pudelike.» Ta hingetõmbed jäid järjest harvemaks.

Jooksin kapi juurde ja leidsin sealt tõepoolest sinise rohupudeli. Annuse suurus oli kirjutatud retseptile, ja nii kiiresti kui sain, valasin lellele vajaliku hulga.

«See tuleb sellest, Davie,» lausus ta pisut toibudes, «see tuleb sellest, et mul on süda korrast ära.»

Panin ta toolile istuma ja silmitsesin teda. Tõsi küll, mul oli sellest viletsa tervisega inimesest natuke kahju, kuid mu süda oli siiski õiglast viha täis ja ma ladusin talle ette kõik küsimused, millele ma vastust tahtsin. Miks valetas ta mulle igal sammul; miks kartis ta, et ma ära lähen; miks talle ei meeldinud märkus, et tema ja minu isa olid kaksikud? «Kas sellepärast, et see nii oligi?» küsisin. Miks oli ta andnud mulle raha, millele mul (olin selles veendunud) polnud mingit õigust; ja lõpuks — miks oli ta püüdnud mind tappa? Ta kuulas mu vaikides ära ja palus siis murdunud häälel luba voodisse heita.

28

«Vastan sulle hommikul,» ütles ta, «surmkindlasti vastan.»

Et ta oli nii nõrk, ei saanud ma teisiti, kui pidin nõustuma. Panin ta siiski tema enese tuppa luku taha ning pistsin võtme taskusse. Siis läksin tagasi kööki ja tegin koldesse säherduse tule, millist seal enam aastate jooksul polnud põlenud, mässisin ennast pleedisse, heitsin kirstudele ja vajusin une rüppe.

V peatükk Lähen Queensferrysse

Öösel sadas kõvasti vihma, kuid järgmisel hommikul puhus vinge loodetuul, mis pilveräbaladki laiali ajas. Sellest hoolimata läksin enne päikesetõusu, kui viimased tähed polnud veel kustunud, jõekaldale ja sukeldusin sügavasse vette. Suplusest üleni õhetades istusin uuesti tule äärde, lisasin sellele halge ning hakkasin tõsiselt oma seisukorda kaaluma.

Ei olnud enam kahtlust, et lell suhtub minusse vaenulikult, et mu elu on pidevas ohus, et lell ei jäta kasutamata ainsatki võimalust minu hävitamiseks. Ent ma olin noor ja julge,

ning nagu enamik maal kasvanud poisse, oma nutikusest hästi kõrgel arvamusel. Olin tulnud lelle ukse taha tühja tasku ja puhta südamega, tema oli võtnud mind vastu reetmise ning vägivallaga. Küll oleks kulunud nüüd ohjad enda kätte võtta ja kamandada teda kui karjakoera!

Istusin jalga kõlgutades kolde ees ja kujutlesin, kuidas ma kõik ta saladused üksteise järel välja nuhin ning vanamehe käskijaks ja valitsejaks saan. Kõneldakse, et keegi Essendeani posija olevat valmistanud imepeegli, kust võivat tulevikku näha. Igatahes pidi see peegel olema tehtud muust materjalist kui hõõguvad söed, sest kõigi nende kujude ja piltide seas, mis minu vaimusilma ette tulid, ei olnud ühtegi laeva, ühtegi karvamütsiga meremeest, ühtegi tugevat tümikat mu rumala pea jaoks ega vähimatki märki kõigist neist katsumustest, mis juba varsti mulle osaks pidid saama.

Praegu aga läksin, ise upsakusest puhevil, trepist üles ning lasksin oma vangi vabaks. Ta ütles mulle viisakalt tere hommikust, mina vastasin samaga, naeratades talle armulikult oma rahulolumättalt. Varsti istusime hommikueine juures nagu päev tagasi.

«Noh, söör,» sõnasin pilkavalt, «kas teil mulle midagi öelda ei olegi?» Et ta ei vastanud, jätkasin: «Oleks aeg teineteist mõistma hakata. Teie pidasite mind külast tulnud kollanokaks, kellel pole küünemusta võrdki aru peas ega julguseraasu. Mina jälle pidasin teid heaks inimeseks, vähemalt mitte teistest halvemaks. Näib, et me mõlemad eksisime. Mispärast te mind kardate, vihkate ja kipute isegi mu elu kallale? ... »

Lell pomises midagi naljast, et ta armastavat vahel naljatada. Nähes aga mu muiet, muutis ta tooni ja kinnitas, et selgitab kõik kohe pärast sööki. Nägin ta näost, et tal ei ole veel valet valmis, kuigi ta selle väljamõtlemisega kurja vaeva näeb. Kavatsesin juba talle seda öelda, kui meid eksitas koputus uksele.

Käskisin lellel istuma jääda ja läksin ise avama. Leidsin künniselt meremeheriides poisi. Vaevalt mind silmanud, hakkas ta sõrmi plõksutades ja osavasti jalgu seades madrusetantsu tantsima. Sellest hoolimata oli ta külmast sinisel, kaastunnet äratavval näol kummaline ilme, midagi pisarate ja naeru vahepealset, mis ei sobinud üldse ta lõbusa käitumisega.

«Kuidas käbarad käivad, vennas?» hüüdis ta murduva häälega.

Küsisin talt asjalikult, mispärast ta tuli. «Oh, lusti pärast!» vastas poiss ja hakkas laulma:

«Sest mu rõõm on just see, kui on kuuvalge öö ja aasta ilusaim aeg.»

«Noh, kui sul üldse asja ei ole, võin ka mina ebaviisakas olla ja su ukse taha jätta.»

«Pea, vennas!» hüüatas poiss. «Kas te siis üldse naljast aru ei saa? Või tahate, et ma kere peale saaksin? Tõin mister Belflowerile vanalt Heasy-oasylt kirja.» Seda öeldes näitas ta mulle kirja. «Ja tead mis,» lisas ta, «ma olen näljane kui hunt.»

Selle jutu peale lasksin ta sisse ja panin enda kohale istuma, kus ta ahnelt toidujääkide kallale asus, vahetevahel

mulle silma pilgutades ja igasuguseid näomoonutusi tehes, mida ta vaeseke ise vist väga mehelikuks pidas. Vahepeal oli lell kirja läbi lugenud ja mõttesse jäänud. Siis tõusis ta aga otsustavalt püsti ja vedas mind eemale, köögi kõige kaugemasse nurka.

«Loe seda,» ütles ta ja andis kirja minu kätte.

Praegugi, kui ma kirjutan, on see kiri minu ees laual.

Queensieirys, Hawesi võõrastemajas.

Söör, seisan praegu siin ankrus ja saadan oma laevapoisi Teile sellest teadet tooma. Kui soovite seoses meie reisiga veel mingisuguseid korraldusi teha, siis on täna selleks viimane võimalus, sest tuul on nüüd lahest lahkumiseks soodus. Ma ei taha teie eest varjata, et mul oli arusaamatusi teie esindaja mister Rankeilloriga. Kui Te seda asja kohe joonde ei aja, võib Teil sellest edaspidi veel kahju tulla. Kirjutasin Teile välja Teie osale vastava arve.

Teie kõige alandlikum ja ustavam teener

Elias Hoseason.

«Näed, Davie,» seletas lell, kohe kui märkas, et olin lugemise lõpetanud. «Mul on selle Hoseasoniga üks asi ajada, ta on Dysarti kaubalaeva «Covenant» kapten. Kui me nüüd mõlemad selle poisiga koos sinna läheksime, saaksin kapteniga kokku Hawesi võõrastemajas või «Covenanti» pardal, mul on ehk tarvis mõnedele paberitele alla kirjutada. Ja et mitte aega kaotada, võime teha ühe käigu ka notari, mister Rankeillori juurde. Ta on poolte siinsete aadlike usaldusmeheks, vanem mees muuseas ja väga lugupeetud, pealegi tundis ta su isa.»

Pidasin vähe aega aru. Pidin minema sadamasse, kus on kahtlemata palju rahvast ja kus lell ei julgeks mulle midagi halba teha — juba laevapoisigi juuresolek pidi mind selle eest kaitsma. Ja kui me kord seal oleme, võin tõesti nõuda, et lell notarit külastaks, kui ta selle ettepaneku ka ainult silmakirjaks oli teinud. Aga võib-olla tahtsin oma südamepõhjas lihtsalt lähemalt merd ja laevu näha — peate arvestama, et olin ikkagi kogu elu ainult sisemaal elanud ning alles kahe päeva eest esimest korda mere-lahte näinud, mis sillerdas mu silme ees kui sinine siidi-lint, ja purjelaevu, mis libisesid sellel nagu mängukannid. Seda kõike arvesse võttes otsustasin lellega kaasa minna.

31

«Väga hea,» ütlesin, «lähme pealegi sadamasse.»

Lell pani kübara pähe, kuue selga ja vana roostes mõõga vööle. Siis kustutasime koldes tule, lukustasime ukse ning asusime teele. Külm loodetuul puhus meile peaaegu näkku. Oli juuni, aasad valendasid karikakardest ja puud õitest, kuid meie siniste küünte ja kipitavate käte järgi oleks võinud niisama hästi olla ka talv ja valev õie-ilu ümberringi detsembrihall.

Lell Ebenezer rühkis mööda rada õõtsuval sammul nagu vana künnimees, kes põllult koju tuleb. Kogu tee ei lausunud ta mitte ühte sõna, seepärast pidin juttu ajama laevapoisiga. Poiss kõneles, et ta nimi on Ransome ja et ta sõidab merd juba üheksandast eluaastast peale, aga oma vanust öelda ta ei osanud, kuna oli aastate arvestamisega sassi läinud. Minu manitsustest hoolimata kiskus ta lõikava tuule käes rinna paljaks ja näitas oma tätoveeringuid, ehkki ta minu meelest niimoodi surnuks võis külmuda. Ta vandus vängete sõnadega ja igal võimalikul juhul, kuid rohkem rumala koolipoisi kui täiskasvanu kombel, ning hooples igasuguste hullude ja hirmsate tegudega: varguse, valevandumise ja isegi mõrvaga, kuid tema jutustust täiendas nii ebatõenäoline üksikasjade kirjeldus ning säherdune rumal kelkimine, et ma pigem talle kaasa tundsin kui teda uskusin.

Pärisin temalt üht-teist priki kohta (poiss kinnitas, et see olevat kõige kenam laev, mis eales purjede all sõitnud) ning kapten Hoseasoni üle, keda kiitma poiss kitsim ei olnud. Heasy-oasy (nii ta kaptenit kogu aeg nimetas) oli tema sõnade järgi mees, kes ei kartnud ei jumalat ega kuradit; säherdune inimene, kelle kohta öeldakse, et ei värise ka viimsepäevakohtu ees: metsik, karm, südametu ja jõhker. Kõiki neid omadusi oli vaene

laevapoiss õppinud pidama väga mehelikeks ja meremehele sobivaiks. Tema ebajumalal oli üksainus puudus. «Heasy-oasy ei ole miski merekaru,» tunnistas poiss, «prikki juhib mister Shuan. Kui mister Shuan ei jooks, oleks ta kõige etem tüürimees kogu kaubalaevastikus, minu sõna selle peale! Vaadake,» keeras poiss suka alla ja näitas suurt värsket haava, mis mul südame alt külmaks võttis. «Tema lõi selle, mister Shuan ise,» lisas ta uhkelt.

«Mis?» hüüatasin ma. «Ja sa lased endaga sedasi ümber käia? Sa pole ju ori, keda niimoodi tohib kohelda!»

«Muidugi mitte,» vastas vaene lollike kohe muutunud

32

toonil, «küll ma talle veel näitan. Näete!» ja ta otsis lagedale pika jahinoa, mille ütles olevat varastatud. «Oh, katsugu ta ainult mind veel puudutada, katsugu ainult, küll ma talle siis näitan! Tema pole esimene, kes mult tera saab!» Poiss lisas kinnituseks inetu vandesõna.

Ma polnud veel kunagi mitte kellelegi rohkem kaasa tundnud kui sellele poole aruga poisikesele ja mind hakkas valdama tunne, et kõigest oma. pühast nimest hoolimata pole prikk «Covenant» midagi muud kui merel ujuv põrgu.

«Kas sul siis sõpru ei olegi?» küsisin.

Poiss ütles, et tal elanud isa ühes Inglise sadamas, olen unustanud, kus. «Olf teine tore mees,» seletas Ransome, «ainult et ära suri.»

«Helde taevas!» hüüdsin mina. «Kas sa ei leiaks endale kuival maal viisakamat kohta?»

«Oh, ei hooligi,» vastas poiss silma pilgutades, «siin pannakse mind kohe miskit ametit õppima. Teada puha!»

Küsisin talt, mis amet siis veel hullem võiks olla kui see, mida ta pidas, elu endal kogu aeg ohus, ning mitte ainult tormide ja mere meelevallas, vaid ka kohutavalt julmade käskijate käes. Ransome ütles, et nii see tõesti on, kuid hakkas sealsamas oma olemist kiitma. Küll olevat tore sadamas maale minna, raha taskus, ja kulutada seda nagu täismees, osta õunu ja ajada nina püsti, nii et kõigil kuivamaarottidel silmad imestusest punnis. «Väga viga ju mu elul kah ei ole,» lisas ta, «mõnedel on palju hullem, näiteks neil kahekümnenaelastel. Issand, te peaksite nägema, kuidas nad uluvad! Noh, oli ükskord tegemist umbes teievanuse mehega ... » (sellele poisile paistsin ma täiskasvanuna) «... oi, tal oli isegi habe ees ... Noh, nii kui me jõesuust välja jõudsime ja tal unerohu mõju üle läks — issake, kus pistis karjuma ja uluma! Küll sai teda naerdud. Ja siis need väikesed lapsed — oh, minuga võrreldes päris põnnid! Teate, nende seas löön kohe korra majja. Kui me väikesi veame, on mul alati köiejupp käes, et neid õpetada!»

Nii ta jätkas samas vaimus, kuni ma taipasin, et need, keda ta «kahekümnenaelasteks» nimetas, olid õnnetud kurjategijad, kes üle mere Põhja-Ameerikasse orjusesse saadeti, ja teised veel õnnetumad ilmsüütud olendid, kes olid kas kasu pärast või kättemaksuks vanematelt röövitud või ära meelitatud, nagu selle kohta öeldi. .

33

Just siis jõudsime künka tippu ning vaatasime alla sadamale ja Hope'ile. Nagu teada, aheneb Forthi kiillaht selles kohas tubli jõe laiuseks, moodustades põhja suundujatele sobiva ülesõidukoha, lahesopp on aga iga liiki laevadele kenaks kinniseks sadamaks. Otse keset seda kitsast kohta asub saareke, millel kõrguvad varemed, lahe lõunakaldale on üleveo hõlbustamiseks ehitatud muul. Muuli alguses, teisel pool teed, ilusa

astelpõõsaste ja okasviirpuudega aia servas silmasin hoonet, mida Hawesi võõrastemajaks kutsutakse.

Queensferry linn jääb kaugemale läände ja võõrastemaja ümbrus paistis praegusel tunnil päris mahajäetuna, sest paat reisijatega oli just põhja poole läinud. Muuli kõrval loksus siiski mingi lootsik, mille sõudepinkidel magasid mõned madrused. Ransome ütles mulle, et see olevat priki paat, ootavat kaptenit. Umbes poole miili kaugusel seisis üksikuna ankrus «Covenant» ise. Priki pardal valitses merelemineku-eelne askeldamine: pöörati paika raasid, ja et tuul puhus sealtpoolt, kuulsin köisi sikutavate madruste laulu. Pärast seda, mis ma olin teel kuulnud, vaatasin laeva äärmise jälestusega ja tundsin südamepõhjas kaasa kõigile vaestele hingedele, kes olid sunnitud temaga sõitma.

Olime peatunud künka tipul, astusin nüüd üle tee lelle juurde ja ütlesin:

«Pean vajalikuks teile teatada, söör, et «Covenanti» pardale ei vii mind ükski vägi.»

Lell näis otsekui unest ärkavat.

«Ah?» küsis ta. «Mida sa ütlesid?»

Kordasin oma sõnu.

«Hea küll, hea küll,» ütles ta. «Eks me pea vist tegema, nagu sina soovid. Aga mis me siin seisame? Külm võtab meid veel ära, ja kui ma ei eksi, seatakse «Covenanti» juba sõidukorda.»

VI peatükk Mis juhtus Queensferrys

Kohe, kui me võõrastemaja juurde jõudsime, viis Ransome meid trepist üles väikesesse voodiga tuppa, mis oli köetud kuumaks nagu ahi. Kaminas leegitses hele söetuli ja sinna ligi lükatud laua ääres istus suur, tõmmu, tasakaaluka

moega mees ning kirjutas. Ruumis valitsevale soojusele vaatamata oli tal seljas kurguni kinninööbitud paks meremehekuub ja peas üle kõrvade tõmmatud kõrge karvamüts. Ometi ei olnud ma kunagi varem näinud ühtegi inimest, ka mitte kohtunikku kohtulaua taga, kes oleks olnud jahedam, asjalikum ja külmaverelisem kui too laevakapten.

Ta tõusis kohe püsti, astus meile vastu ja ulatas lell Ebenezerile oma suure käe.

«Olen meelitatud, et näen teid, mister Balfour,» sõnas ta kena madala häälega, «ja mul on hea meel, et tulite õigel ajal. Tuul on soodus ja varsti algab mõõn — veel enne õhtut näeme May saare vana tuletorni.»

«Kapten Hoseason,» kostis mu lell, «teie tuba on väga kuum.»

«Olen sellega harjunud, mister Balfour,» vastas kipper. «Olen juba loomu poolest külmakartlik, mul on külm veri, söör. Ei ole niisugust karusnahka ega karvariiet ega isegi kuuma rummi, söör, mis mul seda asja, mida temperatuuriks kutsutakse, kõrgemale kruttida aitaks. Nii on enama jao meestega, keda on troopikameredel praetud, nagu öel-dakse.»

«Ja-jah, kapten,» oli mu lell nõus, «ega ise ennast teiseks ei tee.»

Juhtus niimoodi, et see kapteni harjumus mu hilisemates õnnetustes suurt osa mängis. Ehkki olin endale tõotanud, et ma ei lase oma sugulast silmist, tahtsin siiski nii väga merd ligemalt näha ja toa umbne õhk mõjus mulle nii halvasti, et kui lell mul soovitas «trepist alla lipata ja veidi ringi vaadata», olin küllalt rumal tema nõu kuulda võtma.

Niisiis läksin ma ära ning jätsin mõlemad mehed pudeli ja paberivirna juurde istuma. Astusin võõrastemaja ees üle tee ja kõndisin kallast pidi alla. Tuul veeretas randa väikesi laineid, ainult veidi kõrgemaid, kui ma järve ääres olin näinud. Kuld taimed olid mulle võõrad — mõned rohelised, mõned pruunid ja kõrged, mõnedel tillukesed põiekesed küljes, mis sõrmede vahel pigistades plõksuga katki läksid. Isegi nii kaugel lahesuust lõhnas merevesi erutavalt ja soolaselt. Muuseas hakati «Covenantil» raadele lapatud purjesid lahti laskma, ja. pilt, mis mulle avanes, viis mu mõtted kaugetele merereisidele ja võõrastele randadele.

Silmitsesin ka madruseid paadis — need olid suured, tugevad, pruuniks põlenud sellid, mõned särgiväel, teised kuubedes, mõnel kirev rätt kaela seotud, ühel paistis taskutest kaks püstolit, paaril mehel olid okslikud nuiad, kõigil aga nuga ühes. Teretasin ühte, kes näis vähem hirmuäratav kui ta kaaslased, ning küsisin, millal prikk teele asub. Mees ütles, et nad purjetavad minema kohe, kui mõõn algab, ja avaldas heameelt, et pääseb minema sadamast, kus pole kõrtse ega viiulimängijaid. Oma juttu vürtsitas ta selliste vandesõnadega, et pidasin paremaks jalgadele valu anda.

Mulle meenus Ransome, kes tundus olevat selles kambas kõige vähem rikutud. Juba ta tuligi võõrastemajast ja silkas minu juurde, nõudes, et ostaksin talle klaasi punši. Ütlesin, et seda ma ei tee, kuna ei tema ega mina olnud veel selles eas, et oleksime võinud endale midagi niisugust lubada. «Ent klaasi õlut võid sa lahkesti saada,» lisasin.

Poiss mossitas, kõverdas huuli ning sõimas mind kuidas oskas, kuid oli sellest hoolimata õlle üle rõõmus. Ja varsti me istusimegi võõrastemaja eestoas ning sõime ja jõime hea isuga.

Siin turgatas mulle pähe, et võõrastemaja peremees oli muidugi kohalik ja et mul oleks väga tulus temaga tutvust teha. Kutsusin ta oma lauda, nagu tollal kombeks, kuid mees oli liiga suur saks, et istuda säherduste viletsate vendadega nagu Ransome ja mina. Ta tahtis juba toast lahkuda, kui hüüdsin teda tagasi ja pärisin, kas ta tunneb mister Rankeillorit.

«Muidugi tunnen,» vastas peremees, «on üks aus ja tubli mees. Aga kuule, ega see muuseas sina olnud, kes Ebene-zeriga koos tuli?» Kuulnud mu jaatavat vastust, küsis ta veel: «Ega sa Ebenezeri sõber ei ole?», mis pidi tähendama šoti keeles, et ega ma tema sugulane ei ole.

Ütlesin talle, et ei ole.

«Seda ma arvasingi,» lausus peremees, «aga sa näed natuke mister Alexanderi moodi välja.»

Mainisin, et Ebenezerist ei peeta vist siinmail lugu.

«Mis seal imeks panna,» vastas peremees. «On teine va õel' ätt ja nii mõnigi näeks teda meelsasti võllas kõikumas: Jennet Clouston ja veel paljud teised, kelle ta puupaljaks tegi. Aga ometi oli ka tema omal ajal kena noorsand. See oli veel enne seda, kui hakkasid liikuma jutud mister

Alexanderi kohta. Sellest peale sai temast otsekui teine inimene.»

«Mis jutud need niisugused siis olid?» pärisin. «Noh, just nagu oleks ta venna tapnud,» vastas võõrastemaja peremees. «Sa ei ole kuulnudki?» «Mispärast pidi ta tema tapma?»

«Mispärast! Aga sellepärast, et pärandust endale saada.»

«Missugust pärandust?» küsisin. «Shaw'de mõisat?»

«Mida muud siis veel,» vastas mees.
«Jah?» usutasin mina. «Kas siis tõesti... kas mu ... kas Alexander oli siis vanem poeg?»
«Muidugi mõista,» vastas peremees. «Miks ta's muidu tema tapma pidi?»
Nende sõnadega astus mees toast välja — mida ta oli püüdnud muide kannatamatult teha juba jutu algusest peale.
Tegelikult olin seda kõike ammugi aimanud, aga üks asi on aimata, teine teada. Istusin suurest õnnest uimasena ega suutnud kuidagi uskuma hakata, et toosama vaene poiss, kes oli rühkinud tulla mööda tolmust teed Ettrick Forestist, on nüüd üks selle maa rikkaid, et tal on loss ja suured maalahmakad, ja kui ta ainult oskaks ratsutada, võiks hommepäev isikliku ratsu selga istuda. Kõik need ja tuhat muud meeldivat asja täitsid mu pead, kui ma seal istusin ja pärani silmi võõrastemaja aknast välja vahtisin, pööramata tähelepanu sellele, mida nägin. Mäletan ainult, et mu pilk peatus kapten Hoseasonil, kes seisis paadis oma madruste seas ja jagas neile mingeid korraldusi. Sealsamas marssis ta tagasi maja poole ja tema kõnnakus polnud jälgegi meremehe lohmakusest, ta kenal sihvakal kogul oli mehine rüht ning näol endiselt tasakaalukas ja mõtlik ilme. Panin imeks, kas Ransome'i juttudel võis tõepõhja all olla, ja hakkasin neis pooleldi kahtlema — nad sobisid nii halvasti kokku selle mehe väljanägemisega. Kuid tegelikult ei olnud kapten Hoseason ei nii hea, kui mina teda arvasin olevat, ega ka päriselt nii halb, kui Ransome rääkis, sest ta koosnes nagu kahest inimesest ja parema jättis ta maale maha, niipea kui jala oma laeva pardale tõstis.
Järgmiseks kuulsin, kuidas lell mind hüüdis, ning leidsin mõlemad mehed tee peal seisvat. Mind kõnetas kapten, täiesti tõsiselt nagu omasugust, mis noorele poisile muidugi väga meeltmööda oli.
37
«Söör,» alustas ta, «mister Balfour kõneles teist palju head ja te olete ka mulle meeldima hakanud. Sooviksin jääda siia kauemaks, et teiega lähemalt tuttavaks saada... aga kasutagem sedagi lühikest aega, mis meile antud. Tulete ehk pooleks tunniks mu priki pardale ja joote minuga klaasikese?»
Ehkki mu soov laeva seestpoolt näha oli suurem, kui ma seda sõnadega väljendada suudan, olin siiski ettevaatlik ning ütlesin talle, et lellel ja minul seisab veel ees kohtumine notariga.
«Jajah,» ütles kapten, «ta kõneles mulle sellest. Aga teate, teid tuuakse paadiga sadamasilla juurde ja sealt on Rankeillori maja kiviga visata.» Siinkohal kummardus ta äkki ettepoole ja sosistas mulle kprva: «Olge selle vana rebasega ettevaatlik, ta kavatseb kurja. Tulge laevale — ma kõnelen teile midagi.» Võtnud mul käe alt kinni, jätkas ta paadi poole astudes valju häälega: «Mida võiksin ma
38
teile Carolinast tuua? Kõik mister Balfouri sõbrad võivad mind käsutada. Rulli tubakat? Indiaanlaste peaehte sulgi? Metslooma naha? Kivipiibu,? Laulurästa, kes häälitseb täpselt nagu kass? Või veripunase kardinallinnu? Valige, ja öelge, mis teile meeldib.»
Selle ajaga olime paadi juurde jõudnud ja kapten aitas mind sisse. Ma ei püüdnudki vastu ajada, mõtlesin (vaene lollike!), et olen leidnud hea sõbra ja abimehe, ning rõõmustasin, et näen laeva. Niipea kui olime kohad sisse võtnud, lükati paat sadamasillast lahti ja me hakkasime liikuma üle vee. Olin nii haaratud sellest uuest huvitavast elamusest ning nii üllatunud meie madalast asupaigast, kõrgetele kallastele-' avanevast

vaatest ja sellest, kuidas prikk meie lähemale jõudes järjest suuremaks muutus, et ma vaevalt taipasin, mida kapten kõneles, ja vastasin talle vist päris huupi.

Kohe, kui olime laeva kõrval (mina istusin ja vahtisin ammuli sui üles laeva poole ning kuulasin mõõnalainete loksumist vastu ta külgi ja purjesid seadvate meremeeste lõbusaid hõikeid), teatas Hoseason, et meie temaga läheme esimestena pardale, ja käskis grootraa küljest tali alla lasta. Sellega tõsteti mind üles ja pandi laevatekile, kus kapten mind juba ootas ja jälle mu käevangu võttis. Seisin niimoodi natuke aega, pea endal pisut pööritamas ja vahest tilluke hirmgi südames, kuna kõik ümberringi vabises ja kõikus. Ent ikkagi meeldisid mulle kangesti kõik need imelikud asjad, millest kapten kõige kummalisemad välja otsis, nende nime nimetas ja otstarbe ütles.

«Aga kus mu lell on?» märkasin äkki. «Jah,» kostis Hoseason muutunud toonil, «selles asi ongi.»

Tundsin, et olen kadunud. Kogu jõudu appi võttes rebisin end tema käest lahti ja jooksin reelingu äärde. Tõepoolest, sealt paistiski paat, mis liikus linna poole, lell istumas päras. Karjatasin läbilõikavalt: «Appi, appi! Mõrv!», nii et kogu laevalagi kajas. Lell pööras istudes pead ja ma nägin, kuidas ta õelal näol peegeldus kohkumus.

Rohkem ei näinud ma enam midagi. Juba kiskusid tugevad käed mu reelingu juurest ära ja mind tabas otsekui piksenool: tuli sähvis mu silme ees ja ma langesin teadvusetult maha.

VII peatükk Lähen «Covenantiga» merele

Tulin teadvusele pimedas, mu keha valutas hirmsasti, olin kätest ja jalust seotud ning harjumatutest helidest kurt. Mu kõrvu kostis vete mühin nagu hiiglasuurelt veskitammilt, lainete lartsumine vastu laevakülgi, purjede plagin ja meremeeste kimedad hõiked. Maailm mu ümber kord tõusis, kord vajus, ja mu pea hakkas sellest pööritama. Mul oli väga halb olla, kogu keha oli valu täis ja pea nii segi, et mõtted aina tormasid omasoodu. Taas muutis uus valuhoog mind päris oimetuks, nii et kulus hulk aega, enne kui ma taipama hakkasin, et laman kuskil tolle õnnetu laeva sisemuses ja et tuul peab olema paisunud tormiks. Jõudnud selgusele oma olukorra täbaruses, valdas mind must meeleheide, kibe kahetsus oma rumaluse pärast ja metsik viha lelle vastu, ning ma kaotasin uuesti teadvuse.

Kui ma jälle meelemärkusele tulin, kurdistas mind seesama möirgamine, mind raputasid samasugused korrapäratud tõuked ning lisaks muudele valudele ja hädadele vaevas mind nüüd ka merega harjumata inimeste tõbi — merehaigus. Oma seiklusrikkas noorukipõlves tuli mul läbi teha veel palju katsumusi, aga ükski neist ei mõjunud nii hävitavalt mu kehale ja vaimule ega ahistanud mind säärase lootusetusega kui need esimesed priki pardal veedetud tunnid.

Kuulsin kahuripauke ja arvasin, et torm on muutunud meie jaoks liiga tugevaks ja et me anname hädasignaali. Mind rõõmustas mõte vabanemisest, isegi kui oleksin seejuures leidnud märja haua. Ent tulistamise põhjuseks polnud mitte torm, vaid nagu hiljem mulle kõneldi, see oli kaptenil lihtsalt kombeks. Panen selle seiga kirja, et näidata, kuidas ka kõige halvematel inimestel võivad olla oma hellad küljed. Selgus, et möödusime mõne miili kauguselt Dysartist, kus prikk oli ehitatud ja kuhu kapteni ema, vana missis Hoseason, mõne aasta eest elama oli asunud. Kuhu ka «Covenant» teel ei olnud — koju

või kaugele merereisile —, iial ei möödunud ta Dysärtist, ilma et oleks tervituseks kahuritest tulistanud ja lippu heisanud.

Olin kaotanud igasuguse ajataju, laeva sisemuses asuvas

40

haisvas urkas olid päev ja öö ühte nägu, pealegi venisid tunnid mu seisukorra viletsusest tingituna poole aeglasemalt. Mul ei ole võimalik öelda, kui kaua ma seal lamasin, lootes kuulda, kuidas laev mõne kalju otsa raksatab, või tunda, kuidas ta vappudes, nina ees, merepõhja vajub. Lõpuks päästis uni mind mu piinadest.

Ärkasin näkku langevast laternavalgusest. Mu kohale kummardus väikest kasvu, roheliste silmade ja heleda juuksepuhmaga, umbes kolmekümneaastane mees ja silmitses mind.

«Noh, kuidas käbarad käivad?» küsis ta.

Vastuseks ma ainult nuuksatasin. Mees katsus mul pulssi ja oimukohti ning hakkas mu peahaava pesema ja siduma.

«Oi-oi, kõva matsu oled saanud,» ütles ta. «Kuule, vanapoiss, tee lahkem nägu ette! Kõik ei ole veel otsas, natuke sant algus küll, aga ehk läheb edaspidi etemini. Süüa ikka on antud?»

Ütlesin, et ma ei või toitu nähagi. Seepeale andis ta mulle plekktopsis natuke veega lahjendatud viina ning jättis mu jälle üksi.

Kui ta järgmine kord mind vaatama tuli, lamasin une ja ärkveloleku vahel, silmad pimedas pärani lahti. Merehaigust mul enam ei olnud, kuid kohutav uimasus ja peapööritus, mis sellele järgnesid, olid peaaegu et hullemad. Lisaks valutas mul viimane kui ihuliige, ja nöörid, millega ma kinni olin seotud, kõrvetasid otsekui tuli. Urka hais, kus ma lamasin, näis juba imbuvat minust enesest. Pika aja vältel, mis mees ära oli olnud, olid mind kimbutanud vaheldumisi nii rotid, kes mul lausa üle näo sibasid, kui ka palavikuviirastused.

Kui nüüd luuk lahti lükati, näis laternavalgus mulle taevaliku päikesepaistena, ja kuigi see valgustas ainult mu vangla tugevaid musti talasid, oleksin rõõmust hõiskama hakanud. Esimesena ronis redelit mööda alla roheliste silmadega mees ja ma märkasin, et ta astus kuidagi ebakindlalt. Tema järel tuli kapten. Kumbki ei kõnelnud midagi, esimene hakkas kohe mind uurima ja haava siduma nagu ennegi, Hoseason aga vaatas mulle näkku imeliku sünge pilguga.

«Noh, söör, näete isegi,» ütles roheliste silmadega mees, «kõrge palavik, isupuudus, ei valgust ega toitu — teate ise, millega see lõpeb.»

41

«Ei ole mina mingi imetegija, mister Riach,» vastas kapten.

«Lubage lahkesti, söör,» ütles Riach, «teil on pea õlgadel ja šoti keel suus, aga ennast välja vabandada te ei saa. Tahan, et poiss sellest urkast ära viidaks ja ruhvi pandaks.»

«Mida teie kõike tahta võite, ei lähe kellelegi teisele korda peale teie enese, söör,» vastas kapten. «Ma ise ütlen teile, mis sellest poisist saab: siin ta on ja siia ta jääb.»

«Arvesse võttes, et teile vastav summa maksti,» noogutas teine. «Mina aga julgen alandlikult teatada, et mulle mitte. Palka ma sellel künal tüürimeheks olemise eest küll saan, aga mitte ülearu suurt, ja te teate hästi, et see raha on mul ausasti välja teenitud. Aga muu eest ei ole mulle makstud.»

«Kui te ainult pudelist vähem lugu peaksite, mister Riach, ei oleks mul teile midagi ette heita,» vastas kipper, «ja selle asemel et mõistujuttu keerutada, võin teile otse öelda: hoidke oma hingeõhku parem palava pudru peale puhumiseks. Meid oodatakse tekile,» lisas ta teravamal toonil ja asetas jala juba redelipulgale.

Mister Riach haaras tal käisest.

«Arvesse võttes, et teile maksti mõrva eest... » alustas ta.

«Misasja?» möirgas kapten. «Mis jutt see olgu!»

«Jutt paistab olema säärane, millest teiegi aru saate,» vastas mister Riach kaptenile kindlalt silma vaadates.

«Mister Riach, olen teiega koos teinud kolm pikka reisi,» vastas kapten. «Selle ajaga, söör, oleksite pidanud mind juba tundma õppima. Olen karm ja nõudlik mees, aga see, mis te praegu ütlesite — häbi teile! — näitab ainult, et teil enesel on kuri süda ja must südametunnistus. Kui te arvate, et poiss sureb... »

«Kindlasti sureb!» vastas mister Riach.

«Noh, aitab juba!» pahandas Hoseason. «Viige ta siit, kuhu soovite!»

Seepeale ronis kapten redelist üles ja mina, kes ma olin kogu selle imeliku jutuajamise vältel vaikselt lamanud, nägin nüüd, kuidas mister Riach talle järele vaatas ning selgesti mõnitades sügava kummarduse tegi. Isegi oma tollases viletsas seisundis olin taibanud kahte asja: et tüürimees oli tõepoolest purjus, nagu kapten oli vihjanud, ja

et ta nii purjuspäi kui kainelt võis mulle väärtuslikuks sõbraks osutuda.

Viis minutit hiljem olid mu köidikud läbi lõigatud, keegi vinnas mind oma turjale, kandis üles ruhvi ja asetas koisse pandud voodivaipadele. Esimene asi, mis ma seal tegin, oli see, et kaotasin teadvuse.

Mäherdune õndsus oli avada silmad jälle päevavalguses ning leida ennast inimeste seltsis! Ruhv oli küllaltki avar ruum, ümberringi piki seinu koid, kus vahist vabad mehed istusid ja suitsetasid või magasid. Et ilm oli vaikne ja puhus pärituul, oli laeluuk lahti ja sealt paistis sisse armas päevavalgus ning aeg-ajalt, kui laev rullas, mõni ähmane päikesekiirgi, mis mind rõõmust sõgedaks tegi. Vähe veel sellest — vaevalt olin endast elumärki andnud, kui keegi meestest mulle mingit rohtu tõi, mille mister Riach oli seganud, ja käskis mul vaikselt lamada, et tervis rutem tagasi tuleks. Kõik kondid olevat terved, seletas ta. «Ei teinud see kõmakas su kolbale midagi,» lisas mees. «Tead, vanapoiss, ma ise virutasin!»

Siin lamasin ma mitu päeva peaaegu nagu vang, ja mitte ainult et sain tervise tagasi, vaid ka õppisin tundma oma kaaslasi. See oli jõhkravõitu meestekamp nagu meremehed enamasti ikka — inimesed, kes on kistud eemale kõigest, mis elus on helgemat, ning mõistetud koos kündma karme meresid mitte vähem karmide käskijate all. Madruste hulgas oli mehi, kes olid purjetanud mereröövlitega ning näinud asju, millest häbi rääkidagi, mõned olid põgenenud kuninga laevadelt ega teinud sellest saladust, et tabamise korral ootas neid võllas, ja kõik nad olid valmis esimesel' sõnelusel üksteisele hammastega kõrri kargama. Kuid veetnud nendega koos napilt mõne päeva, hakkasin häbenema oma esialgset otsust ja seda, et olin neist Queensferry muulil eemale hoidnud, otsekui oleksid nad kasimatud loomad. Ei ole olemas läbini halba inimest — igaühel meist on oma head ja vead ning mu laevakaaslased ei moodustanud mingit erandit. Toored nad olid, see on tõsi, arvatavasti ka halvad, kuid neil oli omajagu voorusigi. Kui

nad ainult tahtsid, oskasid nad ka lahked olla; lihtsameelsed olid nad isegi minusuguse kohtlase maapoisiga võrreldes, ja vahel ilmnes nende juures min» geid aususeriismeidki.

Üks madrustest, umbes neljakümneaastane mees, istus tundide kaupa mu koi ääres ning kõneles oma naisest ja

43

lapsest. Ta oli kalur, kes oli oma paadist ilma jäänud ja sunnitud seetõttu kaugeid mereteid sõitma. Sellest on nüüd palju aastaid möödas, kuid ma ei ole seniajani teda unustanud. Tema naine (kes oli tema kõrval päris noor, nagu mees sageli mainis) jäi asjatult oma meest tagasi ootama — enam kunagi ei süüdanud too hommikul naise eest koldesse tuld ega hoidnud last, kui naine haige oli. Nagu tulevik näitas, jäi see reis paljudele meestele viimseks, meri sai nad endale —-ja surnutest halba ei kõnelda.

Teiste heategude hulgas, mis nad mulle osutasid, andsid nad mulle tagasi ka mu raha, mis oli neil juba omavahel ära jagatud. Kuigi seda oli nüüd kolmandiku võrra vähem, Olin väga rõõmus ja lootsin, et need veeringud saavad ftiuile suureks abiks maal, kuhu mind viidi. Laev sõitis Carolinasse, aga ärge arvake, et mind lihtsalt maalt välja saadeti. Inimestega kauplemist oli küll juba tollal suuresti piiratud, hiljem on see ülestõusu sunnil ja Ühendriikide moodustamisega täiesti kaotatud, kuid minu nooruspäevil müüdi ikka veel valgeid istandustesse orjadeks ning säherduse saatuse oli mu õel lell minulegi määranud.

Ka laevapoiss Ransome, kellelt ma nendest metsikustest kõigepealt olin kuulnud, tuli aeg-ajalt kaptenikajutist, kus ta magas ja teenis. Ruhvis ta kas tohterdas vaikselt ägades oma haavu või valas sõnadesse oma raevu mister Shuani julmuse üle. Minu süda jooksis seda kuuldes verd, kuid mehed pidasid esimesest tüürimehest suuresti lugu, nende jutu järgi oli ta «ainus tõeline merekaru kogu selle kamba peale ja hoopiski mitte halb inimene, kui tal pea selge». Ja tõepoolest leidsin ma meie mõlema tüürimehe juures kummalise erinevuse: mister Riach oli sünge, tusane ja karm just kainena, mister Shuan aga ei suutnud selles seisundis isegi kärbsele kurja teha. Küsisin, kuidas on lugu kapteniga, aga mulle öeldi, et sellele raudsele mehele ei avaldavat alkohol üldse mingit mõju.

Kasutasin seda vähest aega, mis mulle oli antud, nii hästi kui sain, et vaesest Ransome'ist midagi inimese- või õigemini poisikesetaolist teha. Ent poisil polnud nagu õiget arugi peas. Kõigest, mis oli olnud enne ta mereleminekut, mäletas ta ainult seda, et tema isa oli teinud kelli ja et neil õli elutoas olnud kuldnokk, kes oskas vilistada «Põhjamaad» — kõik muu olid rängad ja julmad aastad ta mälust kustutanud. Kuivast maast oli tal madruste juttude järgi isevärki arvamus kujunenud; tema meelest oli see

44

koht, kus poisid kohe orjusse pannakse, mida ameti õppimiseks nimetatakse; kus õpipoisse kogu aeg ainult piitsutatakse ja jäledatesse vangikongidesse pistetakse. Linnas pidas ta iga teist vastutulijat reeturiks, kes tahab teda lõksu meelitada, ning pooli maju urgasteks, kus meremeestele unerohtu antakse ja nad seejärel maha tapetakse. Muidugi jutustasin ma Ransome'ile, kui kenasti mind sellel tema poolt nii väga kardetud maal oli koheldud, kui hästi mu vanemad ja sõbrad olid mind toitnud ja õpetanud. Kui poiss oli hiljuti peksa saanud, nuttis ta kibedasti ja vandus, et jookseb ära, kui ta aga oma tavalises tembutamis-tujus oli või kui ta (ning seda juhtus veelgi sagedamini) kaptenikajutis klaasi viina oli joonud, siis ainult mõnitas ta mind.

Mister Riach — andku taevas talle andeks!.— oli see, kes poisile viina andis, ning tegi ta seda kahtlemata lihtsalt heast südamest. Ent lisaks sellele, et alkohol poisikese tervist rikkus, pakkus too tuigerdav, tantsiv ja jumal-teab-mida kokku patrav, ühegi sõbrata õnnetu olend ainult haletsusväärset pilti. Mõned mehed naersid, aga kaugeltki mitte kõik; mõned muutusid süngeks kui kõuepilv (meenutades võib-olla oma lapsepõlve või omaenese lapsi) ja käskisid poisil silmapilk lollused lõpetada ja ikka mõelda ka, mida ta teeb. Mis minusse puutub, siis minul oli poissi piinlik vaadata, ja veel seniajani kummitab õnnetu laps mind mu unenägudes.

Peab tähendama, et kogu aeg puhus tuul otse vastu ning pidev vastulaine paiskas «Covenanti» kord üles, kord alla, nii et laeluuk oli enamasti kinni ja ruhvi valgustas ainult . risttala küljes kõikuv latern. Tööd jätkus kogu aeg kõigile: iga natukese aja tagant tuli purjesid juurde panna või maha võtta. Pidev pinge mõjus meeste tujule, terve päeva hommikust õhtuni kostis aiva pahameeleurinat. Et mul jalgagi laevatekile tõsta ei lastud, võite ise ette kujutada, kuidas see elu mind ära tüütas ja kui läbematult ma muutust ootasin.

Ja muutus tuligi, nagu te õige pea kuulete. Kõigepealt jutustan aga oma kõnelusest mister Riachiga, mis mulle mu muredes veidi julgust juurde andis. Püüdsin mehe kinni, kui ta oli vintis ja seetõttu heas tujus (kainena ei vaadanud ta ju minu poolegi), jutustasin talle oma loo ning palusin, et ta seda saladuses peaks.

Mister Riach ütles, et see olevat nagu ballaad; ta tegevat

kõik, et mind aidata; ta hankivat mulle paberit, sulge ja tinti, et saaksin saata teate mister Campbellile ja teise mister Rankeillorile; ja et kui ma ikka tõtt kõnelesin, siis — kümme ühe vastu — aitab ta eespoolmainitute abiga mind hädaohust päästa ja mu õigused jalule seada.

«Aga ära seni nina norgu lase,» õpetas ta. «Sina pole esimene, kellel niimoodi on läinud. Neid inimesi on palju, kes merede taga tubakat kõplavad, ise aga peaksid uhke hobuse seljas omaenese mõisas ringi ratsutama — oh, kui palju neid on! Elu on juba kord sedamoodi huvitavalt seatud, et mitte hullemini ütelda. Vaata või mindki: olen maa-jteanda poeg, pooleldi tohter, aga siin ma nüüd olen — Hoseasoni jooksutada!»

Mõtlesin, et oleks viisakas küsida, kuidas temal niimoodi on läinud.

Vastuseks laskis mister Riach ainult vilet.

«Mis seal minna,» kostis ta. «Mulle lihtsalt meeldis seigelda.» Ja ta astus ruhvist välja.

VIII peatükk Kaptenikajutis

Ühel õhtul umbes üheksa paiku tuli mister Riachiga koos vahis olnud mees alla oma kuuele järele. Kohe hakati ruhvis sosistama, et Shuan oli «siis ikka lõpuks talle ära äianud». Nime polnud vaja nimetadagi, teadsime kõik, kellest jutt. Me ei olnud jõudnud veel seda uudist õieti seedima ega arutama hakata, kui luuk jälle valla paisati ja alla ronis kapten Hoseason. Laterna vilkuval valgusel uuris ta teraselt kõiki koisid, astus siis otse minu juurde ja kõnetas mind mu suureks üllatuseks õige lahkel häälel.

«Tead, poiss, on tarvis, et sa üles tekikajutisse meid teenima tuleksid,» ütles ta. «Vahetate lihtsalt Ransome'iga koid. Tee kähku!»

Sellal kui ta kõneles, astusid ruhvi kaks madrust, Ran-some kätel. Laev sukeldus sel momendil nõksatades alla ja laternavalgus langes poisile näkku. Laevapoisi surnu-kahvatul

46

näol oli kohutav ilme, just nagu irvitus. Mul tardus veri soontes ja süda jäi seisma, otsekui oleksin ise hoobi saanud.

«Kähku üles kajutisse! Tee kähku!» karjus Hoseason,

Ma tormasin madrustest ja liikumatult lebavast poisist mööda, redelit pidi üles tekile.

Õõtsuv prikk lõikus kiiresti läbi pika vahuharjase ristlaine. Seejuures oli ta paremale küljele kaldu ning vasakult, fokkpurje kaare alt nägin selgesti päikeseloojangut. Säärasel hilisel tunnil üllatas see mind suuresti, sest olin liiga rumal õige järelduse tegemiseks: sõitsime nimelt Sotimaast põhja poolt ringi, ning vältides Pentlandi küllane ohtlikke hoovusi, asusime parajasti Orkney ja Shet-landi saarte vahel avamerel. Minu arust, kes ma olin nii kaua pimedas ruumis olnud ega teadnud midagi vastutuultest, pidime olema juba poolel teel üle Atlandi ookeani, kui mitte kaugemalgi. Uudistanud veidi seda hilist loo-jangukuma, ei pööranud ma sellele enam tähelepanu, vaid rühkisin kogu aeg köitesse klammerdudes edasi üle teki, mõlemal pool tormamas kõrged lained, ja pääsesin üle parda kukkumisest ainult tänu ühele madrusele, kes minu vastu alati lahke oli olnud.

Tekikajut, kuhu ma läksin ja kus ma nüüdsest peale teenima ja magama pidin hakkama, oli oma kuus jalga kõrge ning priki mõõtmetega võrreldes kaunis avar. Sees oli põranda külge kinnitatud laud ja pink ning kaks koid: üks kaptenile ja teine kahele tüürimehele, kes magasid seal kordamööda. Seinad olid laest põrandani kappe täis, mis sisaldasid laevaohvitseride isiklikke asju ja osa laeva toiduvarudest. Kohe kaptenikajuti all oli teine laq-ruum, kuhu pääses luugiava kaudu kesktekilt. Seal hoiti parimaid toidu- ja joogivarusid ning kogu püssirohutaga-vara ja tulirelvi, välja arvatud kaks vasest suurtükki, mis seisid alustel kaptenikajuti seina taga. Enamik mõõku asus mujal.

Mõlemalt pooltduugiga suletav aknake seinas ning lae-aken üleval valgustasid ruumi päeval, pärast pimeduse saabumist põles alati lamp. Lamp põles ka nüüd, kui ma sisse astusin; see ei andnud küll eriti eredat valgust, ent sellest piisas, et näha mister Shuanit laua ääres, viinapudel ja plekk-kruus ees. Seal ta istus — suur, tugeva kehaehitusega ja väga tõmmu — ning jõllitas juhmilt lauda.

47

Minu tulekut ei pannud ta tähelegi, ka ei liigutanud ta siis, kui kapten minu järel sisse astus, mu kõrvale koiservale toetus ja tüürimehele sünge pilgu saatis. Pelgasin väga Hoseasonit, mul oli selleks ka põhjust, kuid miski ütles mulle, et praegu ei tarvitse teda karta. Ma sosistasin talle kõrva: «Kuidas poisiga on?» Kapten ainult raputas pead nagu keegi, kes ei tea midagi ega tahagi teada, aga ta nägu oli väga morn.

Varsti tuli mister Riach. Ta heitis kaptenile pilgu, mis ütles selgemini kui sõnad, et poiss on surnud, ning võttis meie juures aset. Nii me seisime seal kolmekesi tummalt reas ja vahtisime alla mister Shuanile, ning ka mister Shuan istus suud lahti tegemata ja põrnitses visalt lauda.

Äkki sirutas ta käe pudeli järele, mispeale mister Riach ligi sööstis ja selle talt pigem kiirust kui jõudu appi võttes käest kahmas, karjudes ja vandudes, et sellest lakkumisest juba aitab, et küllap tabab laeva veel kole karistus. Nende sõnadega viskas ta pudeli läbi avatud lükand ukse merre.

Silmapilk oli mister Shuan jalul. Ehkki ta pilk oli ikka veel juhm, kuulutas ta ilme mõrva ja ta oleks selle ka kohe korda saatnud, kui kapten tema ja ta ohvri vahele poleks astunud.

«Istu!» möirgas kapten. «Kas sa, lakkekrants, mõistad, mis sa oled teinud? Sa lõid poisi surnuks!»

Mister, Shuan paistis taipavat, sest ta istus uuesti maha ning toetas otsmiku käele.

«Aga ta tõi mulle ju räpase- kruusi!» ütles ta.

Seda kuuldes vahetasime kapteniga ja mister Riachiga kohkunud,pilgu. Hoseason astus oma esimese tüürimehe juurde, võttis tal õlast, talutas mehe üle kajuti tema enese koi juurde ning palus tal pikali heita ja magama jääda, just nagu keelitaks jonnakat last. Mõrtsukas karjus veidi vastu, võttis siis aga kuulekalt meremehesaapad jalast.

«Ah!» oigas mister Riach kohutaval häälel. «Oleksite pidanud ammu vahele astuma, nüüd on juba hilja.»

«Mister Riach,» ütles kapten. «Tänaöistest asjadest ei tohi Dysartis keegi kuulda. Poiss kukkus üle parda, härrased, nii on lood, ja ma annaksin omast taskust viis naela, kui see tõsi oleks!» Ta läks laua juurde. «Miks te selle hüva pudeli minema viskasite?» lisas ta. «Sellel polnud mõtet, söör, Säh, David, too mulle teine. Nad on seal all

kapis,» ja ta viskas mulle võtme. «Ka teile endale kulub klaasike ära, söör,» pöördus ta Riachi poole. «See oli jube vaatepilt.»

Mehed istusid kahekesi laua taha ja hakkasid viina võtma. Mõrtsukas, kes oli seni koikul lamanud ja nuuksu* nud, ajas end küünarnuki najale ning vahtis neid ja mind.

Sellel ööl täitsin esimest korda oma uusi kohustusi, järgmise päeva jooksul harjusin nendega täielikult. Mul tuli kanda lauale toitu, mida kapten sõi kindlatel kellaaegadel koos selle tüürimehega, kes parajasti vahis ei olnud. Kogu
päeva tuli mul lipata viinatopsiga ühe või teise juurde kolmest isandast, öösel magasin aga põrandale visatud tekiräbalal kajuti kaugeimas nurgas, kahe ukse vahel tuuletõmbuses. See oli väga kõva ja külm küljease, pealegi eksitati mu und alatihti, sest ikka tuli üks või teine tekilt, et lonksu viina saada, ja enne uue vahikorra algust istusid nad kahekesi või vahel ka kolmekesi koos ja trimpasid. Ma ei taipa, kuidas nad sellega oma tervisele liiga ei teinud, ega ka seda, kuidas mu enese tervis sellise elu juures vastu pani. .

Ent teisest küljest oli teenistus kerge. Lauale lina laotada ei olnud vaja, toiduks oli kas kaera jahupuder või soolaliha, välja arvatud kaks korda nädalas, kui anti pudingit. Ja kui ma olin ka kohmakas ning harjumatuse tõttu kindlalt jalul ei suutnud seista ning vahel kõige kandikuga tükkis maha lendasin, olid nii mister Riach kui ka kapten minuga erakordselt kannatlikud. Tahtmatult pidin mõtlema, et nad püüavad tehtud kurja oma südametunnistuse ees hüvitada ja et vaevalt oleksid nad minuga nii head, kui nad poleks olnud palju halvemad Ransome'i vastu.

Mis puutub mister Shuanisse, siis oli kas viin või sooritatud roim või mõlemad kokku kindlasti tema mõistusele mõjunud. Ma ei mäleta, et oleksin näinud teda enam täie aru juures olevat. Ta ei harjunud minuga iial, põrnitses mind alalõpmata (vahel mulle tundus, et kohkumusega) ja võpatas mitu korda, kui teenisin teda lauas. Uskusin algusest peale, et tal pole oma teost selget ettekujutust, ja teisel tekikajutis veedetud päeval sain selle kohta ka kinnitust. Olime ainult kahekesi. Vahtinud mind tükk aega, tõusis Shuan äkki üles, ise näost surnukahvatu, ja astus minu suureks hirmuks mulle ligi.

«Sind nagu varem siin ei olnud?» ütles ta. «Ei, söör,» kogelesin vastuseks.
«Siin oli nagu üks teine poiss?» ütles ta uuesti, ja kuulanud ära mu vastuse, lisas: «Ahah, seda ma arvasin.» Seejärel läks ta oma kohale tagasi, võttis istet ega lisanud enam ühtegi sõna peale käsu viina tuua.
Teile tundub see võib-olla imelik, aga hoolimata hirmust, mis ma tema ees tundsin, oli mul temast ikka kahju ka. Ta oli abielus ja naine elas tal Leithis, aga kas tal lapsi oli, seda ma ei mäleta; loodetavasti ei olnud.
Üldiselt polnud mu laevapoisielu eriti raske ega kestnud ka (nagu te peagi kuulete) kuigi kaua. Sain niisama hästi süüa kui laeva juhtkond — sain osa isegi nende maius-palast, marineeritud aedviljast, ja oleksin ma ainult tahtnud, oleksin võinud juua hommikust õhtuni nagu mister Shuan. Mul oli ka oma seltskond, teiste seesugustega võr-reldes üsnagi hea. Mister Riach, kes oli ülikoolis käinud, vestles minuga väga sõbralikult, kui ta tujust ära ei olnud; ta kõneles mulle palju huvitavaid ja mõningaid õpetlikkegi lugusid. Isegi kapten, kes enamasti rangelt distantsi pidas, tegi vahel väikesi järeleandmisi ning jutustas mulle toredatest maadest, kus ta oli käinud.
Vaese Ransome'i vari lasus kindlasti meil kõigil, minul ja mister Shuanil muidugi kõige raskemini. Sellele lisaks oli mul veel oma mure. Siin ma nüüd olin ja ümmardasin kolme meest, keda ma tegelikult põlgasin ja kellest vähemalt üks oleks pidanud võllas kõlkuma. Nii oli see praegu, ja ka tulevikus ootas mind ees ainult orjatöö neegrite seas tubakaväljadel. Võib-olla ettevaatusest ei lubanud mister Riach mul oma häda enam kurta, kapten aga, kellele ma püüdsin ligineda, ajas mu minema kui koera ega lasknud suudki paotada. Päevad muudkui tulid ja läksid ning mu süda muutus raskemaks ja raskemaks. Lõpuks olin isegi rahul, et töö ei andnud mulle eriti mahti musti mõtteid heietada.

IX peatükk Mees vöötäie kullaga

Möödus enam kui nädal, ja «Covenanti» seniajani seiranud ebaõnn muutus veelgi ilmsemaks. Mõnel päeval jõudis prikk õige vähe edasi, järgmisel ajas aga tuul teda hoopis tagasi. Lõpuks olime nii kaugele lõunasse aetud, et loksusime ja loovisime terve üheksanda päeva, üht kätt Wrathi neem ja teist metsik kaljune kallas. Laeva juhtkond pidas nõu ja jõudis otsusele, mida ma küll hästi ei mõistnud, aga mille tulemus oli silmaga näha: me muutsime ebasoodsa tuule endale soodsaks ja purjetasime hoopis lõunasse.
Kümnendal õhtupoolikul hakkas seni tormitsenud meri voogama ja alla laskus märg valge udu, mis oli nii tihe, et ühest laeva otsast polnud teist näha. Iga kord, kui ma tekil käisin, nägin, kuidas madrused ja tüürimehed reelingu ääres hoolega kuulasid, kas ei ole mitte ligidal laine-murdu, nagu nad ütlesid. Ehkki selle sõna tähendus mulle selge ei olnud, erutas õhus rippuva hädaohu aimus ka mind.
Umbes kümne paiku, kui ma parajasti mister Riachile ja kaptenile õhtusööki lauale kandsin, põrkas laev mürinal millegi otsa ja me kuulsime valjusid hõikeid. Mu mõlemad isandad hüppasid püsti.
«Sõitsime karile,» arvas mister Riach.
«Ei, söör,» vastas kapten, «see võis olla ainult mõni paat.»

Ja nad ruttasid välja.
Kaptenil oli õigus. Olime udus otsa sõitnud ühele paadile ja selle keskelt pooleks lõiganud. Kogu meeskond peale ühe mehe oli paadi rusudega koos põhja läinud. Too mees (nagu ma hiljem kuulsin) oli seisnud reisijana paadi päras, teised olid istunud aga pinkidel ja sõudnud. Kokkupõrke hetkel oli paadipära paiskunud õhku ja mees, kellel olid käed vabad ning takistuseks ainult allapoole põlvi ulatuv friisriidest ülekuub, oli hüpanud üles ning kahmanud kinni priki raapuust. Juhtunu näitas, et mehel oli olnud õnne ja et ka ta ise pidi olema väga nobe ning ebatavaliselt tugev, kui oli ennast sellisel viisil päästa suutnud. Kui kapten võõra oma kajutisse tõi ja ma teda nägin,
51

ei olnud mees igatahes põrmugi rohkem erutatud kui mina.
Ta oli väikest kasvu, kuid ilusa kehaehitusega ja vilgas kui kits. Tema hea aval nägu oli väga tõmmuks põlenud ja rõugearmidest kirju; ebaharilikult heledates silmades vilkus midagi meeletut, ühtaegu kütkestavat ja ohtlikku. Kui ta ülekuue seljast võttis, pani ta lauale kaks ilusat, hõbedaga kaunistatud püstolit, ja ma nägin, et vööl rippus tal suur mõõk. Mehel olid muuseas väga peened kombed ja ta tõstis kenasti klaasi kapteni terviseks. Juba esimesest pilgust jäi mulle mulje, et tegemist on inimesega, keda peaksin meelsamini sõbraks kui vaenlaseks.
Ka kapten uuris võõrast, aga rohkem tema riideid kui meest ennast. Ja tõesti, kui võõras oli vabastanud end mantlist, nägi ta kaubalaeva kajuti jaoks liigagi peen välja: tal oli peas sulgedega kübar, jalas mustad plüüš-püksid, seljas punane vest ning sinine kuub, mida ehtisid hõbenööbid ja ilus hõbedane kardpael. Need olid kallid
52
rõivad, kuigi udust ja magamisest veidi kannatada saanud.
«Mul on väga kahju teie paadist,» ütles kapten.
«Sellega koos läks merepõhja mitu tublit meest,» ohkas võõras. «Mulle oleks rohkem meeldinud, kui oleksid pääsenud nemad ja merre jäänud kas või kümme paati.»
«Nad olid teie sõbrad?» küsis Hoseason.
«Säherdusi sõpru ei leia te kuskilt,» kõlas vastus. «Nad olid valmis mu eest surema.»
«Noh, söör,» tähendas kapten ikka veel teist silmitsedes, «maailmas on rohkem mehi kui paate, kuhu neid panna.»
«Üsna õige,» hüüatas võõras. «Paistate olevat üpris teravmeelne isand.»
«Olen olnud Prantsusmaal, söör,» ütles kapten ja oli selge, et nende sõnade taga seisis rohkem, kui esialgu arvata võis.
«Noh, mis sellesse puutub,» vastas teine, «siis seal on viibinud palju tublisid mehi.»
«Kahtlemata,» kostis kapten, «ning õige uhketes kuubedes.»
«Kas sa näe, kust tuul puhuma hakkab!» hüüatas võõras ja pani käe kähku püstolile.
«Mitte nii keevaliselt,» hoiatas kapten. «Ei maksa norida tüli, kui selleks põhjust pole. Teil on Prantsuse sõduri kuub seljas ja šoti keel suus — selge see, aga niimoodi käivad praegusel ajal ringi mitmedki ausad mehed, ja mina ei söandaks neid hukka mõista.»
«Jah?» usutles uhke kuuega mees. «Nii et teie kuulute õigete hulka?» (Küsides sellega, kas kapten on jakobiit[1], sest riigisisestes tülides peab alati kumbki pool just ennast õigeks.)

[1] Jakobiit — Inglismaalt 1688. a. pagendatud kuningas James II ja temast põlvnevate Stuartite soost trooninõudlejate poolehoidja Inglismaal ja Sotimaal XVII—XVIII saj.

«Ei, söör,» vastas kapten, «olen pesuehtne protestant ja tänan selle eest jumalat.» (See oli esimene kord, kus ma Hoseasonilt midagi usuasjadest kuulsin, hiljem aga sain teada, et kuival maal oli ta usin kirikuskäija.) «Ent sellest hoolimata oskan ma kaasa tunda, kui näen teist inimest väljapääsmatus olukorras.»

«Ah tõesti?» pani jakobiit imeks. «Hüva, söör, kui täiesti avameelne olla, siis olen tõesti üks nendest ausatest

53

meestest, kes võtsid osa ülestõusust neljakümne viiendal-kuuendal aastal[2]. Ja endiselt avameelseks jäädes pean lisama, et kui ma mõne punakuuelise saksa kätte satuksin, käiksid mu käbarad tõenäoliselt kaunis kehvasti. Nii et, söör, tahtsin jah minna Prantsusmaale. Siin ristles üks Prantsuse laev, mis pidi mind pardale võtma, kuid sõitis meist udus mööda — kui väga ma sooviksin, et ka teie seda oleksite teinud! Nüüd aga võin teatada teile järgmist: kui panete mind maale seal, kuhu olin teel, siis on mul kaasas raha, millega teie vaeva rikkalikult tasuda.»

«Prantsusmaale?» küsis kapten. «Ei, söör, seda me ei saa. Aga sinna, kust te tulite... see võiks kõne.alla tulla.»

Õnnetuseks märkas kapten mind nurgas seismas ja kihutas mu kohe kööki, et ma võõrale õhtusööki tooksin. Võite uskuda, et ma ei raisanud aega. Kui ma kaptenikajutisse tagasi tulin, nägin, et võõras isand oli võtnud münte täistopitud vöö vöölt ning raputanud sealt lauale paar gini. Hoseason vahtis ginisid, siis vööd, seejärel mehe nägu, ning mulle tundus, et kapten on väga erutatud.

«Pool sellest, ja ma aitan teid!» hüüdis ta.

Teine toppis ginid vöösse tagasi ning pani selle jälle endale ümber.

«Ütlesin teile juba, söör, et mitte ükski münt nendest ei kuulu minule. See kuld on mu pealiku oma...» (siinkohal tõstis ta käe kübara juurde) «... kuid ma oleksin kehv kuller, kui ma ei täiks loobuda tillukesest osast, et säilitada suuremat, ning ainult närune peni, kui püüaksin päästa oma nahka liiga kalli hinna eest. Kolmkümmend gini, kui panete mu kaldale siinsamas, või kuuskümmend, kui viite Linnhe lahte. Võtke raha vastu, kui tahate, kui mitte, siis süüdistage iseennast.»

«Hm ...» pomises Hoseason, «aga kui ma teid sõdurite kätte annan?»

«Sel juhul saaksite ainult kahju,» vastas teine. «Lubage teatavaks teha, et mu pealiku varandus on ära võetud nagu igal teisel ausal šotlasel. Tema valdused on mehe käes, keda kuningas George'iks kutsutakse, ja need, kes renti koguvad või vähemalt püüavad koguda, on kuninga ametnikud. Kuid Šotimaa auks peab ütlema, et vaesed rentnikud mõtlevad ka oma maapaos olevale pealikule.

54

See raha ongi osa sellestsamast rendist, mida kuningas George ootab. Söör, te paistate olevat arukas inimene — mis te arvate, kui te selle raha punakuubede kätte viite, kui palju sellest siis teile jääb?»

«Üsna vähe, selge see,» sõnas Hoseason ja lisas kuivalt: «Muidugi kui nad rahast haisu ninna saavad. Aga ma mõtlen, et kui ma natukegi vaeva näen, suudan ehk keele hammaste taga hoida.»

---

[2] Mõeldud on šoti jakobiitide kõige suuremat ülestõusu a. 1745—1746, mille eesmärgiks oli aidata troonile James **II** lapselast Charles Edward Stuartit.

«Oo, küllap siis mina juba hoolt kannan, et te pika ninaga jääte!» hüüdis võõras. «Katsuge ainult mind alt vedada, ja kohe tõmban ka mina teil naha üle kõrvade. Kui mind kinni võetakse, saavad punakuued kohe teada, mis raha see on.»

«Hüva,» kostis kapten, «oleme rääkinud. Kuuskümmend gini, ja kaup koos. Siin on mu käsi selle peale.»

«Ja siin minu oma,«.vastas võõras.

Seepeale läks kapten (minu meelest nagu liiga kärmesti) välja ning jättis mind kajutisse võõraga kahekesi.

Tol ajal — varsti pärast neljakümne viiendat aastat — tulid paljud väljasaadetud eluga riskides tagasi kas sõpru vaatama või veidi raha koguma. Mis puutub mägismaa pealikutesse, kelle valdused ära olid võetud, siis kõneldi sageli, kuidas nende rentnikud oma vajadusi piirasid, et neile Prantsusmaale raha saata, ja kuidas nende klanni liikmed sõdureid pelgamata seda raha kogusid ning meie suure laevastiku nina all üle väina viisid. Sellest kõigest olin ma muidugi kuulnud, nüüd nägin aga oma ihusilmaga meest, kes kõigi nende asjadega hakkama oli saanud. Ent lisaks sellele, et ta oli mässaja ja vedas salaja rendirahasid, oli ta astunud ka Prantsuse kuninga Louis' teenistusse. Otsekui poleks sellest veel piisanud, oli tal vööl vöö, mis oli täis kuldginisid. Millised mu veendumused ka ei olnud, ei saanud ma teisiti, kui silmitsesin säherdust inimest elava huviga.

«Nii et teie olete siis jakobiit?» küsisin talle lihataldri-kut ette tõstes.

«Jah,» vastas mees toidu kallale asudes. «Ja sina, kui su pika näo järgi otsustada, oled kindlasti viig[3]?»

«Ei see ega teine,» vastasin, et teda mitte pahandada, sest muidugi olin ma nii tubli viig, kui mister Campbell mind kasvatada oli suutnud.

55

Viigideks nimetati tollal George II poolehoidjaid.

«Tähendab, et päris tühi koht,» märkis võõras. «Aga kuula, mis ma ütlen, mister Ei-see-ega-teine,» lisas ta kohe, «see pudel on tilgatumaks tühi. Kole küll, kui pean maksma kuuskümmend gini ja mulle ei raatsita selle eest isegi pitsi viina anda.»

«Lähen küsin võtit,» vastasin ja astusin välja tekile.

Udu oli niisama tihe kui enne, kuid mere voogamine peaaegu vaibunud. Laev oli triivpakki pandud, kuna keegi ei teadnud täpselt, kus me asume, pealegi ei puhunud tuul (niipaljukest kui seda üldse oli) soodsast kaarest. Mõned meestest kuulatasid ikka veel murdlaineid, kuid kapten ja kaks tüürimeest olid kesktekil ninapidi koos. Ma ei tea, miks mul kohe mõte tekkis, et head nad ei kavatse, ja juba esimene sõna, mida ma ligemale hiilides kuulsin, kinnitas mu oletust.

See oli mister Riach, kes pähetorganud plaani kuuldavale tõi:

«Kas me ei saaks teda kajutist välja meelitada?»

«Jäägu ta parem sinna, kus on,» vastas Hoseason, «seal pole tal ruumi mõõka appi võtta.»

«Õige jah,» nõustus Riach, «aga talle on raske juurde pääseda.»

«Nooh,» vaidles Hoseason vastu, «meelitame mehe mõnusasti juttu puhuma, astume teine teiselt poolt ligi ja haarame kätest kinni, või kui arvate, söör, et sellest ei aita, siis ründame teda mõlemast uksest ja ta on meil peos, enne kui jõuab mõõga tõmmata.»

---

[3] Mõeldud on šoti jakobiitide kõige suuremat ülestõusu a. 1745—1746, mille eesmärgiks oli aidata troonile James **II** lapselast Charles Edward Stuartit.

Seda kuuldes haaras mind hirm ja viha nende reetlike, ahnete ning verejanuliste meeste vastu, kellega koos ma merd sõitsin. Mu esimene mõte oli plehku pista, teine aga juba julgem.

«Kapten,» ütlesin juurde astudes, «võõras isand tahab klaasi viina saada, aga pudel on tühi. Ehk annaksite mulle võtit?»

Mehed võpatasid ja pöördusid minu poole.

«No näete, saamegi relvad kätte!» hüüatas Riach ja ütles mulle: «Kuule, David, kas sa tead, kus püstolid on?»

«Jajah,» kinnitas Hoseason, «miks David ei tea. David on tubli poiss. Vaata, David, mu poiss, see magilane on meie laevale ohtlik ja pealegi on ta meie George'i — õnnistagu jumal kuningat! — verivaenlane.»

Ei olnud sellest saadik, kui ma pardale tulin, minu

ümber veel nii lipitsetud, mina aga olin nobedasti nõus, nagu oleks tegu kõige igapäevasema asjaga. .

«Kõige kehvem on see,» alustas kapten uuesti, «et kõik meie relvad on kajutis selle mehe nina all ja püssirohi niisamuti. Kui nüüd mina või üks tüürimeestest neid tooma läheb, tekiks tal kahtlus. Aga sinusugune poiss, David, võib napsata püssirohusarve ja paar püstolit, nii et ei pane tähelegi. Kui sa sellega osavasti hakkama saad, pean seda meeles, kui sul minu abi vaja läheb — siis, kui Carolinasse jõuame.»

Siinkohal sosistas mister Riach talle midagi.

«Väga õige, söör,» ütles kapten ja lisas minu poole pöördudes: «Ja tead mis, David, tollel mehel on vöötäis kulda; annan oma sõna, et sellest ka sulle midagi pudeneb.»

Ütlesin, et teen kõik, nagu ta tahab, kuigi endal oli erutusest hing kinni jäämas. Seepeale andis Hoseason mulle viinakapi võtme ja ma hakkasin pikkamööda kapteni-kajuti poole tagasi minema. Mida pidin ma tegema? Nad olid alatud koerad ja varganäod, nad olid mu röövinud minu enese kodumaal, nad olid tapnud vaese Ransome'i — kas pidin aitama neil korda saata veel üht roima? Kuid teisest küljest tundsin surmahirmu, sest mida suudaksid üksainus mees ja poisike, kui nad oleksid ka vahvad kui lõvid, kogu laevameeskonna vastu?

Arutasin asja nii- ja naapidi ega olnud veel otsusele jõudnud, kui astusin tekikajutisse ning nägin jakobiiti lambi valgel õhtust söömas. Kohe oli mu otsus küps. Ma ei oska seda nagu seletadagi: mitte omal tahtel, vaid justkui sisemisel sunnil astusin otsejoones laua juurde ja panin käe talle õlale.

«Kas te surma kardate?» küsisin.

Mees hüppas püsti ja vaatas mulle otsa ilmel, mis peegeldas kõige selgemat küsimust.

«Oo, nad kõik on mõrtsukad!» hüüdsin ma. «Terve laev on mõrtsukaid täis,! Ühe poisi nad juba tapsid, nüüd on järg teie käes.»

«Ohoh,» ütles võõras, «pole ma neil veel peos.» Heitnud mulle uuriva pilgu, küsis ta: «Kas hoiad minu poole?»

«Kindlasti!» kostsin mina. «Ma ei ole röövel ega mõrtsukas. Olen teiega.»

«Hüva,» lausus võõras, «mis su nimi on?»

«David Balfour,» vastasin, ja oletades, et nii peenelt

riides mehele meeldivad kindlasti peened inimesed, lisasin esimest korda: «Shaw'de lossist.»

Talle ei tulnud pähegi minu sõnades kahelda, sest mägi-Jane on harjunud nägema suuri aadlikke suures viletsuses; et tal enesel aga mõisat ei olnud, siis puudutasid mu sõnad ta lapsikut enesearmastust.

«Minu suguvõsanimi on Stewart,» ütles ta ennast sirgu ajades. «Mind hüütakse Alan Breckiks. Kuninga nimi on mulle hea küllalt, kuigi kannan teda ilma ilustusteta — ilma et ta tagumise otsa küljes mõni lossilobudik järel lohiseks.»

Teinud mulle selle märkuse, nagu oleks see olnud suurema tähtsusega kui kõik järgnev, hakkas ta meie kaitse-võimalusi üle vaatama.

Tekikajut oli ehitatud väga tugev, et ta lainete rünnakule vastu paneks. Kõigist viiest avausest olid ainult lae-aken ja kaks ust nii suured, et inimene läbi mahtus. Peale selle võis uksed sulgeda, need olid tugevatest tammelau-dadest, jooksid mööda soont ja olid varustatud haakidega, et neid vajadust mööda kas kinni või lahti pidada. Selle ukse, mis juba kinni oli, panin kohe haaki, kui aga hakkasin teist koomale tõmbama, peatas mind Alan.

«David,» ütles ta, «kuna ma ei suuda meenutada su maavalduse nime, võtan endale julguse sind lihtsalt Davidiks kutsuda — avatuna on see uks meile kõige paremaks kaitseks.»

«Veel parem oleks ta suletuna,» avaldasin oma arvamust.

«Ei, David,» vastas Alan. «Vaata, mul on üksainus nägu, ja niikaua kui see uks on lahti, on suurem osa vaenlasi otse mu ees, kus ma neid just näha tahangi.»

Siis andis ta mulle lühikese mõõga (tulirelvade hulgas oli neid siin ainult mõni), valides seda suure hoolega ning öeldes, et ta pole elu sees kehvemaid sõjariistu näinud. Järgmiseks pani ta mu laua taha istuma, tõstis lauale püssirohusarve, kotikese kuulidega ja kõik püstolid ning käskis mul neid laadima hakata.

«Ja luba endale öelda, et ühe kõrgestisündinud isanda jaoks on see väärikam töö kui taldrikuid kraapida ja räpastele meremeestele viina ette kanda,» ütles ta.

Seejärel astus ta kajuti keskele, ning tõmmanud tupest oma suure mõõga, proovis näoga ukse poole seistes, kui palju tal on ruumi selle kasutamiseks.

58

«Siin saab ainult mõõgaotsaga mängida,» kurtis ta pead raputades, «millest on muidugi väga kahju. Ma ei saa täielikult rakendada oma talenti — eriti tugev olen ma just ülemises kaitses. Nüüd aga laadi püstolid ära ja kuula, mis ma sulle ütlen.»

Vastasin, et kuulan tähelepanelikult. Mul oli raske hingata, suu kuivas ning tuli kippus silme ees virvendama. Kui ma mõtlesin meestehulgale, kes meile varsti kallale pidi tormama, hakkas mu süda peksma ja vaimusilmas nägin kogu aeg merd, mis uhtus meie priki külgi, — merd, kuhu arvasin oma laiba veel enne hommikut heidetavat.

«Kõigepealt — kui palju meil vastaseid on?» küsis Alan.

Loendasin neid mõttes, aga mu peas valitses säärane segadus, et pidin veel teist korda rehkendama. «Viisteist,» vastasin lõpuks.

Alan vilistas. «Noh, sinna pole midagi parata. Aga nüüd pane tähele. Minu hooleks jääb uks, kust on oodata peamist rünnakut. Sellega ei ole sul üldse pistmist. Pea seda meeles ja ära tulista siiapoole enne, kui nad minu siruli on saanud, sest parema meelega näen ma kümmet vaenlast enda ees kui sinusugust sõpra selja taga, paukuv püstol peos.»

Möönsin, et ma pole tõesti kuigi hea laskur.

«Toredasti öeldud!» hüüdis ta, minu avameelsusest vaimustuses. «Mõnigi mees poleks julgenud seda tunnistada.»

«Kuid ka teie selja taga on uks, söör,» mainisin mina, «nad katsuvad seda ehk maha lõhkuda.»
«Just, aga see on juba sinu mure,» vastas Alan. «Niipea kui püstolid on laetud, ronid üles koile — sealt ulatud hästi akna juurde. Kui nad peaksid ukse kallale tulema, muudkui tulista. Aga see ei ole veel kõik. Teeme sinust sõduri, ah, David? Mida sa veel pead valvama?»
«Laeakent,» vastasin. «Kuid selleks et mõlemat korraga silmas pidada, peaks mul olema teine paar silmi kuklas, sest kui ma pööran näo ukse poole, olen ma ju akna suunas seljaga.»
«Väga õige,» kiitis Alan. «Aga milleks on sul kõrvad?»
«Muidugi!» hüüatasin mina. «Ma ju kuulen, kui nad klaasi sisse löövad.»
«Mingid mõistuse algmed on sul ikka olemas ka,» mainis Alan muiates.
59

X peatükk Kaptenikajuti piiramine

Õige pea sai meie rahuaeg läbi. Tekilejäänud olid mind tagasi oodanud, kuni kaotasid kannatuse. Vaevalt oli Alan oma jutu lõpetanud, kui kapten uksele ilmus.
«Seis!» hüüdis Alan ja sirutas mõõga talle vastu.
Kapten peatus tõepoolest, kuid ei pilgutanud silmagi ega astunud sammu võrragi tagasi.
«Paljastatud mõõk?» imestas ta. «Veider tänu külalislahkuse eest.»
«Te vaadake mind!» hüüdis Alan. «Olen kuningate soost ja kannan kuninga nime. Mu vapimärgiks on tamm. Mu mõõka näete? See on raiunud maha rohkem viigide päid, kui teil on jalgadel varbaid. Kutsuge oma kaabakad endale toeks, söör, ja rünnake. Mida varem võitlus peale hakkab, seda rutem mu mõõka maitsta saate.»
Kapten ei lausunud Alanile sõnagi, mulle aga saatis ähvardava pilgu. «David, pean seda meeles,» ütles ta ja tema häälekõla võttis mul seest külmaks.
Järgmisel hetkel oli kapten läinud.
«Nüüd ole valmis,» hoiatas Alan, «kohe läheb lahti.»
Alan võttis vasakusse kätte pistoda, juhuks kui sissetungijad peaksid ta mõõga alt läbi lipsama. Mina ronisin sületäie-püstolite ja mõnevõrra raske südamega üles koile ning lükkasin lahti akna, kust pidin hakkama vahti pidama. Sealt oli näha ainult väike osa laevatekist, kuid sellest meile piisas. Meri oli rahunenud, tuul puhus ühtlaselt ega pannud purjesid laperdama — laeval valitses säärane vaikus, et tabasin isegi tasase kõnepomina. Veidi aja pärast kuuldus tekilt terase tärinat — ilmselt jagasid nad mõõku välja ja pillasid ühe maha. Seejärel saabus jällegi vaikus.
Ei oska öelda, kas ma tundsin seda, mida hirmuks nimetatakse, igatahes värises mu süda nagu linnul — kiiresti, kuid üsna nõrgalt tuksus ta, ja mu silmade ees läks uduseks. Püüdsin pidevalt seda udu ära pühkida, aga ta tuli kohe jälle tagasi. Mul ei olnud mingit lootust, kuid must meeleheide ja viha kogu maailma vastu sundis mind müüma oma elu nii kallilt kui võimalik. Mulle meenub, et püüdsin palvetada, kuid toosama endine segadus mu mõtetes
60

ei lasknud mul sõnu ritta seada, ja mu ainus soov oli, et madin juba kord pihta hakkaks ning läbi saaks.

Rünnak algas äkitselt, sammude müdina ning suure käraga: kostis Alani hääl, mõõkade kõlin ja kellegi karjatus, kes oli vist haavata saanud. Heitsin pilgu üle õla ja nägin uksel mister Shuanit parajasti Alaniga mõõka ristamas.

«See on see mees, kes tappis laevapoisi!» karjusin talle.

«Valva oma akent!» hüüdis Alan vastu.

Kui ma vanale kohale tagasi pöördusin, nägin, kuidas ta tüürimehe mõõgaga läbi torkas.

Oli ka viimane aeg mul oma postile tagasi jõuda, sest pead aknale pistes nägin, kuidas viis meest tagavararaad tassides sealt mööda tormasid ja kohad sisse võtsid, et raapuud müüripurustajana pruukides uks maha murda. Ma

61

ei olnud elus veel püstolist lasknud, paar korda püssist ehk olin, aga ilmaski mitte inimese pihta. Ent praegu tuli seda teha — kas nüüd või mitte iialgi. Just siis, kui mehed raapuud hoovõtuks õõtsutasid, karjusin neile: «Sähke!» ja tulistasin otse nende keskele.

Pidin olema kellelegi pihta saanud, sest üks meestest karjatas ning astus sammu tagasi ja ka teised jäid segadusse sattunult seisma. Enne kui nad toibuda jõudsid, saatsin teise kuuli üle nende peade. Mu kolmanda lasu peale (mis läks niisama kaugelt mööda kui teinegi) viskas kogu kamp raapuu käest ja andis jalgadele valu.

Vaatasin taas kaptenikajutis ringi. Kogu ruum oli püssi-rohusuitsu täis ja mu kõrvad olid kärgatustest peaaegu kurdiks jäänud. Kuid Alan seisis nagu ennegi, ainult et mõõk oli tal nüüd käepidemeni verega koos ja ta ise võidurõõmust nii kohevil ning säherduses uhkes poosis, et paistis päris võitmatuna. Otse ta ees oli mister Shuan kõhuli maas, suust voolas mehel verd, kohutavalt kaame nägu vajus järjest madalamale. Kohe haaras keegi tal jalgadest ja lohistas lamaja tekikajutist välja. Arvatavasti seejuures Shuan hinge heitiski.

«Võtke oma viig vastu!» hüüdis Alan ja küsis, kuidas minul tapatöö edeneb.

Ütlesin talle, et olin üht meest haavanud ja et minu meelest oli see kapten ise.

«Mina tegin kahele otsa peale,» seletas Alan. «Veel ei ole küllalt verd valatud, kohe tulevad nad tagasi. Valvepostile, David! See oli ainult eelmäng, päris etendus alles algab.»

Võtsin koha uuesti sisse, laadisin kolm püstolit, millest olin tulistanud, ja teritasin nii silmi kui kõrvu.

Meie vaenlased vaidlesid sealsamas tekil nii kõvasti, et kuulsin mõnd sõna üle merekohina.

«Shuan ajas asja vussi,» väitis üks.-

Keegi teine vastas seepeale: «Pea parem suu! Maksis ise kinni kah.» Siis vaibusid hääled jälle pominaks. Edasi kõneles aga enamasti üks mees, nagu esitaks teistele oma tegevusplaani, teised andsid talle lühidaid vastuseid nagu inimesed, kellele ülesanded kätte jagatud. Selle järgi arvasin, et nad ründavad meid uuesti, ning ütlesin seda Alanile.

«Annaks taevas, seda meile just vaja ongi,» vastas Alan. «Seni kui nad ei ole meilt niisugust sauna saanud, et nad

62

teist enam ei taha, ei anta meile kummalegi unerahu. Aga pea meeles, et seekord nad nalja ei tee.»

Püstolid laaditud, ei olnud mul muud muret kui hoolega kuulata ja oodata. Kuni võitlus kestis, ei jätkunud mul aega hirmule mõelda, nüüd aga, kus jälle vaikus valitses, haaras

mind hirm üleni. Mõtlesin muudkui teravatele mõõkadele ja külmale terasele. Niipea kui kuulsin tasaseid samme ja seda, kuidas mehed sahinal kaptenikajutist mööda hiilisid, teadsin, et nad pimedas kohti sisse võtavad, ning olin valmis kõva häälega nutma puhkema.

Kõik see kostis sealtpoolt, kus Alan seisis, ja ma hakkasin juba lootma, et mjnu osa selles lahingus on ehk läbi, kui kuulsin kedagi tasa*katusele hüppavat.

Siis puhuti korraks vilet, mis oligi märguandeks. Salk mehi, mõõgad käes, ründas ust, samal silmapilgul purunes laeakna klaas tuhandeks killuks, keegi hüppas sealt sisse ja maandus keset põrandat. Enne kui mees jalule sai, surusin talle püstoli vastu selga ja oleksin ka tulistanud, kuid inimese (pealegi veel elusa!) puudutamine heidutas mind sedavõrd, et kõik mu ihuliikmed nõrgaks läksid, ja ma ei suutnud ei päästikule vajutada ega ka põge- • neda.

Hüpates oli mees pillanud mõõga, kuid tundes püstolisuud seljal, pöördus kohe ringi ja haaras vandudes minust kinni. Seepeale kas tuli mu julgus tagasi või kohkusin ma hoopis ära, igatahes tulemus oli üks: ma karjatasin ja tulistasin sissetungijale otse rindu. Kohutava röögatusega langes mees põrandale. Samal ajal puudutasid mu pead teise selli jalad, kes juba laeaknast sisse ronima oli hakanud. Kahmasin kähku teise püstoli ning tulistasin talle reide, nii et ta kägaras oma kaaslase korjusele kukkus. Ehkki sihtimiseks aega ei olnud, polnud võimalik mööda lasta — surusin püstolisuu õigesse kohta ja tulistasin.

Oleksin vist kaua seisnud ja jubedusega laipu vahtinud, kui Alani appikutse mind mõistusele poleks toonud.

Ta oli siiani ust kaitsnud, kuid sel ajal kui ta teistega võitles, oli ühel madrusel õnnestunud läbi lipsata ja temast kinni haarata. Alan jagas nüüd tollele vasaku käega pistodahoope, kuid mees klammerdus ta külge kui kaan. Veel üks mees oli sisse tunginud ja juba mõõga tõstnud. Ukseava oli vaenlasi täis. Arvasin, et oleme surmalapsed, haarasin mõõga ja tormasin neile küljelt peale.

63

Ent minu abi ei läinudki enam tarvis. Alan oli lõpuks vastase haardest vabanenud. Hüpanud tagasi, et mõõgale juumi saada, tormas ta möiratusega teistele kallale. Nood taganesid ta ees nagu mõõnalained, pöördusid ringi ning Jidusid üksteisele jalgu jäädes minema. Alani mõõk välgus kui elavhõbe ummisjalu põgenevate vastaste seas ja iga välgatusega kaasnes mõne tabatu karje. Arvasin ikka veel, et oleme omadega läbi, kui — ennäe imet! — vastased olid kõik kadunud ja Alan ajas neid mööda laevalage taga nagu lambaid.

Otsekohe oli ta aga jälle tagasi, sest ta oli niisama ettevaatlik kui julge. Kuid mehed jooksid ja karjusid, nagu oleks ta neil ikka kannul. Oli kuulda, kuidas nad ülepeakaela ruhvi ronisid ja luugi lõksti kinni tõmbasid.

Tekikajut nägi välja nagu ehtne lahinguväli: keset põrandat lebas kolm laipa, neljas viskles surmaeelses agoonias põiki üle läve. Meie Alaniga olime võitnud, ise elus ja terved.

Alan astus avasüli mulle vastu. «Tule mu juurde!» hüüdis ta, süleles ja suudles mind tugevasti mõlemale põsele. «David, ma armastan sind kui lihast venda. Ah sa poiss,» lisas ta nagu mingis ekstaasis, «kas pole ma vahva võitleja?»

Seejärel pöördus ta langenud vastaste poole, torkas igaühe veel kord mõõgaga läbi ning lükkas nad üksteise järel uksest välja. Seda tehes ümises, laulis ja vilistas ta endamisi

nagu mingit meloodiat meelde tuletades, tegelikult aga püüdis hoopis uut viisi luua. Ta põsed õhetasid ning silmad särasid nagu viieaastasel lapsel, kes on uue kanni leidnud. Äkki istus ta lauale, ja viis, mida ta oli otsinud, . muutus veidi selgemaks, siis veel selgemaks, ning lõpuks hakkas Alan täie häälega gaelikeelset laulu laulma.

Toon ta siinkohal ära, nii hästi-kurjasti kui oskan, sest luulekunsti reegleid ma eriti ei tunne. Alan laulis seda hiljem sageli ja laul levis rahva seas, olen seda palju kordi kuulnud ja sõnade tähendus on mulle selgeks tehtud.

Alani mõõgast see laul on loodud.
Tema valmistas sepp,
teda karastas leek,
teda, säravat, käes hoiab Alan, Breck.
64
Oli rohkesti silmi seal teraseid,
pilgus väledus, hõõg.
Oli palju ka käsi — silmad juhtisid neid.
Seisis üksinda mõõk.

Hallid hirved on hulgana teel üle mäe.
Neid on väga palju, mägi üksinda on.
Hallid hirved — need kaovad,
kuid mägi jääb.

Kanarbikustelt mägedelt mu juurde tulge,
meresaartelt ja maalt,
oo kotkad, kaugele nägevad, julged,
siin on teie saak.

See laul, mille sõnad ja viisi ta lõi meie võidutunnil, on pisut ebaõiglane minu suhtes, kes ma võitlusrüsinas tema kõrval seisin. Me kas tapsime kohe või haavasime raskelt mister Shuanit ja veel viit meest, kaks nendest langes minu käe läbi — need kaks, kes laeakna kaudu tulid. Neli vaenlast said haavata, nendest üks (pealegi kõige ohtlikum) tänu minule. Nii et üldiselt andsin ma lahingus ausalt oma osa ja oleksin võinud nõuda endale kohta ka Alani värssides. Kuid luuletajad (nagu keegi tark mees mulle kunagi ütles) pidavat rohkem riimidele mõtlema, ning sidumata kõnes oli Alan tõesti minu vastu alati enam kui õiglane.

Pealegi ei olnud ma tollal mulle tehtud ülekohtust üldse teadlik. Mitte ainult et ma sõnagi gaeli keelt ei osanud, vaid ma olin ka pikast pingulolekust, ootusest, ja ebavõrd-sest võitlusest (veel enam aga hirmsast teadmisest, et olin ise olnud selles osaline) nii roidunud, et kohe pärast heitluse lõppemist lihtsalt pingile istuma vajusin.

Mul oli rinnus nii raske, et suutsin vaevalt hingata — luupainajana rõhus mind mõte kahest mehest, kelle olin tapnud, ja äkki puhkesin eneselegi aru andmata nutma nagu laps.

Alan patsutas mind õlale, ütles, et olen tubli poiss ja et mulle olevat ainult puhkust vaja.

«Jään esimesena valvama,» ütles ta. «Sa olid algusest lõpuni mulle suureks abiks, David, ja ma ei loobuks sinust ka siis, kui mulle pakutaks kogu Appinit või isegi Breadalbane'it.»

Ta tegi mulle põrandale aseme ja võttis endale esimese valvekorra: püstol käes ja mõõk põlvel, pidas ta kapteni kella järgi kolm tundi vahti. Siis äratas ta minu ja mina valvasin omakorda kolm tundi. Enne kui mu valvekord läbi sai, oli suur valge käes. Hommik oli vaikne, kergelt lainetav meri õõtsutas laeva, nii et veri kaptenikajuti põrandal edasi-tagasi voolas, ja tihe sadu põristas katusel. Kogu mu valvekorra jooksul ei juhtunud midagi põnevat; rooli laksumise järgi-teadsin, et kedagi isegi tüüriratta taga ei olnud. Nagu ma pärastpoole kuulsin, oli vaenlasel tõesti nii palju haavatuid ja tapetuid ning ülejäänud nii mornis tujus, et mister Riach ja kapten pidid ise kordamööda valvama nagu mina ja Alangi, või muidu oleks prikk kaldale jooksnud ja asi veel hullem olnud. Onn, et öö oli vaikne: kohe, kui vihma sadama hakkas, oli tuul vaibunud. Laeva ümber karjuvate ja kalu püüdvate kajakate hulga järgi otsustasin, et olime triivinud üsna ranna äärde või Hebriidide lähedale. Uksest välja vaadates nägin paremat kätt Skye kaljujärsakuid ning veidi tagapool Rumi saart.

XI peatükk Kapten annab alla

Umbes kella kuue ajal istusime Alaniga hommikueinet võtma. Põrand oli klaasikilde ja koledat verelöga täis, mis võttis mult isu. Ent igas muus mõttes oli meie olukord mitte ainult meelepärane, vaid ka lõbupakkuv: olime juhtkonna nende enda kajutist välja ajanud, meie käsutuses olid kogu laeva veini- ja viinavarud ning suupärasem osa toidumoonast, nagu näiteks marineeritud aedvili ja paremad kuivikud. Juba sellest piisas, et meie tuju tõsta, ent asja nael oli selles, et kaks kõige janusemat meest (mister Shuan oli ju surnud), kes eales Šotimaal ilmavalgust näinud, olid nüüd laevaninasse aetud ja pidid seal tarvitama joogiks vedelikku, mida nad kõige enam vihkasid, — puhast vett.

«Usu mind,» ütles mulle Alan, «ei kulu kaua, kui nad endast märku annavad. Inimest võib eemale hoida lahingust, aga ilmaski mitte pudelist.»

66

Meie kaks veetsime aega hästi. Alan oli minu vastu äärmiselt armastusväärne, ta võttis laualt noa ja lõikas oma kuue küljest hõbenööbi.

«Pärisin need oma isalt Duncan Stewartilt,» seletas ta. «Annan ühe sulle möödunud öö mälestuseks. Kuhu sa ka ei läheks — ükskõik kus sa seda nööpi näitad, on Alan Brecki sõbrad ka sinu sõbrad.»

Ta ütles seda toonil, nagu oleks ta Karl Suur ja seisaks terve armee eesotsas. Ehkki imetlesin Alani julgust, olin alatasa hirmul, et äkki juhtun tema edevuse üle muigama; kui ma oma surmtõsist ilmet poleks hoida suutnud, oleks puhkenud säherdune.;tüli, et kole mõelda.

Kohe, kui hommikusöök oli söödud, tuhnis Alan kapteni kapis, kuni leidis riideharja. Võtnud siis kuue seljast, hakkas ta oma ülikonda takseerima ning plekikohti harjama niisuguse usinuse ja hoolega, mida minu meelest ainult naisolendid võivad ilmutada. Tõsi küll, teist ülikonda tal ju ei olnud, pealegi ütles ta kuue kuuluvat kuningale, mistõttu tulevat selle eest ka kuninglikult hoolt kanda.

Nähes, kui ettevaatlikult ta äralõigatud nööbi kohast niite välja näppis, hakkasin tema kingitust kõrgemalt hindama.

Alan oli ikka veel oma kuuega ametis, kui mister Riach meid laevalaelt hõikas ja läbirääkimisteks luba palus. Ronisin laeaknast välja ning istusin selle servale, püstol peos

ja julge nägu ees, ehkki ise purunenud klaasi pärast hirmu täis olin. Hõikasin talle vastu ja käskisin kõnelda. Mister Riach tuli kaptenikajuti juurde ja ronis köiepuntrale, nii et ta lõug katuseservani ulatus. Silmitsesime teineteist vaikides. Mister Riach ei olnud minu meelest eriti suure innuga lahingusse tormanud ja seepärast oli ainult näohaavaga pääsenud, kuid ta paistis väga rusutuna ning kurnatuna, sest oli kogu öö jalul olnud, kas roolivahis seisnud või haavatuid tohterdanud.

«Närune lugu,», lausus ta lõpuks pead raputades.

«Ega meie seda ei alustanud,» vastasin.

«Kapten tahaks su sõbraga kõnelda,» sõnas tüürimees. «Nad võiksid rääkida läbi akna.»

«Aga kust me teame, et tal jälle midagi äraandlikku mõttes ei ole?» karjusin vastu.

«Ei ole, David,» vastas mister Riach, «ja kui ka oleks, siis — kui päris õigust kõnelda — ei suudaks ta mehi enam nõusse saada.»

67

«Tõesti või?» pärisin.

«Võin sulle veel midagi öelda,» lisas mister Riach. «Mitte ainult mehi, vaid mind kah mitte. Mul on hirm, Davie.» Ta naeratas mulle. «Ei, tahame tast ainult rahu saada.»

Pidasime Alaniga nõu ja leppisime kokku läbirääkimisteks, mida kumbki pool kinnitas ausõnaga. Sellega mister Riachi missioon veel ei lõppenud. Oma endisi heategusid meenutades palus ta mult nii tungivalt suutäit viina, et lõpuks andsin talle kruusiga umbes veerand pinti. Osa jõi ta kohe ära, ülejäägi viis alla tekile, et seda seal arvatavasti oma ülemusega jagada.

Veidi aja pärast tuli kapten (nagu olime kokku leppinud) meie akna alla ja seisis seal sajus, käsi sidemega kaelas. Ta nägi välja nii sünge ja kahvatu ja nii vana, et mu süda tõmbus valust kokku, kui mõtlesin, et olin teda tulistanud.

Alan torkas otsekohe talle püstoli nina alla.

«Pange see riistapuu ära!» ütles kapten. «Kas ei andnud ma teile oma sõna, söör? Või kavatsete mind solvata?»

«Kapten,» vastas Alan, «ma kahtlen väga, kas te oma sõna nii kindlasti peate. Eile õhtul kauplesite ja tingisite minuga nagu turueit, andsite oma sõna ja surusite kinnituseks veel kättki. Teate väga hästi, millega see lõppes. Olge ära neetud kõige oma sõnaga tükkis!»

«Hea küll, hea küll, söör,» pomises kapten, «ega vandumisega asja paranda.» (Peab tunnistama, et vandumine oli pahe, millest kapten tõesti vaba oli.) «Meil on muustki kõnelda,» jätkas ta kibestunud toonil. «Tegite mu laeval lihtsalt hakkliha, mul ei ole enam mehi, et prikiga edasi sõita. Mu esimese tüürimehe, kelleta ma kuidagi hakkama ei saa, torkasite mõõgaga läbi, nii et ta sealsamas suri. Mul ei jää muud üle, söör, kui pöörduda teie lahkel loal Glasgow' sadamasse mehi lisaks munsterdama; seal saate ehk kokku inimestega, kes oskavad teiega paremini kõnelda kui mina.»

«Jah?» ütles Alan. «Uskuge mind, küll ma nendega jutuotsale saan! Kui selles linnas ka ainult üks inimene on, kes inglise keelt mõistab, kuuleb ta säherdust lugu, et tal suu lahti jääb. Viisteistkümmend merekaru ühel pool ja üksainus mees ning poisiohtu nooruk nende vastu! Kole küll, kulla veli!»

Hoseason läks näost punaseks.

68

«Ei,» jätkas Alan, «mulle teie ettepanek ei sobi. Panete mu maale seal, kus lubasite.»

«Aga mu esimene tüürimees on surnud,» vaidles Hoseason vastu, «ja teie teate paremini, kuidas ta otsa sai. Keegi meist ei tunne seda randa, söör, pealegi on kallas laevadele väga ohtlik.»

«Annan teile valida,» ütles Alan. «Pange mind maale kas Appinis, Ardgouris või Morvenis, Arisaigis või Moraris — lühidalt, kus teile paremini sobib, ainult mitte rohkem kui kolmekümne miili kaugusel minu kodukandist ja kindlasti mitte Campbellitele kuuluval alal. Nii et märklaud on suur. Kui te sellest mööda lasete, peate mereasjanduses samasugune kobakäpp olema kui mõõgavõitluses. Mu kehvad kaasmaalased sõidavad oma tillukestes kalapaatides seal saarelt saarele igasuguse ilmaga ja ka öösiti, kui teada tahate.»

«Kalapaat ei ole laev, söör,» vastas kapten. «Ta ei istu nii sügavasti vees.»

«Noh, mis siis ikka, sõidame Glasgow'sse, kui te seda soovite,» sõnas Alan. «Saame vähemalt naerda.»

«Naerust olen ma kaugel,» ütles kapten. «Aga kõik see läheb midagi maksma, söör.»

«Hüva, söör,» kostis Alan. «Ma ei ole tuulelipp. Kolmkümmend gini, kui mu lihtsalt kaldale panete, ja kuuskümmend, kui Linnhe lahte viite.»

«Aga teate, söör, praegu oleme kõigest mõne tunni kaugusel Ardnamurchanist,» pakkus Hoseason kolmandat võimalust. «Andke mulle kuuskümmend, ja ma viin teid sinna.»

«Et ma teie rõõmuks punakuubede eest lidudes kinga-taldu kulutaksin?» hüüdis Alan. «Ei, söör, kui ihaldate kuutkümmend gini, tuleb teil need välja teenida ja mind mu kodumaale viia.»

«See tähendaks riskimist prikiga ja ka teie eluga, söör,» väitis kapten. ,

«Tehke, kuidas heaks arvate,» ütles Alan.

«Kas teie oskaksite meile teed näidata?» küsis kapten kulmu kortsutades.

«Kahtlane küll,» vastas Alan. «Nagu te ise nägite, olen ma rohkem sõjamees kui meresõitja. Ent mind on sageli siin maale pandud ja jälle laevale võetud, nii et natuke peaksin seda kallast teadma.»

Ikka veel kortsus kulmul raputas kapten pead.

69

.«Kui mul selle õnnetu reisiga nii suuri kulusid poleks olnud,» ütles ta, «näeksin teid meelsamini võllas kõikumas, kui et riskiksin oma laevaga, söör. Aga sündigu teie taht-mine. Niipea kui hakkab puhuma küljetuul — ja puhuma ta hakkab, või ma pole kapteni nime väärt —, kasutan ma selle ära. Aga üks asi veel. Me võime kohata mõnd kuninga laeva — teate ise, mispärast neid siin kalda ääres nii tihedasti saalib — ja ta võib meile külje alla ajada, ilma et mina selles süüdi oleksin. Nii et kui see peaks sündima, söör, siis tuleb teil ikkagi rahast loobuda.»

«Kapten,» vastas Alan, «kui te lippu näete, on teie asi putket teha. Muuseas kuulsin, et teil seal laevaninas pidi viinaga kitsas käes olema, ja pakun vahetust: pudel viina kahe pangetäie vee vastu.»

Kokkuleppe viimast punkti täideti mõlemalt poolt äärmiselt täpselt: meie Alaniga saime lõpuks tekikajuti puhtaks pesta ja vabanesime ängistavast mälestusest, ka kapten ja mister Riach olid omal moel õnnelikud — neil oli jälle, mida juua.

XII peatükk Kuulen Punasest Rebasest

Veel enne kui me kajuti puhastamisega lõpule olime jõudnud, tõusis kirdetuul, mis puhus vihmapilved laiali ja tõi välja päikese.

Siinkohal pean ma veidi asja selgitama ja lugeja teeks hästi, kui ta pilgu maakaardile heidaks. Tol päeval, kui merele laskus udu ja me Alani paadile otsa sõitsime, purjetasime parajasti läbi Little Minchi. Koidu ajal pärast lahingut loksusime tuulevaikuses ida pool Canna saart või Canna ja Eriska saare vahel. Otsetee siit Linnhe lahte viis läbi Mulli merekitsuse. Kuid kaptenil ei olnud kaarti, ta kartis oma prikiga nii sügavale saarte vahele sõita, ja et puhus hüva pärituul, eelistas ta Tiree saarest lääne poolt ringi purjetada ja siis suure Mulli saare lõunakülge pöörduda.

Kogu päeva puhus tuul samast kaarest, pigem tugevnes kui vaibus, ja keskpäeva paiku hakkas välimiste Hebriidi

saarte tagant meieni ulatuma tugev lainetus. Meie kurss — tahtsime sõita ümber sisemiste saarte — oli edelasse, nii et algul peksid lained priki külge ja laev hakkas üsna kenasti rullama. Kuid öö saabudes olime jõudnud juba ümber Tiree' lõunatipu ja hakkasime rohkem itta hoidma ning lained lükkasid prikki tagant.

Päeva esimene pool, enne kui lainetus tugevaks läks, oli väga meeldiv: purjetasime eredas päikesepaistes, kumbagi kätt kümneid kaljusaari. Istusime Alaniga tekikajutis, mõlemad uksed pärani (tuul puhus otse tagant) ja suitsetasime piibutäie kapteni head tubakat. Seal jutustasi-megi teineteisele oma loo. Mulle oli sellest rohkem kasu, sest sain pisut ettekujutust metsikust mägismaast, kuhu pidin varsti sattuma. Noil päevil vahetult pärast suurt ülestõusu oli tähtis, et inimene teaks, mis teda ootab, kui ta jala neile kanarbikunõmmedele tõstab.

Mina tegin algust: jutustasin Alanile kogu oma õnnetusest ja Alan kuulas mind väga heatahtlikult. Aga kui ma mainisin oma kirikuõpetajast sõbra mister Campbelli nime, läks Alan põlema ja karjus, et ta vihkab kõiki selle nime kandjaid.

«Aga miks?» küsisin mina. «Mister Campbell on inimene, kellele võib uhkusega kätt anda,» ütlesin mina.

«Ühele Campbellile ei annaks ma eales midagi muud kui tina,» vastas Alan. «Ajaksin neid taga kui tedrekukki. Ja kui ma kord surivoodis laman, rooman kas või käpuli akna alla, et mõnda neist veel maha kõmmutada.»

«Mispärast, Alan?» hüüatasin mina. «Mis on teil Camp-bellite vastu?»

«Tead väga hästi, et ma olen Appini Stewart, Campbellid aga on juba pikka aega meie suguvõsa röövinud ja rüüstanud. Mitte mõõga abil, vaid vale ja pettusega on nad võtnud meilt meie maa!» karjus ta kõva häälega ning raksas siinkohal rusikaga vastu lauda. Ma ei pööranud sellele tähelepanu, kuna teadsin, et tavaliselt ütlevad seda kõik võidetud. «Lisaks veel palju muudki,» jätkas Alan, «ning ikka samal moel: valelikud sõnad, võltsid paberid, võtted, mis kõlbavad vahest ehk pikanäpumeestele — ja seda kõike seaduslikkuse sildi all, et inimest veel rohkem marru ajada!»

«Olete nii helde oma nööpidega,» tähendasin mina. «Ei usu, et te muudeski asjades nii väga juuksekarva lõhki ajaksite.»

«Oo,» naeratas Alan jälle, «helde käe pärisin samalt mehelt kellelt nööbidki — oma vaeselt isalt Duncan Ste-wartilt, olgu ta hauapõhja kiidetud! Ta oli kõige toredam mees terve suguvõsa peale ning parim vehkleja kogu Šotimaal; David, see on niisama hea kui öelda: kogu maailmas. Võid mind uskuda, sest tema mind õpetaski. Ta teenis Mustas Kompaniis, kui see loodi, ja nagu teistel isandatel, oli temalgi oma teener kaasas, kes rännakul ta tulelukuga püssi tassis. Noh, eks kuningal tuli tahtmine näha, kuidas mägilased mõõka kasutada oskavad. Valiti siis minu isa ja veel kolm meest välja ning saadeti Londoni linna, et kuningas kõige paremat mõõgavõitlust näha saaks. Jõudsid mehed kohale ja näitasid oma kunsti kaks tundi järjest kuningas George'i ja kuninganna Carline'i ja Cumberlandi Timuka ja veel paljude teiste ees, kelle nimesid ma ei mäleta. Kui nad lõpetasid, siis kõneles kuningas (ehkki ise igavene troonianastaja) nendega lahkesti ja andis igale mehele kolm gini. Lossist lahkudes tuli meestel väravavahimajakesest mööda minna. Mu isale torkas pähe, et ta on võib-olla esimene mägilane, kes selle värava kaudu käinud, ja et vaesele väravavahile tuleks ikka märku anda, mis mehed need šotlased õieti on. Ta pistis kuninga antud kolm gini mehele pihku ja teised kolm, kes taga tulid, tegid sedasama. Nii astusid nad tänavale, ilma et nähtud vaeva eest pennigi oleksid saanud. Mõned kõnelevad, et see olnud üks teine mees, kes. esimesena kuninga väravavahile jootraha andis; teised jälle, et hoopis kolmas; kuid õige on, et see oli Duncan Stewart, olen valmis seda kinnitama nii mõõga kui püstoliga. Ja tema oligi minu kadunud isa — andku issand ta hingele rahu.»

«Ega säärane mees teile vist suurt pärandust jätta saanud?» küsisin.

«Tõsi küll,» vastas Alan. «Ta jättis mulle ihukatteks paari pükse ja muud ei midagi. Seepärast pidingi sõjaväkke astuma, mis oli mustaks plekiks mu hingel isegi headel aegadel, veel kahetsusväärsemaks läheb lugu aga siis, kui peaksin punakuubede kätte sattuma.»

«Kuidas?» hüüatasin mina. «Te olite siis Inglise sõjaväes?»

«Täpselt nii,» vastas Alan. «Kuid Prestonpansis1 läksin ma õigele poolele üle ja see pakub mulle veidi lohutust.»

Prestonpansi lahingus 1745. a. lõid šotlased Inglise vägesid.

72

Ma ei saanud jagada tema seisukohta, sest deserteerimist pidasin mina andestamatuks eksimiseks aumõiste vastu. Ent noorusest hoolimata oskasin juba oma mõtteid varjata. «Heldekene,» ütlesin lihtsalt, «selle eest karistatakse ju surmanuhtlusega!»

«Jah,» vastas mu vestluskaaslane. «Kui nad mu kätte saavad, siis on Alani osaks pisike patukahetsus ja pikk poomisnöör. Kuid mul on taskus Prantsuse kuninga antud ohvitseritunnistus, millest on ehk mõnevõrra abi.»

«Kahtlen väga,» avaldasin oma arvamust.

«Mina ise samuti,» lisas Alan kuivalt.

«Püha taevas!» imestasin mina. «Inimene, te olete surmamõistetud mässaja, väejooksik ja Prantsuse kuninga ohvitser — mis meelitab teid siia tagasi? See on ju väljakutse saatusele!»

«Häh!» põlastas Alan. «Käin siin igal aastal neljakümne kuuendast peale.»

«Ja mis teid siia toob?»

«Noh, tead, lihtsalt igatsus oma sõprade ja kodumaa järele,» vastas Alan. «Prantsusmaa on kahtlemata vahva koht, aga ma igatsen taga kanarbikku ja hirvi. Ja veidi on mul asja

kah. Kogun Prantsuse kuninga teenistusse noormehi — nekruteid. See toob natuke raha sisse. Peamiselt sõidan siia aga oma pealiku Ardshieli ülesandel.»

«Mina arvasin, et teie pealikut hüütakse Appiniks,» ütlesin.

«Seda küll, kuid Ardshiel on klanni juht,» täpsustas Alan, mis mulle asja sugugi selgemaks ei teinud. «Vaata, David, ta oli kogu aeg suur mees, on kuninglikust- soost ja kannab kuninga nime, kuid peab praegu elama Prantsusmaal nagu mõni vaene lihtinimene. Ise nägin, kuidas pealik, kelle vile peale kunagi nelisada mõõgakandjat kohale ruttasid, nüüd turult võid ostis ja kapsalehe sees koju viis. Seda on meil, kes me ta perekonda ja klanni kuulume, mitte ainult raske, vaid ka häbistav näha. Ja veel ta lapsed, Appini lootus, kes peavad kirjatarkust ja mõõga-kasutamise kunsti õppima seal kaugel maal! Appini rentnikud peavad maksma makse kuningas George'ile, kuid nende südamed on kindlad ja nad on oma pealikule ustavad. Kui neid natuke kohutada, kraabivad vaesed inimesed armu ja hirmuga kokku veel teise andami Ardshieli

jaoks. Mina olen mees, kes selle kohale toimetab.» Ja ta koputas vöö pihta, nii et ginid kõlisesid.

«Kas nad maksavad siis mõlemale?» hüüatasin.

«Jah, David, mõlemale.»

«Kuidas? Kaks renti?» imestasin.

«Jah, David,» vastas Alan. «Tollele kaptenist mehele ajasin küll teist juttu, aga mis tõsi, see tõsi. Ja mind paneb imestama, kui vähe on neid vaja sealjuures sundida. Selle eest tuleb tänada mu tublit sugulast ja isa sõpra GIeni jamesi — Ardshieli poolvenda James Stewartit. Tema on see, kes raha kokku korjab ja muid asju korraldab.»

See oli esimene kord, kui ma kuulsin James Stewartist, kes hiljem, seks ajaks kui ta poodi, üsna kuulsaks sai. Tollal ei pannud ma seda nime eriti tähele, sest mu mõtted tegelesid hoopis vaeste mägilaste suuremeelsusega.

«Minu meelest on see nendest õilis,» ütlesin ma. «Kuigi ma olen viig või vähemalt peaaegu sinna kanti hoian, niisugust teguviisi pean siiski õilsaks nimetama.»

«Jah, sa oled küll viig, aga sealjuures džentelmen, ja see muudab asja,» vastas Alan. «Igatahes kui sa oleksid nende neetud Campbellite soost, kiristaksid sa seda kuuldes hambaid. Kui sa oleksid Punane Rebane . ..» Maininud seda nime, surus ta hambad kokku ja jäi hoopis vait. Olen näinud palju süngeid nägusid, ent mitte süngemat, kui Alan selle nime juures tegi.

«Kes see Punane Rebane siis on?» pärisin kohkunult, kuid ikkagi uudishimuga.

«Kes ta on!» karjus Alan. «Hüva, ma seletan sulle. Kui meie klannid Cullodeni all puruks löödi ja õige üritus kaotas ning ratsud lahinguväljal kooditutideni šoti paremate poegade veres sumpasid, pidi Ardshiel põgenema kui vaene hirv üles mägedesse — kõige oma naise ja lastega tükkis. Kibe oli talle see aeg, kuni me ta laevaga Prantsusmaale saime saata. Kui ta veel nõmmel peidus oli, võtsid inglise lurjused, kes ta elu kallale ei pääsenud, ära ta õigused. Nad jätsid ta ilma võimust, nad tegid ta paljaks maadest, nad kiskusid ta klanni liikmete käest ära sõjariistad, mida oli kantud juba kolm tuhat aastat; jah, ja võtsid isegi riided nende seljast, nii et ruudulise pleedi kandmine on nüüd surmapatt, ja kui mõni mees endale seeliku selga peaks panema, heidetaks ta kohe vangitorni. Aga ühte asja ei suutnud nad röövida — meeste armastust oma pealiku vastu. Need ginid on selle tõenduseks. Nüüd

aga tuleb mängu üks mees, keegi Campbellitest — punapäine Colin Glenure'ist.. .»
«Ah teda te hüüategi Punaseks Rebaseks?» küsisin.
«Tahad mulle ta saba tuua?» karjus Alan tigedalt. «Jah, tema see on. Ta segab ennast sellesse loosse, võtab kuningas George'ilt paberid ja saab Appinis kuninga volinikuks. Alguses võtab ta tagasihoidlikuma tooni ja pressib oma sõprust peale Sheamusele — see tähendab GIeni Jamesile, minu pealiku usaldusmehele. Kuid peagi jõuab ta kõrvu lugu, millest ma just kõnelesin, kuidas vaesed Appini kodanikud, talunikud, rentnikud ja pooletera-mehed annavad kas vsõi viimase hinge tagant, et teist renti üle mere Ardshielile ja tema vaestele lastele saata. Kuidas sa seda ennist nimetasid?»
«Nimetasin seda õilsaks teoks, Alan,» vastasin.
«Ja sealjuures oled sa peaaegu niisamasugune viig kui teisedki!» hüüdis Alan. «Kui see aga Colin Roy kõrvu ulatus, läks räpane Campbellite veri temas keema. Ta istus oma veinikruusi taga ja kiristas hambaid. Mis? Keegi Stewart saab tüki leiba ja tema ei suuda seda ära võtta! Oo, Punane Rebane, olgu issand sulle armuline, kui sa mu püssi ette peaksid sattuma!» Alan peatus, et oma viha jahutada. «Hüva, David, ja mis ta siis teeb? Ta teatab, et kõik talud antakse uuesti rendile. Ja loodab oma räpases südames, et saab varsti uued rentnikud, kes pakuvad rohkem renti kui need Stewartid ja Maccollid ja Macro-bid — kõik minu suguvõsa nimed, David —, ning Ardshiel peab Prantsusmaal, müts peos, tänavale kerjama minema.»
«Ja mis edasi sai?» küsisin.
Alan pani piibu käest — see oli jõudnud juba ammu ära kustuda — ning toetas pihud põlvedele.
«Seda sa küll ära arvata ei oska! Needsamad Stewartid ja Maccollid ja Macrobid, kes olid kahte renti maksnud — ühte, mida jõhkra jõuga kuningas George'i jaoks võeti, ja teist, mida nad omast headusest Ardshielile andsid —, nemad pakkusid talle paremat hinda kui ükskõik missugune Campbell kogu suurel Sotimaal. Kui kaugelt ta neid ka kutsumas ei käinud — saatis mehed isegi Clyde'i kallastele ja kuni Edinburgh' teeristini välja rentnikke otsima ja meelitama ja paluma, ikka selleks, et üks Stewart surnuks nälgiks ja punase peaga Campbelli-rebane oma tahtmist saaks!»
75
«Nojah, Alan,» avaldasin oma arvamust, «see on küll kummaline, ent siiski tore lugu. Ja kuigi ma viig olen, rõõmustan, et ta lüüa sai.»
«Lüüa?» kordas Alan. «Vähe tunned sa Campbelleid ja veel vähem Punast Rebast! Et tema sai lüüa? Ei saanud ta lüüa ega saagi, enne kui ta veri mõnd mäenõlva niisutab. Kui aga tuleb niisugune päev, David, mu poiss, et mul on aega ja tahtmist veidi jahti pidada, siis ei kasva kogu Sotimaal küllalt kanarbikku, et teda mu kättemaksu eest varjata!»
«Kuulge, Alan,» püüdsin teda vaigistada, «ei ole eriti mõistlik ega kristlasele kohane nii palju vihaseid sõnu suust välja ajada. Ei tee need tollele, keda te Punaseks Rebaseks kutsute, kurja ega teile enesele head. Rääkige oma jutt parem ilusasti lõpuni. Mida ta siis ette võttis?»
«Asjalik märkus, David,» kiitis Alan. «Tõsi mis tõsi, kurja talle mu sõnad ei tee, ja sellest on väga kahju. Kui see, mis sa kristlastest kõnelesid, välja arvata, olen sinuga üsna nõus.»
«Välja arvata või mitte,» tähendasin mina, «aga kõigile on teada, et kristlus keelab kättemaksu.»

«Tohoh?» torises Alan. «Kohe näha, et sind Campbell on õpetanud! Nendel ja nendesugustel oleks muidugi meeltmööda, kui kanarbikupuhma taga mõnda püssiga poissi varitsemas poleks! Aga mitte see pole oluline. Oluline on, mis ta tegi.»

«Jah, jutustage parem edasi.»

«Vaata, David, kui ta ustavast lihtrahvast õigel teel lahti ei saanud, siis vandus ta, et vabaneb neist valskuse abil. Tema sihiks oli, et Ardshiel nälga jääks. Ja kui nendest, kes maapaos olevat pealikut toitsid, rendi tõstmisega lahti ei saanud, otsustas ta nad — õiguse või kõverusega — välja ajada. Seepärast saatis ta kohtumeeste ja paberite ning punakuubede järele, et need talle toeks oleksid. Ja meie leplik rahvas peab oma kimpsud-kompsud kokku panema ning ära minema oma isade majadest ja maalt, kus nad on sündinud ja kasvanud ning lastena mänginud. Ja kes tuleb nende asemele? Paljajalgsed kerjused! Kuningas George võib oma rendirahale vilistada, ta võib vähe-magagi toime tulla ja õhemalt võid leivale määrida — mis see Punasele Colinile korda läheb! Tema sooviks on ainult Ardshielile kahju teha. Kui ta saaks kahmata toidu mu

pealiku laualt ja kiskuda kannid tema laste käest, läheks ta lauldes Glenure'i tagasi.»

«Lubage, et ka mina sõnakese ütlen,» segasin vahele. «Kui nad nüüd vähem rendiraha võtavad, siis kindel see, et ka valitsus on sinna segatud. Kulla mees, mitte too Campbell pole süüdi — need on ju kuninga korraldused. Ja kui te ka tolle Colini hommepäev maha lööksite, mis teil sellest abi oleks? Tema kohale tuleb teine, nii nobedasti, kui ainult ratsu kannab.»

«Lahingus oled sa vahva poiss,» ütles Alan, «aga sinus voolab siiski viigide veri.»

Ta lausus seda küll^üsna sõbralikult, kuid tema halvustavas toonis kuuldus nii palju pahameelt, et pidasin targemaks teemat vahetada. Väljendasin imestust, kuidas võib temasugune mees vabalt ringi käia, kui maa lausa kubiseb sõjaväest ja seda valvatakse nagu sissepiiratud linna.

«See on hõlpsam, kui sa arvad,» vastas Alan. «Lage mäekülg on nagu lai tee — kui ühes kohas on valvepost väljas, lähed lihtsalt teisest kohast ringi. Suureks abiks on muidugi kanarbik. Ja igal pool on sõprade majad ja laudad ning heinakuhjad. Pealegi kui öeldakse, et maa sõjaväest kubiseb, siis on see paljalt kõnekäänd. Üks sõdur ei võta enda alla rohkem maad kui tema saapatallad. Olen püüdnud kala, nii et tunnimees seisab teisel kaldal, ja kena lõhegi kätte saanud, ning kükitanud kuue jala kaugusel teisest mehest kanarbikupuhmas, kus õppisin selgeks ilusa viisikese, mida too sõdur endamisi vilistas. Sellesama,» hakkas ta viisi mulle ette vilistama.

«Peale selle pole asi sugugi nii hull kui neljakümne kuuendal,» jätkas Alan. «Mägismaa on maha rahunenud, nagu kõneldakse. Mis seal imestada, kui Cantyre'ist kuni Wrathi neemeni pole jäetud rahvale rohkem püsse ega mõõku kui need, mis ettenägelikud inimesed katuseõlge-desse peitsid! Mind aga huvitab, David, kui kauaks seda rahu jätkub. Võib arvata, et mitte kauaks, kui Ardshieli masti mehed on maalt välja saadetud ja Punase Rebase sugused muudkui veini rüüpavad ja vaeseid rõhuvad. Raske on öelda, mida rahvas välja kannatab ja mida mitte. Või kuidas muidu võib Punane Rebane kogu me vaese Appini läbi ratsutada, ilma et mõni vahva sell talle kuuli keresse saadaks?»

Öelnud seda, vajus Alan mõttesse ning istus pikka aega väga nukralt ja vaikselt.

Tahaksin lisada oma sõbrast veel seda, et ta oli tubli pillimees, iseäranis osav torupilli mängima, oskas omas keeles toredaid luuletusi kokku seada, oli lugenud palju raamatuid

nii prantsuse kui inglise autoritelt; peale selle oli ta täpne laskur, hea õngitseja ja käsitses suurepäraselt nii pistoda kui ka pikka mõõka. Mis puutub Alani puudustesse, siis hakkasid need kohe silma ja olid mulle juba viimseni teada. Kõige suurem nendest oli lapsik kalduvus kergesti solvuda ja tüli norida. Meeles pidades koos löödud lahingut, hoidis ta ennast minu puhul tublisti tagasi, aga ma ei oska öelda, kas tuli see sellest, et ma olin hästi võidelnud, või lihtsalt sellest, et olin tema enese palju suurema vapruse tunnistajaks olnud. Kuigi tal oli silma teiste vahvuse märkamiseks, imetles ta seda kõige rohkem siiski Alan Brecki juures.

XIII peatükk Kaotame priki

Oli juba hilisõhtu ja nii pime, nagu sellel aastaajal üldse pila võib (see tähendab, et oli üsnagi valge), kui Hoseason kajutiuksest pea sisse pistis.

«Noh, tulge tekile! Vaatame, kuidas te lootsiks kõlbate,» ütles ta.

«Kas see on jälle mõni teie nõks?» küsis Alan.

«Näen ma siis sedamoodi välja?» hüüdis kapten pahaselt. «Mul on muudki teha — mu prikk on ohus.»

Tema mureliku näo ja kõrgendatud tooni järgi oli meile mõlemale selge, et mehel on tõsi taga. Eriliselt pettust kartmata tulime Alaniga tekile.

Taevas oli selge, puhus tugev tuul ja ilm oli kibekülm. Päevavalgus ei olnud veel täielikult kustunud, kuid taevas helendas juba suur kuuketas. Prikk oli üsna kalda lähedale juhitud, et ümber Mulli saare edelatipu sõita, aaparda poolt küljest paistsid mäed, kõige kõrgem nen-est Ben More, udumüts peas. Ehkki suund ei olnud «Covenantile» soodus, tuiskas ta üles-alla õõtsudes edasi, läänest tulevad lained kannul.

Ühesõnaga, öö ei olnud purjetamiseks sugugi halb ja ma

78

hakkasin juba imestama, mis kaptenit nii raskesti rõhub, kui prikk äkki kõrge laine harjale tõusis ja kapten käega vehkides meil midagi vaadata käskis. Alltuule kerkis kuupaistesest merest veejuga nagu purskkaevust ja kohe pärast seda kuulsime tugevat mürinat.

«Mis see teie arvates on?» küsis kapten- süngelt.

«Laine murdub vastu veealust kaljut,» ütles Alan. «Aga sellega on kari asukoht teada ja see on ju väga hea.»

«Jah,» pomises Hoseason, «kui see ainus oleks!»

Ja tõesti, kapten ei olnud veel suudki sulgeda saanud, kui kaugemal lõunaküljes teine purskkaev tööle hakkas.

«Näete!» hüüdis Hoseason. «Näete nüüd oma silmaga! Kui ma ka kõiki neid "karisid teaksin, kui mul kaart oleks, või kui Shuan oleks elus, ei sunniks mind keegi ei kuue-kümne ega ka kuuesaja gini eest oma prikki siia kivimurdu ajama. Aga teie, söör, kes te meile lootsiks pidite olema, mis te nüüd kostate?»

«Minu meelest peaksid need vist Torrani kaljud olema,» sõnas Alan.

«On neid palju?» küsis kapten.

«Ausalt öelda, söör, loots ma ei ole,» vastas Alan, «aga mulle on justkui meelde jäänud, et neid pidi olema oma kümne miili ulatuses.»

Mister Riach ja kapten vahetasid pilgu.

«Loodetavasti viib nende vahelt ikka mingi laevatee läbi kah?» uuris kapten.
«Kahtlemata,» vastas Alan, «aga kust? Mulle nagu meenub, et kalda lähedal pidi kaljusid vähem olema.»
«Või nii?» ütles Hoseason. «Sel juhul tuleb meil pautida, mister Riach, ja sõita nii ligidalt ümber Mulli saare kui saame, ehkki siis varjab saar tuule ära ja see kivimurd jääb meist allatuult. Kui me juba sellesse suppi oleme sattunud, peame edasi rübelema.»
Kapten tegi roolimehele vastava korralduse ja saatis Riachi fokkmasti otsa. Kui ülemused kaasa arvata, oli pardal ainult viis meest, kes suutsid (või õigemini — suutsid ja tahtsid) oma tööd teha, kaks nendest haavatud. Seetõttu tuligi mister Riachil üles ronida; seal ta nüüd istus, vaatas ringi ja hõikas alla, mida nägi.
«Lõuna pool kubiseb kaljudest,» hüüdis ta ja lisas vähe aja pärast: «Kalda ligidal paistab lahedam olema.»
«Noh, söör,» ütles Hoseason Alanile, «eks katsume siis teie juhatuse järgi sõita. Aga mulle tundub, et niisama
79
hästi võiksime teejuhiks võtta pimeda moosekandi. Annaks jumal, et teil õigus oleks.»
«Annaks jumal!» kordas Alan minu poole pöördudes. «Kus ma sellest laevateest küll kuulsin? Hea küll, tulgu mis tuleb.»
Saarenukile lähemale jõudes hakkas kaljusid ühtepuhku ,meie teele ette jääma ja nii mõnigi kord hüüdis mister Riach ülalt, et me kurssi muudaksime. Vahel jäi ta hüüd-misega hiljaks: üks kalju sattus tuulepool küljes prikile nii lähedale, et kui laine vastu kaljut tormas, langes piisa-valing tekile ja me saime märjaks, otsekui oleksime vihma käes seisnud.
. Et öö oli valge, nägime kõiki neid ohte selgesti nagu päise päeva ajal, ja see kohutas meid võib-olla kõige enam. Ma nägin ka kaptenit, kui ta roolimehe kõrval seisis: ta tammus jalalt jalale ja puhus vahel pihkudesse sooja, kuid kogu aeg kuulatas ta pinevalt, nägu endal kindel ja rahulik. Lahingus ei olnud ei tema ega ka mister Riach end parimast küljest näidanud, nüüd aga nägin, kui vaprad nad oma töö juures olid, ja imetlesin neid seda enam, et Alan oli näost väga kahvatu.
«Oh, David,» kaebas ta, «säherdust surma ma küll poleks endale soovinud.»
«Kuulge, Alan!» hüüatasin mina. «Ega te ometi karda?»
«Ei,» vastas Alan huuli niisutades, «aga eks pea sinagi tunnistama, et see oleks ebameeldiv ots.»
Selleks ajaks olime kaljude vahel laveerides, ristituult kaldale ligemale hoides ümber Iona saare sõitnud ja hakkasime juba Mulli ligi jõudma. Saare tipu lähedal oli hoovus väga tugev ja hakkas prikki siia-sinna loopima. Rooli hoidma5 pandi kaks meest ja vahepeal astus Hoseason ise neile appi. Oli naljakas vaadata, kuidas kolm tugevat meest täiest jõust roolirattale suruvad, see aga punnib vastu just nagu elusolend ja paiskab mehed eemale. Olukord oleks olnud veel ohtlikum, kui meri siin kaljudest lage poleks olnud. Lisaks teatas mister Riach masti otsast, et ka ees on vaba vesi.
«Teil oli õigus,» ütles Hoseason Alanile. «Päästsite mu priki, söör, pean seda meeles, kui me arveid klaarima hakkame.» Ja ma usun, et ta mitte ainult ei kavatsenud teha, nagu kõneles, vaid oleks seda ka kindlasti teinud, sest ta oli oma «Covenanti» väga kiindunud.
80
Oma oletusele kinnitust ma siiski ei saanud, kuna asi läks teisiti, kui kapten arvas.
«Võtke natuke eemale!» hüüdis mister Riach valjusti. «Kari tuule pool küljes!»

Just siis haaras laine priki ja pööras ta nii, et purjed lonti vajusid. Nagu vurr pöördus laev uuesti tuulde tagasi ja raksatas järgmisel hetkel vastu kaljut, nii et me laevalael siruli lendasime ja mister Riach masti otsast peaaegu alla oleks kukkunud.

Silmapilguga olin jälle jalul. Kari, mille otsas me istusime, asus Mulli saare edelatipu lähedal; madalas paa-parda taga mustendas Earraidiks kutsutud saareke. Vahel uhtus laine meist üle, vahel lihtsalt surus vaest prikki kaljunuki otsa, nii et kuulsime, kuidas ta raginal koost lagunes. Purjede plaksumisest, tuule vuhinast, kuuvalgel laevalaele paiskuvatest veepritsmetest ning hädaohu suurusest hakkas mul pea nii pööritama, et ma vaevalt taipasin, mis mu ümber sünnib. Siis märkasin mister Riachit ja teisi meremehi paadi juures askeldamas ning uimaselt, nagu ma olin, ruttasin neile appi. Kohe, kui käed tööle külge panin, läks pea klaariks. Ülesanne ei olnud kerge: paat asus keset laevalage ja oli igasugust koli täis, suuremad lained sundisid meid järjest tööd jätma ja vaatama, kuidas jalgadele kindlamat tuge leida. Sellest hoolimata rassisime nagu härjad.

Vahepeal olid need haavatud, kes liikuda suutsid, vööriluugist välja roninud ning appi hakanud; need aga, kes abitult koides lamasid, kisendasid ja palusid, nii et mu süda tahtis lõhkeda.

Kapten meile appi ei tulnud. Paistis, et ta on peast segi läinud. Ta seisis, hoidis masti tugitrossidest kinni, pomises endamisi ja ägas valjusti, kui laev taas vastu kaljut raksatas. Prikk oli talle naise ja lapse eest: päevast päeva oli ta ükskõikselt pealt vaadanud, kuidas Ransome'it halvasti koheldi, kui aga asi puutus prikisse, siis kannatas ta laevaga koos.

Kogu sellest rahmeldamisest paadi juures mäletan ainult seda, et küsisin Alaniit kalda poole näidates, mis saar see niisugune on. Alan vastas, et tema jaoks olevat saar halvimast halvim, kuna kuuluvat Campbellitele.

Olime ühe haavatu.laineid jälgima pannud, et ta hädaohu korral hoiataks. Meil oli paat vettelaskmiseks juba peaaegu korras, kui too mees luust ja lihast läbitungiva

häälega karjus: «Jumala eest, hoidke kinni!» Juba ta hääletooni järgi mõistsime, et tulemas on midagi hoopis hullu, ja tõepoolest — hiiglasuur laine tõstiski priki üles ning tõukas ta kiilu peale külili. Ei tea öelda, kas tuli hoiatus liiga hilja või hoidsin ma liiga nõrgalt kinni, kuid laeva äkilise kalde peale lendasin üle reelingu merre.

Vajusin põhja ja neelasin vett, kerkisin pinnale, nägin korraks isegi kuud ja kadusin jälle vee alla. öeldakse, et kui inimene kolmandat korda põhja vajub, siis sinna ta jääb. Ju ma siis teiste inimeste moodi ei ole, sest ma ei oska kokkugi arvata, kui palju kordi ma põhjas käisin ja jälle pinnale tõusin. Kogu aeg kandis hoovus mind kaasa, lained peksid mind, matsid mul hinge ja lõid üle pea kokku — säherdune surmatants tegi mind nii tuimaks, et ma ei tundnud ei meeleheidet ega hirmu.

Varsti leidsin, et hoian kinni mingist talast, mis aitab mind veidi vee peal püsida. Siis äkki jõudsin vaiksesse vette ja hakkasin teadvusele tulema.

Nägin, et olin kinni haaranud tagavararaast; imestasin väga, kui kaugele lained mind prikist olid kandnud. Hüüdsin küll, aga oli selge, et laevani mu hääl ei kosta. Prikk seisis ikka veel koos, aga kas mehed olid paadi vette saanud või mitte, seda nägema olin liiga kaugel ja madalal.

Prikki hüüdes märkasin, et minu ja laeva vahel oli vee-riba, kuhu suured lained ei ulatunud, mis aga ikkagi üleni valges vahus kobrutas; kuupaistes sädelesid seal tihedasti üksteise kõrval mullid ja väikesed pöörised. Mõnikord vonkles see riba nagu ussi saba, mõnikord kadus hetkeks hoopis, kuid hakkas peagi jälle kobrutama. Mul ei olnud aimugi, mis see võis olla, ning hirm sedavõrd suurem. Praegu tean, et see pidi olema tõusuhoovus, mis mind nii kiiresti edasi oli kandnud ja nii julmalt väntsutanud ning lõpuks, otsekui sellest mängust tüdinult, mu koos tagavararaaga kaldale ligemale heitnud.

Loksusin nüüd vees üsna rahulikult ja hakkasin tundma, et surra võib inimene ka külma kätte. Earraidi kaldad olid üsna ligidal, kuupaistel võisin eraldada kanarbikupuhmaid ja vilgukivi helki kaljudel.

«Tore küll, kui ma nüüd seda natukest maad enam vastu ei peaks!» mõtlesin endamisi.

Ujuda ma ei osanud — Essen oli meie kandis liiga madal —, aga kui ma raapuust mõlema käega kinni hoidsin ja jalgadega summisin, tundsin peagi, et liigun edasi. Ränka vaeva see liikumine nõudis ja hirmus aeglaselt edenes ka, ent kui ma ligemale tund aega olin jalgadega peksnud ja pladistanud, jõudsin kahe neeme vahele liivasesse lahte, mida ääristasid madalad künkad. Meri oli siin üsna vaikne, murdlainete kohinatki polnud kuulda, kuu paistis heledasti ja oma südames mõtlesin ma, et nii nukrat ja lagedat paika pole ma eales näinud. Ent see oli siiski kuiv maa! Kui vesi juba lõpuks nii madal oli, et võisin raapuu maha jätta ja omil jalul kaldale kahlata, ei teadnud ma, kumba olen ma rohkem — kas väsinud või tänulik. Muidugi olin ma mõlemat: väsinum kui kunagi varem ja nii tänulik jumalale, nagu ehk vahel varemgi, kuid kindlasti polnud selleks iial rohkem põhjust olnud.

XIV peatükk Saareke

Kui olin kaldale jõudnud, algas-mu seikluste kõige kurvem osa. Kell oli pool üks, ja kuigi künkad tuule kinni pidasid, oli öö külm. Maha istuda ma ei julgenud, sest kartsin, et külm võtab mind ära, seepärast kiskusin kingad jalast, kõndisin liival paljajalu edasi-tagasi ning tagusin seejuures lõpmata väsinult endale kätega vastu rinda. Ei olnud kuulda inimese häält ega lehmade ammumist, ka mitte kukelaulu, kuigi oli juba umbes see aeg, kus nad esimest korda kirevad. Üksnes murdlained kohisesid kaugel ning meenutasid mulle ohtu, mille ma oma kaaslastega läbi olin elanud. Mererannas kõndimine nii varasel tunnil ja säherduses kõrbena tühjas ning üksildases paigas täitis mind hirmuga.

Niipea kui taevakaar veidi hahetama lõi, panin kingad jalga ja hakkasin ühe mäekünka otsa rohima. See oli kõige raskem ronimine, mis ma elus ette olen võtnud: järjest libisesin ma suurte graniidimürakate vahele või pidin ühelt rahnult teisele hüppama. Kui tippu jõudsin, oli koidu-aeg käes. Prikist ei paistnud jälgegi, lained olid ta vist karilt maha tõstnud ja ära uputanud. Ka paati polnud kuskil näha. Merel ei olnud ainsatki purje, ja maal — niipalju kui seda mulle kätte paistis -- ei ühtegi hoonet ega inimhinge.

Hirmus oli mõelda mu kaaslaste saatusele, ja veel hirmsam vaadata nii tühja ning eluta ümbrust. Oma läbimärgade riiete, roidumuse ja näljast valutava kõhu tõttu olin selletagi koledasti ära vaevatud. Hakkasin piki merekallast ida poole minema lootuses leida maja, kus saaksin sooja ja võib-olla isegi teateid nende kohta, keda otsisin. Arvestasin, et halvimalgi juhul pidi ikka varsti päike tõusma ja mu riided ära kuivatama.

Veidi aja pärast tõkestas mu teed abajas, kitsas mere-laht, mis näis üsna sügavale maasse ulatuvat, ja et ma sellest kuidagi üle ei saanud, pidin suunda muutma ning lahe pära ümbert ringi minema. Kõndida oli väga raske, sest mitte ainult kogu Earraid, vaid ka lähem osa Mulli saarest, mida Rossiks hüütakse, kujutab endast vaid graniitkaljude kaost, kus kasvab üksnes kanarbikupuhmaid. Algul muutus abajas järjest ahtamaks, nagu olin oodanud,

kuid äkki hakkas ta minu üllatuseks uuesti avarduma. Kralsisin kukalt ega taibanud, milles asi. Jõudnud üles ühele künkale, sai mulle selgeks, et olin sattunud väikesele tühjale saarele ja et mind piirab igast küljest soolane meri.

Selle asemel et päike mind oleks kuivatanud, laskus maha tihe udu ja hakkas hoopis sadama. Mu olukord oli lihtsalt haletsusväärne.

Seisin lõdisedes vihma käes ja mõtlesin, mida teha, kuni mulle torkas pähe, et abajas võib kuskil ehk madalam olla. Läksin kõige kitsama koha juurde tagasi ja astusin vette. Aga juba kolme jardi kaugusel kaldast vajusin äkitselt üle pea vee alla, ja selle eest, et mu elulugu sealsamas otsa ei saanud, võlgnen tänu rohkem looja heldusele kui omaenese arule. Märjemaks ma ei saanud, sest .nagunii polnud mul enam hamba allgi kuiva kohta, kuid märksa külmem hakkas mul pärast seda äpardust küll, ning kaotanud taas lootuse, olin veel õnnetum kui seni.

Siis tuli mulle raapuu meelde. Kui ta oli kandnud mind läbi hoovuse, viib ta mind julgesti ka läbi vaikse väina-kese. Jõudnud sellele otsusele, hakkasin vaprasti läbi saaretipu tagasi raapuu järele marssima. Teekond oli igati ränk, ja kui ma poleks lootusest tuge saanud, oleksin lihtsalt maha heitnud ning oma ettevõttest loobunud. Kas oli siis põhjuseks soolane merevesi või algav palavik, igatahes piinas mind kole janu: pidin sageli peatuma ja lompidest rabavett jooma.

Lõpuks jõudsin mere äärde, eluvaim vaevalt sees. Nägin kohe, et raapuu oli sealt, kuhu ma ta jätsin, veidi kaugemale kandunud. Astusin kolmandat korda vette. Liivane põhi oli tasane ja kõva ning laskus pikkamööda sügavamale. Sumasin edasi, kuni vesi ulatus lõuani ning kerged lained mul nägu uhtusid. Siis hakkas põhi jalge alt kaduma ja edasi ei julgenud ma enam minna. Raapuu aga loksus rahulikult .ainult paarikümne jala kaugusel.

Kuni selle viimase pettumuseni olin talunud mehiselt kõiki katsumusi, kuid nüüd, jõudnud tagasi kaldale, visku-sin liivale ja puhkesin nutma.

Saarel veedetud ajale pn mul veel praegugi nii hirmus mõelda, et püüan sellest põgusalt üle libiseda. Kõikides raamatutes, mida olen merehädaliste kohta lugenud, on neil ikka kas taskud täis tuubitud tööriistu või siis heidab aine nagu kokkuräägitult koos inimestega kaldale ka kasti

85

vajalikke asju. Minu olukord oli hoopis teine. Mul ei olnud taskutes muud kui raha ja Alani hõbenööp, ja et ma olin kasvanud sisemaal, tundsin puudust mitte üksnes tööriistadest, vaid ka mere kohta käivatest teadmistest.

Seda ma teadsin, et limused on söödavad, ja kaljude vahel leiduski siin hulgaliselt liudkodalasi; ka oli seal tillukesi karpe, mida meie sarvekesteks kutsume. Need kaks liiki karploomi olid mu ainsaks toiduks, neelasin neid külmalt ja toorelt, nagu nad leidsin, ning mu nälg oli nii suur, et nad mulle isegi maitsesid.

Võib-olla ei olnud karploomade püüdmiseks õige aeg või oli mu saart piiraval merel midagi viga, igatahes sain vaevalt oma eine võetud, kui mu süda pööritama hakkas ja ma öökisin maas, nii et hing tahtis välja minna. Järgmine katse sellesama toiduga (sest muud mul ei olnud) läks paremini korda ja kosutas veidi mu jõudu. Kuid kogu selle aja jooksul, mis ma saarel viibisin, ei teadnud ma iial, mis mind pärast karpide söömist ootab: vahel oli kõik korras, vahel aga tabas mind pöörane iiveldushoog; ka ei suutnud ma kuidagi kindlaks teha, millise karplooma söömine mulle nii halvasti mõjus.

Terve päeva sadas vihma ja saar sarnanes väga vette kastetud leivatükiga — mitte kuskil polnud kuivemat kohta. Kui ma õhtul magama heitsin kahe kaljurahnu vahele, mis hädapärase varjualuse moodustasid, olid mu jalad otsapidi rabalombis.

Järgmisel päeval käisin saare risti ja põiki läbi, ent ei avastanud midagi paremat: see nukker saar oli üleni ainult kaljusid täis. Siin ei leidunud muid elusolendeid kui mets-linde, kelle tabamiseks mul puudusid vahendid, ja kajakaid, kes sadade kaupa eemal kaljude kohal tiirutasid. Abajas või õigemini merekitsus, mis eraldas saarekest Rossist, läks põhja pool üle laiaks laheks ja laht omakorda Iona väinaks, mille kalda otsustasin oma kodupaigaks valida, kuigi sellel kõledal saarel isegi kodule mõtlemine pisarad silma tõi.

Sellise valiku tegemiseks oli mul kaaluvaid põhjusi. Siin seisis tilluke, umbes sealaudasuurune hütt, kus nähtavasti kalurid ööbisid, kui nad siia kalu püüdma tulid. Kuid selle turbast katus oli täiesti sisse langenud, nii et hütti ma kasutada ei saanud — see andis mulle vähem varju kui mu kaljud. Olulisem oli asjaolu, et siin leidus hulgaliselt

karploomi, mida ma toiduks tarvitasin; mõõna ajal võisin korjata neid kas või külimitu jao ja see oli kahtlemata suur eelis. Teine põhjus oli sügavam. Ma ei suutnud kuidagi harjuda siinse üksindusega ja vahtisin ikka kogu aeg ringi nagu tagaaetu, ise hirmul ja ootel, et ehk silman mõnd inimolendit. Tõusnud künkanõlva mööda veidi kõrgemale, võisin näha üle lahe suurt vana kirikut ja elumajade katuseid Ional. Ning teist kätt, üle Rossi madaliku, nägin hommikuti ja õhtuti suitsu, mis tõusis ilmselt oru põhjas asuva talumaja korstnast.

Silmitsesin alati seda suitsu, kui olin märg ja külmunud ning üksindusest juba hulluks minemas, ja mõtlesin kolde-soojusele ning inimseltskonnale, kuni mu süda kripeldama hakkas. Samasugust mõju avaldasid mulle Iona katused. Ehkki see pilt inimeste, kodudest ja õdusast inimlikust elust mu kannatustele veel pipart lisas, andis see mulle ka lootust ja aitas kugistada juba jälgiks muutunud tooreid karploomi ning päästis mind hirmu käest, mida ma oleksin muidu ihuüksi elutute kaljude, merelindude, vihma ja külma mere seltsis tundnud.

Ütlesin, et see andis mulle elulootust — näis tõesti võimatu, et mind jäetakse surema saarele, kuhu paistsid kätte kirikutorn ja elumajade katused! Ent ka teine päev läks mööda, ja ehkki ma kogu valge aja hoolega vahti pidasin, kas ei paista väinal mõnd paati või Rossi kaldal inimesi, ei olnud veel abi näha. Sadas endiselt ja ma keerasin magama, ise üdini märg ja kurk kibevalus. Veidi lohutust leidsin sellest, et sain mõttes soovida head ööd oma lähimatele naabritele, Iona elanikele.

Charles II on väitnud, et Inglismaa kliimas võib inimene veeta aasta jooksul rohkem päevi vabas õhus, kui ta seda kuskil mujal teha saaks. Nii võis tõesti öelda kuningas, keda on ootamas oma loss ja mitu vahetust kuivi rõivaid. Ja Worcesterist põgenedes pidi tal olema ka rohkem õnne kui minul tollel armetul saarel. Ehkki oli südasuvi, ladis-tas sadada kakskümmend neli tundi järjest ja selgemaks hakkas minema alles kolmanda päeva õhtupoolikul.

See oli üldse sündmusrikas päev. Hommikul nägin punast hirve, ilusa sarvekrooniga isaslooma, künkaharjal vihma käes seismas. Vaevalt silmas ta mind kaljurünga varjust tõusmas, kui juba teise külge minema jooksis. Minu arvates pidi ta olema üle väina ujunud, kuigi ma ei mõistnud, mis võis üht elusolendit Earraidile meelitada.

Veidi aja pärast, kui ma kaljult kaljule hüppasin ja oma limuseid korjasin, kohkusin, nähes kuldset gini kõlinal jalge ette kaljule kukkuvat ja sealt merre põrkavat. Kui meremehed mulle raha tagasi andsid, jätsid nad endale kolmandiku kogu summast ja ka mu isa nahkkukru, nii et sellest alates kandsin kuldmünte koos hõbenööbiga lahtiselt taskus. Taipasin, et taskus pidi olema-auk, ja surusin, käe kähku vastu reit. Ent see oli niisama hea kui lukustada talliuks pärast seda, kui varas ratsu minema viinud. Queensferryst lahkudes oli mul olnud ligemale viiskümmend naela, praegu leidsin taskust 'ainult kaks gini ja hõbešillingi.

Tõsi küll, natuke hiljem leidsin murumättal sädelemas veel kolmanda kuldmündi. Nii et kokku tegi see Inglise vääringus kolmest naelast ja neljast šillingist koosneva varanduse. See kuulus noormehele, kes oli suure mõisa seaduslik pärija ning nälgis praegu kuskil metsiku mägismaa kaugeimal saarel.

Asjade seesugune seis vapustas mind veel teiselgi põhjusel. Mu olukord sel kolmandal hommikul oli sõna tõsises mõttes haletsust väärt. Rõivad hakkasid räbalduma, eriti kulunud olid sukad, nii et sääred olid mul päris paljad; pidevast vees solistamisest olid käed tursunud, kurk kibe, jõud üsna otsakorral ning toit, mida olin sunnitud kugistama, nii läila, et juba üksnes karpide nägemisest süda pahaks läks.

Kuid kõige halvem seisis veel ees.

Earraidi loodenukil asub kõrge kalju, kuhu ma sageli ronisin, sest selle tipult paistis hästi väin. Ka ei andnud mulle mu õnnetus asu ja paigal püsida suutsin ainult siis, kui magasin. Kurnasin end päris ära kogu aeg vihma käes sihitult lentsides.

Aga niipea kui päike välja tuli, heitsin sellele kaljule pikali, et ennast kuivatada. Päikesepaiste oli nauding, mida ma sõnadega kirjeldada ei suuda. Soojad päikesekiired viisid mu mõtted jälle pääsemislootusele, mida ma meelt heites juba kaotama olin hakanud, ja ma uurisin merd ning Rossi saart uue huviga. Kaljust lõuna pool ulatus üks saaretipp kaugele merre ja varjas mu eest vaate, nii et sellest küljest võis paat üsna mu asupaiga ligi sõita, ilma et ma seda oleksin märganud.

Nojah, äkitselt tuligi selle saarenurga tagant nähtavale kaluripaat kahe mehega. Pruun puri tuulest kummis, lendas

88

ta Iona poole. Hüüdsin valju häälega, laskusin kaljule põlvili, sirutasin käed nende poole ja palusin neid. Nad olid küllalt ligidal, et mind kuulda — suutsin isegi eraldada nende juuste värvi —, ja nägid nad mind kindlasti ka, sest nad hõikasid midagi gaeli keeles ning naersid. Kuid paat ei muutnud suunda, vaid lendas otse mu silme all edasi Iona poole.

Säherdust õelust ei suutnud ma uskuda: jooksin piki kallast kaljult kaljule hüpates ja neid haledasti hüüdes edasi ning isegi siis, kui nad mu hääleulatusest välja olid jõudnud, karjusin ja lehvitasin neile järele. Kui nad aga lõplikult kadusid, arvasin, et mu süda lõhkeb. Kõige oma viletsuse kestel nutsin ainult kaks korda. Esimest korda siis, kui ma raapuud kätte ei saanud, ja teist korda nüüd, kus need kalurid mu appikutsele kurdiks jäid. Seekord nutsin ja karjusin nagu jonniv laps, kiskusin küüntega mättaid maast ja peitsin näo mullasse. Kui palja sooviga võiks tappa, ei oleks need kaks meest enam järgmist hommikut näinud, mina ise aga oleksin siis tõenäoliselt saarele surnud.

Kui ma oma vihast veidi jagu sain, pidin midagi sööma, kuid ligased merekarbid olid mulle nii vastumeelsed, et nad suure vaevaga kõrist alla sain. Niisama hästi oleksin muidugi võinud paastuda, sest sain jälle mürgituse. Kõik mu endised vaevused andsid

taas tunda: kurk oli nii kibe, et sain vaevalt neelata, mind haaras selline vappekülm, et hambad lausa plagisesid suus, ja ma langesin tõveseisun-disse, millel pole täpset nime ei šoti ega inglise keeles. Mõtlesin juba, et suren, ja leppisin jumalaga ära, andestades kõigile inimestele, isegi oma lellele ja kaluritele. Kui olin niimoodi oma vaimu kõige halvema vastu vai* mistanud, läks mul kohe kergemaks. Nägin, et öö tuleb selge, et mu riided on tublisti kuivemaks saanud ja et olen isegi paremas olukorras kui sellele saarele sattudes. Jäin lõpuks magama, soe tänutunne südames.

Järgmisel päeval — mis oli neljas selles jubedas paigas — leidsin, et olin väga nõrgaks jäänud. Kuid päike paistis, õhk oli mahe, ja karploomad, nii palju kui neid üldse neelata suutsin, ei teinud mulle midagi halba, vaid ainult lisasid tarmu.

Jõudsin vaevalt oma kaljule (kuhu ma alati kohe pärast sööki ronisin), kui nägin väina mööda üht paati tulemas, ja nagu ma arvasin, otse minu suunas.

89

Kohe haarasid mind jälle lootus ja hirm: mõtlesin, et ehk kahetsevad eilsed kalurid oma julmust ja tulevad tagasi mulle appi. Teist säärast pettumust nagu eile ma enam üle poleks elanud. Pöörasin seepärast selja mere poole ega vaadanud enne tagasi, kui olin mitu kordi sajani lugenud. Paat hoidis endiselt suunda saarele. Järgmine kord lugesin nii aeglaselt kui suutsin tuhandeni täis, süda endal pekslemas kui pihku püütud lind. Nüüd oli asi väljaspool kahtlust — paat tuli otse Earraidile!

Enam ei suutnud ma ennast tagasi hoida, jooksin alla mereranda ja kaljult kaljule hüpates nii kaugele kui sain. Ime, et ma ära ei uppunud, sest kui ma lõpuks seisma jäin, värisesid mul jalad all ja suu oli nii kuiv, et pidin seda mereveega niisutama, enne kui hõigata suutsin.

Kogu see aeg paat muudkui lähenes ja nüüd nägin juba selgesti, et see oli sama paat ja mehedki samad kes eile. Tundsin nad ära juuste järgi: ühel olid need õlgkollased, teisel mustad. Aga nüüd oli neil veel keegi kolmas ühes, kes paistis olevat veidi väärikamast seisusest.

Kuuldekaugusse jõudnud, lasksid nad purje alla ja peatusid. Kõigele mu anumisele vaatamata ligemale nad ei tulnud; veel rohkem kohutas mind aga see, et uus mees muudkui itsitas, kui ta minuga kõneles või mind vaatas.

Siis tõusis ta paadis püsti ja rääkis mulle väga kiiresti ja kätega vehkides pika jutu. Ütlesin talle, et gaeli keelt ma ei oska, mispeale mees väga tigedaks sai, ja ma hakkasin juba oimama, et kas ta mitte enda arvates inglise keelt ei olnud kõnelnud. Hästi teraselt kuulates sain aru sõnast «mispärast», mida ta mitu korda kordas, aga ülejäänu oli kõik gaeli keeles ja sellest ei mõistnud ma tuhkagi.

«Mispärast,» ütlesin omakorda, näidates, et ma ühestki sõnast aru olin saanud.

«Just, just, just!» rõõmustas mees ja vahetas teistega pilgu otsekui öeldes: «Näete nüüd, et oskan inglise keelt?» ning laskis jälle oma gaelikeelsel jorul tulla.

Seekord tabasin teise sõna: «mõõn». Lootusesäde lõi uuesti lõkkele. Mulle meenus, et mees oli pidevalt käega Rossi poole näidanud.

«Te tahate öelda, et mõõna ajal.. .» hüüdsin talle vastu ega suutnud lauset lõpetada.

«Just, just,» noogutas mees. «Mõõn.»

90

Pöörasin paadile selja, kus mu nõuandja taas itsitama hakkas, hüppasin kivilt kivile tuldud teed tagasi ja pistsin tulistvalu üle saare, nagu ma veel elus ei olnud lidunud. Umbes poole tunniga jõudsin abaja äärde, ja tõesti — sellest oli saanud veenireke, mis

mulle ainult põlvini ulatus. Sumasin veest läbi ja ronisin rõõmuhüüatusega teisele kaldale.

Mere ääres kasvanud poiss poleks jäänud ühekski päevaks Earraidile, mis ainult tõusu ajal enesest saart kujutab ja kuhu pääseb kahekümne nelja tunni jooksul kaks korda kas päris kuiva jalaga või siis madalast veest läbi kahiates. Isegi mina, kes ma nägin tõusu ja mõõna vaheldumist oma nina all lahes ja kes ma isegi valvasin mõõna algust, et oma karploomi kergemini kätte saada — isegi mina (võite uskuda!) oleksin selle saladuse jälile saanud, kui ma selle asemel, et saatuse vastu märatseda, oleksin maha istunud ja pea tööle pannud. Polnud mingi ime, et kalurid mind ei mõistnud. Ime oli pigem see, et nad lõpuks mu kahetsusväärsest pettekujutlusest aru said ja vaevaks võtsid tagasi tulla. Olin külmetanud ja nälginud sellel saarel ligemale sada tundi. Kui poleks olnud neid kalureid, oleksin võinud oma lollusest sinna surra. Aga isegi nüüd olin maksnud oma rumaluse eest kallist hinda mitte ainult läbielatud piinade, vaid ka praeguse seisukorra näol: olin räbalais kui kerjus, suutsin vaevu kõndida ja kannatasin kibedat valu kurgus.

Olen näinud nii õelaid kui ka rumalaid inimesi, mõlemaid üpris suurel hulgal, ja ma olen veendunud, et lõpuks saavad oma palga nii ühed kui teised, aga lollid siiski esmajärjekorras.

XV peatükk Hõbenööbiga noormees. Läbi Mulli saare

Mulli saare see osa, kuhu ma nüüd sattusin ja mida ka Rossiks kutsutakse, oli niisama kaljune ja läbipääsmatu kui saareke, millelt olin tulnud: rabalohke, kanarbikupõõ-said ja suuri kive täis. Võimalik, et seal leidus mõni rada nende jaoks, kes saart hästi tundsid, mulle aga oli tee-

juhiks ainult mu enese nina ja ainsaks maamärgiks eemal kõrguv Ben More.

Võtsin nii täpse suuna kui suutsin suitsu peale, mida sageli saarelt olin näinud, ja vaatamata tohutule väsimusele ning raskele teele jõudsin väikese oru põhjas asuva maja juurde umbes viie-kuue paiku õhtul. See oli piklik madal hoone, ilma mördita laotud kividest ja turbakatu-sega. Maja ees muldril istus vanamees ja popsutas päikese käes piipu.

Oma napi inglise keele abil tegi ta mulle selgeks, et mu laevakaaslased olid õnnelikult maale jõudnud ja järgmisel päeval sellessamas osmikus kehakinnitust võtnud.

«Kas oli nende hulgas mees, kes isanda moodi riides?» küsisin.

Vanamees seletas, et kõigil olnud seljas paksud üle-kuued, kuid ühel mehel, kes üksinda tuli, olid jalas olnud tõepoolest põlvpüksid ja sukad, ülejäänud kandnud aga kõik madrusepükse.

«Ah nii,» rõõmustasin mina, «ja peas oli tal sulgedega kübar?»

Vanamees vastas, et ei, too olnud paljapäi nagu minagi.

Algul arvasin, et Alan oli ehk oma kübara kaotanud, siis aga tuli mulle vihm meelde ja ma otsustasin, et hoopis tõenäolisemalt oli ta peakatte kuue alla vihmavarju peitnud. Muie kippus mul huulile, osalt seetõttu, et sõber oli elus ja terve, osalt tema edevuse pärast.

Siis aga laksas vanamees peoga vastu laupa ja hüüatas, et arvatavasti olen ma hõbedase nööbiga noormees.

«Jah, olen küll,» vastasin mõnevõrra hämmeldunult.
«Noh, sel juhul on mul teile üks sõnum edasi anda,» ütles vana. «Teil tuleb Torosay kaudu oma sõbrale tema kodu-kohta järele minna.»
Siis päris ta, kuidas mina tema eluasemeni jõudsin, ja ma jutustasin talle, mis minuga oli juhtunud.
Mõni lõuna poolt mees oleks kindlasti naerma puhkenud, kuid see vana džentelmen (kuigi ta ihukatteks olid räbalad, nimetan teda niimoodi tema käitumise pärast) kuulas mind sügavtõsise ja kaastundliku näoga lõpuni. Kui olin lõpetanud, võttis ta mul käest kinni, viis mind onni (paremat nime ta eluase tõesti ei väärinud) ja esitles mind oma naisele, otsekui oleks too olnud kuninganna ja mina hertsog.
Hea naine pani lauale kaerajahukäkki ja külma
92
metsiseliha, patsutas mulle kogu aeg õlale ja naeratas, sest inglise keelt ta ei osanud; vanamees ei tahtnud kaasast maha jääda ja läks segas mulle kangest viinast tubli punši. Mina aga muudkui vohmisin süüa, ja joonud ära ka punši, suutsin vaevalt uskuda, et mul nii hästi on läinud. Kuigi osmik oli turbasuitsu paksult täis ja auklike seintega nagu sõel, tundus ta mulle lossina.
Punš pani mind kõvasti higistama ja tõi rahuliku une; head vanakesed ei eksitanud seda. Alles järgmise päeva lõuna ajal võtsin tee uuesti jalge alla, kurk palju parem ja tujugi heast toidust tublisti tõusnud. Kuigi ma vanamehele peale käisin, ei võtnud.;ta mult pennigi, andis hoopis oma vana mütsi mulle peakatteks. Pean küll tunnistama, et vaevalt oli majake mul silmist kadunud, kui kingituse teeäärses ojas hoolikalt puhtaks pesin.
Mõtlesin endamisi: «Kui need olid nüüd need metsikud mägilased, siis sooviksin küll, et ka mu oma rahvas natuke metsikum oleks.»
Ma mitte ainult ei asunud hilja minekule, vaid lisaks eksisin ka kogu aeg teelt. Nägin palju inimesi — ühed tuhnisid põllulappidel, mis ei suutnud minu meelest isegi kassi toita, teised karjatasid kiduraid lehmi, kes polnud eesust suuremad. Et mägilaste rahvariided olid mässust saadik seadusega ära keelatud, pidi rahvas omaks võtma vihatud lõunaalade kombed, ja nende riietuse mitmekesisust oh võõrastav vaadata. Mõnedel lotendas paljal ihul ainult kuub või mantliräbal, püksid olid pambuna selga seotud; teised olid tahtnud endale midagi tartanitaolist[4] teha ja tikkinud oma rõivatüki läbi mitmevärviliste lõngadega nagu vanaeided voodivaiba; kolmandad kandsid ikkagi šoti seelikuid, kuid need olid paari pistega jalgade vahelt kokku võetud justkui hollandlaste puhvpüksid. Muidugi olid ka kõik need ajutised abinõud keelatud ja käisid karistuse alla, sest lootuses klannivaimu murda nõuti seaduse täpset täitmist. Kuid tollel kaugel mere rüpes asuval saarel oli vähe neid, kes säherdusi üleastumisi kõrva taha oleksid pannud, ja veel vähem neid, kes keelt kandma oleksid läinud.
Rahvas paistis elavat suures viletsuses, mis oli ka üsna loomulik, arvesse võttes, et röövretkedel oli nüüd lõpp ning pealikutegi uksed ei olnud enam külalislahkelt valla.
93
Teed — isegi niisugune käänuline külavahetee, mida mööda mina kõndisin — kubisesid kerjustest. Ja jällegi panin ma tähele üht erinevust siinse paikkonna ning oma kodukandi vahel. Meie lauskmaa kerjused, isegi elukutselised almusepalujad, kellel on vastav lubakiri olemas, püüavad teid oma mühaklikul moel meelitada, ja kui te neile suurema mündi annate ning muist tagasi tahate, täidavad nad viisakalt teie soovi. Nood

[4] Tartan — teatud suureruuduline villane riie; šoti mägilaste rahvuslik rõivastus sellest materjalist.

mägismaa kerjajad käitusid aga rõhutatud väärikusega, palusid raha ainult nuusktubaka ostmiseks (nii nad seda seletasid) ega andnud ilmaski midagi tagasi.

Minusse nende käitumine muidugi ei puutunud, või vahest ehk niipalju, et see mul teed käies meelt lahutas. Palju rohkem läks mulle korda asjaolu, et neist paljudest väga vähesed inglise keelt oskasid, ja needki vähesed (kui nad just mõnesse kerjajate vennaskonda ei kuulunud) oma keeleoskust minuga kõneldes kasutada ei tahtnud. Teadsin, et pean minema Torosay'sse, kordasin neile seda ja näitasin käega, kuhupoole kavatsen minna, kuid selle asemel et lihtsalt vastuseks õige teeots kätte näidata, hakkasid nad oma gaeli keelt patrama, nii et ma põrmugi targemaks ei saanud. Polnud siis mingi ime, et ma rohkem ringi eks-lesin kui õiges suunas läksin.

Umbes kaheksa paiku õhtul jõudsin lõpuks rampväsinult üksiku eluhoone juurde ja palusin öömaja. Mind ei lastud sisse, kuni taipasin, et nii vaeses maakohas peaks va kõliseval väga suur vägi olema, ning näpu vahel ginist münti näitasin. Seepeale hakkas peremees, kes oli seni teeselnud, et ta inglise keelt ei oska, ja mind märkide varal oma uksest eemale peletanud, äkki rääkima nii selgesti kui vaja. Ta nõustus viie šillingi eest mulle ööseks peavarju andma ning järgmisel päeval Torosay'sse saatma.

Veetsin öö väga rahutult — kartsin, et mind võidakse paljaks röövida. Ent oleksin võinud magada jumala rahus, sest mu peremees ei olnud kellegi röövel, vaid puruvaene petis. Ka ei olnud ta siin ainus omasugune, sest järgmisel hommikul tuli meil viis miili maha käia, et minu gini ühe varakama mehe juures peeneks vahetada. Mulli kohta võis too vahetaja tõesti varakas olla, kuid vaevalt oleks teda lõunas rikkaks peetud, sest selleks et kakskümmend hõbešillingit kokku kraapida, pidi ta kogu maja pahupidi pöörama ja naabrilt lisa nuruma. Ühe šillingise mündi jättis

94

mees veel endale, öeldes, et ei tule muidu toime, sest nii suurt raha ju nii pea lahti vahetama ei hakka. Kõigest hoolimata oli ta väga vastutulelik ja lahke jutuga. Ta kutsus meid koos oma perega lõunat sööma ning segas kenas fajansskausis punši, mis mu lurjusest teejuhi nii lustlikuks tegi, et ta ei kavatsenudki enam teekonda jätkata.

Hakkasin juba tigedaks saama ja kutsusin rikka mehe — Hector Maclean oli tolle nimi — appi, sest ta oli meie tehingu juures viibinud ning näinud, kuidas ma viis šillingit maksin. Kuid Maclean oli ka juba omajagu võtnud ning kinnitas, et nüüd, kus punš on valmis, ei lahku tema lauast keegi. Järelikult ei jäänud niuud üle kui istuda ja kuulata neid jakobiitide tooste ja gaelikeelseid laule, kuni kõik olid kenakesti purjus ning voodisse või küüni magama tuikusid.

Järgmisel päeval (see oli mu neljas rännupäev) olime juba enne viit üleva], kuid mu teejuhilurjus tükkis kõigepealt pudeli manu ja kulus kolm tundi, enne kui ta laua tagant üles sain, ning sellest tuli siis ka ainult veel hullemaid pahandusi, nagu te peagi kuulete.

Seni, kuni me kanarbikuga kaetud orunõlvast alla laskusime, oli kõik veel korras, ainult mu teejuht kiikas kogu aeg üle õla tagasi mister Macleani maja poole. Kui ma talt pärisin, mis tal viga on, mees ainult irvitas. Niipea kui olime künkaharja varju jõudnud ja majast meid enam näha ei võidud, ütles ta mulle, et astugu ma aga otsejoones edasi, kuni Torosay'sse jõuan. Parimaks teetähiseks olevat mäetipp, mida ta mulle kohe sealsamas näitas.

«Mingit teetähist mul vaja ei lähe,» ütlesin talle, «sest teie tulete ju minuga koos.»

Häbematu kelm vastas gaeli keeles, et ta ei saa mu jutust aru.

«Kulla vennas,» ütlesin talle, «näen jah, et teie inglise keele oskus muudkui tuleb ja -läheb. Mis selle praegu tagasi tooks? Võib-olla tahate rahale lisa?»

«Veel viis šillingit,» kostis ta, «ja ma viin teid kohale.»

Mõtlesin veidi järele ja pakkusin talle kaks. Mees oli ahnelt nõus ja tahtis raha kohe kätte, et see talle «õnne tooks». Minu meelest tõi see raha küll rohkem minule õnnetust.

Need kaks šillingit ei viinud mu teejuhti enam kahte miiligi edasi: ta istus teeserva maha ja võttis kingad jalast, nagu kavatseks päriselt puhkama jääda.

Olin tulivihane. «Kas inglise keel sai jälle otsa?» karjusin talle.

«Jah,» vastas mees jultunult.

Vihast keedes tõstsin käe, et teda lüüa. Mees tõmbas oma räbalate alt noa, hüppas tagasi ja ajas hambad irevile nagu metskass. Suutmata enam midagi mõelda, tormasin talle kallale, lükkasin noa vasaku käega kõrvale ning virutasin talle paremaga vastu lõugu. Olin tugev noormees ja väga vihale aetud, tema ainult armetu vanamehekõsu silmapilguga prantsatas ta mu ette pikali. Õnneks pillas ta kukkudes noa peost.

Korjasin väitse ja kingad üles, soovisin talle kõike head . ning kõndisin minema, jättes teise relvitult ja palj aj algsena maha. Naersin pihku, sest mul oli alust uskuda, et olen selle kelmiga tasa. Esiteks teadis ta nüüd, et ta minu käest enam raha ei saa, teiseks maksid jalatsid siinmail kindlasti nii mõnegi penni ja kolmandaks polnud tal õigust kanda oma terariista, mis koguni pistodaks osutus.

Kõmpinud umbes pool tundi, jõudsin järele ühele pikakasvulisele närudes mehele, kes kepiga teed kobades üpris kiiresti edasi liikus. Mees oli päris pime ja ütles enese olevat rändjutlustaja. Niisugune väide oleks pidanud peletama igasuguse ebamugavustunde, kuid mulle ei meeldinud mehe ilme: see oli ähvardavalt sünge ja salalik. Pealegi nägin nüüd, kus me külg külje kõrval edasi hakkasime astuma, et ta taskuklapi alt vaatab välja terasest püstolipära. Säherduse asja kandmine tähendas viitteist-kümmend naelsterlingit trahvi esimesel korral ja maalt väljasaatmist teisel. Ka ei suutnud ma taibata, miks peaks pühakirja kuulutaja relvastatult ringi käima või mida pime üldse püstoliga teeb.

Kõnelesin talle jultunud teejuhist, sest olin oma teole uhke: mu edevus sai korraks arukusest võitu. Kui mainisin viit šillingit, laskis jutlustaja kuuldavale nii. nördinud häälitsuse, et otsustasin kaks viimast münti maha vaikida. Olin rõõmus, et ta ei näinud, kuidas ma punastasin.

«Kas seda oli liiga palju?» küsisin kohmetult.

«Muidugi palju!» hüüdis pime. «Viiksin teid ise Toro-saysse ainult lonksu viina eest. Lisaks saaksite nautida minu meeldivat seltskonda — olen ikkagi üsna haritud mees.»

Ütlesin, et ma ei mõista, kuidas saab pime teejuhiks

olla. Tema ainult naeris valju häälega ja kiitis, et tema kepp on terasem kui kotka silm.

«Vähemalt Mulli saarel,» lisas ta, «kus tean peast iga kivi ja kanarbikupõõsast. Noh, näe,» vehkis ta kepiga hüvakule ja vasakule, nagu kontrolliks öeldut, «seal all voolab oja, mille allikal on mäeküngas, suur kivi tipus. Üsna künka jalamilt läheb mööda Torosay tee. See on karjatee, loomade sõtkutud, ja siit on selgesti näha, kuidas ta nagu roheline lint kanarbiku vahel lookleb.»

Pidin tunnistama, et tal on õigus, ning avaldasin imestust.

«Oh, see pole veel- midagi,» vastas jutlustaja. «Uskuge mind, enne kui see seadus tuli, mis relvade kandmise ära keelab, suutsin ma isegi tulistada. Ja veel kuidas!» hüüdis ta ning lisas minu poole kõõritades: «Kui teil juhtub niisugune asi nagu püstol ligi olema, võin näidata.»

Ütiesin, et mul ühtegi tulirelva ühes ei ole, ja astusin mehest natuke kaugemale. Kui ta ainult oleks aimanud, et tal enesel püstol parajasti taskust välja tolknes, nii et selle terasene pära päikese käes helkis! Ent minu õnneks ta seda ei teadnud, arvas, et kõik on ilusasti varjatud, ning valetas aga rahumeeli edasi.

Ta hakkas mulle kavalaid küsimusi ette seadma, et kust ma tulen, kas ma olen rikas ja kas ma saaksin tal ära vahetada viiešiüingilise, mis pidi tal tema sõnu mööda kukrus olema. Kogu see aeg nihkus ta küljetsi minu poole, mina jälle temast eemale. Jõudsime nüüd kitsale rohtunud karjateele, mis üle mägede Torosay'sse viib, ja vahetasime teineteise järel kõndides järjest kohta, nagu oleksime tantsinud nili1. Minu paremus oli siin nii ilmne, et ma hakkasin lihtsalt lusti pärast pimedat oma põiklemisega nar-ritama, rändjutlustaja sai aga järjest tigedamaks, hakkas lõpuks gaeli keeles vanduma ja püüdis kepiga mu jalgu tabada.

Kähvasin talle siis, et iseenesest mõista on mul püstol taskus nagu temalgi, ja kui ta kohe üle mäe lõuna poole ei kao, kihutan talle kuuli keresse.

Otsekohe muutus mees väga viisakaks ja püüdis mõnd aega mu meelt mahendada. Et sellest midagi välja ei tulnud, sõimas ta mu veel gaeli keeles läbi ja tegi minekut. Vaatasin talle järele, kuidas ta kepiga teed kobades üle.

Riil — elavaloomuline šoti tants.

raba ja kanarbikupõõsaste eemale kõndis, kuni ta künka taha orgu kadus. Siis jätkasin oma teed Torosay poole, palju rohkem rahul üksindusega kui selle õpetatud mehe seltskonnaga. Üldse oli see õnnetu päev, ja need kaks, kellest ma äsja üksteise järel olin vabanenud, kõige halvemad inimesed, keda mägismaal üldse kohtasin.

Torosay's Mulli väina kaldal, esiküljega Morveni poole, seisis kõrts. Selle peremeheks oli üks Macleanidest — ilmselt üpris lugupeetud soost. Üldse loetakse kõrtsipidamist mägismaal palju peenemaks tegevuseks kui meil, võibolla sellepärast, et seejuures saab ikkagi üles näidata külalislahkust, töö ise on ka poolenisti hõlbuamet ja sobib hästi topsisõpradele. Mees rääkis ladusalt inglise keelt, ja kuulnud, et ka mina mõningasel määral koolitatud olen, kontrollis kõigepealt mu võimeid prantsuse keeles, milles ta minust suuresti üle oli, ja siis ladina keeles, mida me minu meelest üsna võrdselt oskasime. See meeldiv jõukatsumine seadis meid kohe sõbralikesse suhetesse: istusin kaua temaga koos ja jõin punši (või kui täpsem olla, istusin ja vaatasin, kuidas tema seda jõi), kuni ta nii purju jäi, et nuuksus mu õla najal.

Panin ta proovile: näitasin talle nagu muu seas Alani nööpi, kuid oli selge, et ta polnud kunagi seda näinud ega sellest kuulnud. Ardshieli perekonna ja sõprade vastu kandis ta pigem nagu vimma, ning enne kui ta päris täis jäi, esitas ta mulle eleegilistes värssides pika pilkelaulu, mis oli küll väga heas ladina keeles, kuid väga halva sisuga ja sihitud selle suguvõsa ühe liikme pihta.

Kui ma rääkisin talle rändjutlustajast, vangutas mees pead ning ütles, et mul on tõesti vedanud, kui tollest nii hõlpsasti lahti sain. «See on väga ohtlik inimene,» seletas ta, «tema nimi on Duncan Mackiegh. Ta võib kuulmise järgi mitme jardi pealt pihta lasta, alatasa süüdistatakse teda teeröövides ja ükskord kahtlustati isegi mõrvas.»

«Kõige toredam selle loo juures on see, et ta ise ennast jutlustajaks nimetab,» lisasin mina.

«Aga miks ka mitte,» kostis kõrtsimees, «sest seda ta tõesti on. Selle ameti andis talle Duarti Maclean, kuna ta on pime. Võib-olla oli see valesti tehtud,» arutles mu võõrustaja edasi, «sest ta käib alalõpmata ühest kohast teise, et noored talle katekismust üles ütelda saaksid, ja suurel teel on vaese mehe jaoks palju kiusatusi.»

Kui peremees enam juua ei jaksanud, näitas ta mulle

98

küljealuse kätte ja ma heitsin üpris rõõmsal meelel magama. Olin nelja päevaga läbi käinud suurema osa suurest ja käänulisest Mulli saarest, tee Earraidist Torosay'sse, mis linnulennult oleks välja teinud oma viiskümmend miili, minu eksirännakute tõttu aga ligemale saja miili pikkuseks venis, ja ma ei olnudki eriti väsinud. Tõepoolest tundsin ennast selle pika teekonna lõpul palju südikamana ja kehaliseltki tervemana kui alguses.

XVI peatükk Hõbenööhiga noormees. Läbi Morveni

Torosay ja teisel kaldal asuva Kinlochaline'i vahel on korralik paadiühendus. Väina mõlemad kaldad kuuluvad tugevale Macleanide klannile ja inimesed, kes minuga ühes paadis sõitsid, olid enamasti kõik samast suguvõsast. Pargase kipperit kutsuti Neil Roy Macrobiks, ja et Mac-robi nime kandjad kuulusid Alani suguvõsasse ning Alan ise oli mul käskinud selle paadiga sõita, püüdsin kohe Neil Roy'ga omavahele jääda.

Rahvast täis paadis oli see muidugi võimatu, ülesõit võttis aga ilmatu palju aega. Tuult ei olnud, ja kuna sõiduk oli varustatud viletsasti, sai sõuda ainult kahe aeruga ühelt ja ühe aeruga teiselt poolt. Ülevedajad loovutasid meelsasti oma koha reisijatele, kes neid vahepeal välja vahetasid, ja kogu seltskond veetis aega gaeli merelaule lauldes. Laulud, mereõhk, sõbralik meeleolu, hea tuju ning suurepärane ilm tegid ülesõidu väga meeldivaks.

Ent siingi ei saanud läbi ilma kurbuseta. Aline'i lahe suus nägime suurt laeva ankrus; algul ma mõtlesin, et on tegemist Inglise sõjalaevaga, mis liigub selle ranna ääres nii suvel kui talvel, et takistada prantslastega suhtlemist. Kui me veidi lähemale jõudsime, selgus, et see oli hoopis kaubalaev. Veel rohkem hämmastas mind, et mitte ainult laevatekid, vaid ka kallas inimestest mustendas ja väikesed lootsikud kogu aeg laeva ja kalda vahet sõelusid. Jõudnud veelgi ligemale, hakkas kõrvu kostma suur hala: inimesed, kes pardal olid., ja need, kes kaldal seisid, nutsid ja kaebasid, nii et süda tahtis valust lõhkeda.

99

Siis ma taipasin, et see oli väljarändajate laev, mis pidi inimesed Ameerikasse viima.

Sõudsime oma pargasega üsna laeva kõrvale, lahkujad kummardusid pisaraid valades üle reelingu ja sirutasid käsi mu kaasreisijate poole, kelle hulgas neil oli lähedasi sõpru. Inimesed paistsid olevat kaotanud ajataju, ja ma ei tea, kui kaua see kõik veel oleks väldanud, kui mitte laeva kapten, keda säherdune kisa ja segadus üsna enesest välja oli viinud, meiepoolsele pardale poleks tulnud ja meid lahkuda palunud.

Neil laskiski laevast eemale sõuda ja meie eeslaulja võttis üles kurva viisi, millega ühinesid kohe nii väljarändajad kui ka nende sõbrad kaldal, nii et see kajas igast küljest otsekui itk. Nägin, kuidas paadis viibivatel naistel ja meestel isegi sõudes pisarad mööda

põski voolasid, ning olukord ise ja lauluviis (see oli «Ei enam ma Lochaberit näe») liigutas sügavasti ka mind.

Kinlochaline'is sain Neil Roy kaldal kätte ja ütlesin talle, et minu teada on ta Appini mees.

«Olen. Aga mis siis sellest?» vastas tema.

«Otsin kedagi,» teatasin talle, «ja mulle tundub, et teil võib selle mehe kohta teateid olla. Tema nimi on Alan Breck Stewart.» Ja selle asemel et nööpi näidata, pistsin talle oma rurhaluses pihku šillingi.

Neil Roy tõmbus kohe tagasi. «Ärge solvake,» ütles ta. «Niimoodi üks džentelmen teist ei kohtle. Mees, kes teid huvitab, on Prantsusmaal, aga kui ta mul ka vöö küljes paunas peidus peaks olema ja teie kukkur šillingitest pungis, ka siis ei kõverdaks ma tal juuksekarvagi.»

Taipasin, et olin valinud vale tee, ja vabandustele aega raiskamata näitasin talle nööpi.

'«Nii-nii,» ütles Neil, «sellest otsast olekski tulnud peale hakata. Kui te olete hõbenööbiga noormees, on kõik korras, mulle on antud käsk hoolt kanda, et te ilusasti kohale saaksite. Ärge pange pahaks, et ma otse välja ütlen,» lisas ta veel, «kuid on üks nimi, mida ei tohiks ilmaski suhu võtta — nimelt Alan Brecki oma; ja on üks asi, mida teil iial teha ei kõlba — pakkuda oma räpast raha mägismaa džentelmenile.»

Raske oli ennast välja vabandada: ma ei saanud ju talle suu sisse öelda (pealegi tõtt!), et kui ta seda mulle ise poleks teatanud, ei oleks ma teda uneski osanud džentelmeniks pidada. Neil omalt poolt ei ilmutanud mingit soovi

100

vestlust jätkata, ta tahtis lihtsalt antud ülesande täita ja mind kaelast ära saada. Seepärast kiirustas ta mulle teed juhatama, öö pidin veetma Kinlochaline'i kõrtsis, järgmisel päeval sõitma üle Morveni Ardgouri ja jääma ööseks kellegi John Claymore'i juurde, kellele oli minu tulekust teatatud. Kolmandal päeval pidi mind viidama üle ühe kiillahe Corranis ja üle teise säärase Balachulishis. Seal pidin küsima teed Appini Durorisse, Aucharnis elutseva Gleni Jamesi juurde. Nagu näete, ootas mind ees pikk paadisõit, sest meri tungib siin sügavale mägede vahele ja lahed keerduvad kaugele ümber mäejalamite. See teeb paikkonna kergesti kaitstavaks, kuid raske on siin rännata ning ümbritsev loodus pakub ainult metsikut ja sünget vaatepilti.

Sain Neililt veel teisigi näpunäiteid: teel mitte kellegagi kõnelda, hoiduda eemale viigidest, Campbellitest ja puna-kuubedest —- kui kedagi ülalmainitutest tulemas näen, pidin kohe teelt kaduma ja põõsastesse varju pugema, sest «head nendest oodata ei ole». Lühidalt, pidin käituma nagu mõni röövel või jakobiit, kelleks Neil mind arvatavasti pidaski.

Kinlochaline'i võõrastemaja oli hullem kui sealaut: armetu, räpane urgas täis suitsu, söödikuid ja vaikivaid mägilasi. Peale viletsa ulualuse rikkus mu tuju teadmine, et olin Neili nii oskamatult kohelnud, ja ma mõtlesin, et hullemini mul vaevalt üldse minna võib. Ent nagu ma varsti veendusin, oli mu otsus enneaegne. Olin kõrtsiruu-mis viibinud napilt pool tunnikest (suurema osa ajast ukse all, et turbasuits silmi päris pimedaks ei teeks), kui läheduses puhkes äikesetorm ja mäeküngast mööda hakkasid ojakesed alla kõrtsi poole tormama, nii et lõpuks üks majaots lausa voolavasse vette jäi. Ehkki noil aegadel olid avalikud lõbustuskohad kogu Šotimaal väga viletsas seisukorras, oli mulle ikkagi ootamatu, et kolde äärest voodisse minnes tuli vesi üle kingade.

Järgmise päeva hommikul jõudsin teel järele väikesele, tüsedale, tõsise moega mehele, kes kõndis väga pikkamööda, varbad väljapoole pööratud. Ta luges käies mingit raamatut ja tõmbas aeg-ajalt küünega raamatusse märgi. Korraliku riietuse järgi otsustades oli mees kindlasti vaimulikust seisusest.

Tegemist oligi jälle rändjutlustajaga, kuid see oli hoopis teist masti vaimulik kui pime mees Mulli saarel: ta oli

101

tõepoolest Edinburgh' Kristusekuulutajate Ühingu poolt mägismaa kõige metsikumaid paiku evangeelsesse usku pöörama saadetud. Tema nimi oli Henderland ja ta kõneles laia lõunamurret, mille järele ma juba igatsust tundma hakkasin. Varsti leidsime, et peale ühise kodukandi seob meid veel midagi. Minu hea sõber, Essendeani kirikuõpetaja, oli vabal ajal tõlkinud gaeli keelde hulga kirikulaule ja vaimulikke raamatuid, mida Henderland oma töös tarvitas ja kõrgelt hindas. Üks niisugune oli tal parajasti kaasas ja seda ta me kohtumishetkel just lugeski.

Kõndisime meelsasti koos edasi, sest Kingairlochini oli meil üks tee. Teel peatus ta ja vestis juttu kõigi teekäijate ja töötegijatega, keda me kohtasime või kellest mööda läksime. Kuigi ma ei või öelda, millest nad kõnelesid, mõistsin, et mister Henderlandist peetakse siin lugu, sest nägin, kuidas mitmed mehed tõmbasid välja tubakakoti ja pakkusid talle näputäie.

Rääkisin talle oma asjadest niipalju, kui pidasin mõistlikuks, see tähendab kõigest, mis ei puutunud Alanisse. Ütlesin, et lähen Balachulishisse, kus kohtan üht sõpra; kartsin, et Aucharni või isegi Durori mainimine oleks olnud liiga üksikasjaline ja ta õigetele järeldustele juhtinud.

Tema omalt poolt kõneles mulle palju oma tööst ja inimestest, kelle hulgas ta seda tegi, ennast varjavatest vaimulikest ja jakobiitidest, relvade äravõtmise seadusest, riietusest ja paljudest teistest tollal mägismaal huvi pakkunud küsimustest. Ise ta paistis olevat mõõduka suhtumisega: mõistis parlamenti hukka nii mõneski asjas, iseäranis selles, et too oli sõnastanud kurikuulsa seaduse niimoodi, et see keelas ära pigem rahvusliku riietuse kui relvade kandmise.

Mister Henderlandi mõõdukus viis mind mõttele pärida temalt Punase Rebase ja Appini rentnike kohta. Mõtlesin, et mägismaal rändava inimese suust kõlavad need küsimused üsna loomulikult.

Rentnikega oli tema arvates lugu räbal. «Lihtsalt ime,» ütles ta, «kust need rentnikud raha võtavad, sest ise on nad ju lausa näljas. Ega teil säherdust asja ühes ei ole nagu nuusktubakas, mister Balfour? Ei? Noh, tuleb ilma läbi ajada. Eks neid rentnikke, kellest just juttu oli, teataval määral kindlasti sunnitakse maksma. James Stewart Duroris (teda hüütakse ka Gleni Jamesiks) on klanni pealiku

102

Ardshieli poolvend. Temast peetakse väga lugu, aga ta on ka küllalt karmi käega. Ja siis veel mees, kelle nimi on Alan Breck ...»

«Jah?» hüüatasin vahele. «Mida temast kuulukse?»

«Mida saab öelda tuule kohta, mis tuleb ja läheb?» vastas Henderland. «Ta on siin ja seal, täna siin ja homme läinud — just nagu metskass kunagi. Ma ei imestaks põrmugi, kui ta meid praegu tolle astelpõõsa varjust piiluks. Nii et nuusktubakat teil ei ole, jah?»

Ütlesin, et ei ole ja et ta on seda mult juba mitu korda küsinud.

«Väga võimalik,» vastas mister Henderland ohates. «Justkui ei tahaks"Hiskuda, et te seda ei tarvita. Nojah, nagu ma ütlesin, on too Alan Breck hulljulge mees ja Jamesi parem kasi. ta on juba surma mõistetud ega kohku nüüd enam millegi eest tagasi, nii et kui mõni rentnik hakkakski vastu ajama, torkaks ta tolle pistodaga läbi.»

«Lasete kõike paista nii koledates värvides, mister Henderland,» pahandasin mina. «Kui mõlemal juhul on aluseks ainult hirm, siis ei taha ma seda juttu enam edasi kuuldagi.»

«Ei,» vastas mister Henderland, «eks hirmu kõrval ole ikka armu ka ja ohvrimeelsust, millega meiesugused hoobelda ei saa. Kõiges selles on midagi ülevat, võib-olla mitte kristlikult, aga lihtsalt inimlikult ülevat. Ja selle järgi, mis räägitakse, on isegi Alan Breck mees, kes austust väärib. Meie maal on palju valelikke ja alatuid; kes istuvad võib-olla kirikupingis teie kõrval ja seisavad ilma silmis heas kirjas, kuid on tegelikult palju halvemad kui too eksiteele viidud inimverevalaja. Jajah, meil tuleks mägismaalastest eeskuju võtta, mister Balfour! Te ehk arvate, et olen liiga kaua nende keskel elanud?» lisas ta naeratades.

Kinnitasin talle, et mitte sugugi, et olen ka ise mägilaste juures palju imetlusväärset leidnud ja — kuna jutt juba sellele läks — et ka mister Campbell on mägismaalt pärit.

«Jah,» vastas mister Henderland, «õige küll. Ta on kuulsast soost.»

«Aga mis te sellest kuninga volinikust arvate?» uurisin temalt.

«Colin Campbellist?» ühmas Henderland. «See pistab ise oma pea herilasepessa.»

103

«On see õige, et ta pidi rentnikud jõuga välja tõstma?» pärisin edasi.

«Jah,» vastas jutlustaja, «aga see asi lihtsalt ei liigu paigast, nagu öeldakse. Kõigepealt ratsutas Gleni James Edinburgh'sse ja leidis seal endale advokaadi (kindlasti mõne Stewarti — need hoiavad alati ühte nagu sukk ja saabas) ning sai asja seisma panna. Siis võttis loo käsile jälle Colin Campbell ja saavutas kuningliku maksuameti ees võidu. Ja nüüd kõneleb rahvas, et esimesed rentnikud tõstetakse välja homme. Algust pidavat tehtama Duroris otse Jamesi akende all, mis minu arusaamist mööda mitte just eriti tark tegu ei ole.»

«Kas te arvate, et nad hakkavad vastu?» küsisin.

«Noh, relvad on neilt ära võetud,» vastas Henderland, «või vähemalt arvatakse, et on võetud, kuigi suur hulk mõõku on kindlasti veel peidus. Colin Campbell olevat koguni sõdurid välja tellinud. Ent sellest hoolimata — kui mina tema naine oleksin, ei saaks ma enne rahu, kui mu mees jälle tervelt tagasi on. Need Appini Stewartid nalja ei mõista.»

Pärisin, et kas Stewartid on siis ohtlikumad kui nende naabrid.

«Ei,» arvas Henderland, «ja selles viga ongi, sest kui Colin Roy saab selle asja Appinis ühele poole, peab ta hakkama jälle otsast peale kohe sealsamas kõrval Mamore'is, mis kuulub Cameronidele. Ta on asevalitsejaks mõlemas paigas ja peab rentnikud välja ajama nii siit kui sealt. Aga uskuge mind, mister Balfour, kui juba avameelne olla, siis mina arvan, et kui ta pääseb ühtede käest terve nahaga, teevad teised ta kindlasti vagaseks.»

Nii me siis vestsime juttu ja kõndisime suurema osa päevast, kuni mister Henderland ütles, et talle minu seltskond väga meeldis ja et tal oli hea meel kohata sõpra mister Campbelli juurest, ning pani lõpuks ette, et teeksin lühikese peatuse ja veedaksin öö tema majas Kingairlochi ligidal. Õigust öelda rõõmustas see ettepanek mind üliväga, sest ma ei tundnud just eriti suurt igatsust John Claymore'i järele ja pärast kaht äpardust, esiteks teejuhiga ja siis džentelmenist ülevedajaga, pelgasin veidi iga mägismaalast. Leppisimegi

siis mister Hendeiiandiga kokku, ja õhtuks jõudsime väikese majakese juurde, mis eeisis eraldi Linnhe lahe kaldal. Päike ei paistnud enam Ardgouri kõledatele mägedele, kuid kuldas veel kaljusid

104

Appini pool küljes, laht oli vaikne nagu järv, ainult kajakad kisasid mõlemal kaldal ning kogu paik paistis kuidagi pühalik ja tõsine.

Vaevalt olime mister Henderlandi elamuni jõudnud, kui ta mu suureks üllatuseks (olin juba jõudnud mägilaste heade kommetega harjuda) minust mööda trügis ja majja tormas. Seal haaras ta mingi purgi ja väikese luulusika ning hakkas endale äärmiselt ebamõõdukates annustes nuusktubakat ninna toppima. Siis aevastas ta kõvasti mitu korda ning naeratas mulle süüdlaslikult.

«Andsin vande,» seletas ta, «et ma ei võta tubakat teele ühes. Kahtlemata on see suur enesepiiramine, aga tarvitseb vaid mõelda märtritele — mitte ainult meil Šotimaal, vaid üldse ristiusu eest kannatajatele — ja mul hakkab häbi enesest juttugi teha.»

Kohe, kui olime söönud (puder ja lõss olid parim, mida sel heal mehel pakkuda oli), tegi mu võõrustaja väga tõsise näo ning ütles, et tema kohuseks mister Campbelli ees on katsuda järele minu süda ja mõtted. Tubakaloost saadik olin hakanud jutlustaja üle endamisi muigama, kuid praegu ei tarvitsenud tal kuigi kaua kõnelda, kui mul juba pisarad silmi tõusid. On kaks asja, millest inimesed eales ei peaks tüdinema — need on headus ja alandlik meel. Karmis maailmas ükskõiksete ja kõrkide inimeste keskel ei kohta me kumbagi eriti sageli, mister Henderlandi kõne oli aga mõlemast tulvil. Ja kuigi ma olin oma seiklustest võitjana välja tulnud, nagu öeldakse, ning seetõttu upsakusest paras jagu puhevil, olin varsti selle vaese lihtsa vanamehe kõrval põlvili maas, tänulik ja õnnelik, et ma üldse siia olin jõudnud.

Enne magamaminekut pakkus mister Henderland mulle oma nappidest säästudest, mida ta hüti seinas turbamätta taga hoidis, veel kuut penni teerahaks kaasa ja tegi seda säherduse südamlikkusega, et ma segadusse sattusin. Lõpuks käis ta mulle nii tungivalt peale, et pidasin sündsamaks tema tahtmist täita, ning seetõttu jäi ta minust maha vaesemana, kui ma ise olin.

105

XVII peatükk Punase Rebase surm

Järgmisel päeval otsis mister Henderland üles mehe, kellel oli oma paat ja kes pidi õhtupoolikul üle Linnhe lahe Appinisse kala püüdma "minema. Mees kuulus Henderlandi kogudusse ja mu lahke võõrustaja veenis teda mind kaasa võtma. Nii hoidsin ma kokku terve päeva ja kahe paadisõidu hinna, mis mul üleveokohtades maksta oleks tulnud.

Aeg oli juba lõuna ligi, kui me teele asusime. Oli pime pilvine päev, päikest näitas ainult tükati. Meri oli siin-kohas väga sügav ja vaikne; veepinnal ei virvendanud lainekurdugi, nii et pidin peoga vett huultele tõstma, enne kui veendusin, et ta tõesti soolane on. Mõlemal pool kerkisid kõrged mäed — paljad krobelised kaljud, mis paistsid pilve varjus väga tumedad ja sünged, päikesepaistel lõid aga ojakeste hõbeniitidest sillerdama. Sünge tundus mulle see Appin, liiga sünge selleks, et teda Alani kombel armastada.

Ühte asja pean veel mainima. Natuke aega pärast seda, kui paadi kaldast lahti olime lükanud, silmasin üsna veepiiri ligidal päikesepaistel erepunast laiku, mis liikus edasi põhja suunas. Laigu värvus meenutas mulle väga sõdurite kuubesid, ka sähvatas ja sädeles seal aeg-ajalt, nagu oleksid päikesekiired haljale terasele langenud.

Küsisin paadimehelt, mis see võiks olla, ja sain vastuseks, et arvatavasti rühm punakuubesid, kes olid kutsutud Williami kindlusest Appinisse vaeseid rentnikke välja ajama. Mulle see vaatepilt rõõmu ei valmistanud. Kas nüüd sellepärast, et olin äsja Alanile mõelnud, või lihtsalt halbade eelaimuste tõttu — ehkki nägin kuningas George'i sõdureid alles teist korda elus, head ma neile ei soovinud.

Lõpuks jõudsime Leveni lahe suus maale nii lähedale, et palusin ennast kaldale sõuda. Mu paadimees (aus noormees, kes ei olnud jutlustajale antud lubadust sugugi unustanud) oleks mind meelsasti Balachulishisse viinud, aga et ma sellega oleksin oma salajasest sihtpunktist asjatult kaugenenud, jäin oma nõudmise juurde, ja mind lastigi maale Lettermore'i (või Lettervore'i, nagu seda teistviisi olen kuulnud kutsutavat) metsa ligidal Appinis — Alani kodukandis.

106

See oli kasesalu, mis kasvas lahe ääres kõrguva mäe järsul kaljusel nõlval. Metsas leidus palju väikesi välusid ja sõnajalgadesse kasvanud lohukesi ning keset metsatukka kulges põhjast lõunasse tee või õigemini ratsaniku rada. Tee kõrval voolas oja, istusin selle kaldale, mugisin mister Henderlandi kaerajahukakku ja pidasin aru, mida ette võtta.

Piinlesin seal mitte ainult kihulaste, vaid hoopis rohkem oma kahtluste käes. Mida ma peaksin tegema? Miks peaksin ma siduma ennast lindprii Alaniga, kes oli valmis kas või mõrvaks? Kas poleks mõistlikum omal käel ja omal kulul tagasi lõuna poole marssida? Mida arvaks minust mister Campbell või isegi mister Henderland, kui nad mu narritempudest kunagi peaksid kuulma? Niisugused mõtted hakkasid mind üha sagedamini vaevama.

Kui ma niimoodi istusin ja mõtisklesin, kostis metsa-salust inimhääli ja kabjamüdinat ning varsti ilmus tee-käänu tagant nähtavale neli ratsameest. Tee oli selles paigas nii konarlik ja kitsas, et nad tulid hanereas jala, hobused ratsmeidpidi järel. Kõige ees astus kõrget kasvu punapäine isand, kõrk punetav nägu peas, ning lehvitas endale kübaraga tuult, sest kuumus mattis hinge. Teist pidasin — viisaka riietuse ja valge paruka järgi otsustades — täiesti õigesti kohtumeheks. Kolmas oli teener ning tema ruuduline riietus näitas, et ta peremees kuulus mägilaste hulka ja oli kas lindpriiks kuulutatud või siis valitsusega eriti heades suhetes, sest tartani kandmine oli ju seadusega keelatud. Oleksin ma neis asjus teadlikum olnud, oleksin märganud, et tartan on Argylli (või Campbelli) värvidega, Teenri hobusele oli suur reisikott selga seotud ja sadula» kaare küljes ripnes võrk sidrunitega punši jaoks, nagu rikastel reisimeestel siinmail sageli kombeks.

Mis neljandasse puutub, kes kõige sabas tuli, siis niisuguseid mehi olin varemgi näinud ja teadsin, et tegemist on šerifiabiga.

Kohe, kui neid neljakesi tulemas nägin, otsustasin (ei tea isegi, mispärast), et teen oma seiklustele lõpu. Niipea kui esimene meestest minu kohale jõudis, tõusin sõnajalgade vahelt püsti ja küsisin teed Aucharnisse.

Mees peatus, vaatas mind, nagu mulle tundus, veidi imeliku pilguga, ning pöördus siis kohtumehe poole.

«Mungo,» ütles ta, «nii mõnigi mees võtaks seda selgema hoiatusena kui kaarnate kraaksumist. Sõidan teile

107

teadaolevais asjus Durorisse, see noormees aga hüppab sõnajalapuhmast välja ja uurib, kas ma mitte Aucharnisse ei lähe.»

«Glenure,» kostis teine, «ei maksaks sellel teemal nalja heita.»

Mõlemad olid üsna ligi astunud ja vahtisid mulle otsa, teised kaks peatusid kiviviskekaugusel.

«Ja mida sa Aucharnist otsid?» päris Colin Roy Campbell Glenure'ist, keda ka Punaseks Rebaseks hüüti, sest tema too kõige esimene oligi.

«Üht meest, kes seal elab,» kostsin talle.

«Gleni Jamesi,» täiendas Glenure mõtlikult, siis lisas kohtumehe poole pöördudes: «Kogub vist oma mehi kokku, kas teile ei tundu?»

«Igal juhul oleks meil parem siin oodata, kuni sõdurid järele jõuavad,» arvas kohtumees.

«Kui te mind silmas peate,» ütlesin mina, «siis ei ole ma ei tema mehi ega ka teie omi, vaid kuningas George'i aus alam, kes ei võlgne kellelegi midagi ega pea kartma mitte kedagi.»

«Näe, kui hästi oskab ütelda!» kiitis Glenure. «Ainult kui ma tohiksin alandlikult küsida, mida teeb see aus mees nii kaugel oma kodukohast ja miks otsib ta Ardshieli venda? Pean sulle ütlema, et võim on siin minu käes. Olen kuninga volinik siinsetes
07 mõisates ja minu järel tuleb mitukümmend sõjameest.»
98 «Liigub jah jutte,» vastasin veidi ärritunult, «et teiega olevat raske läbi saada.»

Ta vahtis mind ikka veel, nagu ei teaks, mida teha.

«Einoh,» lausus ta lõpuks, «jutt on sul julge, aga avameelsust ma armastan. Kui sa oleksid küsinud teed James Štewarti juurde mõnel teisel päeval, oleksin meelsasti juhatanud ja head kohale j õudmistki soovinud. Aga täna... ah, Mungo?» Ja ta pöördus jälle kohtumehe poole.

Ent just siis, kui ta ennast pööras, kõlas kõrgemalt mäe-küljelt püssipauk, ja otsekohe langes Glenure teele.

«Oo, ma suren!» karjus ta mitu korda.

Kohtumees haaras haavatu oma käte vahele, teener seisis kõrval ja murdis nõutult sõrmi. Surija vaatas mõlemale hirmunud silmadega ja tema hääletoon pani mul südame võbisema.

«Päästke end,» hingeldas ta, «minuga on kõik läbi.»

Ta püüdis oma kuube avada, nagu tahaks haava üles

108

otsida, kuid sõrmed libisesid vaid mööda nööpe. Siis ta ohkas sügavasti, pea vajus õlale, ja mees oligi surnud.

Kohtumees ei lausunud ühtegi sõna, kuid ta nägu tõmbus pingule ja muutus kahvatuks nagu koolnul, teener puhkes valju häälega nutma ja nuuksuma otsekui laps, mina omakorda jõllitasin neid kohkunult. Šerifiabi oli lasku kuuldes kohe tuldud teed tagasi kihutanud, et sõdureid kiirustada.

Lõpuks libistas kohtumees surnu ta enese vere sisse teerajale ning tõusis tuikudes püsti.

Arvatavasti tõi tema tegevus mind teadvusele, sest veel ei jõudnud ta ennast^ sirgu ajada, kui ma juba mäekülge mööda üles ronisin, ise valju häälega hüüdes: «Mõrtsukas! Võtke mõrtsukas kinni!»

Aega oli möödunud nii vähe, et kui ma esimesele künkale jõudsin ja enese ees lapikese lagedat nõlva nägin, silmasin seal ka põgenevat mõrvarit. Too oli suur mees, seljas must metaUnööpidega kuub ning käes pikk linnu-püss.

«Siia!» hüüdsin ma. «Näen teda!»

Seepeale heitis mõrvar üle õla kiire pilgu ja pistis jooksma. Järgmisel silmapilgul kadus ta kaskede vahele, tuli korraks nähtavale kõrgemal, kus ronis edasi neljakäpakil nagu ahv, sest tõus läks väga järsuks, kadus siis ühe eendi taha ja oligi läinud.

Kogu selle aja olin ka mina jooksnud ning hea tüki maad ülespoole jõudnud, kui keegi mulle hõikas, et ma kinni peaksin. Olin juba ülemise metsatuka servas, ja kui ma nüüd peatusin ning tagasi vaatasin, nägin all kogu lagedat mäekülge.

Kohtumees ja šerifiabi seisid teel, hüüdsid ja viipasid mulle, et ma tagasi tuleksin, ning meist vasakul pugesid ükshaaval läbi põõsaste punakuued, musketid käes.

«Miks ma tagasi peaksin tulema?» hüüdsin vastu. «Tulge ometi rutem üles!»

«Kümme naela sellele, kes poisi kinni võtab!» karjus kohtumees. «Ta on mõrvariga mestis. Ta oli teele passima pandud, et meid kinni pidada.»

Nende sõnade peale (mida ma kuulsin täiesti selgesti, ehkki nad polnud määratud mitte minule, vaid sõduritele), tõusis mul süda hirmust kurku. Üks asi on kaotada elu, teine — kaotada nii elu kui au. Pealegi tuli see pööre nii äkitselt nagu välk selgest taevast ja ma olin ootamatusest abitu.

Sõdurid hargnesid mööda mäekülge laiali, mõned neist jooksid, teised panid püssid palge ja hakkasid mind kirbule võtma, mina aga ei saanud jalgu maast lahti.

«Kähku siia puude vahele!» lausus üks hääl otse mu kõrval.

Enesele aru andmata tegin, nagu kästud, ja vaevalt sain peitu, kui juba lajatasidki paugud ning kaskede vahel hakkasid vilistama kuulid.

Puude varjus seisis Alan Breck, õngeritv peos. Ta ei teretanud mind — praegu polnud aega viisakusteks. Alan ütles vaid: «Tule!» ja hakkas mäenõlva pidi Balachulishi poole jooksma, mina nagu peni talle järele.

Kord jooksime kaskede vahel, siis poolküürakil ühe

110

kaljurünga tagant teise taha, siis jälle käpakil kanarbiku; varjus. Kiirus oli kohutav, süda tagus vastu ribisid — mul polnud aega, et midagi mõelda, ega õhku, et rääkida. Mäletan ainult, et imestasin, miks Alan iga natukese aja tagant end täies pikkuses püsti ajas ja tagasi vaatas, ning et iga kord, kui ta seda tegi, kostis kaugelt sõdurite hõikeid ja kisa.

Veerand tundi hiljem Alan peatus, laskus kanarbikku pikali ja pöördus minu poole.

«Aga nüüd läheb asi tõsiseks,» hingeldas ta. «Kui tahad ellu jääda, tee nagu mina.»

Ja niisama kiiresti^kuid hoopis ettevaatlikumalt jooksime tuldud teed — ainult ehk pisut kõrgemalt — mööda mäekülge tagasi. Lõpuks, Lettermore'i ülemises metsasalus, kus ma temaga olin kohtunud, viskus Alan näoli kanarbikku ja jäi lõõtsutades lamama.

Mu külgedes torkis nii hirmsasti, pea pööritas nii kohutavalt ja keel oli kuumusest ning kuivusest nii paks, et kukkusin ta kõrvale kui laip.

XVIII peatükk Kõnelen Alaniga Lettermore’i metsas

Alan toibus esimesena. Ta tõusis, läks metsaservale, piilus veidi puude vahelt, tuli siis tagasi ja istus maha.

«Oh, oli see vast kiire jooks, David,» ütles ta.

Mina ei lausunud mitte üht sõna ega tõstnud isegi pead. Olin näinud, kuidas pandi toime mõrv,, kuidas tervisest ja heast tujust pakatavalt mehemürakalt ainukese hetkega elu võeti, ja valus mulje sellest vaatepildist oli veel värske. Ent see polnud ainus asi, mis mind rõhus. Siin tapeti mees, keda Alan vihkas. Siinsamas hiilis Alan puude vahel ja põgenes sõdurite eest — ei olnud oluline, kas see oli tema käsi, mis tulistas, või tema pea, mis mõrva plaanitses. Igal juhul oli mu ainus sõber sellel metsikul maal süüdi kõige rängemas roimas. See teadmine oli hirmus, ma ei tahtnud talle otsagi vaadata. Oleksin meelsamini lamanud üksinda vihma käes oma külmal saarel kui mõrtsuka kõrval metsa varjus.

111

«Oled ikka veel väsinud?» hakkas Alan uuesti rääkima.

«Ei,» vastasin, ise endiselt nägupidi kanarbikus, «ei, nii väsinud ma enam ei ole, et kõnelda ei jõuaks. Peame teiega lahku minema. Te meeldisite mulle väga, Alan, kuid teie tee pole minu tee ega ka mitte jumalast juhatatud. Ühesõnaga — meil tuleb lahku minna.»

«Mul oleks kahju ilma igasuguse põhjuseta sinust lahkuda, David,» lausus Alan väga tõsiselt. «Kui oled minu kohta midagi halba kuulnud, siis lase meie vana tutvuse nimel vähemalt kuulda, milles asi. Kui sulle on aga lihtsalt minu seltskond vastumeelseks muutunud, siis oleks õigem minul otsustada, kas ma olen solvunud või mitte.»

«Alan, mis mõtet on sel jutul?» ütlesin mina. «Teate väga hästi, et too Campbell lamab all teerajal vereloigus.»

Alan vaikis veidi, siis sõnas: «Oled sa kunagi kuulnud lugu ühest mehest ja headest haldjatest?»

«Ei ole,» kostsin talle, «ega tahagi kuulda.»

«Teie loaga, mister Balfour, jutustan siiski,» ütles Alan.

«Lained heitsid mehe paadi kaljule, kus tavaliselt haldjad Iirimaale minnes puhkavad. Kalju nimi on Skerryvore ja ta asub üsna selle paiga lähedal, kus meiegi laevahuku läbi tegime. Eks mees kaebas vist väga haledasti, et tahab veel enne surma oma lapsukest näha. Haldjate kuningal hakkas mehest kahju ja ta laskis ühel haldjal lapsele järele lennata. Pannud siis haldjas koti lapsega magava mehe ligi kaljule. Nii et kui mees ärkas, lamas ta kõrval kott, milles miski end liigutas. Noh, nähtavasti oli mees nende hulgast, kes kõigest ainult kurja kardavad, ja kindluse mõttes torkas ta koti pistodaga läbi. Kui ta siis kotisuu lahti tegi, leidis ta oma lapse laiba. Mulle näib, mister Balfour, et te olete väga selle mehe moodi.»

«Kas tahate öelda, et teie käsi polnud siin mängus?» hüüdsin ma istukile tõustes.

«Kõigepealt tahaksin öelda teile, mister Balfour Shaw'de lossist, nagu sõber sõbrale,» kuulutas Alan, «et kui mina kavatsen üht isandat tappa, ei teeks ma seda ilmaski oma kodukohas, nii et mu suguvõsa selle läbi kannatada saab; ka ei kombiks ma siis ilma mõõga ja püssita ringi, pikk õngeritv seljas.»

«Õigus küll,» kohmasin vastu.

«Nüüd aga,» jätkas Alan, võttis pistoda ja asetas teatud kombel sellele oma peo, «vannun püha mõõga nimel, et

112

ma ei võtnud sellest mõrvast osa ei teo, sõna ega mõttega.»

«Olgu jumal selle eest tänatud!» hüüatasin mina ja ulatasin talle käe.

Alan ei paistnud seda märkavat.

«Aitab juba suupruukimisest ühe Campbelli pärast!» põlastas ta. «Minu teada jäi neid järele veel küllalt.»

«Asjatut kahtlustamist te mulle igatahes ette heita ei tohiks, teate väga hästi, mida te ise laeval kõnelesite. Ent jumal tänatud, tahtmine ja tegu on siiski kaks iseasja. Kiusatusse sattuda võime me kõik, kuid külmavereliselt teiselt elu võtta... oh ei, Alan!» Edasi kõnelda ma ei suutnud. «Aga kas te teate, kes see oli?» küsisin lõpuks. «Kas te tunnete seda musta kuuega meest?»

«Ma ei pannud ta kuube nii täpselt tähele,» kavaldas Alan, «aga mulle hakkas nagu silma, et see oli hoopis sinine.»

«ükskõik kas must või sinine — kas te tunnete seda meest?»

«Ega kätt südamele pannes vanduda küll ei või,» vastas Alan. «Ta möödus minust muidugi väga ligidalt, aga nii imelik kui see ka pole, juhtusin just sel hetkel kingapaela siduma.»

«Kas võite vanduda, et te teda ei tunne?» hüüdsin ma pahaselt, tema keerutamise üle tahtmatult muiates.

«Veel mitte,» vastas Alan, «aga mul on hiilgav omadus kiiresti unustada, David.»

«Ühest asjast sain ma selgesti aru,» ütlesin talle, «nimelt sellest, et te ennast meelega sõduritele näitasite ja neid enda kannule meelitasite.»

«Vägagi võimalik,» vastas Alan, «aga seda oleks teinud iga džentelmen. Meie sinuga olime ju süütud.»

«Seda rohkem oleks meil kui vääralt kahtluse alla sattunud olnud põhjust põgeneda,» pahandasin mina. «Süütutel peaks ometi olema eesõigus.»

«Ei, David,» vaidles Alan. «Süütutel on ikka lootust kohtusaaliski armu leida, tulistajale on aga õigemaks paigaks küll kanarbikunõmm. Need inimesed, kes ei ole kunagi täbarasse olukorda sattunud, peaksid tundma kaasa nendele, kelle käsi nii hästi pole käinud. Selles tõeline kristlus seisabki. Kui asi oleks olnud vastupidi, ja noormees, keda ma täpselt tähele ei jõudnud panna, oleks meie asemel olnud ning meie tema asemel (kergesti oleks see

113

võinud nii ollagi), siis minu meelest oleksime ka meie väga tänulikud olnud, kui ta sõdurid eemale oleks meelitanud.»

Kui Alan selleni jõudis, loobusin mõttest teda ümber veenda. Ta näis nii siiralt ja kindlalt uskuvat kõike, mida rääkis, ja oli nii valmis ohverdama end selle nimel, mida ta oma kohuseks pidas, et mu suu jäi lukku. Mulle meenusid mister Henderlandi sõnad, et meil on, mida metsikutelt mägilastelt õppida. Noh, oma õppetunni olin ma saanud. Alani arusaamad olid küll läbinisti väärad, kuid sellest hoolimata oli ta valmis nende eest oma elu andma.

«Alan,» vastasin talle, «ma ei ütleks, et see oleks see, mida mina tõelise kristluse all mõistan, aga üsna sinnapoole hoiab ta küll. Ja ma pakun teile teist korda oma kätt.»

Seepeale ulatas Alan mulle mõlemad käed ning ütles, et küllap olen ma ta ära teinud, sest ta ei saavat teisiti, kui pidavat mulle kõik andestama. Siis lisas ta väga tõsiselt, et meil pole aega raisata, et peame siit viivitamatult põgenema — tema sellepärast, et on

väejooksik, keda praegu kogu Appinis hoolega taga otsitakse; mina jälle sellepärast, et kindlasti kahtlustatakse mind kui mõrva kaasosalist.

«Ja mis siis,» tahtsin Alanile natuke nina peale anda, «õigusemõistmist oma kodumaal ma ei karda.»

«Nagu oleks see siin su kodumaa!» pahandas Alan. «Ja nagu mõistetaks su üle kohut siin, Stewartite valdustes!»

«Üks Šotimaa ta puha,» ajasin oma.

«Kulla mees, vahel paned sa mind lausa imestama,» sõnas Alan. «Mees, kes maha löödi, oli Campbell. Järelikult peetakse kohtuistung Inverarys, Campbellite peakorteris, viisteistkümmend Campbellit vandemeestepingis ja kõige tähtsam nina — hertsog ise — troonimas keskel. Õigusemõistmine, David? Jumala eest, sulle mõistetakse just niisamasugust õigust nagu ennist GlenureTie seal teeservas.»

Möönan, et Alani jutt mind veidi heidutas ja oleks veelgi rohkem heidutanud, kui ma oleksin teadnud, millise täpsusega Alan ennustas — ta liialdas tõesti ainult ühes asjas: vandekohtunike kogusse kuulus üksteistkümmend Campbellit. Et aga ülejäänud neli olid niisamuti hertsogi sõltlased, tegi see sama välja. Siiski hüüdsin ma tookord,

et Alan on ebaõiglane Argylli hertsogi suhtes, kes oli küll viig, ent ikkagi tark ja õiglane aadlik.

«Nonoh,» rahustas mind Alan. «Viig on ta muidugi, selles pole kahtlust, kuid ma pole iial öelnud, et ta oma suguvõsale hea pealik ei oleks. Aga mida ta suguvõsa ütleks, kui üks Campbell maha lastakse ja seepeale kedagi üles ei pooda — nende enda pealik veel eesistujaks? Ma olen sageli tähele pannud, et teil lauskmaameestel pole selget ettekujutust, mis on hea ja mis on kuri.»

Pahvatasin seepeale kõva häälega naerma ja minu üllatuseks naeris Alan kaasa, peaaegu niisama lõbusalt kui ma ise.

«Nonoh,» jahutas ta mu lusti, «praegu oleme mägismaal, David, ja kui ma soovitan sul põgeneda, siis võta mind kuulda ja anna jalgadele valu. Muidugi on raske mööda nõmme roomata ja tühja kõhtu kannatada, kuid veel rängem on punakuubede juures kongis ahelaid kõlistada.»

Küsisin talt, kuhupoole me põgeneme, ja kui ta vastas, et lauskmaale, meeldis see mõte mulle juba paremini: ootasin ju kannatamatult, millal ma tagasi jõuan ja oma lellega arveid õiendada saan. Pealegi oli Alan sedavõrd veendunud, et mingist õigusemõistmisest ei saa Campbellite puhul juttugi olla, et ma hakkasin juba kartma, kas see mitte nii ei olegi. Kõigist eluga hüvastijätu viisidest meeldis mulle kõige vähem võimalus võllas kõlkuda: tolle jubeda riistapuu pilt (olin näinud seda kord raamatus ühe haleda ballaadi juures) kerkis erakordse selgusega mu vaimusilma ette ja võttis mult igasuguse isu kohtutega kokku puutuda.

«Proovin õnne, Alan,» ütlesin talle, «tulen teiega kaasa.»

«Pea ainult meeles,» hoiatas Alan, «et kerge see teekond ei ole. Võib juhtuda, et sul tuleb külmal ja kõval kaljul lamada ning sagedasti tühja kõhtu kannatada. Su külje-ase saab olema samas kus rabapüül, sa hakkad elama kui hirv, keda kütt taga ajab, ja sa magad, relv peos. Jah, kulla mees, nii mõnigi jalg maad tuleb sul surmväsinult läbi roomata, et mitte jälitajatele kätte paista. Räägin sulle kõik ette ära, sest see on elu, mida ma hästi tunnen. Aga kui sa minult küsid, missuguseid võimalusi sul veel oleks, ütlen kohe, et ei mingeid. Sa kas põgened minuga koos mööda raba või ripud võllas.»

«Valikut teha pole raske,» vastasin mina ja me lõime seepeale käed.
115
«Vaatame siis veel korraks, mis need punakuued teevad,» ütles Alan ja viis mind metsatuka kirdeserva.
Puude vahelt välja piiludes nägime suurt osa mäekül-jest, mis üsna järsult alla lahte laskus. Ebatasane nõlv pii kaetud kaljude, kanarbiku ja kasesaludega; taamal Bala-chulishi pool küljes sibasid pisitillukesed punakuuelised sõdurid üles-alla üle küngaste ja kühmude ikka kaugemale ning jäid järjest väiksemaks. Enam nad üksteist hõigetega ei ergutanud, arvatavasti kulus kogu nende energia muule tegevusele, ent jälgi ajasid nad edasi, ise surmkindlad, et on meil üsna kannul.
Alan silmitses neid ning muigas endamisi.
«Oh, ei need seda tööd enne jäta, kui võhm päris väljas,» tähendas ta ja lisas: «Nii et meie sinuga, David, võime maha istuda, pisut keha kinnitada, terake sügavamalt hinge tõmmata ja piisakese'mu pudelistki võtta. Siis aga otse Aucharnisse, mu sugulase Gleni Jamesi poole, kust pean saama riided, relvad ja raha teekonna tarbeks. Seal hüüame sinuga: «Edasi, hea õnne peale!» ja kaome kanarbikku.»
Istusime taas maha ning sõime ja jõime. Nägime, kuidas päike veeres suurte ja süngete, ühegi eluhooneta mäe-rüngaste taha, mida mööda me olime nüüd mõistetud koos kõndima. Osalt juba seal istudes ja osalt hiljem Aucharni teed käies jutustasime teineteisele oma seiklustest. Panen siinkohal kirja Alani jutustusest selle osa, mida huvitavamaks ja vajalikumaks pean.
Selgus, et niipea kui suur laine laevast üle oli veerenud, oli Alan reelingu äärde jooksnud. Ta oli mind märganud, siis silmist kaotanud, aga jälle näinud, kuidas ma hoovuses uperpallitasin. Lõpuks oli ta veel silmanud, et ma raapuust kinni sain. See oli äratanud temas lootuse, et ma kõigest hoolimata ehk ikkagi kaldale pääsen, seepärast oligi ta mulle kõikjale märgusõnu ja teateid jätnud, mis olid mind lõpuks (mu enese õnnetuseks) siia äraneetud Appinisse toonud.
Vahepeal olid prikile jäänud mehed paadi vette saanud ja üks või kaks nendest olid juba sissegi roninud, kui tuli teine laine, veel suurem kui esimene, tõstis aluse kaljult lahti ja oleks ta sealsamas põhja saatnud, kui laev poleks uuesti kaljunukile pidama jäänud. Pärast esimest hoopi oli priki vöör üles kerkinud, nii et ahter jäi madalamale. Nüüd aga paiskus laevapära üles, nina kaevus vee alla
116
ning laeluugist hakkas vett sisse pahisema otsekui veski-tammilt.
Alan läks veel nüüdki näost valgeks, kui jutustas, mis edasi sai. Kaks raskesti haavatut olid ikka veel koides; nähes vett sisse voolamas, mõtlesid nad, et laev on põhja läinud, ja hakkasid valjusti karjuma. Selle kohutava kisa saatel olid kõik laevalael seisjad ülepeakaela paati hüpanud ja aerud haaranud. Mehed polnud veel kahtsada jar-digi laevast eemal, kui tuli kolmas suur laine ja viis priki kaljult ära. Hetkeks lõid purjed tuult täis ning paistis, nagu oleks laev põgenikele järele seilanud, hakkas siis aga järjest rohkem vette vajuma, ikka sügavamale ja sügavamale, just nagu oleks keegi teda põhja kiskunud, ning juba olidki lained «Covenanti» üle kokku löönud.
Kaldale sõudes ei kõneldud sõnagi, kõigil kajas veel kõrvus too jube hädakisa. Kuid vaevalt olid nad jala kuivale maale tõstnud, kui Hoseason ärkas otsekui sügavast mõttest ja käskis madrustel Alani kinni võtta. Mehed ajasid algul vastu, neil polnud tahtmist selle asjaga enam tegemist teha, kuid Hoseason olnud nagu vanaõelus ise. Ta karjus, et Alan

on ju üksinda ja et tal olevat hulk raha vöö vahel, et tema olevat priki hukkumises ja meeste* surmas süüdi ning nüüd saavat nad ühel hoobil talle kätte maksta ja raha kah endale. Neid oli seitse ühe vastu ja kaldal polnud ühtainustki kaljut, mis oleks Alanile kindlat seljatagust pakkunud. Madrused hargnesid laiali ja piirasid ta sisse.

«Siis aga ütles see väike punapea... mitte ei tule meelde, mis ta nimi oli...» . «Riach,» aitasin mina.

«Riach jah,» kordas Alan. «Tema astuski minu kaitseks välja ja küsis meestelt, kas nad viimset kohtupäeva ei karda. Ta ütles: «Saatananahad, siis lähen ma ise sellele mägilasele appi!» Ta polegi nii läbinisti halb mehike, see väike punapea, ma mõtlen,» arvas Alan, «natuke autunnet tal ikka on.»

«Jah, omal moel oli ta ka minu vastu lahke,» nentisin mina.

«Alani suhtes samuti,», kiitis mu kaaslane. «Ja jumalatõsi, tema teguviis meeldis mulle väga! Mõistad, David, eks laevahukk ning nende õnnetute karjed avaldasid mehele mõju ja küllap see ta meelt muutma panigi.»

«Minu arvates ka,» lisasin mina, «sest alguses oli ta niisama

õel kui kõik teised. Kuidas aga Hoseason sellesse suhtus?»

«Väga pahasti, nagu mulle meelde on jäänud,» seletas Alan. «Väike mees karjus, et ma sääred teeksin — mõtlesin, et see on kaunis arukas ettepanek, ja pistsingi punuma. Viimane, mis ma neist nägin, oli see, et nad vehkisid kõik puntras koos nagu inimesed, kes ei ole omavahel eriti heas läbisaamises.»

«Mida te sellega mõtlete?» küsisin Alaniit.

«Noh, seda, et seal lasti rusikad käiku,» seletas Alan, «ja üks meestest prantsatas pikali kui tühi tünn. Pidasin siiski paremaks mitte vaatama jääda. Mulli saare selles otsas elab teatavasti ainult terve jagu Campbelleid ja minu masti isandale ei ole nende seltskond eriti vastuvõetav, Muidu oleksin küll sinna jäänud ja sind ise otsima hakanud, sellest rääkimata, et ka väikesele mehele oleks minust abi olnud.»

Mulle tegi nalja, kuidas Alan mister Riachit kogu aeg väikeseks meheks nimetas, kuigi too õigust öelda temast enesest palju pisem polnudki.

«Nii lasksin ma siis edasi, kuidas aga jalad võtsid,» jätkas ta, «ja karjusin kõigile, keda kohtasin, et kalda ääres on laev põhja läinud. Usu mind, ei jäänud nemad minuga pikalt juttu puhuma! Oleksid sa näinud, kuidas nad mere poole lidusid! Kohale jõudes veendusid nad muidugi, et olid jooksnud ilmaasjata, aga ega see Campbellitele kurja tee. Minu meelest läks laev just nende kiuste põhja kõigega tükkis. Sinule oli see muidugi õnnetuseks, sest kui mõnigi jäänus oleks kaldale uhutud, oleksid nad terve ranna läbi tuhninud ja su peagi üles leidnud.»

XIX peatükk Hirmu maja

Kuni me kõndisime, jõudis õhtu kätte ja pilved, mis olid pärast lõunat laiali minema hakanud, koondusid taas ja tihenesid, nii et ilm läks aastaaega arvesse võttes üsnagi pimedaks. Meie tee viis üle kiviste mäekülgede, ja kuigi Alan üpris enesekindlalt edasi liikus, ei suutnud ma kuidagi mõista, kuidas ta teed leidis.

Umbes poole üheteistkümne paiku jõudsime lõpuks ühe

künka tippu ja nägime all orus tulesid. Mingi maja uks paistis pärani lahti olevat, sealt kumas õue kolde- ja küünlavalgust, ka askeldas elumaja ^ ja kõrvalhoonete ümber viis-kuus tõrvikuga kogu. «James on vist aru kaotanud,» pahandas Alan. «Kui meie asemel oleksid siin praegu sõdurid, oleks ta omadega vahel. Julgen loota, et tal ikka suure tee peal valve väljas on; ta teab, et seda rada siin sõdurid ei käi.»

Seejärel vilistas ta kolm korda kuidagi eriliselt. Naljakas oli näha, kuidas liikuvad tõrvikud esimese vile peale seisma jäid, nagu oleksid nende kandjad ehmatusest tardunud, ja kuidas kolmandat kuuldes endine askeldus jätkus.

Rahustanud sel moel pererahva meeli, laskusime nõlva mööda alla. Aiaväravas — siin elati nagu jõukas talus kunagi — võttis meid vastu ilus, kõrget kasvu, aastailt üle viiekümne mees, kes hüüdis Alanile midagi gaeli keeles.

«James Stewart,» vastas Alan, «palun sind kõnelda šoti keeles, sest mul on ühes noormees, kes muid murdeid ei mõista. Siin ta ongi,» lisas Alan ja võttis mul käe alt kinni. «Noor isand lauskmaalt, suure mõisa omanik, aga minu meelest on tema tervisele tulusam, kui me teda nimepidi ei nimeta.»

Gleni James pöördus hetkeks minu poole ja tervitas mind lahkesti, siis aga kõnetas taas Alanit.

«See oli hirmus õnnetus, mis toob häda kogu maale!» hüüdis ta ja ringutas käsi.

«Nonoh, kulla mees,» rahustas teda Alan, «ei ole head ilma halvata. Colin Roy on surnud, ja ole õnnelik!»

«Seda küll,» vastas James, «aga jumalatõsi, mina sooviksin, et ta jälle ellu ärkaks! Keksida ja kiidelda on kena küll, aga nüüd on tegu tehtud, ja kes selle eest pea pakule paneb? Lugu juhtus Appinis — pea seda silmas, Alan — ja Appin peab vastust andma. Mul aga on perekond!»

Seni kui nad kõnelesid, vaatasin veidi ringi ja jälgisin, mida teenrid teevad. Ühed seisid redelitel ning tuhnisid elumaja ja kõrvalhoonete katuseõlgedes, kiskusid välja püsse, mõõku ja muid relvi, teised tassisid neid minema ja matsid maha, nagu alt mäenõlvalt kostvate kõplahoo-pide järgi võis arvata. Kuigi nad olid kõik usinasti ametis, ei olnud nende tegevuses mingit korda märgata: inimesed kiskusid ühe ja sellesama püssi kallal ning jooksid üks

119

teisele põleva tõrvikuga otsa. James katkestas korduvalt kõneluse ja karjus neile käske, mida keegi ilmselt ei kuulnudki. Tõrviku valgel vilksatavad näod olid ülimalt kohkunud, ja kuigi kõneldi ainult sosinal, kõlas ruttajate hääles nii hirmu kui ka viha.

Umbes sellel ajal astus majast välja noor tüdruk, pakk või komps kaenlas. Olen sageli muianud, meenutades, kuidas Alani iseloom seda nähes kohe välja lõi.

«Mis sel tüdrukul käes on?» nõudis ta.

«Katsume maja korda teha, Alan,» vastas James kohkunud ja pisut lipitseval häälel. «Nad otsivad kogu Appini tikutulega läbi ja meil peab kõik ilusasti joones olema. Nagu näed, katsume need mõned püssid ja mõõgad sambla alla pista, tüdrukul on käes vist su Prantsuse munder.»

«Matate maha mu Prantsuse mundri!» hüüdis Alan. «Jumala eest, seda te küll ei tee!» Ta haaras kompsu enda kätte ja ruttas küüni ümber rõivastuma. Minu jättis ta seni oma sugulase .hooleks.

James viis mu kööki ja me istusime laua taha. Ta naeratas ja vestles minuga algul väga lahkesti. Kuid peagi muutus mees uuesti süngeks, istus, kulm kortsus, ja muudkui näris

küüsi. Vahetevahel, kui ma talle meelde tulin, ühmas ta paar sõna öelda või naeratas virilalt, siis aga andus uuesti oma murele. Naine kössitas tal kolde ääres ja nuttis nägu kätesse peites, vanim poeg kükitas põrandal ja tuhlas paberikuhjas, kust ta aeg-ajalt mõne dokumendi välja noppis ja hoolikalt tuhaks põletas. Kogu see aeg sah-merdas toas nuuksudes ringi hirmunud teenijatüdruk, nägu nutust punane, ning ikka ja jälle pistis pea ukseavast sisse mõni õuesolijaist, kes uusi- korraldusi nõudis.

Lõpuks ei suutnud James ennast enam istuma sundida, ta palus mult luba ja hakkas tuba pidi ringi kõndima.

«Olen praegu väga halb vestluskaaslane, söör,» vabandas ta, «kuid ma ei suuda mõelda muust kui sellest koletust vahejuhtumist ja õnnetusest, mis nüüd süütuid inimesi tabab.»

Veidi hiljem märkas ta poega põletamas paberit, mis tema arvates oleks tulnud alles hoida, ja ta viha lõi nii ägedasti lõkkele, et seda oli piinlik pealt vaadata. Ta andis poisile mitu head vopsu.

«Oled sa peast segi läinud?» karjus ta pojale. «Tahad oma isa või lasse saata?» Ja unustades minu juuresoleku, pahandas veel pikka aega gaeli keeles, kuigi poeg talle

sõnagi vastu ei öelnud. Ainult ta naine, kuulnud juttu võllast, heitis põlle üle pea ja nuuksus veel valjemini.

Võõral oli seda kõike halb kuulda ja näha, ning ma olin südamest rõõmus, kui Alan tagasi tuli. Alan nägi jälle välja nagu tema ise, ilus Prantsuse munder seljas, kuigi riided olid, omavahel öeldud, liiga kortsus ja käkras, et neid üldse ilusaks nimetada. Siis viis teine perepoeg minu omakorda kaasa ja andis mulle uued rõivad, mida ma juba pikka aega hädasti vajasin, ning paari hirve-nahast brouge[5], mis olid algul veidi harjumatud, aga hiljem hästi mugavad kanda.

Selleks ajaks, kui ma tuppa tagasi tulin, oli Alan ilmselt jõudnud minu loo-^ära rääkida, sest juba oli teatavaks võetud, et ma põgenen Alaniga koos, ning kõik otsisid kokku meile vajalikku varustust. Nad andsid meile kummalegi mõõga ja püstoli, kuigi ma tunnistasin, et ma mõõka käeski ei oska hoida. Saanud lisaks veel laskemoona, koti kaerajahu, raudkastruli ja pudeli viina, olime valmis teele asuma. Tõsi küll, raha ei olnud meil sugugi piisavalt. Minul oli umbes kaks gini järel, Alan oli aga oma vöö teise kulleri kätte andnud ja ustava saadiku isiklik varandus koosnes ainult seitsmeteistkümnest pennist. Mis puutub Jamesi, siis oli too alatiste Edinburgh'-sõitu-dega ja rentnike eest kohut käies öma taskud nii tühjaks teinud, et suutis kokku kraapida vaid kolm šillingit ning viis ja pool penni, sellestki enamik vaskrahas. «Vaheks jääb,» ütles Alan.

«Peate leidma siin lähedal mõne kindla kohakese ja sealt mulle sõna saatma,» soovitas James. «Saad isegi aru, et sul tuleb sellest loost kuidagi välja rabelda. Ei ole õige paari gini pärast siia tolknema jääda. Kindla peale saavad nad sust haisu ninna, hakkavad ilmtingimata sind otsima ja — niipalju kui mina asjast aru saan — veeretavad muidugi kogu süü sinu kaela. Ja kui see õnnetus sind peaks tabama, siis tabab, see ka mind, olen ma ju su lähedane sugulane ja varjasin sind, kui sa siinmail viibisid. Aga kui asi minuni peaks jõudma ...» James takerdus, läks näost valgeks ja hakkas küüsi närima. «Nojah, meie sõpradel läheb raskeks, kui mind üles puuakse,» lõpetas ta.

«See oleks kohutav päev kogu Appinile,» nentis Alan.

«Sellele päevale mõeldes jääb mul süda seisma,» tunnis

5 Broug — parkimata nahast lihtne king šoti mägilastel.

tas James. «Oh, Alan, Alan! Tegime sinuga plaane nagu puupead!» hüüdis ta ja virutas rusikaga vastu seina, nii et maja kajas.

«Jah, tõsi ta on,» vastas Alan. «Mu sõber lauskmaalt» (ta noogutas minu suunas) «andis mulle selles asjas head nõu — oleksin ma teda ainult kuulda võtnud!»

«Kuula nüüd, Alan,» jätkas James jällegi endisel häälel, «kui nad mu vee ja leiva peale panevad, siis võid sa rahahätta jääda. Pärast seda, mis mina siin rääkisin ja mis sa ise rääkisid — meie väljavaated on viletsad, mõistad? Katsu minust aru saada — pean ise su üles andma. Pean välja kuulutama tasu sellele, kes su kinni võtab, jah, just himelt! Raske on seda teha nii lähedase sõbraga, aga kui kahtlus selle koleda kuritöö pärast langeb minule, pean ma ju ennast kaitsma. Saad sa sellest aru?»

Haaranud Alanil rinnust, James lausa anus teda.

«Jah,» vastas Alan, «saan küll.»

«Ja sul tuleb siit põgeneda, Alan, siit ja üldse Šotimaalt, ning sinu lauskmaalasest sõbral niisamuti. Sest mul tuleb ka su sõber üles anda. Sa ju saad sellest aru, Alan, ütle, et saad!»

Minu meelest Alan punastas pisut. «Mulle on see väga piinlik, James, sest mina tõin ta siia,» sõnas ta pead kuklasse heites. «Näeb sedamoodi välja, nagu tahaksid sa mind reeturiks teha!»

«Ei, Alan, ei!» hüüatas James. «Asjadele tuleb otse näkku vaadata! Üles antakse ta nagunii, Mungo Campbell ei jäta seda tegemata. Mis sellest oleks, kui seda siis ka mina teen? Pealegi on mul perekond, Alan.» Ning pärast mõlemapoolset pausi lisas: «Ja vandemeeste pingis, Alan, istuvad Campbellid.»

«Aga keegi ei tea tema nime,» lausus Alan mõtlikult.

«Ega saagi teada, Alan! Minu käsi selle peale,» hüüdis James tõsimeeli, nagu oleks talle mu nimi teada ja nagu osutaks ta ilmatu suure teene. «Kirjeldan lihtsalt ta riietust, välimust, vanust ja muud niisugust. Vähemaga ei saa vist hakkama.»

«Einoh, imetlusväärne poeg su isal!» hüüdis Alan pahaselt. «Tahad noormehe lihtsalt maha müüa? Annad talle rõivad, et siis teda reeta?»

«Ei, Alan,» vaidles James vastu, «ei, seda mitte. Kirjeldan neid rõivaid, mis ta seljast võttis, neid, milles Mungo teda nägi.»

122

Mulle tundus, et mees oli väga masendatud, ta haaras kas või õlekõrrest: kogu aeg kummitasid teda ju põlisvaenlaste näod vandemeestepingis ning võllapuu nende taga.

«Noh, söör,» pöördus Alan minu poole, «mida ütled sa selle peale ise? Siin oled sa minu kaitse all ja minu kohus on vaadata, et midagi sinu tahtmise vastu ei tehtaks.»

«Mina tahaksin öelda ainult üht,» vastasin talle, «et teie vaidlus on mulle täiesti arusaamatu. Terve mõistuse järgi peaks vastust andma ikka see, kes on süüdi, tähendab mees, kes tulistas. Kirjeldage siis teda, nagu teie seda nimetate, juhatage jälitajad talle järele ja laske ausatel inimestel rahus elada.» A

Ent seepeale hüüatasid Alan ja James kohkunult ning käskisid mul suu pidada, sest see ei tulevat kõne allagi. Mis siis Cameronid mõtleksid (see veenis mind, et mõrvar pidi olema keegi Mamore'i Cameronitest), ja kas ma ei taipavat, et siis võidaks ju mees kätte saada.

«Selle peale sa muidugi ei tulnud?» küsisid nad nii ilmsüütu tõsidusega, et mul vajusid käed rüppe ja ma loobusin meelt heites edasi vaidlemast.

«Hüva,» ütlesin neile, «eks andke siis üles mind, Alanit ja kas või kuningas George'i ennast! Oleme kõik kolm ühtmoodi süütud ja seda nähtavasti vaja ongi! Ent eelkõige, söör,» pöördusin ma pahameelehoost üle saades Jamesi poole, «olen ma Alani sõber, ja kui ma saan kuidagi tema sõpradele kasulik olla, ei kohku ma hädaohu ees tagasi.»

Otsustasin halva mängu juures hea näo teha, sest nägin, et Alan on kitsikuses, pealegi (mõtlesin ma endamisi) jõuan ma vaevalt selja pöörata, kui nad mu tundemärgid nagunii teada annavad, olen ma sellega nõus või mitte. Aga selles ma eksisin, sest vaevalt sain ma need sõnad lausutud, kui missis Stewart toolilt üles hüppas, meie juurde jooksis ja algul minu, siis Alani kaelas nuttis, tänades jumalat heateo eest, mida me tema perekonnale osutasime.

«Sina, Alan, muidugi täidad ainult oma kohust,» ütles ta, «kuid see noormees, kes tuli siia ja nägi meid kohe nii halvas valguses, kes nägi peremeest kerjuse kombel palumas — seda, kes õiguse järgi peaks kamandama kui kuningas ... Mu poiss, kahjuks ei tea ma teie nime, kuid ma näen teie nägu, ja niikaua kui mu süda rinnus tuksub, pean selle meeles, mõtlen sellele ja õnnistan seda.»

123

Seepeale suudles ta mind ja puhkes jälle nutma, nii et ma üsna segadusse sattusin.

«Nonoh,» ühmas Alan kohmetult. «Juulis on päev nobe kätte jõudma, aga homme on Appinis juba põrgu lahti. Tragunid kihutavad, nii et muld tuiskab, karjutakse «Cruachan!»[6] ja punakuued muudkui sõeluvad ringi — meil oleks paslik kiiremini sääred teha.»

Ütlesime pererahvale hüvasti ja asusime kenal sumedal suveööl taas teele, jälle üle künkliku ja kaljuse mäekülje, kuid seekord rohkem ida poole hoides.

XX peatükk Põgenemine kanarbikunõmmel. Kaljud

Vahel me kõndisime, vahel jooksime, ja mida ligemale hommik jõudis, seda vähem me kõndisime ning rohkem jooksime. Kuigi siinne maakoht paistis esimesel pilgul mahajäetuna, möödusime siiski enam kui paarikümnest hütist ja elumajast, mis olid peidus mägede vahel. Kui me mõne majakese juurde jõudsime, jättis Alan mind teele, ise ruttas aga ligi, koputas aknale ja ajas avajaga mõne sõna juttu. Niimoodi anti uudiseid edasi ja see komme oli Siinmail nii sügavale juurdunud, et isegi elu eest põgenev Alan pidi sellest kinni pidama. Ent juba olid ka teised seda tava nii hoolsasti järginud, et enam kui pooltes majades, kuhu me sisse pöördusime, oli juba mõrvast kuuldud. Teistes peredes aga võeti uudis vastu — niipalju kui mina eemal seistes kaugest kõnepominast võisin järeldada — pigem kohkumuse kui üllatusega.

Kõigest meie tõttamisest hoolimata hakkas päev juba koitma, kui me polnud ikka veel sobivat peidupaika leidnud. Hommik sai meid kätte määratu suures kaljurüngas-tega ülekülvatud nõos, kus voolas vahune jõgi. Orgu piirasid paljad kaljud, seal ei kasvanud ei rohuliblet ega puu-võsukest. Hiljem olen mõnikord mõelnud, et see võis olla ehk Glencoe org, kus kuningas Williami ajal suur veresaun toime pandi. Matka üksikasju ma hästi ei mäleta, sest meie tee läks kord otse, siis jälle suure kaarega ringi,

124

[6] *«Cruachan!»* (I.: kruahhan) — Campbellite sõjahüüd.

samm oli meil kiire ja me liikusime peamiselt öösiti, kohanimed aga, mida ma pärisin ja kuulsin, gaelikeelsed ning läksid seda hõlpsamini meelest.

Nii et esimene koidukiir tabas meid selles koledas paigas. Nägin, kuidas Alan kulmu kortsutas.

«Ei sobi see koht meile sinuga,» ütles ta. «Siin peab neil kindlasti valve väljas olema.»

Nende sõnadega kiirendas ta veelgi sammu, jooksis alla vee' äärde, kus kolmest kaljust keskmine jõe kaheks käristas. Veevoog tormas siit läbi säherduse kõuemürinaga, et võttis mul südame alt õõnsaks; kaljude kohal hõljus veepiisakeste pilv nagu udu. Heitmata pilku paremale või vasemale, hüppas Alan kindlalt keskmisele kivirünkale ning laskus käpakile, et pidama jääda, sest kalju oli väike ja ta oleks võinud kergesti üle serva libiseda. Ei olnud ka minul aega vahemaad mõõta või ohtu hinnata, kui juba Alanile järele lendasin, Alan mind vastu võttis ja mu hoo peatas.

Nii me siis seisime seal külg külje kõrval väikesel vahust libedal kaljul, tublisti pikem hüpe ees ja mühisevad vood ümberringi. Kui nägin, kus ma seisan, hakkas luul hirmust pea pööritama ja ma kaesin käega silmad. jAlan haaras minust kinni ja raputas, nägin, et ta rääkis midagi, kuid veemürina ja meeltesegaduse tõttu ei kuulnud ma seda, nägin ainult, et ta on näost punane ning trambib vihaselt jalgadega. Sama pilguga tabasin ka möödätorrnavat vett ja õhus hõljuvat udupilve — sellest piisas, sulgesin taas silmad ja hakkasin üleni võbisema.

Järgmisel hetkel surus Alan viinapudeli mu suule ja sundis mind neelama tubli lonksu, mis mulle vere pähe tagasi tõi. Siis pani ta käed suu juurde ja karjus mulle kõrva: «Hüppa või upu!», pööras mulle selja, hüppas üle laiema jõeharu ning maandus õnnelikult teisel kaldal.

Olin nüüd kaljul üksinda ja mul oli rohkem ruumi. Viin kohises kõrvus, Alani eeskuju seisis värskelt silme ees ja mul oli küllalt oidu taipamiseks, et kui ma ei hüppa kohe, ei tee ma seda iial. Lasksin põlved nõtku ja viskusin kogu kehaga ettepoole selle meeleheite ja vihaga, mis mul vahel julgust asendasid. Kindel on, et mu hüpe ulatus üle jõe ainult tänu käte abile; peod libisesid, jäid pidama, libisesid jälle ja ma hakkasin juba tagasi vette vajuma, kui Alan mul algul juustest, siis kraest kinni haaras ja mu suure vaevaga kuivale tõmbas.

Ta ei lausunud sõnagi, vaid pistis kohe jälle elu eest jooksma ja ma pidin ukerdama jalule ning talle järele liduma. Olin juba enne väsinud, nüüd aga omadega üsna läbi, mu pihud olid marraskil ja pea viinast kirju. Joostes nõtkusid mul jalad all ja külje sisse lõi piste, mis tahtis hinge võtta, nii et kui Alan lõpuks kaljude vahel ühe kõrge rünka kõrval peatuma jäi, oli see David Balfouri jaoks viimane aeg.

Ütlesin, et Alan peatus suure kaljurünka juures — õieti oli tegemist kahe kaljuga, mis ülal teineteise vastu toetusid, mõlemad oma kakskümmend jalga kõrged ja esimesel pilgul täiesti ligipääsmatud. Isegi Alan (kuigi ta ronis, nagu oleks tal jalgade asemel teine paar käsi olnud) sadas enne kaks korda alla ja sai kindla jalgealuse kätte alles kolmandal katsel, ning siis ka ainult tänu sellele, et seisis minu õlgadel ja hüppas sealt sellise hooga üles, et mul oleks peaaegu rangluu katki läinud. Jõudnud kaljueendile, laskis ta oma nahkse vöörihma otsapidi alla ja selle abil

ronisin ma paari konarust astmetena kasutades kuidagiviisi üles.

Nüüd taipasin, miks me siia olime tulnud: teineteise poole kaldu seisvad kaljud olid mõlemad ülalt pisut nõgusad ja moodustasid just nagu liua või alustassi, kus oleks võinud peidus lamada kolm-neli meest.

Alan ei olnud siiamaani suudki lahti teinud, ta oli jooksnud ja roninud vaikse ning raevuse rutuga, nagu kardaks ta koledasti mõnd äpardust. Isegi praegu ülal kaljul oli tal endiselt suu lukus ja kulm kortsus, ta liibus tihedasti vastu kivi, kergitas pisut pead, nii et ainult ühe silmaga meie varjupaigast välja ulatas vaatama, ja piilus ümbrust. Koiduaeg oli õige ligi, selgesti paistsid kivised orunõlvad ja -põhi, mis oli üle puistatud kaljudega, ning vahutades ühest oruservast teise voolav jõgi. Ent kuskil polnud näha suitsuvinet elumaja korstnast ega ühtegi elusolendit peale kaljurahnude ümber keerleva kotkapaari.

Lõpuks Alan naeratas.

«Sooh, nüüd on meil ehk juba natuke lootust,» ütles ta, ja heitnud mulle lõbusa pilgu, lisas: «Eriti tubli hüppaja sä just ei ole.»

Seepeale ma vist punastasin, sest Alan täiendas kohe! «Kuule, ega see etteheide ei ole! Karta ja ikkagi mitte tagasi kohkuda — seda suudavad ainult kõige kindlamad, Pealegi oli seal ümberringi vesi, ja vesi ajab isegi mulle hirmu nahka. Ei, ei, mitte sulle ei pea etteheiteid tegema, vaid minule.»

Küsisin, mispärast.

«Noh, käitusin täna öösel nagu vana juhm, Kõigepealt eksisin teelt — ja seda oma kodupaigas Appinis —, nii et hommik tabas meid seal, kus me ei oleks tohtinud olla. Tänu sellele lebame siin üsnagi ohtlikus ja väga ebamugavas paigas. Teiseks (ja see on juba halvem, iseäranis inimese puhul, kes nii sageli mägedes on viibinud) unustasin kaasa võtmata joogivee ja meil tuleb lamada siin terve pikk suvepäev, pudelis ainult puhas alkohol. Võib-olla sa mõtled, et tühja sellest, aga enne kui õhtu jõuab, David, räägid sa mul teist juttu.»

Tahtsin oma äsjast argust heaks teha ja panin talle ette viin maha valada, et mina oleksin võinud siis alla jõe äärde lipata ning pudeli veega täita.

«Ma ei tahaks raisata ka head viina,» vastas Alan. «Täna öösel oli sul tast kõvasti abi: kui viina poleks olnud, küki-

127

taksid sa minu tagasihoidlikku arvamust mööda veel praegugi tollel kivil. Ja peale selle,» lisas ta, «panid sa ehk tähele — oled ju säärane läbinägeliku pilguga meesterahvas —, et ka Älan Breck Stewart liikus tsipa kiiremini kui tavaliselt.»

«Või veel!» hüüatasin mina. «Te jooksite nii, et mul tahtis hing välja minna.»

«Kas tõesti?» imestas Alan. «Noh, siis võid uskuda, et meil ei olnud aega ülearu. Nüüd aga on lobisetud juba küllalt, jää magama, mu poiss, mina valvan.»

Heitsingi magama, peotäis tuule kantud rabamulda ja paar sõnajalga küljealuseks, ning viimane, mis ma veel kuulsin, oli kotkaste kisa.

Umbes kella üheksa aegu äratati mind kaunis toorelt ja ma leidsin, et Alan oli mulle käe suule surunud.

«Tss!» sosistas ta. «Sa norskasid.»

«Mis siis sellest?» küsisin imestunult, sest Alani nägu oli väga mures ja sünge.

Alan piilus üle kaljuserva ja andis mulle märku, et ma samuti teeksin.

Oli juba suur päev, taevas oli selge ja ilm väga kuum. Kogu org oli nagu peopesal. Umbes pool miili jõge pidi ülespoole asus punakuubede laager; keskel lõõmas lõke, -millel mõned mehed midagi küpsetasid, sealsamas kõrval, peaaegu niisama kõrgel kaljul

kui meie oma, seisis tunnimees, päike säras ta relvadel. Kogu jõekallas oli vahisõdu-reid täis tipitud, kohati üsna üksteise ligi, kohati veidi suurema vahemaa tagant; ühed seisid, nagu see kõige esimene, kõrgematel kohtadel, teised marssisid edasi-tagasi, poolel teel järgmise mehega kohtudes. Ülalpool orukül-jel, kus maa oli lagedam, jätkus tunnimeeste ahel ratsanikega, kes sörki sõites vahti pidasid. Madalamal järgnesid jälle jalamehed, et aga jõgi siinkohal temasse suubuva oja tõttu ootamatult laiaks paisus, olid sõdurid paigutatud tunduvalt suurema vahemaa taha nad valvasid vaid koolmekohti ja kive, kustkaudu üle pääses.

Heitsin neile põgusa pilgu ja tõmbusin kohe tagasi. Kole oli näha, kuidas varasel koidutunnil nii mahajäetuna paistnud org nüüd relvadest helkis ning punastest kuubedest ja pükstest kirendas.

«Näed, Davie,» ohkas Alan, «seda ma kartsingi — nad valvavad jõekallast. Punakuubesid hakkas siia voorima juba kahe tunni eest, aga sina, kulla mees, oled meister

magama! Oleme sinuga õige täbaras olukorras. Kui nad mäekülge pidi üles ronivad, võivad nad pikksilmaga meid kergesti märgata, kui nad aga mäejalamile jäävad, pole asi nii hull. Alamjooksul on vahiposte hõredamalt ja öö saabudes püüame neist mööda lipsata.»

«Aga mida me öö tulekuni teeme?» pärisin.

«Lamame siin ja kärssame,» vastas Alan.

See šoti sõna oli tõesti kõige õigem, et iseloomustada päeva ja olukorda, mis meid ootas. Pidage silmas, et lamasime paljal kaljul nagu kalad praepannil ja päike kõrvetas meid halastamatult. Kalju läks nii kuumaks, et seda oli võimatu käega katsiida, ja tillukesele mulla- ning sõna-jalalapikesele, mis veidi jahedam, oli, mahtus korraga ainult üks meist. Lamasime kordamööda paljal kaljul ja tundsime ennast nagu see pühak, kes tulele asetatud restil surnuks piinati. Mulle torkas pähe, kui kummaline ikkagi oli taluda samas kliimas säherdusi erinevaid piinu: paar päeva tagasi lõdisesin oma saarel külmast, nüüd aga kõr-besin siin kuumal kaljul.

Kõigele lisaks kannatasime ka veepuudust, joogiks oli meil ainult puhast viina, mida juua oli halvem kui janus olla. Püüdsime hoida pudeli nii jaheda kui saime, matsime ta mulla alla ning kergendasime vahetevahel oma olukorda, niisutades sellega rinda ja meelekohti.

Sõdurid sagisid orus kogu päeva, kord vahetasid nad tunnimehi, kord liikusid salkadena kaljude vahel. Kuid kaljusid oli siin sellisel hulgal, et otsida paari meest nende vahelt oli niisama hea kui otsida nõela heinakuhjast, ja kuna ülesanne oli nii lootusetu, siis seda lohakamalt teda täideti. Ent siiski nägime, kuidas sõdurid täägidega kanar-bikupuhmaid sörkisid, ja külm juga käis mul rinnust läbi. Vahel jäid nad meie kalju juures kohmitsema ja siis ei julgenud me isegi hingata.

Sellistes tingimustes kuulsingi ma esimest korda ehtsat inglise kõnet.' Üks" sõdur läks meie kaljust mööda ja pani peo päikesepoolse külje vastu. Otsekohe tõmbas ta käe vandudes ära. :

«Ossa pele, näe kui pala!» hüüatas ta.

Mind pani väga imestama tema laulev hääletoon ja alla-neelatud sõnalõpud. Õigus küll, Ransome'i kõnet olin ma juba kuulnud, kuid poiss oli üle võtnud mitut liiki inimeste

kõnepruugi ja rääkis nii vigaselt, et panin puudused enamasti ta nooruse arvele. Seda suurem oli mu üllatus

129

kuulda sellist hääldust täiskasvanu suust. Ega ma õigust öelda ole sellega harjuda suutnud seniajani, nagu ka mitte inglise keele grammatikaga, mida range kriitik võib siin-seal tähele panna nendesamade mälestustegi puhul.

Sedamööda kuidas päev edenes, kasvasid meie piinad ja tüdimus, sest kalju läks üha kuumemaks ning päike vihasemaks. Tuli taluda peapööritust, iiveldust ja teravaid valuhoogusid, mis meenutasid reumat. Mulle tulid meelde read ühest šoti kirikulaulust, mida olen hiljem korduvalt meenutanud:

Nii öine kuu kui päike kuum —

ei kumbki piina sind.

Ja tõepoolest, ainult tänu jumala halastusele ei saanud me Alaniga päikesepistet.

Viimaks, umbes kella kahe ajal, muutus olukord täiesti väljakannatamatuks: tuli taluda kuumapiina ja ühtlasi võidelda ka kiusatusega. Nimelt oli päike nüüd natuke edasi läände liikunud ja ida poole külge, kus sõdureid ei olnud, heitis kalju lapikese varju.

«Üks surm ta puha,» ütles Alan, libistas enda kaljult alla ja potsas sinna, kuhu vari langes.

Järgnesin talle ning kukkusin kohe täies pikkuses siruli, nii väga käis mul pea ringi ja nii nõrgaks olin ma jäänud pikast päikese käes praadimisest. Siin me siis lamasime tunni või kaks, juuksejuurtest jalataldadeni valu täis ja ise lõdvad kui nartsud, täiesti nähtaval igale sõdurile, kes aga oleks juhtunud mööda minema. Õnneks ei tulnud kedagi, kõik läksid teiselt poolt, nii et kalju kaitses meid ka selles uues asupaigas.

Vähehaaval kogusime jälle natuke jõudu, ja et sõdurid nüüd rohkem jõekaldale hoidsid, pani Alan ette edasi liikuda. Sel hetkel võis mind kohutada üksainus käsk — tagasi kaljule ronida, iga muu ettepanek oli teretulnud. Seadsime end kohe rännukorda ja hakkasime ühe kalju tagant teise taha lipsama, vahel varjus maadligi roomates, vahel joostes, nii et süda kurgus.

Sõdurid, kes oru selle külje kuidagiviisi läbi olid otsinud, olid nüüd lõunasest leitsakust uimased ja palju vähem valvsad. Nad tukkusid oma postidel või pidasid vahti ainult jõekaldal. Esialgu alla orgu hoides võtsime suuna mägedele ja liikusime punakuubedest järjest kaugemale.

130

Ent see oli kõige väsitavam ettevõtmine, millega mul eales tegemist on tulnud teha. Et jääda märkamatuks orunõlval, vaevalt hõikekaugusel nii paljudest hajali asetatud valvuritest, oleksid pidanud olema silmad ka selja taga. Kui meil tuli läbida lage ala, ei piisanud ainult jalgade nobedusest, oli tarvis ka kiiret taipu, et hinnata mitte ainult kogu ümbrust, vaid ühtlasi iga kivi asendit, millele jalga toetada. Pärastlõunane aeg oli väga vaikne, tilluke-segi kivi veeremine oleks kõlanud püstolipauguna ning pannud mäed ja kaljud vastu kajama.

Päikeseloojanguks olime me isegi meie väikese kiiruse juuras juba tüki maod edasi jõudnud, kuigi vahipost kalju otsas paistis veel siiagi selgesti ära. Kuid siis nägime midagi, mis pani meid unustama kogu kartuse — jõudsime suure käredavoolulise oja juurde, mis mäekülge mööda alla tormas ja orus jõkke suubus. Viskusime ojakaldale kummuli ning pistsime pea ja õlad vette. Ma ei oska öelda, mis oli mõnusam, kas järsk külmatunne, kui jahe vesi üle pea pahises, või hetk, kui ahnelt janu kustutama hakkasime.

Lamasime seal perve varjus ja muudkui jõime, niisutasime rinda ning pistsime käed voolavasse vette, kuni nad külmast kipitama hakkasid. Imeväärselt värsketena otsisime lõpuks moonakoti välja ja tegime kastrulis drammo-kit. Kuigi see koosneb ainult külmast veest ja kaerajahust, on ta näljasele küllaltki suupärane roog. Neile, kes end varjavad niisuguses kohas, kus tuletegemiseks pole võimalust, või kellel on (nagu meilgi) küllaga põhjust tuld mitte teha, on see segu peamiseks kõhutäiteks.

Niipea kui pimedaks läks, liikusime jälle edasi, algul niisama ettevaatlikult kui enne, siis aga juba julgemini: ajasime selja sirgu ja astusime täie sammuga. Tee oli väga käänuline, viis üle järskude mäekülgede ja piki kaljueen-deid. Loojangu ajal oli taevas pilve tõmbunud ning öö tuli pime ja jahe. Kõndisin ilma erilise vaevata, kuid pidevas kartuses, et kukun ja veeren mõnest nõlvast alla, ka polnud mul üldse ettekujutust, kuhupoole me läheme.

Viimaks tõusis kuu ja leidis meid ikka veel teelt. See oli vanakuu ahtake sirp ja pikka aega pilvede peidus, tuli siis aga vaheks välja, näitas mulle paljusid tumedaid mäetippe ning peegeldus kaugel all kitsal lahesopil.

Peatusime mõlemad: mind rabas teadmine, et asun nii

131

kõrgel ja kõnnin peaaegu pilvedes; Alan tahtis lihtsalt kindlaks teha, kas meie suund on õige.

Nähtavasti jäi Alan rahule ja veendus, et oleme kõigi vaenlaste kuuldekaugusest väljas, sest ülejäänud osa öisest rännakust lõbustas ta end vilega. Ta vilistas väsimatult sõjakaid, lõbusaid ja kurbi viise, riiliviise, mis panid jalad nobedamini liikuma, ja ka minu lõunapoolsema kodupaiga meloodiaid, mis äratasid südames soovi seiklusrikkalt retkelt juba kord koju jõuda. Keset kõrgeid, musti ja mahajäetud mägesid olid need lauluviisid meile suuresti seltsiks.

XXI peatükk Põgenemine kanarbikunõmmel. Corrynakiegh' kuru

Kuigi juulis koidab varakult, oli veel pime, kui me kohale jõudsime — kõrge mäe lõhesse, mille põhjas voolas oja ja kus üht kätt oli kaljus sügav koobas. Siin kasvas kena hõre kasesalu, mis pisut kaugemal männimetsaks üle läks. Oja kubises hõrnastest, mets meigastest, taamal mäeküljel häälitses lõputult koovitajaid ja kukkus hulganisti kagusid. Lõhesuust avanes vaade Mamore'ile ning kiillahele, mis seda maakohta Appinist eraldab. Kõik paistis meile säherdusest kõrgusest, et ma ei jõudnud seda vaatepilti ära imestada ega nautida.

Mäelõhe nimi oli Corrynakiegh' kuru, ja ehkki ta asus nii kõrgel ning mere lähedal, et oli sageli pilvedega kaetud, oli see siiski üldiselt meeldiv paik, ja viis päeva, mis me seal elasime, möödusid kenasti.

Magasime koopas, lõikasime küljealuseks kanarbikku ning katsime end Alani kuuega. Orukäärus oli varjatud lohuke, kus julgesime isegi tuld teha, nii et pilves ilmaga saime ennast soojendada ja putru keeta ning väikesi hõr-naid praadida, mida me paljaste kätega kivide vahelt ja oja kaldaõõntest püüdsime. Kalapüük oligi meile peamiseks tegevuseks ja meelelahutuseks — me püüdsime hõrnaid mitte niivõrd selleks, et teisi toiduaineid halvemateks aegadeks hoida, kuivõrd lihtsalt lusti pärast ja teineteise võidu. Suurema osa päevast veetsime oja ääres: vööst saadik märjad, solistasime vees ja soiberdasime

hõrnaid püüda, nagu sealmail öeldakse. Suurim kala, mis me kätte saime, võis küll ainult veerand naela kaaluda, kuid neil oli meeldiva maitsega liha, ja kui nad olid süte peal ära küpsetatud, tuli veel üksnes näputäis soola lisada ning kõige hõrgutavam suupiste oli valmis.

Igal vabal hetkel õpetas Alan mind mõõka käsitsema, sest mu saamatus selles kunstis valmistas talle palju meelehärmi. Ise ma muuseas arvan, et kuna mina vahel temast rohkem kalu sain, pöördus ta rõõmuga sellise tegevuse juurde, kus tema jälle minust osavam oli. Ta tegi need õppetunnid pisut piinarikkamaks kui tarvis, sest ta tõreles minuga koguaeg ja tungis nii ligidale, et ma kartsin juba ta mõõga otsa jääda. Sageli tekkis mul soov plehku pista, kuid jäin siiski paigale ning sain nendest tundidest mõningat tulu: õppisin vähemalt kindlalt kaitses seisma ja enamasti ainult seda mõõgavõitluses vaja ongi. Kui ma ka oma õpetajat sugugi rõõmustada ei suutnud, ei või öelda, et ma ise just ilmaski rahule poleks jäänud.

Kuid lugeja ei pea arvama, et me Alaniga oma eesmärgi hoopis unustasime ja mäelõhesse pidama jäime.

«Kulub nii mõnigi päev,» ütles Alan mulle kohe esimesel hommikul, «enne kui punakuubedele tuleb pähe meid Corrynakiegh'st otsida. Peame Jamesile sõna saatma, et ta meile raha hangiks.»

«Aga kuidas me talle sõna saadame?» küsisin. «Oleme ju üsna üksildases kohas ega julge siit ninagi välja pista. Kui te ei kavatse sõnumiviijaks just metslinde kasutada, siis ei. oska ma küll arvata, kuidas see võimalik võiks olla.»

«Jah?» ühmas Alan. «Eriti suure kujutlusvõimega sa ei paista just olevat, David.»

Seejärel jäi ta tükikeseks ajaks tuhas hõõguvaid söe-raase vaatama. Varsti võttis ta puutüki, tegi sellest risti, mille neli otsa söele põletas. Siis heitis ta mulle pisut kohmetu pilgu.

«Kas sa laenaksid mulle mu nööpi?» küsis Alan. «Näotu on küll kingitust tagasi küsida, aga ma ei tahaks teist eest ära lõigata.»

Andsin Alanile nööbi, ta sidus selle kuue küljest käristatud riideriba otsa, millega ristigi kokku oli sidunud, köitis sinna külge veel kase- ja männioksakese ning silmitses oma kätetööd rahuldusega.

«Corrynakiegh' ligidal on väike küla, mille nimi on

Koalisnacoan. Seal elab mul palju säherdusi sõpru, kelle hoolde võin usaldada oma elu, ja mõned sellised, kellele just nii kindel olla ei või. Vaata, David, meie peade eest on välja kuulutatud tasu — James ise pidi meid üles andma — ja Campbellid ei veereta penni peos, kui nad ühele Stewartile ainult halba saavad teha. Kui lugu oleks teisiti, läheksin kohe ise alla Koalisnacoani ja usaldaksin oma elu nende inimeste kätte niisama kerge südamega nagu mõnele teisele oma kinda.» «Nojah, aga nüüd?» küsisin.

«Nüüd aga eelistaksin, et nad mind ei näe. Igal pool leidub halbu inimesi, ja mis veel hullem — nõrku. Niipea kui jälle pimedaks läheb, hiilin alla külakesse ja panen selle risti oma hea sõbra, Appini pooleteramehe[7] John Breck Maccolli aknale.

«Suurepärane,» kiitsin takka, «ja mida peab ta risti leides arvama?»'

---

[7] Siinkohal mõeldakse rentnikku, kes võtab maaomanikult kasutamiseks kariloomi ning jagab tulu temaga pooleks,

«Noh, loodan, et ta on raasike nutikam kui sina,» vastas Alan, «muidu ei taipa ta tõesti tuhkagi. Mina aga tahan sellega öelda järgmist. See rist on natuke sedamoodi nagu tõrvarist või tulerist, mis on meie klanni kogunemissig-naaliks. Mees taipab, et klanni ei tule kokku ajada, sest rist on tema aknal ja ühtegi sõnumit sellega ühes ei ole. Niisiis ütleb ta endale: «Klanni kokku kutsuda ei ole vaja, aga midagi on lahti küll.» Siis märkab ta nööpi, mis kuulus Duncan Stewartile. Ja ta ütleb endale: «Duncani poeg on kanarbikus peidus ja vajab minu abi.»»

«Hüva,» ütlesin mina, «oletame, et ta tõesti niimoodi arutleb. Aga isegi sellisel juhul... kanarbik kasvab ju igal pool, otsaga kaugele põhja välja.»

«Väga õige,» oli Alan nõus. «Kuid John Breck näeb kaseoksakest ja männioksakest ning ütleb endale: «Alan asub metsas, kus on nii kaski kui mände.» Ta mõtleb endamisi: «Meie kandis selliseid metsi palju ei ole,» ning tuleb üles Corrynakiegh'le meid otsima. Ja kui ta seda ei tee, David, siis võib ta minu poolest käia kus kurat, sel juhul pole ta seda soolagi väärt, mis ta oma pudrule raputab.»

«Oh, kulla mees,» püüdsin Alani kulul veidi nalja heita, «väga teravmeelne teist muidugi, kuid kas ei oleks lihtsam talle paar rida läkitada?»

.«Hiilgav ettepanek, mister Balfour Shaw'de lossist!» mõnitas Alan mind vastu. «Minul oleks tõesti tublisti lihtsam talle kirjutada, ent John Breckil oleks tükk tööd lugemisega. Tal tuleks enne paar-kolm aastat koolis käia ja meie sinuga tüdineksime oodates ära.»

Nii et öösel viis Alan oma tuleristi alla külasse ja pani pooleteramehe aknale. Ta tuli murelikult tagasi, sest koerad olid haukuma hakanud ja inimesed mitmes kohas õuele jooksnud. Alan arvas, et oli isegi relvade tärinat kuulnud ning ühel uksel koguni punakuube silmanud. Kõike seda arvesse võttes lebasime järgmisel päeval metsaservas ja pidasime hoolega vahti, et kui tulijaks osutub John Breck, talle teed näidata, kui aga peaksid tulema punakuued, õigel ajal punuma pista.

Keskpäeva paiku nägime üht meest lagedat nõlva mööda üles mäkke rühkivat. Aeg-ajalt tõstis ta käe silmade juurde päikese varjuks ning vaatas ringi. Nii kui Alan meest nägi, vilistas ta korra. Mees pöördus ja hakkas tulema meie suunas, Alan vilistas veel ja mees tuli lähemale — niimoodi tuli ta vile peale välja sinna, kus me lamasime.

See oli nii umbes neljakümne ringis, metsiku välimusega mees. Räbalais ja habemesse kasvanud, nägu rõuge-arme koledasti täis, nägi ta välja ühtaegu tuim ja inimpelglik. Ehkki ta kõneles inglise keelt väga viletsasti, ei lubanud Alan (nagu tal oli minu juuresolekul alati kenaks kombeks nõuda) gaeli keelt pruukida. Võib-olla kammitses võõras keel meest tagasihoidlikumaks, kui ta tegelikult oli, igatahes tundus mulle, et tal polnud suurt soovi meile teeneid osutada ja seda vähestki tahtmist hoidis üleval üksnes hirm.

Alan tahtis, et ta viiks Jamesile sõna, kuid pooleterake ei tahtnud sellest kuuldagi. «Mulle mitte meelde ei jääma,» kinnitas ta kiunuval häälel ja ütles, et kui talle kirja kaasa ei anta, ei liiguta ta meie heaks sõrmegi.

Arvasin, et Alan on nüüd omadega sees, sest kirjutus-tarbeid meil muidugi polnud. Ent mu sõber oli leidlikum, kui ma aimata võisin: ta otsis metsa alt meikasule, mille kirjutamiseks ilusasti ära teritas, segas püssirohust ja oja-veest midagi tinditaolist, rebis nurgakese oma Prantsuse sõjaväetunnistusest (mida ta alati talismanina taskus kandis) ja kirjutas:

Kallis sugulane, palun saatke raha selle kirja toojaga temale teadaolevasse paika.

Südamlike tervitustega Teie nõbu A. S.

Sedelikese andis ta pooleteramehele, kes lubas kiirustada kuidas jalad võtavad, ja viis kirja alla orgu.

Kolm pikka päeva polnud temast kippu ega kõppu, kuid kolmanda päeva õhtul umbes viie paiku kuulsime metsas vilet ning Alan vilistas vastu. Juba oligi pooleterake oja kaldal ja vaatas meid otsides ringi. Ta ei olnud enam nii tusane, kahtlemata oli tal hea meel, et oli ohtliku ülesande kaelast ära saanud.

Mees rääkis meile uudiseid: kogu paikkond pidipuna-kuubedest kubisema, oli leitud relvi, ning vaeseid küla-mehi pidi iga päev kimbutatama, James ja mõned tema teenrid olid juba Williami kindlusse trellide taha pistetud, süüdistatuna kuritööst osavõtus. Nähtavasti pasundati igal pool, et laskjaks oli Alan Breck, sest välja olid, pandud tema ja minu otsimise kuulutused: kummagi pea eest lubati sada naela.

Halvem ei saanud asi enam olla. Kirjake, mille John Breck missis Stewartilt tõi, oli täis meeleheidet. Jamesi naine palus Alanit mitte ennast kinni võtta lasta, ta väitis, et kui Alan peaks sõdurite kätte sattuma, siis on nii tema enese kui ka Jamesi päevad loetud. Raha, mille ta saatis, oli kokku laenatud ja lunitud, ning vaene naine lootis väga, et sellest meile jätkub. Lõpuks kirjutas ta, et saadab meile ühe otsimiskuulutuse.

Uurisime seda kuulutust suure uudishimu ja sugugi mitte vähema hirmuga — osalt nii, nagu inimene vaatab peeglisse, ja osalt nii, nagu vaenlase püssitorusse, et kas see on ikka otse temale suunatud. Alanit kirjeldati kui «väikest kasvu, rõugearmilise näoga energilist meest, vanus kolmkümmend viis aastat või selle ümber, peas sulega kübar, seljas hõbenööpidega ja tugevasti tuhmunud tressidega sinine Prantsuse vormikuub, punane vest ning jalas mustad plüüšpüksid». Minu kohta oli öeldud, et ma olen «suur, tugev, umbes kaheksateistkümneaastane noormees, kellel on peas mägilase mütsilott, seljas räbaldunud sinine kuub ja pikk kodukootud kalevist vest; sääred pai- -jad, jalas sinised põlvpüksid ja lauskmaal kantavad kingad, millest varbad välja vaatavad; ilma habemeta ning lauskmaa kõnepruugiga».

136

Alanile meeldis väga, et ta uhked rõivad olid nii täielikult meelde jäetud ja üksikasjaliselt üles loetud; kui ta aga järjega tuhmunud tressideni jõudis, silmitses ta neid pisut solvunult. Mina jätsin kirjelduse järgi küll kaunis armetu mulje, ent ka mina olin rahul: nüüd, kus ma need räbalad ära olin vahetanud, ei olnud mu kirjeldus enam ohtlik, vaid aitas mind hoopis varjata. «Alan,» ütlesin ma, «te peaksite rõivaid vahetama.» «Või veel!» põlastas Alan. «Ja teisi mul polegi. Ilus küll, kui ma Prantsusmaale tagasi lähen, mõni vana mütsilätu peas!»

See viis mind teiseie mõttele: kui ma lahkuksin Alanist ja tema reetlikest rõivastest, ei oleks mul kinnivõtmist karta ja ma võiksin vabalt minna, kuhu vaja. Veel enam: kui mind ka üksinda kinni võetaks, ei leita minu vastu sugugi süütõendeid, kui mind aga arreteeritakse koos arvatava roimariga, on mu laul lauldud. Lihtsalt viisakusest jätsin oma mõtted välja ütlemata, kuid heietasin neid endamisi edasi.

Heietasin neid mõtteid veelgi veendunumalt, kui John Breck otsis välja rohelise rahakoti, milles oli neli kuldset ini ja veel peaaegu ühe gini jagu peenraha. Tõsi küll, seda oli rohkem kui minul. Kuid Alanil oli tarvis vähem ~~ui viie giniga jõuda välja Prantsusmaale, minul oma napilt kahega aga mitte kaugemale kui Queensferrysse. Nii et

asju õigetes proportsioonides vaadates polnud Alani seltskond mitte ainult ohtlik mu elule, vaid koormav ka kukrule.

Ent mu ausameelse teekaaslase peas ei tekkinud säherduse mõtte varjugi. Ta uskus, et aitab ja kaitseb mind, Mis muud jäi mul üle kui pahameelest puhkides suu pidada ja oma saatusega leppida.

«Seda on üsna napilt,» ütles Alan rahakotti taskusse pistes, «aga ehk saame kuidagi hakkama. Nüüd, John oreck, anna mulle mu nööp ja me võime selle isandaga jälle teele asuda.»

Pooleterake kobas oma karusnahkses taskus, mis rippus tal kõhul, nagu mägilastel kombeks (kuigi ta muidu lauskmaa riietust ja madrusepükse kandis), hakkas veidralt silmi pööritama ning ütles lõpuks: «See mul ehk ära kaotanud,» mis pidi tähendama, et tema arvates on nööp vist kaotsi läinud.

«Mis?» hüüatas Alan. «Sa kaotasid nööbi, mille ma pärisin

oma isalt! Ütlen sulle suu sisse, mis ma sellest asjast arvan, John Breck: minu meelest on see kõige mustem tegu, mis sa sündimisest saadik oled teinud.»

Kõneldes toetas Alan käed põlvedele ja vaatas poole-terameest muigel sui, silmis sädelemas tuluke, mis kuulutas kurja.

Võib-olla oli rentnik tõesti aus mees, võib-olla tahtis meid ka tüssata, aga nähes, et on inimtühjas paigas üksinda kahe vastu, otsustas kähku aususe kasuks — igatahes leidis ta otsekohe nööbi üles ja andis Alanile.

«Tore, sa päästsid Maccollide au,» kiitis Alan ja pöördus minu poole: «Võta mu nööp tagasi ja ole tänatud, et teda mulle laenasid ning sellega veel kord oma sõprust üles näitasid.»

Seepeale jättis ta pooleterakesega südamlikult jumalaga. «Tegid mulle palju head ja olid nõus oma elu kaalule panema — pean sind alati meeles kui tublit meest.»

Lõpuks lahkus rentnik üht teed pidi, meie Alaniga panime oma kilud-kolud kokku ja võtsime jalge alla teise.

XXII peatükk Põgenemine kanarbikunõmmel. Raba

Enam kui üksteistkümmend tundi ühtejärge kestnud raske rännaku järel jõudsime varahommikul ühe mäeaheliku juurde. Meie ees laius lage künklik nõmmelapp, mis tull meil läbida. Päike ei olnud veel kuigi kõrgel ja paistis otse silma, hõre udujoom tõusis rabaservalt kui suitsuvine, nii et Alani ütlust mööda oleks rabas võinud kas või kakskümmend eskadroni traguneid olla, ilma et me neid oleksime märganud.

Seepärast istusime ühte lohku mäenõlvakul, et oodata, kuni udu üles tõuseb, tegime drammokit ja pidasime sõjanõu.

«David,» ütles Alan, «ei tea, mis oleks õigem — oodata siin ööd või riskida ja edasi liikuda?»

«Ausalt öelda olen ma tõesti väsinud, aga vajaduse korral võin teist nii palju veel käia,» vastasin talle.

«Ei, asi ei ole selles,» seletas Alan, «või mitte ainult

selles. Pilt on järgmine: Appinis ootab meid kindel surm. õuna poole minekust ei saa mõeldagi, sest seal valitse-ad Campbellid. Põhja aga — noh, suunda põhja poole õtta pole meil suurt mõtet, ei sinul, kes sa tahad Queens-errysse jõuda, ega minul, kes ma püüan Prantsusmaale ääseda. Nii et jääb üle ainult liikuda itta.» «Kui itta, siis itta!» vastasin üpris reipalt, ise aga mõt-sin: «Kulla mees, kui sina valiksid ühe ilmakaare ja seksid mul minna otse vastupidises suunas, oleks see eile mõlemale kõige parem.» «Aga vaata, David,» jätkas Alan, «idas ootavad meid ees abad. Seal peab meij kõvasti õnne olema, sest jumala gedal ja ühetasasel rabal ei saa teist külgegi pöörata, ma et seda mitme miili taha ei märgata. Tarvitseb puna-uubedel ainult mõne künka tippu tõusta, kui nad su juba augelt ära näevad. Kõige suurem häda on selles, et nad n ratsa ning saavad su kergesti kätte. Raba ei ole hea oht, David, ja mä võin julgesti öelda, et päevavalgel on a veel hullem kui öösel.» «Alan,» kostsin mina, «kuulake, mis mina sellest asjast rvan. Appinis ootab meid kindel surm, meil ei ole kuigi aljü raha ega toitu, ja mida kauem sõdurid meid otsivad, da hõlpsam on neil arvata, kus me oleme — nii et üks iskimine on ta igapidi. Annan oma sõna, et astun edasi, uni mind jalad kannavad.»

Alanil oli hea meel. «Vahel oled sa küll hirmus ette-aatlik ja üldse liiga viigi moodi, et minusuguse mehega koos käia, teinekord aga näitad end nii südi sellina, et armastan sind nagu lihast venda.»

Udu tõusis üles ja hajus ning meie ees laius tasandik, äretu nagu meri. Seal häälitsesid ainult rabakanad ja ärbsenäpid ning eemal ida pool liikus hirvekari nagu eotäis täpikesi. Suuremalt jaolt kirendas tasandik kanar-ikust, üht osa ehtisid rabalohud, kõrgemad mättad nende ahel ja turbaaugud; siin hakkas silma suur mustaks põle-ud laik, taamal seisid kõrbenud kuused* kui luukered, 'aevalt võib inimsilm veel troostitumat ja mahajäetumat aika leida, kuid sõjaväge siin ei olnud, ja meile oli see õige tähtsam.

Laskusime alla rabale ning alustasime oma vaevarikast ännakut lagendiku idaserva. Lugeja ehk mäletab, et mberringi kõrgusid siin mäed, kust meid iga hetk võidi märgata, nii et oli targem madalamatesse kohtadesse

139

hoida, kui need aga teelt kõrvale jäid, siis suurima ettevaatusega üle lageda pinna liikuda. Vahel kulus meil pool tundi, et ühe kanarbikupuhma tagant teise taha roomata, just nagu küttidel, kes hirve kannul. Päev oli jälle selge ja päike lõõmas taevas, vesi viinapudelist sai peagi otsa. Oleksin ma ainult ette teadnud, et meil tuleb pool aega roomata ja pool aega küürakil käia, nina vastu põlvi, oleksin kindlasti sellest tapvast ettevõttest loobunud. Raske pingutusega edasi liikudes, puhates ja uuesti ennast pin-gutades kulus meil terve hommik — alles keskpäeva paiku heitsime tiheda kanarbikupõõsa varju magama. Alan valvas esimesena. Mulle tundus, et vaevalt sain ma silmad kinni lasta, kui mind üles raputati, et ma omakorda vahti pidama hakkaksin. Kuna meil kella ei olnud, pistis Alan kanarbikuvarre püsti, et teaksin teda üles ajada, kui oksa-kese vari itta hakkab kalduma. Mina aga olin nii ära vaevatud, et oleksin maganud ühtejärge kas või kaksteistkümmend tundi: mul oli une maitse suus ja kõik mu ihuliikmed olid und täis isegi siis, kui mu meeled ärkvel olid. Kuuma kanarbiku lõhn ja metsmesilaste sumin mõjus mulle kui unerohi ning iga natukese aja tagant ehmusin ma võpatades üles, leides, et olin vahepeal tukastanud.

Kui ma viimast korda silmad lahti lõin, tundus mulle, nagu oleksin ma kuskil kaugel ära olnud, ja märkasin, et päike oli hea tüki maad edasi jõudnud. Silmitsesin kanarbikuvart ja oleksin ehmatusest äärepealt karjatanud — nägin, et olin Alani usaldust

kurjasti pruukinud. Hirmust ja häbist üsna segane, lasksin pilgu ringi käia, ja mu süda pidi seisma jääma: sellal kui ma magasin, oli alla rabale laskunud terve rühm traguneid. Nad lähenesid meile kagust, olid lehvikuna laiali hargnenud ning tiirutasid kõrgema kanarbikuga kaetud kohtades.

Äratasin Alani. Alan silmitses kõigepealt sõdureid, siis kanarbikuoksa ja päikest ning heitis mulle kipras kulmu alt pahase ja mureliku pilgu — muid etteheiteid ta ei teinud.

«Mis meist nüüd saab?» hädaldasin mina. «Ega muud kui tagaaetavad jänesed,» vastas Alan. «Näed seda mäge seal?» osutas ta kirdes kõrguvale tipule. «Näen,» vastasin.

«Hüva, võtame suuna sinna. See on Ben Alder, metsik lage mägi, üleni kuristikke ja lõhesid täis. Kui me enne koitu kohale jõuame, võime veel pääseda.»

140

«Aga Alan,» hüüatasin mina, «siis tuleb meil ju ratsameeste nina alt risti läbi minna!»

«Selge see,» vastas Alan, «aga kui nad meid tagasi Appinisse ajavad, on meil niisama hästi kui silmus kaelas. Nii et, David, anna aga jalgadele vaiu!»

Nende sõnadega pistis ta neljakäpakil uskumatu kiirusega punuma, otsekui oleks see ta tavaline liikumisviis. Seejuures kulges, tema tee kogu aeg kiira-käära ühest madalamast rabalohust teise, et oleksime nii hästi varjatud kui võimalik. Mõnes paigas oli tuli taimedele viga teinud või lapi maad päris lagedaks põletanud ning meie maadligi silmadesse ja suhu tõusis pimestav, hingemattev tuha-tolm, peen nagu suits. Vesi oli ammugi otsas, selline töllakil jooksmine võtab aga inimese nõrgaks ning väsitab hirmsasti, nii et luud-liikmed valutavad ja randmed keha raskuse all ragisevad.

141

Tõsi küll, kui leidsime kõrgema kanarbikupuhma, lamasime veidi aega lõõtsutades maas, lükkasime oksad laiali ja heitsime pilgu tagasi tragunitele. Ilmselt ei olnud nad meid avastanud, sest liikusid otse edasi. Minu meelest võis neid olla pool eskadroni, nad võtsid enda alla umbes kahe-miilise ala ja otsisid selle edasi ratsutades üsna põhjalikult läbi. Olin ärganud just viimasel minutil — veel hetk, ja me poleks jõudnud enam kõrvale põigata ning oleksime pidanud põgenema otse nende ees. Ent isegi praegu võis kõige pisemgi ettevaatamatus meid reeta — ikka ja jälle, kui mõni rabakana tiibade plaginal kanarbikust lendu tõusis, lamasime hiirvaikselt maas ega julgenud hingatagi.

Valutavaid liikmeid vallanud väsimus, südamekloppimine, veritsevate peopesade hõõgumine ning suitsust ja tuhast tingitud kipitus silmis ja kurgus muutus peagi nii talumatuks, et oleksin rõõmuga asja katki jätnud. Ainult hirm Alani ees andis mulle jõudu jätkata. Mis Alanisse puutub (peate silmas pidama, et tal oli lisaks veel paks ülekuub seljas), siis algul läks ta nägu erepunaseks, aegamööda kattus aga valgete laikudega; vilinal ja kähinal vedas ta õhku kopsudesse, ning kui ta mulle hingetõmbe-hetkedel oma korraldusi kõrva sosistas, ei olnud ta hääl enam üldse inimhääle moodi. Kuid ta ei paistnud hoopiski kaotavat julgust ega üldse mitte oma teotsemistahet, nii et olin sunnitud imetlema selle inimese vastupidavust.

Õhtuhämaruse saabudes kuulsime lõpuks pasunahäält ning nägime kanarbiku vahelt piiludes, et eskadron hakkab kogunema. Veidi hiljem põles neil juba lõke — nad õlid umbes raba keskele ööseks laagrisse jäänud.

Seda nähes palusin härdalt, et ka meie võiksime maha heita ja magada.

«Ei tule sellel ööl miskit magamist!» vastas Alan. «Tänasest peale hoiavad need neetud ratsamehed kogu rabal silma peal ja Appinist ei põgene enam ükski hing, kui tal just linnutiibu pole. Pääsesime nende käest üle noatera; tahad sa tõesti, et me nüüd võidetud

edumaa käest annaksime? Ei-ei, enne kui hommik jõuab, peame olema sinuga siit kaugel, otsaga Ben Alderil.»

«Alan,» anusin ma edasi, «mitte tahtmisest ei tule mul puudu, vaid jõust. Kui ma ainult suudaksin, liiguksin ma edasi, aga jumala eest, ma lihtsalt ei suuda.»

«Hüva,» vastas Alan, «siis ma kannan sind.»

Vaatasin Alani poole, kas ta mitte nalja ei tee — ei,

142

väikest kasvu mehel oli tõsi taga. Säherdune kindlameelsus tõi mulle häbipuna palge. «Minge ees,» ütlesin talle, «ja ma tulen järele.» Ta heitis mulle pilgu, mis oleks nagu öelnud: «Tubli, David!» ja tormas jälle edasi nii kiiresti kui suutis, öö hakul läks jahedamaks ja isegi pisut (kuigi mitte riti palju) pimedamaks. Taevas oli selge, ja et oli juuli 'gus, võis seal kaugel põhjas kõige sügavamal ööajal isegi lugeda, kui silmad küllalt head, — igatahes olen lõuna pool talviti sageli palju hämaramat südapäeva näinud. Maha laskus paks udu, mis niisutas raba nagu vihmasadu, see värskendas mind veidi. Kui me peatusime, et hinge tõmmata, oli mul aega ümbrust vaadata ja ma nägin, kui selge ja sulnis oli öö, ümberringi tukkusid mäed nagu unised hiiud ja meie taga keset raba vilkus järjest kahanev tuletäpike. Mind haaras viha, et mina pean ennast ikka edasi lohistama ja tuhatolmu neelama justkui vilets vaglake.

Raamatutest loetu järgi kaldun arvama, et suleseppa-dest on tõelist väsimust tundnud ainult üksikud, muidu oleksid nad seda palju süngemate värvidega kirjeldada osanud. Mina igatahes ei hoolinud enam oma elust, ei minevikust ega tulevikust, mäletasin vaevalt, et on olemas noormees nimega David Balfour. Ma ei mõelnud enam enesele, vaid meeleheitega igale uuele sammule, mis minu arvates pidi kindlasti viimseks jääma, ja vihaga Alanile, kes oli kõige selle põhjuseks. Alan oli sõjamees ja igati oma õiges osas: on ju ohvitseri kohus panna mehed alati vastuvaidlematult kuuletuma, nii et nad vajaduse korral ennast vaguralt maha nottida laseksid. Julgen väita, et ma ise olin üsna tubli reamees, sest viimaste tundide vältel ei olnud mulle pähegi tulnud, et mul oleks ka mingit muud võimalust, tundsin ainult, et pean Alani käsku täitma, kuni jõudu, ja seda täites surema.

Mulle tundus, et möödus aastaid, enne kui koitma hakkas, kuid selleks ajaks olime ka kõige ohtlikumast piirkonnast väljas ja meil ei tarvitsenud enam looma kombel käpakil käia — võisime liikuda juba kahel jalal. Ent issand halasta, mäherduse paari me moodustasime! Vaa-rusime edasi kui kaks purjus vanaätti, kakerdasime kui sülelapsed, ise näost surnukahvatud. Me ei vahetanud ühtegi sõna, hambad kokku surutud ja silmad pärani, tõstsime vaevaliselt ühte jalga, siis jälle teist, nagu küla-

143

peol pomme tõstetakse. Kanarbikus häälitsesid rabakanad ja idakaares läks taevas pikkamööda järjest heledamaks.

Ütlesin, et Alan tuikus niisamuti nagu mina. See ei tähenda, et oleksin tema poole pilku heitnud — mul oli küllalt tegemist, et ennast jalul hoida —, kuid oli selge, et ta pidi olema väsimusest juba niisama juhm kui mina, sest muidu oleks ta ikka väheke vaadanud, kuhu me läheme, ja me ei oleks otse lõksu marssinud nagu kaks pimedat.

Juhtus see niimoodi. Laskusime parajasti kanarbikug_a kaetud nõlva mööda alla, Alan ees ja mina sammu või kaks tagapool, nagu rändmoosekant oma naisega. Äkki lükati kanarbik sahinal kõrvale, teele kargas kolm-neli räbalais meest ja järgmisel silmapilgul lamasime selili maas, kummalgi pistoda kõril.

Mina ei kohkunud vist üldse: uus ebameeldivus oli hoopis väiksem võrreldes sellega, mis ma juba läbi olin teinud. Mul oli lihtsalt hea meel, et ma enam edasi ei pidanud kõndima, ja ma. ei pannud pistoda nagu mikski. Vaatasin üles mehe näkku, kes mind kinni hoidis, mäletan, et ta pale oli päikesest tõmmu ja silmad väga heledad. Ma ei kartnud teda sugugi. Kuulsin, kuidas Alan teise mehega gaeli keeles kõneles, aga mis nad seal rääkisid, ei läinud mulle korda.

Siis võeti pistoda kõrilt, korjati meilt relvad ära ja pandi meid teineteise vastu kanarbikupuhmaste vahele istuma.

«Need on Cluny mehed,» ütles Alan. «Paremini poleks meil saanud minnagi. Peame siia eelpostide juurde jääma, kuni nad oma pealikule mu tulekust teatavad.»

Vourichi klanni pealik Cluny Macpherson oli olnud suure ülestõusu eestvedajaid kuus aastat tagasi. Tema pea eest oli määratud kõrge tasu ja ma oletasin, et mees on juba ammu koos teiste hulljulge ettevõtte juhtidega Prantsusmaal. Kuigi ma olin ülimalt kurnatud, tulin üllatusest pooleldi teadvusele.

«Kuidas?» hüüatasin ma, «Cluny on veel siin?»

«Aga muidugi on ta siin,» vastas Alan. «Ikka oma kodumaal oma klanni kaitse all. Ei hakka kuningas George'i hammas tema peale.»

Oleksin vist veel üht-teist pärinud, kuid Alan keeldus vastamast. «Olen üsna väsinud,» kostis ta, «ja tahaksin väga magama heita.» Rohkemat lisamata pööras ta ennast näoli sügavasse kanarbikku ning uinus sedamaid.

144

Mina nõnda ei saanud. Olete te kuulnud, kuidas rohutirtsud suvel rohus siristavad? Noh. ma sain vaevalt silmad sulgeda, kui kogu mu pea, selg, kõht ja käed olid nagu tirtse täis ja ma pidin silmad kohe lahti tegema, visklema ja vähkrema, end istukile ajama ning jälle maha heitma, vahtima taevast, nii et silmad pimedaks jäid, või Cluny karvaseid ja metsikuid vahimehi, kes üle kaljuserva kiikasid ja gaeli keeles lobisesid.

Nii ei saanudki ma silma kinni, kuni käskjalg tagasi tuli ja teatas, et Cluny meid heameelega vastu võtab. Pidime kohe jälle jalad alla võtma ja teele asuma. Alan oli suurepärases meeleolus, uni oli teda tublisti värskendanud, ta oli väga näljane ning ootas mõnuga suutäit viina ja kuuma praadi, millest käskjalg talle nähtavasti teada oli andnud. Mul ajas söögile mõtleminegi südame pööritama. Enne oli mu keha tinaraske tundunud, nüüd oli ta aga kummaliselt kerge, nii et ma ei saanud korralikult käia. Hõljusin nagu härmalõng, maapind tundus mulle puhev ja pehme nagu pilv, mäed kerged kui udusuled, õhus oli nagu mingi hoovus, mis mind edasi-tagasi õõtsutas. Kõigele lisaks valdas mind meeleheide ja ma oleksin oma abituse pärast peaaegu nutma puhkenud.

Nägin, kuidas Alan kulmu kortsutas, ja mõtlesin, et ta on pahane. Mind haaras tema ees argusehoog või õigemini lapsik hirm. Mäletan veel, et mu nägu seejuures muigele kiskus ja et ma ei saanud kuidagi ennast tõsiseks sundida, kui väga ma ka ei püüdnud, sest mulle tundus, et muigamine oli koledasti kohatu. Ent mu hoolitsev kaaslane soovis mulle ainult head, järgmisel silmapilgul haarasid kaks Cluny meest mul teine teise kaenla alt ning mind hakati väga kiiresti edasi tassima. Nii mulle vähemalt tundus, kuigi tegelikult liikusime küllaltki aeglaselt läbi nukrate mäekurude ja orgude labürindi sünge Ben Alderi südamesse.

145

XXIII peatükk Cluny Puur

Lõpuks jõudsime välja mäe jalale, mille kaljust nõlva kattis tihe mets, tippu kroonis aga paljas järsandik.

«Oleme kohal,» ütles üks teejuhtidest ja me hakkasime üles mäkke ronima.

Puud liibusid mäeveeru vastu nagu madrused laevavan-tide külge, nende tüved olid nagu redelipulkadeks, mida mööda me ronisime. Üsna ülal, kus puukroonide kohal tükkis esile kaljujärsaku kivine külg, leidsime kummalise ehituse, mida ümbruskonnas Cluny Puurina tunti. Mitme puu tüved olid kokku põimunud, sinna vahele oli toeks veel teibaid taotud ning aluspind selle barrikaadi taga mullaga ühetasaseks täidetud. Üks mäeküljel kasvav kõver puu oli katusele looduslikuks tugitalaks. Seinad olid punutud puuokstest ja kaetud samblaga. Kujult oli onn natuke muna moodi ja nõndaviisi järsul näenõlval paksus tihnikus pooleldi seistes, pooleldi rippudes nägi ta välja nagu rohelisse viirpuupõõsasse tehtud herilasepesa.

Seestpoolt oli majake küllalt suur mahutama mõningase mugavusega viit kuni kuut inimest. Üks kaljueend oli osavasti koldeks kohendatud: suits, mis tõusis kaljupinda mööda ega erinenud sellest ka värvilt, jäi alt muidugi märkamatuks.

See «puur» oli ainult üks Cluny paljudest pelgupaikadest, tal oli oma valdustes veel õige mitmes kohas koopaid ja maa-aluseid urge ning luurajatelt saadud andmetele vastavalt liikus ta sõdurite lähenedes või lahkudes ühest peiduurkast teise. Tänu sellisele eluviisile ja oma klanni kiindumusele oli ta olnud väljaspool ohtu kogu selle aja, mil nii paljud teised olid pidanud põgenema või olid kinni võetud ning maha tapetud. Ta jäi oma maale veel viieks aastaks pärast meie lahkumist ja läks Prantsusmaale alles oma käskija eriti range nõudmise peale. Imelik küll, aga seal hakkas ta vist Ben Alderi Puuri taga igatsema ja heitis varsti hinge.

Kui me uksele jõudsime, istus-Cluny oma kaljuse kolde kõrval ja jälgis, kuidas üks ta teenreid süüa valmistas. Ta oli lihtsalt riides, kootud öömüts üle kõrvade, ja pah« vis haisvat savipiipu. Kuid kombed olid tal kuninglikud: väärikalt tõusis ta istmelt ja tuli meid tervitama.

146

«Tere tulemast, mister Stewart, astuge edasi, söör,» ütles ta, «ja kutsuge sisse ka oma sõber, kelle nime ma veel ei tea.»

«Kuidas teie käsi käib, Cluny?» päris omakorda Alan. «Loodan, et hästi, söör. Mul on hea meel teid näha ja tutvustada teile oma sõpra, Shaw' isandat mister David Balfourit.»

Omaette olles ei nimetanud Alan iial mu tiitleid ilma irve varjundita, võõraste ees aga kõmistas neid nagu heerold.

«Astuge sisse, isandad,» ütles Cluny. «Olge tervitatud minu majas, mis onimuidugi ainult veider ja vilets varju-alune, aga siinsamas olen ma ka väga kõrgeid külalisi vastu võtnud — mister Stewart kahtlemata aimab, keda ma silmas pean. Võtame kõigepealt terviseks ühe napsi, ja kohe, kui see kobakäpp prae lõpuks ometi valmis saab, sööme lõunat ning proovime kätt kaardimängus nagu härrasmeestele kohane. Elu on mul igavavõitu,» jätkas ta viina välja valades, «näen vähe inimesi, istun siin ja keerutan muudkui pöidlaid ning mõtlen suurele päevale, mis on juba möödas, ja teisele veel suuremale, mida me kõik alles ootame ja loodame. Nii et... restauratsiooni terviseks!»

Lõime klaasid kokku ja jõime. Mina küll seejuures kuningas George'ile halba ei soovinud, ja olen kindel, et oleks ta minu asemel olnud, ei oleks ka tema suutäiest viinast

keeldunud. Kummutanud klaasi põhjani, tundsin end kohe hulga paremini, suutsin jälle teisi jälgida ja kuulasin nende juttu, mis kostis mulle võib-olla pisut ebaselgelt, aga igatahes ei masendanud mind enam too alusetu hirm ega ahastus.

Kahtlemata oli see siin hästi omapärane paik ja ka meie võõrustaja kaunis kummaline mees. Pika aja jooksul, mil Cluny oli pidanud ennast varjama, oli ta omandanud hulga väiklasi harjumusi just nagu mõni vanatüdruk. Tal oli oma koht, kus keegi teine ei tohtinud istet võtta; Puuri sisustus oli seatud paigale tema käe järgi ja keegi ei tohtinud siin midagi muuta; üks ta lemmikharrastusi oli toidutegemine — isegi meid tervitades kõõritas ta teise silmaga praepanni poole.

Saime teada, et mõnikord käis ta öö varjul külas oma naisel ja paaril lähemal sõbral või võttis neid Puuris vastu, suurema osa ajast veetis aga üsna üksinda ning suhtles

ainult oma vahimeeste ja relvakandjatega, kes teda Puuris teenisid. Esimesena tuli hommikuti Cluny juurde habemeajaja, kraapis ta lõua puhtaks ja andis edasi kohalikke uudiseid, mida mees ahnesti kuulas. Tema küsimustele ei tulnud lõppu, ta esitas neid tõsimeeli nagu laps, mõne vastuse peale aga naeris nii, et vats vabises, ja puhkes vahel uuesti naerma veel mitu tundi hiljem, kui habemeajaja oli ammu läinud.

Ilmselt oli Clunyl alust neid küsimusi esitada: ehkki ta ennast varjas ja oli nagu teisedki Šoti suurmaaomanikud parlamendi otsusega seaduslikest õigustest ilma jäetud, oli tal oma klannis endiselt patriarhaalse kohtumõistja osa. Vaieldavate küsimustega pöörduti ikka tema peidu-urkasse, et ta asja ära otsustaks, ning piisas selle väljaaetu ja tagaotsitava ainsast sõnast, et ,tema klanni liikmed, kes kuningliku kohtu otsuse peale vilistasid, kohe kättemaksust loobusid või oma võlad ära tasusid. Kui Cluny oli yihane — seda aga juhtus küllalt sageli —, andis ta käske ja müristas ähvardusi nagu iga teinegi valitseja, teenrid värisesid ja pugesid ta eest peitu nagu lapsed äkilise meelega isa eest. Majja sisseastunutel surus ta kõigil pidulikult kätt ning mõlemad tervitajad tõstsid käe sõjaväelise kombe kohaselt mütsi juurde. Siin avanes mul võimalus heita pilk mägismaa klanni suurepärasele sisemisele korrale, kusjuures klanni juht oli põlu alla pandud põgenik, kellelt maa ära võetud, sõdurid ratsutasid teda otsides igal pool ringi, vahel tema peidupaigast ainult miili kauguselt mööda, ning iga viimane kui kaltsakas, kellele ta nõu andis või keda karistada ähvardas, oleks võinud teda üles andes terve varanduse teenida.

Niipea kui liharoog valmis sai, pigistas Cluny sellele oma käega veidi sidrunimahla (hüvade suupistetega oli ta hästi varustatud) ja palus meid sööma.

«Nad on just niisugused,» seletas ta lihalõike silmas pidades, «nagu need, millega ma sellessamas majas Tema Kuninglikku Kõrgust kosutasin, välja arvatud sidrunimahl. Tollal oli hea, kui lihagi sai, siis ei pirtsutatud ühegi toidu juures. Neljakümne kuuendal aastal oli meie maal tõesti traguneid rohkem kui sidruneid.»

Ei tea öelda, liharoog võis tõesti väga maitsev olla, ent minul hakkas paljalt selle nägemisest süda pööritama ja ma suutsin ainult natuke servast nakitseda. Söögi ajal lõbustas Cluny meid, jutustades, mida prints Charlie Puuris

viibides oli teinud. Ta kordas sõna-sõnalt, mida teine oli ütelnud, ja tõusis vahepeal püsti, et näidata, kus nad mõlemad seejuures olid seisnud. Tema jutu järgi tulin otsusele, et prints oli elavaloomuline ja lahke noormees, nagu üks hästikasvatatud kuningavõsu olema peabki, kuid mitte üleliia tark. Ka jõudsin ma järeldusele, et sellal kui ta Puuris

viibis, oli ta sageli purjus olnud, nii et too pahe, mis üldist arvamust mööda tema hiljem hukutas, hakkas juba siis vähehaaval pead tõstma.

Vaevalt olime söömise lõpetanud, kui Cluny tõi lagedale vana, võidunud ja narmendava kaardipaki, nagu neid võib leida mõnes viletsas võõrastemajas, ning tegi põlevi silmi ettepaneku mängima^hakata.

Mind oli juba lapsepõlvest peale õpetatud kaardimängust hoiduma ja seda vääritukss ajaviiteks pidama. Mu isa väitis, et nende värviliste piltide abil ei ole ühelgi kristlasel, veel vähem džentelmenil, sobiv riskida oma varandusega või õngitseda'enesele teise oma. Muidugi oleksin võinud loobumise ettekäändeks tuua väsimuse, sellest oleks vabanduseks piisanud, kuid mina pidasin vajalikuks tõtt kõnelda. Eks ma läksin vist näost tulipunaseks, aga rääkisin ikkagi oma jutu ära, ütlesin, et ma ei ole küll teistele kohtumõistjaks, kuid ise ei võta iial kaarte kätte.

Cluny jättis kaartide segamise pooleli. «Mida see siis tähendab?» pahandas ta. «Mis vagatsevate viigide jutt see olgu Cluny Macphersoni majas?»

«Mister Balfouri eest võin käe tulle pista,» ütles Alan, «ta on igati tubli džentelmen. Ärge unustage, kes seda ütleb. Kannan ise kuninga nime,» jätkas ta ning sättis kübara poolviltu, «ja võin kõigi nendega, keda oma sõbraks kutsun, ka kõige valitumas seltskonnas liikuda. Kuid too džentelmen on väsinud ja tahab magada. See, et temal ei ole kaardimängu vastu huvi, ei takista veel meid: mina olen rõõmuga valmis mängima iga mängu, mida te ainult ette panete.»

«Söör,» vastas Cluny, «peate teadma, et minu kehva katuse all võib igaüks teha, mida ise tahab. Kui teie sõbral tuleks tahtmine pea peal seista, siis olgu ainult lahke ja tehku seda. Kui aga tema, teie või keegi muu ei ole minuga rahul, olen kohe nõus mõõku ristama.»

Mul ei olnud sugugi soovi, et sõbrad minu pärast teineteist läbi torkama hakkaksid.

149

«Söör,» hüüdsin ma, «olen tõesti väga väsinud, nagu Alan ütles, aga mis veel olulisem — oletan, et ka teil enesel on pojad —, tõotasin oma isale, et ma kaarte ei mängi.»

«Aitab sellest, aitab juba,» katkestas mind Cluny ning näitas mulle kätte kanarbikust aseme Puuri nurgas. Sellest hoolimata oli ta ikka veel pahane, kõõritas minu poole ja urises sealjuures. Peab tõesti tunnistama, et nii mu moraalsed kõhklused kui ka sõnad, millega ma neid väljendasin, lõhnasid presbüterluse järele ning olid mägismaa jakobii-tide juures üsna kohatud.

Küllap viinast ja hirvelihast muutus mu keha kummaliselt raskeks: vaevalt sain asemele pikali, kui langesin otsekui transsi; viibisin selles seisundis peaaegu kogu aja, mis me Puuris peatusime. Vahel tulin ma täiesti teadvusele ja taipasin kõike, mis mu ümber toimus, vahel kuulsin meeste hääli või norskamist nagu kauge oja vulinat. Seinal rippuvad pleedid kord kahanesid, kord kasvasid just nagu tantsiskleva tule varjud. Mõnikord ma vist rääkisin või karjusin kõva häälega, sest aeg-ajalt kuulsin üllatusega teiste vastuseid. Ent ma ei mäleta eraldi ühtegi luupainajat, mind ahistas pidevalt mingi üldine ja ebamäärane hirm — pelgasin paika, kus ma viibisin, aset, millel lamasin, pleede seintel, hääli, tuld koldes ja ka iseennast.

Kutsuti habemeajaja, kes oli ühtlasi tohtriks, et ta mulle rohtu annaks. Kuna ta kõneles gaeli keelt, ei saanud ma tema jutust sõnagi aru, ja ma olin liiga jõuetu, et paluda kedagi tõlkida.

Viletsana maas lamades ei hoolinud ma suurt, mis mu ümber sünnib. Ent Alan ja Cluny veetsid suurema osa ajast kaartide taga ning olen kindel, et Alan algul võitis. Mäletan, et ajasin end istukile ja nägin mehi mänguga kõvasti ametis olevat, laual aga kiiskas kuhi münte — oma kuuskümmend või sada gini kindlasti. Oli küllaltki võõrastav näha säherdust rikkust selles kalju külge punutud pesas. Isegi oma uimase peaga sain aru, et see on ohtlik mäng Alanile, kelle kõhnas kukrus leidus ainult viis naela.

Arvatavasti järgmisel päeval Jättiski õnn ta maha. Umbes keskpäeva paiku äratati mind nagu tavaliselt lõunasöögiks. Keeldusin nagu tavaliselt ja sain lonksu viina, millele oli habemeajaja retsepti järgi midagi kibedat juurde lisatud. Puuri avatud uksest paistis sisse päike,

150

ta kiired pimestasid ja ärritasid mind. Cluny istus laua ääres ja segas kaarte. Alan kummardus mu aseme kohale ning tema nägu paistis mu palavikust vaevatud silmadele kohutavalt suurena.

Alan palus mult raha laenuks.

«Milleks?» küsisin mina.

«Oh, lihtsalt laenuks,» vastas Alan.

«Aga misjaoks?» kordasin mina. «Ma ei mõista, misjaoks.»

«Tohoh, David,» pahandas Alan, «kas sa siis tõesti ei raatsi laenata?»

Muidugi ei oleks ma raatsinud, oleksin ma vaid täie teadvuse juures olnud! Ent tol hetkel tahtsin ainult, et ta nägu juba ükskord kaoks, ja ma andsin talle raha.

Kolmanda päeva hommikul, kui olime Puuris viibinud juba nelikümmend kaheksa tundi, ärkasin suure kergendusega: olin veel küll väga nõrk ja kurnatud, kuid nägir asju juba õiges suuruses ja tavalises igapäevases olekus Pealegi oli mul söögiisu tekkinud ja ma tõusin omal jõul üles. Niipea kui olin einestanud, astusin Puuri uksele ja võtsin väljas puude ääres istet. Päev oli hall, õhk niiske ja jahe ning ma kössitasin kogu hommiku poolunes, mida häirisid ainult Cluny piilurid ja teenrid, kes tõid toitu ja teateid. Kuna otsest ohtu parajasti ei olnud, võttis Cluny saadikuid vastu päris avalikult.

Kui ma majja tagasi läksin, olid nad Alaniga kaardid käest pannud ja küsitlesid parajasti üht meest. Pealik pöördus ringi ja kõnetas mind gaeli keeles.

«Ma ei mõista gaeli keelt, söör,» vastasin talle.

Kaardimänguküsimusest peale paistis kõik, mis ma ütlesin või tegin, Clunyt ärritavat.

«Teie nimel on rohkem oidu kui teil enesel,» vastas ta vihaselt, «sest see on puhtalt gaeli nimi. Aga asi pole selles. Mu piilur teatab, et lõuna pool on õhk puhas. Jätkub teil jõudu käia?»

Nägin laual kaarte, aga mitte enam kulda, veel oli seal hunnik kritseldatud sedelikesi — kõik Cluny pool küljes. Alanil oli imelik nägu peas, nagu ei oleks ta millegagi rahul, ja ma hakkasin aimama halba.

«Ei oska öelda, kas mu tervis nüüd just nii korras on kui tarvis,» vastasin ma ja vaatasin Alanile otsa, «kuid meie rahanatuke peab meid ka ikka edasi aitama.»

Alan hammustas huulde ja lõi silmad maha.

151

«David,» lausus ta lõpuks, «kibe tõde küll, aga ma mängisin raha maha.»

«Minu oma ka?» kohkusin ära.

«Sinu oma ka,» kostis Alan ja ohkas. «Sa poleks pidanud seda mulle andma. Ma lähen arust ära, kui kaardid kätte võtan.»

«Nonoh, nonoh,» rahustas teda Cluny. «Mis rumal jutt see olgu — mõttetus! Saate oma raha tagasi ja teist nii palju juurde, kui lubate. See veel puudub, et ma teie raha endale jätaksin! Te ometi ei mõtle, et ma teie seisukorda sattunud džentelmenidele kaikaid kodaratesse loobiksin — see veel puudub!» hüüdis ta ja hakkas punetava näoga kuldmünte taskust välja kiskuma.

Alan ei öelnud sõnagi, muudkui vahtis maha.

«Kas te tuleksite minuga veidi välja, söör?» ütlesin Clunyle.

Cluny vastas, et on meeleldi nõus mu palvet täitma, ja tuli tõesti üsna kärmesti mulle järele, ent oli üpris erutatud ja enesest väljas.

«Niisiis, söör,» pöördusin tema poole, «lubage kõigepealt ennast suuremeelsuse eest tänada.»

«Rumal jutt!» hüüdis Cluny. «Kus siin see suuremeelsus on? Väga ebameeldiv lugu muidugi, aga mida ma teie arvates siia puuri pistetuna peaksin siis tegema kui mitte sõpru kaardilaua taha kutsuma — niipaljukest kui mul üldse juhust neid näha on? Ja kui nad siis kaotavad, ei pea ometi arvatama...» Siinkohal tegi Cluny pausi.

«Just nimelt,» sõnasin mina, «kui nad kaotavad, sus annate nende raha neile tagasi, kui aga võidavad, siis viivad nad kukrutes kaasa teie oma! Ütlesin juba enne, et möönan teie suuremeelsust, söör, ent mulle on väga piinlik kogu see olukord, millesse olen sattunud.»

Järgnes lühike paus, Cluny ärgitas mitu korda midagi öelda, ent ei teinud seda siiski. Aga näost läks ta ikka punasemaks ja punasemaks.

«Olen noor mees,» jätkasin mina, «ja küsin teilt nõu. Andke mulle head nõu nagu isa pojale. Mu sõber kaotas selle raha ausalt pärast seda, kui oli võitnud teilt ausa mänguga palju suurema summa — kas võin ma nüüd selle raha tagasi võtta? On mul selleks õigust? Näete isegi, et ükskõik mis ma ka ei teeks, on mul ikkagi raske nagu igal enesest vähegi lugupidaval inimesel.»

«Ka minul on raske, mister Balfour,» vastas Cluny. «Te

152

tahate mind vägisi tembeldada nurjatuks, kes on kaks vaesekest lõksu meelitanud, et neid haavata. Ei, ma ei taha, et mu sõpru minu juures solvatakse,» hüüdis ta äkilises vihahoos, «ega luba neil ka ennast solvata!»

«Teate mis, söör,» ütlesin mina, «ma lihtsalt pean veel midagi lisama: džentelmenide jaoks on kaardimäng vilets meelelahutus. Ent ma ootan ikka teie nõuannet.»

Olen kindel, et kui Cluny üldse iial kellegi vastu viha kandis, siis oli selleks isikuks David Balfour. Sõjaka pilguga mõõtis ta mind pealaest jalatallani ja väljakutse kerkis juba ta huultele. Aga kas minu noorus või ta enese õiglustunne võttis talt relvad. Kahtlemata oli lugu ebameeldiv kõigile, kes õlid sellega seotud, ja Clunyle sugugi mitte kõige vähem. Seda suuremat tunnustust väärib viis kuidas pealik talitas.

«Mister Balfour,» sõnas ta, «minu meelest olete te liiga peenetundeline ja suurte eelarvamustega, ent sellest hoolimata on teil südidust, nagu tõelisel džentelmenil olema peabki. Ausõna, te võite rahumeeli võtta selle raha — sedasama ütleksin ma ka oma pojale. Minu käsi selle peale!»

XXIV peatükk Põgenemine kanarbikunõmmel. Tüli

Öö varjus viidi meid Alaniga üle Errochti lahe ja üks, Cluny meestest juhtis meid selle idakallast pidi Rannochi lahe tipu lähedal asuvasse peidupaika. Too mees kandis ka meie pakke ja lisaks veel Alani mantlit — koormaga, millest juba poolgi oleks mind maadligi litsunud, rühkis ta jõudsasti edasi nagu rässakas mägihobune, kuigi ta ausalt öeldes nägi minu meelest välja rohkem nagu piitsavars, et võta ja murra või põlvel pooleks.

Kahtlemata oli suureks kergenduseks kõndida ilma kandamita, sellest tuleneva vabaduse- ja kerguselundeta poleks ma vist üldse edasi liikuda suutnud. Olin ju äsja tõvevoodist tõusnud, ja ka meie üldises olukorras polnud midagi, mis oleks mulle pingutuseks jõudu andnud: pilvise taeva all rändasime läbi Šotimaa kõige süngemate paikade ning meie vahel ei valitsenud enam üksmeel.

153

Kivinenud ilmel marssisime kas teineteise kõrval või järel ega vahetanud pikka aega sõnagi. Mina täis viha ja ülbust, mõlemast patusest ning loomuvastasest tundest edasiliikumiseks jõudu ammutades; Alan tigedalt ja häbistatult — häbistatult sellepärast, et ta mu raha maha oli mänginud, ning tigedalt seetõttu, et ma seda nii südamesse võtsin.

Mind valdas üha tugevamini mõte Alanist lahku lüüa, ja mida rohkem ma seda mõtet haudusin, seda enam mul enese pärast häbi oli. Kahtlemata oleks Alanist väga kena ja suuremeelne olnud, kui ta ringi oleks pööranud ja mulle öelnud: «Mine oma teed, sest mind ähvardavad rängemad katsumused kui sind ja minu seltskond ainult suurendab ohtu, mis sind varitseb.» Või oleksin siis mina ise pöördunud sõbra poole, kes mind kindlasti armastas, ja öelnud: «Teid ähvardab suur hädaoht, mind aga mitte, teie sõprus on mulle koormaks, minge riskige ja kannatage üksinda...» Ei, see oli võimatu, ja ka ainult endamisi heietatud mõte tõi mulle häbipuna palge.

Ent ikkagi oli Alan käitunud nagu laps — veel hulle-minigi: nagu alatu laps. Raha väljameelitamine pooleldi teadvuseta lamavalt haigelt polnud suurt parem kui vargus. Praegu aga rühkis ta mu kõrval, ilma et tal pennigi hinge taga oleks olnud, ja niipalju kui mina asjast aru sain, oli üsnagi valmis elama sellest, mis ta oli lasknud mul Cluny käest tagasi paluda. Tõsi küll, olin valmis seda temaga jagama, kuid mind ajas marru teadmine, et ta minu lahkusega arvestas.

Need olid mõtted, mis mind valdasid, ent neid välja ütelda oleks olnud väga närune. Nii valisin kahest halvast väiksema: vaikisin kogu aja ning ainult vilksasin vahel oma kaaslase poole vaadata.

Lõpuks, teisel pool Errochti lahte, kui liikusime üle tasase, lugadega kaetud välja, kus oli kergem kõndida, ei pannud Alan enam vastu ja astus mu ligi.

«David,» ütles ta mulle, «niisugustesse väikestesse äpardustesse peaksid sõbrad justkui teisiti suhtuma. Pean ütlema, et ma kahetsen väga — nii et nüüd on see minu poolt igatahes öeldud. Kui sul on veel midagi hinge peal, siis lase parem kuulda.»

«Oh, ei ole mul midagi,» vastasin mina.

Alan paistis olevat hämmeldunud ja ma tundsin nurjatut kahjurõõmu.

154

«Ei ole?» küsis Alan veidi väriseva häälega. «Aga kui a ütlen, et olen tõesti hukkamõistu väärt?»

«Muidugi olete te seda,» vastasin külmalt, «kuid võite se kinnitada, et ma pole ühtegi etteheidet teinud.»

«Ega ole küll,» nõustus Alan, «ent sa tead väga hästi, et oled teinud palju hullemat. Peame me ehk lahku inema? Kord varem sa soovisid seda. Kas jääd oma soovi juurde? Mägesid ja kanarbikunõmmesid jätkub meile õlemale, David. Ma ei tahaks jääda seltskonda, kus mind mind sallita.»

Tema sõnad torkasid mind otsekui tulise oraga ja paljastasid mu reetlikud rnõtted.

«Alan Breck,» hüüatasin ma, «kas te arvate, et ma olen säärane, kes sõbrale kõige tõsisemas hädas selja pöörab? Ärge julgege seda mulle näkku öelda! Kogu mu käitumine tõestab ju vastupidist. Tõsi on, et jäin rabas tukkuma, kuid see tuli kurnatusest, ja teist pole õige seda mulle ette eita...»

«Ma pole heitnudki,» vastas Alan.

«Aga ikkagi,» jätkasin mina, «mida olen ma teinud, et e kahtlustate mind kui koera? Ma ei ole iial ühtegi sõpra hüljanud, ja uskuge mind, teiega ma ei alusta. Meid seob alju, mida ma ei suuda eales unustada, kuigi teie vahest elleks võimeline olete.» «Tahan sulle öelda ainult ühte, David,» lausus Alan väga aikselt, «et võlgnen sulle juba ammu oma elu ja nüüd ka aha. Sa peaksid püüdma seda koormat kergendada.»

See jutt oleks pidanud mind puudutama ja seda ta tegigi, ent tagajärg oli soovitule vastupidine. Sain aru, et käitun halvasti, ja olin nüüd tige mitte ainult Alani, vaid ka iseenese peale, ning seda õelamaks ma läksin.

«Te palusite, et ma ütleksin välja, mida mõtlen,» jätkasin. «Hüva, eks ma siis ütle. Tunnistate ju ise, et osutasite mulle karuteene, ka pidin ma alla neelama teie solvamise. Mina ei ole teile ühtegi etteheidet teinud, ma isegi ei kõnelnud sellest enne, kui te ise asja üles võtsite, Ja nüüd heidate te mulle ette,» hüüdsin ma, «et ma ei laula ega hõiska suurest rõõmust, et suvatsesite mind solvata! Järgmiseks peaksin vist põlvili laskuma ja teid selle eest tänama! Võiksite rohkem teistele mõelda, Alan Breck! Kui te rohkem teistele mõtleksite, räägiksite võib-olla vähem enesest. Ja kui sõber, kes teist lugu peab, saab solvamisest üle ühegi sõnata, peaksite ta rõõmuga rahule

155

jätma ja mitte enam teda torkima. Nagu te ise ütlesite, olete teie see, kes on hukkamõistmist väärt, ja sel juhul ei peaks küll teie enam tüli norima.»

«Hüva,» ütles Alan, «aitab sellest.»

Kõmpisime jälle vaikides edasi, jõudsime kohale, sõime õhtust ja heitsime magama ainsatki sõna vahetamata.

Cluny mees sõudis meid järgmisel hommikul videvas üle Rannochi lahe ja andis nõu, millist teed valida. Ta soovitas meil kohe üles mägedesse ronida, Lyoni, Lochay ja Docharti lõhedest ringiga mööda minna ning siis Forthi ülemjooksu juures alla Kippenisse laskuda. Alanile ei meeldinud eriti tee, mis viis- läbi ta verivaenlaste, Gle-norchy Campbellite maa. Ta väitis, et itta pöördudes jõuaksime üsna pea Athole'i Stewartite — ehk küll teise pealikuga, aga ikkagi tema oma nime kandva ja samast sugupuust klanni juurde ning sealtkaudu palju kergemini ja kiiremini oma sihile. Ent meie saatja, kes oli tegelikult Cluny luurajate peamees, nimdtas ainult väeosade suuruse igas piirkonnas ning vääras hõlpsasti kõik Alani väited. Nagu ma aru sain, kinnitas ta lõpuks, et kõige vähem tülitatakse meid just Campbellite maal.

Lõpuks jäi Alan kuidagiviisi nõusse.

«See on kõige närusem nurk kogu Šotimaal,» ütles ta. «Minu teada leidub seal ainult vareseid, kanarbikku ja Campbelleid. Et te aga pealtnäha paistate üsna arukas inimene olevat — jäägu pealegi nii, nagu te soovitate.»

Jätkasime siis juhatuse järgi teed ning rändasime suurema osa järgmisest kolmest ööst keset kõledaid mägesid ja mägiojade allikaid. Kõndisime sageli tihedas udus, peaaegu pidevalt piitsutas meid tuul ja vihm, mitte kordagi ei naeratanud meile päike. Päeva ajal magasime niiskes kanarbikus, öösel ronisime väsimatult mööda eluohtlikke mägesid suurte kaljurahnude vahel. Tihti eksisime hoopis ära, sageli mattusime säherdusse uttu, et pidime maha istuma ja ootama, kuni veidi valgemaks läheb. Ainsaks toiduks oli meil drammok ja tükk külma liha, mille olime Puurist kaasa saanud. Mis joogisse puutub, siis, jumal tänatud, veest meil puudu ei olnud.

See oli meile kole aeg, millele andsid veel tooni nukker ilm ja sünge ümbrus. Ma ei saanud üldsegi sooja: hambad plagisesid suus ja kurk oli niisama kibe nagu saarel, lisaks pistis mul kogu aeg valusasti külje sees. Kui ma oma vesi-märjal asemel siiski sõba silmale sain, vihma valamas ülalt

ja muda nirisemas külje alla, elustusid mu vaimusilma ees mesti mu seikluste kõige raskemad hetked: nägin välgusähvatuses Shaw'de lossi torni, Ransome'it trepist alla kandvaid madruseid, tekikajuti lävel surevat Shuanit või endal rinnust haaravat Colin Campbellit. Videvikus raputati mind neist katkendlikest unenägudest üles, et ajaksin end istukile samas lombis, kus olin maganud, ning sööksin iülma drammokit. Vihin peksis mulle näkku või jooksis jääkülmade niredena selga mööda alla, kõndisime tihedas adus nagu hauakambris, või kui tuul juhuslikult udu linema pühkis, avanes meile vaade mõnda süngesse orgu, cus tormasid jubeda pabinaga mägiojad.

Ümberringi kostis igalt poolt arvutute jõgede kohinat, lakkamatust vihmasajust olid mägiojad suureks paisunud, igast kurust purskas vett nagu paagist, iga ojake oli tulva-veega täidetud ja üle kallaste tõusnud, öiste rännakute ajal oli seda vetemüha alt orgudest päris õudne kuulda: kord kostis see kõuemürinana, siis jälle raevuse möirgamisena. Alles nüüd hakkasin mõistma lugu vetevaimust, jõgede valitsejast, kes pidavat — nagu muinasjutus kõneldakse — koolmekohal ulguma ja möirgama, kuni hukku-lisele määratud teekäija tuleb. Ka Alan paistis seda lüüti uskuvat, vähemalt osaliselt. Kui jõe möirgamine avalisest tugevamaks muutus, jälgisin teatava hämmeldu-;ga (kuigi oleksin pidanud olema päris rabatud), kuidas ta katoliiklase kombel risti ette lõi.

Kogu selle koletu rändamise ajal kiskusime Alaniga vimma, harva, kui vahetasime mõne sõna. Tõsi küll, mulle mi vabanduseks asjaolu, et tundsin end väga kehvasti. 3nt peale selle on mul juba kord säherdune iseloom, et ma ei taha kuidagi andeks anda — ma ei solvu kergesti, kuid solvamist unustan veel visamalt. Praegu olin tige nii ima kaaslase kui ka iseenese peale. Kahe päeva jooksul oli Alan enamasti väga tähelepanelik, ta küll vaikis, kuid oli alati valmis aitama, lootes (nagu ma selgesti nägin), st mu pahameel haihtub. Samal ajal mossitasin mina omaette ja tigetsesin edasi, keeldusin jämedalt tema teenetest ling vaatasin teekaaslasest mööda otsekui tühjast kohast.

Teine öö või õigemini kolmanda hommiku esimene lähetus leidis meid nii lagedalt nõlvalt, et me ei saanud avalise korra kohaselt kohe sinnasamasse peatuma jääda, keha kinnitada ja magama heita. Enne kui me varjulise paiga leidsime, oli hämu juba

haihtunud ja ilm üsna val-

geks läinud, sest sajust hoolimata liikusid pilved kõrgemal. Alan vaatas mulle otsa ja muutus murelikuks.

«Võiksid oma kompsu parem mulle anda,» ütles ta vist juba kümnendat korda pärast seda, kui teejuht oli Rannochi kaldal meist lahkunud.

«Tänan teid, saan isegi hakkama,» vastasin külmalt.

Alan läks näost tumepunaseks.

«Enam ma seda ettepanekut ei tee,» ütles ta. «Ma-ei ole eriti pika meelega, David.»

«Seda ei ole ma iial arvanudki,» sähvasin jõhkralt justkui kümneaastane jõmpsikas.

Alan ei vastanud, kuid ta käitumine kõneles tema eest. Paistis, et siitpeale andestas ta enesele Cluny juures juhtunu. Ta lükkas kübara kuklasse ja jätkas lõbusalt vilistades teed, ise mulle silmanurgast väljakutsuvaid pilke heites.

Kolmandal ööl pidime läbima Balquidderi lääneosa. Ilm läks selgeks ja külmaks, õhus tundus jäist hingust, põhjatuul ajas pilved laiali ning tähed sirasid taevas. Pilgeni täis ojad mühisesid endiselt mägede vahel, kuid nähtavasti ei hoolinud Alan enam vetevaimust, ta oli lihtsalt parimas tujus. Minu jaoks tuli ilmamuutus liiga hilja: olin nii kaua poris lamanud, et mu oma seljariided ei tahtnud mind enam ära tunda, nagu piiblis öeldakse, olin surmväsinud, tundsin end haigena, kogu mu keha oli valu täis ja värises, üdini tungiva tuule vilin tegi kõrvad kurdiks. Säherduses seisundis pidin taluma veel oma kaaslase kiusu. Ta rääkis palju ja ainult mõnitavalt. «Viig» oli parim nimi, mis ta mulle andis. «Näed, mu kallis viig, siin on kena lombike sul üle hüpata,» ütles ta näiteks. «Hüppamise peale oled sa ju meister!» Ja nii käis see kogu aeg, ikka pi|kel näo ja irvituse saatel.

Teadsin, et süüdi olen ma ise ja mitte keegi muu, kuid olin liiga vilets, et juhtunut kahetseda. Tundsin, et suudan veel vaid õige veidi jalgu järele vedada, üsna pea varisen nagunii kokku ja kärvan nendes vettinud mägedes nagu mõni lambatall või rebasepoeg ning mu luud-kondid jäävad siia pleekima nagu loomal. Võib-olla oli see lapsik, aga too väljavaade hakkas mulle isegi meeldima. Tundsin rpõmu, et heidan hinge mahajäetuna metsikutes mägedes, ainult kotkad tiirutamas mu suriaseme kohal. «Küll siis Alan kahetseb,» mõtlesin ma, «küll talle pärast mu surma meelde tuleb, kui paljus ta mulle võlgu oli, küll ta siis

piinleb!» Nii kõndisin ma edasi nagu rumal ja jonnakas koolipoiss, kuigi oleksin pidanud hoopis põlvili laskuma ning jumalat appi hüüdma. Alani torked valmistasid mulle ainult rõõmu. «Ah,» mõtlesin ma endamisi, «mul on sinu jaoks parem vastus valmis. Kui ma maha heidan ja ära suren, saad sa nagu hoobi näkku. Ah, mäherdune kättemaks! Ah, kuidas sa siis oma tänamatust ja julmust kahetsed!»

Kogu aeg läks mul aga olek ikka kehvemaks ja kehvemaks. Kord lõid jalad vankuma, nii et kukkusin, ja Alan kohkus hetkeks ära. Kuid samas tõusin ma nobedasti üles jätkasin teed, nagu poleks midagi olnud, ning varsti unustas ta juhtunu. Mind haarasid kuumahood, siis külmavärinad. Külje sees torkis talumatult. Lõpuks tundsin, et kaugemale ma ennast enam lohistada ei jõua, ja koos selle admisega tuli tahtmine Alanile kõik ära öelda, kogu viha välja valada ning lasta kiiremini endale ots peale ha. Alan oli mind äsja jälle viigiks nimetanud. Jäin seisma.

«Mister Stewart,» alustasin ma ja mu hääl värises kui 'iulikeel, «te olete minust vanem ja peaksite juba kombeid tundma. Kas peate tõesti väga targaks ja teravmeelseks kogu aeg mu poliitiliste veendumuste kallal närida? Mina mõtlesin, et kui inimeste arvamused

lahku lähevad, on džentelmeni kohus ikkagi viisakaks jääda. Vastasel korral oleksin leidnud teile vastuseks palju valusamaid pilkeid kui teie omad.» Alan oli peatunud: kübar kuklas, käed püksitaskus ja ea pisut viltu, vahtis ta mulle otsa. Nagu ma kuuvalgel nägin, kuulas ta mind, õel irve näol, ja kui ma lõpetasin, hakkas ta vilistama mingit jakobiitide viisi. See oli pilkelaul kindral Cope'i kohta Prestonpansi kaotuse puhul:

Hei, Johnnie Cope, kas sa kõnnid veel?
Kas kõmamas on su trummid veel?

Mulle meenus, et tolle lahingu ajal oli Alan võidelnud kuninga vägedes.

«Miks valisite selle viisi, mister Stewart?» küsisin. «Tahate mulle meelde tuletada, et olete lüüa saanud mõlemal pool?»

Vile kustus Alani huulil. «David!» ähvardas ta.

«On aeg sellele lõpp teha,» jätkasin mina. «Tahan teile

öelda, et siitpeale peate kõnelema lugupidamisega minu kuningast ja mu headest sõpradest Campbellitest.»

«Mina olen Stewart...» alustas Alan.

«Oh jaa,» vastasin, «tean, et kannate kuninga nime. Kuid peate silmas pidama, et mägismaal rännates olen kohanud veel nii mõndagi meest, kes seda kannab. Ja ainus, mis ma nende inimeste kohta ütelda saan, on see, et väike kümblus ei teeks neile paha.»

«Kas sa ka tead, et sa mind solvad?» ütles Alan väga vaikselt.

«Mul on muidugi kahju,» vastasin, «aga ma ei ole veel lõpetanud, ja kui teile ei meeldinud mu esimene jutlus, siis vaevalt te järgmisestki lugu peate. Teid jälitasid täiskasvanud mehed — inetu on selle eest kätte maksta poisile! Olete Campbellitelt ja viigidelt lüüa saanud, olete pagenud nende eest kui jänes. Teil oleks sündsam nendest paremini kõnelda.»

Alan seisis üsna vaikselt, ainult ta kuuesabad laperdasid tuules.

«Kahju,» lausus ta lõpuks, «kuid on olemas sõnu, mida tagasi võtta ei saa.»

«Ma pole seda palunudki,» vastasin. «Olen valmis võitlema nagu teiegi.»

«Valmis võitlema?» imestas Alan.

«Olen valmis,» kordasin mina. «Ma ei ole kelkija ega kiidukukk nagu mõned mu tuttavad. Las käia!» Ja tõmmanud tupest mõõga, jäin ootele, nagu Alan ise mind oli õpetanud.

«David!» hüüatas Alan. «Oled sa hull? Ma ei saa sinuga võidelda, David. See oleks selge mõrv.»

«Seda te ju silmas pidasite, kui mind kogu aeg solvasite,» vastasin.

«Tõsi.!» hüüdis Alan ning näppis nõutult huuli. «See on tõesti tõsi,» sõnas ta ja tõmbas mõõga. Aga veel enne, kui ta selle minu omaga ristata jõudis, viskas ta terariista käest ja langes kummuli maha. «Ei... ei,» kordas ta, «ma ei saa, mitte ei saa!» —

Seepeale haihtus mu viimane viha ja ma tundsin ainult, kui haige ja armetu ma olen ning hämmeldunud omaenese käitumisest. Oleksin andnud kõik, mis mul hinge taga, kui oleksin saanud öeldu tagasi võtta — ent kes saab kord lausutud sõnal enam sabast? Meenutasin Alani endist headust ja vahvust, seda, kuidas ta rasketel päevadel alati

vastu oli pidanud, mindki aidanud ja julgustanud. Siis tuletasin meelde, kuidas olin teda solvanud, ja taipasin, et olen oma vapra sõbra igaveseks kaotanud. Mind piinav maigus

paistis veelgi süvenevat ning valu küljes muutus nii teravaks, otsekui oleks mind mõõgaga torgitud. Mõtlesin, et minestan samasse paika.

Mulle tuli aga ka üks teine mõte. Mitte mingisugune seletus ci oleks mu sõnu olematuks teinud, asjatu oli püüda midagi välja mõelda — ükski vabandus ei oleks hüvitanud solvangut. Ent kui vabandusest oli vähe, siis oleks ehk appikutse mulle Alani tagasi toonud. Neelasin oma uhkuse alla.

«Alan,» sosistasin ma, «kui te mind ei aita, pean surema siiasamasse.»

Alan tõusis võpatades istukile ja vaatas mulle otsa.

161

«See on tõsi,» ütlesin talle, «olen omadega läbi. Viige mind kuhugi ulualla, kus mul oleks kergem hinge heita.»

Mul ei olnud tarvis teeselda — tahtsin ma või mitte, värises mu hääl nii, et oleks sulatanud ka kiviseima südame.

«Kas sa kõndida suudad?» küsis Alan.

«Ei,» vastasin mina, «ilma abita mitte. Juba tund aega vanguvad mu jalad all, mul pistab küljes nagu tulise oraga ja ma ei saa enam korralikult hingata. Kui ma suren, kas te siis andestate mulle, Alan? Oma südames olen teid alati armastanud, ka siis, kui ma kõige tigedam olin.»

«Vaiki!» hüüdis Alan, «ära räägi nii! David, mu poiss, sa tead...» Alan nuuksatas ja jäi vait. «Las ma võtan su ümbert kinni,» jätkas ta, «vaat niimoodi. Toeta nüüd tugevasti minu peale. Jumal hoidku, mõni maja siin ometi on! Oleme ju otsaga Balquidderis, ulualust siin peaks ikka leiduma. On sedasi kergem käia, Davie?»

«Jah, niimoodi saan ma ehk edasi,» vastasin ja surusin ta käsivart.

Alan pidi jälle peaaegu nuuksuma hakkama. «Davie,» ütles ta, «ma olen viimane jõhkard — pole mul pead otsas ega südant sees! Ma unustasin, et oled alles poisike, ei taibanud, et olid kokku varisemas. Palun, Davie, püüa mulle andeks anda!»

«Oh, kulla sõber, ärgem rääkigem enam sellest!» vastasin mina. «Tõesõna, ühed mustad oleme mõlemad. Peame lihtsalt teineteise puudusi taluma ja kannatlikud olema, kulla Alan. Oh, kuidas mul külje sees pistab! Kas ei paista juba mõnd elumaja?»

«Leian sulle maja, David,» lubas Alan kindlalt. «Lähme oja kallast pidi edasi, allpool peab kindlasti elamuid olema. Vaesekene, kas poleks parem, kui ma su selga võtaksin?»

«Oh, Alan,» vaidlesin vastu, «ma olen ju oma kaksteist tolli sinust pikem.»

«Jutt või asi,» hüüdis Alan ägedalt, «kõige rohkem paar tolli! Ma ei taha küll väita, et ma just eriti pikka kasvu meesterahvas oleksin,» lisas ta äkitselt muutunud häälel, «ja kui täpselt järele mõtelda, võib sul isegi õigus olla. Jah, vahet võib olla tõesti käelaba jagu, terve jalg või isegi rohkem.»

Oli meeldiv ja naljakas kuulda, kuidas Alan uue tüli kartuses öeldu tagasi võttis. Kui mul nii valus poleks

162

olnud, oleksin naerma puhkenud, kui ma aga oleksin naernud, poleks vist pisaradki tulemata jäänud.

«Alan,» hüüdsin ma, «miks olete te nii hea mu vastu? Miks hoolite veel säherdusest tänamatust poisinolgist?»

«Ei tea isegi, mispärast,» vastas Alan. «Arvasin, et mulle meeldib sinu juures just see, et sa ilmaski ei tülitse, aga praegu oled sa mulle veel kallim kui enne!»

XXV peatükk Balquidderis

Alan koputas esimesele uksele, mille taha me jõudsime. Balquidderi nõlvadel ei olnud see eriti ettevaatlik tegu. Siin ei valitsenud üksainus suur klann, siin elutsesid ja tülitsesid omavahel väikesed sugukonnad, sugukondade jäänused ja pealikuta rahvaks hüütud inimesed, kes olid Campbellite edasi tungides surutud siia metsikusse maanurka Forthi ja Teithi lätete vahel. Siin elasid Stewartid ja Maclarenid, mis tegi üks ja sama välja, sest sõjas allusid Maclarenid Alani pealikule ja kuulusid Appiniga ühte klanni. Siin leidus ka palju vana pagendatud Macgregorite klanni liikmeid, kes oma veretööde pärast nimest ilma olid jäetud. Nad olid alati halvas kirjas seisnud, praegu veel halvemas kui kunagi varem, ja neid ei usaldanud kumbki pool ega ükski rühmitus kogu Sotimaal. Nende pealik Macgregor Macgregorist oli maalt välja saadetud, Balquidderi ümbruses asuva klanniosa otsene juht, Rob Roy vanim poeg James More, aga istus Edinburgh' kindluses trellide taga ja ootas kohut. Nad olid vaenus nii mägilaste kui ka lauskmaaelanikega, Grahamite, Macla-renite ja Stewartitega, ning Alanil, kes oli alati valmis kuitahes kauge sugulase eest välja astuma, oli eriti soovitav nendest eemale hoida.

Meil oli õnne — sattusime Maclarenite majja, kus Alan oli teretulnud mitte üksnes oma nime, vaid ka tegude tõttu. Siin pandi mind otsekohe voodisse ja toodi arst, kes leidis mu üpris lootusetus seisukorras olevat. Ent oli ta siis tõesti väga tubli tohter või mina ise väga noor ja tugev, kuid haigevoodis ei lamanud ma rohkem kui nädala, ning enne kuu aja möödumist võisin jälle julgesti teele asuda.

163

Kogu see aeg ei tahtnud Alan minust lahkuda, kuigi ma talle sageli peale käisin, ja tema põikpäisus selles küsimuses põhjustas kahe-kolme asjasse pühendatud sõbraga alailma pahandusi. Päeval varjas Alan end metsatukas, mäenõlvasse uuristatud koopas, öösel aga, kui õhk puhas, käis ta mind vaatamas. Ma ei tarvitse vist öelda, kuidas mina teda nähes rõõmustasin, meie perenaisel missis Mac-larenil ei olnud kalli külalise jaoks millestki kahju, ning kuna Duncan Dhul (nii oli peremehe nimi) oli olemas torupill ja tä ise muusikast väga lugu pidas, oli mu paranemise ajal päris pidu majas ja sageli sai meie käes ööst päev.

Sõdurid meid ei seganud. Ükskord läksid küll kaks kompaniid ja mõned tragunid läbi oru: nägin neid voodis lamades aknast. Mis aga veel imelikum — ka ametivõimud ei tundnud mu vastu huvi, keegi ei küsinud, kust ma tulen ja kuhu lähen. Kogu tolle äreva aja ei tülitanud keegi mind küsimustega, just nagu oleksin asunud kuskil kõrbes. Ometi teadsid minu siinviibimisest kõik Balquid-deri ja ümberkaudsete paikade elanikud. Duncan Dhul käis palju külalisi ja need levitasid kohaliku kombe kohaselt uudist naabritegi hulgas. Ka olid trükitud nüüd otsimiskuulutused. Üks rippus mu jalutsis seinal, võisin sealt lugeda mitte eriti meeldivat isikukirjeldust ja jämedamas kirjas summat, mida mu pea eest pakuti. Duncan Dhu ja teised, kellele oli teada, et olin tulnud siia koos Alaniga, teadsid kindlasti, kes ma olen, ja ka paljud teised võisid seda aimata. Olin küll vahetanud riided, ent mu vanus ja väljanägemine jäid samaks. Kaheksateistkümneaastased lauskmaalased ei sattunud siia kanti nii sageli ja säherdusel aastaajal, et kohalikud elanikud poleks osanud järeldusi teha ja mind kuulutusega ühendusse viia. Kuid ei juhtunud kõige vähematki. Mujal hoiavad saladust paar-kolm

lähedast sõpra ja lõpuks imbub ikkagi midagi läbi, selles klannis kõneldakse aga saladus kogu külale ja seda hoitakse kas või sada aastat.

Tollel ajal toimus üksainus märkimisväärne sündmus: mulle tuli külla Robin Oig, üks kurikuulsa Rob Roy poegadest. Teda süüdistati kellegi Balfronist pärit nooriku röövimises ja väideti, et ta oli toda endaga abielluma sundinud. Meest otsiti nüüd^ igalt poolt taga, kuid Balquidde-ris kõndis ta ringi nagu isand oma lossiõuel. Tema oligi see, kes James Maclareni adra taga maha oli lasknud, ja

164

tüli kahe perekonna vahel kestis, tema aga astus oma veri-. vaenlaste majja nagu teekäija külakõrtsi.

Duncan jõudis mulle öelda, kellega on tegemist, ja me vahetasime mureliku pilgu. Mõistate, Alani tulemise aeg oli üsna ligi ja need kaks ei oleks küll kuidagi ühe katuse alla mahtunud. Kui me oleksime aga sõna saatnud või püüdnud kuidagi teisiti märku anda, oleksime nii halva kuulsusega mehes kui Macgregor kindlasti kahtlust äratanud.

Ta astus sisse väga viisakalt, kuid pidas end ulab nagu alamate hulgas: võttis mütsi peast missis Maclarenit tervitades, ent pani selle pähe tagasi Duncani poole pöördudes. Niimoodi igaühele õige koha kätte näidanud, tuli ta mu voodi juurde ning kummardas.

«Mulle anti teada, söör,» ütles ta, «et teie nimi on Balfour.»

«Mind hüütakse David Balfouriks,» vastasin, «olen teie teenistuses.»

«Teataksin teile vastuseks oma nime, söör,» ütles võõras, «kuid viimasel ajal on see natuke halva kõla saanud. Võib-olla piisab, kui ütlen, et olen James More Drummondi ehk Macgregori lihane vend, temast olete kindlasti kuulnud.»

«Jah, söör,» vastasin, ise veidi ähmi täis, «ka olen ma kuulnud teie isast Macgregor-Campbellist.» Ajasin end voodis istukile ja tegin kummarduse, sest arvasin, et kõige parem on talle meelitusi öelda, juhuks kui ta oma lindpriile isale uhke peaks olema.

Mees vastas kummardusega ja.jätkas: «Ma tulin selleks, söör, et teatada teile järgmist. Neljakümne viiendal aastal kihutas mu vend üles Macgregorite klanni ja viis kuus kompaniid võitlusse, et katoliiklastele otsustavat hoopi anda. Arst aga, kes läks lahingusse koos meie klanniga ja tohterdas mu venna jalga, kui ta selle Preston-pansi padrikus murdis, kandis täpselt sama nime nagu teie. Ta oli Baithist pärineva Balfouri vend, ja kui teie peaksite kuuluma tolle isanda kaugemategi sugulaste hulka, siis olen rõõmuga valmis ennast teie teenistusse andma.»

Lugejale peab meelde tuletama, et ma ei teadnud oma suguvõsast rohkem kui hulkuv peni. Lell oli küll lobisenud meie suurtest sugulastest, aga mitte sõnagi praegu

165

kõne all olevast isikust, ja mul ei jäänud muud üle kui häbiga tunnistada, et ma ei tea öelda.

Robin kostis kuivalt, et kahetseb, kuna oli endale asjatult tüli teinud, pööras mulle hüvasti jätmata selja, ja kui ta ukse poole astus, kuulsin, kuidas ta Duncanile ütles, et ma olevat vaid «suguvõsata hulgus, kes ei tea isegi oma isa nime». Kuigi ma seda kuuldes hirmsasti vihastusin ja mul oma teadmatuse pärast häbi oli, suutsin siiski vaevu maha suruda muige: inimene, keda raske karistus ähvardab (umbes kolm aastat hiljem poodigi ta üles), on nii nõudlik oma tuttavate päritolu suhtes!

Just lävel astus Robin Gigile vastu Alan, mõlemad tõmbusid tagasi ja tunnistasid teineteist nagu kaks kurja koera. Kumbki neist ei olnud pikka kasvu, kuid mõlemad paistsid kõrkusest just nagu pikemaks sirguvat. Kummalgi oli mõõk vööl ja väikese

puusanõksuga lükkasid mõlemad mõõgapideme kuuehõlma alt välja, nii et oleks hõlpsam sealt kinni haarata ja terariist tupest tõmmata.

«Mister Stewart, kui ma ei eksi?» ütles Robin.

«Ei, te ei eksi, mister Macgregor, see on nimi, mida ma ei tarvitse häbeneda,» kostis Alan.

«Ma ei teadnud, et asute praegu minu maal, söör,» ütles Robin.

«Mulle tundub, et olen oma sõprade Maclarenite maal,» vastas Alan.

«See on hell küsimus,»- arvas teine, «ja selle peale võiks kosta nii seda kui teist. Ent ma olen nagu kuulnud, et te ka mõõgaga ümber käia oskate.»

«Kui te just sündimisest saadik kurt pole, mister Macgregor, peaksite olema kuulnud hulga rohkem,» lausus Alan. «Ma ei ole Appinis ainus, kes mõõka peos oskab hoida. Küll aga pole kuulda olnud, et mõni aasta tagasi, kui mu sugulasel ja pealikul Ardshielil tekkis mõtete lahkuminekuid kellegi teie nime kandva isandaga, Macgregor peale oleks jäänud.»

«Kas peate silmas mu isa, söör?» küsis Robin.

«Ei oleks selles midagi imelikku,» vastas Alan. «Isand, kellest ma kõnelen, näitas üles nii halba maitset, et oma nimele veel Campbelli külge kleepis.»

«Mu isa oli vana mees,» ütles Robin. «Võitlus ei olnud võrdne. Meie teiega oleksime kohasem paar, söör.»

«Seda minagi,» nõustus Alan.

Olin valmis voodist välja hüppama. Ka Duncan ei astu-

166

nud sammugi eemale neist võitlema kippuvatest kukkedest, et äärmise häda korral kohe vahele segada. Kui aga juba niisugused sõnad lendasid, tuli seda teha otsekohe või üldsegi mitte, ja Duncan, ise näost valgevõitu, astus vahele.

«Härrased,» ütles ta, «mina jälle mõtlesin hoopis muud. Siin on mu torupill ja siin kaks isandat, kes on mõlemad kuulsad pillimehed. Juba ammusest ajast käib vaidlus, kumb teist parem mängija peaks olema.»

«Mis siis ikka, söör,» ütles Alan Robinile, keda ta seniajani põrnitses, täpselt samuti nagu Robin teda. «Mis siis ikka, olen justkui sellistest asjadest varemgi kuulnud. Muusikamees ikka jolete, nagu rahvas räägib? Torupilli puhuda oskate?»

«Puhun torupilli nagu Macrimmon!» hüüdis Robin.

«Väga julgesti öeldud,» nentis Alan.

«Olen seni julgemaidki sõnu õigustanud,» väitis Robin, «ja hoopis tugevamate vastaste puhul.»

«Seda on kerge kontrollida,» märkis Alan.

Kähku tõi Duncan Dhu välja oma suurima varanduse — torupilli — ning kandis külalistele ette lambakintsu ja pudeli keelekastet, mida Athole'i brousiks nimetatakse. See jook on valmistatud vanast viskist, puhastatud meest ja koorest, kõik õiges järjestuses ning täpses vahekorras kokku valatud ja segamini segatud. Vastased olid ikka veel üsna turris, kuid istusid siiski laua taha, teine teisele poole koldes hõõguvat turbatuld, ja ilmutasid üsnagi häid kombeid. Maclaren käis peale, et nad ta lambakintsu ja ka «naisterahva tehtud brousi» prooviksid, tuletades neile meelde, et ta teinepool on Athole'ist pärit ja selle joogi valmistamisega endale laialt nime teinud. Kuid Robin keeldus kostist, sest see mõjuvat halvasti hingamisele.

«Pean teile mainima, söör,» ütles Alan, «et ma juba ligemale kümne tunni jooksul pole üldsegi keha kinnitanud, mis on õigele hingamisele kahjulikum kui mistahes brous.»

«Ma ei vaja mingeid eeliseid, mister Stewart,» vastas Robin. «Sööge ja jooge, ja mina teen sedasama.»

Kumbki võttis väikese tüki sinki ja jõi klaasi missis Maclareni brousi. Vahetanud veel hulga viisakusavaldus^ võttis Robin torupilli ning mängis väga valjusti ühe lühikese loo.

«Jah, puhuda te oskate,» nentis Alan, võttis võistlejalt

167

pilli ning mängis algul sama motiivi Robini esituslaadile vastavalt, siis aga hakkas uitama variatsioonides, kaunistades neid terve rea võtetega, mida torupillimängijad nii väga armastavad ja «lõõritusteks» kutsuvad.

Mulle meeldis juba Robinigi mäng, Alani oma viis mind vaimustusse.

«Ei olnud just halb, -mister Stewart,» lausus võistleja, «kuid lõõritused jäid teil kehvapoolseks.»

«Kuidas!» hüüatas Alan ja veri tulvas tal näkku. «Kohe lükkan selle vale ümber!»

«Kas tahate tunnistada, et jäite torupilli puhumises alla, kuna olete jälle valmis mõõka haarama?» küsis Robin.

«Väga hästi öeldud, mister Macgregor,» vastas Alan. «Esialgu...» lisas ta erilise rõhuga, «esialgu võtan oma sõnad tagasi. Las Duncan tuleb otsustab.»

«Ega meil mingit vahemeest vaja olegi,» kinnitas Robin. «Olete kaugelt parem kohtumõistja kui mõni Balquidderi Maclaren. Jumalatõsi — Stewarti kohta olete te küllaltki kiiduväärt pillipuhuja. Ulatage mulle torupill.»

Alan tegi, nagu palutud, ning Robin hakkas kordama ja kohendama mõnd Alani mängitud variatsiooni, mis talle suurepäraselt meelde olid jäänud.

«Jah, muusikamees olete te küll,» märkis Alan süngelt.

«Nüüd aga olge ise otsustajaks, mister Stewart,» soovitas Robin, hakkas jälle variatsioonidega otsast peale ja mängis nad lõpuni läbi nii iselaadselt, nii väljendusrikkalt ja säherduse tundmusega, säherduse piiritu fantaasia ning osavate «lõõritustega», et ma olin hämmastusest tumm.

Mis Alanisse puutub, siis läks tema nägu pilve ja hakkas punetama, ta istus ning näris küüsi, nagu oleks teda sügavasti solvatud.

«Aitab!» hüüdis ta. «Torupilli mängida te oskate, võite sellega kiidelda kuipalju kulub.» Ja Alan tahtis püsti tõusta.

Kuid Robin tõstis ainult vaikust paludes käe ning läks üle aeglaselt algavale mägilaste meloodiale. Juba iseenesestki oli see kena lugu ja suurepäraselt esitatud, kuid peale selle paistis see eriti meelepärane olevat Appini Stewartitele ja oli koguni Alani lemmiklaul. Vaevalt said kõlada esimesed helid, kui Alani ilme muutus; mida kiiremaks tempo läks, seda rahutumalt mees oma istmel niheles, ja ammu enne loo lõppu oli viimane kui vihakurd ta

168

näolt kadunud ning ta mõtteid paistis täitvat ainult muusika.

«Robin Oig,» lausus ta, kui lugu läbi oli, «te olete suur torupillimängija. Seal, kus teie puhute, ei maksa mul pilli suulegi panna. Jumala eest, teie sõrmedes on rohkem muusikat kui minul peas. Ja kuigi olen päris kindel, et mõõga abil oma kaotuse tasa teeksin, ütlen juba ette ära — see ei oleks aus. Mu süda ei lubaks läbi torgata meest, kes mängib torupilli nagu teie!»

Sellega tüli lõppeski, öö otsa käis brousipudel ringi ja torupill käest kätte. Oli juba suur valge väljas ja kolm meest kaunikesti lõbusas tujus, kui Robin alles äraminekule mõtlema hakkas.
Rohkem ma teda ei näinudki: õppisin Madalmaades Leydeni ülikoolis, kui ta üle kohut mõisteti ja ta Heinaturul üles poodi. Nii pikalt kirjutasin temast osalt sellepärast, et see oli viimane tähelepanuväärsem episood, mis mul sealpool mägismaa piiri üldse juhtus, ja osalt sellepärast, et kuna mees pärast üles poodi, kuulub juhtum teataval määral ka ajalukku.

XXVI peatükk Põgenemise lõpp. ületame Forthi

Nagu ma eespool ütlesin, ei põdenud ma kuudki aega, ent kui mul teekonda jätkata lubati, oli augusti lõpp ikka juba käes. Ilus soe ilm tõotas varast ja rikkalikku viljasaaki. Meie raha oli nüüd nii napiks jäänud, et pidime kõigepealt mõtlema, kuidas kiiremini kohale saada — kui me õige pea mister Rankeillori juurde ei jõua või kui ta peaks keelduma meid aitamast, ähvardaks meid kindlasti nälg. Ka pidi Alani arvates meie otsijate õhin olema juba suuresti vaibunud ning Forthi kaldaid ja isegi Stirlingi silda, mis on peamine ühendustee nende vahel, valvati tõenäoliselt hoopis hooletumalt.
«Sõjapidamises on tähtsaimaks põhimõtteks murda läbi sealt, kus sind kõige vähem oodatakse,» seletas Alan, «Meie proovikiviks on Forth. Sa ju tead kõnekäändu! Forth on metsikule mägilasele kammitsaks. Nii et kui me

püüame lättelt ringi minna ja Kippeni või Balfroni kaudu tagasi tulla, siis seal nad just ootavadki, et meid kinni nabida. Kui me aga otse vana Stirlingi silla peale läheme, võin kihla vedada, et meid lahedasti läbi lastakse.»
Niisiis kõndisime kohe esimesel õhtul Duncani sõbra, ühe Strathire'i Maclareni poole. Magasime seal kahekümne esimesel augustil ja asusime pimeduse saabudes jälle teele, et katta järgmine lühike teelõik. Kahekümne teisel lamasime Uam Vari nõlval kanarbikupuhmas, vahtisime hirvekarja ja tegime kümnetunnise meeldiva uinaku päikesesoojal tuhkkuival pinnal — see oli lõbu, mäherdust ma seni veel polnud nautinud. Tollel ööl jõudsime Allani jõe äärde ja astusime kallast pidi allapoole. Jõudnud mägede varjust välja, nägime jalge ees kogu Stirlingi tasandikku, lamedat nagu pannkook, kõige oma linna ja künkal kõrguva kindlusega; kuu aga hõbetas Forthi üivaseid kaldaid.
«Noh, ma ei tea, kuivõrd sa sellest hoolid,» ütles Alan, «aga nüüd oled sa jälle oma kodumaal. Esimesel hommikutunnil ületasime mägismaa piiri, ja kui me nüüd veel sellest jõekõverikust üle saame, võime rõõmust hõiskama hakata.»
Allani jõest, sealt, kus ta Forthi suubub, leidsime väikese liivasaare. See oli üleni ohakate, mitut liiki takjate ja teiste niisama madalate taimedega kaetud, mis varjasid meid, kui me korralikult maadligi lamasime. Siia jäimegi laagrisse, nägime selgesti Stirlingi kindlust ja kuulsime trummipõrinat, kui mõni rühm õuel marssis. Jõe ühel kaldal töötasid viljakoristajad: kuulsime, kuidas luisud sirbi-tera vastu kilksusid ja mehed juttu puhusid, suutsime isegi sõnu eraldada. See sundis meid vastu maad liibuma ja hiirvaikselt olema. Kuid saarekese liiv oli päikesest soe, rohelised taimed pakkusid peale varju, meil oli süüa-juua ning kõigele krooniks pääsemine juba käega katsuda.

Niipea kui viljakoristajad hämaruse saabudes töö lõpetasid, sumasime kaldale ning hakkasime põldude ja piirdeaedade varjus Stirlingi silla poole liikuma.

Sild asub kohe künka ligidal, millel kindlus seisab. See on vana, kõrge ja kitsas sild, tornikesed rinnatisel, ja te võite arvata, millise huviga ma seda vaatasin — mitte ainult kui ajaloolist ehitust, vaid kui paradiisiväravaid enese ja Alani jaoks. Kui me kohale jõudsime, polnud kuud veel taevas, kindluse esiküljel paistis paar tuld, all-

170

linnas mõned valgustatud aknad. Kuid kõikjal valitses valus, läbikäigu juures polnud ühtegi valvurit. Mina tahtsin kohe sillale minna, kuid Alan oli ettevaat-ikum.

«Paistab küll üliväga vaikne olevat, ent sellest hoolimata heidame ilusasti teetammi taha ja teeme selle asja kindlaks,» ütles ta.

Lamasimegi siis umbes veerand tundi, vahel sosistades, vahel päris vaikselt, kuulmata muud kui lainete loksumist vastu sillasambaid. Lõpuks komberdas keegi vanaeit kepiga ligemale, peatus vähe aega üsna selle koha juures, kus me lamasime, ohkis ja manas pikka teed, mis tal selja taga, ning hakkas järsust nõlvast üles sillale rühkima. Eit oli nii väike ja öö ikka veel nii pime, et kaotasime ta varsti silmist, kuulsime ainult, kuidas ta sammude lohin, kepi kõpsumine ja köhahood pikkamisi kaugenesid.

«Nüüd peaks ta üle olema,» sosistasin mina. «Ei,» vastas Alan, «ta on sillal, sammud kõmisevad veel vastu.»

Just siis hüüdis üks hääl: «Kes tuleb?» ja me kuulsime, kuidas püssipära vastu kivi kolksatas. Minu arust oli tunnimees seni tukkunud — kui oleksime katset teinud, oleksime ehk läbigi lipsanud —, nüüd oli ta aga ärkvel ning hea juhus mööda lastud.

«Meil ei lähe see õnneks,» kurtis Alan. «Eluilmaski ei lähe see meil õnneks, David.»

Ja sõnagi lisamata hakkas ta üle põllu eemale roomama. Tükikese aja pärast, kui tunnimees meid enam kindlasti näha ei võinud, tõusis ta püsti ja hakkas astuma mööda eed, mis viis itta. Ma ei taibanud, miks ta seda teeb, ja üldse olin ma nii sügavasti pettunud, et mulle vaevalt midagi meeldida võis. Veel viivu eest olin kujutlenud end juba koputamas mister Rankeillori uksele ning nõudmas oma pärandust nagu kangelane mõnes ballaadis, praegu aga olin jälle tagasi tegelikkuses — tagaotsitav hulkur Forthi valel kaldal.

«Mis siis nüüd?» küsisin.

«Mis sa ikka tahad,» torises Alan. «Nad polegi nii lollid, agu ma arvasin. Meil on endiselt jõgi põiki ees, Davie, - olgu ära neetud vihmad, mis teda toidavad, ja mäeküljed, mis teda varjavad!»

«Aga miks me itta läheme?» pärisin.

171

«Oh, lihtsalt õnne katsuma,» vastas Alan. «Kui me jõest üle ei saa, peame vaatama, kuidas lahega lood.»

«Aga jões on koolmekohad, lahes pole neidki,» ajasin oma.

«Muidugi on jõel koolmed ja lisaks veel sild,» ütles Alan, «aga mis neist abi on, kui neid valvatakse?»

«Noh, jõest saab inimene ju ka ujudes üle,» ei jätnud ma ikka.

«See küll, kes ujuda oskab,» vastas Alan, «aga ma ei ole justkui kuulnud, et kummalgi meist mainitud oskus nii väga käes oleks, mina isiklikult ujun nagu kirves.»

«Ma ei ole nii sõnaosav kui teie, Alan,» ütlesin mina, «kuid mulle tundub, et ronime just vihma käest räästa alla. Kui jõge ületada on raske, siis mõistusega võttes on merelahte ületada veel hullem.»

«Aga kui ma väga ei eksi, on olemas ka selline riistapuu nagu paat,» märkis Alan.

«Ja selline asi nagu raha,» lisasin mina. «Ent meie poolest, kellel meil pole ei ühte ega teist, võiksid nad mõlemad olemata olla.»

«Arvad nii?» ühmas Alan.

«Täpselt,» nähvasin vastu.

«David,» ütles Alan, «sul on vähe kujutlusvõimet ja veel vähem usku. Las ma panen oma pea tööle: kui me ei saa paati kuskilt paluda, laenata või varastada, teen ta kas või ise!»

«Mõistan, mida te kavatsete!» erutusin omakorda. «Aga te unustate kõige olulisema: kui läheme üle silla, ei jää mingeid jälgi, kui aga sõidame paadiga üle lahe, jääb paat teisele kaldale ... järelikult on näha, et keegi on üle lahe tulnud, ja kohe lööb kogu kallas otsijatest kihama ...»

«Inimene!» hüüdis Alan. «Kui ma juba paadi tehtud saan, siis leian ka olevuse, kes selle tagasi viib! Ära vaeva mind enam oma lollustega, vaid kõnni — rohkem sult ei nõuta — ja lase Alan mõtleb sinu eest.»

Kõmpisime kogu öö piki tasandiku põhjaserva kõrgete Ochili mägede jalamil, kaarega mööda Alloast, Clackman-nanist ja Culrossist, ning jõudsime umbes kümne paiku hommikul Limekilnsi külla. See paigake asub üsna vee ääres ja üle lahe paistab Queensferry linn. Suitsu tõusis korstnatest mõlemal kaldal ja ka ümbruses asuvates külades ning taludes. Põllud olid juba viljast lagedaks saamas, kaks laeva seisid ankrus ja paadid muudkui sõelusid

172

mööda lahte. Minule oli see pilt eriti meeltmööda ja ma ei saanud kuidagi silmi lahti nendest kenadest rohelistest ülesharitud nõlvadest ja toimekatest inimestest nii põllul kui merel.

Ent ikkagi asus mister Rankeillori maja, kus mind kindlasti jõukus ootas, lahe lõunakaldal, mina ise aga seisin põhja pool, seljas võõrad hilbud, ainsaks varanduseks kolm hõbešillingit, kaaslaseks lindprii mees, ning mu pea eest oli välja pakutud kenake summa.

«Oh, Alan, te mõelge vaid,» ütlesin ma, «seal teisel pool lahte ootab mind kõik, mida süda iganes võib soovida. Linnud lendavad üle lahe, paadid sõidavad üle lahe — kõik, kes tahavad, haavad teisele kaldale, ainult mina mitte! Alan, mu süda lihtsalt lõhkeb sees!»

Limekilnsis läksime väikesesse võõrastemajja — tundsime selle ära ukse kohale kinnitatud kepist — ning ostsime nägusalt tüdrukult leiba ja juustu. Võtsime ostetud toidu kaasa, et see ära süüa põõsa varjus lahekaldal, kuhu paistis olevat umbes kolmandik miili. Minnes ma muudkui vaatasin üle vee ja ohkasin endamisi ega märganudki, et Alan oli väga mõttesse vajunud. Lõpuks jäi ta hoopis seisma.

«Panid sa tähele tüdrukut, kellelt me selle ostsime?» patsutas ta käega söögipoolisekompsu.

«Muidugi panin,» vastasin, «kena näitsik oli.»

«Arvad nii?» hüüdis ta. «David, see on tubli!»

«Heldene aeg, miks?» uurisin üllatusega. «Mis kasu meil sellest on?»

«Noh, tead,» heitis Alan mulle veidra pilgu. «Minu meelest võime tema kaudu paadi saada.»

«Kui tüdruk oleks inetum ja meie ilusamad, oleks asi hõlpsam,» avaldasin oma arvamust.

«Millest sina ka aru saad!» pahandas Alan. «Ma ei tahagi, et tüdruk sinusse armuks, tahan, et ta lihtsalt sind haletseks, David, ja selleks ei pea ta sind ilmtingimata iluduseks pidama. Näita ennast õige,» vaatas ta mu hoolega üle. «Sa võiksid veel tsipa kahvatum olla, aga muidu sobid üsna hästi. Näed välja nagu sant tee veeres, räbalapundar, kaltsakas, kellel kuubki hernehirmutiselt laenatud. Noh, ümberpöörd, ja marss tagasi kõrtsi paadi järele!»

Järgnesin talle naerdes.

«David Balfour,» ütles Alan, «oma arust oled sa muidugi väga lustlik isand ja kahtlemata on see sinu silmis ka väga

173

lõbus ettevõtmine. Kui sul aga sellest hoolimata on ivakene kahju minu peanupust — sinu enese omast ma ei kõnelegi —, siis ole nii kena ja suhtu asjasse tõsiselt. Peame siin veidi naljamängu mängima, meile mõlemale on see aga vägagi sünge lugu, võllapuu veel tagatipus. Nii et jäta see lahkesti endale meelde ja pea ennast vastavalt üleval.»

«Hüva, hüva,» nõustusin mina, «teen, nagu soovite.»

Kui me külakese ligi jõudsime, ulatas Alan mulle oma käsivarre ja ma toetusin sellele, nagu oleksin surmani kurnatud. Selleks ajaks, kui ta võõrastemaja ukse lahti lükkas, lohistas ta mind juba pooleldi järel. Tüdruk näis olevat (ja muidugi oli ka) väga imestunud, et me nii ruttu tagasi tulime. Ent Alan ei raisanud sõnu selgitamiseks, ta aitas mu toolile, laskis tuua topsitäie viina ning hakkas mulle seda lonkshaaval jootma, murdis leiba ja juustu ning söötis mind nagu sülelast, hoolitsev nägu endal kogu aeg nii sünge ja murelik, et ei oleks karmi kohtumeestki külmaks jätnud. Ei olnud imeks panna, kui tüdruk uskuma jäi, et ma olen vaene, haige, väsimusest nõrkenud noormees ja Alan mu hell sõber. Ta tuli üsna meie ligi ning nõjatus kõrvallauale.

«Mis tal viga on?» küsis ta lõpuks.

Minu suurimaks imestuseks kähvas Alan tüdrukule pahaselt:

«Või viga! Ta on kõndinud maha rohkem miile kui tal juuksekarvu peas, ning maganud sagedamini märjas kanarbikus kui kuivade linade vahel. Viga, küsib ta! Miks tal siis viga ei peaks olema! Ülearugi on viga!» torises ta mind söötes edasi nagu tõsiselt pahandatud inimene kunagi.

«Ta on ju veel noor niisuguse hulkumise jaoks,» tähendas tüdruk.

«Liigagi noor,» urises Alan, selg tüdruku poole.

«Tal oleks kergem ratsutada,» soovitas tüdruk.

«Ja kust ma talle hobuse peaksin võtma?» hüüdis Alan endise pahameelega. «Varastama või?»

Mõtlesin, et säherduse kohtlemise peale tüdruk vihastub, ja tõepoolest oligi näitsik mõnd aega vait. Ent mu kaaslane teadis, mida teeb, ja kuigi mõnes suhtes vahel äärmiselt naiivne, ilmutas ta rasketes olukordades alati lõpmata palju taibukust.

174

«Teil ei tarvitse öeldagi,» sõnas tüdruk lõpuks, «näen ise, et olete aadlikud.»

«Noh, ja mis sellest,» muutus Alani toon selle tillukese märkuse peale arvatavasti tahtmatult leebemaks. «Või olete te kuulnud, et inimesel lihtsalt päritolu poolest taskud rahast pungis peaksid olema?»

Tüdruk ohkas seepeale, nagu oleks ta ise mõni vaesunud aadlidaam. Mulle oli kogu see osa, mida ma mängima pidin, vastukarva, kuid siiani olin suu pidanud, teadmata, kas häbeneda silmad peast või puhkeda naerma. Siinkohal ei suutnud ma aga ennast enam vaos hoida ja palusin Alanit, et ta mind rahule jätaks, et ma tunnen end juba paremini, Mul jäi hääl kurku kinni, sest valet olen ma alati vihanud, kuid mu kohmetus tuli just asjale kasuks: tüdruk pani mu kahina kindlasti nõrkuse ja kurnatuse arvele.

«Kas tal sugulasi ei ole?» päris ta pisarsilmil.

«Oh, on küll, terve hulk!» hüüdis Alan. «Meil tuleb ainult kuidagi nende juurde jõuda. Tal on rikkaid sõpru ja sugulasi, voodeid, kus magada, ja toitu, mida süüa, arste, kes teda põetaksid, — aga siin me sumame põlvini poris ja magame lageda taeva all nagu viimased kerjused.»

«Miks siis nii?» küsis tüdruk.

«Kallikene, seda ei saa ma teile öelda,» kostis Alan, «kuid ma vilistan teile mõne rea ühest laulust.»

Seda öeldes nõjatus ta kaugele üle laua ja vilistas vaevukuuldavalt, kuid tundmusrikkalt paar takti «Kallist Charlie'st».

«Tsst!» tegi tüdruk ja vaatas üle õla ukse poole.

«Vaat miks,» ütles Alan.

«Nii noor poiss!» haletses tüdruk.

«Küllalt vana selleks, et...» tõmbas Alan nimetissõrmega üle kõrisõlme, näidates, et ma olen küllalt vana pead pakule panema. «Kole lugu!» hüüatas tüdruk ja puna tõusis tal näkku, «Aga nii see läheb, kui me midagi välja ei suuda mõelda.»

Tüdruk pöördus ringi ja jooksis toast välja, jättes meid Alaniga kahekesi. Alan oli parimas tujus ja heietas oma plaane edasi, mina aga tulivihane, et mind jakobiidiks oli tehtud ja sülelapsena koheldud.

«Alan,» hüüdsin ma, «ma ei talu seda enam!»

175

«Siis palu, et taluksid, Davie,» vastas Alan. «Sest kui sa praegu kõik untsu ajad, suudad ehk oma naha veel päästa, aga Alan Breck on kindla peale surmalaps.»

See oli tõesti tõsi ja ma ainult oigasin vastuseks. Aga isegi see oie tuli Alanile kasuks, sest seda kuulis tüdruk, kes meie juurde ruttas, kandikul vorstid ja pudel õlut.

«Vaesekene!» ohkas ta, tõstis meile roa ette ning patsutas mulle sõbralikult ja julgustavalt õlale. Siis palus ta meid toidu kallale asuda. Maksta meil ei tulnud, sest kõrts kuulus tüdrukule endale või vähemalt tema isale, kes oli päevaks ajaks Pittencrieffi sõitnud. Kahte korda me ennast paluda ei lasknud, sest leib ja juust on kehv kõhutäide, vorstid aga levitasid oivalist lõhna. Sellal kui me istusime ja sõime, vahtis tüdruk meid kõrvallauast, kortsutas mõtlikult kulmu ning vedas põllepaelu läbi peo.

«Minu meelest olete te natuke liiga vaba jutuga,» ütles ta lõpuks Alanile.

«Seda küll,» vastas Alan, «aga ma tean, kellele mida räägin.»

«Kui te mind mõtlete, siis mina ei reeda teid iial,» kinnitas tüdruk.

«Muidugi mitte,» ütles Alan, «te pole sedasorti inimenegi. Las ma ütlen teile, mis te teete: te hoopis hakkate meid aitama.»

«Ma ei saa teid aidata,» raputas tüdruk pead, «mitte kuidagi ei saa.»

«Aga kui ikkagi prooviksite?» ei jätnud Alan järele.
Tüdruk ei vastanud musta ega valget.
«Teate mis, kullake,» seletas Alan, «siin Fife'is leidub kindlasti paate, siia tulles nägin kalda all vähemalt kahte. Kui me saaksime paadi, et öö varjus Lothiani sõuda, ning usaldusväärse mehe, kes paadi tagasi tooks ja suud pidada oskaks, oleks kaks elu päästetud: minu oma tõenäoliselt, tema oma aga kindlasti. Meil on ainult kolm šillingit hinge taga. Kui me seda paati ei saa, siis, jumala ausõna, mina küll ei tea, kuhu meil nendega minna või mida ette võtta — jääb üle ainult võllas. Kulla tüdruk, kas me tõesti jääme ilma paadita? Kas te suudate siis veel pikutada oma soojas voodis ja mõelda meile, kui tuul korstnas ulub ja vihm vastu katust peksab? Kas te tõesti sööte siis oma lõunasööki koldes lõõmava tule paistel ja mõtlete rahu-meeles mu vaesele sõbrale, kes märjas rabas külma ja nälja käes lõdiseb? On ta terve või haige, ikka peab ta
176
edasi liikuma; vikatimehe käsi kõril, peab ta sajus pikki iile maha vantsima, ja kui ta viimne tunnike tuleb, pole ema kõrval külmal kivihunnikul mitte ühtegi sõpra peale 'nu ja issanda jumala.»
Nägin, kuidas tüdruk seda abipalvet kuuldes väga kahe-ahele jäi: ilmselt tahtis ta meid aidata, kuid kartis, et sutab teene kurjategijatele. Otsustasin ise vahele segada, õnelda pisut tõtt ja hajutada ta kahtlused. «Olete te kunagi kuulnud mister Rankeillorist, kes Queensferrys elab?»
«Notar Rankeillorist?» kordas tüdruk. «Muidugi olen.» «Noh, just tema juurde ma olengi teel. Võite ise otsustada, kas ma saan siis mõni mõrtsukas olla! Võin teile veel öelda, et kuigi ühe kohutava eksituse tõttu on mu elu tõesti ohus, ei ole kuningas George'il minust truumat alamat kogu Šotimaal.»
Seepeale lõi tüdruku nägu särama, kuid Alani oma tõm-us süngeks.
«Rohkem ei küsi ma midagi,» ütles tütarlaps, «mister Rankeillor on tuntud inimene.» Ta palus meil toidu ära süüa, nii kiiresti kui võimalik külast lahkuda ja varjata ennast merekaldal metsasalus. «Võite mind usaldada,» kordas ta, «küll ma juba leian võimaluse teid üle lahe saata.»
Meie ei viivitanud, lõime temaga kokkuleppe märgiks käed, tegime kähku vorstidele lõpu peale ja lahkusime jälle Limekilnsist, seekord metsasalu suunas. See tilluke metsatukk koosnes umbes paarikümnest leedrist, viirpuust ja mõnest noorest saarest ega olnud küllalt tihe, et meid möödujate pilkude eest kaitsta ei tee ega kalda poolt küljest. Aga siiski tuli meil siin redus olla: nautisime kena sooja päikest, haudusime meeldivaid mõtteid, mida meil nüüd jätkus, ning pidasime üksikasjalisemat plaani, mis veel teha tarvis.
Terve päeva jooksul juhtus üksainus ebameeldivus — tuli keegi rändmoosekant ja istus maha samasse sallu. Nina punane ja silmad hägused peas, viinapudel otsapidi taskust väljas, istus ta seal ja muudkui heietas ülekohtust, mis talle osaks oli saanud. Ta manas igasuguseid inimesi, alates kuningliku kohtu eesistujast, kes oli keeldunud talle õigust andmast, kuni Inverkeithingi kohtumeesteni välja, kes olid talle seda andnud rohkem kui vaja. Seni kui ta meie juures oli, hoidis ta meid oma küsimustega otsekui
177
tulistel sütel, ja kui ta minema läks, tundsime end veelgi halvemini, sest ta ei paistnud üldse oskavat keelt hammaste taga hoida.

Taevas jäigi pilvituks, ka õhtu tuli vaikne ja selge. Majades ja külades süüdati tuled, siis hakkasid need üksteise järel kustuma, aga kell oli ikkagi üksteist läbi ja meie juba pikka aega ärevuses vaevelnud, enne kui me aerutullide kriuksumist kuulsime. Piilusime põõsast välja ja nägime, et meie poole sõudis tüdruk ise. Ta polnud meie lugu mitte kellelegi usaldanud, isegi mitte oma kallimale, kui tal säherdune olemas oli, vaid oli isal uinuda lasknud, läbi akna välja roninud, naabri paadi võtnud ja ise meile appi tulnud.

Oma hämmelduses ei osanud ma talle õigeid tänusõnugi öelda, tüdruk aga sattus neid kuuldes veel suuremasse

segadusse kui mina ja palus meid mitte aega raisata ega häält teha, sest kõige olulisem olevat meie ettevõttele (nagu ta väga õigesti märkis) ikkagi kiirus ja vaikus. Nii sõudiski ta meid kähku ja vaikselt Carrideni ligidal Lothi-ani kaldale, surus meil veel kätt ja pööras juba otsaga tagasi Limekilnsi poole, enne kui jõudsime teda korralikult tänada.

Ja isegi siis, kui ta läinud oli, ei öelnud me midagi, sest nii suurt heategu sõnadega hinnata ei saa. Alan ainult seisis hetk aega kaldal ja vangutas pead.

«Oli see vast tore tüdruk,» ütles ta lõpuks, «oi, David, väga tore tüdruk!» Veel tund aega hiljem, kui me merekaldal ühes koopas lamasime ja mina juba tukkuma olin jäänud, hakkas Alan uuesti tüdrukut kiitma. Mis minusse puutub, siis mina ei ütelnud sõnagi — tüdruk oli olnud nii lihtsameelne, et mu südant vaevas kahetsus ja hirm. Tundsin süümepiina, et olime ära kasutanud tema lihtsameelsuse, ja hirmu, et olime teda oma loosse mässides ehk ohtu saatnud.

XXVII peatükk Jõuan mister Rankeillori juurde

Järgmisel päeval leppisime kokku, et Alan veedab üksipäini aega kuni päikeseloojakuni, aga niipea kui hämarduma hakkab, peidab ennast kuskile tee veerde Newhalli ligidal ega liiguta kõrvagi, enne kui kuuleb minu vilet. Algul panin ette, et vilistan oma lemmiklugu, «Kena kodukest Airlie's», kuid Alan oli vastu, sest laul oli laialt levinud ja seda võis vilistada iga külamees. Ta õpetas mulle selle asemel katkendi ühest mägismaa meloodiast, mis mul seniajani meeles püsib ja mis jääb mul kõrvu kumisema vist surmatunnini. Iga kord, kui see meloodia mind kiusama hakkab, viib ta mind tagasi mu põgenikuelu viimasesse päeva ja ma näen jälle, kuidas Alan on ennast aovalgel koopasuus istukile ajanud, vilistab oma laulukest ja lööb sõrmega takti juurde.

Veel enne päikesetõusu kõndisin ma juba Queensferry peatänaval. Queensferry oli juba tollal kena linnake, kor-

ralike kivimajadega, millest paljud isegi tahutud kivist, raekoda ei olnud küll nii uhke kui näiteks Peeblesis ega tänavgi nii noobel, kuid üldkokkuvõttes tundsin ikkagi piinlikkust oma räbalate pärast.

Hommiku edenedes hakkasid linnas korstnad suitsema, avati aknaid, ja mida rohkem inimesi tänavale tuli, seda enam mu mure kasvas ning julgus kahanes. Hakkasin taipama, et mul pole millelegi toetuda, et ma ei saa millegagi tõestada oma õigust ega isegi mitte oma isikut. Kui mu lootused peaksid tühja jooksma, oleks see mulle muidugi kibedaks pettumuseks ja asetaks mind raskesse olukorda. Kui aga asi lähekski nii, nagu ma lootsin, pidi mul tõenäoliselt kuluma tükk aega, et oma õigusi tõestada, — aga kust pidin ma selle

aja võtma, kui mul oli taskus vähem kui kolm šillingit ja kaasas surmamõistetu, keda kõikjalt taga otsiti ja kelle pidin mõne laevaga kiiremas korras maalt ära saatma? Tõesti, kui mu lootused mind petavad, võime veel mõlemad võllasse sattuda. Tänavat mööda edasi-tagasi lonkides märkasin, kuidas vastutulijad või aknalolijad mind pilkudega saatsid, üksteist küünarnukkidega nügisid ja muigeid vahetasid, ning ma hakkasin üha selgemini tundma, et mul pole sugugi hõlbus notari juurde pääseda ja veel raskem on teda oma juttu uskuma panna.

Mitte kuidagi ei suutnud ma nii palju julgust koguda, et oleksin mõnda nendest auväärsetest linnakodanikest tülitanud: säherduse räämas räbalapuntrana oli mul lihtsalt piinlik neid kõnetada. Küsimuse peale, kus nii lugupeetud inimese nagu mister Rankeillori maja asub, oleksid nad minu arvates mulle ainult näkku naernud. Nii ma siis kõndisin tänaval edasi-tagasi ja siia-sinna nagu peremehe kaotanud peni, põikasin korraks sadamassegi; midagi nagu näris mu sees ja iga natukese aja tagant haaras mind meeleheide. Oli juba suur päev käes, kell võis vahest üheksa olla, kui ma sihitust kõmpimisest väsisin ja juhtumisi ühe toreda maja ette seisma jäin, mille uhked aknad mere poole vaatasid. Aknalaudadel seisid lillepotid, seinad olid hiljuti krohvitud, trepiastmel lösutas jahikoer ja haigutas rahulolevalt nagu peremees kunagi. Jõudsin juba toda tumma loomagi kadestama hakata, kui uks lahti lükati ja tänavale astus terava pilgu, kuid heasüdamliku ilmega punapõskne isand, prillid ninal ja hoolega puuderdatud parukas peas. Nägin nii närune välja, et inimesed

180

pöörasid pilgu ära, too mees aga silmitses mind veel teistki korda. Nagu selgus, oli see isand mu viletsast välimusest nii rabatud, et sammus otse minu juurde ja küsis, mis mul vaja.

Rääkisin talle, et olen Queensferrys asja pärast, võtsin südame rindu ja palusin ennast mister Rankeillori maja juurde juhatada.

«Aga see on just seesama maja, kust ma praegu välja 'tulin,» seletas mees, «ja haruldaselt õnneliku juhuse tõttu olen mina ise inimene, keda te otsite.»

«Sellisel juhul, söör,» ütlesin talle, «pean paluma, et te mind vastu võtaksite.»

«Ma ei tunne teid^ei nime- ega nägupidi,» vastas notar.

«Minu nimi on David Balfour,» ütlesin ainult.

«David Balfour?» kordas mees ja ta hääles kõlas üllatus. «Ja kust te tulete, mister David Balfour?» küsis ta mind kaunis teraselt uurides.

«Tulen paljudest kummalistest kohtadest, söör,» vastasin talle, «aga mulle tundub, et sellest võiks kõnelda ka vähem avalikus paigas.»

Mees mõtles natuke, näppis huult, silmitses kord mind, siis jälle kõnniteekive.

«Oleks parem jah, kahtlemata,» nõustus ta minuga. Notar juhtis mind majja, hüüdis kellelegi, keda ma ei näinud, et ta on terve ennelõuna kinni, viis mu tillukesse tuppa, mis oli maast laeni tolmunud raamatuid ja dokumente täis. Siin istus ta ise ja pakkus mullegi istet, kuigi ta seejuures veidi kahetseva pilgu üle oma kena puhta tooli ja minu räpaste riiete libistas.

«Nüüd aga — kui teil on midagi südamel, palun tehke lühidalt ja asuge kohe asja juurde,» õpetas ta mind. «Nec germino bellum Trojanuni ordilur ab ovo[8] — kui te sellest aru peaksite saama,» lisas ta mind vaheda pilguga jälgides.

[8] Tsitaat Horatiuse teosest *«Ars poctica»*, kus Horatius kiidab Homerost selle eest, et too ei alusta Trooja sõjast jutustades looga munast, **s.** t. päris algusest peale

«Toimingi Horatiuse õpetuse järgi, söör,» vastasin talle naeratades, «ja viin teid kohe in medias res9.» Notar noogutas väga rahulolevalt, sest ladinakeelne tsitaat oligi mõeldud selleks, et mind kontrollida. Ehkki olin mõnevõrra julgust juurde saanud, lõid mu põsed ikkagi õhe-

181

tama, kui jätkasin: «Mul on põhjust arvata, et mul on õigus Shaw'de mõisale.»

Rankeillor võttis sahtlist mingi; kausta, tegi selle lahti ja asetas lauale. «Jah?» julgustas ta mind jätkama.

Mina aga olin oma trumbiga lagedale tulnud ega osanud enam midagi lisada.

«Edasi, edasi, mister Balfour,» ütles notar, «kõnelge edasi. Kus te sündinud olete?»

«Essendeanis, söör,» vastasin, «kaheteistkümnendal märtsil 1734. aastal.»

Rankeillor näis kontrollivat minu vastust oma kaustast, aga ma ei mõistnud, mispärast. «Teie isa ja ema?» küsis ta minult.

«Mu isa oli Alexander Balfour, kes oli Essendeanis kooliõpetaja,» seletasin, «ema aga Grace Pitarrow, minu mäletamist mööda Angusest pärit.»

«On teil mingeid isikut tõendavaid pabereid?» päris mister Rankeillor.

«Ei, söör, kuid need on Essendeani kirikuõpetaja mister Campbelli juures, kust nad hõlpsasti kätte saab. Ka võib mister Campbell mu isikut tõendada ja ma ei usu, et mu lellgi sellest keelduks.»

«Te mõtlete mister Ebenezer Balfourit?» küsis notar.

«Just nimelt,» vastasin.

«Kas olete teda isiklikult näinud?» uuriti edasi. «Ta võttis mind isegi oma kodus vastu,» kostsin mina.

«Olete te kunagi kohanud meest, kelle nimi on Hoseason?» jätkas mister Rankeillor.

«Oma õnnetuseks jah,» vastasin, «sest tema see oligi, kes lelle nõudmisel mu sellesama linna ligidal röövis ja merele viis. Elasin läbi laevahuku ja hulga teisi õnnetusi, mistõttu peangi täna teie ees seisma nii viletsas riietuses.»

«Tegite läbi laevahuku?» küsis Rankeillor. «Kus see juhtus?»

«Mulli saare lõunatipu lähedal,» vastasin. «Saarekese nimi, kuhu lained mind kandsid, on Earraid.»

«Oo,» muigas notar, «teie teadmised geograafias on suuremad kui minul. Pean teile ütlema, et seni on teie jutt kõiges kokku langenud andmetega, mida ma käes hoian. Ent te ütlesite, et teid rööviti. Mis mõttes rööviti?»

«Sõna kõige otsemas mõttes, söör,» vastasin. «Olin teel

182

teie juurde, kui mind priki pardale meelitati, seal jõhkra hoobiga uimaseks löödi ja alla trümmi heideti, nii et enne kui ma midagi aru saama hakkasin, olime juba kaugel merel. Mind pidi istandusse orjaks muudama, kuid jumala abiga pääsesin sellest.»

«Prikk hukkus kahekümne seitsmendal juunil,» ütles notar oma kausta uurides, «praegu on aga.kahekümne neljas august. Siin on teatav lünk, mister Balfour, ligemale kaks kuud. See on teie sõpradele juba hulga tüli toonud ja ma pean ütlema, et ega minagi enne rahule jää, kui kõik on selgeks tehtud.»

«Kinnitan teile, söör, et seda aega on väga lihtne tagantjärele täita, aga enne kui ma jutustama hakkan, tahaksin siiski heameelega tõendust, et kõnelen sõbraga.»

---

[9] Asjade keskele; asjaga kurssi (ladina k.).

«Niisugune jutt meid küll kuhugi ei vii. Ma ei saa enne rahule jääda, kui olen teid ära kuulanud. Ma ei saa enne teie sõber olla, kui olen kõigest informeeritud. Teie eas oleks ikka sobivam inimesi usaldada. Mister Balfour, te ju teate kõnekäändu, et kes kurja teeb, see kurja kardab.»

«Te ei tohi unustada, söör, et olen oma kergeusklikkuse tõttu juba küllalt kannatada saanud ja et mind pidi orjusesse muudama inimese soovil, kes — niipalju kui mina asjast aru saan — teie teeneid kasutab.»

Kogu meie jutuajamise vältel olin mister Rankeillori silmis aina tõusnud ja vastavalt ka eneseusaldust juurde saanud.

Kuid viimase piste peale, mille juures ma isegi muige näole manasin, puhkes notar lihtsalt valjusti naerma.

«Oh ei,» hüüdis ta, «nii kole see asi kah ei ole. Fui, non sum.1 Olin tõepoolest teie lelle teenistuses, aga sellal kui te (imberbis juvenis custode remoto2) läänes ringi uitasite, on hea hulk vett merre voolanud, ja kui te kõrvad kogu aeg pilli pole ajanud, siis ei tähenda see veel, et teist vähe juttu oleks olnud. Just laevahuku päeval tormas mister Campbell mu kontorisse ja nõudis, et ma teid kust tahes välja otsiksin. Teie olemasolust ei olnud ma tollal üldse teadlik, kuid omal ajal tundsin teie isa ja mõningate mulle teada olevate asjaolude tõttu — nendest tuleb juttu edaspidi — kaldusin arvama kõige halvemat. Mister Ebenezer võttis omaks, et oli teid näinud, väitis, et oli teile kaunis

1 Olin, aga ei ole (lad. k.).

2 Habemetu nooruk ilma järelevalveta (lad. k.).

suure summa raha andnud (see tundus küll olevat ebausutav), ning lisas, et olite asunud teele mandrile oma haridust täiendama, mis on säherduseks reisiks küllalt usutav ja kiiduväärt põhjus. Kui talt küsiti, miks te oma sõidust mister Campbellile ei teatanud, kinnitas teie lell, et te olevat avaldanud tõsist soovi minevikuga lõpparved teha. Kui mister Ebenezerilt edasi päriti, kus te momendil asute, väitis ta, et seda ta ei teadvat, aga arvatavasti olevat teie asupaigaks Leyden. Need on kõik tema vastused. Ma ei usu, et keegi ta juttu uskuma jäi,» jätkas mister Rankeillor muiates, «eriti olid talle aga vastukarva mõned minu ütlused, nii et ta mulle lihtsalt ust näitas. Jäime omadega tookord päris jänni, sest kui suured me kahtlused ka ei olnud, tõendusi ei olnud meil üldse. Õigel ajal ilmus välja aga kapten Hoseason looga teie hukkumisest. Vale tuli päevavalgele, kuid tulu ei miskit. Sellest sigines ainult palju südamevalu mister Campbellile, auk minu eelarvesse ja veel üks must plekk teie lelle hingele, kus neid juba niigi küllalt. Nüüd, mister Balfour,» lisas ta, «on teile kogu asjade käik teada ja te võite otsustada, mis määral mind usaldada võib.»

Tegelikult oli mister Rankeillor oma sõnades palju pedantsem, kui mina seda edasi anda oskan, ka lükkis ta oma jutusse rohkem ladinakeelseid lausejuppe, kuid oma lahke olemise ja leebe silmavaatega võitis ta hõlpsasti mu usalduse. Veel enam — ma nägin, et ta ei kohtle mind enam kahtlusalusena, järelikult oli mu isik nüüd siis kindlaks tehtud.

«Söör,» ütlesin talle, «kui jutustan teile oma loo, pean usaldama teie kätesse oma sõbra elu. Andke mulle sõna, et te seda hoiate. Mis puutub minusse endasse, siis parimaks tagatiseks mulle on teie näoilme.»

Väga tõsiselt andis notar mulle tõotuse ja lisas:

«Et juba sissejuhatus nii hoiatav oli, pean paluma teid meeles pidada, et olen ikkagi jurist, ja kui teie jutustuses peaks leiduma episoode, mis päris hästi seadusevalgust ei kannata, palun neist põgusamalt üle libiseda.»

Nüüd jutustasin oma loo üsna algusest peale ja notar kuulas, prillid üles laubale lükatud ning silmad kinni, nii et ma vahel päris kartsin, et ta juba magab. Ent mitte sinnapoolegi! Nagu ma hiljem veendusin, kuulis ta iga viimast kui sõna. Üldse üllatas ta mind oma täpse kuulmise ja hea mäluga. Ta jättis meelde isegi rasked võõrad

184

gaeli nimed, mida ta tol päeval esimest ja ainsat korda kuulis, ning tuletas mulle neid aastate pärast ise meelde. Kui ma aga Alanit täie nimega mainisin, tegi ta imeliku märkuse. Muidugi oli Alani nimi kogu Sotimaal tuttav, ka olid levinud jutud Appini mõrvast ning väljakuulutatud tasust mõrtsuka leidjale. Vaevalt oli Alani nimi mu suust lipsanud, kui notar ennast liigutas ja silmad avas. «Teie asemel, mister Balfour,» ütles ta, «ei nimetaks ma ülearuseid nimesid, iseäranis mitte mägilaste omi, milledest paljud on seadusele vastuvõtmatud.»

«Parem oleks olnud jah, kui ma ei oleks seda üldse maininud, aga kui ta mul juba kord suust lipsas, võin teda vist daspidigi pruukida,» arvasin mina. «Oh ei, hoopiski mitte,» ütles mister Rankeillor. «Nagu te ehk juba tähele panite, olen ma pisut kõva kuulmisega — ma ei ole sugugi kindel, et ma seda nime õigesti kuulsin. Et meil sellega enam arusaamatusi ei tuleks, nimetame teie sõpra edaspidi näiteks mister Thomsoniks, kui lubate. Ning üldse toimiksin teie asemel samuti iga mägise nimega, kellest juttu peaks tulema, olgu ta siis elus või surnud.»

Järelikult oli ta nime liigagi selgesti kuulnud ja ära arvanud, et jõuan oma jutuga ka mõrva juurde. Kui ta htis teeselda teadmatust, siis minusse see ei puutunud. Tähendasin muiates, et uus nimi ei kõla eriti šotipäraselt, ja jätkasin. Kuni loo lõpuni jäi Alan mul mister Thomsoniks, mis lõbustas mind seda enam, et niisugune maskeerimine oleks asjaosalisele enesele väga meelepärane olnud. Sama võttega sai James Stewartist mister Thomsoni sugulane, Colin Campbellist mister Glen, ja kui ma jutujärjega Cluny juurde jõudsin, kõnelesin temast kui mägilaste pealikust mister Jamiesonist. Muidugi oli see kõige läbipaistvam jant ja ma panin imeks, miks notar seda üldse mängida tahab. Aga eks vastanud see mäng ajastu vaimule: oli ju riigis kaks võitlevat erakonda, ja rahulikud inimesed, kellel erilisi tõekspidamisi ei olnud, püüdsid kas või seinaprakku pugeda, et mitte kummalegi poolele jalgu jääda.

«Jajah,» ütles mister Rankeillor, kui olin lõpetanud, ee on ju terve eepos, päris «Odüsseia» kohe. Kunagi, kui olete oma teadmisi täiendanud, tuleks teil see kenas ladina eeles kirja panna, või ka inglise keeles, kui seda paremaks peate. Mina eelistan küll esimest: on mõjusam. Olete

185

palju rännanud, quae regio in terris' ... milline paik Šotimaal (kui veidi vabamalt öelda) poleks teie jalajälgi täis? Ka olete kogu aeg üles näidanud erakordset kalduvust täbarasse olukorda sattuda ja seejuures ikkagi õigesti käituda. Too mister Thomson tundub mulle inimesena, keda kaunistab nii mõnigi väärtuslik iseloomujoon, kuid pisut vähem verejanuline võiks ta siiski olla. Ent kõigile ta headele külgedele vaatamata oleksin väga rahul, kui ta tookord sinna Põhjamerre oleks jäänudki, sest meile, mister David, tuleb temast veel palju tüli. Teie aga toimite kahtlemata õigesti, et temasse nii kiindunud olete, kindlasti kiindus tema ka teisse. Siit järeldub: võime julgesti väita, et ta oli teile ustavaks

kaaslaseks, tuleks isegi öelda, et paribus curis vestigia iigit10, sest minu meelest pidi teil ikka. mõlemal võllapuu meeles mõlkuma. Noh, nüüd on need ajad õnnelikult möödas ja ma arvan, et kaine mõistusega võttes peaksid teie kannatused peagi lõpul olema.»

Sedaviisi mu juhtumustele omapoolset hinnangut andes vaatas notar mulle nii lahkelt ja naerusui otsa, et suutsin vaevu oma rahulolu varjata. Olin nii kaua lindpriide inimeste seas ringi hulkunud ja mägedes lageda taeva all maganud, et mulle pakkus suurt naudingut istuda jälle korralikus majas ning puhuda sõbralikku juttu peenesse kalevisse riietatud isandaga. Mõtetega sinnamaale jõudnud, langes mu pilk minu näotutele räbalatele ja ma punastasin. Notar nägi seda ja sai minust aru. Ta tõusis ja hüüdis ülakorrusele, et lauale veel üks taldrik pandaks, kuna mister Balfour jäävat lõunale. Siis viis ta mu teisel korrusel asuvasse magamistuppa, andis vett, seepi ja kammi, otsis välja mõned oma poja rõivad, ning lausunud kohase kõnekäänu, jättis mind tualetti tegema.

XXVIII peatükk Lähen oma pärandust nõudma

Tegin ennast nii korda kui suutsin, vaatasin peeglisse ja nägin rõõmuga, et kerjuspoiss oli kadunud ning David Balfour taas ellu ärganud. Ent mul oli selle muutuse pärast natuke piinlik ka, eelkõige seetõttu, et mu uued rõivad

1 Milline piirkond maa peal (lad k.).

* Võrdse murega seab sammu (lad. k.).

186

olid laenatud. Mister Rankeillor ootas trepil, kiitis mu välimust ja kutsus mind tagasi kabinetti. «Võtke istet, mister David,» ütles ta. «Nüüd, kus te jälle rohkem iseenese moodi välja näete, on mul teile ehk mõni uudiski varuks. Teid hämmastavad kahtlemata teie isa ja lelle vahelised suhted. Kindlasti on see väga iseäralik lugu, mille põhjusest ei taha õieti rääkidagi. Sest tegemist on siin,» lisas ta tõesti ebamugavust tundes, «ühe armulooga.»

«Õigust öelda ei oska ma seda sõna kuidagi oma lellega ühendusse viia,» tunnistasin mina.

«Kuid teie lell, mister David, ei ole alati vana olnud,» astas notar, «ja mis teid võib-olla veel enam üllatab — ka mitte inetu. Ta oli vägagi kena ja uhke väljanägemisega: kui ta oma tulisel hobusel mööda ratsutas, tulid inimesed uksele, et talle järele vaadata. Olen seda ise teinud — ja kui avameelselt tunnistada — sugugi mitte ilma kadeduseta, sest ise olin ma lihtne poiss, lihtsa mehe poeg.»

«Ei tahaks teid nagu uskuda,» vaidlesin vastu.

«Ja-jah,» muigas notar, «eks noored ole alati isemeelsed olnud. Aga teie lellel oli isemeelsusele lisaks veel pealehakkamist, mis ennustas suuri tegusid. Mida võiski 1715. aastal muud oodata, kui et ta kodust ära jooksis ja mässajatega ühte heitis. Teie isa oli see, kes venda otsima läks, ta kuskilt kraavist üles leidis ja multum gementem11 kogu ümbruskonna naeruks tagasi tõi. Siis — majora eanamus12 — armusid mõlemad noormehed, pealegi ühte ja samasse neidu. Mister Ebenezer, too imetletu, armastatu ja hellitatu, oli muidugi oma võidus kindel, aga kui ta lõpuks ikkagi pika ninaga jäeti,

[10] Kõnelgem tähtsamast (lad. k.).

[11] Suure hädaldaja (lad. k)

[12] Kõnelgem tähtsamast (lad. k.).

kriiskas kui solvunud paabulind. Terve ümbruskond sai sellest teada: vahel oigas noormees kodus maas, nõutud omaksed ümberringi halamas, vahel aga ratsutas kõrtsisist kõrtsi ning pasundas oma murest viimasele kui vastutulijale. Teie isa, mister David, oli hea südamega mees, kuid nõrga, kahetsusväärselt nõrga iseloomuga; ta kannatas väga venna tembutamise pärast ja ühel ilusal päeval — olge lahked! — loobus neiust, Õnneks ei olnud näitsik nii rumal (just temalt oletegi oma terve mõistuse pärinud) ja keeldus teisele minemast, Noormehed roomasid põlvili ta ees maas, tolleks korraks

lõppes aga asi sellega, et neiu näitas mõlemale ust. See sündis augustis ... heldeke, just samal aastal, kui ma ülikoolist tagasi tulin! Pilt pidi olema hirmus naljakas küll.»

Mõtlesin ka ise, kui rumal lugu see oli, kuid ma ei saanud unustada, et üheks tegelaseks oli ikkagi mu enda isa.

«Ilmselt oli sel lool ka traagiline külg,» ütlesin lõpuks.

«Oh ei, söör, hoopiski mitte,» vastas notar. «Tragöödias peab kannatuste põhjuseks olema mõni kaalukas asjaolu, mõni dignus vindice nodus1, tolles loos sõimus aga intriig ühe noore, rikutud ja pirtsaka eesli ümber, kellele oleks tulnud ainult tubli keretäis anda. Teie isa oli aga teisel arvamusel. Asi lahenes nii, et pärast lõputuid järeleandmisi teie isa poolt ning paljusid sentimentaalsuse- ja isekusehoogusid lelle osas sõlmisid noormehed kokkuleppe, mille halbu tagajärgi te hiljaaegu omal nahal tunda saite. Üks vendadest sai endale tüdruku, teine mõisa. Teate, mister David, igal pool tehakse küll suuri sõnu ligimesearmastusest ja suuremeelsusest, kuid ma olen sageli mõelnud, et säherduses ebakindlas eas on noorel inimesel siiski kõige õigem pidada nõu mõne juristiga ja mitte loobuda sellest, mis seadusega talle kuulub. Igatahes sünnitas teie isa donkihhotlik tegu, mis juba iseenesest ebaõige oli, koletu hulga ebaõiglust. Teie vanemad elasid ja surid vaestena, teie ise kasvasite üles kehvas kodus, ja missugune aeg oli see Shaw'de mõisa rentnikele! Kui see mulle korda läheks, võiksin veel lisada — ja mida elas sel ajal läbi mister Ebenezer!»

«Kõige imelikum on minu arust see, kuidas ühe inimese iseloom nii muutuda võib,» avaldasin oma arvamust.

«Tõsi,» nõustus mister Rankeillor. «Ent siiski on see minu meelest isegi loomulik. Ei ole võimalik, et teie lell ise ei taibanud, kui näotut osa ta mängis. Inimesed, kes olid asjast teadlikud, pöörasid talle selja; need, kes ei teadnud, milles asj, tõstsid teise venna kadudes kisa, et Ebenezer on mõrvar, ja mitte keegi ei tahtnud temaga enam tegemist teha. Kõik, mis ta tollest tehingust sai, oli raha — noh, eks ta siis rahale oma tähelepanu pööraski. Ta oli isekas, kui oli noor, isekas on ta ka vanana, ning seda, kuidas kõik ta kenad kombed ja õrnad tunded kadunud on, nägite isegi.»

1 Õigusemõistja sekkumist vääriv sõlm (lad. k.).

«Jah, söör, aga missugune on nüüd ikkagi minu varanduslik seisukord?» uurisin mina.
«Mõis kuulub kahtlemata teile,» vastas notar. «Ükskõik millele te isa ka alla ei kirjutanud, teie olete seaduslik pärija. Aga teie lell on mees, kes ka siis sõrad vastu ajab, kui lõõg juba kaelas; arvatavasti nõuab ta, et te oma isikut tõendaksite. Kohut käia on alati kulukas, ühe perekonna liikmetel lisaks ka häbistav, ja kui protsessi käigus peaksid päevavalgele tulema teie sidemed mister Thomsoniga, võime kergesti leida, et oleme kõrvetanud näpud, röövimine oleks muidugi teie trumbiks, kui me seda ainult tõestada suudame. Ent see võib üsna raskeks osutuda, ja kõike arvesse võttes soovitaksin ma teil

lellega kenasti kokku leppida. Võiksite ta isegi Shaw'de lossi jätta, kus a on ikkagi juba veerandsada aastat elanud, ja rahulduda rahalise hüvitusega.» Ütlesin talle, et ma ei kavatsegi liiga nõudlik olla ja et perekonna musta pesu pesemine avalikkuse ees oleks mulle juba loomu poolest vastumeelt. Samal ajal hakkas mul mõttes tekkima plaan, mille me hiljem tõepoolest ellu viisime.

«Kõige tähtsam on vist tõestada, et lell mind röövida laskis?» küsisin mister Rankeillorilt.

«Kindlasti,» vastas notar, «ja kui võimalik, siis ilma kohtuta. Me võime muidugi leida mõne «Covenanti» madruse, kes tunnistaks, et teid laevatrümmi heideti, aga kui nad tunnistajapulti kutsutakse, ei saa me nende suud sulgeda ja kindlasti poetavad nad mõne sõna ka teie sõbra mister Thomsoni kohta. Ent niipalju kui ma teie jutust aru sain, ei oleks see just soovitav.»

«Hüva, söör, minul on teistsugune plaan,» ütlesin mister Rankeillorile ja rääkisin talle oma kavatsusest.

«Aga selle järgi tuleks mul ju selle Thomsoniga kohuda?» küsis ta, kui olin lõpetanud.

«Seda küll, söör,» vastasin.

«Taevas hoidku!» hüüdis ta lõuga sügades. «Taevas hoidku! Ei, mister David, kardan, et teie plaan ei lähe läbi. Mul ei ole midagi teie sõbra mister Thomsoni vastu, ma ei tea tema kohta midagi halba, aga kui ma ainult teaksin — pidage seda silmas, mister David! — siis oleks mu kohus ta kinni võtta. Otsustage ise: kas on tark tegu meid kokku viia? Võib-olla on ta milleski süüdi. Võib-olla ei jutustanud ta teile kõike. Isegi ta nimi võib

mitte Thomson olla!»

189

hüüdis notar ja pilgutas mulle silma. «Need sellid vahetavad nimesid nagu mõni teine pesu.»

«Eks te ise tea paremini, mis teha, söör,» ütlesin ainult.

Kuid oli selge, et mu plaan oli talle meeldima hakanud, sest ta jäi mõtisklema, kuni meid koos missis Rankeilloriga lõunat sööma kutsuti. Ja vaevalt sai too daam meid kahekesi veinipudeli manu jätta, kui notar taas minu ettepaneku juurde pöördus. Millal ja kus pidin ma mister Thomsonit kohtama? Kas ma olen kindel, et mister T-d võib usaldada? Kui meil õnnestuks vana rebane lõksu meelitada, kas ma oleksin siis nii- ja niisuguste tingimustega nõus? Veinilonksu järel mõtlikult huuli muigutades esitas notar mulle iga natukese aja tagant mõne säärase küsimuse. Kui olin kõigile neile ilmselt rahuldavad vastused andnud, vajus mister Rankeillor veel sügavamasse mõttesse ja unustas isegi veini. Siis võttis ta paberilehe ja pliiatsi ning hakkas kirjutama, kaaludes seejuures iga sõna. Lõpuks helistas notar kella ja kutsus oma kirjutaja.

«Torrance,» ütles ta tollele, «see tuleb teil veel täna õhtuks puhtalt ümber kirjutada. Kui kirjatööga valmis saate, olge nii kena, pange kübar pähe ning tulge selle isanda ja minuga kaasa, teid võib tunnistajaks tarvis minna.»

«Söör,» hüüdsin ma, kui kirjutaja oli läinud, «te siis ikka riskite?»

«Paistab niimoodi jah,» muheles notar ja valas oma klaasi täis. «Aga aitab nüüd ametiasjadest. Torrance'it nähes tuli mul meelde väike nali, mis juhtus mõni aasta tagasi. Pidin kohtuma Torrance'iga Edinburgh' teeristil. Kumbki läks omi asju ajama, ja kui kell neli sai, oli Torrance jõudnud nii sügavale klaasipõhja vaadata, et ei tundnud enam oma

isandat, mina jälle olin prillid koju unustanud ja, ausõna, olin ilma nendeta nii pime, et ei tundnud oma kirjutajat ära!» naeris mister Rankeillor südamest.

Möönsin, et see oli üpris lõbus lugu, ja naeratasin viisakalt. Mind pani aga imestama, et notar kogu õhtupooliku ikka ja jälle sama loo juurde tagasi tuli: uute üksikasjade ja naerupursetega ilustades jutustas ta seda ikka uuesti ja uuesti, nii et ma lõpuks üsna segadusse sattusin ja mul tema pärast päris piinlik hakkas.

Alaniga kokkulepitud aja lähenedes lahkusime majast, mina mister Rankeilloriga käe alt kinni ja Torrance taga,

190

ümberkirjutatud dokument taskus ning pealt kaetud korv käes. Läbi linna minnes jagas notar kogu aeg kummardusi paremale ja vasemale ning ühtelugu peatasid teda isandad, kes talt isiklikes või üleüldistes asjades nõu küsisid — oli näha, kui väga mister Rankeillorist lugu peeti. Lõpuks jõudsime majade vahelt välja ja kõndisime Hawesi võõrastemaja ning muuli suunas. Ma ei suutnud erutuseta ' vaadata kohta, kust mu õnnetused alguse olid saanud. Meenutasin, kui paljud minuga tollal koos olnutest enam plavate kirjas ei seisnud: Ransome, kes oli loodetavasti pääsenud ainult hullemast, Shuan, kes oli läinud sinna, kuhu keegi talle järgneda poleks tahtnud, ja vaesed hinged, kes läksid põhja kbos prikiga. Olin nad kõik üle elanud, prikk kaasa arvatud, ning kõigist raskustest ja ohtudest tervena välja tulnud. Oleksin pidanud siin ainult sügavat tänumeelt tundma, aga ma ei suutnud vaadata seda paika ilma hukkunuid ja läbitehtud õudusi meenutamata ning jubedusvärin käis mul läbi keha.

Niisuguseid radu rändasid mu mõtted, kui mister Rankeillor äkitselt hüüatas, peoga vastu taskut laksas ja naerma puhkes.

«Vaat kus nali!» naeris ta. «Pärast kõike seda, mis ma rääkisin, olen jälle prillid koju jätnud!»

Nüüd oli mulle selge, miks ta oma lugu üldse oli jutustanud, ja et kui tal prillid tõesti kodus olid, siis oli ta nad meelega maha jätnud, et kasutada ära Alani abi ilma ohuta teda edaspidi tunda. See oli Rankeilloril tõesti hästi välja mõeldud: kuidas oleks ta niimoodi, kui asi kõige halvema pöörde oleks võtnud, saanud kindlaks teha mu sõbra isikut või anda tunnistusi minu vastu? Ent ikkagi oli ta juba pikka aega ilma prillideta toime tulnud, oli läbi linna tulles ära tundnud ja kõnelnud üsna mitme inimesega, nii et mul ei olnud kahtlustki, et ta näeb päris kenasti.

Kohe, kui me Hawesi võõrastemajast mööda saime — peremees seisis piipu popsides kõrtsiuksel ja ma panin väga imeks, et ta ei olnud selle ajaga üldse vanemaks läinud —, muutis mister Rankeillor meie mineku korda. Ta saatis mind ette maad kuulama, ise jäi aga Torrance'iga tahapoole. Aeg-ajalt gaeli laulukest vilistades astusin künkanõlvast üles. Siis kuulsin oma suureks rõõmuks vile-viisile vastust ja nägin Alanit põõsa tagant püsti tõusvat. Alanil oli tuju viletsavõitu, ta oli kogu päeva ümbruskonnas ringi luusinud ja Dundasi ligidal õllepoes ainult

191

kehva kõhutäidet saanud. Ent juba mu uusi rõivaid nähes hakkas ta meeleolu paranema, ning kui ma talle rääkisin, kuidas me asjad on edenenud ja missugust osa tal veel mängida tuleb, muutus ta paugupealt endiseks.

«Väga hea mõte,» kiitis Alan, «ja ma pean märkima, et selleks ei oleks sa mitte^ kuskilt kohasemat inimest leidnud kui Alan Breck. Pane tähele — see ei ole niisugune asi,

millega igaüks hakkama saab, selleks on mõistusega meest vaja. Aga mulle näib, et see su notarisaks hakkab juba minu järele igatsust tundma,» lisas ta.

Niisiis hüüdsin ja viipasin mister Rankeillorit, kes üksinda ligi astus. Esitlesin teda oma sõbrale mister Thom-sonile.

«Väga meeldiv teiega tutvuda, mister Thomson,» ütles notar. «Kahjuks olen aga oma prillid koju unustanud ja meie sõber David...» (siinkohal patsutas ta mind õlale) «... võib teile kinnitada, et ilma nendeta olen peaaegu pime. Nii et ärge pahaks pange, kui ma homme teid enam ära ei tunne.»

Seda öeldes arvas mister Rankeillor, et teeb Alanile heameelt, minu mägilasest sõbra edevust võis aga riivata veelgi, tühisema asjaga.

«Jah, söör,» kostis Alan jäiselt, «võib öelda, et sellel pole tõesti tähtsust. Me kohtusime teiega hoopis teisel eesmärgil — selleks, et aidata mister Balfouri õigusi jalule seada — ja mulle tundub, et muud ühist meil ei ole. Teie vabanduse võtan vastu ja leian, et see on täiesti oma! kohal.»

..«Midagi rohkemat ei julgenud ma loota, mister Thomson,» vastas Rankeillor puhtast südamest. «Et me aga teiega oleme selles ettevõtmises peategelased, usun, et lepime omavahel ilusasti kokku. Selleks lubage lahkesti toetuda teie käsivarrele, sest ilma prillideta ei seleta mu silmad selles pimedas enam teed. Teie aga, mister David, leiate ehk seni Torrance'is meeldiva vestluskaaslase. Lubage ainult endale meelde tuletada, et Torrance'il pole mingit tarvidust kuulda ei teie ega ... hm . .. mister Thom-soni seiklustest.»

Nii hakkaski R_dtikeillor Alaniga elavasti juteldes ees astuma, mina ja Torrance tulime tagant järele.

Kui Shaw'de loss paistma hakkas, oli hilisõhtu käes. Kell oli juba kõvasti kümme läbi, ilm oli pime ja lehtedes sabistav tasane edelatuul summutas meie sammud. Ligemale

192

jõudes nägime, et ühestki aknast ei paistnud valgust. Nähtavasti oli mu lell voodis, mis oligi meie ettevõttele õige soodsam. Majast viiskümmend jardi eemal pidasime Veel viimast korda sosinal nõu, notar, Torrance ja mina hiilisime tasahilju ligi ning peitsime end maja nurga taha. Kohe, kui olime jõudnud peitu pugeda, astus Alan avalikult ukse juurde ja koputas.

XXIX peatükk Saabun oma kuningriiki

Alan tümistas hulk aega uksele, aga tema koputamine pani ainult maja ja kogu ümbruse kajama. Lõpuks kuulsin, kuidas aken hiljukesi lahti lükati, ja teadsin, et lell on oma vaatluspostile jõudnud. Napis valguses nägi ta ainult Alani tumedat kogu trepil, kolm tunnistajat talle kätte ei paistnud, nii et ausal inimesel ei tarvitsenud omaenese katuse all midagi karta. Sellest hoolimata uuris lell võõrast tükike aega, ja kui ta siis suu lahti tegi, väreles ta hääles kahtlus.

«Mis see siis olgu!» pahandas ta. «Korralikud inimesed sel ajal ringi ei liigu ja ööhulgustega pole mul pistmist. Mis toob teid siia? Mul on püss.»

«Olete see teie, mister Balfour?» küsis Alan vastu, astus sammu tagasi ja vaatas üles pimedusse. «Olge oma püssiga ^ettevaatlik, need risud kipuvad kergesti lahti minema.»

«Mis teid siia toob ja kes te olete?» päris lell vihaselt.

«Mul ei ole kombeks karjuda oma nime kogu külale,» vastas Alan, «ning see, mis mind siia toob, on juba omaette jutt ja puudutab rohkem teid kui mind. Aga kui te nii väga soovite, võin seda kohe ka tervele ilmale kuulutada.»

«Ja mis see siis oleks?» uuris lell.

«David,» kostis Alan.

«Mis te ütlesite?!» hüüatas lell Ebenezer hoopis muutunud häälel.

«Kas pean teile ka perekonnanime ütlema?» küsis Alan. Järgnes paus, siis lausus lell kõheldes: «Arvatavasti oleks parem teid sisse lasta.»

«Küllap vist,» sõnas Alan, «aga küsimus on selles, kas ma tulen. Kohe kuulete, mis mina asjast arvan. Mina mõt-

len, et me arutame seda küsimust siinsamas trepil — just siinsamas ja mitte kuskil mujal. Tahan, et te taipaksite, et olen niisama kangekaelne kui teiegi ja veel paremast perekonnast pärit.»

Säherdune toonimuutus pahandas lelle, ta seedis seda väheke, siis ütles: «Hea küll, hea küll, olgu nii,» ja sulges akna.

Kuid vanamehel võttis tükk aega, enne kui ta trepist alla tuli, ja veel kauem, kuni ukse lahti sai — arvatavasti kahetses ta igal astmel oma otsust, iga luku ja riivi juures valdasid teda vist uued hirmuhood. Lõpuks kuulsime siiski uksehingede kriiksumist ja mu lell lipsas ettevaatlikult välja. Nähes, et Alan on paar sammu tagasi astunud, istus lell kõige ülemisele trepiastmele, püss laske-valmilt käes.

«Pidage silmas, et mul on püss,» hoiatas ta. «Kui te sammu lähemale astute, olete surmalaps.»

«Väga viisakas vastuvõtt muidugi,» nentis Alan.

«Seda mitte,» vastas lell Ebenezer, «aga kuna võib aimata, kuidas meie jutuajamine jätkub, pean ma igaks juhuks ettevaatlik olema. Ja nüüd, kus me ühise keele oleme leidnud, võite kõnelda, mis asjas te tulite.»

«Noh, teiesugune taiplik mees märkas kindlasti kohe, et ma olen mägismaalt pärit,» alustas Alan. «Minu nimi pole oluline, kuid mu kodukant jääb Mulli saare lähedusse, millest te ehk olete kuulnud. Sealpool läks hiljaaegu mingi laev põhja. Järgmisel päeval pärast laevahukku kõmpis üks mu sugulane mööda randa ja korjas kaldale uhutud laevarusu kütteks. Ta sattus poolsurnud merehädalisele ja tassis tolle koju kaasa. Teiste meeste abiga pisteti too noormees vanasse lagunenud lossi, kus ta on kuni selle ajani mu sõpradele suurt tüli ja kulu teinud. Mu sõbrad on metsikuvõitu mehed ega ripu nii väga paragrahvi küljes nagu mõned teised. Kuulnud, et noormees on kõrgest soost ja teie enese vennapoeg, mister Balfour, palusid nad mind, et teeksin teile väikese visiidi ja peaksin teiega terake nõu. Mul tuleb aga teid kohe ette hoiatada, et kui me mõnes suhtes kokkuleppele ei jõua, siis te noormeest enam ei näe. Sest minu sõbrad,» lisas Alan kuivalt, «ei ole just kõige jõukamal järjel.»

Lell köhatas. «Ega ma Davidist eriti hooligi,» lausus ta siis, «ta ei olnud hea poiss ja mul pole tahtmist vahele segada.»

«Ahaa, mõistan, mille peal te väljas olete,» ütles Alan. «Teesklete, nagu ei hooliks te noormehest, et lunaraha alla kaubelda.»

«Ei,» vastas lell, «kõnelen tõtt. Ma ei tunne poisi vastu huvi ja mingit lunaraha ma maksma ei hakka. Minu poolest võite teha temaga, mis tahate.»

«Tohoo hullu!» imestas Alan. «Veri öeldakse ikka paksem olevat kui vesi! Juba sündsuse pärast ei tohiks te oma vennapoega hüljata, aga kui te seda siiski teete ja sellest teada saadakse, siis olete minu meelest küll kõigest lugupidamisest lahti.» «Ega ma praegugi eriti suure au sees ole,» puikles lell benezer. «Ja ma ei mõista, kuidas see lugu üldse teata-aks võiks saada. Mina juba sellest ei kõnele, ka mitte teie ega teie sõbrad. Nii et ei tasu asjatult aega raisata, kulla mees.»

«Siis kõneleb sellest David ise,» väitis Alan.

«Mismoodi ta seda teha saab?» uuris lell valvsalt.

«Oh, üsna lihtsalt,» vastas Alan. «Mu sõbrad hoiavad teie vennapoega kinni just nii kaua, kuni on väljavaateid tema pealt teenida, kui aga lunarahale enam lootust ei ole, vilistavad nad poisi peale ja lasevad tal lipata, kuhu aga jalad kannavad.»

«Mis minul sellest,» torises vanamees. «Ei see kurvasta mind sugugi.»

«Mina mõtlesin, et kurvastab küll.»

«Ei tea mispärast?» küsis lell Ebenezer.

«Vaat mille pärast, mister Balfour,» hakkas Alan seletama. «Kõige seni kuuldu põhjal on siin ilmselt kaks võimalust: te kas armastate Davidit ja maksate raha, et teda tagasi saada, või on teil mõjuvaid põhjusi teda mitte tagasi tahta ja te maksate meile, et me teda minema ei laseks. Paistab, et esimene oletus ei pea paika — noh, järelikult sobib teine. Väga rõõmustav teada; eks tähenda see kenakest summat nii mulle kui ka mu sõpradele.»

«Ma ei mõista teid,» ühmas lell.

«Ei mõista?» imestas Alan. «Hüva, kuulake siis veel: te ei taha poissi tagasi. Mis te tahate, et me poisiga teeksime, ja kui palju te selle eest maksate?»

Lell ei vastanud, vaid hakkas trepiastmel rahutult nihelema.

«Kuulge, söör!» hüüdis Alan. «Võtke arvesse, et ma olen aadlik ja kannan kuninga nime. Ma ei ole säherdune, kes

195

teie ukse all pikalt lunima hakkab. Te kas annate mulle otsekohe viisaka vastuse, või — Glencoe kõige kõrgema tipu nimel! — ma ajan teid oma mõõga otsa nagu silgu vardasse!»

«Pidage, kulla mees,» hüüdis mu lell püsti karates, «kannatage pisut! Mis teiega on? Olen lihtne inimene, mitte mõni tantsuõpetaja, ja ma olen püüdnud teie vastu nii viisakas olla kui üldse võimalik. Teie toored sõnad teevad teile ainult häbi. Või ajate mind oma mõõga otsa! Ja mina vaatan seda, püss peos, pealt?» urises ta.

«Püss teie vanades kätes on minu peos sädeleva mõõgaga võrreldes nagu part pääsukese kõrval,» kuulutas Alan. «Enne kui teie värisev sõrm päästiku üles leiab, võbeleb mu mõõga käepide teie ribide vahel!»

«Eh, kulla mees, kes sellele vastu vaidleb!» täitus lell kohe. «öelge mulle ainult, mida te soovite, ja küll te näete, et jõuame kenasti kokkuleppele.»

«Õigus, söör,» vastas Alan. «Ma ei soovi muud, kui et asi selge oleks. Ühesõnaga, kas te tahate, et hoiaksime poissi enda juures või et teeksime ta vagaseks?»

«Jumal hoidku!» hüüdis lell Ebenezer. «Jumal hoidku, kes tohib niisuguseid sõnu suhu võtta!»

«Kas hoida teda edasi või teha vagaseks?» kordas Alan.

«Hoidke edasi, hoidke edasi,» oigas lell. «Ilma verevalamiseta, palun teid!»

«Hüva, nagu soovite,» kostis Alan, «aga see läheb teile kallimaks.»
«Kallimaks?» vingus lell. «Kas olete siis nii kergesti valmis oma hingele kuritegu võtma?»
«Nooh, kuritegu on ta mõlematpidi nagunii,» vastas Alan. «Tapmine on aga hõlpsam, kiirem ja kindlam. Poissi enda juures pidada on tülikas — raske ja väga tülikas.»
«Tahaksin, et te teda siiski enda juures edasi peaksite,» ütles lell. «Ma ei ole eales kõlblalt teelt kõrvale astunud ega hakka seda tegema ka ühe metsiku mägilase meele-heaks.»
«Ah, kui üliväga õiglane süda teil on!» irvitas Alan.
«Olen põhimõtetega inimene,» vastas lell Ebenezer, «ja kui mul tuleb selle eest maksta, eks ma siis maksa. Peale selle unustate, et poiss on ikkagi mu vennapoeg,» lisas ta veel.
«Hüva on, hüva pn,» nähvas Alan, «aga nüüd hinna juurde. Mul ei ole kerge kohe õiget summat nimetada.

kui ma enne mõnd üksikasjakest ei tea. Näiteks huvitab mind kõigepealt, mis te Hoseasonile maksite, kui te poisist esimene kord lahti püüdsite saada.» «Hoseasonile!» hüüatas lell kohkunult. «Mille eest?»
«Davidi röövimise eest,» vastas Alan.
«Vale, kõige alatum vale!» karjus mu lell. «Teda pole kunagi röövitud. See, kes seda ütles, valetas teile suu sisse. Röövitud? Teda pole kunagi röövitud!»
«Et poiss ära pääses, ei saa süüks panna ei teile ega minule,» sõnas Alan, «ega ka Hoseasonile, kui tema juttu üldse uskuda.»
«Mida te tahate sellega ütelda?» karjus Ebenezer. «Kas Hoseason kõneles teile?»
«Sa vana lurjus, kust ma siis muidu teaksin!» hüüdis Alan vastu. «Oleme Hoseasoniga osanikud, teeme tulu pooleks. Näete siis ise, mis kasu te valetamisest saate. Ja ma pean ütlema, et tegite väga lollisti, kui selle meremehe ninapidi oma isiklike asjaajamiste ligi lasksite. Mis sest enam taga nutta: mis tehtud, see tehtud, ja sööge nüüd oma suppi ise! Küsimus on selles, kui palju te talle maksite.»
«Kas ta ütles teile?» päris lell. «See on minu asi,» vastas Alan.
«Hästi, ma ei hooli sellest, mis tema ütles,» jätkas lell, «nagunii ta valetas. Jumalatõsi on, et andsin talle kakskümmend naela. Aga et päris aus olla — sellele lisaks pidi ta saama veel raha poisi müümisel Carolinas. Seda pidi tulema juba palju suurem summa, aga mitte enam minu taskust.»
«Tänan teid, mister Thomson. Mulle piisab täielikult,» ütles notar esile astudes ning lisas üliviisakalt: «Tere õhtust, mister Balfour!»
«Tere, lell Ebenezer,» ütlesin mina.
«Kena õhtu täna, mister Balfour,» tervitas teda Tor-rance.
Lell ei lausunud musta ega valget, laskus ainult sinnasamasse ülemisele astmele istukile ja põrnitses meid kui kivikuju. Alan napsas talt püssi, notar võttis vanamehel käe alt kinni, tõstis ta üles ning talutas kööki, meie kõik" järel. Notar Rankeillor aitas lelle kolde kõrvale toolile. Tuli koldes oli kustunud ja kööki valgustas ainult luga-tahiga küünal.
Jälgisime hulk aega lell Ebenezerit, süda kõigil tulvil

võidurõõmu, millesse segunes ka veidi kaastunnet häbistatud vanakese vastu.

«Nonoh, mister Ebenezer,» lohutas teda notar, «ärge's nii norgu ka jääge — luban teile, et meie nõudmised ei ole liiga suured. Kõigepealt andke aga võti ja Torrance toob pudeli veini teie isa keldrist, et seda sündmust pühitseda.»

Siis pöördus ta minu poole ja võttis mu käe: «Mister David, soovin teile uues elus kõike head ja palju õnne, mille te minu arvates olete täiesti ära teeninud.»

Alanile lausus Rankeillor naljatamisi: «Õnnitlen teid, mister Thomson, ajasite asja väga osavasti. Üks seik lipsas mul siiski kõrvust mööda: kas teie nimi oli James, Charles või George?»

«Miks peaks see olema üks nendest kolmest, söör?» küsis Alan ennast sirgu ajades, otsekui oleks ta ohtu haistnud.

«Ainult sellepärast, söör, et te mainisite kuninga nime,» vastas Rankeillor. «Kuna meil pole iialgi Thomsoni-nimelist kuningat olnud, oletasin, et vihjate järelikult oma eesnimele.»

Alanit tabas see torge kõige hellemasse kohta ja ma pean tunnistama, et ta võttis seda väga tõsiselt. Ta ei vastanud sõnagi, kõndis kõige kaugemasse nurka, istus ja mossitas omaette. Alles siis, kui ma talle järele läksin, käe sirutasin ja teda tänasin, öeldes, et meie ettevõtte õnnestumise eest olen kõige rohkem tänu võlgu temale, naeratas ta ühe suunurgaga ning nõustus lõpuks meie seltsi tulema.

Selleks ajaks põles juba koldes tuli, veinipudel oli lahti tehtud ja korvist maitsev õhtueine välja otsitud. Võtsime Torrance'i ja Alaniga laua taga istet, notar läks aga mu lellega kõrvalruumi nõu pidama. Sinna sulgesid nad ennast umbes tunniks ajaks, jõudsid lõpuks kiiduväärsele kokkuleppele ja me surusime lellega asja vormiliseks kinnituseks teineteisel kätt. Kokkuleppele vastavalt kohustus mu lell rahuldama Rankeillori nõudmised asjasse sekkumise eest ning maksma mulle täpselt kaks kolmandikku Shaw'de aastasissetulekust.

Nii nagu vanas laulus, oli kerjuspoisist lõpuks prints saanud. Kui ma tol ööl köögis kirstudele magama heitsin, olin rikas ja lugupeetud mees. Alan, Torrance ja Rankeillor norskasid oma kõval asemel, ent mind, kes ma olin

veetnud lugematuid öid lageda taeva all, poris ja kivide otsas, sageli nälja näpistada ja surmahirmu ahistada, vapustas asja õnnelik lõpp rohkem kui varasemad katsumused ning ma lamasin unetult kuni koiduni. Vahtisin koldekuma laes ja tegin tulevikuplaane.

XXX peatükk Hüvasti!

Minuga olid asjad nüüd ühel pool, kuid mul oli tarvis veel hoolitseda Alani eest, kellele ma nii palju tänu võlgu olin, ka rõhus mind mõte mõrvast ja Gleni Jamesist. Pihtisin mõlemast murest Rankeillorile, kui me järgmisel hommikul kella kuue ajal Shaw'de lossi ees edasi-tagasi kõndisime, pilk puhkamas lõputult laiuvatel põldudel ja metsadel, mis olid olnud mu esivanemate omad ja kuulusid nüüd minule. Isegi nendest süngetest asjadest kõneldes libises mu pilk rõõmsalt üle väljade ja mu süda hüppas uhkusest.

Alani suhtes oli notar minuga täiesti ühel meelel: ükskõik kui suur risk ka ei olnud, olin kohustatud oma sõbra üle piiri aitama. Gleni Jamesi küsimuses oli aga tema seisukoht erinev.

«Üks asi on mister Thomson ise,» ütles ta, «hoopis teine aga tema sugulased. Ma ei tea küll kõiki fakte, kuid oletan, et keegi kõrge aadlik — võime teda nimetada näiteks A.

h.[13] — tunneb tolle isiku vastu mõningat huvi ja arvatavasti isegi mitte sõbralikel ajenditel. Too A. h. on kahtlemata väga õilis inimene, kuid timeo qui nocuere deos[14], mister David. Kui te vahele segate ja püüate ära hoida tema kättemaksu, siis pidage meeles, et on olemas võimalus takistada teid tunnistamast, see on — teid ennast süüpinki pista. Seal oleksite niisamuti pigis nagu mister Thomsoni sugulanegi. Võite muidugi väita, et olete süütu, kuid teine mees seal on ju ka süütu! Oodata aga otsust mägismaa tüli asjus mägismaa kohtult mägismaa kohtunikuga eesotsas tähendaks oodata otseteed võllasse saatmist.»

199

Olin ka ise samamoodi arutlenud ega olnud paremat vastust leidnud. Manasin siiski ette kõige naiivsema näo ja küsisin:

«Nii et minul, söör, tuleb ikkagi ennast üles puua lasta?»

«Kulla poiss,» hüüatas Rankeillor, «minge jumala rahus ja tehke, mida õigeks peate! Rumal mõeldagi, et minu aastates mees soovitab teil valida ohutumat, aga häbivääр-semat väljapääsu, — võtan oma nõuande vabandades tagasi. Minge ja tehke, nagu peate tarvilikuks, ja kui muidu ei saa, laske end puua nagu aumees. Elus võib hal-vemaidki asju ette tulla kui poomine.»

«Mitte just palju, söör,» vastasin muiates.

«Otse vastupidi,» hüüdis notar, «vägagi palju! Et näiteid mitte kaugemalt otsida — teie lellel oleks kümme korda parem viisakalt võllas kõlkuda.»

Seepeale pöördus ta ikka veel väga erutatult (ilmselt oli talle mu vastus meeldinud) majja tagasi ja kirjutas kaks kirja, ise samal ajal selgitust andes.

«See on mu pangale, Briti Lõuendikompaniile,» seletas ta, «et nad teile krediiti aimaksid. Pidage nõu mister Thomsoniga, tema teab, mida on tarvis, ja teie saate selle krediidi abil muretseda vajamineva. Usun, et hoiate oma varandust hoolega, ent kui sõbral on säherdusi sekeldusi nagu praegu mister Thomsonil, tuleks pigem raha lahedasti liikuma panna. Tema sugulase suhtes oleks kõige parem, kui te ülemprokuröri üles otsiksite, talle kogu loo jutustaksite ja ennast tunnistajaks pakuksite. Iseküsimus on, kas ta pakkumise vastu võtab ja sellest A. h-le teatab. Selleks et te ülemprokuröri jaoks hea soovituse saaksite, annan teile kaasa kirja teie nimekaimule, austatud mister Balfourile Pilrigist, mehele, keda ma väga hindan. On parem, kui teid esitleb inimene, kes teiega sama nime kannab, pealegi peetakse Pilrigi isandast kohtumeeste hulgas lugu ja ta on heas kirjas ka ülemprokuröri juures. Teie asemel ma ülemprokuröri üksikasjadega ei tüütaks, ja mulle tundub, et ka mister Thomsonit mainida oleks täiesti ülearune. Püüdke kõiges jäljendada mister Balfourit, ta on väärt eeskuju, ning olge ülemprokuröri juures äärmiselt ettevaatlik. Aidaku teid kõigis neis asjades jumal, mister David!»

Seepeale jättis ta hüvasti ja hakkas koos Torrance'iga Queensferry suunas astuma, meie aga Alaniga pöörasime otsad Edinburgh' poole. Kuni me väravapostidest ja lõpetamata

200

värava vahimajakesest mööda läksime, heitsime aeg-ajalt pilgu tagasi mu esivanemate eluasemele. Seal ta seisis, suur ja kõle, ainsagi suitsuvineta, nagu poleks majas üldse inimesi elanud, ainult ühest ülemisest aknast paistis öömütsi tutt, see vilksatas üles-alla ja edasi-tagasi nagu jänese pea puurivarbade vahel. Mind ei võetud rõõmuga vastu, kui ma

[13] Argylli hertsog.
[14] Kardan neid, kes jumalaid kiusavad (lad. k.).

tulin, ega koheldud lahkesti, kui ma seal viibisin, — vähemalt jälgiti nüüd huviga, kuidas ma lahkun.

Astusime Alaniga õige aegamööda, polnud meil tahtmist ei käia ega kõnelda. Meid mõlemat ängistas mõte, et lahkumine on ligi, ning möödunud päevade meenutamine tegi meile haiget. Rääkisime hoopis sellest, mis meil on tarvis veel teha. Otsustasime, et Alan jääb siiasamasse lähikonda, varjab end kus juhtub, kuid kord päevas tuleb kindlaksmääratud paika, et ma kas isiklikult või käskjala kaudu temaga ühendusse saaksin astuda. Mina pidin aga otsima üles täiesti usaldatava advokaadi, Appinist päri-neva Stewarti. Tolle mureks pidi jääma sobiva laeva leidmine ja Alani turvalise ärasõidu korraldamine. Asjalik jutt räägitud, ei leidnud me justkui enam sõnu. Katsusin küll nalja heita Alanit mister Thomsoniks kutsudes, tema jälle omakorda mind mu uute hilpude ja mõisa pärast nokkides, kuid selge oli, et pigem pakitsesid meil kurgus pisarad.

Tulime kõrvalteed kaudu üle Costorphine'i künka, ja kui me jõudsime paika, mida Tänuliku Ränduri Puhkepaigaks kutsutakse, ning vaatasime alla Costorphine'i rabadele, taamal paistvale linnale ja selle keskel kõrguvale kindlusele, peatusime mõlemad, sest teadsime, et siin lähevad meie teed lahku. Alan kordas mulle veel kord kokkulepitut: advokaadi aadressi, kellaaega, millal Alanit iga päev võis leida, ja märguannet, millele ta pidi vastama, ükskõik kes teda siis ka otsima ei tulnud. Andsin talle kogu oma raha (gini või kaks, mis ma Rankeillorilt olin saanud), et ta seni nälga ei jääks, ning seejärel seisime ja vaatasime vaikides alla Edinburgh' poole.

«Noh, jääme siis nägemiseni,» ütles Alan ja ulatas vasema käe.

«Nägemiseni,» kohmasin mina, surusin kergelt ta kätt ja astusin künkanõlvast alla.

Hüvasti jättes ei vaadanud me teineteisele otsa, ka ei heitnud ma ühtegi pilku tagasi, kuni Alan veel näha oli. Aga edasi linna poole vantsides tundsin end nii üksikuna

Ja mahajäetuna, et oleksin hea irieelega tee veerde tamme alla maha istunud ning sülelapsena nutta tihkunud.

Keskpäev oli juba kätte jõudmas, kui ma Läänekirikust ja Heinaturust mööda sammusin ja linnatänavatele jõudsin. Ehituste tohutu kõrgus, mis kümne-viieteistkümne korruseni ulatus, kitsad võlvialused, mis järjest rahvast välja lasksid, kaubad kaupmeeste akendel, lärm ja lõputu liikumine, vastikud lõhnad ja kaunid riided ning tuhat teist pisiasja, mida nagu märkidagi ei oska, lõid mind hämmastusest juhmiks, nii et lasksin end rahvamassil kaasa viia. Kogu aeg olid mu mõtted Äiani juures Tänuliku Ränduri Puhkepaigas ja kogu aeg — kuigi te muidugi arvate, et ma ju ei saanudki muud kui ainult pärani silmi kõiki neid uhkeid uudisasju vahtida — näris mind südametunnistuse-piin või tundmus, et midagi on viltu.

Niimoodi rahvahulgas triivides sattusin lahke saatuse soovil otse Briti Lõuendikompanii panga ukse alla.

Nüüd, kus Davidil on juba pärandus peaaegu käes, leiab jutustaja, et oleks õige aeg temaga hüvasti jätta. Alani pääsemisest, sellest, mis mõrva suhtes ette võeti, ja paljudest teistest huvipakkuvatest üksikasjadest kuulete ehk kunagi hiljem. Igatahes sõltub see juba lugejate soovist. Jutustaja ise on küll kiindunud nii Alanisse kui Davidisse ja veedaks meeleldi nende seltsis veel palju päevi, kuid võib-olla ei jaga teised tema tahtmist. Seda kartes, aga püüdes ühtlasi vältida kaebusi, et lugeja uudishimu on rahuldamata jäetud,

ruttab ta kinnitama, et sõprade käsi käib edaspidi hästi selle sõna kõige laiemas mõttes. Mis nendega ka ei juhtuks, alati astuvad nad üles ausalt, ja kui neil ka midagi nurjub, siis igatahes mitte nende endi süü läbi.

CATRIONA

Pühendus

kõrgema kohtu advokaadile Charles Baxterile

Mu kallis Charles, järjejuttude saatus on juba kord selline, et nad ootajaile tavaliselt pettumuse valmistavad, ja minu David, kelle me pikaks ajaks Briti Lõuendikompanii panka jätsime, peab arvestama, et teda taasilmumisel võidakse tervitada vilekooriga või koguni loopida kõigega, mis aga kätte juhtub. Ent meie endi avastusrõõmsaid päevi meenutades ei kaota ma päriselt lootust. Meie kodulinna peab olema jäänud ka teistsuguseid võrseid: mõni pikakoivaline tulipäine nooruk unistab ehk samu unistusi ja longib samu radu, mida meie paljude aastate eest, ning temale saab osaks rõõm, mis oleks pidanud kuuluma meile, — astuda piki nimesiltidega tänavaid nummerdatud majade vahel David Balfouri jälgedes, tunda ära Dean ja Silvermills ja Broughton ja Hope Park ja Pilrig ja vaene vana Lochend (kui see ikka veel püsti seisab) ja Figgate Whins (kui mõni neist järel peaks olema), või matkata pikemal õppevaheajal koguni Gillane'i või Bassi. Võib-olla lähevad tal silmad lahti nägemaks paljusid kadunud sugupõlvi ja ta hakkab üllatusega vaagima ka enese väärtuslikku või väärtuseta elusaatust.

Teie elunete ikka — nagu siis, kui Teid esimest korda kohtasin, või siis, kui Teid viimast korda nägin — tolles auväärses linnas, mida ma südamepõhjas igavesti oma koduks pean. Olen jõudnud isegi selleni, et pildid ja mälestused noorusest mind jälitama on hakanud. Mu nägemustes võtab vahel kuju ka mu isa noorus ja tema isa oma, ning mu vaimusilma eest liigub pisarate ja naeru saatel mööda terve sugupõlvede voog seal Põhjas, kust üks juhuslik hoovus mind nendele kaugetele saartele on heitnud. Ning imetlusega langetan ma pea saatuse imeväärsete teede ees.

R.L.S.

Vailima, Upolu, Samoa, 1892,

204

Kokkuvõte

David Balfouri varasematest seiklustest, nagu need on kirja pandud romaanis «Röövitud»

. Vennad Alexander ja Ebenezer Balfour Shaw'de mõisast, mis asub Ettrick Forestis Cramondi lähedal, armuvad ühte ja samasse tütarlapsesse. Kuna neiu valib vanema venna, Alexanderi, lepivad vennad kokku, et Alexander saab tüdruku, Ebenezer aga hüvituseks perekonna mõisa. Alexander kolib oma noorikuga Essendeani, kus nad elavad väga tagasihoidlikult: Alexander teenib leiba külakooliõpeta-jana. Seal sünnib nende ainus laps„ poeg David Balfour, selle loo kangelane. David kasvab üles, ilma et teda vanasse perekonnatülisse pühendataks, ka ei tea ta midagi oma õigustest mõisale. Veel enne kaheksateistkümnendat eluaastat kaotab ta mõlemad vanemad ning saab pärandu-seks ainult isa kirja, mis on adresseeritud lell Ebenezerile. Kirja annab noormehele üle

Essendeani kirikuõpetaja mister Campbell. David läheb seda kätte viima ja leiab oma ihnurist lelle elamas lastetuna Shaw'de lossis. Lell võtab poisi ebasõbralikult vastu; et tal enesel ei õnnestu vennapoega surma saata, laseb ta kapten Hoseasonil meelitada noormehe «Covenanti» pardale, mis alustab teekonda Carolinasse, kus poiss kavatsetakse istandusse orjaks müüa. Kuid juba teekonna alguses, Minchi väinas, sõidab prikk otsa paadile, mis läheb põhja. Paadist pääseb ainsana eluga ja võetakse «Covenanti» pardale mägismaa aadlik Alan Breck Stewart, kes on pärast neljakümne viienda aasta sündmusi kodumaalt välja saadetud. Alani ülesandeks on oma klanni liikmetelt, Appini Stewartitelt, kogutud rendi kättetoimetamine Prantsusmaal pagenduses viibivale pealikule Ardshielile. Saanud teada, et Alanil on kulda ühes, kavatseb Hoseason oma meestega Alani tappa ning kulla endale võtta, kuid David, keda samuti salanõusse pühendatakse, hoiatab Alanit ja lubab teda aidata.

205

Kindlustanud end kaptenikajutis, saavutavad värsked sõbrad tänu Alani vahvusele ning vehklemisoskusele ründajate üle võidu, tappes või haavates rohkem kui pooli meeskonnaliikmeid. Selle tõttu ei saa kapten Hoseason enam merereisi jätkata, ta jõuab Alaniga kokkuleppele, lubades viimase maale panna niisuguses kohas, kust Alanil on kõige hõlpsam jõuda oma kodukanti Appinisse. Sellist paika otsides jookseb aga «Covenant» karile ja vajub Mulli saare juures põhja. Laeval olijad päästavad ennast, kuidas keegi saab. Davidi kannavad lained Earraidi saarele, sealt pääseb ta Mullile ning jätkab teekonda jalgsi läbi Mulli saare. Sedasama teed on läinud ees Alari ning jätnud Davidile sõna, et noormees tuleks Appinisse, Alani sugulase James Stewart Gleni juurde. David rändab kohtumispaiga poole ning jõuab Appinisse samal päeval, kui sinna saabub kuninga volinik Colin Roy Campbell Gle-nure'ist, kes tuleb koos punakuubedega rentnikke Ardshielile kuulunud maalt välja ajama. David juhtub pealt nägema, kuidas Glenure lähedasest metsast lastud kuuli läbi surma saab. Kuigi David hakkab tundmatut mõrvarit kohe taga ajama, peetakse teda mõrva kaasosaliseks ja ta peab ise põgenema. Varsti ühineb temaga Alan Breck, kes ei olnud ise küll tulistaja, kuid luuras sealsamas ligidal. Mõlemal tuleb nüüd ennast jälitajate eest varjata, sest mõrva ümber lüüakse kõva lärmi. Süüdi arvatakse olevat James Stewart Glen, juba varem lindpriiks kuulutatud Alan Breck ja keegi tundmatu noormees, kes pole keegi muu kui David Balfour. Põgenike peade eest lubatakse kõrget tasu ja ümbruskond on sõduritest üle ujutatud. Põgenemistee viib sõbrad Aucharnisse James Stewarti juurde ja Cluny Macphersoni Puuri. Davidi haiguse tõttu peatuvad nad veel Duncan Dhu Maclareni juures, kus Alan võistleb torupillipuhumises Rob Roy poja Robin Oigiga. Elanud läbi palju ohte ja katsumusi, jõuavad sõbrad lõpuks mägismaa piirile, Forthi äärde. Kartes arreteerimist, ei julge nad siiski üle silla minna, vaid veenavad Limekilnsi kõrtsmiku tütart Alison Hastie't neid öö varjus paadiga teisele kaldale viima. Siin läheb Alan jälle peitu, David aga otsib üles mister Rankeillori, notari, kes oli varem Ebenezer Balfouri usaldusmeheks olnud. Notar asub kohe Davidi poolele ja mõtleb välja kavala plaani: Alani abiga sunnitakse Ebenezer Balfourit oma vennapoega Shaw'de mõisa pärijaks tunnistama, oma eluajal aga maksma noormehele

206

korrapäraseIt kenakese summa mõisa sissetulekutest

Saanud niimoodi kätte oma õiguse, kavatseb David Balfour minna Leydem ülikooli haridust täiendama. Kuid kõigepealt tuleb tal maksta lõivu sõprusele: aidata Alanil

lankuda Šotimaalt, ja südametunnistusele: tõestada Gleni Jamesi süütust, kes istub vanglas ja ootab Appini mõrva pärast kohut.

I osa Ülemprokurör

I peatükk Kerjuspoisist printsiks

Augustikuu kahekümne viiendal päeval aastal 1751, umbes kell kaks pärast lõunat astusin mina, David Bal-four, välja Briti Lõuendikornpanii uksest. Minuga koos tuli käskjalg, kes kandis rahast rasket reisikotti, ja mitmed firma eestseisjad kummardasid mulle jumalagajätuks kontoriustelt. Alles kaks päeva tagasi, veel eile hommikulgi olin ma olnud kerjus tee veeres, seljas närud, taskus viimased veeringud, kaaslaseks süüdimõistetud mässaja, ja mu pea eest oli välja kuulutatud tasu: mind süüdistati mõrvas, millest kõneles kogu maa. Tänaseks olin ma kätte võitnud väärika positsiooni, olin rikas maavaldaja, panga-käskjalg kandis mu kulda, taskus olid mul soovituskirjad, ja nagu rahvasuu ütleb — kõik teed olid minu ees lahti.

Suurest vaimustusest lausa lendu tõusmast takistasid mind kaks asjaolu. Esimene oli raske ja ohtlik ettevõte, mis mind vee! ees ootas, teine aga koht, kus viibisin. Pärast rabalohkusid, liivaseid merekaldaid ja vaikseid kolkakülasid, millega olin seni harjunud, oli suur sünge linn ja säärane hulk lärmakalt liikuvat rahvast mulle üsna võõras. Eriti hämmastas mind linlaste tunglemine. Ilmselt oli Rankeillori poeg lühikest kasvu ning kleenuke noormees: tema rõivad rägisesid mul seljas — selge, et neid kandes poleks mul kõlvanud käskjalast eespool käia. Kui ma oleksin seda teinud, oleks minu peale näpuga näitama ja (mis minu olukorras veel halvem) minu vastu huvi tundma hakatud. Otsustasin, et pean hankima endale uued rõivad, seni aga kõndima käskjala kõrval, koguni tema käevangus, nagu oleksime head sõbrad.

208

Luckenboothis ostsin ühest poest endale kõik vajaminevad esemed — mitte liiga uhked, sest ma ei tahtnud sugugi sarnaneda printsiks saanud kerjusega, vaid lihtsalt nägusad ja heast materjalist asjad; et teenrid minusse lugupidamisega suhtuksid. Siis astusin sisse relvameistri juurde, et hankida lame mõõk, mida mu seisus nõudis. Relvaga varustatult tundsin end kohe turvalisemana, kuigi nii armetu käsitsemisoskuse puhul lisas see sõjariist ehk hoopis ohtu. Käskjalg, kellel oli loomulikult rohkem kogemusi, pidas mu varustust vägagi sobivaks.

«Ei midagi jalustrabavat,» märkis ta, «lihtsad ja viisakad rõivad. Mõõk on muidugi kah seisusekohane, aga mina oleksin teie asemel oma rahale parema koha leidnud.» Ja ta soovitas mul osta talveks soojad püksid ühelt Karjavärava-taguselt kaubanaiselt, kes oli ta enda sugulane ja pidi erakordselt vastupidavaid säärekatteid kuduma.

Minul aga oli pakilisemaidki asjatoimetusi. Siin ma nüüd olin selles vanas sünges linnas, mis nägi välja täpselt nagu küülikutarandik — mitte ainult asukate arvukuse, vaid ka oma keeruliste käikude ja urgude poolest. Kindlasti ei suutnud võõras säherduses kohas isegi sõpra ega tuttavat "les leida. Inimesed elasid nendes kõrgetes majades nii üksteise otsas, et kui otsija ka juhuslikult õigele hoovile attus, võis tal kuluda teinekord veel terve päev, enne kui a õige ukse kätte leidis. Sellepärast oli kombeks palgata kohe teejuht või saatjapoiss, nagu sellist noormeest siin hüüti, kes viis teid, kuhu vaja, ja kui

saite asjad aetud, tõi teid jälle peatuspaika tagasi. Kuid teejuhid, kes pidevalt seda tööd tegid ning iga maja ja inimest hästi tundsid, moodustasid siin otsekui nuhkide vennaskonna. Mister Campbelli käest olin kuulnud, kuidas nad isekeskis uudiseid vahetavad ja missuguse innuga nina palkaja asjatoimetustesse topivad; nad olid politseile silmadeks ja kõrvadeks. Minu olukorras oleks väga arutu olnud sellist nuhki sappa saada. Mul oli teha kolm käiku, kõik äärmiselt tarvilikud. Pidin külastama oma sugulast mister Balfourit Pilrigis, advokaat Stewartit, kes oli Appini rahva usaldusmees, ja Sotimaa ülemprokuröri, Prestongrange'i eskvaierit William Granti. Visiit mister Balfourile ei võinud mind kompromiteerida, pealegi asus Pilrig linnast väljas. Lootes omaenese headele jalgadele ja šoti keelele, arvasin ta ise kätte leidvat. Ülejäänud kahega oli aga lugu teisiti.

209

Appini mõrva ümber löödava lärmi tõttu oli käik Appini rahva usaldusmehe juurde mitte ainult ohtlik, vaid ka äärmiselt vasturääkiv järgmisele visiidile. Ülemprokurör Grantiga ootas mind ees nagunii juba küllalt ebameeldiv vestlus; kui ta aga oleks kuulnud, et tulen otsejoones Appini advokaadi mant, oleks see fakt vaevalt mu enese seisukorda parandanud, sõbra Alani oleks aga võib-olla hukatusse saatnud. Mulle ei meeldinud sugugi jätta muljet, nagu jookseksin kaasa nii jälitatavate jäneste kui ka küttivate koertega. Seepärast otsustasin teha kõigepealt asjad klaariks mister Stewarti ning jakobiitidega ja kasutada selleks pangakäskjala abi. Kuid vaevalt olin talle aadressi öelnud, kui hakkas vihma tibutama. Sadu ei olnud suur, ent minu uute rõivaste pärast pidime ühes põiktäna-vas või siseõue viivas võlvialuses varju otsima.

Et mulle kõik siin uudiseks oli, astusin paar sammu edasi. Kitsas sillutatud käik laskus järsult allapoole. Mõlemat kätt kõrgusid määratu suured majad — ikka korrus korruse otsas üles pilvede poole. Päris üleval paistis majade vahelt lapike taevast. Selle põhjal, mis ma akendest sisse piiludes nägin, samuti ustest sisse-välja käivate inimeste järgi võis arvata, et siin elab kõige auväärsem rahvas — üldse tundus mulle see paik põnev nagu mõnes jutus.

Uudistasin ikka veel pärani silmi, kui selja tagant kostis fikki hoogsarütmilisi samme ja terase kilksumist. Pöördusin kohe ringi ja nägin relvis sõdurite salka ning nende keskel pikakasvulist ülekuues meest. Vahialune kõndis pisut kühmus, tema kõnnak oli ühtaegu suursugune, aga seejuures ka aupaklik ja meeldida püüdev. Kõndides liikusid mehe käed kaasasündinud graatsiaga ja tema ilusal näol oli kaval ilme. Arvatavasti silmas ta mind, kuid tema pilku ma ei tabanud. Kogu protsessioon läks minust mööda suure siseõue servas asuva hoone juurde. Ukse avas kenas livrees teener, kaks sõdurpoissi viisid vangi majja, teised jäid püssidega välja ootama.

Linnatänavail ei saa midagi juhtuda, ilma et kokku ei koguneks tervet hulka uudistajaid ja lapsi. Nii juhtus ka nüüd, kuid suurem osa rahvast läks kohe laiali, kohale jäi vaid kolm inimest. Üks nendest oli näitsik, riides nagu daam, peas Drummondi värvidega kübar; tema kaaslased (pigem küll saatjad) olid aga näruseis rõivais noormehed, kelle sarnaseid olin oma mägismaarännakul kohanud kümnete

210

kaupa. Nad kõnelesid kolmekesi omavahel gaeli keelt => tänu Alanile pakkus see minugi kõrvadele naudingut, ihkki vihm oli juba üle ning käskjalg mind käisest sikutas, usin hoopis vestlejaile ligemale, et nende juttu kuulata. Noor daam sõitles oma saatjatega, nood aga palusid lipitsedes vabandust: oli ilmne, et tütarlaps oli pealiku perekonnast.

Kõneldes tuhnisid kõik kolm hoolega taskutes, ja niipalju kui mina taipasin, seisis asi veerandis pennis. Muigasin, nentides veel kord, kuidas kõigil mägilastel on ühtemoodi üllad kombed, aga tühjad taskud.

Tüdruk juhtus korraks ringi pöörduma ja ma nägin teda näost näkku. Ei ole midagi imelisemat sellest, kuidas noore naise nägu mehele mällu sööbib ja sinna püsima jääb, ilma et mees oskaks öelda, mis selle põhjuseks võiks olla; talle lihtsalt tundub, et on seda näokest alati ihalenud. Tütarlapsel olid suured säravad silmad nagu tähed ja kül-

Iap needki mulle muljet avaldasid, aga kõige selgemini jäi ikkagi meelde ta suu, huuled, mis olid pöördudes veidi paokil. Ükskõik mis siis ka põhjuseks ei olnud, seisin seal ja põrnitsesin teda nagu juhm. Tüdruk jälle polnud aimanud, et keegi nii lähedal seisab, ja ta silmitses mind pisut kauem ning vahest ka uudishimulikuma pilguga kui päriselt sünnis.

Mu külapoisipeast vilksas läbi mõte, et ta ehk imetleb mu uusi rõivaid, ja ma läksin juuksejuurteni punaseks. Arvatavasti tegi tüdruk mu punastamisest omad järeldused, igatahes läks ta oma saatjatega sügavamale siseõue ja nad jätkasid vaidlust, millest ma enam sõnagi ei kuulnud.

Olin varemgi tüdrukuid imetlenud, ehkki mitte kunagi neist nii äkitselt vaimustusse sattunud; ka oli mulle neil puhkudel omane pigem varju tõmbuda kui esile trügida, sest kartsin kangesti, et naissugu võiks mind narriks teha. Lugeja muidugi mõtleb nüüd, et seda enam oli mul praegu põhjust senist joont hoida — olin ju näinud seda tütarlast tänaval järgnemas vangile, pealegi olid temaga koos kak? äärmiselt närust ja ebaväärika väljanägemisega mägilast. Ent asjal oli veel üks konks juures: kahtlemata mõtles näitsik, et tahtsin oma nina tema saladustesse toppida. Uued rõivad seljas, mõõk puusal ja väike varandus värskelt käes, ei saanud ma sellega leppida. Äsja printsiks saanud kerjuspoiss ei talunud säherdust solvamist, vähemalt mitte sellelt noorelt daamilt.

Seepärast astusin talle järele ja võtsin kübara peast nii kauni kaarega kui suutsin.

«Armuline preili,» ütlesin tütarlapsele, «pean oma kohuseks teile teatada, et ma ei oska gaeli keelt. Kuulasin küll teie juttu pealt, sest mul on sealpool mägismaa piiri sõpru ja

selle keele kõla meeldib mulle. Mis aga teie eraasjadesse puutub, siis oleksin nendest ehk rohkem aimu saanud, kui oleksite pruukinud kas või näiteks kreeka keelt.»
Tütarlaps noogutas jahedalt ja napilt.
«Mis selles siis halba?» ütles ta üsna puhtas inglise keeles, mille kerge aktsent veelgi meeldivamaks muutis. «Ka kass võib kuningale otsa vaadata.»
«Ma ei kavatsenud teid solvata,» seletasin edasi. «Linna-kombed on mulle võõrad, veel tänase päevani polnud ma jalagagi Edinburgh'sse saanud. Pidage mind pealegi küla-poisiks — maalt ma just olengi. Parem see teile kohe ära ütelda, kui et te selle ise avastate.»
212
«Eks ta ole veidi imelik jah võõraste inimestega tänaval juttu teha,» vastas tüdruk. «Aga kui te olete maal kasvanud, pole lugu nii hull. Olen ise ka maalt pärit — mägis-maalt, nagu kuulsite — ja tunnen end siin veel võõramana kui teie.»
«Tulin mägismaalt vähem kui nädala aja eest,» ütlesin mina. «Veel nädalapäevad tagasi kõndisin Balquidderi nõlvadel.»
«Balquidderi nõlvadel?» hüüatas tüdruk. «Te tulete Balquidderist? Juba selle paiga nimigi paneb mu südame rõõmust hüppama. Kui te seal pikemat aega viibisite, pidite ka mõnd meie sugulast või sõpra kohtama.»
«Peatusin seal ühe väga tubli ja lahke mehe juures, kelle nimi oli Duncan Dhu Maclaren,» vastasin.
«Tunnen Duncanit, õigusega nimetate teda tubliks meheks,» kostis tüdruk. «Aga tubliks tuleb lugeda ka tema naist.»
«Jah,» olin mina nõus, «nad on toredad inimesed ja ka (elupaik on neil kena.»
«Terves ilmas ei leia ilusamat!» hüüatas tüdruk. «Armastan isegi sealse mulla lõhna ja taimi, mis seal kasvavad.» Mind haaras tüdruku vaimustus.
«Küll on kahju, et ma teile sealt mõnd kanarbikuoksakest kaasa ei võtnud,» ütlesin talle. «Ja kuigi ma käitusin ebakohaselt teid esimesena kõnetades, paistab nüüd ometi, et meil on ühiseid tuttavaid, ja ma paluksin väga, et te mind kohe ei unustaks. Minu nimi on David Balfour. Täna on mu õnnepäev, sain äsja kätte oma varanduse ja pääsesin üpris hiljuti surmaohust. Balquidderi pärast palun teid (minu nime meeles pidada,» jätkasin, «ja minu õnnepäeva nimel usaldage mulle enda oma.»
«Minu nime ei tohi üldse suhu võtta,» vastas tüdruk kaunikesti kõrgilt. «Juba rohkem kui sada aastat ei tee .seda keegi, või kur, siis ainult kogemata. Olen ilma nimeta nagu haldjad. Vahel kutsutakse mind küll Catriona Drum-mondiks.»
Nüüd ma teadsin, kellega mul oli au kõnelda. Kogu suu-jrel Šotimaal oli keelu alla pandud ainult üks nimi — Mac-gregorite oma. Kaugel soovist ohtlikku tutvust katkestada, püüdsin seda hoopis süvendada.
«Olen istunud ühe laua taga inimesega, kes oli samasuguses olukorras nagu teie,» ütlesin tütarlapsele. «Arvatavasti on ta teie sugulane. Teda hüütakse Robin Oigiks.»
213
«Mis te räägite!» üllatus tüdruk. «Te kohtasite Robinit?»
«Olime temaga öö otsa koos,» täiendasin mina.
«Eks ta üks öökull olegi,» arvas tüdruk.
«Tal oli seal ka torupill,» jätkasin, «nii et võite ise arvata, kuidas aeg lendas.»
«Igal juhul ei tohiks te olla meie vaenlane,» otsustas tütarlaps. «Too mees, keda natukese aja eest sõdurite vahel viidi, oli Robini vend — mees, keda ma hüüan isaks.»

«Kas tõesti?» hüüatasin mina. «Te olete James More'i tütar?»

«Tema ainus tütar,» kostis tüdruk, «vahialuse tütar! Kuidas võisin ma selle tunniks ajakski unustada ja võõraga vestlema jääda!»

Siinkohal kõnetas tütarlast võimatult viletsas inglise keeles üks teenritest, et kuulda, mida tal (mõeldes selle all iseennast) tuleks ette võtta «nuusutamise» suhtes. Panin tähele, et kõneleja oli rangjalgne, punaste juuste ja hobusenäoga noormees; õnnetuseks tuli mul hiljem temaga lähemat tutvust teha.

«Täna jääb tubakas ära, Neil,» vastas tüdruk. «Kuskohast sa seda nuusutamist saad, kui sul hõbedat ei ole? Ehk võtad nüüd õpetust ja oled teine kord hoolsam. Kardan, et James More ei jää Neiliga rahule.»

«Miss Drummond,» ütlesin mina, «kõnelesin juba, et täna on mu õnnepäev. Siin ma seisan, pangakäskjalg kaasas. Ärge unustage, et teie kodumaal Balquidderis võeti mind väga hästi vastu.»

«Teie võõrustajaks ei olnud minu sugulane,» täpsustas tüdruk.

«Ja mis siis?» ajasin oma. «Igatahes võlgnen teie lellele tänu mitme torupilliloo eest. Peale selle pakkusin teile oma sõprust, ja kuna olite nii hajevil, ei märganud te õigel ajal seda tagasi lükata.»

«Teie sõnad teeksid teile au, kui jutt oleks suuremast summast,» vastas tütarlaps. «Kohe kõnelen, milles asi. James More on raudu pandud ja istub türmis, aga viimasel ajal tuuakse ta iga päev siia ülemprokuröri juurde...»

«Ülemprokuröri juurde?» hüüatasin mina. «Kas see on sjis.. .?»

«See on ülemprokuröri, Prestongrange'i Granti maja,» ütles tüdruk. «Siia nad mu isa toovad jah juba mitmendat korda — ei ole hingestki aimu, mis põhjusel, aga pais-

tab, et talle on vist lootusekiireke koitma hakanud. Sellest oolimata ei luba nad mul temaga kokku saada ega talle segi mitte kirjutada, seepärast valvamegi teda King Streetil, sokutame talle vahel näputäie tubakat, vahel midagi uud. Täna aga kaotas see hädavares, Duncani poeg Neil, neljapennilise, mille eest pidi ninatubakat ostma. Nüüd jääb James More oma tubakast ilma ja mõtleb muidugi, et tütar on ta unustanud.»

Võtsin taskust kuuepennilise, andsin Neilile ja saatsin ta ubaka järele. Siis pöördusin tütarlapse poole: «Selle kuuepennilise sain ma Balquidderist.» «Aa, te olete Macgregorite sõber!» rõõmustas tütarlaps. «Ma ei tahaks teid petta,» vastasin. «Tunnen Macgregoreid väga vähe ning veel vähem tean James More'ist ja tema asjadest. Kuid selle aja jooksul, mis ma siin hoovis seisan, olen üht-teist teada saanud teist enesest, ja kui te oleksite minu kohta «miss Catriona sõber», tahan hoolitseda, et see tõele vastaks.»

«Te ei saa olla minu sõber, kui te pole mu sõprade sõber,» ütles neiu.

«Püüan selleks saada,» kostsin talle. «Mida te küll minust võite mõelda!» hüüatas tüdruk. «Käsi õieli esimese vastutulija ees!»

«Ei mõtle ma midagi muud, kui et teie isal on hea tütar,» ütlesin.

«Ma ei jäta teile raha tagasi maksmata,» kinnitas tütarlaps. «Kus te peatute?»

«Tõtt öelda veel mitte kuskil,» vastasin talle, «sest ma pole Edinburgh's veel kolme tundigi olnud. Aga kui te mulle juhatust annaksite, näitaksin üles niisugust jultumust, et tuleksin ise oma kuuele pennile järele.»

«Võin ma teid nii palju usaldada?» kahtles tüdruk.

«Karta pole teil kõige vähematki,» kinnitasin mina.

«Ka James More ei võtaks muidu teie teenet vastu,» arutles tüdruk. «Peatun Deani küla servas jõe põhjakaldal, missis Drummond-Ogilvy juures, kes on pärit Allardyce'ist. Ta on mu lähedane sugulane ja tal oleks hea meel teid omalt poolt tänada.»

«Näete mind kohe, kui olen oma asjaajamistega ühele poole saanud,» lubasin tütarlapsele!

Vaevalt olid mu mõtted Alanile pöördunud, kui kiirustasin kohe jumalaga jätma. Isegi seda tehes ei saanud ma lahti arvamusest, et nii lühikese tutvuse kohta käitusime

215

mõlemad liiga vabalt ja et tõeliselt hästikasvatatud noor daam oleks hoopis tagasihoidlikum olnud. Küllap oli see pangakäskjala suhtumine, mis mu ebaviisakale arutelule lõpu tegi.

«Arvasin teil ikka ivakese oidu olema,» turtsatas too. «Nii ei jõua te küll kuhugi. Juba hakatusest peale raha loopima! Kus mul seelikukütt väljas, endal alles kõrva-tagused märjad!» urises mees edasi. «Või kohe tänavatüdrukute sappa rippuma!»

«Kui te julgete niimoodi rääkida sellest noorest daamist ...» sain ka korraks suu avada.

«Daamist?» hüüdis mees. «Hoia ja keela, missugusest daamist? Kas niisugust saab daamiks nimetada! Linn on sihukesi täis. Oige mul daamid! Kulla mees, on näha, et Edinburgh's olete tõesti esimest korda.»

Mind haaras vihasoost.

«Viige mind jalamaid sinna, kuhu pidite viima, ja pidage oma kasimata suu!»

Käskjalg ei kuulanud päriselt mu sõna: otseselt küli minu poole pöördumata laulis ta kogu tee väga jultunud moel, koleda häälega ja hirmus valesti:

«Kui tuli totul Mally Lee, hõlm tuules vallali,
ta vaatas vargsi tagasi, kas peigu polegi.
Meid mehepoegi hulgani käis kannul kallimaks,
et jälle meie Mally Lee me oma olla saaks.»

II peatükk Mägismaa advokaat

Advokaat mister Charles Stewarti juurde viis kõige kõrgem trepp, mida müürsepp eales ladunud: seda oli vähemalt viisteistkümmend Järku. Kui ma ta ukseni jõudsin, kirjutaja selle mulle avas ja teatas, et peremees on kodus, jätkus mul vaevalt veel võhma käskjala minemasaatmiseks.

«Käige kus kurat!» kähvasin oma saatjale, võtsin tal rahakandami käest ja astusin kirjutaja järel sisse.

Esimene ruum oli kontor, seal seisis kirjutuspult ja iga-

216

suguste tähtsate paberitega kuhjatud laud. Sellest ruumist pääses järgmisse, kus üks väike, käbeda olekuga mees parajasti ninapidi mingis kaustas tuhnis. Minu sisenedes tõstis ta vaevalt pilgu ning pidas näpuga järge, otsekui kavatseks mulle kohe ust näidata, et siis jälle oma uurimist jätkata. Mulle ei olnud see muidugi meeltmööda, ja veel vähem meeldis mulle teadmine, et kirjutaja istub kõrvaltoas, kuhu kogu meie jutuajamine on kuulda.

Küsisin, kas mul on au kõnelda advokaat mister Charles | Stewartiga.

«See ma olen,» vastas mees kausta tagant, «ja lubage Komalt poolt küsida: kellega on minul au?»

«Te ei ole minust ilmaski kuulnud ega ütle teile midagi ka mu perekonnanimi,» seletasin advokaadile, «kuid ma toon teile märgi ühelt sõbralt, keda te hästi tunnete. Keda te hästi tunnete,» kordasin häält tasandades, «kuid kellest te asjade praeguse seisu juures eriti ehk kuulda ei tahagi.

Ning asjalood, mida pean teile esitama, on üsnagi salajased. Ühesõnaga, tahaksin olla kindel, et oleme täiesti omavahel.»

Advokaat tõusis sõna lausumata üles ja viskas paberid pahandatud ilmel käest, saatis oma abilise välja midagi toimetama ja keeras ukse tema järel lukku.

«Nüüd, söör,» sõnas ta tagasi tulles, «rääkige kõik ilma kartuseta südamelt ära. Kuigi ma juba aiman, milles asi!» hüüatas ta. «Võin teile ette ära öelda, et te olete kas ise keegi Stewartitest või tulete mõne Stewarti ülesandel. See on auväärne nimi ja minul ei oleks sünnis sellest halvasti kõnelda, kuid millegipärast tõusevad mul seda kuuldes ikka ihukarvad püsti.»

«Minu nimi on Balfour,» ütlesin talle. «David Balfour Shaw'de mõisast. Aga sellest, kes mind saatis, las kõneleb parem see asjake.» Ja ma näitasin talle hõbenööpi.

«Võite ta taskusse tagasi panna, söör!» hüüdis advokaat. «Nimesid nimetada pole tarvis. Pagana poiss, küll ma ta nööpi tunnen! Susi teda söögu! Kus ta siis praegu on?»

Rääkisin advokaadile, et ma ei tea, kus Alan momendil viibib, kuid et tal on (või oletatavasti on) kindel pelgupaik põhja pool Edinburgh’t, kus ta seni ennast varjab, kuni talle laev on leitud. Ka ütlesin, kuidas ja kus on võimalik teda näha.

«Olen alati arvanud, et mu sugukond mind kord veel võllasse saadab!» hüüdis mister Stewart. «Ja olgu ma neetud,

217

kui see päev nüüd käes pole! Või et käskis endale laeva hankida! Aga kes selle eest maksab? Hullu inimese jutt!»

«Maksmine jätke minu mureks, mister Stewart,» rahustasin teda. «See kott siin on raha täis, ja kui on vaja rohkem, saab samast allikast ka lisa.»

«Mul ei tarvitse vist küsidagi, kelle poole te hoiate,» arvas advokaat.

«Muidugi mitte,» muigasin mina, «sest olen läbi-lõhki viig.»

«Pidage, pidage,» imestas mister Stewart. «Kuidas siis nii? Viig? Miks on teie käes siis Alani nööp? Ja mis musti asju te mul üldse ajate, mister Viig? Meil on tegemist tagaotsitava mässaja ning mõrvas süüdistatuga, kelle pea eest lubatakse kakssada naela, — teie palute mul tema eest õiendama hakata ja teatate siis, et olete ise viig! Mul on tulnud tegemist teha paljude viigidega, kuid säherdust ei ole ma veel näinud.»

«Kui ta on tagaotsitav mässaja, siis seda kurvem,» tähendasin mina, «sest ta on mu sõber. Sooviksin ainult, et teda oleks nooruses paremini juhitud. Õnnetuseks süüdistatakse teda ka mõrvas, aga seda juba alusetult.»

«Seda räägite te ainult mulle,» vangutas Stewart pead.

«Õige varsti kuulevad seda mu suust veel teisedki,» kinnitasin. «Alan Breck on süütu, niisamuti ka James.»

«Oh jaa,» märkis notar, «need kaks asja on seoses. Kui Alan on süütu, siis ei saa süüdi olla ka James.»

Seepeale kõnelesin lühidalt oma tutvusest Alaniga, laevaõnnetusest, mille tõttu juhtusin pealt nägema mõrva Appinis, meie põgenemise eri järkudest ja sellest, kuidas ma oma varanduse lõpuks kätte sain.

«Nüüd, söör, on teil kõik need juhtumused teada,» jätkasin, «ja te mõistate, miks ma olen nii sügavasti segatud teie sugulaste ja sõprade asjadesse, mis võiksid minu arust küll väheke selgemad ja vähem verised olla — oleks parem meile kõigile. Nüüd mõistate ka, et mul võib olla niisuguseid ülesandeid, mida vaevalt saab usaldada esimesele ettejuhtuvale advokaadile. Jääb üle veel küsida, kas olete nõus mulle oma abi osutama.»

«Ega erilist tahtmist küll ei ole, aga kuna te tulete Alani nööbiga, siis ei ole teist valikut,» vastas mister Stewart. «Millised on teie korraldused?» küsis ta sulge võttes.

218

«Mul ei ole vist enam vaja korrata, et kõigepealt tuleb Alan kuidagi maalt välja toimetada,» tähendasin. «Noh, see ei lähe mul nagunii meelest,» muigas notar. «Teiseks — raha, mis ma Clunyle võlgnen,» jätkasin. «Minul enesel oleks raske edasitoimetajat leida, teile aga ei tohiks see probleemiks olla. Summa on kaks naela, viis šillingit ja kolmveerand penni.» Mister Stewart märkis selle üles.

«Siis on veel mister Henderland, diplomeeritud jutlustaja ning misjonär Ardgouris,» rääkisin edasi, «kellele ma meelsasti ninatubakat saadaksin. Et te vist oma sõpradega sealsamas lähedal Appinis ikkagi ühendust peate, saaksite ehk lüüa kaks kärbest ühe hoobiga.»

«Kui palju seda tubakat peab olema?» küsis advokaat.

«Ma mõtlen, et kaks naela,» täpsustasin.

«Kaks,» kirjutas advokaat.

«Siis on Limekilnsis üks tütarlaps, Alison Hastie,» jätkasin. «Tema aitas meid Alaniga üle Forthi. Mulle tundub, et kui saaksin talle saata seisusekohase pidulikuma kleidi, mida ta häbenemata võiks kanda, oleks mu südametunnistusel palju kergem, sest tõsi on, et võlgneme mõlemad talle oma elu.»

«Rõõm kuulda, et te nii heal järjel olete, mister Balfour,» tähendas advokaat oma märkmete tagant.

«Minu meelest oleks häbiasi, kui ma oma jõukakssaamise päeval teisiti toimiksin,» vastasin talle. «Nüüd aga palun arvake kokku, kui palju läheb kõigiks kulutusteks ja teile endale paslikuks tasuks — mul oleks hea meel, kui mulle veidi taskurahaks järele jääks. Mitte et ma ei raatsiks kogu summast Alani heaks loobuda või et mul pangas rohkem ei oleks, aga kui ma ühel päeval nii suure summa välja olen võtnud, jätaksin arvatavasti halva mulje, kui juba järgmisel lisa otsima lähen. Ainult vaadake, et teile tõesti piisaks,» jätkasin, «sest teid teist korda üles otsida ma ei tahaks.»

«Mulle meeldib, et olete nii ettevaatlik,» märkis mister Stewart. «Aga kas teile ei tundu, et seegi on risk, kui jätate minu käsutusse nii suure summa?» See oli öeldud juba selge pilkega.

«Selle riskiga tuleb mul leppida,» vastasin. «Oh, ja veel /üks asi, mida pean teilt paluma: kas te ei juhataks mulle mõnd ulualust — olen siiani ilma peavarjuta. Kuid tuleb teha nii, nagu leiaksin selle juhuslikult, sest oleks väga

219

narr lugu, kui ülemprokurör meie tutvusest haisu ninna saaks.»

selle jutuga ülemprokuröri juurde, küll te siis näete. Küll ta teil suu kinni paneb.»

«Teie ärahirmutatud süda võib täiesti rahulik olla,» kinnitas advokaat. «Ei nimeta ma kuskil teie nime, söör. Ja ülemprokurörile tuleb ainult kaasa tunda, et tal veel seni teie olemasolust aimu ei ole.»

Nägin, et olin millegagi vea teinud. «Siis on tal homme õige helge päev,» märkisin ma, «sest juba homme saab ta sellest kuulda, kui tema poole lähen.»

«Kui tema poole lähete!» kordas mister Stewart. «Kumb meist hulluks on läinud — teie või mina? Mis asi võiks teid ülemprokuröri juurde viia?»

«Lähen ennast üles andma,» ütlesin.

«Mister Balfour,» karjus advokaat, «te ju irvitate minu üle!»

«Ei, sugugi mitte, söör,» vastasin, «kuigi te endale minu suhtes selle vabaduse võtsite. Olgu teile teada, et olen naljast kaugel.»

«Mina niisamuti,» kinnitas Stewart. «Ja ma pean teile mõista andma, kui seda nii ütelda saab, et teie käitumine meeldib mulle järjest vähem. Te tulete siia minu juurde igasuguste soovidega, sunnite mind ette võtma kaunis kahtlase väärtusega tegusid, mis viivad mind mitmeks ajaks ühendusse äärmiselt ebasoovitavate isikutega, ja siis teatate mulle, et lähete otse mu kontorist ülemprokuröri poole, et temaga rahu sõlmida. Ei Alani nööp ega Alan ise suuda mind sundida selle asjaga tegelema.»

«Minu meelest ei maksaks nii väga ägestuda,» püüdsin meest rahustada. «Võib-olla saab selle käigu, mis teile nii vastumeelt on, ära jätta. Mina ei näe muud võimalust kui ennast üles anda, aga ehk leiate teie teise väljapääsu? Ma ei ütleks ära, oleksin rõõmuga nõus. Mõistan isegi, et suhtlemine kõrgeaulise lordiga ei ole mu tervisele eriti tulus. Selge on ainult see, et mul tuleb tunnistust anda, selleks et päästa Alani nime (või selle riismeid) ja Jamesi pead, mida ähvardab tunduvalt suurem oht.»

Advokaat vaikis hetke, tõmbas sügavasti hinge ja ütles:

«Kulla mees, eluilmas ei lasta teid tunnistajatepinki.»

«Seda veel vaatame,» ähvardasin mina. «Oskan oma jonni ajada, kui tahan.»

«Oh te lollpea!» hüüdis Stewart. «Neile on ju Jamesi vaja! James peab võllas kõlkuma — Alan ka, kui nad ta vaid kätte gaaksid, James aga igal juhul! Te ainult minge

220

selle jutuga ülemprokuröri juurde, küll te näete. Küll ta teil suu kinni paneb.»

«Olen ülemprokurörist pisut paremal arvamusel,» ütlesin mina.

«Kurat selle ülemprokuröriga!» karjus advokaat. «Inimene, kõige taga seisavad ju Campbellid! Kohe on kogu nende klann teil hammastega turjas kinni, prokurör nii samuti, kulla sõber! Lihtsalt imesta, kuidas te ei taipa, mis teid ootab! Kui neil pole seaduslikku alust teie lobisemisele lõppu teha, siis sülitavad nad seadusele. Nad pistavad teid ennast pokri, mõistate?» hüüdis notar ja torkas mind sõrmega.

«Jah, alles täna hommikul kinnitas üks teine seaduse-mees mulle just sedasama,» ohkasin mina.

«Kes see niisugune oli?» küsis Stewart. «Vähemalt rääkis ta õiget juttu.»

Ütlesin, et kahjuks ei saa ma selle mehe nime öelda, sest ta on vana soliidne viig ega taha hoopiski sellesse loosse segatud saada.

«Mulle paistab juba, et kogu maailm on sellesse segatud!» hüüdis Stewart. «Mida te talle ütlesite?»

Jutustasin, mis me Rankeilloriga Shaw'de lossi ees olime rääkinud.

«Nii et oksa teid tõmmatakse tõesti,» kuulutas advokaat. «Pole raske ära arvata, et kõigute seal James Stewarti kõrval.»

«Loodan ikkagi paremat,» kostsin mina, «kuigi ma ei ' salga, et teatav risk on olemas.»

«Teatav risk!» turtsatas Stewart. «Pean teid muidugi tänama mu sugulastele osutatud poolehoiu ja usalduse eest,» lisas ta, «ja soovima, et teil jätkuks meelekindlust seda ka

edaspidi teha. Kuid hoiatan teid, et pistate pea 1 tulle. Ehkki ma ise Stewarti nime kannan, ei tahaks ma teie nahas olla, kui seda nõuaksid ka kogu Stewartite sugupuu huvid kuni Noani välja. Risk? Riskida on mul ennegi , tulnud, kuid astuda Campbellitest vandemeeste ette, kellel Campbellist kohtunik eesotsas, ja seda veel Campbellite maal ning Campbellile asjas — mõelge minust, mida tahate, Balfour, aga minul käib see üle mõistuse.»

«Minu arvates tuleb see lihtsalt teistsugusest mõttelaadist. Mind kasvatati teises vaimus, mida pooldas juba mu : isa.»

«Olgu ta hauapõhja kiidetud, et jättis siia ilma viisaka

poja ja nimepärija,» ütles advokaat. «Aga ma ei tahaks, et te minu üle liiga karmilt kohut mõistaksite. Minu olukord on neetult raske. Teie, söör, ütlesite mulle, et olete viig; huvitav oleks teada, kes siis mina peaksin olema? Kindlasti mitte viig, seda küll mitte. Võite aga endale kõrva taha panna, kulla noormees, et ega ma teisi ka nii väga ihust ja hingest ei poolda.»

«Tõsi?» rõõmustasin mina. «Teiesugusest arukast mehest

võib seda uskuda.»

«Jah? Ilma meelitusteta, palun!» hüüdis mister Stewart. «Arukaid inimesi leidub mõlemal pool. Minul isiklikult ei ole mingit erilist põhjust kuningas George'iIe halba soo-vida, ja mis Jamesisse puutub, siis tegi ta minu meelest väga targasti, et üle mere purjetas. Mõistate, ma olen lihtsalt advokaat, pean lugu oma raamatutest ja tindipotist, heast kaitsekõnest, osavalt aetud kohtuasjast, väikesest sõnasõjast kohtusaalis ja vahel ehk ka laupäevaõhtusest golfimängust. Mis on sellel kõigel pistmist mägismaa pleedide ja laiade mõõkadega?»

«Seda jah,» kiitsin mina järele, «metsiku mägilasega on teil tõesti vähe ühist.»

«Vähe?» pahandas advokaat. «Mitte kõige vähematki ei ole, kulla mees! Ent ikkagi olen ma mägismaalt pärit ja tantsin oma klanni torupilli järgi. Klann ja perekond kõigepealt! Just nagu teiegi äsja enda kohta ütlesite — ka mina käin oma isa juhatuse järgi. Oh, mis meeldivat tegevust on see mulle toonud — muudkui salanõud ja nende sepitsejad, põgenike toimetamine küll üle piiri, küll tagasi. Siis veel Prantsuse väkke värvatud ja nende salajane väljaviimine, et pagan neid võtaks! Ja kallite sugulaste hagid — üksainus häda ja viletsus! Siin ma alles esitasin ühe, oma nõo, noore Ardshieli soovil: ta nõudis endale abielulepingus lubatud mõisat, aga mõis on lubaja^ telt juba ammu ära võetud. Ütlesin talle, et see on mõttetus, aga mis neile mu jutt loeb! Tuli mul siis kattevarjuks teine advokaat otsida, kellele see asi niisama vabe meeldis, sest protsess ähvardas meid mõlemat hävinguga, otsaette põletatud häbimärgiga, et me ei ole ustavad. Mis jäi mul üle? Olen ju Stewart ja sunnitud oma sugulasi abistama. Alles eile pisteti üks Stewart vangi. Mille eest? Mulle on põhjus täpselt teada: nekrutite värbamine kuningas Louis'le. Seadus 1736. aastast. Küll te näete, muidugi hüüab ta mind kohe endale appi ja mu karjääril on järjekordne

plekk peal. Ütlen teile puhtast südamest: kui mul kirikuõpetaja ametist õrna aimugi oleks, saadaksin kogu selle kupatuse kus see ja teine ja hakkaksin jutlustajaks.»

«Raskevõitu olukord küll,» tähendasin mina.

«Neetult raske!» ohkas advokaat. «Ja sellepärast ma teist nii väga lugu peangi: inimene, kes ei ole ise Stewart, söandab oma nina nii sügavale selle suguvõsa asjadesse toppida. Mitte ei mõista, miks te seda teete. Vahest ehk kohusetundest.?»

«Arvatavasti küll,» vastasin.

«Suurepärane omadus,» nentis mister Stewart. «Nüüd on aga ka mu abiline tagasi ja teie lahkel nõusolekul istume ehk kõik kolmekesi lõunalauda. Pärast sööki juhatan teid ühe tubli mehe juurde, kes teid hea meelega üüriliseks võtab. Ka täidan ma teie taskud kullaga, ikka teie enese kotist. Kogu see asi ei lähe hoopiski nii kulukaks, nagu te arvate, isegi ülevedu mitte.»

| Andsin talle märku, et ta abiline meie juttu kuuleb. «Oh, Robbie't ei pruugi karta!» hüüdis advokaat. «Ta vaeseke on kah Stewart ja smugeldanud üle piiri rohkem nekruteid ja papistidest vandenõulasi kui tal karvu peas. Robin just sedasorti asju mul ajabki. Rob, keda meil üle-veo jaoks võtta oleks?»

«Praegu on siin Andie Scougal oma «Thistle'iga»,» vastas Rob. «Nägin ükspäev Hoseasonit, aga temal ei olevat praegu laeva. Siis on veel Tam Stobo, aga Tami peale ei saa kindel olla: juhtusin nägema, kuidas ta paari isevärki selliga juttu puhus. Kui ees on midagi tõsist, siis ma Tam'i

"ei arvestaks.»

«Selle mehe pea on kakssada naela väärt, Robin,» ütles Stewart.

«Pagana pihta, ega see ometi Alan Breck ei ole?» hüüatas kirjutaja.

«Tema just,» vastas advokaat.

«Taevas hoidku, siis on asi tõsine!» arvas Robin. «Katsun Andie'ga jutule saada. Andie oleks ikkagi kõige parem.»

«Paistab, et teil on siin kaunis kõvasti tegemist,» tähendasin mina.

«Pole sel otsa ega äärt, mister Balfour,» vastas Stewart.

«Teie kirjutaja mainis üht nime,» jätkasin, «Hoseasonit. See on tõenäoliselt sama mees, keda minagi tunnen:

223

kapten Hoseason prikilt «Covenant». On ta tõesti teie usaldusalune?»

«Ta ei käitunud teie ega Alaniga just eriti kenasti,» vastas mister Stewart, «kuid üldiselt olen ma sellest mehest paremal arvamusel. Kui ta oleks Alani oma laeva pardale võtnud kokkuleppe alusel, siis oleks ta minu arvates seda lepet ausalt täitnud. Kuidas sina arvad, Rob?»

«Ei ole meil ausamat kiprit selle töö peal kui Eli,» vastas kirjutaja. «Usaldaksin Eli vedada Appini pealiku või isegi trooninõudleja enese,» lisas ta.

«See oli ju Eli, kes doktori siia tõi, eks ole?» meenutas advokaat.

«Tema jah,» kinnitas kirjutaja.

«Ja viis vist ära kah?» jätkas Stewart.

«Aga muidugi,» hüüdis Robin. «Ning arsti paun oli kullast pungis ja Eli teadis seda!»

«Ega vist inimese üle uisapäisa otsustada saa,» avaldasin oma arvamust.

«Teie puhul, mister Balfour, läks see õpetussõna mul hoopis meelest,» vabandas advokaat.

III peatükk Lähen Pilrigisse

Kui ma järgmisel hommikul oma vastses asupaigas silmad lahti tegin, hüppasin kohe üles ja tõmbasin uued rõivad selga, ning vaevalt olin hommikueine alla kugistanud, kui

juba lippasin oma seiklusi jätkama. Alani suhtes julgesin loota kõige paremat, Jamesiga näis aga lugu keerulisem olevat ja ma ei saanud lahti mõttest, et see ettevõte võib mulle veel kalliks maksma minna. Sedasama olid kinnitanud ka teised, kellele ma oma plaanidest olin kõnelnud. Tundus, nagu oleksin ainult selleks mäe tippu roninud, et sealt alla viskuda. Olin rühkinud üles läbi paljude raskete katsumuste, saavutanud rikkuse ja tunnustuse, õiguse kanda ilusaid rõivaid ja sädelevat mõõka — kõik ainult selleks, et lõpetada enesetapuga, valides veel kõige näotuma võimaluse — võllapuus kõikumise kuninga käsul.

Milleks ma seda teen? küsisin eneselt piki High Streeti

224

linnast välja kõndides ja Leith Wyndi kaudu põhja pöördudes. Kõigepealt muidugi James Stewarti päästmiseks — kahtlemata olid mulle mõju avaldanud mehe meeleheide ja ta naise nutt, ning mul olid meeles tol korral kergekäeliselt antud lubadused. Samal ajal arutlesin täiesti kainelt, et mulle on (või vähemalt oleks pidanud olema) jumala ükskõik, kas James sureb omaenese voodis või tapalaval, muidugi oli ta Alani sugulane, aga Alanigi huvides oleks praegu kõige parem olnud suu pidada ja lasta kuningal, kõrgeaulisel Argylli hertsogil ning kaarnatel kiskuda Jamesi kontide kallal, nii nagu nad ise heaks arvavad. Järgmiseks tuli mulle pähe, et tegutsen õigluse nimel, see oli tõesti ilus fraas ja ma jõudsin järeldusele, et kuna me elame kindla seaduskorraga riigis, siis tuleb kõige ülemaks nõudeks pidada ikkagi õiglust ja et süütu inimese surm jääb haavaks kogu ühiskonna hingele. Seepeale aga tõstis häält mu südametunnistus ja häbistas mind, et püüan teeselda, nagu tegutseksin mingitel kõrgematel ajenditel. Ta näitas, et olen ainult tühipaljas hoopleja, poisike, kes nii Rankeillori kui ka Stewarti juures muudkui suuri sõnu suust välja ajas ja kellel nüüd enesearmastuse nimel need lubadused teoks tuli teha. Südametunnistus andis mulle eel teisegi hoobi: süüdistas mind osavasti varjatud argues, katses väikese riski hinnaga suuremat ohutust osta. 'uni ma polnud veel ennast üles andnud ega asja selgita-ud, võisin ju ühel heal päeval sattuda vastamisi Mungo Campbelli või šerifiabiga, nood oleksid mu ära tundnud ja mind oleks kõrvupidi Appini mõrvaloosse kistud; kui ma ga oleksin asja selgitamisega edukalt hakkama saanud, oleksin võinud edaspidi rahus elada. Ent seda väidet lähemalt uurides ei leidnud ma oma käitumises midagi häbiväärset. Mis puutub teistesse argumentidesse, siis mõtlesin ma: «Minu ees on kaks teed ja nad mõlemad viivad ühte unkti. Oleks ebaõiglane, kui James poodaks, kuigi mina teda päästa suudan, ja oleks naeruväärne, kui ma selle suure lobisemise peale midagi ette ei võtaks. Gleni Jamesil ainult veab sellega, et ma nii palju kiidelnud olen, ja ega see mulle endalegi kahjuks tule: nüüd olen lihtsalt sunnitud õigesti talitama. Kannan uhkeid riideid ja olen nime poolest džentelmen, kehv lugu, kui kõige olulisemast puudu jääb.»

Otsustasin endamisi, et vanatühi ise pidi olema mulle pelguri mõtted pähe pannud, ja pomisesin ühe palve.

225

Palusin endale julgust, kui mul sellest puudu peaks tulema, mehisust, et võiksin minna oma kohust täitma nagu sõdur lahingusse ja tulla sealt tervena tagasi.

Viimane mõttekäik kinnitas suuresti mu vaimu, kuigi ei suutnud panna unustama ohte, mis mind varitsesid, ega seda, kui visalt ma edasi minnes võllapuule ligemale rühkisin. Oli ilus selge hommik, puhus idatuul. Karge tuuleõhk võttis mu kergelt värisema ja viis mõtted sügisele, langevatele lehtedele ning haudades lebavatele surnutele. Peab küll

tõesti vanakurja käsi mängus olema, kui mul nüüd, õnne tipul, tuleks teiste eest surma minna!

Caltoni mäel jooksid ja kilkasid tuulelohesid lennutavad lapsed, ehkki aastaaeg polnud selliseks meelelahutuseks kõige sobivam. Taeva taustal olid lohed selgesti näha, nägin, kuidas tuul ühe neist väga kõrgele tõstis, siis aga potsti astelpõõsaste vahele pillas, ja ma mõtlesin: «Nii läheb ka sinul, Davie!»

Mu tee viis üle Mouteri mäe ja läbi mäenõlval põldude vahel asuva külakese. Kõigist majadest kostis kangastel-gede loginat, aedades sumisesid mesilased, lävepakkudel puhuti naabritega mingis võõras keeles juttu — hiljem sain teada, et see oli Picardy küla, kus elasid Lõuendikom-paniile töötavad prantsuse kangrud. Siin sain uut juhatust oma sihtpunkti Pilrigisse jõudmiseks. Veidi eemal nägin teeserva] võllast, kus kõlkus kaks ahelais meest. Nagu komme nõudis, olid nad tõrva kastetud; tuul keerutas surnukehasid, ahelad kõlisesid, linnud tiirutasid kisades jubedate hüpiknukkude ümber. Mind tabas see vaatepilt ootamatult, see tuli just nagu illustratsiooniks mu kartustele ja ma ei saanud sellelt enam silmi, muudkui vaatasin ja vaatasin ning imasin endasse õudust. Pilk kogu aeg poodutele pööratud, oleksin võllapuust mööda minnes peaaegu et veidrikust vanaeide otsa komistanud, kes ühe võllasamba taga istus ning koogutades ja kummardades iseenesega kõneles.

«Kes need kaks on, emake?» küsisin temalt poodutele osutades.

«Õnnistagu sind jumal!» nuttis naine. «Kaks mu kallimat, kaks mu vana kallimat, sa mu kullake.» «Mis eest neid karistati?» pärisin.

«Oh, ikka õige asja eest,» vastas eit. «Kui mitu korda ma neile ennustasin, et nad niiviisi lõpetavad! Kaks Šoti šillingit, ei kriipsugi rohkem — ja kaks kena noormeest

226

tõmmatakse oksa! Nad võtsid need rahad ühelt Broughtoni poisilt.»

«Vaata siis,» ütlesin ma pigem iseendale kui tollele hullule eidele, «või sellesama tühise asja eest? Et kohe oksa ja valmis.»

«Näita mulle oma kätt, kullake,» pomises vanaeit, «las ma vaatan, mida tulevik sinule toob.»

«Ei, emake,» ajasin vastu, «tean juba niigi, mis mind ootab. Liiga kaugele ette teada ma ei tahagi.»

«Loen su saatust sinu näost,» kõneles eit. «Seal on ilus, säravate silmadega neiu ja väike, uhke kuuega mees ja puuderdatud parukaga suur isand, ja

227

veel on seal võlla-puu vari — see langeb just risti üle su tee. Näita kätt, kullake, ja lase vana Merren ennustab sulle.»

Kaks juhuslikku lausekatket, mis vihjasid ilmselt Alanile ja James More'i tütrele, kohutasid mind koledasti. Heitnud vanale nõiale vaskmündi, katsusin, et tulema sain. Vanaeit jäi kõlkuvate kehade varju mündiga mängima.

See vahejuhtum maha arvatud, oleks mu matka mööda Leith Walk'i maanteed võinud üpris meeldivaks pidada. Vana kaitsevall lookles põldude vahel, millest hoolsamini harituid ma polnud eales näinud, ja üldse meeldis mulle linnakärast eemale saada. Kuid kogu aeg kajas mul kõrvus võllas kõikujate ahelakõlin, silme ees seisid vana nõia näomoonutused ning hinge ahistas luupainajana mõte mõlemast poodust. Jah, vilets oli väljavaade võllas kõlkuda! Kas sinna satuti siis kahe Šoti šillingi pärast või paljalt kohusetundest (nagu mister Stewart seda nimetas) — kui sa olid juba raudu pandud, tõrva

kastetud ja üles poodud, tegi see sama välja. Võllas võis rippuda ka David Balfour — kui tee viib, käiksid sealt mööda teised noormehed, kes vilksaksid korraks kõikujat vaadata, võllapuu all istuksid ehk hullud vanamoorid ja ennustaksid teistele tulevikku, ning kenad, uhkes rõivas näitsikud kõnniksid oma teed ja pööraksid nina peos hoides pea kõrvale. Nägin neid näitsikuid üpris selgesti, neil kõigil olid säravad hallid silmad ja nende kübaraid kaunistasid Drum-mondite värvid.

Üpris räbalas meeleolus, kuid endiselt otsustaval sammul astusin edasi, kuni jõudsin Pilrigisse ja silmasin teest eemal ilusate haljaste metsatukkade vahel kena viilkatusega maja. Lähemale astudes nägin, et hobune seisab sadul-datult trepis, peremees ise aga, nagu selgus, oli oma kabinetis. Seal mister Balfour mind vastu võttiski kõigi oma tarkade raamatute ja paljude muusikariistade keskel, sest ta polnud mitte üksnes sügavasti haritud filosoof, vaid ka tõsine muusikaharrastaja. Ta tervitas mind üsna lahkesti, ning lugenud Rankeillori kirja, pakkus mulle sõbralikult oma teeneid.

«Milles siis asi, sugulane David,» ütles ta, «sest sugulased me nähtavasti oleme — mida saan ma teie heaks teha? Mõni sõna Prestongrange'ile? See on lihtsamast lihtsam. Aga mida talle kirjutada?»

228

«Mister Balfour,» vastasin mina, «kui ma peaksin teile jutustama oma loo, nii nagu see praegu tegelikult on, siis olen veendunud — ja seda arvas ka mister Rankeillor — et see teile mitte teragi ei meeldi.»

«Kurb kuulda, kallis sugulane,» ütles majahärra.

«Ma ei võta teie kaastundeavaldusi vastu, mister Balfour,» kostsin mina, «sest peale kõige süütumate inimlike nõrkuste ei ole mu südametunnistusel midagi, mis mind ennast või teid võiks kurvastada. «Aadama esimene patt: kaasasündinud õiglustunde nappus ja loomuse rikutus» — see on kõik, mida mulle süüks saab panna. Aga mind on ka õpetatud, kust selle vastu abi leida,» lisasin, sest peremehe näo järgi otsustades pidi katekismuse tundmine mind tema silmis tõstma. «Ilmaliku õigluse seisukohalt ei ole mul aga endale kuigivõrd suuri komistusi ette heita. Kõigisse neisse raskustesse olen sattunud vastu oma tahtmist, ja niipalju kui mina aru saan, ka mitte oma süü läbi. Minu õnnetus seisab selles, et olen segatud poliitilisse arusaamatusse, millest — nagu mulle öeldi — teie parema meelega ei kuuleks.»

«Hüva, mister David,» vastas mister Balfour, «mul on hea meel näha, et olete just selline, nagu Rankeillor kirjutab. Ja mis poliitilistesse arusaamatustesse puutub, siis ütlesite väga õigesti. Püüan mitte kahtluse alla sattuda ja hoian seepärast poliitikast kõrvale. Küsimus on aga selles,» jätkas ta, «kuidas saan ma asjasse pühendamatult teile abiks olla?»

«Lihtsalt sellega, söör,» ütlesin mina, «kui kirjutate Tema Lordlikule Kõrgusele, et ma olen võrdlemisi heast ja jõukast perekonnast pärit — mis minu arust nii ka tõepoolest on.»

«Rankeillor kinnitab seda oma kirjas,» ütles mister Balfour, «ja mulle on see kõige kindlam tagatis.»

«Sellele võiksite veel lisada — kui te mind ennast niipalju usute —, et olen hea kristlane ja kuningas George'i truu alam; olen juba selles vaimus üles kasvanud,» jät-ikasin.

«Kusjuures kumbki omadus ei ole teile kahjuks tulnud,» täiendas mister Balfour.

«Siis võiksite veel öelda, et ilmun Tema Lordliku Kõrguse juurde äärmiselt tähtsas asjas, mis on seotud õigusemõistmisega,» panin ette.

«Et ma asjast enesest midagi teada ei tohi, siis ei võta

229

ma enda peale selle tähtsuse hindamist?. Nii et «äärmiselt tähtis» jääb ära, ja lihtsalt «tähtis» niisamuti. Ülejäänu võin kirja panna enam-vähem sedamoodi, nagu te soovite.»

«Ja veel, söör,» lisasin pöidlaga lõuga sügades, «veel oleks väga soovitav, kui pistaksite vahele mõne sõna, mis oleks mulle nagu kaitseks.»

«Kaitseks?» imestas mister Balfour. «Teile kaitseks? See jutt jahutab mu vaimustust. Kui asi nii ohtlik on, siis pean tunnistama, et pimedast peast ma sellega tegelda ei taha.»

«Usun, et võin paari sõnaga asjasse selgust tuua,» ütlesin mina.

«Võib-olla oleks niimoodi tõesti kõige parem,» arvas mister Balfour.

«Jutt on Appini mõrvast,» seletasin.

Lord tõstis mõlemad käed.

«Püha jumal! Püha jumal!» hüüdis ta.

Mehe näoilme ja häälekõla järgi otsustasin, et abimehest olen nüüd ilma.

«Lubage ma selgitan ...» alustasin.

«Suurim tänu, aga ma ei soovi sellest enam midagi kuulda,» ütles mister Balfour. «Keeldun in toto[1]. Teie perekonna pärast ja Rankeillori pärast ja võib-olla ka pisut teie enese pärast teen teie heaks, mis suudan, kuid fakte ma rohkem kuulda ei taha. Minu esmane kohus on teid hoiatada. See on ohtlik asi, mister David, aga teie olete veel noor. Olge ettevaatlik ja mõtelge enne kaks korda järele.»

«Uskuge, olen seda asja juba palju kordi kaalunud, mister Balfour,» ütlesin mina. «Ma ainult juhiksin teie tähelepanu veel kord Rankeillori kirjale, kus ta, ma usun ja loodan, mu kavatsused heaks kiidab.»

«Hea küll, hea küll,» pomises peremees ja kordas siis uuesti: «Hea küll, hea küll, teen teie heaks, mis suudan.» Nende sõnadega võttis ta sule ja paberi, istus veidi aega mõttes ning hakkas siis iga sõna kaaludes kirjutama. «Sain ma õigesti aru, et Rankeillor teie ettevõtmist pooldab?» küsis ta kohe.

«Pärast mõningat kaalutlemist ütles ta mulle, et ma jumala abiga jätkaksin,» vastasin.

«Jumala abi läheb teil tõesti vaja,» kostis mister Balfour

230

kirja lõpetades. Ta kirjutas sellele alla, luges lehekese läbi ning pöördus taas minu poole. «Siin on teie soovituskiri, mister David,» ütles ta, «panen talle pitseri peale ja annan lahtiselt teie kätte, nagu komme nõuab. Et ma aga olen sunnitud talitama seotud silmil, loen ta teile ette, et võiksite otsustada, kas ta teile kõlbab.

Pilrigis 26. augustil 1751

Milord!

Kirjutan need read, et esitleda Teile oma nimekaimu ning sugulast eskvaier David Balfouri Shaw'de mõisast, noort härrasmeest, kes põlvneb laitmatust, soliidse seisundiga suguvõsast. Veel kiiduväärsem on tema religioosne kasvatus, ja ka tema poliitilised vaated peaksid Teie Lordlikule Kõrgusele meele järele olema. Mister Balfour ei kõnelnud mulle, mis lal südamel, kuid ma mõistsin, et tal on Teile midagi teatada, mis puudutab õigusemõistmist — asja, mis on Teie Lordlikule Kõrgusele teatavasti väga südamelähedane. Lisaksin veel, et noorhärra kavatsusi kiidavad heaks mõned loosse

pühendatud sõbrad, kes asjade käiku lootusrikkalt jälgivad ja tema õnnele või ebaõnnele kaasa elavad.

Sellele järgneb minu allkiri kõigi kaasaskäivate vii-sakusavaldustega,» jätkas mister Balfour. «Kas panite tähele, ma ütlesin «mõned tema sõbrad» — loodetavasti on see mitmus omal kohal?»

«Aga muidugi, söör,» vastasin, «mu ettevõtmise on heaks kiitnud rohkem kui üks asjasse pühendatu. Teie kiri aga, mille eest mul on rõõm teid tänada, sisaldab rohkem, kui ma julgesin loota.»

«See on kõik, mis ma suutsin teha,» ütles mister Balfour, «ja selle põhjal, mis mina tollest loost tean, millesse te kavatsete sekkuda, jääb mul ainult jumalat paluda, et mu kiri teid tõesti aitaks.»

IV peatükk Ülemprokurör Prestongrange

Mu sugulane jättis mu lõunale, et ma tema «kojale seda au teeksin», nagu ta ütles, ja tagasiteel oli mul sedavõrd kiirem. Mul ei olnud muud mõtet, kui et kord juba asjad joonde saada ning end seaduse kätte anda. Väljavaade ükskord ometi kõhklustele ja kiusatustele lõpp teha oli minu seisukorras inimesele äärmiselt ahvatlev ning ma olin ülimalt pettunud, kui ma Prestongrange'i maja juurde jõudes kuulsin, et meest pole kodus. Arvatavasti tol hetkel ja paari järgneva tunni jooksul vastas see teade tõele, kindel aga on, et prokurör tuli koju ja veetis seejärel kõrvalruumis sõprade keskel lõbusasti aega, minu sealviibimine aga unustati hoopis. Kui mul poleks olnud nii kindlat soovi oma avaldusega juba kord ühele poole saada, et viimaks ometi jälle rahuliku südamega magada, oleksin võinud kas või kümme korda minema minna. Algul ma lugesin, sest tillukeses kabinetis, kuhu mind ootama jäeti, oli mitmesuguseid raamatuid, ent seda lugemist ei saanud küll õieti lugemiseks pidada. Et ilm pilve läks ja seetõttu varem hämaraks muutus, kabinetti valgustas aga ainult laskeava-suurune aknake, olin lõpuks sunnitud sellestki meelelahu-tusest loobuma ning veetma ülejäänud ooteaja tuimas tegevusetuses. Mõningat seltsi pakkusid mulle kõrvaltoast kostvad hääled, klavikordT meeldivad helid ja korraks ühe naise laul.

Ma ei tea, mis kell võis olla, igatahes oli suur pime juba ammu käes, kui kabineti uks lahti läks ja ma tuppa tulvavas valguses lävel pikakasvulist meest nägin. Tõusin kohe püsti.

«On siin keegi?» küsis ta. «Kes siin on?»

«Tõin Pilrigi isandalt ülemprokurörile kirja,» vastasin mina.

«Kas ootate juba kaua?» küsis mees edasi.

«Ei söanda huupi öelda, kui mitu tundi just,» vastasin.

«Esimest korda kuulen, et mind oodatakse,» turtsatas mees. «Teenrid muidugi unustasid teid ära. Aga lõpuks olete ikkagi eesmärgil, sest mina olen Prestongrange.»

Seda öeldes astus ta minu ees teise ruumi, kuhu ma tema märguande peale järgnesin. Ülemprokurör süütas küünla ja võttis oma töölaua taga istet. Tuba oli avar piklik ruum,

üleni raamaturiiulitega vooderdatud. Nõrk küünlavalgus ühes nurgas tõi hästi esile prokuröri kauni kuju ja kindlajoonelise näo. Ent mees õhetas näost, silmad olid tal niis-ked ja läikisid, ning enne kui ta maha istus, nägin, et ta kergelt kõikus. Kahtlemata oli ta

õhtusöögi juurde ka midagi kangemat pruukinud, kuid valitses täielikult oma meelt ja keelt.

«Võtke istet, söör,» ütles ta, «vaatame, mida Pilrig kirjutab.»

Algul libistas ta pilgu kergelt üle ridade, kusjuures minu nimeni jõudes tõstis silmad ja kummardas kergelt. Viimaste lausete juures võis aga näha, et ülemprokuröri tähelepanu kahekordistus, ja kirja lõpu luges ta veel teist korda läbi. Võite uskuda, kuidas mu süda seda märgates peksma hakkas — olin ju astunud üle Rubico ja seisin keset lagedat lahinguvälja.

«Meeldiv teiega tutvuda, mister Balfour,» ütles Prestongrange, kui oli lugemise lõpetanud. «Kas ma tohin teile klaasikese bordood pakkuda?»

«Julgen tähendada, milord, et vaevalt see mulle kasuks tuleb,» ütlesin mina. «Nagu kirjas öeldud, tulin siia üsnagi tähtsas asjas, ja kuna ma ei ole veiniga eriti harjunud, võib see mulle halvasti mõjuda.»

«Kuidas soovite,» sõnas prokurör. «Aga kui te lubate, laseksin endale siiski tuua.»

Ta puudutas kellanööri ning kohe tuligi teener veinipudeli ja klaasidega.

«Nii et te ei taha ikkagi kaasa teha?» küsis Prestongrange veel kord. «Olgu siis — meie tutvuse terviseks! Millega saan teile kasulik olla?»

«Peaksin vist alustama sellest, milord, et viibin siin teie enese tungival kutsel,» ütlesin sissejuhatuseks.

«Teie teate mind, kuid minul ei ole aü teid tunda,» vastas prokurör. «Tõesõna, kuni tänase päevani ei ole ma teie nimegi kuulnud.»

«Õigus, milord, kindlasti on mu nimi teile võõras,» seletasin mina. «Kuid sellest hoolimata olete juba mõnd aega avaldanud innukat soovi minuga tutvuda ning seda ka avalikkusele teatavaks teinud.»

«Tahaksin veidi selgitust saada,» nõudis Prestongrange, «ma ei ole selgeltnägija.»

«On vist küllaldaseks selgituseks,» vastasin talle, «et kui ma veidi ülemeelikumas tujus oleksin — tegelikult olen

233

praegu naljast kaugel —, võiksin Teie Lordlikult Kõrguselt kakssada naela sisse nõuda.»

«Mille eest?» päris prokurör.

«Tasu iseenese ülesandmise eest,» vastasin talle.

Ülemprokurör, kes oli siiani poollamakil tugitoolis mõnulenud, lükkas veiniklaasi järsult eemale ja ajas end sirgeks.

«Kuidas peab sellest aru saama?» küsis ta.

«Suur, tugev, umbes kaheksateistkümneaastane noormees . . . ilma habemeta ning lauskmaa kõnepruugiga,» tsiteerisin peast.

«Need sõnad on mulle tuttavad,» vastas Prestongrange. «Ja kui te olete siia tulnud kavatsusega rumalat nalja heita, siis võivad nad teile hukatuseks saada.»

«Minu kavatsused^on äärmiselt tõsised,» vastasin, «mulle on see elu ja surma küsimus ja te mõistate mind täiesti õigesti. Mina olen poiss, kes kõneles Glenure'iga, kui ta maha lasti.»

«Teid siin nähes võin järeldada üksnes seda, et väidate end olevat süütu,» ütles prokurör.

«Väga õige,» kostsin mina, «olen kuningas George'i ustav alam, ja kui mul oleks endale midagi ette heita, oleksin pisut tagasihoidlikum olnud ega oleks ise teie kabinetti tükkinud.»

«Rõõm kuulda,» nentis prokurör. «Too roim, mister Balfour, on nii koletu tegu, et siin ei saa üles näidata vähimatki leebust. Valati verd metslase kombel, ja seda tegid Tema Majesteedi ning kogu meie seaduskorra vaenlased, need, kes on tuntud nii ühe kui teise avalike vastastena. Omistan sellele väga suurt tähtsust. Ma ei salga, et pean seda kuritegu otse Tema Majesteedi vastu sihituks.»

«Kahjuks, milord,» lisasin kuivalt, «loetakse seda kuritegu sihituks veel ühe kõrge isiku vastu, keda ma parem ei nimeta.»

«Kui tahate nende sõnadega millelegi vihjata, siis pean ütlema, et ustava alama suus on need kohatud. Ja kui neid sõnu oleks lausutud avalikkuse ees, oleksin pidanud oma kohuseks nad meelde jätta,» ütles Prestongrange. «Mulle tundub, et te ei mõista oma olukorra tõsidust, sest vastasel juhul ei raskendaks te seda sõnadega, mis meie õiguse-mõistmisele varju heidavad. Sellel maal ja minu nõtrades kätes on õigusemõistmine siiski täiesti erapooletu.»

«Kirjutate liiga palju minu arvele, milord,» vastasin

talle. «Ma ju ainult kordasin rahva juttu, mida kuulsin oma teekonna vältel kõikjal ja igasuguse meelsusega inimeste suust.»

«Kui te targemaks saate, taipate, et säherdusi jutte ei kõlba kuulata ega edasi kõnelda,» ütles prokurör. «Ent ma usun, et teil ei olnud midagi halba mõttes. Positsioon on tollel aadlikul, keda me kõik austame ja keda too hiljutine mõrv tõepoolest sügavasti haavas, liiga kõrge, et sedalaadi solvangud temani ulatuksid. Argylli hertsog — näete, kui avameelne ma teiega olen — võtab toda mõrvalugu just niisamuti südamesse nagu ma ise ja nagu me mõlemad peamegi võtma, kuivõrd seisame Tema Majesteedi teenistuses ning õigusemõistjate eesotsas. Mul jääb ainult soovida, et praegusel kurjal ajal kõik inimesed verevaenust nii vabad oleksid kui tema! Juhtus nii, et oma kohust täites langes ohvriks Campbell — sest kes ikka peale Campbellite raskel teel kõige ees kõnniks? Mina, kes ma Campbell ei ole, võin seda vabalt öelda. Aga et selle tähtsa suguvõsa peamees on juhuslikult meie kõigi õnneks kuningliku kohtu praegune eesistuja, siis on piiratud mõis-tusega inimesed kõigis sissesõiduhoovides oma teravad keeled tööle pannud, ja mõned noored isandad, nagu mister Balfour, kordavad kahjuks mõtlematult nende loba.»

Seda kõike kõneles ta valjul häälel nagu mõni oraator, just nagu kohtusaalis süüdistuskõnet pidades, nüüd aga pöördus minu poole taas väga viisakalt.

«See kõik oli omaette jutt,» ütles ta. «Praegu tahaksin lihtsalt teada, mida ma peaksin teiega peale hakkama.»

«Mina mõtlesin, et kuulen seda Teie Lordlikult Kõrguselt,» kohmasin vastu.

«Jah, muidugi,» vastas prokurör. «Aga te tulete ju nii heade soovitustega! Selle kirja all seisab väga tubli ja ausa viigi nimi,» lausus ta kirja korraks kätte võttes. «Kui asja mõistusega võtta, mister Balfour, siis on alati võimalik kokkuleppele jõuda. Ütlen teile, ütlen teile juba ette ära, et olge ettevaatlik, teie saatus sõltub üksnes minust. Sellises asjas, söandan alandlikult märkida, on mul rohkem võimu kui Tema Majesteedil. Ja kui te oskate mulle meele järele olla ning mu südametunnistust rahustada — mida meie jutuajamise põhjal võib oodata —, luban, et teie käik jääb ainult meie vahele.» «Mis mõttes meie vahele?» uurisin.

«Noh, selles mõttes, mister Balfour,» vastas ülemprokurör,
235
«et kui ma teiega rahule jään, ei tarvitse ükski hing teada saada, et te minu juures käisite. Näete, ma ei kutsu siia isegi oma kirjutajat.» Taipasin, millele ta sihib.
«Arvatavasti on tarbetu minu käigust kõigile kuulutada,» vastasin, «kuigi ma ei näe endale erilist kasu ka vastupidisest. Ma ei häbene üldse, et tulin.»
«Ja selleks polegi põhjust,» kinnitas prokurör julgustavalt. «Nagu pole ka põhjust karta tagajärgi, kui te ise ettevaatlik olete.»
«Milord,» vastasin talle, «võin muidugi eksida, aga ma arvan, et mind polegi nii kerge kohutada.»
«Kinnitan teile, et mul ei ole kavatsust teid kohutada,» ütles Prestongrange, «ainult küsitleda tahan. Ja lubage, et hoiatan teid ette: ärge lobisege midagi ise, vastake ainult mu küsimustele, sest sellest võib suurel määral sõltuda teie julgeolek. Tõsi, oskan vaikida, kui vaja, aga ka minu diskreetsusel on piirid.»
«Püüan käituda milordi soovituse kohaselt,» vastasin.
Prokurör laotas lauale paberilehe ja kirjutas pealkirja.
«Teie sõnadest muuseas järeldub, et olite Lettermore'i metsas, kui kõlas saatuslik lask,» alustas ta. «Kas teie sealviibimine oli juhuslik?»
«Juhuslik,» kostsin kindlalt.
«Miks te Colin Campbellil kõnetasite?» päris ülempro-kurör edasi.
«Küsisin talt teed Aucharnisse,» vastasin.
Panin tähele, et ta ei kirjuta mu vastust üles.
«Hm... tõsi jah,» ütles Prestongrange, «unustasin ühe asja hoopis. Teate, mister Balfour, mina teie asemel kõneleksin suhetest nende Stewartitega nii vähe kui võimalik. See võib asja ainult keerulisemaks ajada. Ma ei hindaks neid üksikasju nii oluliseks.»
«Mina mõtlesin, milord,» vastasin talle, «et antud juhul on kõik faktid ühtviisi olulised.»
«Unustate, et praegu mõistame kohut nende Stewartite üle,» vastas prokurör tähendusrikkalt. «Kui me kunagi peaksime teie üle kohut mõistma, on lugu teine: siis uurin ja puurin nendesamade küsimuste kallal, millest praegu püüan põgusalt üle libiseda. Aga asja juurde tagasi: mister Mungo Campbelli tunnistuses on kirjas, et pärast lasku jooksite kohe mäenõlva mööda minema, Mis põhjusel te seda tegite?»
236
«Ma ei jooksnud otsekohe, milord, ja põhjuseks oli see, et nägin mõrvarit.»
«Jah — nägite teda?»
«Niisama selgesti nagu praegu Teie Lordlikku Kõrgust, ainult mitte nii ligidalt.»
«Tundsite ta ära?».
«Tunneksin ta ära, kui teda veel näeksin.»
«Ja jälitades polnud teil nii palju õnne, et oleksite talle järele jõudnud?»
«Ei olnud.»
«Oli ta üksinda?»
«Üksinda.»
«Ligiduses kedagi teist ei olnud?»
«Mitte väga kaugel metsatukas kohtasin Alan Breck Stewartit.»
Prokurör pani sule käest.
«Mängime teiega mõistumängu,» ütles ta, «mis võib teile kalliks maksma minna.»

«Toimin Lordliku Kõrguse soovituse kohaselt ja vastan ainult küsimustele,» kostsin mina.

«Olge ometi mõistlik ja mõtelge enne, kui vastate,» soovitas ülemprokurör. «Kohtlen teid äärmiselt leebelt, aga teie ei paista seda mikski panevat ja see jooksebki tühja, kui te oma sõnu hoolikamalt valima ei hakka.»

«Hindan väga teie leebust, kuid leian, et rakendate seda vales kohas,» vastasin veidi väriseval häälel, sest nägin, et hakkasime lõpuks ikka nugadeni jõudma. «Olen siin selleks, et teile kindlaid tunnistusi anda ning teid veenda, et Alan ei ole mingil määral Glenurel tapmisse segatud.»

Prokurör paistis hetkeks kimbatusse sattuvat, ta istus huuli torutades ja silmi pilgutades nagu tige kõuts.

«Mister Balfour,» lausus ta lõpuks, «ütlen teile selge sõnaga: käite valel teel, ja see tuleb teile endale kahjuks.»

«Milord,» vastasin mina, «selles asjas arvestan oma isiklikke huve just niisama vähe kui Teie Lordlik Kõrguski. Jumal näeb, et mul on üksainus püüd: aidata õiglust võidule ja süütuid vabadusse. Kui ma seda taotledes peaksin Teie Lordliku Kõrguse ebasoosingusse langema, tuleb mul sellega leppida.»

Seepeale tõusis Prestongrange tugitoolist, süütas teise küünla ja vaatas mulle hulk aega üksisilmi otsa. üllatusega märkasin, kuidas ta nägu väga süngeks ja minu meelest isegi veidi kahvatumaks muutus.

237

«Te olete kas äärmiselt lihtsameelne või otse vastupidi — erakordselt kaval — ja ma näen, et pean teid täpsemalt asjasse pühendama,» ütles ta. «Tegemist on poliitilise kuriteoga. Jah, mister Balfour, kas me tahame seda või mitte, see on poliitiline kuritegu ja mu ihukarvad tõusevad püsti, kui ma mõtlen, mis selle tagajärjeks võib olla. Vaevalt pean ma teie haridusega noormehele selgitama, et poliitilisele kuriteole vaadatakse hoopis teise pilguga kui kriminaalkuriteole. Salus populi suprema lex1 on maksiim, mida võib mitmeti kuritarvitada, kuid ta kätkeb endas jõudu, mida leiame muidu üksnes loodusseadustes, nimelt paratamatuse jõudu. Kui lubate, selgitan seda teile pikemalt. Te tahate mind uskuma panna ...»

«Palun vabandust, milord, kuid uskuma tahan teid panna ainult seda, mida suudan tõestada,» solvusin mina.

«Nonoh, noormees,» ütles prokurör, «ärge olge tähe-närija ja kannatage ära, kui mees, kes kõlbaks teile isaks, kasutab oma kehva keelt ja väljendab oma väeteid mõtteid, isegi kui need õnnetuseks mister Balfouri omadega kokku ei lange. Tahate mind uskuma panna, et Breck on süütu. Ma ei pea seda asjaolu nii tähtsaks, seda enam et me meest nagunii kätte ei saa. Kuid Brecki süütuse küsimus on kahe otsaga asi. Kui me selle tõeks tunnistame, variseb kokku meie süüdistus teise ja hoopis teist masti kurjategija vastu — mehe vastu, kes on kogu oma elu reeturite killas olnud, kes on kaks korda relva kuninga vastu tõstnud ja kellele on kaks korda armu antud, kes ässitab rahvast rahulolematusele ja kes on (ükskõik kes siis ka ei tulistanud) kahtlemata kõnealuse teo õhutajaks. Mul ei tarvitse vist lisada, et pean silmas James Stewartit.»

«Mina aga võin puhtast südamest öelda, et just Alani ja Jamesi süütust ma Teie Lordlikule Kõrgusele siia tõestama tulingi — võin seda oma tunnistusega ka kohtus kinnitada,» ütlesin mina.

«Ja mina võin selle peale niisama otsekoheselt vastata, mister Balfour,» kostis Prestongrange, «et sel juhul ei kutsu mina teid tunnistajaks ning nõuan, et te tunnistuse andmisest hoopis loobuksite.»

«Teie, kes te seisate meie maal õigusemõistmise eesotsas,» hüüdsin mina, «soovitate mulle säärast kuritegu!»

«Mina püüan sellele maale kahel käel ainult kasu tuua,»

Rahva heaolu on ülim seadus (lad. k.).

238

vastas prokurör, «ja sunnin teid toimima nii, nagu nõuab olütiline vajadus. Patriotism ei tarvitse alati kuigi kõlbe-me välja näha. Minu arvates peaksite teie selle üle üksnes õõmu tundma: selles seisneb teie kaitse. Faktid on tõsi-It teie vastu. Ja kui ma ikka veel püüan teid ohtlikust lukorrast välja aidata, siis osaliselt sellepärast, et hindan teie ausust, mis teid minu juurde tõi, osaliselt Pilrigi kirja pärast, kuid peamiselt selle tõttu, et pean antud asjas tähtsamaks oma poliitilise ja alles siis juriidilise kohuse täitmist. Selsamal põhjusel — kordan teile endise avameelsusega — ei taha ma teie tunnistust kuulda.»

«Tahaksin, et te ei peaks mu sõnu paljalt sooviks teravmeelitseda, püüan lihtsalt selgitada meie suhteid,» ütlesin mina. «Kui teile, milord, minu tunnistust vaja ei lähe, siis usun, et vastaspool võtab selle suurima rõõmuga vastu.»

Prestongrange tõusis ja hakkas toas edasi-tagasi kõndima.

«Te ei ole nii noor,» ütles ta, «ja te peaksite hästi mäletama neljakümne viiendat aastat ning rahutust, mis haaras kogu maa. Lugesin Pilrigi kirjast, et te olete ustav kirikule ja riigile. Aga kes päästis need tol saatuslikul aastal? Ma ei räägi Tema Kuninglikust Kõrgusest ja tema sõjaväest — nemad olid ka muidugi omal kohal, kuid maa oli päästetud ja lahing võidetud veel enne, kui Cumberland Drummos-sie'sse jõudis. Kes siis päästis ta? Kordan: kes päästis protestantliku usu ja kogu meie riigikorra? Esiteks muidugi Kohtukoja esimees, kadunud Culloden, kes tegi palju ära ja kuulis vähe tänusõnu. Nii annan ka mina, kes ma teie ees seisan, viimase jõuraasu samas teenistuses ega oota muud tasu kui südamerahu, et mu kohus on täidetud. Aga keda veel peale Kohtukoja esimehe päästjaks pidada? Teate seda niisama hästi kui mina, selle üle on küllalt keelt pekstud, ka teie ise vihjasite sellele meie jutuajamise alguses ja saite minu käest noomida. See oli hertsog ja kogu suur Campbellite suguvõsa. Nüüd on aga üks Campbell reeturlikult tapetud ja seda koguni kuningalt saadud ülesande täitmisel. Ka hertsog ja mina oleme mägilased. Kuid meie oleme tsiviliseeritud mägilased, mida ei saa kahjuks öelda suure hulga meie klannide ja perekondade kohta. Neile on ikka veel iseloomulikud metslaste voorused ja vead. Nad on endist viisi metslased nagu Stewartidki, ainult et Campbellid on metslased õigel poolel, Stewartid valel. Otsustage nüüd ise: Campbellid ihkavad

239

kättemaksu. Kui nad seda ei saa, kui see James pääseb, siis tuleb Campbellitega suuri sekeldusi. See tähendab rahutusi mägismaal, mis on niigi juba rahutu paik. Relvade äravõtmisest ei maksa rääkida — see oli tühipaljas farss...»

«Võin sedasama kinnitada,» lisasin mina.

«Rahutused mägismaal on aga vesi meie vana valvsa vaenlase veskile,» jätkas lord edasi-tagasi sammudes ja tõstis nimetissõrme. «Minu sõna selle peale, et siis tuleb meil teine neljakümne viies aasta, ainult et Campbellid on teisel pool. Kas selleks, et tolle Stewarti elu päästa, kellel on viimast arvestamata nagunii juba pool tosinat surmapattu

hingel, olete tõesti valmis tõukama sõtta oma maa, saatma hukka oma isade usu ning ohtu paljude tuhandete süütute inimeste elu ja varanduse? ... Sellised on asjaolud, mis minule mõju avaldavad — ja mis vähemalt samal määral peaksid mõjutama ka teid, mister Balfour, kui te tõesti oma maad, valitsust ja usku armastate.»

«Kõnelete minuga väga avameelselt, olen teile selle eest tänulik,» ütlesin mina, «ja püüan omalt poolt samaga vastata. Usun, et teie poliitika on õige. Usun, et teil lasuvad säherdused keerukad kohustused; usun, et võtsite need oma hingele, kui te sellesse kõrgesse ametisse astumisel vande andsite. Ent minul, kes ma olen lihtne mees, või õigemini isegi veel mitte mees, on ka kohustused lihtsamad. Ma ei suuda mõelda muule kui kahele asjale: vaesele olevusele, keda peatselt ähvardab ebaõiglane ja häbistav ots, ning tema naise pisaratele ja karjetele, mis seniajani mul kõrvus kajavad. Ma ei oska nendele kurdiks jääda. Olen juba kord niimoodi loodud. Kui maa peab hukkuma, siis hukkub ta nagunii. Kui aga mina olen lihtsalt pime, siis palun jumalat, et ta mind nägijaks teeks, enne kui on hilja.»

Mind kuulates oli prokurör jätnud kõndimise, nüüd seisis ta veel veidi aega liikumatult paigal.

«Vaat missugune ootamatu takistus,» lausus ta lõpuks endamisi, kuid kuuldavalt.

«Mida Teie Lordlik Kõrgus kavatseb minuga ette võtta?» küsisin talt.

«Kui ma tahaksin,» vastas ta, «veedaksite juba järgmise öö vanglas.»

«Milord,» vastasin seepeale, «olen ööbinud hullemaiski paigus.»

240

«Hüva, mu poiss,» ütles ülemprokurör. «Vähemalt üks asi on mulle meie kõnelusest küll täiesti selgeks saanud — nimelt see, et teie sõna võib uskuda. Andke mulle ausõna, et hoiate täielikult enda teada mitte ainult meie tänaõhtuse jutuajamise, vaid ka Appini loo, ja ma lasen teil minna.»

«Võin teile lubada, et ma ei kõnele sellest homseni või mõne teise ligema päevani, mille teie suvatsete määrate,» vastasin mina. «Ma ei tahaks, et te mind kavaldajaks peaksite, aga kui ma annaksin tõotuse määramata aja peale, oleks ju Teie Lordlik Kõrgus saavutanud oma eesmärgi.»

«Mul ei olnud kavatsust teid lõksu püüda,» ütles Prestongrange.

«Usun meelsasti,» kinnitasin mina.

«Oot-oot, homme on pühapäev,» jätkas prokurör. «Tulge minu juurde esmaspäeva hommikul kell kaheksa, selle ajani aga tõotage vaikida.»

«Suurima heameelega, milord,» ütlesin mina. «Ja mis puutub teilt kuuldusse, siis sellest vaikin kas või elu lõpuni.»

«Pidage meeles,» lisas prokurör, «et ma ei ähvardanud teid.»

«See tuleb milordi üllameelsusest,» vastasin talle. «Ent nii rumal ma ka ei ole, et ma väljaütlemata ähvardusest ru ei saaks.»

«Head ööd teile,» soovis Prestongrange. «Magage ästi — ise ma sellega täna arvatavasti hakkama ei saa.»

Seda-öelnud, ta ohkas, võttis küünla ning saatis mind välisukseni.

V peatükk Prokuröri majas

Järgmisel päeval, pühapäeval, kahekümne seitsmendal ugustil avanes mulle võimalus, mida olin ammu igatse-ud: kuulata mõne kuulsa Edinburgh' vaimuliku jutlust, eda juba mister Campbell oli kiitnud. Paraku oleksin nii-ama hästi võinud olla Essendeanis ja

kuulata auväärset ister Campbellit ennast: mu mõtted olid nii laokil ja öördusid pidevalt tagasi jutuajamisele Prestongrange'iga, 1 ma jutlust jälgida ei suutnud. Kahtlemata avaldasid mulle vähem muljet vaimulike arutlused kui koguduse
241
tunglemine kirikutes — see tundus mulle pigem rahvasummana mõnes teatris või (nagu mu tollane meeleolu tingis) kohtuistungil. Selline mulje tekkis mul eriti kolme galeriiga Läänekirikus, kuhu ma läksin lootuses kohata miss Drummondit.

Esmaspäeval käisin esimest korda elus habemeajaja juures ja jäin tulemusega väga rahule. Siis läksin Prestongrange'i poole ja silmasin juba eemalt suures siseõues eredat laiku: need olid punastes kuubedes sõdurid, kes taas prokuröri ukse taga seisid. Otsisin pilguga tütarlast ja tema teenreid — nendest polnud jälgegi. Ent vaevalt olin vastuvõtu-ehk ooteruumi juhitud, kus ma laupäeval nii palju tüütavaid tunde veetsin, kui märkasin ühes nurgas James More'i kõrget kogu. Teda piinas rahutus, ta muudkui sirutas käsi ja jalgu ning ta pilk eksles pidevalt tillukese toa seintel, nii et ma pidin kahetsusega mehe täbarale olukorrale mõtlema. Küllap oligi osaliselt põhjuseks kahjutunne, osaliselt aga mu huvi tema tütre vastu, et astusin mehe juurde ja kõnetasin teda.

«Hüva hommikut, söör,» ütlesin.

«Teile niisamuti,» vastas tema.

«Ootate kokkusaamist Prestongrange'iga?» küsisin.

«Seda ma teen, söör, ja loodan kõigest hingest, et teie asjaajamine tolle isandaga hõlpsamini kulgeks,» kõlas vastus.

«Julgen loota, et teie visiit ei kesta kaua, sest arvatavasti võetakse teid vastu enne mind,» tähendasin mina?

«Kõiki võetakse vastu enne mind,» kehitas James More õlgu ja laiutas käsi. «Varem see nii ei olnud, kuid ajad muutuvad. See ei olnud nii, noorsand, kui veel mõõk hinnas oli ning sõjamehe tublidus midagi tähendas.»

Mees esitas selle tiraadi kuidagi nohinal läbi nina, nagu mägilased kõnelevad, ja see ajas mul millegipärast harja punaseks.

«Mister Macgregor,» ütlesin talle, «sõjamehe kohus on ikkagi vaikida ja mitte kaevata.»

«Näen, et teate mu nime,» kummardas ta mulle, käed rinnal vaheliti, «kuigi ma ise seda kasutada ei julge. See on liiga laialt tuntud — mu vaenlased on liiga sageli näinud mu nägu ning kuulnud mu nime. Ei ole ime, kui need on nüüd teada inimestele, keda ma ise ei tunne.»

«Keda teie mitte sugugi ei tunne, söör,» täiendasin mina,
242
«ja kellest alles vähesed on kuulnud, aga kui see teile huvi peaks pakkuma — minu nimi on Balfour.»

«Meeldiv nimi, mida kannavad õige mitmed tublid inimesed,» vastas James More viisakalt. «Ja kui ma meelde tuletama hakkan, oli neljakümne viiendal aastal keegi noor härrasmees, teie nimekaim, mu pataljonis arstiks.»

«Arvatavasti oli see Baithi Balfouri vend,» vastasin ma varmasti.

«Seesama jah, söör,» vastas James More. «Ja et teie sugulane oli minu relvavend, siis lubage, et surun teie kätt.»

Ta raputas mu kätt kaua ja südamlikult ning säras seejuures üle kogu näo, justkui oleks leidnud lihase venna.

«Jah,» ütles ta, «ajad on muutunud, sestsaadik kui me teie nõoga koos kuulisajus. kõndisime.»

«Too mees on mulle õige kaugelt sugulane,» tähendasin ükskõikselt, «ja pean ütlema, et ma ei ole teda elus oma ihusilmaga näinud.»

«Mis sellest,» väitis James More, «see ei muuda asja. Ega teie ise vist tookord kaasa ei teinud, söör, — ma justkui ei mäleta teie nägu, aga see ei tohiks nii hõlpsasti meelest minna.»

«Aastal, mida te mainisite, mister Macgregor, sain alles külakoolis nahutada,» vastasin.

«Ah nii noor olete!» hüüatas James More. «Siis te muidugi ei mõista, mida see kohtumine mulle tähendab. Kohata säherdusel õnnetusetunnil vaenlase majas relvavenna sugulast — oo, see tõstab mu võitlusvaimu nagu mägismaa torupilli hääl! Jah, söör, paljud meist meenutavad minevikku kurbusega, mõni isegi pisarsilmil. Mina elasin omal maal nagu kuningas, mulle piisas mu mõõgast, mu mägedest ja sõprade ning suguvõsa usaldusest. Praegu aga istun haisvas vangikongis, ja kas teate, mister Balfour,» jätkas ta mul käe alt kinni võttes ning mind mööda tuba ringi talutama hakates, «kas teate, söör, et mul on seal puudus isegi kõige hädavajalikumast? Vaenlaste õelus on mind peaaegu kõigest ilma jätnud. Nagu te teate, söör, istun ma valesüüdistuse põhjal, ise olen aga selles asjas niisama süütu kui teie. Kohtu ette viia nad mind ei söanda, ja mina muudkui vaevelgu nende soolaputkas abitult edasi! Ah, kui meelsasti oleksin kohanud siin teie asemel teie sugulast või tolle venda Baithist!

243

Tean, et mõlemad oleksid rõõmuga mulle appi tõtanud; teie aga olete suhteliselt võõras ...»

Mul on piinlik kõike kirja panna, mis ta mulle kaebas ja kurtis, niisamuti minu lühikesi tõredaid vastuseid. Ajuti tuli mul tahtmine ta suu peotäie peenrahaga kinni toppida, aga kas häbist või uhkusest, kas iseenda või Catriona pärast, kas sellepärast, et pidasin teda säherdusele tütrele väärituks isaks, või sellepärast, et mehest enesest õhkuv valskus mind nii väga solvas, ei saanud ma sellega hakkama. Nii ta muudkui lipitses mu ees ja pidas oma jutlust ning marsitas mind mööda tillukest tuba edasi-tagasi: ikka kolm sammu ja ümberpöörd, kolm sammu ja ümberpöörd. Olin va lunija oma hammustavate vastustega juba üsna vihale ajanud, aga veel ei olnud ta lõplikult lootusi jätnud, kui lävele ilmus Prestongrange ning kutsus mind otsekohe suurde tuppa.

«Olen veel veidi aega kinni,» ütles ta, «aga et te ei peaks tegevusetult istuma, tutvustan teid oma kolmele kenale tütrele, kellest olete võib-olla kuulnud, sest nemad on arvatavasti kuulsamad kui nende papa. Siitkaudu, palun.»

Ta viis mind korruse võrra kõrgemale teise suurde ruumi, kus keegi kõhetu vana daam istus tikkimisraami taga ja kolm küllap vist Šotimaa kõige nägusamat näitsikut seisid koos akna all.

«Siin on minu uus sõber mister Balfour,» ütles prokurör mind kättpidi ligemale tõmmates. «David, see on mu õde miss Grant, kes aitab mul lahkesti maja pidada; tal oleks väga hea meel, kui ta saaks teile kuidagi abiks olla. Ja siin,» pöördus ta kolme näitsiku poole, «siin on mu «kolm kena tütart». Omavahel, mister David: kes kolmest on kõige kaunim? Vean kihla, et ta ei söanda eluilmaski vastata, niisamuti nagu aus Alan Ramsay!»

Selle märkuse peale tõstsid kõik kolm näitsikut ja vana miss Grant koos nendega nördimuskisa, ja et ka mina teadsin värsse, millele majaperemees vihjas, tõusis minulgi

häbipuna palge. Mulle tundus andestamatu teona, et üks isa üldse võib niimoodi rääkida, ja mind üllatas väga, et nood noored daamid isale kas tõemeeli või moepärast etteheiteid tehes ise naerda lõkerdasid.

Naerulagina saatel lahkus Prestongrange toast, jättes mind mulle sobimatusse seltskonda nagu kala kuivale. Kui järgnevaid sündmusi meenutada, ei saa ma salata, et pidasin end äärmiselt rumalasti ülal ja et daamid pidid olema

244

väga hästi kasvatatud, kui nad mind nii kaua välja kannatasid. Tädi istus muidugi kogu aeg oma tikandi taga, tõstis fainuli aeg-ajalt pilgu ja naeratas, kuid noored daamid, iseäranis kõige vanem neist, kes oli muuseas ka kõige

ilusam, pühendas mulle ohtrasti tähelepanu, millele ma ei tplnud võimeline vastama. Asjatult kinnitasin endale, et Sulen üsnagi väärt noormees ja varanduslikult kindlustatud ning et mul ei ole tarvis piinlikkust tunda nende tüdrukute ees, kellest vanim ei olnud minust kuigivõrd vanem ja kellest ilmselt mitte üks ei olnud pooltki seda haridust saanud mis mina. Ent arutlemine ei parandanud asja ja ajuti uhkas mul sügav puna näkku, kui mulle meenus, et

245

alles samal päeval olin esimest korda habemeajaja juures käinud.

Et meie jutt tütarlaste pingutustest hoolimata väga vaevaliselt vedu võttis, hakkas kõige vanemal mu kohmetusest kahju; ta istus oma muusikariista taha, mida oskas meisterlikult mängida, ning lõbustas mind nii šoti kui ka itaalia viisidega, millele ta ise kaasa laulis. Tundsin end kohe vabamalt, ja tuletanud meelde laulukese, mida Alan mulle Carrideni ligidal koopas oli õpetanud, söandasin sellest isegi paar takti vilistada. Küsisin, kas viis on talle tuttav.

Neiu raputas pead. «Pole kuulnudki,» vastas ta. «Vilistage laul tervenisti mulle ette. Ja nüüd veel üks kord,» lisas ta, kui olin tema palve täitnud.

Siis püüdis ta klavikordil meloodiat mängida, täiendas seda minu üllatuseks otsekohe sobivate saateakordidega ning laulis naljakat nägu tehes laias murdes:

«Kas ei saanud ma siss kohe õiget rütmi kätte? Kas see's pole sama laul, mis ette vilistetu?»

«Näete, ma oskan luuletada ka, ainult riimid ei tule alati välja,» ütles ta ja jätkas:

«Mina olen preili Grant ja prokuröri tütar, teite nimi, kui ma'i eksi, oli aga Balfour.»

Ütlesin talle, et ta on hämmastavalt andekas.

«Ja mis selle laulu nimi on?» päris tütarlaps.

«Õiget nime ma ei teagi,» vastasin. «Hüüan seda lihtsalt «Alani lauluks».»

Tüdruk vaatas mulle ainiti otsa. «Mina hakkan seda nimetama «Davidi lauluks»,» ütles ta, «ja kui see ka õige natuke sarnaneb meloodiaga, mida teie iisraeli nimekaim esitas Saulile, ei imesta ma sugugi, et see kuningale suurt mõju ei avaldanud — liiga melanhoolne viis. Nimi, mille teie sellele laulule andsite, mulle ei meeldi, nii et kui tahate seda meloodiat kunagi veel kuulda, siis nimetage teda minu antud nimega.»

Tütarlaps lausus seda nii tähendusrikkalt, et mu süda võpatas.

«Mispärast, miss Grant?» küsisin.

«Sellepärast,» vastas ta, «et kui teid ükskord üles

246

puuakse, siis teen teie viimastest sõnadest ja pihtimusest luuletuse ning laulan seda sellel viisil.»

Nüüd oli väljaspool kahtlust, et neiu oli mingil määral piinu loost ja mind ähvardavast ohust teadlik. Kust ja kui palju ta sellest oli kuulnud, seda oli juba raskem öelda. Oli selge, et ta oskas Alani nime ohuga ühendusse viia ja hoiatas mind seda mainimast; selge oli ka see, et ta teadis mind mingis kuriteos kahtlustatavat. Peale selle sain aru, et tema viimane jutt (millele järgnes muide kohe käre tantsulugu) oli mõeldud kõnealuse teema lõpetamiseks. Seisin tema kõrval ja teesklesin, nagu kuulaksin ja naudiksin ta mängu, kuid tegelikult kandsid mu mõtted mind kaugele ära. Mul oli hiljemgi juhust tähele panna, et too noor daam armastas väga salapäratseda; sel esimesel kohtumisel serveeris ta mulle aga säherduse mõistatuse, mis käis mul üle mõistuse. Alles palju hiljem sain teada, et pühapäeva tunde ei olnud kulutatud asjata: et oli üles otsitud ja üle kuulatud pangakäskjalg, kindlaks tehtud mu visiit Charles Stewartile ning järeldusele jõutud, et olen üsna lähedastes suhetes Jamesi ja Alaniga ning et pean viimasega tõenäoliselt kogu aeg sidet. Sellest siis see selge vihje klavikordi tagant.

E Vanim näitsik ei jõudnud veel oma muusikapalaga lõpule, kui üks noorematest, kes seisis siseõuele avaneva akna juures, kutsus õdesid kähku vaatama «jälle seda ' hallisilmset». Kogu pere trügis kobaras akna alla, et õuele pilku heita. Aken, mille juurde nad jooksid, asus toa nurgas välisukse kohal, põigiti siseõue suunas.

«Tulge, mister Balfour,» hüüdsid õed kooris, «tulge vaadake! No kas pole kaunitar! Kõik need viimased päevad on teda siin näha — ise üsna daami moodi riides, aga iga-vesed räbalapuntrad saatjateks!»

Mul ei olnud tarvis kaht korda vaadata, ka ei piilunud ma kaua. Kartsin, et Catriona võib näha, kuidas ma sellest muusikatoa aknast tema peale alla vaatan, tema aga seilab väljas ja tema isa peab samas majas võib-olla pisarsilmil armu paluma. Aga ka see ainus pilk tõstis mu eneseusaldust ja ma ei tundnud noorte daamide ees enam endist aukartust. Kahtlemata olid nad ilusad, aga ka Catriona oli Ilus, tema ilu oli elav ja soe nagu söetuli. Sedavõrd kui teised mind põrmu tallasid, tõstis tema mind üles. Meenutasin, kui kerge mul oli olnud temaga kõnelda. Nii et kui raa nüüd siin nende kenade tütarlastega jutuotsale ei saanud,

247

oli viga ehk hoopis neis endis. Mu kohmetust hakkas vähehaaval leevendama huumorimeel, ja kui tädi mulle ikka oma tikandi tagant vastu naeratas ning kolm tütart mind sussutasid kui sülelapsukest, endal näost näha, et teevad seda papa käsul, söandasin minagi vahetevahel näo muigele tõmmata.

Peagi tuli papa tagasi — ikka niisama lahke, rõõmus ja meeldiva jutuga nagu ennegi.

«Noh, tüdrukud,» ütles ta, «pean mister Balfouri ära viima, aga loodetavasti suutsite teda veenda, et ta teine kordki tuleks — mul oleks hea meel teda siin näha.»

Kõik tütarlapsed pillasid mulle mokaotsast komplimen-dikese, ja prokurör viis mu minema.

Kui ta lootis, et tema tütardega tutvumine mu vastupanu nõrgendab, siis eksis ta küll rängalt. Ma ei olnud nii rumal, et poleks aru saanud, kui kehva mulje ma neidudele jätsin, ja et niipea kui ma selja pöörasin, haigutasid nad lõualuud paigast. Tundsin, et olin neile näidanud, kui vähe ma oskan olla armastusväärne ja peen, ning ootasin juhust näitamaks, et suudan olla otsustav, julge ja isegi ohtlik.

Mu soov läks peagi täide, sest stseen, millest mind osa võtma viidi, oli hoopis teist laadi.

VI peatükk Endine lord Lovat

Prestongrange'i kabinetis ootas meid mees, kes oli mulle kohe esimesest pilgust vastik nagu tõhk või kõrvahark. Ta oli äärmiselt inetu, kuid härrasmehe olekuga, tundis häid kombeid, kuid oli võimeline ka äkilisteks vihapahva-kuteks, ja tema vaikne hääl võis soovi korral kõlada vägagi läbilõikavalt ning ähvardavalt.

Prokurör tutvustas meid sõbralikult, isegi familiaarselt.

«Siin, Fraser,» ütles ta, «ongi too mister Balfour, kellest me kõnelesime. Mister David, see mees on mister Simon Fraser, keda vanasti kutsuti teise tiitliga, aga see on juba kulunud lugu. Mister Fraseril on teile üks jutt.»

Nende sõnadega astus ta toa teise otsa raamaturiiulite manu ning tegi näo, nagu uuriks üht kvartkaustalist köidet.

248

Nii jäeti mind teatavas mõttes üksi inimesega, keda ma küll kõige vähem tahtsin näha. Sõnad, millega teda mulle tutvustati, ei jätnud kahtlust, et tegemist pole kellegi muu ui valdustest ilmajäetud Lovati isanda ning suure Frase-te klanni peamehega. Teadsin, et ta oli oma meeste eesotsas mässust osa võtnud; teadsin, et ta isa — vana lord, too hall mägirebane — oli selle süüteo pärast pidanud pea pakule panema, perekonna maad olid konfiskeeritud ja ende aadlinimi ära võetud. Ma ei suutnud kuidagi taibata, mida peaks tema Granti majas tegema, ma ei suutnud uskuda, et ta praegu teenib kohtus, on oma veendumustest lahti öelnud ja poeb valitsuse ees isegi nii väga, et on Appini mõrva uurimisel prokuröril abiks. «Hüva, mister Balfour,» ütles ta sissejuhatuseks, «mida. siis mulle kõnelete?»

«Ei söanda midagi lubada,» vastasin, «aga kui prokurör on teid asjasse pühendanud, siis temale on minu seisukohad viimaseni teada.»

«Pean teile teatama, et tegelen Appini mõrvaga,» jätkas ister Fraser, «esinen kohtus Prestongrange'i abilisena, ja iipalju kui mulle eeluurimisest selge, võin teile öelda, et ie seisukohad on ekslikud. Brecki süü on ilmselge, ja teie õnnistus, et nägite teda mõrva momendil mäel, viib ta indlasti võllasse.» «Raske on teda puua, enne küi ta käes on,» tähendasin ina. «Muus osas jätan teid meelsasti teie enese arvamuse juurde.»

«Hertsogile on juba kõigest teatatud,» ei lasknud mister Fraser ennast eksitada. «Tulen just Tema Kõrguse juurest, ta kõneles minuga väga avameelselt ja otsekoheselt, nagu temasugusele suurele aadlikule kohane. Ta nimetas teie nime, mister Balfour, ja avaldas teile juba ette tänu, kui lubate end juhtida inimestel, kes teist palju paremini mõistavad, mis on kasulik teile enesele ja meie maale. Tänusõnad tema suust ei ole tühi fraas — experto crede[1]. Arvatavasti olete kuulnud mu perekonnast ja klannist ning mu kadunud isa hoiatavast eeskujust ja kurvast lõpust, mu enese eksimustest kõnelemata. Noh, sõlmisin hea hertsogiga rahu, ta lausus minu eest sõnakese meie sõbra Pres-tongrange'i juures. Nii et nüüd ongi mul jälle jalad maas

Usu kogenut (lad k).

249

ning volitused käes kuningas George'i vaenlaste jälitamiseks ja Tema Majesteedi hiljutise jultunud solvamise eest tasumiseks.»

«Kahtlemata uhke positsioon teie isa pojale,» ühmasin ainult.

Fraser kortsutas mu märkuse peale oma hõredaid kulme. «Paistab, et suvatsete ironiseerida,» ütles ta, «kuid mind tõi siia mu kohus, olen siin selleks, et täita mulle usaldatud ülesannet, ja te loodate asjatult, et suudate mu tähelepanu sellelt kõrvale

juhtida. Lubage endale öelda, et teie pealehakkamise ning auahnusega noormehele annab üks hea taganttõukamine tee alguses rohkem kui kümme aastat rühkimist. Selle tõuke võite saada, otsustage ainult, kus tahate oma karjääri teha, ja hertsog jälgib teie käekäiku kui hoolitsev isa.»

«Kardan, et mul jääb puudu pojalikust kuulekusest,» nähvasin vastuseks.

«Kas te tõesti usute, söör, et teiesuguse mehehakatise tahtmise peale lastakse kogu meie poliitikal uppi lennata?» hüüdis prokuröriabi. «Appini mõrv on proovikiviks: kõik, kes tahavad tulevikus kuskile jõuda, peavad nüüd õla alla panema. Võtke näiteks kas või mind! Kas te arvate, et ma ennast lõbu pärast säherdusse põlastusväärsesse olukorda asetasin, et jälitan inimest, kellega õlg õla kõrval olen võidelnud? Mul ei olnud lihtsalt teist valikut.»

«Mulle tundub,» märkisin mina, «et minetasite oma valikuvõimaluse juba siis, kui sellest nurjatust mässust osa võtsite. Minu olukord on õnneks teine: olen truu alam ja võin nii hertsogile kui ka kuningas George'ile julgesti silma vaadata.»

«Ah vaat, kust tuul puhub!» ütles mister Fraser. «Kinnitan, et olete kõige hullemal eksiarvamusel. Nagu Pres-tongrange mulle ütles, on ta seni nii tagasihoidlik olnud, et pole teie väiteid ümber lükanud, ent sellest hoolimata võite uskuda, et nad äratavad kõvasti kahtlust. Ütlete, et olete süütu. Armuline härra, faktid kinnitavad vastupidist.»

«Ainult seda ma teilt just ootasingi,» vastasin.

«Kulla noormees, Mungo Campbelli tunnistus, teie põgenemine pärast mõrva ja pikk vaikimine!» hüüdis mister Simon. «Siin jätkub tõendusi terve härja oksatõmbamiseks, mingist David Balfourist kõnelemata! Võtan ise sellest protsessist osa, pean seal kõne ja igatahes hoopis teisel toonil

250

kui täna siin. Vähe meeldib teile mu tänane jutt, aga veel vähem on ta teile meele järele kohtusaalis. Oo, te päris kähvatate kohe!» hüüdis ta. «Tähendab ma leidsin tee teie jultunud südame juurde. Olete näost kaame ja teie pilk eksleb ringi, mister David! Nüüd näete, et võllapuu ja haud on ligemal, kui arvasite.»

«Võtan omaks, et lõin tõesti nõrgaks,» nentisin mina. «Aga ma ei leia selles midagi häbiväärset. Häbistav on hoopis ...» tahtsin jätkata.

«Häbi ootab teid poomisplatsil,» katkestas mind prokuröriabi.

«Seal olen ma võrdne lordiga, teie isaga,» kostsin mina. «Oh ei, hoopiski mitte!» karjus mister Simon. «Te ei ole ikka veel asjast aru saanud! Minu isa hukkus suure ürituse nimel ja sellepärast, et segas ennast kuninga asjadesse. Teid aga puuakse üles mõrtsukana, kelleks saite räpaste krosside eest. Teie ülesandeks selles mõrvas oli vesteldes vaest ohvrit kinni pidada; teie kaasosalisteks oli jõuk mägilastest kaltsakaid. On võimalik tõestada — jah, kõrgeauline mister Balfour, on võimalik tõestada ja saab tõestatud; uskuge mind, kes ma sellest asjast osa võtan: on võimalik tõestada ja saab tõestatud, et teile selle eest maksti. Kujutlen juba, mäherdusi pilke kohtusaalis heitma hakatakse, kui ma esitan oma tõendused, et teie, noor haritud mees, lasksite end selleks koletuks teoks ära osta vana ülikonna, pudeli mägismaaviina ning peotäie vask-müntide, täpsemalt kolme šillingi viie ja poole penni eest.»

Nendes sõnades oli terake tõtt, mis tabas mind kui kepi-hoop. Tõepoolest — riided, pudel viina ning kolm šillingit viis ja pool penni peenraha oli peaaegu kõik, mis me Alaniga Aucharnist kaasa tõime. Taipasin, et mõni Jamesi teenritest ei olnud türmis suutnud suud pidada. «Näete, tean rohkem, kui te uskusite,» võidutses mister Simon. «Ja ärge te

arvake, austatud mister David, et Suurbritannia ja Iirimaa valitsus ei saa asjale sellist pööret anda tunnistajate puudumise tõttu. Meil on siin vanglas küllalt mehi, kes on valmis käsu peale vanduma mida tahes — minu käsu peale, kui teile nii rohkem meeldib. Eks arvake ise, milline kuulsus teid ootab, kui olete otsustanud surma minna. Ühel pool elu, vein, naised, ja hertsog teie teenistuses, teisel pool köiest kaelaside, kaak, mille küljes teie kondid hakkavad kõlkuma, ning kõige räpasem, närusem lugu väljamakstud mõrvast, mis jääb

251

igaveseks kogu teie suguvõsale häbiplekiks. Vaadake siia!» hüüdis ta hirmuäratavalt kimedal häälel. «Vaadake seda paberit, mis mul taskus on. Vaadake seda nime — see on ju kõrgeaulise mister Davidi nimi, minu meelest pole tint veel korralikult kuivadagi jõudnud. Oskate te ära arvata, mis dokument see niisugune on? See on teie vangistamiskäsk, ja mul tarvitseb ainult helistada kella enda kõrval, et see kohe siinsamas täide viidaks. Ja kui te juba kord selle paberiga Tolboothi olete sattunud, aidaku teid jumal, sest siis on liisk langenud.»

Ma ei saa eitada, et olin kohkunud sellisest alatusest ning üsnagi heitunud ohust ja häbist, mis mind nii äkki ähvardasid. Olin oma kahvatamisega mister Simonile juba ennegi rõõmu valmistanud, praegu olin kindlasti näost valgem kui mu särk ja lisaks värises mul hääl.

«Sellessamas toas on džentelmen,» hüüdsin ma, «kelle ma appi palun. Usaldan tema kätte oma elu ja au.»

Prestongrange lõi raamatu laksatades kinni.

«Ma ju hoiatasin teid, Simon,» ütles ta, «panite mängu kõik, mis oskasite, ja kaotasite. Mister David,» jätkas ta, «tahan, et te teaksite, et teid ei pandud proovile mitte minu soovil. Tahan, et te mõistaksite, kui rõõmus ma olen, et te sellest auga välja tulite. Te võib-olla ei mõista, kuidas, aga teataval määral osutate sellega teene ka minule. Sest kui meie sõber siin oleks olnud täna edukam kui mina möödunud õhtul, oleks välja tulnud, et tema tunneb inimesi paremini kui mina; oleks välja tulnud, et me kumbki, ei mister Simon ega mina, ei tööta õigel kohal. Aga ma tean, et meie sõber Simon on auahne,» lisas ta Fraserit õlale patsutades. «Nii et see komöödia on läbi, minu sümpaatia kaldub kangesti teie poole, ja ükskõik millise lahenduse me sellele õnnetule afäärile ka leiame, hoolitsen mina isiklikult selle eest, et teid leebelt koheldaks.»

See oli väga lahke jutt. Lisaks veendusin, et mu vastaste vahel ei valitsenud eriti armastusväärsed suhted, pigem võis haista ehtsat vaenu. Ometi oli kindel, et selle vestluse olid organiseerinud — võib-olla aga koguni kokku harjutanud — nad mõlemad. Oli selge, et nad tahtsid kõiki meetodeid kasutades mind tõsiselt proovile panna. Nüüd, kus veenmine, meelitused ja ähvardused tühja olid jooksnud, jäin huviga ootama, mida nad järgmiseks katsetavad. Ent viimasest katsumusest olid mu silmad veel hägused ja põlved nõtkusid all ning ma suutsin ainult

252

pomiseda samu sõnu: «Usaldan teie kätte oma elu ja au.» «Hüva, hüva,» vastas Prestongrange, «püüame neid hoida. Vahepeal aga kõnelgem veidi leebemat juttu. Te ei tohi mu sõbra mister Simoni peale pahane olla, sest ta toimis ainult nii, nagu talle ette oli kirjutatud. Kui te aga unnete vimma minu vastu, kes ma siin juures seisin ja agu mister Simoniga kokku mängisin, siis ärge seda vähemalt mu perekonna ilmsüütuile liikmeile üle kandke. Memad tahavad väga teid veel kord näha ja ma ei tahaks ma noorele

naisperele meelehärmi valmistada. Homme avatsevad nad Hope Parki minna ja minu arvates oleks eil väga sobiv neid saata. Kõigepealt astuge sisse minu oole — ehk on mui tarvis teile midagi nelja silma all 'elda —, siis lähete mu näitsikute juhtimisel kõndima, aga .uni selle ajani pikendage oma vaikimiskohustust.» Kõige parem oleks olnud, kui ma kohe oleksin keeldunud, ent tõtt öelda olin täiesti otsustusvõimetu, tegin, nagu kästud, jätsin kuidagiviisi jumalaga ja olin õnnelik, kui uks mu selja taga sulgus ning ma õuel majaseina vastu nõjatudes võisin higi pühkida. Koletu viirastus — mister Simon — kerkis mul taas silme ette, nagu võib äkitselt kõrvus uuesti kajama hakata juba ammu lakanud lärm. Kõigest kuuldust ja loetust meenusid mulle jutud tolle mehe isast, tema enese valelikkusest ja mitmekordsest reetmisest, ning segunesid sellega, mida ise äsja olin läbi elanud. Võpatasin, kui mõtlesin osavasti sepitsetud laimule, mida ta tahtis mulle külge kleepida. Leith Walki ääres võllapuus kõlkuvate meeste süütegu erines väga vähe sellest, mida pidin nüüd enda omaks tunnistama. Kahtlemata oli kahest täiskasvanust alatu lapselt toda tühist summat röövida, kuid mu enese lugu, nii nagu seda ähvardas kohatus esitada Simon Fraser, oli just niisama räpane ning eemaletõukav.

Prestongrange'i livreedes teenrite hääled lävel tõid mu jälle tõelusse tagasi.

«Kuule, võta vij see kiri kaptenile, ja nii kiiresti kui saad,» ütles üks.

«Nõuab jälle seda teeröövlit siia?» küsis teine. «Paistab niimoodi jah,» vastas esimene. «Tahavad Simoniga teda näha.»

«Prestongrange on natuke napakaks läinud,» torises teine teener. «Ei saa enam James More'ita teist külgegi keerata.»

253

«Ah, mis see meie asi,» arvas esimene. Ja mehed läksid lahku: üks kirja viima, teine majja tagasi.

Lugu oli hullem kui hull. Vaevalt sain mina toast välja, kui nad juba James More'i järele saatsid. Temale ehk mister Simon vihjaski, kui ta kõneles trellide taga istuvatest meestest, kes on valmis end mistahes hinnaga vabaks ostma. Juuksed tõusid mul peas püsti ja veri hakkas meelekohtades vasardama, kui mõtlesin Catrionale. Vaene tüdruk! Ta isa oli ränkade seaduserikkumiste eest poomissurma mõistetud. Veelgi ebameeldivam oli aga asjaolu, et oma naha päästmiseks oli mees valmis võtma hingele kõige hullema häbi ja kõige alatuma roima — ta oli valmis valet vanduma ning sellega ilmsüütut inimest surma saatma. Ja et õnnetus veel suurem oleks, paistis, et ohvriks olin valitud mina.

Hakkasin kiiresti ning suunda valimata astuma, ihkasin ainult liikumist, puhast õhku ja avarust.

VII peatükk Ma ei pea sõna

Tõepoolest ei tea, kuidas ma Lang Dykesile välja jõudsin. See on maantee, mis suundub linna põhjast. Sealt avanes mu pilgule kogu tahmane Edinburgh, mis algas järve kaldal kaljudel kõrguva lossiga ning jätkus pika rodu tornitippude, katuseharjade ja suitsevate korstnatega. Linna panoraami silmitsedes kiskus mu süda valust kokku. Nagu ma eespool mainisin, olin oma noorusele vaatamata juba hädaohtudega harjunud, kuid säherdune õudus, millega ma tollel hommikul keset nõndanimetatud linna turvalisust silm silma vastas olin seisnud, vapustas mind palju rohkem kui senised. Olin kartmatult silma vaadanud ohule orjusse sattuda, laevaga merepõhja minna, nõmmel mõõga või kuuli läbi

otsa saada, kuid mind heidutas üdini Simoni, õigemini lord Lovati lihav nägu ja läbilõikav hääl.

Istusin järve kaldale keset otsapidi vette kaarduvaid lugasid, jahutasin käsi ja niisutasin oimukohti. Oleksin otsekohe oma hulljulgest ettevõttest loobunud, kui oleksin seejuures osanud säilitada teragi enesest lugupidamist.

254

Ent nimetatagu seda siis julguseks või arguseks — minu meelest oli ta ühtaegu nii see kui ka teine —, otsustasin, et olin juba taganemisvõimalusest liiga kaugele läinud. Olin nendele meestele julgesti vastu hakanud ja kavatsesin seda edaspidigi teha. Tulgu mis tuleb, oma sõnadest ma ei tagane.

Oma kindluse tunnetamine tõstis veidi mu meeleolu, ga mitte eriti. Mul oli just nagu raske kivi südamel ja elu aistis üldse ainult räpase tehinguna. Kõige rohkem oli ui kahju kahest olendist. Üks olin ma ise — nii üksipäini keset kõiki neid ohtusid — ja teine too tütarlaps, James More'i tütar. Olin teda näinud üksnes lühikest aega, kuid -iu arvamus oli kujunenud ning otsus langenud. Olin kindel, et tol tüdrukul on arenenud autunne nagu mõnel mehel: et ta pigem sureb kui satub häbisse. Ent uskusin ka, et ta isa võib just nüüd, selsamal hetkel püüda oma nurjatut elu minu elu hinnaga päästa. Mõtlesin, et see nagu seob mind selle tütarlapsega. Ehkki ta mulle tohutult meeldis, oli ta enne ainult juhuslik tänavatutvus, nüüd aga äkitselt hoopis lähedasem — mu verivaenlase või isegi mõrtsuka tütar. Mind masendas, et pean kogu elu teiste pärast häda ja vaeva nägema ega saa ise mingit rõõmu nautida. Tõsi, mul oli küll kõht täis ja ei puudunud ka voodi, kus magada, kui mured seda lubasid, kuid muud abi mul oma varandusest ei olnud. Kui mind ootas võllas, pidid mu elupäevad varsti lõppema. Kui ma aga tollest sekeldusest veel pääsen, pidid nad venima õige kaua, enne kui ükskord õhtusse saavad. Äkki kerkis mu vaimusilma ette Catriona paokil huultega nägu, nagu ma seda esmakordselt nägin, ja mu süda läks hellaks ning jalad tugevaks ja ma seadsin . oma sammud otsustavalt Deani poole. Kui mind homme üles puuakse, siis veedan öö üsna kindlasti vanglas, ja ma otsustasin veel kord Catrionat näha ning temaga kõnelda. Kõndimine ja käigu eesmärgile mõtlemine kannustasid mind veelgi enam, nii et tundsin, kuidas mu südikus tagasi tulema hakkas. Deani küla selles otsas, mis oru põhjas jõekaldale ulatub, küsisin ühelt möldrilt teed. Too juhatas mind nõlvast üies tasasele teerajale, mis viis küla teise I otsa, rohelise muru ja õunapuudega ümbritsetud korraliku majakese juurde. Süda tõusis mul kurku, kui ma aeda astusin, kuid kohe venis mu nägu pikaks, sest seisin vastamisi vastiku tigeda vanaeidega, kellel oli peas valge tanutao-we müts ja selle peale seotud meestekübar.

255

«Mida te siit otsite?» küsis ta minult.

Vastasin, et otsin miss Drummondit.

«Ja mis asja teil miss Drummondi juurde oli?» uuris eit edasi.

Ütlesin talle, et nägin miss Drummondit möödunud laupäeval, et mul avanes õnnelik juhus talle tilluke teene osutada ning et tulen nüüd noore daami kutse peale.

«Ah teie olete siis see Kuuepenniline!» hüüatas eit pilkaval toonil. «Ära ütle — vägev kingitus ja uhke isand! On teil vahest muud nime ja nimetust kah midagi või oletegi kohe Küuepenniliseks ristitud?» uuris ta edasi.

Ütlesin oma nime.

«Heldene aeg!» imestas eit. «Ebenezeril on siis poeg?»

«Ei, madam,» seletasin talle, «olen Alexanderi poeg. Praegu olen täieõiguslik Shaw' isand.»

«Küll te näete, et teil saab kole raske olema oma õigust maksma panna,» arvas vanaeit.

«Oletan, et tunnete mu lelle,» ütlesin mina, «ja minu arust peaks teil olema hea meel kuulda, et meie suhted lellega on juba klaarid.»

«Aga mis teid siia miss Drummondi juurde toob?» ei jätnud eit uurimist.

«Tulin oma kuuele pennile järele, madam,» vastasin. «Pole selles midagi imelikku: mu lelle vennapoeg peab ju ka hoidlik noormees olema.»

«Natuke nutti teil ikka on,» tähendas vana naine heakskiitvalt. «Mina juba mõtlesin, et olete viimane vasikas kõige oma kuue penni, õnne päeva ja Balquidderi mälestustega.» (Nendest sõnadest järeldasin rõõmuga, et Cat-riona oli meie vestlusest midagi endale meelde jätnud.) «See kõik olgu aga öeldud nii muu seas,» jätkas eit. «Kas ma pean asjast nii aru saama, et tulite siia kavatsusega Catrionat kosida?»

«Sellest on veel vara rääkida,» vastasin mina. «Tüdruk on noor ja mina kahjuks niisamuti. Olen teda üksainus kord näinud. Ma ei salga,» jätkasin, püüdes naist võita avameelsusega, «ma ei salga, et olen tema peale sestsaadik üsna palju mõtelnud. Ent mõtlemine on üks asi, abielu aga hoopis teine, ja ma oleksin vist üsna rumal, kui ennast kohe säherduste kohustustega seoksin.»

«Ma näen, et te pole suu peale kukkunud,» ütles vanaeit. «Jumal tänatud, ka mina mitte! Olin küllalt loll, et selle kelmi tütre enda hoolitseda võtsin — ära ütle, kena

kohustus kull! Aga kui ma selle juba endale kaela olen võtnud, sus täidan seda, nagu õigeks pean. Kas tahate mulla öelda, mister Balfour Shaw'de mõisast, et abiellute James More'i tütrega, kui ta isa üles puuakse? Noh, aga kus pulmi ei tule, seal ei ole ka miskit mehkeldamist, kirjutage see endale kõrva taha. Tüdrukud on kergemeelsed olevused,» lisas ta pead vangutades, «ja kuigi te seda mu ortsus palet nähes uskuda ei taha, olin ka mina omal ajal 001 tüdruk, pealegi veel üsrta nägus.» «Leedi Allardyce,» vastasin mina, «see on vist teie imi — te küsite-kostate meie mõlema eest ja nii on meil ske kokkuleppele jõuda. Tabasite otse naelapea pihta, iii pärisite, kas ma olen valmis abielluma võllapuu varjus tütarlapsega, keda olen üksainus kord näinud, ütlesin teile juba: ma ei ole nii ettevaatamatu, et praegu ennast kohustustega seoksin. Ent ikkagi olen mõnes suhtes teiega nõus. Kui mu kiindumus kestab — ja mul on alust arvata, et see nii on —, siis ei suuda meid lahutada ei tema isa ega ka võllapuu. Mis minu kuulsasse suguvõsasse puutub, siis leidsin selle päris juhuslikult nagu tee veerde pillatud poolepennilise. Oma lellele ei võlgne ma midagi, ja kui ma üldse abiellun, siis ainult selleks, et teha rõõmu üheleainsale inimesele — iseendale.»

«Niisugust juttu olen ma kuulnud juba enne, kui teie ilmavalgust nägite,» vastas missis Ogilvy, «ja sellepärast ei pane ma seda mikski. Siin tuleb kõiksugu asju arvesse võtta. Oma häbiks pean tunnistama, et too James More on minu sugulane. Aga mida parem perekond, seda rohkem mehi poodud ja tapalavale saadetud — selline on alati olnud vaese Šotimaa saatus. Ja kui asi oleks ainult poomises! Mina isiklikult oleksin üsna rahul, kui James üles poodaks — saaks ükskord temaga ühele poole. Catriona on tubli tüdruk ja hea südamega, kannatab terve päeva minusuguse eidekõbi torinat. Aga tal on oma nõrkus. Ta kaotab pea, kui asi puutub sellesse pikakoivalisse silmakirjalikku lurjusesse, kes on juhtumisi ta isa, ja läheb päris arust ära, kui on tegemist Macgregoritega, põlu alla pandud nimedega, kuningas Jamesi ja muu sihukese rämpsuga. Kui te loodate, et hakkate

teda juhtima, siis eksite Ingalt. Ütlesite, et olete teda üksainus kord näinud...» «Ütleksin pigem, et üksainus kord temaga kõnelnud,» atkestasin eide juttu. «Nägin teda täna jälle Prestongrange'i aknast.»

257

Pistsin selle fraasi küll ainult sellepärast vahele, et see nii hästi kõlas, kuid sain kohe oma suurustamise eest karistada.

«Misasja?» kriiskas vanaeit ja ta kulm kiskus kortsu. «Minu meelest kohtasite Catrionat esimest korda kah prokuröri läveesisel.»

Kinnitasin, et see tõesti nii oli.

«Hm,» ühmas eit ja näägutas edasi: «Mul on ju ainult teie sõna selle kohta, kes ja mis te olete! Teie ütlete, et olete Balfour Shaw'de lossist, aga selle põhjal, mis ma kuulnud olen, võite vabalt olla ka Balfour vanakurja enese juurest. On võimalik, et tulite siia tõesti selleks, mis te rääkisite, ja niisama võimalik on, et tulite siia pagan teab miks! Olen küllalt tubli viig, et oma suumulk kinni hoida ja aidata suguvõsa meesterahvastel pead alles jätta. Aga nii kange viig ma ka ei ole, et lasen ennast narriks teha. Ütlen teile suu sisse, et mehe kohta, kes tuleb Macgregori tütre kätt paluma, on teil liiga palju pistmist prokuröri uste ja akendega. Võite seda öelda prokurörile endale, kes teid siia saatis, ja anda talle edasi minu kõige palavamad tervitused. Nii et minu poolt südamlik suudlus, mister Balfour,» saatis ta oma sõnu vastava žestiga, «ja head teed teil minna tagasi sinna, kust tulite.»

«Kui te mind nuhiks peate...» pahvatasin vihaga, kuid sõnad takerdusid mul keelel. Seisin ja vahtisin vanaeite pilguga, mis oleks võinud tappa, tegin kummarduse ja pöördusin minekule.

«Näedsa! Vaeh, või meie kavaleril sai süda täis!» hüüdis eit. «Pean teid nuhiks? Aga kelleks ma siis peaksin teid pidama, kui ma teist midagi ei tea? Nojah, näen, et eksisin, ja kuna ma teiega võidelda ei saa, pean vabandust paluma. Ilus pilt küll, kui ma seisaksin, lai mõõk püsti peos! Jajah,» jätkas ta, «ega te nii paha poiss olegi, minu meelest on teil lihtsalt mõned väikesed puudused. Ent, oh David Balfour, te olete lihtsameelne nagu külapoisid ikka. Peate oma lihtsameelsusest lahti saama, kulla sõber, peate õppima selga koogutama ja raasike vähem mõtlema oma tähtsale isikule; peate endale selgeks tegema, et naisterahvad ei ole grenaderid. Aga ma ei usu, et see" teil korda läheb; elu lõpuni ei taipa te naisolevustest rohkem kui mina põrsaste lõikamisest.»

Säherdusi sõnu ei olnud ma veel daamide suust kuulnud, sest kaks ainsat daami, keda olin tundnud, missis

258

Campbell ja mu enese ema, olid mõlemad olnud väga vagad ja enese suhtes väga nõudlikud. Usun, et mu kohkumus oli ka mu näost näha, sest missis Ogilvy puhkes äkki taltsutamatult naerma.

«Taevane vägi!» hüüdis ta naeruga pooleks. «Endal nii kena inglinägu peas, ja tahab kosida mägismaa röövli ütart! Kulla Davie, selle kosjakauba peaks tõesti kindlaks egema — kas või sellepärast, et näha, missugused need lapsevääksud tuleksid. Praegu aga pole teil siin midagi tolgendada,» jätkas ta, «sest noort naisterahvast pole õdus, ja vana ei ole minu arvates teile kuigi paslik kaaslane. Pealegi pole mul siin kedagi, kes mu hea nime järele valvaks — olen juba niigi liiga kauaks võrgutava noormehega lobisema jäänud. Oma kuut penni tulge nõudma õni teine päev!» hüüdis eit mulle järele, kui ma juba minekul olin.

Kokkupõrge selle pöörase naisterahvaga lisas mulle julgust, mis mul seni puudus. Juba kaks päeva oli Catriona mul peas kummitanud, ta oli nagu taustaks kõigile mu õtetele, ja kui teda poleks vilksanud kuskilt mälusopist, oleks mul omaenese seltskonnas vist igavgi hakanud. Ta sai mulle otsekohe väga lähedaseks, mulle tundus, et võin "õttes teda isegi käega katsuda — teda, keda olin koha-ud üksainus kord elus. Püüdlesin kogu oma olemusega ema poole: ümberringi, nii ees kui ka taga, oli kogu maa-nm ainult troostitu kõrb, kus inimesed liikusid nagu sõdurid rännakul, täites oma kohust nii, nagu kellelgi meele-indlust jätkus, ja ainult Catriona oli see oaas, mis võis uile pisut õnne pakkuda. Hiljem imestasin isegi, kuidas a sain tegelda selliste mõtetega, samal ajal kui mind ähvardas suur oht ja häbi; oma noorust meenutada on mul alati piinlik. Oli mul ju alles tarvis lõpetada õpingud, otsida endale mõni tulutoov tegevus, tuli teenida seal, kus õik peavad teenima, — mul oli tarvis õppida, osata ja eheks saada. Oidu mul siiski jätkus punastada selle peale, et end juba kaugematest mõnudest ja pühamatest kohustustest ahvatleda olin lasknud. Mu kasvatus oli mulle siin suuresti abiks: ma ei olnud üles kasvanud suhkrusaia süües, vaid tõe tahket kannikat järades. Teadsin, et abiellumiseks ei ole küps see, kes pole veel küps isaks saama, — oleks olnud abielu mõnitamine, kui minusugune poisike oleks hakanud isa mängima. Neid mõtteid heietades olin juba poolel teel tagasi linna,

259

kui nägin kedagi vastu tulevat, ja mu süda hakkas kiiremini lööma. Mulle tundus, et mul on Catrionale kohutavalt palju öelda, kuid ma ei teadnud, millest peale hakata. Meenutades, kui kidakeelne ma hommikul prokuröri juures olin olnud, kartsin, et küllap ei saa ma jällegi sõna suust. Ent kui tütarlaps minuni jõudis, kadusid mu kartused, ja isegi mõtted, mida olin viimati omaette heietanud, ei eksitanud mind enam. Leidsin, et saan temaga niisama vabalt ja arukalt kõnelda nagu Alaniga.

«Oo,» hüüdis Catriona, «tulite oma kuuele pennile järele? Kas saite kätte?»

Ütlesin, et ei saanud, aga et kuna ma teda kohtasin, ei olnud mu käik asjatu.

«Ehkki ma teid täna juba kord varemgi nägin,» lisasin ning seletasin, kus ja millal.

«Mina teid ei näinud,» ütles Catriona. «Silmad on mul küll suured, aga kaugele nad hästi ei näe. Kuulsin ainult, et majas lauldi.»

«Laulis miss Grant,» vastasin, «kõige vanem ja kõige kenam tütar.»

«Kõneldakse, et nad kõik olevat kenad,» märkis Catriona.

«Sedasama arvavad nad teist, miss Drummond,» Vastasin mina, «tormasid kõik kolmekesi kobaras akna alla, et teid imetleda.»

«Kahju, et mul nii kehv nägemine on,» kurtis Catriona, «muidu oleksin neid näinud. Ja teie olite kah seal? Küllap veetsite mõnusasti aega kenade daamidega meeldivat muusikat kuulates.»

«Selles te küll eksite,» vaidlesin vastu, «tundsin end ebamugavalt nagu kala kuival. Asi on selles, et sobin rohkem jõhkrate meeste kui õrnade daamide seltskonda.»

«Jah, minu meelest ka,» lausus Catriona ja me naersime mõlemad.

«Kõige imelikum on see, et ma teid sugugi ei pelga,» ütlesin talle, «Granti-preilide juurest oleksin aga heameelega plehku pistnud. Ja teie vanatädi kartsin ka.»

«Oh, teda kardavad vist kõik mehed,» naeris Catriona, «isegi mu enese isa kaasa arvatud.»

Tema isa mainimine tegi mu jutukusele lõpu. Silmitsesin enda kõrval kõndivat tüdrukut ja meenutasin tema isa — niipaljukest, kui ma tollest mehest teadsin, ja seda kõike,

mida oletasin. Võrreldes üht teisega, tundsin, et ma ei tohiks vaikida.
«Kuna jutt juba sellele läks,» ütlesin siis, «ma kohtasin eie isa alles täna hommikul.»
«Tõesti või?» hüüatas tüdruk rõõmsal häälel, mis otsekui ks minu mõtete üle naernud. «Nägite James More'1? Ja võib-olla isegi kõnelesite temaga?»
«Isegi kõnelesin temaga,» kinnitasin mina.
Siinkohal võttis meie vestlus minu jaoks nii halva pöörde kui üldse võimalik. Tüdruk saatis mulle väga tänuliku pilgu.
«Oo, tänan teid!» ütles ta.
«Pole tänu väärt,» vastasin ja jäin vait. Mulle tundus, et kui pean nii palju enese teada hoidma, siis vähemalt midagi võis ka avalikuks saada. «Ajasin James More'iga üsna ebameeldivat juttu,» seletasin edasi, «ta ei jätnud mulle eriti head muljet, ütlesin talle peaaegu et jämedusi ja tema vihastas mu peale.»
«Sel juhul pole teil mingit tegemist ka tema tütrega ega ole teil tarvis tema tütrele seda kõnelda!» hüüdis Catriona. «Ma ei taha tunda inimesi, kes ei armasta ega austa mu isa. »
«Võtan endale õiguse lisada veel sõnakese,» jätkasin, hakates ise üleni värisema. «Ega me vist kumbki, ei teie : isa ega mina, ole Prestongrange'i juures käies parimas tujus. Ütleksin pigem, et ajame seal üsnagi halbu asju ja et see on üldse üks hirmus maja. Mul oli temast kahju ja ma pöördusin tema poole esimesena, aga kahjuks mitte kõige läbimõelduma jutuga. Ja veel — minu arvates näete varsti, et teie isa asjad hakkavad paranema.»
«Arvatavasti mitte teie heatahtlikkuse läbi,» vastas Cat-E riona. «Muidugi võlgneb ta teile palju tänu kaastunde eest.»
«Miss Drummond,» hüüdsin talle, «olen sellessinases maailmas täiesti üksi...»
«Ei ole ka miski ime,» nähvas Catriona vastu.
«Oh, laske mul rääkida!» palusin mina. «Las ma ütlen ükskord, mis mul ütelda on, ja siis lahkun teist, kui soovite, kas või igaveseks. Tulin täna siia lootuses kuulda paari lahket sõna, millest ma nii väga puudust olen tundnud. Tean, et mu sõnad tegid teile haiget, teadsin seda juba enne, kui rääkima hakkasin. Lihtne oleks olnud| ümmargust juttu veeretada, lihtne teile valetada — kas te

ei mõista, kui väga see võimalus mind ahvatles? Kas te tõesti ei näe, et ma kõnelen puhast tõtt?»
«Mulle tundub, et ei tasu vaeva selgitama hakata,» ütles Catriona. «Minu meelest meile sellest kohtumisest aitab ja me võime rahus lahku minna nagu viisakad inimesed kunagi.»
«Oo, vähemalt keegi peab mind uskuma,» vannutasin mina, «muidu ei ela ma seda üle! Terve maailm on liidus minu vastu. Kuidas jaksan ma võidelda säärase kohutava saatusega! Ma ei suuda seda, kui mind mitte keegi ei usu! Ja inimene peab surema, sest ma ei suuda oma kohust täita.»
Catriona oli seni marssinud, nina püsti, otse ette vahtides, nüüd aga sundisid mu sõnad või hääletoon teda peatuma.
«Mis te ütlesite?» küsis ta. «Millest te räägite?»
«Räägin oma tunnistusest, mis võib ilmsüütu inimese päästa,» vastasin talle, «aga mind ei taheta tunnistama lasta. Mida teie sellisel juhul teeksite? Teie teate, mida niisugune asi tähendab, — on ju ka teie isa elu ohus. Kas teie jätaksite vaese hinge hätta? Mind püüti igati tunnistamisest loobuma sundida. Mind püüti ära osta: mulle pakuti kullamägesid.

Täna aga seletas üks verekoer mulle, kuidas mu asjalood seisavad ja kui kaugele ta on valmis minema, et mind tapalavale saata ja heast nimest ilma jätta. Mind mässitakse mõrtsukatega ühte punti, just nagu oleksin ma mõne penni raha ja vana kuuekaltsu eest Glenure'i kinni pidanud; mind puuakse üles ja häbistatakse ära. Kui ma tõesti pean sel moel surema — ise alles poisiohtu noormees —, kui kogu Šotimaal hakatakse minust säherdust juttu rääkima ja ka teie seda usute ning mu nimi ei ole enam rohkem väärt kui sõimusõna — Catriona, kuidas suudan ma seda taluda? See on võimatu, seda on rohkem, kui inimese süda suudab välja kannatada!»

Paiskasin kõik selle välja seosetult, lihtsalt sõna sõna järel, ja kui ma lõpetasin, nägin, et tütarlaps silmitseb mind kohkunult.

«Glenure! Tähendab Appini mõrv,» lausus ta tasasel, kuid väga imestunud häälel.

Et Catrionat saata, olin pöördunud tagasi ja me olime juba Deani lähedale künkaharjale jõudmas. Neid sõnu kuuldes seisin nagu segane tüdrukule teele ette.

«Jumal hoidku!» hüüatasin ma. «Jumal hoidku, mis ma

nüüd tegin!» ja surusin pea rusikate vahele. «Mispärast ma seda tegin! Kõnelesin kõigest, nagu oleksin ära tehtud!»

«Taeva pärast, mis teil viga on?» hüüdis Catriona. «Andsin oma sõna,» ägasin mina, «andsin sõna ega pidanud seda. Oh, Catriona!»

«Öelge mulle, milles asi!» nõudis tüdruk. «Te poleks tohtinud seda mulle rääkida? Kas te siis kahtlete minu aususes, arvate, et olen niisugune, kes sõbra reedab? Võin tõsta käe ja vanduda.»

«Oo, usun, et teie oma tõotust peate!» vastasin talle. «Aga mina — mina ise murdsin antud sõna. Mina, kes ma alles täna hommikul nendega silm silma vastas seisin, kes ma riskisin pigem hukkuda häbistava poomissurma läbi kui et käituda autult... ja juba mõni tund hiljem sülitan oma ausõnale ning lobisen esimesele teekaaslasele kõik välja. «Üks on kindel,» ütles prokurör mulle, «teie sõna võib uskuda.» Ja kus on see minu ausõna nüüd? Kes mind nüüd enam usub? Ka teie ei usu mind. Olen nii madalale langenud, et mul on parem surra!» Kõnelesin õige nutusel häälel, kuigi mu silmad olid kuivad.

«Mul on teist kahju,» sõnas Catriona, «kuid uskuge, te olete liiga õrnatundeline. Ütlete, et mina teid ei usu? Usaldan teid absoluutselt kõiges. Ja nood teised? Ma ei mõt-lekski enam neile. Inimesed, kes tahavad teid lõksu püüda ja hävitada. Ptüi! Nende ees ei tasu lömitada. Pea püsti! Kas te ei näe, et imetlen teid kui kangelast, headuse eest võitlejat — ja seejuures olete peaaegu poisike, sugugi mitte vanem kui mina ise. Kas maksab anda niisugust tähtsust paarile ülearusele sõnale, mida kuulis sõber, kes . on valmis pigem surema kui teid reetma? Lihtsalt heitke see asi endal peast.»

«Catriona,» ütlesin teda vaese patuse kombel vahtides, .«on see tõesti nii? Kas usute mind nüüd?»

«Kas teile ei piisa pisaratest mu silmis?» hüüdis tütarlaps. «Pean teist väga, väga palju, mister David Balfour. Ja kui nad peaksid teid ka üles pooma — mina ei unusta teid kunagi. Surmatunnini pean teid meeles. Minu meelest fön säärane surm ülev ja ma kadestan teid võlla pärast.»

«Aga võib-olla kollitati mind niisama, nagu rumalat last?» oletasin. «Võib-olla nad lihtsalt irvitavad mu ;üle?»

«Seda pean ma alles teada saama,» ütles Catriona. «Pean

kuulma kogu teie lugu. Viga on nagunii juba tehtud, ja nüüd jutustage mulle kõik algusest peale.»

Olin istunud tee veerde ja tüdruk istus mu kõrvale. Seal jutustasin talle kogu loo peaaegu nii, nagu selle eespool kirja olen pannud, välja jätsin ainult oma arvamuse tema isa käitumise kohta.

«Või nii on lood,» ütles Catriona, kui olin lõpetanud, «te olete tõesti kangelane, aga ma ei oleks ise ilmaski selle peale tulnud! Mulle paistab, et ka teid ähvardab hädaoht. Oo, Simon Fraser! Kes oleks võinud temast seda arvata! Võtta osa niisugusest sepitsusest kannuste teenimiseks ja räpase rahapenni eest!» Siis aga hüüatas ta äkki: «Sa halastus! Vaadake, kus päike on!» Hiljem kuulsin seda omapärast hüüatust temalt sageli — ilmselt tarvitas ta seda alatihti ja see kuulus ta lemmikväljendite hulka.

Päike vajus tõesti juba mäeharjade taha.

Catriona palus mul varsti jälle tulla, ulatas käe ning jättis mind rõõmsalt erutatuna maha. Ma ei kiirustanud eriti tagasi oma korterisse, sest kartsin, et mind kohe arreteeritakse. Sõin õhtust ühes sissesõiduhoovis ja lonkisin veel suure osa ööst üksipäini odrapõldude vahel, tundes nii selgesti Catriona ligiolekut, nagu oleksin teda kätel kandnud.

«Ehkki ma ei taha teid panna antud tõotust kordama,» jätkas Prestongrange, «pean teid ikkagi hoiatama, et te esialgu veel oma jutuga väga ettevaatlik oleksite. Homme õetakse teilt küll eeltunnistus, igal pool mujal aga: rääkimine — hõbe, vaikimine — kuld.»

«Püüan oma suu lukus hoida,» ütlesin mina. «Usutavasti olen selle heateo eest tänu võlgu teile — palun võtke vastu minu kõige südamlikumad sõnad. Pärast eilset, milord, on see uudis mulle otsekui pääs paradiisi. Ma ei suuda orna õnne kohe uskudagi.»

«Oh, püüdke seda ikka uskuda, püüdke uskuda,» kordas prokurör rahustaval häälel. «Ja ma olen väga rõõmus kuuldes, et tunnete end minu ees võlglasena, sest minu arvates saate selle võla tasuda õige pea,» ta köhatas, «isegi otsekohe. Olukord on mitmeti muutunud. Teie tunnistused, millega ma ei hakka teid täna tülitama, muudavad kindlasti asja ilmet kõigi selle afääriga seotute suhtes ja seetõttu on mul kergem puudutada üht kõrvalisemat seika.»

«Milord,» segasin ta jutule vahele, «vabandage, et teid katkestan, aga kuidas see teil õnnestus? Takistused, millest te laupäeval rääkisite, paistsid isegi mulle ületamatutena — kuidas nüüd ikkagi kõik korda läks?»

«Kulla mister David,» vastas Prestongrange, «ma ei tohi («isegi teile», nagu te ütlete) välja lobiseda, mida valitsuse nõupidamistel tehakse. Suvatsege rahulduda lihtsalt fakti enesega.»

Rääkides naeratas prokurör mulle isalikult ja mängis uue kirjutussulega. Mulle tundus võimatuna, et mehe jutus võiks valskuse varjugi olla, aga kui ta paberilehe ette võttis, sule tindipotti kastis ja taas minu poole pöördus, ei olnud ma selles enam nii kindel ning tõmbusin instinktiivselt pingule.

«On üks seik, mida ma meelsasti veel puudutaksin,» alustas prokurör. «Jätsin ta algul meelega kõrvale, nüüd aga pole seda enam vaja teha. Meie vestlusel pole muidugi mõista midagi ühist teie ülekuulamisega — seda teeb hoobis keegi teine —, küsitlen teid lihtsalt isiklikust huvist. Te räägite, et kohtasite mäenõlval Alan Brecki?»

«Jah, milord,» vastasin.

«Otsekohe pärast mõrva?»
«Seda küll.»
«Kas kõnelesite temaga?»
265
«Kõnelesin.»
«Arvatavasti olite juba varem temaga tuttav?» jätkas milord justkui möödaminnes.
«Ma ei mõista, mille põhjal te seda oletate, milord,» kostsin mina, «kuid nii see tõepoolest on.»
«Ja millal te temast jälle lahkusite?» küsis prokurör.
«Keeldun sellele küsimusele vastamast,» ütlesin mina. «See küsimus esitatakse mulle kohtus.»
«Mister Balfour,» jätkas Prestongrange, «kas te ei mõista, et minu küsimused ei too teile kahju? Tõotasin, et hoian teie elu ja au — uskuge, ma pean oma sõna. Nii et karta ei ole teil midagi. Paistab, et Alanit te tahate aidata, aga minule kõnelesite ju ka oma tänulikkusest, mille ma (kuna te seda ütlema sunnite) tõepoolest ära olen teeninud. Hulk mitmesuguseid asjaolusid viitavad ühele ja samale: te ei saa mind ilmaski uskuma panna, et te ei suuda mind aidata — kui ainult tahate — Alanit kinni püüda.»
«Milord,» vastasin talle, «annan teile sõna, et mul ei ole aimugi, kus Alan võiks viibida.»
Prokurör tõmbas hinge. «Aga kuidas me ta üles leiaksime?» küsis ta.
Istusin ta ees tummalt kui kala.
«See siis ongi teie tänu, mister David!» ohkas Prestongrange. Jälle valitses veidi aega vaikus. «Noh, mul lihtsalt ei vea,» jätkas ta püsti tõustes, «me räägime teineteisest mööda. Jätame siis selle jutu. Teile saadetakse teade, millal, kus ja kellele te oma eeltunnistuse saate anda. Mu noored daamid vist juba ootavad. Nad ei andesta mulle, kui ma nende kavaleri liiga kaua kinni pean.»
Seejärel anti mind kolme graatsia hooleks. Tütarlastel olid seljas säherdused uhked tualetid, millest ma poleks osanud undki näha, ja nad nägid välja justkui kolm kaunist lilleõit.
Kui me uksest välja astusime, leidis aset üsna tühine vahejuhtum, mis aga hiljem omandas erakordselt suure tähtsuse. Kuulsin lühidat märguandevilet, ja kui ma hoolega ringi vaatasin, silmasin hetkeks Duncani poja Neili punast peanuppu. Järgmisel silmapilgul oli see kadunud, ka ei näinud ma isegi mitte seelikusaba Catrionast, kelle saatjaks Neil ju tavaliselt oli.
Mu kolm ihukaitsjat juhtisid mind mööda Bristot ja Bruntsfield Linksi südalinnast välja. Edasi viis tee Hope
266
parki — ilusasse kruusatatud teede, pinkide, kergete varjualuste ja valvuriga suveaeda. Tee sinna oli pikavõitu ning kaks nooremat preilit pidasid peeneks manada näole väsinud ilme, mis mind hirmsasti masendas, kõige vanem jälgis mind aga peaaegu lõbusa pilguga. Kuigi ma enese arvates seekord palju paremini esinesin kui eelmisel päeval, pidin ennast ikkagi mingil määral pingutama. Kui me parki jõudsime, sattusin kohe kümmekonna noore härrasmehe keskele (mõned neist kokardiga ohvitserid, teised peamiselt advokaadid), kes kogunesid kõik mu kaunitare lõbustama. Ehkki mind igaühele neist väga armastusväärselt esitleti, paistis, et nad mu otsekohe unustasid. Noored inimesed kambas sarnanevad väga metsloomadega: võõrale nad kas tungivad kallale või lihtsalt

väldivad teda, ilmutamata vähimatki viisakust või inimlikkust, kui nii võib öelda. Olen kindel, et kui ma oleksin paavianide hulka sattunud, oleksid nood mind täpselt samuti kohelnud. Mõned advokaatidest püüdsid teravmeelitseda, sõjaväelased jälle lobisesid niisama tühja-tähja ja ma ei oska öelda, kummad mind rohkem tüütasid. Kõik nad uhkeldaksid oma mõõkade ja mundrikuubedega, nii et olin kadedusest roheline ja oleksin nad kõik pargist välja peksnud. Julgen oletada, et nemad kadestasid mind jälle sellepärast, et saabusin siia nii kaunite kaaslastega. Igatahes olin varsti sellest lõbusast seltskonnast välja surutud ja sammusin tigedalt kõige lõpus, üksi oma mõtetega.

Mõtisklusest äratas mind üks ohvitseridest, leitnant Hector Duncansby, kõõrsilmne tuimavõitu mägilane, kes küsis, kas mu nimi pole mitte Palfour. . «Jah,» vastasin mitte eriti armastusväärselt, sest leidsin, et ka tema kõnetoon oleks võinud viisakam olla.

«Ahaa, Palfour,» ütles ta ja kordas veel: «Palfour, Palfour.»

«Mu nimi vist ei meeldi teile, söör?» küsisin mina, ise enda peale pahane, et mingisuguse mühaka käitumist nii« viisi südamesse võtan.

«Ei,» vastas teine, «ma jäin ainult mõtlema .. .»

«Ei soovita teil seda harrastama hakata, söör,» hammustasin mina. «Olen kindel, et see tegevus teile ei sobi.»

«Olete ehk kuuld, kust Alan Gregor oma tuletangid kätte sai?» kõneles leitnant edasi. Küsisin talt, mis ta sellega öelda tahab, ja ta vastas

267

naeru kõhistades, et küllap mina leidsin sealtsamast ahjuroobi ja neelasin selle alla.

Seda oli raske kaksipidi mõista ja ma läksin näost punaseks.

«Enne kui džentelmeni solvama tulla,» ütlesin talle, «võiks inglise keele ära õppida.»

Leitnant haaras mul varrukast ja peaga tähendusrikkalt noogutades viis mind sõna lausumata Hope Parkist välja. Vaevalt olime jalutajate silma alt ära, kui ta näoilme muutus.

«Sa saatana lauskmaalurjus!» karjus noormees ja virutas mulle rusikahoobi vastu lõuga. Vastasin talle samaga, kui mitte veel kõvemagagi, mispeale ta veidi tagasi astus ja viisakalt kübara peast võttis.

268

«Hoopidest ehk juba aitab,» ütles ta. «Mina olen solvatud. Kes on näind niisukest häbematust, et tsentelmenile, kuninga ohvitserile, öeldakse, et ta ei oska rääkida inglise keelt? Meil on mõlemal mõõk puusal ja siinsamas ligidal on King's Park. Tahate ees minna või näitan mina teed?»

Kummardasin, ütlesin, et tema ees, läheks, ning astusin järele. Kuulsin teda ikka veel midagi oma inglise keelest ja kuninga mundrist pomisevat, et mul oleks põhjust arvata, nagu oleks ta hirmsasti solvunud. Kuid noormehe käitumine vestluse alguses oli näidanud midagi muud. Väga ilmselt oli ta kohe tulnudki mõttega mind nii või teisiti tülli kiskuda; selge, et siin oli jälle mängus mu vaenlaste käsi. Mulle (kes ma olin täiesti teadlik oma vehklemisoskuse vähesuses) oli päevselge, et kaotajaks pooleks selles duellis jään mina.

Kaljuse ning inimtühja King's Parki poole astudes kibelesin korduvalt ringi pöörama ja jalgadele valu andma — nii vähe oli mul soovi oma viletsat vehklemist näidata ja niisama vähe tahtmist surma või haavata saada. Kuid ma olin veendunud, et kui mu vastaste õelus juba niisuguste tegudeni ulatub, siis ei peatu nad enam millegi ees, ja leidsin, et mõõga läbi otsa saada on igal juhul ikkagi parem kui silmuses kõlkuda. Samuti jõudsin ma järeldusele, et mu valimatud ja nipsakad sõnad ning kiire vastulöök olid võtnud mult

taganemisvõimaluse, ja et kui ma plehku pistak-sin, hakkab vastane mind nagunii taga ajama ja võtab mu kinni, mis ainult lisaks mu õnnetusele veel häbi. Nii et kõike arvesse võttes marssisin mägilase järel edasi nagu surmamõistetu timuka kannul, endal mitte lootuseraasugi südames.

Läksime mööda suurtest kaljurüngastest ja jõudsime Kütilohku. Siin, ühel tasasel muruplatsil, tõmbas mu vastane mõõga tupest. Meil ei olnud teisi tunnistajaid peale paari linnu ega minul muud väljapääsu kui järgida tema eeskuju. Asusin kaitsesse nii kindla näoga, kui vähegi suutsin endale ette manada. Ent mister Duncansby ei jäänud rahule, ta leidis mu võtetes siiski vist mõne vea, peatus, heitis mulle terava pilgu, astus sammu tagasi ja tegi jälle väljaaste, ähvardades mind välkuva mõõgateraga. Et ma Alanilt sääraseid manöövreid polnud õppinud ja et mind surma lähedus koledasti kohutas, läksin omadega päris segi ning tahtsin ainult minema putkata.

269

«Mis teil häda on?» hüüdis leitnant ja lõi äkilise liigutusega mul mõõga käest, nii et see kaugele lugadesse lendas.

Sedaviisi toimis ta veel kahel korral, ja kui ma kolmandat korda oma häbistatud relva tagasi tõin, nägin, et ta oli enda oma tuppe pistnud ning ootas mind vihaselt, käed vaheliti rinnal.

«Olgu ma neetud, kui ma teid veel mõõgaotsagagi puudutan!» karjus ta ja küsis mult, mis õigusega ma lähen duellile «tsentelmenide» vastu, kui ma ei tee vahet, kus on mõõga selg, kus tera.

Kostsin, et see on mu kasvatuse viga, ja küsisin, kas ta vähemalt tunnistab, et võtnud tema väljakutse vastu, andsin talle ikkagi rahuldust, niipalju kui suutsin, ja et arguses mind süüdistada ei saa.

«Õigus,» vastas leitnant. «Mina olen kah väga vahva mees ja julge kui lõvi. Aga teie moodi vehklema minna, kui ise vehklemisest midagist ei tea, seda ma poleks julgend. Ja mul on väga kahju, et teid lõin, kuigi minu meelest oli teie hoop palju tugevam, sest mu pea lõhub veel siiasaati. Kui ma ainult oleks teand, kuidas asjalood on, ei oleks ma niisukest asja enda peale võtt.»

«Väga kenasti öeldud,» kiitsin mina, «ja ma-olen päris kindel, et te enam teist korda mu isiklike vaenlaste ässi-tusel minu vastu välja astuma ei hakka.»

«Muidugist mitte, Palfour,» kinnitas mu äsjane vastane. «Minu meelest käidi minuga kah ikka hullusti ümber, et saadeti mind vehklema justkui mõne vanaeide või sündind rinnalapsega. Ja seda ma ütlen lordile kah ja kutsun ta enese välja, jumala eest, tema enese!»

«Kui te ainult teaksite, mispärast me mister Simoniga tülis oleme,» seletasin mägilasele, «oleksite veel rohkem solvunud, et teid niisugusesse loosse taheti segada.»

Leitnant kinnitas, et ta usub seda küll, sest kõik Lovatid olevat ühest puust ja vanakuri ise olevat nad valmis vorpinud. Seejärel surus ta äkki väga südamlikult mul kätt la ütles, et kõigest hoolimata olevat ma ikkagi päris tore sell ning tal olevat kole kahju, et mu kasvatus nii unarusse on jäetud, ja et kui tal aega oleks, hoiaks ta ise sellel silma peal.

«Võite mulle veelgi suurema teene osutada,» vastasin talle, ja kui ta küsis, missuguse, ütlesin: «Tulge koos minuga mu vaenlaste majja ja tõendage, kuidas ma täna

end ülal pidasin. See oleks tõeline teene. Kuigi mister Simon mulle esimesel korral aumehest vastase saatis, on tal siiski mõttes lihtsalt mõrv. Tuleb teine, tuleb kolmas, mu vehklemisoskuse põhjal võite ise hõlpsasti öelda, kuidas asi viimaks ikkagi lõpeb.»

«Ka mulle ei meeldiks niisuke lugu, kui ma mõõgaga nii kehvalt ümber käiksin nagu teie!» hüüdis Duncansby. Aga ma tahan neile õigust ütelda, Palfour. Läki!»

Kui ma tollesse neetud parki olin tulnud jalgu järele edades, siis seda kergem oli mu samm sealt lahkudes. Mu jalad liikusid lauluviisi taktis, mis on niisama vana kui piibel ja mille sõnad kõlavad: «Kindel on, et surmaoht on möödas.» Mäletan, et mul oli kange janu ja et ma tagasiteel jõin Püha Margareti kaevul, kus vesi oli uskumatult hea maitsega. Kõneldes, kuidas ja mida me Preston-grange'i juures räägime, läksime läbi surnuaia, Canongate'i mööda üles, pöörasime Netherbow'st sisse ja jõudsimegi otse prokuröri ukse ette. Teener teatas, et peremees on kodus, kuid lisas, et ta on teiste isandatega väga sala-jase asja tõttu kinni ega võta seepärast kedagi vastu.

«Minu asi võtab ainult paar minutit, kuid ei kannata ootamist,» ütlesin talle. «Võite talle öelda, et see ei ole hoopiski salajane ja et mul on tunnistajate üle isegi hea meel.»

Kui mees tõrksalt käsku täitma läks, võtsime endale isegi julguse eestuppa astuda, kuhu ühest kaugemast ruumist kostis mitmehäälset kõnepominat. Tõesti, seal nad istusid kolmekesi ninapidi koos: Prestongrange, Simon Fraser ja Perthi šerif mister Erskine. Et nad olid kogunenud nõu pidama Appini mõrva asjus, häiris neid veidi mu ilmumine, kuid nad otsustasid mind siiski ära kuulata.

«Noh, mister Balfour, mis teid siis jälle siia toob ja kelle .te olete kaasa võtnud?» küsis Prestongrange.

Mis Fraserisse puutub, siis too põrnitses üksisilmi lauda enda ees.

«See noormees on siin selleks, et minu kasuks väikest tunnistust anda, milord, ja ma usun, et teil on väga vajalik see ära kuulata,» vastasin talle ning pöördusin Duncansby poole.

«Mul on ainult seda ütelda,» sõnas leitnant, «et võitlesin täna Palfouriga Kütilohus, mida praegust väga kahjatsen, ja et ta pidas ennast üleval nii hästi, kui üks tsentelmen

271

üldse ennast üleval pidada võib. Ja ma pean Palfourist väga lugu,» lisas ta veel.

«Tänan teid ausameelse avalduse eest,» ütlesin mina.

Seepeale Duncansby kummardas seltskonnale ja lahkus toast, nagu varem kokku lepitud.

«Mis minul sellega pistmist peaks olema?» imestas Prestongrange.

«Vastan Teie Lordlikule Kõrgusele paari sõnaga,» lubasin mina. «Tõin selle džentelmeni, kuninga ohvitseri, siia selleks, et mind kas või üheski asjas õiglaselt hinnataks. Usun, et mu hea nimi on nüüd päästetud ja et teatud kindla kuupäevani, mida Teie Lordlik Kõrgus hästi mäletab, on täiesti asjatu teisi ohvitsere minu vastu saata. Ma ei ole nõus rajama endale mõõgaga teed läbi terve garnisoni.»

Sooned Prestongrange'i laubal paisusid ja ta vahtis mind raevusel pilgul.

«Vanakuri ise saatis selle koerapoja mulle jalgu!» karjus ta ja pöördus siis vihaselt oma naabri poole. «See on teie töö, Simon,» ütles ta. «Näen selle taga teie kätt ja, lubage öelda, võtan seda solvamisena. Kui me oleme juba ühe abinõu suhtes kokku leppinud, on ebaaus salaja teist rakendada. Toimisite minuga reetlikult. Vähe veel sellest — lasksite mul noormehe sinna saata koos mu enese tütardega! Ja ainult sellepärast, et pillasin kogemata teile sõnakese! ... Häbi, söör, hoidke oma alatud tembud endale!»

Simon oli näost surnukahvatu. «Ma ei taha enam teie ja hertsogi vahel jalgpalliks olla,» kuulutas ta. «Te kas leppige kokku või tülitsege ise, mind aga jätke mängust välja. Mina ei taha enam teie vahel jalgu rakku joosta, teie vastukäivaid käske täita ja mõlemalt peapesu saada. Kui ma teile ainult ütleksin, mis ma kõigist teie Hanno-veritega õiendamistest arvan, hakkaksid teil kõrvad huugama.»

Ainult šerif Erskine säilitas enesevalitsemise ning sekkus tasasel häälel kõnelusse.

«Ma mõtlen, et igatahes võime mister Balfourile öelda, et ta vaprus on kinnitust leidnud,» lausus ta, «ja et noormees võib õhtuti rahuliku meelega magama heita. Kuni selle päevani, millele ta lahkesti vihjas, ei panda teda enam proovile.»

Tema külmaverelisus tõi teised jälle arusaamisele, et tuleb ettevaatlik olla, ja pisut segaselt viisakaid fraase pomisedes saatsid nad mu kähku majast minema.

IX peatükk Kanarbik tules[1]

Kui ma Prestongrange'i poolt tol pärastlõunal lahkusin, 0ün esimest korda tõeliselt tige. Prokurör oli minu üle irvitanud. Ta oli kõnelnud, justkui oldaks nõus mu tunnistust ära kuulama ja minu julgeolekut säilitama. Ent samal ajal ei tõstnud mitte ainult Simon selle mägilasest ohvitseri kaudu minu vastu kätt, vaid ka Prestongrange ise (nagu ta enese jutust selgus) kavatses mingit alatust. Lugesin oma vaenlased kokku: Prestongrange kõige oma kuningliku toetusega, hertsog lääne-mägismaa jõududega, nende kõrval agar Lovat, kellel oli suur mõjuvõim Põhjas ning vanade jakobiitidest nuhkide ja vandenõulaste suguvõsa keskel. Kui ma siis meenutasin James More'i ja Duncani poja Neili punast pead, uskusin, et selles salaliidus on ehk veel neljaski liige ja et võib-olla ka Rob Roy vana röövli-klanni jäänused löövad teistega minu vastu kampa. Ühte oli mul hädasti vaja — tugevat sõpra või tarka nõuandjat. Küllap leidus ümberringi hulgana selliseid inimesi, kes oleksid tahtnud ja valmis olnud mind aitama, sest muidu ei oleks Lovat, hertsog ja Prestongrange püüdnud minust vabaneda. Mul ajas südame täis mõte, et ma võisin tänaval mõnele oma toetajatest kas või otsa joosta, ilma et -oleksin osanud teda ära tunda.

Just nagu selle mõtte peale riivas üks isand mind möödudes, heitis mulle tähendusrikka pilgu ja pöördus lähemasse õue. Silmanurgast jõudsin näha, et see oli advokaat Stewart, ja lahket saatust tänades läksin talle järele. Õuele jõudnud, silmasin advokaati seismas ühe trepikoja uksel, ta andis mulle sealt märku ja kadus kohe. Seitsmendal korrusel seisis ta ühe korteri uksel ning keeras selle silmapilk lukku, kui olime sisse astunud. Korter oli täiesti lage, siin polnud ainsatki mööblitükki: see oli korter, mille väljaüürimine oli usaldatud Stewartile.

«Peame lihtsalt põrandale istuma,» ütles advokaat, «aga see-eest ei kuula meid keegi pealt. Tahtsin teid väga näha, minister Balfour.»

«Kuidas Alani käsi käib?» küsisin,

«Suurepäraselt,» vastas mister Stewart. «Homme, kolma-

* Soti kõnekäänd «kanarbikku põlema pistmau tähendab «segadust, rahutust põhjustama».

päeval võtab Andy ta Gillane'i luidetelt peale. Ta tahaks kangesti teile hüvasti öelda, aga asjade praegust seisu arvesse võttes oleks vist parem, kui te kokku ei saaks. Nüüd aga peamise juurde: kuidas teie ettevõtmine edeneb?»

«Noh, mulle kinnitati veel alles täna hommikul, et mu tunnistus võetakse vastu ja et ma pean ülemprokuröri enesega Inverarysse sõitma.»

«Tohoo pime, seda ei usu ma eluilmas!» hüüdis Stewart.

«Mul endalgi on väikesi kahtlusi,» vastasin mina, «aga tahaksin meelsasti kuulda ka teie omi.»

«Tõtt öelda olen ma hirmsasti vihale aetud,» alustas Stewart. «Kui mu käsi valitsuseni ulatuks, kisuksin selle maha nagu mäda õuna. Olen Appini ja Gleni Jamesi advokaat ning loomulikult on mu kohus oma sugulase elu kaitsta. Kuulake ainult, kuidas mu asjad kulgevad, ja otsustage ise. Kõigepealt tuleb neil Alanist lahti saada. Nad ei saa Jamesi mõrvast osavõtmises süüdi mõista, kui nad ei tee seda enne Alani kui peasüüdlasega. Selline on juba seadus — vankrit hobuse ette ei rakenda.»

«Aga kuidas saavad nad Alanit süüdi mõista, kui teda neil käeski pole?» pärisin mina.

«Oh, asja on võimalik korraldada ka ilma arreteerimiseta,» vastas mister Stewart. «Selline seaduski on olemas. Muidu oleks tore küll, kui ühe kurjategija põgenemisel ka teine karistamata jääks. Et seda vältida, kutsutakse peasüüdlane välja, ja kui ta kohtu ette ei ilmu, kuulutatakse ta lindpriiks. Inimest võib välja kutsuda neljas kohas: tema elukohas; paigas, kus ta vähemalt nelikümmend päeva on elanud; selle krahvkonna pealinnas, mille piirides ta tavaliselt elab; ja lõpuks (kui on alust oletada, et ta enam Šotimaal ei viibi) Edinburgh' teeristil, Leithi sadamasillal ja kaldal, seda kuuekümne päeva jooksul. Viimase korralduse eesmärk on selge: nii jõuavad sadamast lahkuvad laevad teate piiri taha viia ja kohtukutse ei jää paljaks vormitäiteks. Võtame nüüd Alani juhuse. Ma ei ole kuulnud, et tal kindlat asukohta oleks, oleksin väga tänulik, kui keegi mulle ütleks, kus ta neljakümne viiendast aastast peale on elanud nelikümmend päeva järjest. Ei ole säherdust krahvkonda, kus ta korrapäraselt või korrapäratultki peatuks; kui tal üldse mingit elukohta on — milles ma väga kahtlen —, siis peab see olema tema rügemendi juures Prantsusmaal. Kui ta aga nüüd veel

otimaalt jalga pole lasknud (nagu meie juhuslikult teame ja nemad oletavad), siis võib ka kõige juhmim juhm järeldada, et põgeneda ta kavatseb. Kuskohas ja kuidas teda siis kohtu ette kutsuda? Küsin seda teilt kui võhikult.»

«Te ju ütlesite ennist juba ise ära,» vastasin mina. Teade tuleks siinsamas teeristil ning Leithi muulil ja kaldal kuuekümneks päevaks üles panna.»

«Olete parem jurist kui Prestongrange,» kiitis advokaat. Tema kutsus Alanit välja üksainus kord, kahekümne viiendal, tol päeval, kui me esimest korda kohtusime. Üks-ainus kord, ja valmis! Ja veel kus? Mitte kuskil mujal kui Inverary teeristil, Campbellite pealinnas! Ütlen teile omavahel, mister Balfour, nad ei otsi Alanit.»

«Mida te sellega mõtlete?» üllatusin mina. «Nad ei otsi teda?»

«Ei, niipalju kui mina asjast aru saan,» vastas mister Stewart. «Minu napi arusaamise järgi ei tahagi nad teda üles leida. Võib-olla kardavad nad, et Alan suudab ennast nii hästi kaitsta, et ka James, keda nad peamiselt jahivad, kuidagi välja rabeleb. Nagu näete, ei ole see miski kohtuasi, vaid salanõu.»

«Minu käest päris Prestongrange küll suure huviga Alani järele,» tähendasin mina. «Aga kui hoolega mõtlema hakata .. . väga hõlpsalt jäi ta rahule tõesti.»

«Näete nüüd!» ütles advokaat. «Noh, mul võib õigus olla, aga ma võin ka eksida — need on kõik alles oletused. Ent pöördugem tagasi faktide juurde. Olen kuulnud, et James ja tunnistajad — tunnistajad, mister Balfour! — on raudu pandud ning suletud kitsastesse kongidesse Williami kindluse sõjaväevanglas; kedagi nende juurde ei lasta ja kirjutada neil ei lubata. Tunnistajatel, mister Balfour! Olete te varem midagi niisugust kuulnud? Kinnitan teile, et ükski vana riukamees meie suguvõsast ei ole iialgi jultunumalt seadust väänanud. Aluseta vangistamise kohta on ju parlamendi seaduses tuhande seitsmesajandast aastast kõik selge sõnaga ära öeldud. Niipea kui ma kõike seda kuulsin, saatsin kõrgema kohtu aseesimehele palvekirja. Vastuse sain temalt täna. Säh sulle siis seadust! Säh sulle õigust!»

; Ta ulatas mulle mingi paberi, tollesama libekeelse ja ^silmakirjaliku dokumendi, mis trükiti hiljem «kõrvalise isiku poolt» brošüüris Jamesi «vaese lese ja viie lapse toestamiseks», nagu tiitellehelt võis lugeda.

«Näete,» ütles Stewart, «ta ei julgenud mind keelata mu kliendiga kokku saamast ja seepärast ta «soovitab valve-korraohvitseril mind sisse lasta». Soovitab! Šoti kohtu aseesimees soovitab! Kas pole selge, mis selle kirjaga tahetakse saavutada? Nad loodavad, et vangla komandant on kas nii loll või jälle nii tark, et keeldub soovitust täitmast. Mul tuleks Williami kindlusest siia tagasi sõita. Siis tuleks uus viivitus, kuni saan uue loa ja nemad oma ohvitseri ilusasti välja räägivad — et eksija oli sõjaväelane, kes seadusi absoluutselt ei tunne ja nii edasi; tean juba seda laulu. Siis kolmandat korda sama tee jalge alla, ja enne kui ma kaitsealuselt esimesed instruktsioonid saan, on juba protsessi algus käes. Kas pole mul õigus seda salanõuks nimetada?»

«Paistab sedamoodi küll,» märkisin mina.

«Tõestan teile seda otsekohe,» jätkas mister Stewart. «Neil on õigus Jamesi vanglas hoida, kuid nad ei tohi mind keelata teda külastamast. Nad ei tohi tunnistajaid kinni pidada, aga kas saan mina nendega kokku — inimestega, kes peaksid tegelikult niisama vabalt ringi kõndima nagu kõrgema kohtu aseesimees ise? Näete, lugege: «Mis puutub ülejäänutesse, siis keeldun vangivalvuritele korraldusi andmast, ning neid ei saa süüdistada võimupiiridest üleastumises.» Ei saa süüdistada! Helde taevas! Aga tuhande seitsmesajanda aasta seadus? Mister Balfour, see sunnib mu südant lõhkema — olen käsist ja jalust seotud.»

«Lihtsasse inglise keelde ümberpanduna tähendaks see fraas vist seda,» ütlesin mina, «et tunnistajad jäävad endiselt trellide taha ja teie ei saa nendega kokku.»

«Ma ei saa nendega enne kokku kui Inverarys, kus toimub kohtuistung!» hüüdis advokaat. «Ja seal pean veel Prestongrange'ilt kuulma, kui suur vastutus temal lasub ja mäherdused õigused on antud kaitsele! Aga ma kavaldan nad üle, mister David. Mul on kavatsus tunnistajaid teel varitseda ja vaadata, kas ehk saan neid saatvalt «sõjaväelaselt, kes seadusi absoluutselt ei tunne», piisakese õigust välja pigistada.»

Ja nii tegelikult läkski — just teel Tynedrumi juures, tänu sellele, et vange saatev ohvitser asjale läbi sõrmede vaatas, sai mister Stewart tunnistajatega esmakordselt kõnelda.

«Mind ei üllata selles loos enam miski,» tähendasin mina.

276

«Küllap üllatab!» hüüdis advokaat. «Seda näete?» tõi ta pgedale brošüüri, mis oli veel trükivärvist niiske. «See on süüdistusakt. Näete, tunnistajate nimekirjas seisab Prestongrange'i nimi, aga Balfourit siin ei ole. Ent mitte selles pole küsimus. Kes teie arvates selle trükkimise eest maksis?»

«Eks arvatavasti kuningas George,» vastasin mina. «Juhtumisi hoopis mina,» väitis Stewart. «Oletagem, et nad oleksid selle trükkinud iseendi jaoks — Grantide, Erskine'ite ja tolle öö varjus tegutseva röövli Simon Fraseri jaoks. Kas mina siis oleksin saanud oma eksemplari? Oh ei! Oleksin pidanud oma kaitse üles ehitama pimedast peast, süüdistust oleksin kuulnud esmakordselt alles kohtus nagu kaasistujad.»

«Kas see seadusega vastuolus ei ole?» tundsin huvi.

«Ei tea öelda,» vastas mister Stewart. «See oli lihtsalt väike teene, nii loomulik ja tavaline (kuni selle ennekuulmatu looni), et seadus ei ole säherduste asjadega siiasaadik tegemist teinud. Ja vaadake nüüd seda saatuse sõrme! Flemingi trükikotta astub keegi kõrvaline isik, märkab põrandal korrektuuripoognat, võtab selle üles ja toob minule. Kõikvõimalikest asjadest juhtub see olema just seesama süüdistusakt. Seepeale andsin selle kirjatöö kaitse kulu ja kirjadega uuesti trükki — on keegi enne midagi säärast kuulnud? Ja siin ta nüüd on, kättesaadav kõigile, suur saladus päevavalgele toodud, nii et kõik seda näevad. Mis te arvate, kuidas peaks ta meeldima minule, keiie vastutusel on mu sugulase elu?»

«Usun, et üldsegi mitte,» vastasin.

«Nüüd mõistate, kuidas asjalood on,» lõpetas Stewart, «ja miks ma teile näkku naersin, kui te väitsite, et teid tunnistama lastakse.»

Nüüd oli minu kord. Jutustasin advokaadile lühidalt mister Simoni ähvardustest ja ettepanekutest, palgatud mõrvarist ning järgnevast stseenist Prestongrange'i juu-res. Vastavalt lubadusele ei kõnelnud ma meie esialgsest [autust sõnagi jn seda polnudki vaja. Kogu aeg, kui nui rääkisin, noogutas Stewart peaga nagu üleskeeratav nukk. Vaevalt sain ma lõpetada, kui ta suu lahti tegi ja kahe sõnaga oma arvamust avaldas. Ta ütles erilise rõhuga:

«Peate kaduma.»

«Ma ei mõista teid,» vastasin.

«Siis selgitan,» ütles mister Stewart. «Minu arvates tuleb

277

teil igal juhul kaduda. Teist võimalust pole. Prokuröril, kellel on südametunnistusest mõningad riismed siiski järel, õnnestus Simonilt ja hertsogilt välja kaubelda teie julgeolek. Ta keeldus teid kohtu alla andmast ja teid tappa laskmast. Nende omavaheliste lahkhelide põhjuseks on see, et ei Simon ega hertsog suuda pidada oma lubadust, olgu see siis antud sõbrale või vaenlasele. Kohtu alla teid järelikult ei anta ega tapeta ka, aga ma ei tunneks oma vastaseid ära, kui teid ei röövitaks või ei toimetataks kõrvale nagu leedi Grange'i. Olen valmis kihla vedama mille peale tahes, et röövimine see nende valmismõeldud «abi« nõu» just oligi!»

«Teie jutt paneb tõesti mõtlema...» alustasin mina ja jutustasin talle punapäisest teenrist Neilist.

«Kus iganes James More'i käsi mängus, seal on alati tegemist suure sohiga, see on kindel,» vastas mister Stewart. «Tema isa ei olnud pooltki nii halb mees, kuigi ta seadustest lugu ei pidanud. Minu perekonna sõber ta ei olnud, nii et ma ei pea raiskama sõnu tema kaitseks. James on aga igavene tõbras ja lurjus. Mulle meeldib selle punapäise Neili väljailmumine niisama vähe kui teile. See näeb halb välja — ptüi, see isegi lõhnab pahasti! Vana Lovat korraldas leedi Grange'i afääri, noor Lovat tegeleb teie omaga — järelikult on see neil juba perekonnaviga. Mispärast James More vanglas istub? Sama süüteo eest — inimrööv. Tema mehed on selles asjas vilunud. Kui vaja, laenab ta neid Simonile, ja järgmiseks kuuleme, et James on temaga ära leppinud või vangist põgenenud ning hoopis teie istute Benbeculas või Applecrossis.»

«Teie jutu järgi on lugu väga tõsine,» möönsin mina.

«Minu soovitus on,» jätkas advokaat, «et te kaoksite, enne kui nad saavad teile käpa peale panna. Olge tasahilju kuskil peidus, üsna protsessi alguseni välja, ja hüpake neile kraesse siis, kui nad enam ei tea kartagi. Seda soovitan ma muidugi oletades, et teie tunnistus, mister Balfour, nii suurt riski ja sekeldust väärib.»

«Ütlen teile ainult ühte,» vastasin mina, «nägin mõrvarit, ja see ei olnud Alan.»

«Jumala eest, siis on mu sugulane päästetud!» hüüdis Stewart. «Tema elu sõltub teie tunnistusest, ja sel juhul ei tohi küll taga kahetseda ei aega, raha ega riski, mida läheb vaja, et võimaldada teil kohtu ette pääseda.» Advokaat tühjendas oma taskud põrandale. «See on kõik, mis mul

278

ühes,» ütles ta. «Võtke, see kulub teile ära, kuni asjad joonde saavad. Minge üle õue otse edasi, sealt pääseb välja Lang Dykesile, ja võtke mu nõu kuulda: ärge näi-dake enam oma nägu Edinburgh's, kuni see möll on möödas.»

«Kuhu ma pean siis minema?» küsisin.

«Oskaksin ma teile seda öelda!» ohkas advokaat. «Kuid nendest kohtadest, kuhu mina teid võiksin saata, hakkavad nad kindlasti kõigepealt otsima. Ei, peate ise enese eest hoolitsema, aidaku teid jumal! Viis päeva enne protsessi algust, kuueteistkümnendal septembril, saatke mulle Stir-lingisse «Kuninga Vappi» sõna. Kui olete sinnamaani ennast varjata suutnud, tahan hoolt kanda selle eest, et te Inverarysse jõuaksite.»

«Veel üks asi,» ütlesin mina. «Kas ma Alanit näha võin?»

Mister Stewart paistis olevat kahevahel. «Tjah, parem ju oleks, kui te sellest hoiduksite,» arvas ta lõpuks. «Kuid ma ei saa salata, et ka Alan kohtumist väga soovib, ja ta ootab teid täna öösel Silvermillsi juures. Kui olete kindel, mister Balfour, et teid ei jälitata ... aga see tehke tõesti kindlaks: jääge kuhugi sobivasse kohta peitu ja jälgige vähemalt tund aega oma teed, enne kui riskite. Oleks kohutav, kui teid mõlemaid kinni võetaks!»

X peatükk Punapea

Kell oli poole kolme ligi, kui ma Lang Dykesile jõudsin. Tahtsin minna Deani. Kuna seal elas Catriona, kelle sugulastele, Glengyle'i Macgregoritele, oli tõenäoliselt üles-andeks tehtud mind kinni võtta, siis oli see just üks väheseid kohti, kuhu ma ei oleks tohtinud jalgagi tõsta. Aga et ma olin väga noor mees ning üpris armunud, seadsin mmud kõhklemata sinnapoole. Südametunnistuse ja õistuse hääle rahustamiseks võtsin siiski tarvitusele ettevaatusabinõud. Kui tee väikese künka harjale jõudis, viskusin odrapõllule

pikali ja jäin valvele. Tükikese aja ärast möödus üks mees, kes nägi mägilase moodi välja,

aga keda ma kunagi varem polnud kohanud. Kohe pärast teda kõndis mööda punapäine Neil. Järgmiseks tuli veskiliste vanker ja seejärel päris kindlasti ainult kohalikud külainimesed. Sellest oleks pidanud piisama, et isegi kõige hullem uljaspea oma ettevõttest oleks loobunud, kuid mind kiskus liiga tugevasti Deani poole. Veensin ennast, et kui Neil seda teed pidi liigub, ei ole selles midagi imelikku, sest tee viib ta pealiku tütre juurde. Mis puutub teise mägilasse, siis kui ma iga mägilast nähes nii ära kohkun, ei saa ma ju üldse paigast! Nende nigelate eneseõigustustega rahule jäädes lisasin muudkui sammu ja jõudsin veidi pärast kella nelja missis Drummond-Ogilvy juurde.

Mõlemad daamid olid kodus. Nähes neid koos uksel, püüdsin lesele meeltmööda olla — tõmbasin kübara peast ja ütlesin: «Siin on noormees, kes oma kuuepennilisele järele tuli.»

Catriona jooksis mulle vastu ja tervitas mind südamlikult, ning minu suureks üllatuseks oli ka vana daam mu tuleku üle rõõmus. Palju hiljem sain teada, et ta oli koidu ajal saatnud ratsaniku Queensferrysse Rankeillori juurde, kelle teadis olevat Shaw'de usaldusmehe, ja nüüd oli tal taskus kiri mu healt sõbralt, kes tutvustas mu iseloomu-omadusi ja majanduslikke võimalusi kõige paremast küljest. Mul ei tarvitsenud seda kirja lugeda, et vanaeide kavatsusi läbi näha. Väga võimalik, et olin külapoisi kasvatuse saanud, aga nii lihtsameelne ma ka ei olnud, kui tema arvas. Isegi minu maavillasele mõistusele oli selge, et ta kavatses oma sugulast sokutada habemetule poisikesele, kes pidi olema mõisaomanik Lothianis.

«Kuuepenniline võiks meiega koos lauda istuda, Cat-rine,» ütles eit. «Mine jookse, ütle tüdrukutele.»

Ka selle vähese aja jooksul, mis me kahekesi olime, pingutas eit kangesti, et mulle meeldida: kavalasti hüüdis ta mind ikka edasi Kuuepenniliseks, aga nüüd juba niisuguse tooniga, mis mulle sugugi vastukarva ei olnud. Kui Catriona tagasi tuli, muutusid vanaeide kavatsused veelgi ilmsemaks — niivõrd kui see üldse veel võimalik oli. Ta kiitis tüdrukut nagu parisnik hobust. Põlesin häbist, et ta mind nii juhmiks võis pidada. Kord tundus mulle, et tüdruk ise pole süüdi, et teda niimoodi välja pakutakse, ja siis oleksin hea meelega vanamoori läbi vemmeldanud; sealsamas jälle vaatasin, et küllap on nad kahekesi ühel

nõul mind onge võtmas, ja siis istusin nende vahel kurja jiaufhides justkui vanaõelus ise. Lõpuks tuli kosjasobitaja õigele mõttele ning jättis meid Catrionaga omavahele. Kui minus juba kahtluseidud hakkavad pead tõstma, on mul üsna raske neid maha suruda. Ent kuigi ma teadsin, millisesse suguvõssa Catriona kuulub ning et ta põlvneb röövlitest, ei saanud ma ikkagi tütarlapsele silma vaadates teda mitte uskuda.

«Ma ei tohi teilt vist midagi pärida?» küsis ta kohe, kui olime kahekesi jäänud.

«Oh ei, just täna võin kõigest kerge südamega kõnelda,» vastasin. «Mu lubaduse tähtaeg on läbi, ja pärast seda, mis toimus täna hommikul, ei oleks ma seda ka mitte palve peale pikendanud.»

«Jutustage siis kähku,» nõudis Catriona, «vanatädi ei jää kauaks ära.»

Rääkisin talle juhtumi leitnandiga algusest kuni lõpuni ära, püüdes seda esitada nii lustlikult kui suutsin, ja tõepoolest — loo mõttetuses oligi ju omajagu huumorit.

«Mulle tundub siiski, et teil veab jõhkrate meestega niisama vähe kui õrnade daamidega,» märkis Catriona, kui olin lõpetanud. «Mis teie isa küll mõtles, et ta teid õigel ajal mõõka käsitsema ei õpetanud? Äärmiselt puudulik kasvatus igatahes; ma ei ole veel ühestki noormehest midagi säärast kuulnud.»

«Ülimalt ebameeldiv ka mulle enesele,» möönsin mina. «Kardan, et mu isa — muidu kõigiti korralik inimene — ajas kaks asja segi ja õpetas mulle vehklemise asemel ladina keelt. Aga te ju näete, et teen ikkagi, mis suudan: seisan paigal kui Loti naine ja lasen ennast kas või tükkideks raiuda.»

«Kas teate, mis mulle nalja teeb?» küsis Catriona. «Vaat mis. Ma olen loodud niiviisi, et oleksin pidanud hoopis poisslaps olema. Oma mõttes ma seda olengi: kujutan imiudkui ette, et minuga juhtub seda ja teist. Kui aga asi vehklemiseni jõuab, meenub mulle, et olen ainult tüdruk, kes ei oska mõõka peos hoida ega sellega hoopi anda. Ja "Siis tuleb mu! kogu lugu ümber teha, nii et vehklemist ei -oleks, aga mina ikka võitjaks jääksin — just nagu teie Iplle leitnandi puhul. Ja nii ma siis olengi säherdune poiss, kes kogu aeg ilusat juttu puhub nagu mister David Balfour.»

«Olete teie aga verejanuline tüdruk,» imestasin mina.

281

«Tean küll, et hoopis kenam oleks õmmelda ja kedrata ja tikkida,» vastas Catriona, «aga kui teil selles suures maailmas muud ülesannet ei oleks, siis leiaksite ka teie selle üsna üksluise olevat. Minu meelest ei ole siin põhjuseks mitte see, et ma tappa tahaksin. Kas teie olete kunagi kellegi ära tapnud?»

«Kujutage ette, olen küll. Tapsin koguni kaks inimest, ise alles piimahabe, paras koolijüts,» vastasin talle. «Kuid praegu tagasi mõeldes ei ole mul häbi seda meenutada.»

«Mis tunne teil oli... noh, pärast seda?» päris tüdruk edasi.

«Istusin maha ja nutsin nagu sülelaps,» vastasin.

«Tean seda tunnet!» hüüdis Catriona. «Tean, kuidas pisarad hakkavad tulema nagu iseenesest. Ei, tappa ma küll ei taha, tahaksin ainult olla nagu Catherine Douglas, kes pistis käe ukseriivi vahele, nii et luu murdus. Ta on mu lemmikkangelane. Kas teie ei tahaks niimoodi surra — oma kuninga eest?» küsis ta minult.

«Minu kiindumus kuningasse — õnnistagu teda jumal —» ütlesin tütarlapsele, «on tõtt öelda tublisti tagasihoidlikum. Pealegi tundsin täna juba kord surma hingust, nii et naudin pigemini võimalust elada.»

«Õigus,» kiitis Catriona, «see on mehejutt! Aga vehklema peate ikkagi õppima: mulle ei meeldi niisugune sõber, kes võidelda ei oska. Ega te noid kahte mõõgaga ei tapnud?»

«Ei, püstoliga,» vastasin. «Õnneks olid nad hästi ligidal, sest ega ma laskmiseski eriti osav ole.»

Nii õngitses ta mult välja ka loo prikil löödud lahingust, millest ma oma varasemaid seiklusi kirjeldades olin vaikinud.

«Jah, julge mees olete,» nentis Catriona. «Ja ma lausa imetlen ning austan teie sõpra.»

«Seda teevad kõik!» hüüdsin mina. «Muidugi on tal ka omad vead nagu kõigil inimestel, kuid ta on vapper, ustav ja hea, kaitsku teda jumal! Ei usu, et kunagi võiks koita päev, mil ma tema unustan.»

Mind vallutas mõte Alanist, teadmine, et kui tahan, võin juba täna temaga kokku saada.

«On mul aga pea otsas: uudised oleksin peaaegu rääkimata jätnud!» hüüdis Catriona ja kõneles isalt saadud kirjast. Seal seisis, et juba järgmisel päeval võivat tütar teda külastada lossis, kuhu ta nüüd viiakse, ja et tema käsi

282

hakkavat paremini käima. «Teile ei paku see huvi?» märkas Catriona. «Kuidas saate mu isa üle kohut mõista, kui te teda ei tunnegi?»

«Olen kaugel sellest, et kellegi üle kohut mõista,» kostsin mina. «Ausõna, mul on tõesti hea meel näha, et teie süda on kergem. Kui mu näoilme üldse muutus, mida ta vahest ehk tegigi, siis peate möönma, et tänane päev on mulle üsna halb päev olnud ja inimesed, kellega kokku puutusin, erakordselt halvad inimesed. Simon Fraser ajab veel praegugi mul südame pahaks.»

«Oh, te ei kõrvuta ometi neid kahte?» hüüdis Catriona. «peate meeles pidamast mu isa James More on sugulane hoopis Prestongrange'iga.» «Sellest ei ole ma midagi kuulnud,» imestasin mina. «Lihtsalt haruldane, kui vähe te üldse teate,» pahandas Catriona. «Üks osa hüüab end Grantideks, teine Macgre-goriteks, kuid nad kuuluvad ühte ja samasse klanni. Nad on kõik Alpini pojad, kellelt minu meelest meie maagi oma nime on saanud.» «Missugune maa?» küsisin. «Minu ja teie oma,» vastas Catriona. «Täna paistab üldse avastusterohke päev olevat,» ütlesin mina. «Minu teada on mu kodumaa nimeks ikka Sotimaa olnud.»

«Šotimaa on maa nimi, mida teie Iirimaaks nimetate,» vastas Catriona. «Kuid selle maa nimi, kus meie elame ja kust me pärit oleme, — selle maa endine ja õige nimi on Alban. Seda nimetati Albaniks siis, kui meie esivanemad tema eest Roomaga ja Aleksandriga võitlesid, ja seda nimetatakse veel siiamaani just niisamuti teie enda keeles, mille te kahjuks olete unustanud.»

«Õigus, ja ega ma ole seda eriti õppinudki,» nõustusin mina, sest mul ei jätkunud südant hakata parandama tema eksitust. Makedoonia valitseja suhtes.

«Kuid teie isad-emad kõnelesid seda sugupõlvede kaupa,» jätkas tüdruk. «Ja selles keeles lauldi hällilaule juba siis, kui teid ega mind veel olemaski ei olnud. Ka teie enese nimi meenutab veel seda. Oh, kui te selles keeles Jtönelda oskaksite, leiaksite, et minagi olen hoopis teistsugune tüdruk! Minu süda kõneleb seda keelt.»

Istusin daamidega lauda. Road olid väga maitsvad ja neid serveeriti kenadelt vanadelt lauanõudelt, vein oli lausa suurepärane — paistis, et missis Ogilvy on jõukas.

283

Ka meie jutuajamine oli küllaltki meeldiv, ent niipea kui ma märkasin, et päike hakkab juba õhtusse kalduma ja varjud venivad pikaks, tõusin, et lahkuda. Olin jõudnud otsusele Alaniga hüvasti jätma minna ja oli tarvis, 8(-näeksin kokkulepitud metsatukka ning uuriksin seila järele juba päevavalges. Catriona saatis mind väravani.

«Nii pea ma teid siis nüüd enam ei näe?» küsis ta.

«See pole minu teha,» vastasin. «Võib-olla ei näe me teineteist nii pea, võib-olla mitte iialgi.»

«Võib-olla küll,» arvas ka Catriona. «Oleks teil sellest kahju?»

Noogutasin ja vaatasin talle otsa.

«Minul igatahes ka,» kinnitas tütarlaps. «Olen teid ainult paar korda näinud, kuid pean teist väga lugu. Olete ustav ja vapper, ja ma usun, et aja jooksul võib teist tubli mees saada. Mul oleks hea meel seda kuulda. Kui teie-käsi aga halvasti peaks käima — kui juhtub see, mida me kardame —, siis teadke, et teil on olemas sõber. Kui te olete juba

ammu surnud ja mina vana naine, jutustan oma lastelastele David Balfourist ja pisarad voolavad mul mööda põski. Jutustan neile, kuidas me lahkusime, mida ma teile ütlesin ja mida ma tegin. «Olgu jumal teiega ja juhtigu teie jalaastumisi, palub teie väike sõber, — seda ütlesin ma David Balfourile,» jutustan ma siis, «ja vaat mis ma tegin...»»

Ta haaras mu käe ja suudles seda. See üllatas mind nii väga, et ma hüüatasin, nagu oleksin haiget saanud. Catriona nägu värvus tumepunaseks, ta vaatas mulle otsa ja noogutas.

«Oh jaa, mister David,» ütles ta, «nii palju pean ma teist. Mu süda kuulub teile nagu mu huuledki.»

Nägin ta näol ülevat ilmet, vahva lapse üllameelsust, muud ei midagi. Ta suudles mul kätt, nagu oleks suudelnud seda prints Charlie'l, sügava tundega, millest lihtsurelik midagi ei tea. Nüüd alles taipasin, kui väga ma teda armastan ja kui palju tuleb mul veel vaeva näha, enne kui ta mulle samaga vastab. Siiski võisin endale öelda, et natuke olin ta silmis juba tõusnud ja et minule mõeldes tal siiski juba süda põksuma hakkas.

Kuna Catriona mulle nii suurt au oli osutanud, ei saanud ma kuidagi vastata tavalise viisakusavaldusega. Ka minul oli raske rääkida, tütarlapse hääletoonist olid mullegi pisarad kurku tõusnud.

284

«Kiidan jumalat teie südameheaduse eest, kallis,» ütlesin talle. «Jääge hüvasti, mu väike sõber!» nimetasin teda nimega, nulle ta ise endale oli andnud, kummardasin ja lahkusin.

Mu tee viis piki Leithi jõe orgu Stockbridge'i ja Silver-nrillsi suunas. Teerada kulges oruveerul, all vulises ning laulis vesi, läänest langes pikkade varjude vahele päikesekiiri, mis oru iga käänaku taga heitsid valgust uuele vaatepildile. Seljataha jäänud Catriona ja ees ootav Alan andsid mulle otsekui tiivad. Ka koht ise, õhtueelne aeg ning vete laul võlusid mind, ma aeglustasin sammu ja silmitsesin kõndides ümbrust enese ees ja taga. Tänu sellele — ja oma kaitseinglile — silmasin selja taga põõsastes üht punast pead.

Mu südant läbis vihasoost, pöördusin kannapealt ringi ja marssisin jäigal sammul tuldud teed tagasi. Tee läks väga lähedalt mööda põõsastest, kus olin näinud punapead. Jõudsin peidupaiga ligi ja tõmbusin sellest möödudes üleni pingule, et vastu võtta ja tagasi tõrjuda rünnakut. Ent midagi säärast ei juhtunud. Ma astusin eksitamatult edasi, kuid mu kartus kasvas üha. Oli küll veel päev, aga paik üpris üksildane. Kui mu jälitajad selle hüva võimaluse mööda lasksid, siis pidin arvama, et nad sihivad midagi enamat kui David Balfour. Vastutus Alani ja Jamesi elu eest lasus mu südamel kui raske kivirahn.

Catriona kõndis veel aias.

«Näete, Catriona,» ütlesin talle, «tulin juba tagasi.»

«Ja hoopis tõsise näoga,» imestas tema.

«Kannan vastutust veel kahe inimese elu eest,» ütlesin mina. «Oleks patt ja häbi, kui ma ettevaatlik ei oleks. Kahtlen väga, kas ma tegin õigesti, et siia tulin. Mulle ei meeldiks, kui me kõik seetõttu hätta satuksime.»

«Tean inimest, kellele see veel vähem meeldiks,» hüüdis Catriona, «ja kellele ei meeldi ka teie praegune jutt. Milles siis mina lõpuks süüdi olen?»

«Ah teie? Te ei ole üksinda,» kostsin seepeale. «Vaevalt sain teie juurest lahkuda, kui mind jälle jälitama hakati — võin teile isegi jälitaja nime öelda. See on Duncani poeg Neil, teie isa teener.»

«Selles te nüüd küll eksite,» vaidles Catriona, ise näost lubivalge. «Neil on mu isa ülesandel Edinburgh's.»

«.Seda ma kartsingi,» ütlesin mina, «just seda viimast. Ja mis Neili Edinburgh's viibimisse puutub, siis võin tõendada

285

vastupidist. Kindlasti on teil mõni signaal, mõni leppemärk, mille peale ta teile appi ruttab, kui ta kuuldekaugusel peaks viibima?»

«Kust teie seda teate?» imestas Catriona.

«Talismani abil, mille jumal mulle sündides kaasa andis ja mida terveks mõistuseks kutsutakse,» muigasin mina. «Olge nii kena, andke oma signaal, ja ma näitan teile Nelli punapead.»

Kahtlemata kõnelesin ma kibedal toonil ja küllaltki teravalt. Mu süda oli tõesti kibedust täis. Süüdistasin iseennast ja tütarlast ning vihkasin meid mõlemaid: teda alatu suguvõsa tõttu, kust ta pärines, ennast aga meeletu kavatsuse pärast peadpidi sellesse herilasepessa pugeda.

Catriona pistis sõrmed suhu ja vilistas korra. Ta vile oli selge, tugev ja hele nagu künnimehel. Seisime veidi aega liikumatult ja ma pidin juba paluma teda veel kord vilistada, kui kuulsin, kuidas keegi mäenõlval raginal läbi põõsaste murrab. Osutasin muigel sui sinnapoole, kui juba Neil hüppaski aeda. Ta silmad põlesid ja peos oli tal tupest tõmmatud «must nuga», nagu seda mägismaal nimetatakse; nähes mind oma käskijanna kõrval, jäi punapea seisma nagu naelutatult.

«Ta tuli teie kutse peale,» ütlesin Catrionale' «otsustage ise, kui lähedal ta Edinburgh'le nüüd oli ja missuguse ülesande teie isa talle andis. Küsige temalt. Kui ma pean teie klanni läbi kaotama oma elu või laskma hukkuda nendel, kes minu peale loodavad, siis lubage vähemalt, et lähen hädaohule vastu lahtiste silmadega.»

Väriseval häälel kõneles Catriona Nelliga gaeli keeles. Meenutades Alani harukordset viisakust säherdustel juhtudel, oleksin tahtnud kibedasti naerma puhkeda: niisuguste kahtluste korral oleks siin kindlasti õige olnud inglise keelt pruukida.

Tüdruk esitas punapeale kaks-kolm küsimust ja ma märkasin, et kõige oma roomava alandlikkuse juures oli Neil maruvihane.

Seejärel pöördus Catriona minu poole.

«Neil vannub, et teid ei ähvarda midagi,» ütles ta mulle.

«Catriona, kas te ise teda usute?» küsisin ainult.

Tüdruk laiutas käsi.

«Kust ma võin teada!» hüüdis ta.

«Aga mina pean seda kuidagi teada saama,» vastasin «Ma ei saa ringi komberdada justkui kottpimedas öös, kui

286

vastutan kahe inimese elu eest! Catriona, püüdke end minu olukorda asetada, nagu mina, jumala eest, püüan ennast teie olukorda panna. Seda jutuajamist poleks meie vahel pidanud kunagi olema, see pole kellegi jutt ja teeb mu hingele haiget. Kuulge, püüdke Neili kella kaheni öösel siin hoida, rohkem pole mul midagi vaja. Püüdke teda selleks sundida.» Nad kõnelesid veel kord omavahel gaeli keeles. «Neil ütleb, et tal on mu isa käsk täita,» ütles siis Catriona. Tüdruk oli näost veel valgem kui enne ja kogeles.

«Kõik on selge,» ütlesin mina, «andku jumal ise patustele andeks!»

Catriona ei öelnud seepeale sõnagi, muudkui silmitses mind endiselt kahvatu näoga.

«Tore lugu küll,» jätkasin mina. «Tähendab ma pean siis hukkuma ja nood kaks koos minuga?»
«Oh, mida pean ma küll tegema?» hädaldas tüdruk. «Tohin ma siis isa käsu vastu talitada, kui ta ise on vangis ja tema elu ohus?»
«Võib-olla teeme oma järeldusi liiga kiiresti?» arutasin mina. «See võib ju ka vale olla. Võib-olla ei ole Neilil temalt mingeid korraldusi ja see on lihtsalt Simoni sepit-|sus, millest teie isal pole aimugi.»
Raske valiku ette seatud Catriona puhkes ägedasti nutma, nii et mu süda tahtis seda kuuldes lõhkeda. Tüdruk oli tõesti kohutavas olukorras.
«Hüva, hoidke teda kinni kas või üksainus tund,» palusin teda, «ma püüan seda ära kasutada ja õnnistan teid sellegi eest.» Catriona sirutas mulle käe.
«Mul on nii väga vaja, et keegi mulle lahke sõna ütleks,» nuuksus ta.
BpNii et vähemalt tund aega, eks?» kinnitasin veel kord, hoides ta kätt oma peos. «Kolm elu sõltub sellest, kulla tüdruk!»
«Tund aega,» nõustus Catriona ja hakkas valjul häälel lunastajalt andestust paluma.
Otsustasin, ei minul pole siin enam midagi teha, ja kadusin.
287

XI peatükk

Mets Silvermillsi lähedal

Ma ei kaotanud aega, vaid ruttasin Stockbridge'i ja Silvermillsi suunas, kuidas aga jalad võtsid. Kokkuleppe kohaselt pidi Alan ootama igal ööl kaheteistkümne ja kahe vahel «väikeses metsatukas ida pool Silvermillsi ja lõuna pool veski lõunakanalit». Leidsin selle koha üsna kergesti. Metsasalu kasvas järsul mäenõlval, mille jalamil asus sügav ning kiire vooluga veskikanal. Alles siin aeglustasin sammu ja hakkasin mõistlikumalt aru pidama, mida ma siis õieti teen. Taipasin, et kokkulepe Catrionaga oli täiesti tarbetu. Ei olnud usutav, et Neil üksinda seda ülesannet täitma saadeti, kuid ta võis olla ainus mees James More'i kambast. Sel juhul tegin ma ju kõik selleks, et Catriona isa võllasse satuks, ja ei midagi märkimisväärset enese päästmiseks. Tõsi, varem ma sellele ei olnud tulnud. Oletagem, et Neili tagasi hoides aitaks neiu kaasa oma isa hukkumisele — muidugi ei andestaks ta seda enesele iial. Ja oletagem, et Neili kaasosalised mind praegu ikkagi jälitasid — mäherduse kingituse teeksin ma sellega Alani le! Kuidas see mulle enesele meeldiks?
Olin juba metsasalu lääneserva jõudnud, kui need kaks asja mulle selgeks said. Peatusin, nagu oleksin puuga pähe saanud. Jalad jäid iseenesest seisma ja süda niisamuti. «Missugust mõtlematut mängu ma mängin!» imestasin ise ja pöördusin kannapealt ringi.
Nüüd seisin näoga Silvermillsi poole, tee tuli külast käänuga mööda, kuid paistis siia selgesti kätte ja seal ei olnud liikumas ühtegi hinge, ei mägilast ega lauskmaalast. See oli mu edumaa, käes oli soodne silmapilk, mida Stewart oli soovitanud kasutada. Ruttasin piki kanali äärt metsatuka idaservani, sealt liikusin puude vahel põigeldes metsa keskele, kust pöördusin tagasi salu lääneserva. Nüüd võisin jälle jälgida teed, ise seejuures nähtamatuks jäädes. Tee oli endiselt tühi ja mu meeleolu hakkas tõusma.
Rohkem kui tund aega varjasin end metsaservas; tähelepanelikumalt poleks vahti pidanud ka jänes ega kull. Kui ma sinna maha istusin, oli päike juba loojas, kuid taeva-

rand kiirgas alles kulda ja ilm oli veel küllalt valge. Enne kui tund täis sai, oli juba videvaks läinud, esemete piir-

288

jooned sulasid ühte, kaugused muutusid ebamääraseks jna tee jälgimine läks raskeks. Kogu see aeg ei olnud ühtki inimest. Silvermillsist ida poole tulnud, üksikud läände suundujad olid aga ausad talumehed, kes koos naistega koju puhkama läksid. Kui mind oleksid jälitanud ka Euroopa kõige osavamad nuhid, oleks minu meelest üleloomulik olnud, kui nad oleksid aimanud, kus ma viibin, stusin veidi sügavamale metsa ja heitsin pikali Alanit otama.

Olin oma tähelepanu tublisti pingutanud, sest olin valvanud mitte ainult teed, vaid ka iga nägemisulatuses asuvat puud ja põõsast. Nüüd oli pinge möödas. Kuusirp piilus puukroonide vahelt, ümberringi valitses vaikus nagu maakohas ikka, ja kolm-neli tundi selili maas lamades oli mul suurepärane võimalus oma käitumist revideerida.

Kaks asja said mulle kohe selgeks: mul ei olnud õigust sel päeval Deani tulla ja — et ma ikkagi tulnud olin — praegu seal lamada, kus lamasin. Kõigist Šotimaa metsamäest oli just see Alani määratud metsatukk mulle keelatud paigaks. Mõistsin seda, kuid jäin enese üle imestades paigale. Mõtlesin, kui halvasti ma õhtul Catrionat olin kohelnud, kuidas olin praalinud, et vastutan kahe võõra elu .eest, ning sundinud sellega tütarlast oma isa hädaohtu saatma; nüüd siin ikkagi kahe võõra eluga niimoodi mängida oli minust väga hoolimatu. Puhtast südametunnistusest sõltub inimese julgus. Vaevalt olin oma käitumist hal-;vas valguses nägema hakanud, kui mulle tundus, et seisan paljakäsi hirmsate ohtude keskel. Tõusin hooga istukile. Mis oleks, kui läheksin kohe Prestongrange'i juurde, jõuaksin sinna, nagu võis oletada, enne kui ta magama heidab, ja teataksin oma täielikust alistumisest? Kes mind hukka mõistaks? Igatahes mitte advokaat Stewart: mul tuleks ainult öelda, et mind jälitati, et kaotasin lootuse «sabast» lahti saada ning andsin alla. Ka mitte Catriona, temagi jaoks oli mul vastus valmis: ma ei suutnud taluda, et tütarlaps peaks oma isa hädaohtu saatma. Niimoodi vabaneksin paugupealt kõigist muredest, mis lõppude lõpuks ei plnudki mu enda omad; tuleksin puhtalt välja Appini mõrvaloost, pääseksin kõigi nende Stewartite ja Campbellite, viigide ja tooride käeulatusest ning võiksin edasi elada oma tahtmist mööda, tunda rõõmu oma rikkusest ja uurendada seda, pühendada mõnedki tunnid oma noorusest Catrionaga kurameerimisele, mis oleks kindlasti mõist-

289

likum tegevus kui pugeda peitu ja põgeneda ja lasta end taga ajada nagu mõni röövel ning alustada jälle otsast kõigi nende hädadega, mis ma kord juba koos Alaniga läbi olin teinud.

Algul ei tundunud see allaandmine mulle üldsegi mitte häbistav, imestasin hoopis, kuidas ma varem sellisele mõttele polnud tulnud, ning hakkasin muutuse põhjust otsima. Leidsin, et selleks oli rõhutud meeleolu, mida tingis mu hiljutine hulljulgus ning seda omakorda vana, üldtuntud ja laialt levinud patt — enesehellitamine. Kohe tuli mulle meelde õpetus piiblist, kuidas kuradit peltsebuliga välja ajada. Vaat mis, mõtlesin ma, ennast hellitades, ainult meeldivaid radu käies ja end noorel tüdrukul ära võluda lastes olin iseenesegi ees lugupidamise kaotanud, olin James'i ja Alani elu ohtu saatnud. Ja nüüd tahtsin end raskustest välja keerutada selsamal moel? Ei — kahju, mida olin tekitanud oma egoismiga, tuli tasuda enesesalgamisega, liha, mida olin hellitanud, tuli

suretada. Võtsin vastu otsuse, mis mulle kõige vähem meeldis: lahkuda Alanit nägemata metsast ja minna jälle üksinda edasi, teadmatusse, kus mind ootas ebaselge ning õhurikas tulevik.

Kirjeldasin oma mõttekäiku siinkohal nii üksikasjaliselt seepärast, et arvan sellest noortele inimestele natuke kasu olevat — nad võivad sellest ehk õppustki võtta. Kuid öeldakse, et isegi kapsaste kasvatamiseks on loogilist mõtlemist vaja ning et isegi eetika ja religioon jätavad ruumi tervele mõistusele. Alani poolt kindlaksmääratud aeg oli ligi ja kuu loojunud. Kui ma minema läheksin, ei saaks ma ju oma jälitajaid enesega kenasti kaasa vilistada, nad võiksid mu pimedas silmist kaotada ning eksikombel Alanile sappa jääda. Kui ma aga siia jääksin, saaksin oma sõpra vähemalt hoiatada ja see võiks ta päästa. Olin oma egoismi tõttu teiste inimeste julgeolekuga juba riskinud ja poleks olnud mõistlik neid paljalt patukahetsusest veel kord ohtu saata. Nii et vaevalt olin ma püsti karanud, kui jälle maha istusin, nüüd aga juba hoopis teises meeleolus, ise oma hiljutise nõrkuse üle imestades ning taas saavutatud meelerahust rõõmu tundes.

Õige pea kostis tihnikust raginat. Panin suu üsna maa ligi ja vilistasin paar takti Alani laulust; sellele tuli niisama ettevaatlik vastus ja kohe põrkasime Alaniga pimedas kokku.

290

«Oled see lõpuks sina, Davie?» sosistas Alan. «Mina ise,» vastasin.

«Jumaluke, kuidas ma sind olen oodanud!» ütles Alan. «Ja kuidas aeg venis! Terved päevad vedelesin heinakuh-aS, kus oli nii pime, et ei näinud sõrmegi suhu pista; siis ükitasin kaks tundi siin metsas, aga sind ei tulnud ega uinud! Pagana pihta, peaaegu oleksid oma tulekuga hiljaks jäänud, sest homme purjetan ma minema. Homme? Mis ma räägin — ikka täna, tahtsin ütelda.»

«Jah, kulla Alan, täna, muidugi täna,» vastasin mina. Kell on kindlasti kaksteist läbi, täna sõidate minema. Teil seisab ees pikk tee.»

«Enne jõuame veei paljust rääkida,» lausus Alan.

«Aga muidugi, mul ongi hulk asju, millest te peate uulma,» vastasin.

Ja ma kõnelesin talle, mis kõnelda kannatas, kõigest läbisegi, aga nii, et kui lõpetasin, oli asi talle selge. Alan kuulas mind, esitas mõne üksiku küsimuse, naeris aeg-ajalt südamest, ja sellises pimeduses, kus me kumbki teist ei näinud, kõlas ta naer eriti meeldivalt.

«Jah, Davie, sa oled üks imelik inimene,» lausus Alan, kui ma olin lõpetanud, «igavene veider vend, sinusugusega on parem mitte tegemist teha. Su jutust selgub, et Prestongrange on niisamasugune viig nagu sa isegi, ja seepärast ma temast meelsamini rohkem enam ei räägi, jumala eest, ma usun, et ta oleks olnud su parim sõber, ui sa teda ainult usaldada oleksid suutnud. Kuid Simon Fraser ja James More on lojused ja ma nimetan neid 'mega, mille nad ära on teeninud. Kõik teavad, et Fraserite esiisaks oli vanakurat ise, ja mis Macgregoritesse uutub, siis ei ole ma nende varjugi talunud juba sest ajast peale, kui ma esimesi samme tegin. Mäletan, et lõin ühel ninast vere välja, kui ise veel nii ebakindlalt jalul isin, et pärast lööki talle otsa prantsatasin. Ah, kui uhke oli tol päeval mu isa — olgu muld talle kerge! — ja küllap tal oli selleks põhjust kah. Ma ei hakka ilmaski ütlema, Robin ei oska torupilliga ümber käia,» lisas ta, «aga íes More võib minu poolest küll põrgusse sõita!»

«Ühe asja peame kindlasti selgeks tegema,» ütlesin 'na. «Kas Charles Stewartil oli õigus või mitte? Kas nad ajavad taga ainult mind või meid mõlemaid?»

«Aga mis sa ise arvad, paljukogenud inimene?» küsis Alan.

«Ei oska otsustada,» vastasin.
«Mina ka mitte,» ütles Alan. «Mis sa arvad, kas see tüdruk oma sõna peab?» küsis ta.
«Peab,» kinnitasin mina.
«Noh, nii kindel selles ka olla ei maksa,» kahtles Alan. «Igatahes on lubatud aeg juba nagunii läbi ja punapea ammu oma kaaslaste juures.»
«Kui palju teie arvates neid võiks olla?» küsisin. «See sõltub nende kavatsustest,» vastas Alan. «Kui nad jälitavad ainult sind, siis saadavad tõenäoliselt paar-kolm nobedat ning osavat poissi, kui aga loodavad mind tabada, siis kümme või kaksteist.» Ma ei saanud midagi parata, et turtsatasin korra. «Minu meelest oled sa omaenese silmaga näinud, kuidas ma niisuguse hulga vaenlasi või veel poole rohkemgi ühes pundis tagasi lõin!» hüüdis Alan.
«Praegu pole nende arv oluline,» seletasin talle, «sest momendiks olen end neist kenasti lahti raputanud.»
«Seda arvad sina,» vastas Alan, «aga ma ei imestaks üldse, kui nad sellessamas metsatukas ringi roomaksid. Nad on ju mägilased, kulla David. Eks nende hulgas ole mõni Fraser ja mõni Macgregorite klannist, ja ega ma ei salga, et nad mõlemad — eriti Macgregorid — on nutikad ja kogemustega mehed. Inimene ei tea mitte tuhkagi, enne kui ta pole ajanud prisket karja, ütleme, oma kümme miili läbi lauskmaa, mundrimehed endal sabas. Sel kombel ma oma tähelepanu teritama õppisingi. Ara ütle ühti — see on parem koht õppimiseks kui sõjavali. Sõda on muidugi ka hea kool, aga ikkagi enamasti räpasevõitu tegevus. Noh, Macgregoritel on palju praktikat.»
«Kahjuks on sedasorti õpetus minu haridusest päris välja jäetud,» ütlesin mina.
«Seda" pean ma pidevalt nentima jah,» noogutas Alan. «Ja tead, mis on veel üks imelik asi kõrgesti koolitatud inimeste juures: te olete rumalad, aga ise te seda ei taipa. Kole muidugi, et ma kreeka ega heebrea keelt ei oska, aga kulla mees, ma tean, et ma neid ei oska, ja selles see vahe ongi. Võtame näiteks sinu. Lamad metsatuka varjus kõhuli maas ja kuulutad, et oled kõik need Fraserid ja Macgregorid maha raputanud. Kuidas nii? «Aga ma ei näe ju neid,» väidad sina. Oh sa puupea, see nende eelis ongi.»
«Hea küll, oletagem kõige halvemat. Mida me siis peaksime tegema?» küsisin mina.
292
«Seadsin ennast just sellesama küsimuse ette,» vastas Alan. «Võiksime ju lahku minna. Mulle see suurt ei meeldiks, liiati näen asjaolusid, mis sellele vastu räägivad. Esiteks on praegu väga pime ja on olemas võimalus, et me just kahekesi nende käest minema lipsame. Kui ekoos käime, läheme ühte rada pidi, kui liigume eraldi, üs kahte pidi, ja tõenäosus, et me mõnele su peene päritoluga tuttavale otsa jookseme, suurem. Ning teiseks: kui nad meile järele tulevad, võib ehk löömakski minna, Davie, ja sel juhul, pean tunnistama, oleks mul hea meel, kui sa mu kõrval seisad, ja ega vist sinagi minu juuresolekut ära ei põlgaks. Nii et minu arvates peame silmapilkugi kaotamata sellest metsast välja ronima ning lii-kuma idasse Gillanel poole, kus mind laevale võetakse. Kõnnime jälle nagu möödunud päevadel, Davie, ja kui ega saame, peame nõu, mida sul tuleks ette võtta. Kole on sind üksinda maha jätta.»
«Teeme siis nii, nagu arvate,» olin mina nõus. «Kas lähete veel tagasi sinna, kus seni peatusite?»
«Ei tea mis häda pärast?» imestas Alan. «Pererahvas oli mu vastu muidugi väga kena, aga küllap nad oleksid väga pettunud, kui mu armast nägu jälle näeksid. Sest praeguses

olukorras olen ma kõike muud kui oodatud külaline, seda enam pean lugu teie seltskonnast, mister David Balfour Shaw'de mõisast, osake seda hinnata! Maha arvatud paar sõna Charlie Stewartiga siinsamas metsatukas, ei ole ma sellest päevast saadik, kui me Costorphine'is lahkusime, saanud suudki paotada.»

Nende sõnadega tõusis ta püsti ja me hakkasime tasahilju läbi metsa ida poole astuma.

XII peatükk Jälle rännakul koos Alaniga

Kell oli arvatavasti ühe ja kahe vahel ning kuu, nagu ma ennist ütlesin, juba loojas. Ootamatult tõusnud tugev läänetuul taris endaga kaasa rasket pilvelaama, ja me alustasime teed säherduses pimeduses, mida põgenik või mõrtsukas iganes võib ihaldada. Valendav teelint viis meid magavasse Broughtonisse, siis läbi Picardy, mööda tuttavast

võllast kahe vargaga. Veidi maad edasi silmasime tuletorni, mis meile marjaks kulus: Lochendis oli ühe maja ülemine aken valge. Selle järgi suunda hoides, ent suurelt jaolt siiski huupi sammudes, vilja sõtkudes ning üle põllupeenarde komistades rühkisime edasi, kuni jõudsime laukalise rabani, mida hüütakse Figgate Whinsiks. Siin heitsime ühe astelpõõsa varju ja magasime hommikuni.

Ärkasime umbes viie paiku. Oli ilus hommik, tugev läänetuul ei olnud vaibunud, vaid puhunud vahepeal kõik pilved ära mandrile. Alan istus juba üleval ja naeratas endamisi. Nägin oma sõpra pärast lahkumist esimest korda ja silmitsesin teda rõõmuga. Tal oli ikka seesama suur ülekuub seljas, ent uudiseks olid kootud kedrid, mis olid tõmmatud üle põlvede. Kindlasti olid need mõeldud maskeerimiseks, aga et päev tõotas tulla kuum, oli Alani väljanägemine koledasti kohatu.

«Hommikust, Davie,» ütles ta mulle, «kas pole ilus ilm? Just niisugune, nagu ta alati peaks olema. Hoopis teine asi kui seal läpatanud heinakuhjas! Sellal kui sina magusasti magasid, tegin ma midagi säärast, mida ma muidu õige harva ette võtan.» «Mida siis?» tundsin huvi. «Oh, lihtsalt palvetasin,» vastas Alan. «Aga kuhu on jäänud mu peened tuttavad, nagu teie neid nimetate?» küsisin.

«Tont seda teab,» vastas Alan, «nii või teisiti, meil tuleb juhust kasutada. Maast lahti, Davie, katsume veel kord õnne! Igatahes kena kõndimine paistab meil tulevat.»

Hakkasime siis mereranda pidi ida poole astuma, kus Eski suudmes aurasid soolatiigid. Hommikupäike kuldas erakordselt kaunisti Arthuri Trooni ja rohelisi Pentlandi mägesid, kuid ilus päev näis Alanit ainult ärritavat.

«Tundun endale igavese juhmina,» pahandas ta, «et säherdusel päeval Šotimaalt lahkun. Mulle ei anna rahu mõte, et võib-olla oleks õigem siia jääda ja võllas kõlkuda.»

«Ei, kindlasti mitte, Alan,» ütlesin mina.

«Mitte et Prantsusmaa paha koht oleks,» seletas Alan, «aga see pole ikkagi see. Ta võib olla ehk kenamgi, aga ta pole Šotimaa. Tead, sõber, kui ma Prantsusmaal olen, meeldib mulle seal päris hästi, aga mul on justkui puudu Šoti rabadest ja turbavingust.»

«Kui see ainuke häda on, Alan, siis sellest saab üle,» lohutasin mina.

«Eks ta ju näotu ole üldse veel viriseda,» vastas Alan, «eriti nüüd, kus ma äsja sellest saatana heinakuhjast pääsesin.»

«Nii et teil sai oma kuhjast üsna kõrini?» küsisin.

«Kõrini ei ole õige sõna,» vastas Alan. «Ma ei ole mees, keda hõlpsasti masendada saab, aga ma lihtsalt tunnen ennast võrratult paremini värskes õhus, kõrge vaba laotuse all. Ma olen nagu vana Must Douglas — oli see ikka tema? —, kes eelistas lõokese laulu hiire piiksumisele, ning tolles kohas, Davie, — mis oli tõesti väga sobiv peidupaik, pean tunnistama — valitses hommikust õhtuni pilkane pimedus. Oli päevi (või öid — kuidas pidin ma neid eraldama?), mis tundusid mulle pikkadena kui otsatu talv.»

«Aga kust te teadsite, millal kohtumispaika tulla?» uurisin.

«Umbes üheteistkümne ringis tõi peremees mulle söögipoolist, lonksu viina ja küünlajupi, et ma süüa näeksin,» seletas Alan. «Nii kui ma veidi keha olin kinnitanud, oligi aeg metsatukka minna. Seal ma siis lonkisin ja igatsesin sinu järele, Davie,» jätkas ta mulle kätt õlale pannes, «ja püüdsin ära arvata, kas on juba kaks tundi möödas, kuni Charlie Stewart tuli ja mulle õige aja ütles. Siis ronisin jälle tagasi oma jõledasse heinakuhja. Oli see vast tüütu elu, tänu taevale, et ta ükskord läbi on!»

«Mida te seal jumala ihuüksi tegite?» küsisin.

«Usu mind, veetsin aega nii hästi kui oskasin,» vastas Alan. «Vahel mängisin kossi. Kossimängus olen ma kõva käsi, aga pole suurem asi mängida, kui sind keegi ei imetle. Ja vahel tegin laule.»

«Millest?»

«Oh, hirvedest ja kanarbikunõmmedest ja vanadest pealikutest, kes juba ammu mulla all puhkavad, ja üldse kõigest, millest tavaliselt lauludes lauldakse. Vahel püüdsin kujutleda, et mul on torupill ja et ma mängin seda. Mängisin mõnegi toreda motiivi, ja mulle tundus, et mängin neid hiigla hästi — ausõna, ma lausa kuulsin, kuidas torupill mu käes üürgas. Peaasi, et see kõik nüüd ikkagi möödas on.»

Seejärel pani Alan mind veel kord jutustama oma seiklusi; ta kuulas väga tähelepanelikult ja ebatavalise heakskiiduga,

295

kinnitades iga natukese aja tagant, et ma olevat «üks isevärki, aga täitsa vahva poiss».

«Nii et Sim Fraseri ees lõid vedelaks?» katkestas ta mind korraks.

«Ja kuidas veel!» hüüatasin mina.

«Eks minagi oleksin seda teinud, Davie,» kinnitas Alan. «Ta on tõepoolest kohutav inimene. Aga tõele tuleb au anda: usu mind, lahinguväljal on ta mees omal kohal.»

«On ta siis nii vapper?» pärisin.

«Vapper?» kordas Alan. «Ta on vankumatu kui mu haljas mõõk.»

Mu kahevõitluse lugu viis Alani enesest välja.

«Ütle nüüd!» hüüatas ta pahaselt. «Ma ju õpetasin sind Corrynakiegh's. Ja veel kolm korda relvast ilma jääda — kolm korda! Missugune häbi minule, kes ma sind õpetasin! Jalamaid püsti, ja mõõk tupest! Sa ei liigu siit sammugi, enne kui oskad enese ja minu nime määrimata hoida.»

«Alan,» keelitasin sõpra, «milleks meeletused? Vehkle-.mistundideks pole meil praegu aega.»

«Ei vaidle vastu,» nõustus Alan. «Aga ikkagi — kolm korda, kulla inimene! Ja sina seisad kui kivikuju ning jooksed pärast oma mõõka tooma nagu kutsikas konti! David, too Duncansby peab olema eriliselt hea* vehkleja. Ja erakordselt osav. Kui mul aega oleks, pöörduksin kannapealt ringi ja võtaksin ta ise ette. See mees peab olema/meister.»

«Rumalus!» ütlesin mina. «Te unustate, et tema vastaseks olin mina.»

«Noh, aga ikkagi kolm korda!» imestas Alan.

«Teate ju väga hästi, et mina seda tööd ei tunne!» hüüdsin ärritatult.
«Sellest hoolimata ei ole ma iial varem midagi säärast kuulnud,» torises Alan.
«Tõotan teile, Alan,» lubasin, «et järgmisel korral, kui' me kohtume, olen paremini ette valmistatud. Te ei pea enam piinlikkust tundma, et teie sõber vehelda ei oska.»
«Järgmine kord!» osatas Alan. «Huvitav oleks teada, millal see tuleb!»
«Teate, Alan, olen sellelegi mõelnud,» vastasin, «ja minu plaan on järgmine. Olen otsustanud advokaadiks saada.»
«See on väga tüütu amet, Davie,» hoiatas Alan, «päe-
296

vast päeva üks igavene puru silma ajamine. Parem oleks siis juba kuninga mundrit kanda.»
«Kahtlemata kõige kindlam moodus meil kohtuda!» hüüdsin mina. «Äärmiselt delikaatne kohtumine saab see olema, kui arvesse võtta, et teie kannate kuningas Louis' mundrit ja mina George'i oma!»
«Omajagu on sul õigus küll,» nõustus Alan.
«Niisiis, ikkagi advokaadiks,» jätkasin alustatud mõtet, pealegi on see minu meelest igati sobiv töö mehele, kelle1 mõõk kolm korda käest löödud. Asja nael seisab aga lies: üks paremaid ülikoole, kus juristiametit õppida saab ja kus käis ka mu sugulane Pilrig, on Leydeni ülikool Hollandis. Mis te selle peale ütlete, Alan? Kas ei võiks šoti väeosa vabatahtlik vahel puhkust saada, riviõppusest kõrvale hiilida ning Leydeni üliõpilasele külla minna?»
«Oh, seda ikka saab!» hüüdis Alan. «Tead, ma saan oma ülemusega, krahv Drummond-Melfortiga, hästi läbi, aga mis veel olulisem — mu nõbu on ühes šoti-hollandi rüge-mendis kolonelleitnant. Pole lihtsamat asja kui küsida puhkust kolonelleitnant Stewart Halketti külastamiseks. Lord Melfort aga, kes on väga õpetatud mees ja kirjutab ïamatuid nagu mõni Caesar, kasutab kindlasti suure rõõ-uga minu reisimuljeid.»
«Ons lord Melfort kirjanik?» uurisin mina, sest nii nagu an hindas kõrgelt peamiselt sõjamehi, pidasin mina lugu dlikest, kes raamatuid kirjutavad.
«Just nimelt, David,» vastas Alan. «Võiks ju arvata, kolonelil peaks olema targematki teha. Aga mis õigust mul teda hukka mõista — minul, kes ma ise laule loon.»
«Hüva, peaksite mulle oma aadressi andma, et saaksin teile Prantsusmaale kirjutada,» jätkasin. «Kohe, kui Leydenisse jõuan, saadan teile enda oma.» «Kõige parem on saata kirjad mu pealiku aadressil: skvaier Charles Stewart Ardshielist, Melons'i linn, Ile-de-France. Läheb siis aega mis läheb, kätte saan ma nad lõpuks kindlasti.»
Musselburgh's, kus sõime hommikueineks turska, tegi Alani jutt mulle palju nalja. Ta ülekuub ja kedrid torkasid tol soojal hommikul kindlasti väga silma ja paari-kolme selgitavat sõna oli muidugi vaja. Alan aga võttis selle löö — ütleksin pigem meelelahutuse — õige põhjalikult «tte. Ta külvas perenaise kõigepealt üle komplimentidega
297
kuivatatud tursa eest, siis aga kukkus kaebama oma külmasaanud kõhtu, kirjeldas tõsise näoga kõikvõimalikke haigusnähte ja vaevusi ning kuulas suure huviga naise nõuandeid.
Lahkusime Musselburgh'st enne, kui esimene postitõld Edinburgh'st tuli, sest Alani arvates oli meil parem võimalikke kohtumisi vältida. Tuul oli üpris tugev, ent soe, päike paistis palavalt ja Alani olemine läks järjest viletsamaks. Prestonpansist vedas ta mind

Gladsmuiri väljale, kus ta üksikasjaliselt lahingu käiku kirjeldades end veelgi rohkem kurnas. Edasi astusime endiselt hoogsal sammul Cockenzie'sse. Kuigi siin missis Cadelli juures heeringa-püügipaate ehitati, paistis tegemist olevat õige hüljatud paigaga, oma aja äraelanud asulaga. Peaaegu pooled majad seisid varemeis, kuid õllepood oli püsti ning Alan, kuumusest juba üles sulamas, lubas endale pudeli õlut ja jutustas uuele kuulajale vana loo külmasaanud kõhust, ainult et haigusnähud olid nüüd teised.

Istusin ja imestasin, ning äkki torkas mulle pähe, et ma polnud siiani veel kuulnud Alanit mõne naisega kolme sõnagi tõsist juttu puhumas. Ehkki ta tavaliselt õrnema soo peale ohtrasti aega ja energiat kulutas, oli ta seni nendega ainult loopinud ja nalja heitnud ning seejuures ise nende üle naernud. Mainisin talle seda, kui perenaine ära kutsuti.

«Mida sa siis tahad?» pahandas Alan. «Mees peab oskama naistega hästi läbi saada, ta peab ju lobisema, et vaeste lambakeste meelt lahutada! Selle asja peaksid sa ära õppima, David, pead omandama õiged võtted — see on omaette kunst. Noh, kui siin oleks tegemist olnud mõne noorukese näitsiku või muidu kaunitariga, ei ta siis mu kõhuvalust oleks kuulnud, Davie. Aga kui naised on juba liiga vanad, et lustist lugu pidada, siis püüavad nad ilmtingimata tohtriks olla. Miks? Kust mina tean! Eks nad ole lihtsalt niisugusteks loodud. Aga mees, kes neile üldse tähelepanu ei pühenda, on minu meelest loll.»

Samas tuli perenaine tagasi ja Alan pööras kohe minule selja, nagu kibeldes endist kõnelust jätkama. Vestluskaaslane kaldus veidi Alani kõhu teemast kõrvale ja viis jutu oma Aberladys elanud õemehele, kirjeldades õige üksikasjaliselt tolle viimast haigust ja surma. Lugu oli enamalt jaolt tüütu, vahel aga sekka kohutavgi, sest vanamoor kõneles kõigest ilmse naudinguga. Lõpptulemusena vajusin ma sügavasse tardumusse, pilk läbi akna paistval teel,

298

ent peaaegu märkamata, mis seal sünnib. Kui aga vestlejad oleksid mind jälginud, oleksid nad näinud, kuidas ma korraga võpatasin.

«Panime ta jalgade ümber hautist,» rääkis vanaeit, «ja kõhu peale kuuma kivi, andsime talle iisopit ja tüümian-mündi leotist ja head selget väävlipalsamit köha vastu...»

«Söör,» pöördusin ma perenaist katkestades vaiksel häälel Alani poole, «just praegu läks siit mööda üks mu sõber.»

«Tõsi või?» ühmas Alan, nagu poleks asi mainimist äärt. Ja jätkas:

«Mida te tahtsite lisada, armuline proua?» Ning tüütu moor heietas edasi.

Üsna varsti andis Alan siiski talle poolekroonilise ja eine oli sunnitud minema peenraha otsima.

«Oli see punapea?» küsis Alan.

«Õigesti arvate,» vastasin.

«Mis ma sulle metsas ütlesin, ah?» hüüdis Alan. «Aga ikkagi imelik, et ta siin on. Oli ta üksi?»

«Ihuüksi, niipalju kui mina nägin.»

«Läks siit mööda?» uuris Alan edasi. «Joonelt mööda,» vastasin, «ilma et oleks paremale või vasakule vaadanud.»

«Veel imelikum,» arutles Alan. «Mulle tundub, Davie, et peaksime liikuma hakkama. Aga kuhu? Kurat teab — asi näeb kangesti sedamoodi välja nagu vanasti!» hüüdis ta.

«Väike erinevus ikkagi on,» märkisin mina, «nüüd on meil raha taskus.»

«Ja teine erinevus veel, mister Balfour,» täiendas Alan, «praegu on meil koerad lausa kannul. Nad on jäljed üles pwihkinud ja valmis klähvides kallale kargama. Asi on halb, et pagan teda võtaks!» Alan jäi pingsalt mõtlema, näol ilme, mida ma hästi tundsin.

«Kuulge, vanaema,» ütles ta perenaisele, kui too tagasi tuli, «kas teie võõrastemajal tagaust ka on?»

Perenaine vastas, et on küll, ja seletas, kuhu see välja viib.

«Mulle tundub, söör,» pöördus Alan minu poole, «et sealtkaudu saame otsem. Jääge siis hüvasti, kulla emand; Mpnusta ma teie kaneeliekstrakti kasutada.» ' Läksime perenaise kapsaaia kaudu välja, rada pidi põldude vahele. Alan uuris hoolega ümbrust, ja leidnud, et asume tillukeses nõos, kus meid keegi ei näe, istus maha,

299

«Aga nüüd sõjanõu pidama, Davie,» ütles ta. «Kõigepealt sulle mõned manitsussõnad. Oleta, et ka mina oleksin sinu moodi käitunud — mis siis tollele vanaeidele meist meelde oleks jäänud? Ainult see, et lahkusime tagauksest. Aga mida ta mäletab meist hüüd? Mäletab, et käis üks kena, sõbralik ning jutukas mees, kannatas vaeseke kõhuvalu ja oli väga huvitatud tema õemehe haigusest. Oh, kulla Davie, püüa ikka peaga mõtelda!»

«Püüan, püüan, Alan,» lubasin.

«Järgmiseks punapea,» jätkas Alan. «Kõndis ta kiiresti või aeglaselt?»

«Ei seda ega teist,» vastasin.

«Erilist ruttu ei olnud märgata?» päris Alan.

«Mitte sinnapoolegi,» kostsin.

«Hm!» ühmas Alan. «Imelik. Täna hommikul Whinsis-polnud jälitajatest haisugi. Punapea marssis meist ilmselt; mööda, ta justkui ei otsikski kedagi taga, aga sellest hoolimata jääb meile teel vaata et jalgu! Pagan võtaks, Davie, mulle näkkab koitma, Minu meelest ei otsi nad taga sind, vaid mind, ja paistab, et neile on hästi teada, kuhu minna.»

«Teada?» kohkusin mina.

«Arvatavasti müüs Andie Scougal mu maha — tema ise või ta paarimees, kellel kah asjast aimu oli, või siis jällegi Charlie kirjutaja-poiss, millest oleks muidugi väga kahju,»^ arutles Alan. «Kui sa minu isikliku arvamuse vastu huvi? tunned, siis võin öelda, et minu meelest läheb Gillane’i luidetel löömaks, nii et pead lendavad.»

«Alan,» hüüatasin mina, «kui teil õigus on, siis ootab meid seal hea hulk rahvast. Ja paar mahalöödud pead enam asja ei muuda.»

«Natuke rahuldust ikka pakub,» arvas Alan. «Aga pea'nd pea — las ma mõtlen. Tänu kenale läänetuulele on mul ehk pääsemislootustki. Vaat mis, Davie. Leppisime selle Scougaliga kokku, et kohtume alles videviku ajal. «Aga kui tuuleõhk on läänest,» ütles Andie, «olen ma kohal palju varem ja triivin teid oodates Fidra saare taga.» Kui nüüd sinu sõbrad koha ära teavad, siis on neil arva-tavasti ka aeg teada. Taipad, kuhu ma tüürin? Tänu Johnnie Cope'ile ja teistele punakuubedes tolvaniteie tunnen seda paika paremini kui oma viit sõrme, ja kui sina oled valmis veel kord koos Alan Breckiga jooksma, lidume tagasi sisemaa poole ning tuleme uuesti merekaldale Dirletoni juures. Kui laev on seal, katsume kuidagi pardale

300

saada. Kui aga laeva seal ei ole, tuleb mul oma jõledasse heinakuhja tagasi ronida. Ent nii või teisiti jätame su peened tuttavad pika ninaga.»

«Natuke lootust meil ikka vist on,» nõustusin mina. «Teeme, nagu ütlesite, Alan!»

XIII peatükk Gillane'i luited

Alani juhtimisel ei tutvunud mina sugugi nii põhjalikult ümbrusega kui tema ise kindral Cope'i käsutuses olles.— ma ei oska isegi öelda, mis teed me läksime. Vabanduseks on ainult asjaolu, et me liikusime tõesti äärmiselt kiiresti. Osa maad jooksime, osa sörkisime ja ülejäänu katsime kiirkäigul. Kahel korral, kui meil oli just kõige suurem kiirus peal, sattusime vastamisi talumeestega. Ehkki me esimesele käänu tagant välja pöörates peaaegu otsa jooksime, ei kaotanud Alan pead.

«Ega sa mu hobust näinud ole?» lõõtsutas ta.

«Ei, kulla mees, ma pole tänasel päeval mitte ainumastki hoost näind,» vastas küsitu.

Ja Alan leidis aega talle seletada, et me käisime oma teed kordamööda hobuse seljas istudes, et meie ratsu pani plehku ja ta kartvat, et loom jooksis tagasi koju Lintonisse. Lisaks kulutas ta hulga energiat (mida polnud enam eriti palju jäänud), needes oma õnnetust ja minu tobedust, mis olevatki selle häda põhjustanud.

«Need, kes õigust kõnelda ei või,» tähendas ta mulle, kui me edasi ruttasime, «peavad silmas pidama, et nad endast vähemalt ilusa ümmarguse vale maha jätaksid. Kui inimesed ei tea, millega sa tegeled, Davie, on nad hirmus uudishimulikud; kui nad aga arvavad, et teavad, ei lähe sa neile enam karvavõrdki korda.»

Alguses olime võtnud suuna sisemaale, pärastpoole aga kaldus meie tee rohkem põhja. Vasakul maamärgiks vana Aberlady kirik, paremal Berwick Law' tipp, jõudsimegi lõpuks Dirletoni lähedal mererannale. Põhja-Berwickist lääne poole kuni Gillane'i neemeni asub ridastikku neli saarekest: Craiglieth, Lämb, Fidra ja Eyebrough, igaüks isesuurune ja -kujuline. Kõige omapärasem on nendest

301

Fidra — kahest kühmust moodustuv kummaline hall saareke; eriti äratavad huvi saarel leiduvad varemed. Mäletan, et kui saarele lähemale jõudsime, piilus meri mõnes lagunenud akna- või ukseavast otsekui inimsilm. Lääne tuule ajal on Fidra külje all laevadele hea ankrupaik kaugel eemal nägimegi «Thistlelt» tulemas.

Rand nende saarte vastas on täiesti lage. Ei näe siin ühtegi elumaja ega kohta vastutulijat, või kui, siis ainult ehk hulkuvaid rüblikuid, kui nad siin mängimas juhtuvad olema. Gillane asub neeme kaugeimas tipus. Dirletoni inimesed käivad sisemaal põllutööl, Põhja-Berwicki rahvas aga oma sadamast kala püüdmas, nii et mahajäetumat paika kui siinne mererand annab otsida. Ent kui me kõigi nende kühmude ja nõgude vahel roomasime, terav pilk uurimas ümbrust ja süda vasardamas vastu ribisid, säras päike nii silmipimestavalt ja meri sillerdas vastu, tuul sahises rohukõrtes ning urgudesse pagevad jänesed ja lendu tõusvad kajakad tegid niisugust kära, et lage väli tundus mulle üpris elava paigana. Kahtlemata oli koht salajaseks laevaleminekuks hästi valitud, kui saladust oleks hoitud. Aga isegi nüüd, kus saladus oli reedetud ja paik valve all, õnnestus meil märkamatult roomata sinnamaale, kus liivakünkad otse alla mereranda laskuvad.

Siin Alan peatus.

«Davie,» ütles ta, «ees seisab õige ohtlik lõik. Seni kui me siin lamame, ei ähvarda meid miski, kuid laev on mulle niisama kättesaamatu kui Prantsusmaa kallas. Ag tarvitseb meil ainult püsti tõusta ja laevale märku anda, kui nad on meil kohe kukil. Või mis sa arvad, kus su sõbrad praegu võiksid olla?»

«Ehk ei ole nad veel tulnud?» oletasin mina. «Ja kui nad ka kohal on, siis on meil ikkagi üks eelis. Kindlasti on na valmis meid kohe kinni nabima, seda muidugi. Ent nad ootavad meid ida poolt, meie aga tulime läänest.»

«Seda küll,» nõustus Alan. «Kui meid ainult rohkem oleks, nii et me lahingut lüüa saaksime, küll me siis nendega toime tuleksime! Aga meid ei ole, David, ja asjade säherdune seis Alan Brecki ei vaimusta. Ma ei tea, mis teha, Davie.»
«Aeg lendab, Alan,» kiirustasin teda tagant.
«Tean, tean,» vastas Alan. «Muu peale ma ei mõtlegi, nagu prantslased ütlevad. Aga pagana raske on otsustada, öh, kui ma ainult teaksin, kus su sõbrad parajasti on!»
302
«Alan,» ütlesin mina, «see pole enam teie moodi, Tuleb tegutseda — kas nüüd või mitte iialgi.»
««See ei ole ma,» ütles ta,»
hakkas Alan tasakesi laulma, näol isevärki häbelik, kuid kaval ilme.

««Mitte sina ega ma,» ütles ta, «mitte sina ega ma.
Vannun veel, kulla mees, mitte sina ega ma.»»

Ja sealsamas tõusis ta täies pikkuses ropsti püsti ning marssis, taskurätt paremas käes lehvimas, liivanõlva mööda alla. Tõusin samuti püsti ja astusin aegamööda talle järele, ise idapoolseid luiteid silmas pidades. Alguses ei pandud Alanit tähele: Scougal ilmselt ei oodanud teda nii vara, «minu sõbrad» aga vahtisid teise külge. Ent siis tuli «Thistle'i» meestele elu sisse — paistis, et neil olid kõik ettevalmistused tehtud —, ainult hetk saginat laevatekil, ja juba ilmus ahtri tagant nähtavale paat, mis hakkas kiiresti kalda poole liikuma. Peaaegu samal ajal ja ainult pool miili Gillane'i neeme pool ilmus viivuks ühele luiteharjale viipav mehekogu. Ehkki ta silmapilk jälle kadus, tiirlesid lendu ehmatatud kajakad seal veel tükike aega.
Alan seda ei märganud, tema pilk oli kogu aeg otse merel — laeval ja paadil.
«Saagu mis saab!» ütles ta mulle, kui talle nähtust kõnelesin. «Peaks see paat ainult rutem tulema, muidu ma oma kaelasidemest ei pääse.»
Merekallas on selles paigas pikalt ühetasane, mõõna ajal on seal hea kõndida; ainult ühes kohas lõikab liivaranna läbi merre suubuv ojake, mille suuet ümbritsevad kõrged liivaluited nagu mõned kindlusevallid. Ei ulatunud me nägema, mis luidete taga sünnib, ega suutnud me ka sundida paati kiiremini tulema; kogu selle jubeda ootuse vältel aeg nagu seisis paigal.
«Ühte tahaks küll teada,» ütles Alan. «Tahaks kangesti teada, missuguse korralduse need sõbrad on saanud. Meie peade hind on kokku nelisada naela — äkki hakkavad püssidest põrutama, Davie? Kõrgelt luiteharjalt on neil pagana hea meile pihta saada.»
«Põhimõtteliselt võimatu,» vastasin mina. «Lugu on
303
nimelt selles, et neil ei ole püsse. Asja püüti ajada hästi salaja, püstolid võivad neil olla, aga püsse mitte.»
«Küllap sul on õigus,» lausus Alan. «Aga sellest hoolimata ei jõua ega jõua ma seda paadikest ära oodata.» Ja ta viipas sõrmega ning vilistas, nagu kutsuks koera; Paat oli läbinud umbes kolmandiku vahemaast ja mei^ ise juba üsna vee ääres, kus pehme liiv mulle kingadesse kippus. Me ei saanud teha midagi muud kui oodata, vah-j tida üksisilmi ligemale roomavat paati ja mitte lasta pilgule libiseda pikale läbinähtamatule luitereale, mille kohal; välgatasid kajakad ja mille taga meie vaenlased kindlasti end lahinguks valmis seadsid.

«Kena kohake meil siin päevavalges ja värske õhu käes kuuli keresse saada,» ütles Alan äkki. «Tead sa, küll oleks tore, kui mulle seda julgust oleks antud mis sulle.»

«Alan,» hüüdsin mina, «mis jutt see olgu! Ise olete vapruse kehastus! Võin tõestada kellele tahes, et vaprus on^ teie kõige iseloomulikum joon.»

«Ja suure vea teeksid,» väitis Alan. «Minu eriomadused on ettenägelikkus ja asjatundlikkus. Mis aga puutub külmaverelisse, visasse ja vihasesse vaprusse, siis selles ma ennast sinuga võrrelda ei saa. Kas või näiteks praegut siin rannal. Siin ma olen — kibelen kogu aeg, kuidas ainult minema saada; sina aga — niipalju kui mina tean — kahtled ikka veel, kas mitte maha jääda. Mis sa arvad, kas minul ei peaks või ei võiks säärast mõtet tekkida? Oh ei! Esiteks sellepärast, et mul ei jätkuks julgust, ma ei söandaks, ja teiseks sellepärast, et olen läbinägelik meeste-: rahvas ning aiman juba, et sina esimesena kohtu ette lähed.»

«Ah vaat kuhu te tüürite!» hüüdsin mina. «Oh, kulla Alan, te võite surnuks rääkida kõik oma vanamutid, mitte aga mind.»

Mõte kiusatusele, mis mind metsas oli ahvatlenud, muutis mu kaljukindlaks.

«Mul on tarvis veel kellegagi kohtuda,» jätkasin mina. «Leppisin kokku teie sugulase Charlie'ga, andsin talle sõna.»

«Kena on, kui sõna peetakse,» ütles Alan. «Aga tänu nendele sõpradele seal luidete taga jääd seekord sõnamurdjaks. Ja mille nimel see kõik?» jätkas ta süngel häälel. «Ütle mulle, kullapai! Tahad, et sind ära röövitaks nagu leedi Grange'i? Tahad, et nad sulle pistoda ribide

304

vahele torkaksid ja sind luidetesse mataksid? Või et nad su koos Jamesiga süüpinki pistaksid? Kes neid teab uskuda! Tahad sa tõesti oma pea Sim Fraseri ja teiste viigide lõugade vahele pista?» lisas ta kibedalt.

«Alan!» hüüdsin ma. «Muidugi on nad petised ja kaabakad — olen teiega täiesti nõus. Seda olulisem aga on, et sellel röövlite maal kas või üksainuski aus mees leiduks! Olen andnud oma sõna ja pean seda. Lubasin juba ammu ühele teie sugulasele, et ma ei kohku tagasi ühegi ohu ees. Kas te ei mäleta? See oli tolle päeva õhtul, kui Punane Colin surma sai. Ja ma ei kohkugi. Jään siia. Preston-grange lubas mu elu hoida — kui ta aga oma sõna murrab, siis siin ma ka suren.» «Hea küll, hea küll,» ühmas Alan.

Kogu see aeg ei olnud vaenlastest kippu ega kõppu. Olime neid tõepoolest üllatanud. Nagu ma pärastpoole kuulsin, ei olnud nende peajõud veel kohale jõudnud, ja niipaljuke kui neid seal oli, olid nad Gillane'i pool luidete vahel laiali. Oli muidugi tegu neid sealt kokku saada ja teise kohta viia, paat aga lähenes jõudsasti. Peale selle olid varitsejad ka üsna vedela verega: lihtsalt kari mägismaa hobusevargaid, igaüks ise suguvõsast, ilma õilsamast soost juhita. Mida rohkem nad meid Alaniga seal mererannal vahtisid, seda vähem vist meie väljanägemine neile meeldis.

Alani oli reetnud keegi teine, igatahes mitte kapten: too oli ise paadis tüürimeheks ja õhutas sõudjaid kõigest hingest tagant. Juba oli ta peaaegu siinsamas, paat liugles järjest lähemale, juba hakkasid Alani põsed pääsemislootusest õhetama, kui meie «sõbrad» luidete taga kas meeleheitest, et saak käest libiseb, või siis lootuses Andie't hirmutada äkki kiledalt karjuma hakkasid. Too mitmest kõrist tulev kisa lõhestas tühjal kaldal valitsenud vaikuse ja mõjus üsnagi kohutavalt. Mehed jätsid silmapilk sõudmise.

«Kes need siis on?» hõikas kapten, sest paat oli juba kuuldekaugusse jõudnud.

«Head sõbrad,» vastas Alan ja hakkas sedamaid läbi madala vee paadi poole kahlama. «Davie,» ütles ta peatudes. «Kas sa ei tule, Davie? Mul on raske sind maha jätta.»

«Ma ei tee enam sammugi,» vastasin.

Hetke seisis Alan, põlvini soolases vees, nagu ta oli, ja kõhkles.

305

«Ise ronid peadpidi silmusesse, vägisi ronid,» pomises ta, astus veel edasi, nii et lained juba pihani ulatusid. Siis tõmmati ta paati, mis võttis otsekohe kursi laeva poole.

Seisin seal, kuhu temast olin jäänud, käed seljal, Alan istus paadipäras, pea minu poole pööratud, paat aga libises ühtsoodu eemale. Äkitselt tõusid mul pisarad kurku ja ma tundsin, et olen kõige mahajäetum ning üksildasem noormees kogu Šotimaal. Pöörasin merele selja ning silmitsesin luiteid. Seal polnud ühtegi hinge, ainult päike säras niiskel liival, tuul sahistas rohukõrtes ning kajakad karjusid kurvalt. Randa mööda edasi minnes nägin ainult adrupeenral hüplevaid liivakirpe — rohkem ei keda kuraditki tolles kurjakuulutavas paigas. Ent ometi teadsin, ,et kuskil peavad olema inimesed, kes mind salaja jälgivad. Sõdurid need ei olnud, muidu oleksid nad ammu välja tulnud ja meid kinni võtnud. Kindlasti olid nad mõned tavalised lurjused, palgatud selleks, et mind hävitada: kas siis röövida või sealsamas maha nottida. , Palgatute ametit arvesse võttes oli esimene oletus tõenäolisem, aga selle järgi, mis ma nende meeste iseloomust ja agarusest teadsin, pidasin ka teist väga võimalikuks ning mul läks südame alt külmaks.

Mul tekkis hull soov tõmmata mõõk tupest: mõtlesin, et kuigi ma ei kõlba kahevõitluseks mõne härrasmehega, suudan ehk vaenlasele kahju tuua lihtlabases tapluses. Õnneks taipasin siiski õigel ajal, kui mõttetu oleks vastu panna. See siin oligi kahtlemata too ühine «abinõu», mille peale Prestongrange ja Fraser olid kokku leppinud. Olin kindel, et esimene oli püüdnud mu elu hoida, teine aga Neilile ja ta sõpradele ilmselt just vastupidiseid vihjeid teinud. Nii et kui ma nüüd esimesena haljast terast näitaksin, annaksin end sellega otsekohe oma õelaima vaenlase meelevalda ja kirjutaksin alla oma surmaotsusele.

Nende mõtetega jõudsin neeme tippu. Heitsin pilgu tagasi ja nägin, et paat lähenes laevale. Alan lehvitas mulle jumalagajätuks, viipasin täile vastu. Ent mind ennast ähvardava ohu kõrval ei läinud mulle Alan enam nii väga korda. Surusin kübara kõvasti pähe, pigistasin hambad risti ning ronisin otse liivavallist üles. Ronida oli raske, sest nõlv oli järsk ja liiv vajus kogu aeg jalge alt ära, just nagu oleks see vesi. Lõpuks sain luiteharjal kasvavast rohututist kinni ja vinnasin end kõvemale pinnale. Samal hetkel liigutasid siin-seal ja ajasid end püsti kuus-seitse

306

meest, närudes nagu kerjused, igaühel pussnuga peos. Jumalatõsi — sulgesin silmad ja palvetasin. Kui ma silmad jälle lahti tegin, olid räbalapuntrad sõna lausumata ja ilma kiirustamata juba õige pisut ligemale liikunud. Kõikide pilgud olid minule needitud. Mind rabas, kuidas nende silmad põlesid ja kuidas neis lähemale ronides ikkagi hirm vilksatas. Sirutasin tühjad käed ette. Üks meestest kü sis tugeva mägismaa aktsendiga, kas ma annan alla.

«Jah, kuid protesteerin seejuures,» vastasin, «kui teile juhuslikult selle sõna tähendus peaks teada olema.»

Seda kuuldes viskusid nad kõik mu peale nagu kaarna-

307

parv raipele, võtsid ära mõõga ja taskutest kogu raha, sidusid käed-jalad tugeva nööriga kokku ning heitsid mu rohututtide vahele. Seal istusid nad poolringis minu ümber ja vahtisid oma vangi vaikides, nagu olnuksin ma mõni kiskja — hüppeks valmistuv lõvi või tiiger. Varsti nende valvsus kahanes. Nad nihkusid üksteisele ligemale, hakkasid gaeli keelt patrama ja küllaltki küüniliselt mu enese silme all minu asju jaotama. Mina võisin sel ajal meelt lahutada sõbra põgenemist jälgides. Nägin, kuidas paat priki juurde jõudis ja pardale tõmmati, kuidas purje puhevile läksid ning laev saarte varjust merele suundus.

Paari lähema tunni jooksul kogunes kaldale üha rohkem räbalates mägilasi — Neil esimeste hulgas —, kuni koos oli ligemale kakskümmend meest. Iga tulija puhul paisu jutt kõvemaks, kuuldus justkui nurinat ja seletamist. Ühte panin aga täpselt tähele: hilisemad tulijad ei saanud osa jaotatud sõjasaagist. Viimaks läks sõnelus nii valjuks ja ägedaks, et ma juba arvasin, et mehed on omavahel tülli läinud. Seejärel jagunes kamp kaheks: suurem osa läks üheskoos tagasi läände ning ainult kolm — Neil ja veel kaks meest — jäid mind valvama.

«Tean inimest, kellele teie tänane käitumine sugugi ei meeldiks, Duncani poeg Neil,» ütlesin punapeale, kui teised olid läinud.

Vastuseks kinnitas Neil, et minuga käiakse viisakalt ümber, kuna ta teadvat, et ma «preilna» tuttav olen.

Nii pikuke meie jutt oligi, ka ei ilmunud sellele ranna-ribale enam ühtegi hingelist, enne kui päike oli mägede ; taha vajunud ja videvikust juba suur pime saamas. Siis. nägin pikka, tugeva kondiga, väga tõmmunahalist lausk-maalast tavalise tööhobuse seljas meie poole ratsutamas.

«Kuulge, mehed, ega teil äkki niisugust kirja ei ole?» hüüdis ta mingit paberit näidates.

Neil otsis välja teise samasuguse. Tulnukas veeris seda läbi sarvraamidega prillide, ütles, et kõik on kombes ja et me olemegi need, keda ta otsib, ning ronis ratsu seljast maha. Mind pandi tema asemele, seoti jalad hobuse kõhu alt kokku ja me asusime lauskmaalase juhtimisel teele. Rada pidi olema väga hästi valitud, sest kogu teekonna vältel nägime ainult kahte inimest — armastajapaari, kes meid ilmselt rändkaupmeesteks pidas ja meie ilmumisel kohe minekut tegi. Korra möödusime üsna Berwick Law' jalamist, mäe lõunaküljelt, ja kord, kui üle lagedate kün- .

gaste läksime, silmasin läheduses mingi külakese tulesid ning vana kiriku torni puude vahel, kuid vahemaa oli ikkagi liiga suur, et appi hüüda, kui mul niisugune mõte oleks tulnud. Lõpuks hakkasime jälle mere kohinat kuulma. Meie teed valgustas kuu, kuigi mitte just liiga heledasti, ja kuuvalguses nägin lõpuks kolme kõrget torni ja lagunenud müürisakke: see oli Tantallon, Punaste Douglaste endine peakorter. Hobune pandi kraavi põhjas köide, mind aga viidi väravast sisse ning üle lossiõue pooleldi varisenud seintega kotta. Siin tegid mu saatjad keset kivipõrandat suure lõkke, sest öö oli üsna külm. Mu käed vabastati köidikuist ja mind pandi seina äärde istuma. Lauskmaalane otsis toidukraami välja ning mullegi anti kaerajahukäkki ja lonks prantsuse konjakit. See tehtud, jäeti mind veel kord kolme mägilase seltsi. Mehed istusid hästi tule ligi, jõid ja ajasid juttu; tuul puhus müüriauku-dest sisse, kandis suitsu ja sädemeid laiali ning vilistas tornitippudes, all aga mühas meri vastu kaljusid. Surma mul enam karta ei olnud, keha ja vaim olid läbielatust nii kurnatud, et keerasin ennast külili ning jäin tukkuma.

Ma ei oska öelda, mis kell mind äratati, kuu oli igatahes juba loojas ja lõke kustumas. Mu jalad seoti lahti ja mind juhiti varemete vahelt läbi, ranniku järsakust alla. Kaljude

varjus loksus kaluripaat. Selle pardale mind pandigi, ning siravate tähtede valgel eemaldusime kaldast.

XIV peatükk Bassi saar

Mul ei olnud ettekujutust, kuhu mind viiakse, lasksin ainult pilgul ringi käia, et näha, kust mõni laev paistma hakkab: mulle tulid meelde Ransome'i «kahekümnenaelased». Kui mind juba teist korda ähvardab oht istandustesse sattuda, siis võib ka õnn mind maha jätta, arutlesin endamisi; polnud ju loota teist Alanit, teist laevahukku ega tagavararaad. Nägin juba vaimusilmas, kuidas ma piitsa-hoopide all tubakataimi kõplan. Selle mõtte juures tuli mul kananahk ihule; vee kohal oli õhk külm, sõudjate jalatoed nõretasid udupiiskadest ja ma lõdisesin tüürimehe kõrval kogu kehast. Tüürimeheks oli tõmmu mees, keda

309

ma siiani lauskmaalaseks olen nimetanud. Tema perekonnanimi oli Dale, teised kutsusid teda Mustaks Andie'ks. Märgates, kuidas ma lõdisen, ulatas ta mulle lahkesti kareda, kalasoomuseid täis kuue, mille ma rõõmuga selga tõmbasin.

«Tänan teid lahkuse eest,» ütlesin talle, «ja julgen sel, lele vastata hoiatusega. Võtate endale suure vastutuse selles loos. Te ei ole niisugune nagu need metsikud ning harimatud mägilased, teie teate, mis asi on seadus ja millega seadust rikkudes riskitakse.»

«Ega ma seaduse ees nüüd alalõpmata nii sügavasti kummarda kah,» vastas mees, «aga käesolevas asjas on mul volitused olemas.»

«Mida te minuga kavatsete teha?» küsisin. «Ei midagi halba,» rahustas lauskmaalane, «üldsegi mitte halba. Minu meelest ei hakata teie vabadust eriti piirama. Teil saab üsna hea olema.»

Merepind hakkas vähehaaval hallikamaks tõmbuma, idas kirjasid seda juba roosad ja punased laigukesed otse kui hõõguvad söed tuleaseme tuhas, samal ajal ärkasid k suulad ning hakkasid Bassi tipu ümber kisama. Nagu üldiselt teada, on Bass üksainus kaljurahn, aga nii suur, et sellest võiks vabalt välja raiuda terve linna. Meri oli erakordselt rahulik, kuid kalju jalamil pahises kogu aeg õõnsalt. Koidukuma kasvades nägin järjest selgemini järsult merre laskuvaid kaljunõlvu, kaetud merelindude väljaheidetega nagu hommikuse hallaga, lamedal kuplil haljendavat rohtu, ümberringi kisavaid valgeid suulasid ning üsna kalda ääres seisva vangla lagunenud müüre. Seda nähes taipasin äkki tõde. «Te viite mind sinna?» hüüdsin ma. «Bassile ikka, kulla mees,» vastas lauskmaalane, «seal on ennevanasti pühamehigi kinni peetud; olen üsna kindel, et ega te päris ilmsüüta ingel ei ole.»

«Aga seal ei ela ju enam kedagi!» hüüdsin mina. «Hooned on ammu varemeis.»

«Eks te ole siis suuladele seltsiks,» vastas Andie kuivalt.

Kui koiduvalgus suurenes, nägin paadi põhjas kivide kõrval, mida kalurid ballastiks kasutavad, mitut vaadikest ja korvi ning küttepuid. Kõik see laaditi kaljusaarele. Astusime maale — Andie, mina ja mu kolm mägilast (nimetan neid enda omadeks, kuigi olukord oli tegelikult otse

310

vastupidine). Päike ei olnud veel üleval, kui paat juba tagasi pöördus, nii et tullide rigin kaljudelt vastu kajas, ning meid maha jättis.

Andie Dale oli Bassi valitseja (nagu tema ametit naljatamisi võiks nimetada) ning ühtaegu ka tolle tillukese, kuid rikka riigi lambur ja lindude järelevaataja. Tal tuli hoolt

kanda umbes kümmekonna lamba eest, kes sõid ja ronisid laugjamatel rohustel nõlvadel nagu mõned metsloomad katedraali katusel. Tema hooleks olid ka kaljudel ööbivad suulad, kellest ta sai üpris suurt tulu. Noortest lindudest saab hõrgutavat rooga, nende eest maksavad maiasmokad meelsasti kaks šillingit tükist; ka vanad suulad on rasva ja sulgede tõttu hinnas. Veel tänapäevani makstakse osa Põhja-Berwicki kirikuõpetaja palgast suulades, ja nii mõnegi arvates teeb see tolle kirikla eriti ihaldusväärseks. Selleks et oma kohustusi täita ja suulasid ka salaküttide eest kaitsta, tuli Andie'l sageli terveid päevi ja öid kaljusaarel veeta, ja oli näha, et mees tundis ennast seal niisama hästi nagu talunik oma koduõues. Andie palus meil kõigil mõni kandam selga võtta — olin nobe seda palvet täitma — ning avas lukustatud värava, ainsa sissepääsu saarele. Edasi astusime läbi kindluse varemete valitsejamaja juurde. Tuhk koldes ja magamisase ühes nurgas näitasid, et Andie'le ei olnud praegune ülesanne uus.

Ta pakkus mulle voodit, tähendades, et arvatavasti kuulun ma aadlike hulka.

«Aadliveri ei takista mind magamast kus tahes,» vastasin mina. «Jumala abiga olen siiani kõva küljealusega leppida suutnud ja — suur tänu teile — lepin edaspidigi. See aeg, mis ma siin viibin, mister Andie — kui see peaks teie nimi olema —, teen sedasama mis teised ja magan seal kus teisedki. Teid aga palun oma pilgetega kokkuhoidlikum olla: pean mainima, et nad mulle ei meeldi.»

Andie torises mu jutule veidi vastu, jäi aga pärast vähest arupidamist nõusse. Ta oli üsnagi mõistlik ja nutikas mees, tubli viig ning presbüterlane, luges iga päev oma väikest piiblit ja oli valmis ning võimeline usuteemadel pikalt-laialt vestlema, seejuures kõvasti kameronlaste1 äärmuslikele seisukohtadele toetudes. Ent tema teod olid hoopis vähem kõlblad. Avastasin, et ta tegeles agarasti salakaubaveoga ja kasutas Tantalloni varemeid salakauba hoiupai-

1 XVII saj: Šotimaal tegutsenud presbüterlasest jutlustaja Richard Cameroni vaadete pooldajad.

gaks. Tollivalvurite elu ei maksnud tema silmis krossi. Aga see osa Lothiani rannast on ju ka veel tänapäeva õige metsik paik ja sealsed elanikud kõige tooremad inimesed kogu Sotimaal.

Üks seik mu vangipõlvest jäi mulle meelde tagajärg tõttu, mis tulid ilmsiks palju hiljem. Tol ajal seisis Firthis sõjalaev nimega «Seahorse», mille kapteniks oli keegi Palliser. Juhtus nii, et septembris ristles ta Fife'i ja Lothiari vahel ning mõõtis ohtlikes kohtades mere sügavust. Ühel ilusal hommikul ilmus laev meist umbes kaks miili ida pool nähtavale ja laskis paadi vette. Paistis, et laev uurib kuulsaid Virvatulekarisid ja Saatana Varitsuspaika — äärmiselt ohtlikke kohti nendes vetes. Võtnud paadi jälle pardale, pöördus laev tuulde ja võttis kursi otse Bassile! Andie'le ja mägilastele see ei meeldinud: pidi ju mu vangistus ilma eest saladusse jääma. Nüüd aga koperdab keegi laevakapten kaldale ning kõik tuleb avalikuks, ja hea veel, kui asi sellega lõpeb.

Olin päris üksi ja ma ei olnud Alan, et oleksin söandanud nii rohkearvulisele vastasleerile kallale tungida, ka ei olnud ma sugugi veendunud, et sõjalaev mu olukorda! pisimalgi määral parandada suudab. Seda kõike arvesse võttes lubasin Andie'le, et käitun korralikult ega hakka;; vastu, ja mind viidi kiiruga kaljurünga tippu, kus me kõik serva lähedale pikali viskasime. «Seahorse» tuli otsejoones edasi, nii et pidi minu meelest juba ninaga vastu kaljut põrkama. Kui me peapööritusega võideldes üle serva piilusime,

nägime laevalael madruseid ja kuulsime, kuidas loodija laulda urises. Siis pöördus laev äkitselt teisele halsile ja andis — ei oska öelda, mitmest kahurist — kogupaugu. Kalju vappus selles mürinas, suits kerkis üles me' peadeni ja lendu tõusis uskumatu hulk suulasid. Oli ütlemata huvitav kuulda nende kisa ja näha nii paljude tiibade sähvimist, ja ma arvan, et selle lapseliku lõbu pärast oligi kapten Palliser Bassile nii ligi tulnud. See läks talle hiljem aga kalliks maksma. Laeva lähenemisel oli mul aega taglastust tähele panna, nii et ma selle aluse hiljem ise mitme miili kauguselt ära tundsin. Tänu sellele (ning oma kaitseinglile) suutsin oma sõpra hoida suurde hätta sattumast ning valmistasin kapten Palliserile endale rohkesti meelehärmi.

Kogu Bassil viibimise aja elasime jõukalt. Meil oli lahjat õlut ja konjakit ning kaerajahu, millest õhtul ja hommikul

312

putru keetsime. Aeg-ajalt tuli Castletonist paat ja tõi meile lambaveerandiku, sest Bassil karjatatavaid uttesid ei tohtinud me puutuda: neid kasvatati ainult müügiks, Kahjuks ei olnud suulade küttimise aeg ja me jätsime ka nemad rahule. Püüdsime kalu, ent sagedamini lasksime seda teha suuladel: passisime peale, kuni mõni lind kala kätte sai, ja hirmutasime ta siis saagist eemale, enne kui ta selle jõudis alla kugistada.

Omapärane loodus ja vanad varemed köitsid mu meeli ega lasknud igavust tunda. Et põgeneda oli võimatu, lubati mul täiesti vabalt ringi liikuda ja ma uurisin järk-järgult kogu saare läbi — niipalju kui inimjalg seal üldse tuge leidis. Siin leidus veel jälgi vanast vangla aiast — metsistunud lilli ja supirohelist ning peotäis küpseid kirsse ühel põõsal. Pisut madalamal asus kabel või eraku kong. Keegi ei teadnud, kes oli selle ehitanud või selles elanud, ning ehituse vanus andis põhjust mitmesugusteks oletusteks. Ka vangla ise, mis mulle ja nendele mägismaa hobusevarastele praegu ulualust andis, oli otsast otsani nii ilmalikku kui ka vaimulikku ajalugu täis. Mulle tundus imelik, et kõigist neist pühakutest ja märtritest, kes siin veel üsna hiljuti olid viibinud, polnud maha jäänud ainsatki püha-kirjalehekest või müürisse uuristatud nime, kui ometi müüril vahti pidanud jõhkrad sõdurid olid kogu ümbruse üle külvanud oma mälestistega — üllatavalt rohkete piibutobide ja metallist mundrinööpidega. Vahel tundus mulle, nagu kuuleksin märtrite kongidest pühalikke koraaliheli-sid ja näeksin kaitsevallidel Põhjamerest tõusva päikese tausta) sõdureid trampimas, välkuvad püssirauad õlal.

Kahtlemata oli säherduste kujutelmade tekkimises oma osa Andie'1 ja tema juttudel. Andie oli erakordselt hästi kursis Bassi ajaloo kõigi üksikasjadega ja teadis isegi valvesõdurite nimesid, sest tema isa oli siin sama ametit pidanud. Peale selle oli Andie'1 loomulikku jutustamis-annet, nii et sa lausa nägid inimesi, kellest ta kõneles, ja kuulsid nende häält. Tema talent ja minu kuulamisind lahendasid meid teineteisele. Ei saa salata, Andie meeldis mulle. Varsti märkasin, et ka mina talle meele järele olen — õigust öelda olin algusest peale püüdnud tema Poolehoidu võita. Selles tuli mulle abiks väike vahejuhtum (kohe kõnelen, missugune), aga juba enne seda olime Vangi ja valvuri kohta küllaltki sõbralikes suhetes.

Võtaksin oma hingele patu, kui väidaksin, et elu Bassil

313

mulle täiesti vastumeelt oli. Mulle tundus saar üsnagi tur välise paigana, otsekui oleksin ise sinna kõigi oma murede eest pakku pugenud. Halba mulle seal midagi ei tehtud, uued kallalekippumised olid niisama hästi kui võimatud: nende eest kaitsesid mind kaljud ja sügav meri. Tundsin et miski ei ohusta enam mu elu ega au, ning vahel luba sin endal

nautida seda teadmist kui keelatud vilja. Mõnikord aga valdasid mind hoopis teised mõtted. Meenutasin kui kindla lubaduse olin andnud nii Rankeillorile kui ka Štewartile, mõistsin, et mu kinnipidamine Bassil, kus Fife ja Lothiani kaldad käeulatuses, võis paista pigem väljamõeldisena kui läbielatuna ja et vähemalt nende kah isanda silmis pidin tunduma tühise hoopleja ning argpüksina. Oleksin muidugi võinud seda kergelt võtta, kinnitada endale, et niikaua kui saan hästi läbi Catriona Drummondiga, on ülejäänud inimeste arvamus mulle õhk, ja hakata heietama armunu mõtteid, mis on küll meeldivad asjaosa lisele endale, kindlasti aga kole tüütud lugejale. Kuid kohe ärkas minus kirglik enesearmastus, ja võimalik hukk mõista tundus mulle ebaõiglusena, mida oli võimatu taluda, Siit hargnesid uued niidid: vaevalt sain hakata muret tundma selle üle, mida inimesed arvavad, kui mu vaimusilma ette kerkis vangikongis vaevlev James Stewart ja tema halav naine. Siis valdas mind erutus: ma ei suutnud endale andestada, et istun siin käed rüpes. Mulle näis, et kui ma vähegi mees olen, suudan vangipõlvest pageda. Just niisuguses meeleolus katsusingi oma südametunnistust rahustada ja eriti püüdlikult Andie Dale'i enda poole võita.

Kui me kord ühel ilusal hommikul kahekesi ülal kaljuserval olime, poetasin möödaminnes sõnakese pistisest. Andie jäi mulle otsa vahtima, ajas siis pea kuklasse ja puhkes kõva häälega naerma.

«Olete naljasell, mister Dale,» ütlesin talle, «aga võibolla muudate oma arvamust, kui olete pilgu sellele paberile heitnud.»

Rumalad mägilased olid mind kinni sidudes mult üksnes metallraha ära võtnud, ja paber, mida ma nüüd Andie'le näitasin, oli Briti Lõuendikompanii tšekk kaunis suurel summale.

Mees luges seda.

«Tõepoolest, viletsal järjel ei paista te olema,» ühmas ta siis.

314

«Mõtlesin, et see muudab teie arvamust,» lisasin veel.

«Häh,» vastas ta, «see näitab ainult, et teil on, mida anda, aga mina altkäemaksu ei võta.»

«Eks me näe,» ütlesin mina. «Kõigepealt tõestan teile, et tean, mida räägin. Teil on korraldus hoida mind siin vähemalt neljapäevani, kahekümne esimese septembrini.»

«Te ei eksi mitte üks raas?» möönis Andie. «Kui teist korraldust ei tule, siis pean teid vabaks laskma laupäeval, kahekümne kolmandal kuupäeval.»

Taipasin kohe, kui salakaval see korraldus oli. Asjaolu, et jõuan kohtu ette liiga hilja, pidi mu jutu — kui ma kohtus üldse suud paotada kavatsen — veelgi suurema kahtluse alla seadma. See mõte ajas mind marru.

«Teate, Andie, te olete üht-teist siin ilmas näinud. Kuulake mind nüüd hoolega ja mõtelge mu sõnade üle järele,» ütlesin talle. «Tean, et selles asjas on suurte sakste käsi mängus, ja kindlasti on teile nende nimedki teada. Enne kui mind siia toodi, kohtasin ise mõnda nendest ja ütlesin neile näkku, mis ma neist arvan. Aga mis süü pärast mind siin siis kinni hoitakse? Mispärast mind niiviisi koheldakse? Käputäis mägismaa kaltsakaid võtab mu kolmekümnendal augustil kinni, tassib mind siia vanadesse varemetesse, mis ei ole enam ei kindlus ega vangla — emb-kumb ta siis omal ajal ka oli —, vaid lihtsalt Bassi saare valvuri peavari; kahekümne kolmandal septembril lastakse mind jälle vabaks, niisama salaja nagu algul kinni võeti. Kus on siin teie meelest seadus, või kus on siin

õigus? Ausalt, kas ei paista see teile pigem räpase salasepitsusena, mis häbistab kõiki sellest osavõtjaid?»

«Ma ei vaidle teile vastu, Shaw' isand. Asi paistab tõesti kõver olema,» vastas Andie. «Ja kui mu käskijad ei oleks tublid viigid ja kindlad presbüterlased, saadaksin nad kõik sinna, kus pipar kasvab, ega liigutaks nende käsu peale

sõrmegi.»

«Eks lord Lovat ole see tubli viig ja suur presbüterlane,» märkisin mina. «Ma ei tunne teda,» vastas Andie. «Lovatiga ei ole mul pistmist olnud.» «Noh, siis oli teil tegemist Prestongrange'iga,» ütlesin mina.

«Ei, seda ma ei ütle,» kostis Andie.

«Pole tarviski öelda, tean ise,» nähvasin vastu.

«Ühe asja peale võite igatahes kindel olla, Shaw' isand, ütles Andie. «Nimelt selle peale, et rääkige mis te räägi ma ei lase ega mõtlegi lasta endale auku pähe rääkida.»

«Hüva, Andie, paistab, et pean teile kõik ära seletama vastasin mina. Ja ma jutustasin talle nii palju, kui vaj kuks pidasin.

Andie kuulas mind tõsise huviga, ja kui ma lõpetasin näis ta endamisi veidi aru pidavat.

«Shaw' isand,» sõnas ta lõpuks, «ma ei hakka keerutama. See on üks õige imelik ja üldsegi mitte kiiduväärne lugu, kui ta tõesti nõndaviisi on, nagu teie räägite, ja ma ei kavatsegi öelda, et teil õigus ei oleks. Ise te paistate kah päris viisakas noormees olema. Aga mina, kes ma olen; teist vanem ja mitte enam nii keevaline, oskan ehk asjale kainema pilguga vaadata. Teiega ei juhtu midagi paha, kui te siia jääte; otse vastupidi, minu arust tuleb see teile isegi kasuks. Ja ka Šotimaaga ei juhtu midagi, kui veel üks mägilane oksa tõmmatakse — jumal temaga, üks inimene ees või taga. Aga kui mina teid minema lasen, siis minul igatahes läheb haprasti. Uskuge, mida ütleb teile üks aus viig ja teie ning iseenda tõsine sõber: mina arvan, et teil tuleb siia Andie ja suulade seltsi jääda.»

«Andie,» ütlesin talle ja panin käe ta põlvele, «too mägilane on süütu.»

«Nojah, kahju küll,» vastas Andie, «aga eks te tea, sellessinases issanda loodud maailmas ei saa ju alati kõike, mis me tahame.»

XV peatükk Musta Andie jutustus Tod Lapraikist

Kolmest mägilasest olen seni vähe juttu teinud. Nad olid kõik kolmekesi James More'i kaaskondlaste hulgast, nii et ei jäänud kahtlust, millist osa nende isand selles loo etendas. Kõik nad oskasid paar sõna inglise keelt, ag ainult Neil oli kindel, et tema keeleoskusest piisab kõneluseks igasugusel teemal, kuigi ta kaasvestleja niisuguse korral enamasti vastupidisele arvamusele kaldus. Need oli leplikud, lihtsameelsed olevused, näitasid üles palju suu-

remat viisakust, kui nende näruste riiete ja veidra väljanägemise järgi võis oodata, ning hakkasid kohe algusest peale mind ja Andie't ümmardama.

Algusest peale näis mulle, et nad tundsid tolles inimtühjas paigas, vanade vanglavaremete vahel, keset alalist vetemüha ja merelindude kiledat kisa justkui ebausklikku hirmu. Kui parajasti midagi teha ei olnud, nad kas põõ-nasid magada, millest neil ilmaski isu täis ei paistnud saavat, või lõbustas Neil neid oma hirmu- ja õudusejuttudega. Kui kummalgi viisil meelt lahutada ei saanud — näiteks kui kaks meest magasid, kolmandal aga kuidagi und ei tulnud —, nägin, kuidas siis too üksinda istus ja

kuulas ning järjest rahutumalt võpatades ringi vahtis, kohkunud nägu peas, käed kramplikult rusikas, ise üleni pingul kui pillikeel. Mul ei õnnestunudki teada saada, mis seda hirmu põhjustas, igatahes oli mägilaste rahutus nakkav ja ka meie asupaik säärase meeleolu tekkimiseks soodne. Inglise keeles ei oska ma sobivat väljendit leida, Andie'l oli aga šotikeelne olemas, ja seda pruukis ta ühtepuhku. «Jah,» kordas ta, «kangesti kõhe koht see Bass.» Ja tõsi ta oli. Kaljusaarel oli kõhe öösel ja kõhe päeval, kõhedaks võttis suulade kisa ja lainete loksumine ja kaljude kaja, mis kogu aeg meil kõrvus kõmises. Nii oli lugu vaikse ilmaga. Kui aga meri rahutumaks muutus, müristas ta kaljujalamil otsekui kõu ja lained peksid vastu kaljut, nagu taotaks trummi — kohutav, kuid ühtlasi lõbus oli seda kuulata. Just tuulevaiksetel päevadel võis Bass kuulajale hirmu nahka ajada, ja mitte ainult mägilasele, nagu ma ise mitmel korral kogesin, — nii palju salapäraseid õõnsaid hääli kumises ja kajas kaljuvõlvide vahel.

Kui ma Bassile tagasi mõtlen, meenub mulle üks kuuldud lugu ja vahejuhtum, mille ma ise üle elasin, juhtum, mis meie elukorra pea peale pööras ja suuresti mu põgenemist soodustas. Ühel õhtul istusin tule ääres, mõlgutasin oma mõtteid, mulle meenus Alani lauluke ja ma hakkasin seda vilistama. Äkki pandi mulle käsi õlale ja Neili hääl palus mul vilistamise jätta, sest see ei olevat hea laul.

«Ei ole hea laul?» üllatusin. «Mispärast?»

«Noh, see ju kodukäija laul, kes oma maharaiutud pead tahab,» seletas Neil.

«Siin ei ole kodukäijaid, Neil,» rahustasin teda, «ei usu, et nad ainult suulade pärast endale seda tüli tegema hakkaksid.»

317

«Ah niimoodi arvate?» sekkus jutusse Andie. «Aga ma võin öelda, et siin on olnud koledamaidki asju kui kodukäijad.»

«Mis võiks siis kodukäijast veel koledam olla?» pärisin mina.

«Nõiad,» vastas Andie. «Või vähemalt üks nõid. See üldse üks väga imelik lugu,» lisas ta, «kui tahate, võin rääkida.»

Muidugi olime kõik ühel häälel nõus ning isegi mägilane, kes neist kolmest kõige vähem inglise keelt oskas sättis ennast huviga kuulama. Ja Andie alustas lugu Tod Lapraikist.

«Minu isa Tam Dale, rahu tema põrmule, oli noorespõlves igavene mürtsumees — ei olnud tal õiget aru peas ega viisakaid kombeid. Pidas lugu plikadest ja va kibedast ega ütelnud ära ühestki lustipeost. Ei ole ma kuulnud, et ta mõnd ausat tööotsa oleks pidanud. Katsus õnne siin ja seal, läks lõpuks sõduriks ja teenis sellesama kindluse garnisonis. Tema oligi esimene Dale, kes oma jala Bassile tõstis. Vilets oli see teenistus! Kõige kehvem oli muidugi see, et kindlüseülem tegi, mis tahtis. Toidukraam toodi saarele kaldalt, aga vedu oli halvasti korraldatud ja vahel sõid mehed pikka aega ainult omapüütud kala ning suulasid, keda nad ise lasksid. Kõige krooniks olid aga patukahet-semispäevad. Kohutavalt külmad kongid olid kõik täis pühamehi ja märtreid — maa soola, mida maa teps mitte ära ei olnud teeninud. Ja ehkki Tam Dale kandis püssi ja oli lihtne sõdurpoiss, pidas lugu plikadest ja va kibedast, nagu ma juba ütlesin, oli tal siiski õiglasem süda sees, kui selle koha peal vaja oleks olnud. Tal oli natuke aimu kiriku pühadusest ja vahel tõusis temas tõsine viha selle üle, kuidas pühamehi koheldakse, ja ta oleks tahtnud häbist maa alla vajuda, et peab niisuguses mustas asjas kaasa aitama. Teinekord öösel, kui ta ihuüksi vahipostil seisis ning jäine talvetuul müüride vahel

vilistas, kuulis ta, kuidas mõni vangidest lauluviisi üles võttis, teised koraali kaasa laulma hakkasid ning pühalikud helid tõusid kambritest — õigem oleks öelda kongidest —, nii et vana kaljumürakas keset merd oli otsekui taevariik ise. Tam tundis süükoormat oma hingel, kõik patud paisusid tema silmis suureks nagu Bass ise. Kõige suuremaks süüks
318
pani ta enesele seda, et aitab piinata ja hukka saata jumala teenreid. Tõsi, ta püüdis sellele mõttele vastu seista. Saabus päev, kaaslased tõusid üles ja vagad mõtted kadusid Tamil peast.

Tollal elas Bassil pühamees nimega prohvet Peden. Kindlasti olete prohvet Pedenist kuulnud. Siiasaadik ei ole teist temasugust leida, ja kahtlane on, kas niisuguseid enne tedagi oli. Ta oli metsiku välimusega, kole oli teda vaadata ja veel koledam kuulda. Nägu oli teisel peas nagu viimsepäevakohus, tema tugev hääl kõmises kõigil kõrvus nagu suulade kisa ja tema sõnad põletasid kui tulised söed.

Kaljusaarel elas ka üks noor tüdruk — minu meelest mitte ülearu heade elukommetega, sest Bass polnud kellegi koht viisakate tüdrukute jaoks. Aga ju ta oli üsna kenake ja sai Tam Dale'iga hästi läbi. Juhtus nii, et Peden oli parajasti aias palvetamas, kui Tam tüdrukuga sealt mööda läks, ja plika pistis korraga pühamehe üle irvitama. Peden tõusis püsti ning heitis paarikesele sihukese pilgu, et Tamil põlved võdisema lõid. Aga kui prohvet suu avas, olid tema sõnad rohkem täis kurbust kui pahameelt.

«Sa armetu hing, armetu hing!» ütles ta tüdruku poole pöördudes. «Kuulsin, kuidas sa itsitasid ja naersid,» ütles ta, «kuid issand on sinu surmatunni kindlaks määranud, ja kui see kätte jõuab, ei suuda sa muud kui ainult korraks piiksatada!»

Varsti pärast seda hulkus tüdruk paari-kolme sõduriga mööda' kaljusid, kui tuli tugev tormihoog, puhus plikal seelikud tuult täis ja kandis ta kõigega tükkis merre. Ja sõdurid panid tähele, et tüdruk jõudis ainult korraks kiljatada.

Kahtlemata jättis niisugune kohtumõistmine Tam Dale'ile sügava mulje, kuid varsti läks see tal meelest ja noormees ei mõtelnudki ennast parandada. Ühel päeval juhtus ta ühe teise sõdurpoisiga vaidlema.

«Et kurat mind võtaks!» vandus Tam, sest ta oli kaunis kasimata suuga.

Korraga seisis seal Peden, närud seljas ja kurb nägu ees, Peden oma aukus põskede ja põlevate silmadega, hall vaip °lgade ümber ja mustade küünealustega käsi ette sirutatud — ta ei hoolitsenud ju iialgi oma ihu eest.

«Huh, sa armetu!» hüüdis ta. «Sa armetu, arutu hing!
319
«Et kurat mind võtaks,» ütleb ta, ja ma näen juba kuradit teda käest haaramas.»

Nagu merelaine lämmatas süü- ja häbitunne Tami ning ta viskas maha piigi, mis tal juhtus käes olema. «Ei taha ma enam tõsta sõjariista Kristuse vastu!» ütles ta jäi selle juurde kindlaks. Esiotsa tuli tal ülemusega päris lahingut lüüa, aga kui too nägi, et noormehel on tõsi taga, laskis ta tema tulema. Tam asus Põhja-Berwickisse elama võttis seal naise ja teenis ära kõigi korralike inimeste lugupidamise.

Tuhande seitsmesaja kuuendal aastal läks Bassi saar Darymple'ite kätte, ja saare valvuriteks pandi kaks meest. Mõlemad olid selleks tööks hästi sobilikud, sest nad olid varem teeninud garnisonis, oskasid suuladega ümber käia, teadsid, mis ajal neid küttida ja mis hinda nende eest. nõuda. Peale selle olid nad mõlemad — või vähemalt paistsid olevat — tõsised, viisaka jutuga inimesed. Üks neist oli minu isa Tam Dale, teine keegi Lapraik, keda jahvas enal masti Tod' Lapraikiks kutsus, ei tea, oli see siis ta pärisnimi või

antud talle iseloomu tõttu. Noh, läks siis Tani kord asja pärast tolle Lapraiki poole ja võttis minu, kes ma olin alles pisike poisipõnn, käekõrval kaasa. Todi eluase oli pika käigu lõpus põhja pool kirikuaeda. See oli pikk jube käik, pealegi oli ka kirikul enesel halb kuulsus juba James Kuuenda ajast saadik: vanakuradi kummitused kargasid seal ringi, kui kuninganna oli võõrsil. Todi eluase asus käigu kõige hämaramas otsas ja inimesed, kes teda rohkem teadsid, ei armastanud seal käia. Tol päeval ei olnud tal uks lukus ja meie isaga astusime kohe sisse. Ameti poolest oli Tod kangur. Eestoas seisid tal teljed ja nende taga peremees istuski — paksu võitu   kahvatu mehike, ilme juhm nagu nõdrameelsel, näol sihuke kohutav naeratus, et mul tuli kananahk ihule. Sõrmed näppisid tal küll süstikut, aga silmad olid kinni. Hüüdsime teda nimepidi, karjusime talle otse kõrva ja raputas;: õlast. Ei midagi! Seal ta istus oma pingil, näperdas süstikut ja naeratas nagu nõdrameelne.

«Tule jumal appi,» ütles Tam Dale «see ei ole enam õige asi.»

1 Rebane (šoti k).

Vaevalt sai ta need sõnad suust, kui Tod Lapraik teadvusele tuli.

«Oled see sina, Tam?» küsis ta. «Jumala eest, sina jah! Rõõm sind näha. Vahel tuleb mul sihuke minestushoog peale,» lisas ta, «see on vist seedimise viga.»

Nojah, ja hakkasid siis rääkima Bassist ja sellest, kumb neist saare valvuriks jäetakse. Nende jutt läks järjest kurjemaks ning mehed lahkusid vihavaenus. Mäletan, et kui me isaga koju läksime, kordas isa ikka ja jälle, kui vähe talle Tod Lapraik ja tema minestushood meeldivad.

«Või minestushoog!» urises ta. «Sihukeste minestushoogude eest on inimesi tuleriidale saadetud.»

Hüva, mu isa sai Bassi, Tod aga jäi ilma kohata. Inimestel on siiasaadik meeles, kuidas Tod selle teate vastu võttis. «Noh, Tam,» oli ta öelnud, «said mulle ikka jala taha panna. Loodan väga, et saad siin Bassil lõpuks kätte, mis sa ära oled teeninud.» Alles hiljem mõisteti, mida need sõnad tähendasid. Jõudis kätte aeg, mil Tam Dale pidi minema noori suulasid püüdma. See oli töö, mida ta tundis, juba poisikesest peast oli ta olnud tubli kaljudel ronija ega usaldanud sinna nüüdki kedagi teist. Nii ta siis rippus seal köie otsas ja ronis mööda kaljuseina, kus see just kõige kõrgem ja järsem oli. Üleval kaljuserval seisid paar tublit linnupüüdjat-poissi, kes hoidsid köit ja passisid Tami märguandeid. Aga seal, kus Tam kõlkus, ei olnud ümberringi muud kui ainult kaljud ja meri ning tiibadega vehkivad ja kriiskavad suulad. Oli kena kevadhommik, Tam laskis muudkui vilet ja püüdis noori linde. Hiljem jutustas ta mulle mitmel korral sellest päevast ja alati tõusis tal seejuures külm higi otsaette.

Juhtus nimelt nii, et Tam vaatas korraks üles ja silmas suurt suulat, kes tagus nokaga köit. Tam pani seda väga imeks, sest suuladel tavaliselt sihukest kommet ei ole. Ta teadis, et köied ei ole eriti tugevad, aga suula nokk ja Bassi kaljud küllalt kõvad, ning et kakssada jalga on kukkumiseks raasike palju. «Šš!» kõssitas Tam. «Käi minema, linnureo, šš!»

Suula vahtis alla Tamile näkku ja ta pilgus oli midagi jubedat. Just üheainsa pilgu ta heitiski ja asus kohe jälle köie kallale. Ainult et nüüd täksis ja tagus ta otsekui arust ära. Ei olnud varem sihukest suulat nähtud, kes oleks osanud niiviisi nokaga taguda nagu see hull. Lind paistis oma tööd tundvat, sest ta tagus just seal, kus köis teravahambulise kaljunuki vastu puutus.

Tamil võttis see südame alt õõnsaks.
321
«Ei ole see üldse mitte lind,» mõtles mees, silmad läksid tal peas pahupidi ning maailm pilgu ees mustaks. «Kui ma nüüd siin ära minestan,» mõtles ta, «siis on Tam Dale'i laul lauldud.» Ja ta andis noormeestele märku, et need teda üles tõmbaksid.

Aga ka suula paistis märguandest aru saavat. Sest vaevalt oli Tam märku andnud, kui lind köie rahule jättis, tiivad valjusti kraaksatades lahti lõi, õhus väikese tiiru tegi ja Tam Dale'ile vastu silmnägu tahtis lennata. Tamil oli nuga, ta haaras selle pihku, nii et tera päikese käes vaikus. Kuid suulale polnud vist ka noad tundmata, sest kohe, kui ta terase välgatust nägi, kraaksatas ta just nagu pahaselt, vaiksema häälega kui esimene kord, lendas ümber kaljunuka minema ja enam Tam teda ei näinud. Niipea kui linnupeletis oli läinud, langes Tarni pea õlale ja poisidi tirisid ta lohinal mööda kaljut üles. Lonks viina — pudel oli Tamil alati ühes — tõi mehe jälle mõistuse juurde, niipalju kui tal seda veel alles oli jäänud. Ta ajas end istukile.

«Jookse, Geordie, jookse paadi juurde, valva paati -M muidu viib see suula ta minema!» hüüdis mees.

Linnupüüdjad jõllitasid üksteisele otsa ja katsusid Tam'i rahustada. Kuid Tam Dale ei jäänud enne rahule, kui üks nendest oli paati valvama läinud. Teised küsisid, kas Tam veel alla laskub.

«Ei,» vastas mees, «ei lasku ma ise ega saada ka teid. Ja niipea kui ma suudan jälle jalul seista, sõidame sellelt saatana kaljult minema.»

Muidugi ei kaotanud poisid enam aega, ja hästi tegid, sest veel enne kui nad Põhja-Berwickisse jõudsid, tõusis Tamil kõrge palavik. Kogu suve oli ta pikali maas — ja kes oli nii kena, et käis muudkui küsimas, kuidas haigel läheb? Ikka Tod Lapraik! Pärast rahvas avastas, et iga kord, kui Tod jälle maja ligi tuli, läks palavik hullemaks. Mina seda ei mäleta, aga ma mäletan hästi, millega lugu lõppes.

Oli umbes sama sügise-eelne aeg kui praegu, mu vanaisa asutas tursapüügile minema ja mina, nagu lapsed ikka, kauplesin ennast kaasa. Mäletan, et kala võttis hästi, ja kalaparvele järele liikudes jõudsime Bassi lähedale. Siin kohtasime teist paati, mis kuulus Sandie Fletcherile Castle-tonist. Ta suri kahjuks hiljaaegu ära, muidu oleksite võinud tema käest järele küsida. Nojah, Sandie hõikas meid.
322
«Ei tea, mis asi see seal Bassil peaks olema?» küsis ta. «Bassil?» imestas vanaisa. «Jah,» vastas Sandie, «rohelisel mäeküljel.»

«Mis asi see's ikka võiks olla,» kostis vanaisa, «Bassil pole peale lammaste kedagi.»

«See näeb kangesti inimese moodi välja,» kinnitas Sandie, kes oli lähemal.

«Inimese moodi?» imestasime vanaisaga ühest suust. See uudis ei meeldinud meile kummalegi: kaljujalamil ei olnud näha paati, mis oleks võinud inimese kohale tuua, ja vangimaja võti rippus kodus isa voodi kohal seinal.

Hoidsime paadid lähestikku, et julgem oleks, ja sõudsime ligemale. Vanaisal oli pikksilm — oli ta ju kunagi merd sõitnud, olnud kapteniks väikesel kalalaeval, mis hiljem Tay juures madalikule jooksis. Kui me siis läbi pikksilma vaatasime, oli kaljul tõepoolest näha inimole-vus. Rohelisel mäenõlval, kabelist veidi allpool, hüppas ja kargas ja keerutas ta seal jumala ihuüksi nagu mõni poole aruga plika külapulmas. «See on ju Tod,» ütles vanaisa ja ulatas pikksilma Sandie'le.

«Tema jah,» imestas Sandie.

«Või keegi, kes on tema kuju võtnud,» täiendas vanaisa.

«Ükstakama, olgu või vanakurat ise,» ütles Sandie, «teen ta pihta paugu ära,» ja pani jahipüssi palge. Laskeriist oli tal alati ühes, sest Sandie oli terve küla peale kõige kangem kütt.

«Pea, Sandie,» ütles vanaisa, «enne tarvis täpsemalt järele vaadata,» ütles ta, «muidu võib see lugu meile kalliks maksma minna.»

«Või veel!» pahandas Sandie. «Võtku mind vanatont, kui see vanajumala enese tegu ei ole,» ütles ta.

«Võib-olla et on, aga võib-olla ei ole kah,» arvas mu vanaisa, auväärne taat. «Ära ainult unusta prokuröri, kellega sul minu arvates juba tegemist on olnud.»

See oli enam kui tõsi ja Sandie sattus veidi segadusse. «Hea küll, Edie,» ütles ta, «mida sina siis soovitad teha?»

«Vaat mida,» vastas vanaisa. «Mul on kiirem paat, las mina lähen tagasi Põhja-Berwickisse, sina aga jääd siia ja hoiad sellel siin silma peal. Kui ma Lapraiki Berwickist ei leia, tulen tagasi ja me hõikame teda. Kui aga Lapraik on kodus, tõmban sadamas lipu üles ja sina paned sellele siin paugu ära.»

323

Hüva, nii nad kokku leppisidki. Et ma alles poisike oli ronisin Sandie paati, sest minu meelest oli siin huvitavamat etendust oodata. Vanaisa andis Sandiele hõbemündi et ta selle koos tinahaavlitega püssi paneks, sest see pidi tondid paremini siruli võtma. Seejärel sõitis üks paat Põhja-Berwickisse, teine aga jäi sinna, kus oli, ning jälgis salapärast olevust kaljunõlval.

Kogu see aeg, mis me seal seisime, ta muudkui hüppas ja kargas ja kepsles ja keerles nagu vurr ning vahetevahel oli kuulda, kuidas ta tiirutades kriiskas. Olen näinud tüdrukuid, natuke napakaid külaplikasid, kes hüppavad ja kepsutavad terve talveöö läbi ja vihuvad aga tantsu edasi, kui päev juba käes on. Ainult et seal on siis ikka teisi ka ja noormehed õhutavad neid kogu aeg takka. See olevus siin oli aga jumala ihuüksi. Seal seisab kolde kõrval viiuldaja ja vingutab oma pilli, sellel siin ei olnud muud muusikat kui suulade kisa. Ja tüdrukud on noorukesed, veri' keeb ja vemmeldab neil igas ihuliikmes, see aga oli suur paks meesterahvas, aastaid kah ikka turjal, öelge teie, mis tahate, aga mina kõnelen seda, mis ma tean. Selle olevuse süda oli lusti täis, põrgulusti täis, isegi nii täis, et ajas üle. Olen endalt mitu korda küsinud, et miks nõiad ja sortsid müüvad ära oma hinge, mis on ju nende kõige kallim varandus, ja muutuvad krimpsus näoga eidekrõnksudeks ja vanadeks kõverateks ätikõbideks. Ja tuletan siis meelde, kuidas Tod Lapraik tundide viisi omaette tantsu lõi, süda lusti täis. Kindlasti praetakse neid selle eest põrgutules, aga ikkagi — andku issand mulle andeks — mihukest lusti nad maitsevad!

Noh, lõpuks nägime, et sadamakaljudel kerkis masti väike lipp. Seda Sandie ainult ootaski. Ta pani püssi palge, sihtis hoolega ja vajutas päästikule. Käis igavene kõmakas ja kohe seejärel kostis Bassilt valukarjatus. Hõõrusime silmi ja vahtisime teineteisele otsa, nagu oleksime peast põrunud: kõmaka ja karjatuse järel oli tantsija otsekui maa alla kadunud. Päike säras, tuul puhus, aga seal kohas, kus see ilmutis veel silmapilgu eest oli hüpanud ja karanud, oli plats lage.

Kogu tagasitee ma ulusin hirmu pärast ja hambad plagisesid mul suus. Ega täiskasvanud ennast paremini tundnud — Sandie aina pobises paadis jumala nime. Kui me muuli juurde jõudsime, nägime, et sadamakaljud mustendasid inimestest, kes meile vastu olid tulnud. Selgus, et

324

nad olid leidnud Lapraiki jälle haigushoo küüsis olevat, süstik peos ja suu naerul. Üks poiss oli siis saadetud lippu üles tõmbama, teised jäänud kõik kangru majja. Võib arvata, et ega seal neile eriti ei meeldinud, aga see oli vagaduse ilmutamise võimalus kõigile, kes seal seisid ja omaette palveid lugesid (kõva häälega ei julgenud seda keegi) ning kohutavat olevust vahtisid, kes süstikut näppis. Siis aga kargas Tod äkitselt hirmsa röögatusega püsti ja langes verd tilkudes kangastelgede peale surnult maha.

Kui surnukeha läbi vaadati, siis leiti, et tinahaavlid ei olnud nõiale miskit viga teinud, küll aga istus vanaisa hõbemünt ta alatus südames.»

Vaevalt oli Andie lõpetanud, kui leidis aset väga narr vahejuhtum, millel olid tõsised tagajärjed. Nagu ma juba ütlesin, oli ka Neil suur jutuvestja. Hiljem kuulsin, et Neil teadis kõiki mägismaa legende ning oli seetõttu nii iseenese kui ka teiste silmis kõrges hinnas. Andie jutustus tuletas talle üht teist lugu meelde.

«Sinu juttu ma juba kuuld,» pahandas ta. «See on oopis Phadrigi Uistean More McGillie'st ja Gavar Vore'ist.»

«Mitte sinnapoolegi!» hüüdis Andie. «See on lugu minu isast-kadunukesest ja Tod Lapraikist. Raiu see endale pealuu sisse ja hoia keel parem oma mägismaa kihvade taga!»

On teada (ja seda kinnitab ka ajalugu), et lauskmaa aadel on mägilastega alati hästi läbi saanud, kahjuks aga ei saa sama öelda lauskmaa lihtkodanike kohta. Ma juba märkisin, et Andie oli alati valmis meie kolme Macgregoriga maid jagama, ja nüüd paistis, et tüli on möödapääsmatu.

«Niisukesi sõnu tsentelmenide kohta ei pruugi,» märkis Neil.

«Või tsentelmenid!» osatas Andie. «Oige mul tsentelme-nid väljas, te mägismaa lontrused! Kui jumal teile nii palju tolku annaks, et te ennast ise niiviisi näeksite, nagu teised teid päev päeva kõrval peavad vaatama, siis te oma nina nii püsti ei ajaks.»

Neili suust kostis mingi gaelikeelne vandesõna ja samal hetkel oli tal pistoda peos.

Enam polnud aega mõtetel uidata lasta. Enne kui ma õieti arugi sain, mida teen, olin mägilasel jalast kinni krah-nvinud, mehe siruli tõmmanud ning tal käed seljale väänanud. Neili kaaslased hüppasid appi, meie Andie'ga olime

325

relvadeta ja kahekesi kolme vastu. Paistis juba, et m pole pääsemist, kui Neil äkki teistele mägilastele gaeli keeles käratas, et need järele jätaksid, ja kõige alandlikumal moel oma allaheitmist kinnitas. Ta isegi ulata mulle oma pistoda, mille ma tal kõiki lubadusi korrat lastes järgmisel päeval tagasi andsin.

Mulle sai selgeks kaks asja. Esiteks, et Andie peal suurt loota ei või — too lõdises surnukahvatult müü ääres, kuni kõik möödas oli, ja teiseks, et mu enese se' sund mägilaste juures on väga soodus — ilmselt oli mehed saanud eriti range korralduse mitte mu elu kallal kippuda. Aga kui ma ka leidsin, et Andie ei paistnud jus silma julgusega, siis tänamatuses ma teda igatahes süüdistada ei saanud. Ta ei vaevanud mind ära oma tänuaval-dustega, pigem paistis muutuvat ta arvamine minust ja suhtumine minusse. Ja et ta nüüdsest peale meie kaaslast vastu väga suurt pelglikkust üles näitama hakkas, sii seda rohkem olime kahekesi koos.

XVI peatükk Puuduv tunnistaja

Seitsmeteistkümnendal septembril, päeval, millele oli määratud mu kohtumine advokaadiga, olin valmis saatuse vastu mässu tõstma. Mind piinas ja rõhus mõte, kuidas mister Stewart mind «Kuninga Vapis» ootab, mida minust arvab ja mida mulle järgmisel kohtumisel ütleb. Pidin möönma, et tõde oli täiesti uskumatu, ja minu meelest oli hirmus ebaõiglane, et jään tema silmis valetajaks ning argpüksiks, kuigi ma polnud tahtlikult kunagi midagi tegemata jätnud, mis vähegi minu võimuses. Kordasin neid sõnu kibedavõitu rahuldusega ning analüüsisin nende valguses oma tegusid. Mulle tundus, et James Stewarti suhtes olin käitunud nagu lihane vend — tehtud tegude üle võisin tõesti uhkust tunda, muret valmistas mulle ainult tulevik. Üle mere ma ujudes ei pääse, ka lennates mitte, ent oli ju veel olemas Andie. Olin osutanud talle teene ja meeldisin talle: mul oli nupp, millele vajutada. Kas või siivsuse pärast pidin veel kord Andie'ga õnne proovima. Aeg kaldus juba õhtusse ja Bassil oli vaikne. Kostis

ainult tuuletu mere loksumist ja kohamist vastu kaljusid. Mu neli kaaslast olid lahku löönud: Macgregorid üles kaljule roninud, Andie oma piibliga aga varemete vahele päikese kätte jäänud. Leidsin ta sealt sügavas unes. Nii kui ta silmad lahti tegi, hakkasin teda kohe õhinal ja sõnaohtralt veenma.

«Kui ma ainult teaksin, et see teile kasu toob, Shaw' isand!» ütles ta mind üle prilliklaaside põrnitsedes.

«Pean päästma teise inimese elu,» kinnitasin talle, «ja pidama antud sõna. Mis võiks veel üllam olla? Kas te ei hooli pühakirjast, Andie? Teie, kellel praegugi piibel süles! «Mis kasu on inimesel sellest, kui ta kõik maailma enesele võidaks . ..»»

«Jah, see oleks teist kena küll,» vastas Andie. «Aga kuidas siis minuga jääb? Mina pean ju kah antud sõna pidama. Teie aga panete mulle ette, et ma hõbeda eest oma sõna murraksin.»

«Andie, olen ma siis hõbedast kõnelnud?» hüüdsin mina.

«Oh, mis sest kõnelemisest,» kostis Andie, «see on selge nagunii. Asi on ju sedasi, et kui ma teile vastu tulen ja teen, mida soovite, kaotan oma koha. Muidugi peate seda siis kuidagimoodi heaks tegema ja isegi ivake rohkem, nii et teil südametunnistus rahule jääks. Aga mis see muu on kui altkäemaks? Ja kui siis vähemalt kindel oleks, et te mulle üldse maksta saate! Niipalju kui mina aru saan, pole tagatist ollagi. Kui teid üles puuakse, mis siis minust saab? Ei, täitsa võimatu. Jätke mind, kullapai, ilusasti rahule ja laske Andie loeb oma peatüki lõpuni.»

Mäletan, et sügaval südamepõhjas olin niisuguse vastusega üsna rahul. Hakkasin tundma peaaegu et tänumeelt Prestongrange'i vastu, kes oli säherdusel vägivaldsel ja ebaseaduslikul teel säästnud mind kõigist ohtudest, kiusatustest ja nõutusest. Ent see tundmus oli liiga närune ja pelgurlik ega saanud kaua kesta. Mõtted Jamesist ei andnud mulle rahu. Kahekümne esimesel septembril, kohtuistungiks määratud päeval, olin nii kehvas meeleolus nagu ei iial varem, välja arvatud ehk omal ajal Earraidil. Hulk aega lamasin kaljunõlval, ei tea isegi, kas unes või ärkvel, keha liikumatu, peas aga mässamas ärevad mõtted. Vahepeal jäin päris magama, kuid ka unes jälitas mind Inve-rary kohtumaja ja vahialune, kelle pilk eksles ringi puuduvat tunnistajat otsides. Võpatasin ärkvele, keha roidunud ja süda musta meeleheidet täis. Andie paistis mind jäl-

givat, kuid ma ei pööranud sellele tähelepanu. Tõepoolest leib siin Bassil oli mulle kibe ja päevad ainult koormaks.

Järgmise päeva (reede, kahekümne teise septembri) hommikul tuli paat toidumoonaga ja Andie pistis mulle pihku kirja. Aadressi saadetisel ei olnud, kuid pitseeritud oli see valitsuse pitseriga. Sees oli kaks kirjakest. «Mister Balfour näeb nüüd isegi, et vahele segada on juba hilja. Tema käitumist jälgitakse ja tema arukus saab tasutud. Nii oli öeldud esimeses sõnumis ja kirjutatud oli see vaeva mitte paljuks pannes vasaku käega. Need napid laused ei sisaldanud kirjutaja kohta midagi kompromiteerivat, kui tolle isikut oleks ka õnnestunud kindlaks teha. Ja hirmuäratav pitser, mis allkirja aset täitis, ilutses eraldi lehel, kus polnud kirjakriipsugi. Pidin tunnistama, et vähemalt seni paistsid mu vastased teadvat, mida tegid, ja mul tuli lubaduse tagant luurav ähvardus heaga alla neelata.

Teine läkitus oli veel imelikum. See oli kirjutatud naisekäega.

«Mister David Baliourile antakse teadust, et tema järele on käinud parimas keegi sõber, kellel on hallid silmad.» Niisuguse kirja saamine, liiati veel valitsuse pitseriga, oli nii hämmastav, et seisin kui puuga pähe saanud. Mu vaimusilma ees sädelesid Catriona hallid silmad. Rõõmusähvatusega mõtlesin, et eks tema see hallisilmne sõber olegi. Aga kes selle sedeli kirjutas ja Prestongrange'i kirjaga ühte pani? Ja miks, kirevase päralt, pidas ta vajalikuks seda meeldivat, kuid asjasse mittepuutuvat teadet mulle Bassile järele saata? Kirjutajana ei suutnud ma kujutleda kedagi muud kui miss Granti. Tema pere oli ju mäletatavasti Catriona silmi tähele pannud ja talle nende värvi järgi koguni hüüdnime andnud. Tema ju tavatses minu poole pöörduda laias lihtrahvakeeles, arvatavasti selleks, et mu maapoisiliku kohmetuse üle nina kirtsutada. Muuseas elas ta ju samas majas, kust see saadetis tuli. Nii et seletamatuks jäi veel üksainus samm: kuidas oli Preston-grange oma tütre nii salajasse asjasse pühendanud ja lasknud tal selle tobeda kirjakese enda oma juurde panna? Ent ka siin hakkas mulle midagi koitma. Kõigepealt oli noor daam küllaltki isemeelne ja papake oli tal ehk rohkem käpa all, kui ma arvasin. Teiseks tuli arvesse võtta mehe tavalist taktikat, seda, kuidas ta alati libedaid meelitusi puistas ja mitte iialgi, isegi mitte siis, kui asi juba nugadeni oli läinud, ei võtnud eest sõbralikkusemaski. Ta

pidi taipama, et vangistus on mu vihale ajanud. Võib-olla oli see tilluke žest, sõbralik sõnum mõeldud selleks, et mu vimma hajutada?

Kui aus olla — eks ta seda tegigi. Tundsin äkki ilusa miss Granti vastu poolehoidu, et ta ikkagi vaevus mu asjade vastu sel määral huvi tundma. Catriona meenutamine viis mind iseenesest leebematele ja murelikumatele mõtetele. Kui prokurör temast ja meie tutvusest teadis ja kui ta minu «arukusega», millest kirjas juttu, rahule jääb — milleni see siis võiks viia? «Ilmaasjata seatakse võrk üles lindude püüdmiseks,» ütleb pühakiri. Ilmselt on linnud siis inimestest targemad! Olin arvanud, et näen Prestongrange'i kavatsusi läbi, ent kukkusin siiski sisse.

Olin veel äsjase mulje mõju all — süda peksis rinnus ja silme ees sätendasid hallid silmad nagu kaks taevatähte —, kui Andie mu meelisklused katkestas.

«Paistab, et olete häid teateid saanud,» ütles ta. Märkasin, et ta uurib huviga mu näoilmet, ja otsekohe välgatasid mu vaimusilma ees James Stewart ja Inverary kohus ning mu mõtetel pöörati teine külg nagu paberilehel. Kohtuistungid, mõtlesin ma, venivad sageli pikemaks kui ette nähtud. Ja kui ma Inverarysse ka hilinen, saab ehk veel

midagi Jamesi huvide kaitseks ära teha; ka mu enese hea nime päästmiseks oleks see parim võimalus. Silmapilgu jooksul oli plaan peaaegu iseenesest valmis.

«Andie,» ütlesin ma, «nii et homme lasete mind vabaks?» Andie vastas, et korraldusi ei ole muudetud. «Aga mis kellaajal teil kästi seda teha?» uurisin. Andie ütles, et kell kaks pärast lõunat. «Ja kus see koht siis on?» jätkasin. «Mihuke koht?» ei saanud Andie aru. «Noh, kus mind maale lastakse,» seletasin talle. Andie tunnistas, et selles suhtes polnud mingeid korraldusi.

«Väga hea,» ütlesin mina, «siis korraldan selle ise. Tuul puhub idast ja mu tee viib läände. Andke oma paat, ma üürin selle. Purjetame kogu päeva Forthi mööda edasi, ja homme kell kaks panete mind maale nii kaugel läänes, kui me vähegi oleme jõudnud.»

«Oh sa pimevaim!» hüüatas Andie. «Või ikka veel tahate Inverarysse saada!»

«Väga õige, Andie,» vastasin.

«Ega teid üle ei trumpa küll,» nentis Andie. «Mul oli eile teist päris kahju,» jätkas ta. «Mul ei olnud nimelt seniajani selge, mida te tegelikult tahate.»

Siin oli see nupp, millele vajutada.

«Ütlen teile omavahel, Andie,» alustasin mina, «et mu plaan on ka teises mõttes kasulik. Me saame need mägilased Bassile maha jätta, mõni Castletoni paat võib nad homme ära tuua. Too Neil vaatab teid nii iseäraliku pilguga, ja nii kui ma väravast välja saan, võivad jälle pistodad käiku minna, need paljasjalgsed on hirmus kättemaksuhimulised. Kui aga pärast uurima hakatakse, on teil hea vabandus olemas: meie elu oli nende metslaste tõttu ohus. Et teie pidite minu julgeoleku eest vastutama, siis otsustasite mind nende juurest ära viia ja ülejäänud aja oma paadis hoida. Ja teate mis, Andie,» lisasin muiates, «minu meelest oli see teil väga õige otsus.»

«Ega ma seda Neili ei salli jah,» ütles Andie, «ja ega tema mulle kah head ei soovi. Mitte ei taha, et temaga jälle löömaks läheks. Tam Anster saab selle kambaga igatahes paremini hakkama.» (Too Anster oli nimelt pärit Fife'ist, kus seniajani kõneldakse gaeli keelt.) «Jajah,» kordas Andie, «Tam saab nendega väga hästi hakkama. Ja mida rohkem ma mõtlen, seda vähem näen ma konksu, millest nad pärast kinni võiksid hakata. Maalepaneku koht... vaat kus tobedad, selle nad unustasid hoopis! Eh, Shaw' isand, pea lõikab teil üsna hästi, kui tarvis! Pealegi võlgnen teile oma elu,» lisas ta pisut pidulikumalt ning ulatas kokkuleppe märgiks käe.

Seepeale astusime sõnagi raiskamata paati, päästsime otsad lahti ja tõmbasime purje üles. Macgregorid olid sellal hommikusöögiga ametis — toiduvalmistamine oli nende hooleks usaldatud. Kuid üks meestest ronis parajasti kindlusevallile ja meie põgenemine sai avalikuks, enne kui saarest kahtkümmend süldagi eemal olime. Kohe pistsid kõik kolm varemete vahel ja maabumissilla juures elu eest sibama just nagu sipelgad purukssõtkutud pesa ümber ning . hõikuma ja karjuma, et me tagasi tuleksime. Veel seisis kaljusaar meil tuule eest ja varjas ühtlasi päikese — sõudsime edasi suures tumedas laigus. Äkki jõudsime aga nii tuule kui ka päikese kätte, puri läks kummi, paat kaldus üht külge pidi pardani vette ja silmapilguga olime kuuldekaugusest väljas. Võimatu on kirjeldada, millist hirmu pidid tundma mahajääjad — lohutajaks mitte ühtegi tsiviliseeritud

hinge ega isegi mitte piiblit; ka polnud neil ehmatuse peale enam tilgakest konjakitki võtta, sest lahkumise rutust ja salajasusest hoolimata oli Andie jõudnud selle kaasa kahmata.

Esimeseks mureks oli meil Anster üles otsida ja ta Glenteithy kaljude juurde toimetada, et ta meist mahajäetud mehed juba järgmisel päeval saarelt ära saaks viia. Siis aga purjetasime Forthi mööda otse edasi. Algul nii hoogsalt puhunud tuul hakkas kiiresti vaibuma, aga päris hätta ta meid ka ei jätnud. Edasi liikusime ikka kogu päeva, ehkki sageli üpris vaevaliselt, nii et Queensferrysse jõudsime alles pimedas. Et Andie saaks oma kokkuleppest (või selle riismetestki) kinni pidada, pidin jääma paati, aga ma oletasin, et leppele sellest suurt kahju ei tule, kui ma kaldaga kirja teel ühendust pean. Prestongrange'i kirja ümbrisele, millel ilutsev valitsuse pitser pidi mu kirja saajat suuresti üllatama, kirjutasin paadilaterna valgel paar hädavajalikku rida ja Andie viis mu läkituse Rankeillorile. Umbes tunni aja pärast oli ta jälle tagasi, kaasas kukkur rahaga ja teade, et homme kella kahe ajal ootab mind Clackmannan Poolis tubli ratsu. Sellega oli meie päevatöö tehtud ja me pugesime ankruketi otsas loksuvas paadis purje alla magama.

Järgmisel päeval jõudsime juba ammu enne kella kahte Pooli, aga mul ei olnud seal muud teha kui istuda paadis ja oodata. Erilist vaimustust eelseisev ülesanne minus ei äratanud. Oleksin rõõmuga tervitanud mõnd vähegi viisakat vabandust sellest loobumiseks. Et aga ühtegi ettekäänet ei leidunud, kasvas mu erutus nii suureks, nagu oleks mul ees seisnud igatsetud kohtumine. Varsti pärast ühte toodi kaldale ratsahobune ja ma nägin, kuidas keegi teda minu maaletulekut oodates edasi-tagasi kõnnitas. See suurendas mu läbematust veelgi. Andie pidas mu vabastamise ajast väga täpselt kinni, näidates, et ta on mees, kes sõna peab, aga oma peremeeste heaks üle pingutama ta ka siiski ei hakanud. Juba viiskümmend sekundit pärast kahte istusin hobuse seljas ning kihutasin tuulekiirusel Stirlingi poole. Vähema kui tunni ajaga oli too linn mul selja taga ja ma kappasin Alan Wateri ääres, kui äkki puhkes torm. Vihm peksis mu pimedaks, tuulehood tahtsid mind sadulast tõsta. Õhtuhämarus tabas mind tühermaal kuskil ida pool Balquidderit; ma ei olnud enam päris kindel, et sõidan õiges suunas, ka hakkas ratsu mu all juba väsima.

331

Kuna ma kiirustamise pärast ei saanud ega tahtnud otsida mõnd tüütut teejuhti, sõitsin (niivõrd kui see ratsamehel võimalik) Alaniga tuldud teed pidi. Tegin seda teadlikult, nähes ette eksimise võimalust, mis sai nüüd tormi tõttu tegelikkuseks. Viimane koht, mille ma veel ära tundsin, oli nii kella kuue paiku kuskil Uam Vari kandis. Pean Siiani suureks õnneks, et ma siiski kella üheteistkümneks oma sihtpunkti, Duncan Dhu poole jõudsin. Kus ma vahepeal olin ekselnud, seda teadis vist ainult mu hobune. Mäletan, et kukkusime kaks korda koos, kord lendasin

332

üksi sadulast vahutavasse mägiojasse. Nii ratsu kui ka ratsanik olid silmini porised.

Duncanilt kuulsin kohtu-uudiseid. Mägismaa selles osas jälgiti neid harda huviga ja uudised jõudsid Inveraryst siia nii ruttu, kui inimjalad tõid. Sain oma rõõmuks teada, et laupäeval ei olnud kohus veel hilisõhtuks lõppenud; kõik arvasid, et istung jätkub esmaspäeval. Sellest teatest tiivustatuna ei mallanud ma söögilauda istuda. Duncan oli nõus mulle teejuhiks tulema ja ma jätkasin teed jalgsi, kaasavõetud toidupoolist käigu peal mugides. Duncan võttis ühes pudeli viina ja laterna, mis valgustas meie teed küll ainult niikaua, kui veel leidus elumaju, kus teda uuesti läita, sest latern lekkis hirmsasti ja

kustus iga tuulepuhanguga. Suurema osa ööst marssisime vihmavalingute all huupi edasi ja koiduvalgus leidis meid mägedes sihitult ringi ekslemas. Sealsamas sattusime aga ühe oja kaldal hütile, kus meile anti suutäis süüa ja õige suund kätte, ning veidi enne jumalateenistuse lõppu jõudsime Inverary kiriku ukse taha.

Vihm oli mind ülaltpoolt pisut puhtamaks uhtnud, aga kuni põlvedeni olin endiselt sopaga koos, nõretasin veest, vedasin vaevaga jalgu järele ning mu nägu oli kurnatusest kahvatu kui kuutõbisel. Kahtlemata oli mulle rohkem vaja kuivi riideid ja voodit puhkamiseks kui kõiki kristluse hüvesid. Sellest hoolimata (Duncan oli mind veennud, et kõige olulisem on mul enda ilmumisest avalikult teada anda) kiskusin ukse lahti, astusin sisse, porine Duncan sabas, ja leidnud sealsamas vaba koha, vajusin pingile.

«Kolmeteistkümnendale peatükile, mu vennad, olgu seletuseks öeldud, et ka seadusele peab vaatama kui jumala armulikkuse ülesnäitamise viisile,» kuulutas kirikuõpetaja ilmse mõnuga oma teesi arendades.

Tähelepanelikkusest kõrge kohtu vastu peeti jutlust inglise keeles. Kohtunikud olid kohal koos relvastatud teenritega, ukse kõrval nurgas sädelesid hellebardid, ja pingid olid tavatult tihedasti juriste täis. Jutluse aluseks olid võetud viies ja kolmeteistkümnes peatükk apostel Pauluse kirjast Rooma kogudusele, vaimulik tundis oma tööd, ja kogu kirikutäis rahvast — Argylli hertsogist ning lord Elchiesist ja lord Kilkerranist kuni nende saatjateks olevate hellebardimeesteni — kuulas kortsus kulmul ning mõtlikul näol. Kirikuõpetaja ise ja ka mõned ukse kõrval

333

seisjad märkasid meie tulekut, ent unustasid selle sealsamas, ülejäänud kas ei kuulnud või ei pööranud sellele tähelepanu ning ma istusin seal oma sõprade ja vaenlaste keskel üsna tähelepandamatuna.

Esimene, kelle ma teiste seast üles leidsin, oli Prestongrange. Ta istus ettepoole kummargil nagu kihutav ratsanik sadulas; silmad õpetajale naelutatud, maigutas ta mõnusasti suud — jutlus oli ilmselt talle meele järele. Charles Stewart seevastu oli peaaegu magama jäämas ja nägi välja väga vaevatud ning kahvatu. Mis Simon Fra-serisse puutub, siis suure tähelepanuga kuulava koguduse seas pidas too ennast üleval vääritult ja meelepaha tekitavalt. Ta oli käed sügavale taskusse torganud, nahistas jalgadega, köhatas, kergitas hõredaid kulme ja laskis aga pilgul käia küll paremale, küll vasakule, kord haigutades, kord muiet varjates. Vahetevahel võttis ta enda ees lebava piibli, lehitses seda, justkui luges mõnest kohast, lehitses edasi, peatus ja haigutas laia suuga, nagu oleks seegi mõni usuline toiming.

Korraks riivas ta rahutu pilk mind. Hetkeks jäi mees juhmilt istuma, rebis siis piiblist lehe, kritseldas sellele midagi pliiatsiga ning andis sosistades naabrile edasi. Kir-jake jõudis Prestongrange'i kätte, too heitis mulle üheainsa pilgu; siis rändas väljarebitud leht mister Erskine'ile, sealt edasi Argylli hertsogile, kes istus kahe teise kohtuniku vahel. Tema Kõrgeausus pööras pead ja mõõtis mind kõrgi pilguga. Viimane, kes asjaosalistest mind märkas, oli Charlie Stewart. Ka tema hakkas kohe kirjutama ja igasse külge sedeleid saatma; ma ei suutnudki jälgida, kelle kätte need kõik läksid.

Kuid kirjakeste edasitoimetamine oli üldist tähelepanu äratanud. Kõik, kes olid või arvasid end olevat asjasse pühendatud, andsid sosinal seletust, teised jälle esitasid küsimusi. Kirikuõpetaja paistis koguduse hulgas tõusnud elevuse, liikumise ja sumina pärast päris pahaseks saavat. Ta hääl võttis teise tooni, mees läks jutuga segi ega suutnud enam endist veenmis- ning kõlajõudu kätte saada. Kindlasti jäi talle elu lõpuni

mõistatuseks, miks jutlus, millest neli viiendikku oli läinud säherduse hooga, lõpupoole äkki nii ära vajus.

Mina aga istusin endiselt paigal, ise üdini märg ja ära vaevatud ning koledasti erutatud, et mis küll edasi saab, kuid ikkagi juba suures vaimustuses oma esialgsest edust.

XVII peatükk Märgukiri

Vaevalt oli vaimulik lausunud viimased õnnistussõnad, kui Stewart mul käe alt kinni võttis. Väljusime kirikust esimestena ja mägilasest advokaat tegi nii kiiret käiku, et enne kui tänavad jõudsid kojuminevatest kirikulistest täituda, istusime juba tema peatuspaiga kaitsvate seinte vahel.

«Jõudsin ma ikka veel õigeks ajaks?» küsisin.

«Jõudsite ja ei jõudnud ka,» vastas mister Stewart. «Asja arutamine on läbi, vandekohtunike kogu teatab meile homme hommikul lahkesti oma otsuse — mille ma juba kolm päeva enne selle etenduse algust oleksin võinud ära öelda. Asi on algusest peale selge. Ka kohtualusele. «Te võite minu heaks teha mida tahate,» sosistas ta mulle kaks päeva tagasi, «aga minu saatus on juba teada, Argylli hertsog ütles mister Macintoshile.» Täitsa skandaal!

Suur Argylli hertsog läks me ees,
pani paukuma püssid, kahurid mees,

ning isegi ta sau hüüdis: «Cruachan!». Aga nüüd, kus teie jälle välja olete ilmunud, ei heida ma meelt. Küllap tamm veel mirdi ära võidab — lööme Campbelleid nende endi pealinnas. Olgu issand kiidetud, et ma seda päeva näha saan!»

Stewart päris keksis rõõmust, puistas oma kohvrite sisu põrandale, et ma kuivad hilbud ümber saaksin, ning segas oma abivalmidusega mind riiete vahetamisel. Mida meil veel oli tarvis teha ja mis minu hooleks pidi jääma, sellest ei rääkinud ta sõnagi, vaevalt ta sellele üldse mõtleski. «Küll me neid Campbelleid veel lööme!» kordas ta järjest. Mina aga ei saanud lahti mõttest, et see, mida väliselt väga rangeks kohtuprotsessiks võis pidada, kujutas endast tegelikult üksnes sõda kahe metsiku klanni vahel. Ja ma leidsin, et mu sõber advokaat ei olnud sugugi vähem metsik kui teised. Need, kes olid teda näinud ainult kohtunikelaua ees advokaadi toolil või Bruntsfieldi väljakul golfi-keppi viibutamas ja palli järel kõndimas, poleks ilmaski selles ülekeevalt ägedas mägilases sama inimest ära tundnud.

335

James Stewarti kaitsesse kuulusid veel neli meest: šerifid Brown Colstounist ja Miller, mister Robert Macintosh ning mister Stewart juunior Stewart Hallist. Nad pidid pärast jutlust advokaadiga koos lõunastama ja nüüd arvati lahkesti ka mind kutsutute hulka. Kohe, kui lõunalaud oli koristatud ja šerif Milleril esimene võrratu punš segatud, asusime asja juurde. Jutustasin lühidalt, kuidas mind kinni oli võetud ja vangis peetud; seejärel küsiti ja uuriti mu käest mõrva üksikasju. Pean meenutama, et see oli esimene kord, kus ma kõik juristidele ära sain rääkida, kuid mu jutt justkui rikkus neil tuju ega õigustanud mu ootusi.

«Ühesõnaga, te kinnitate, et Alan asus kuriteopaigal,» ütles Colstoun, «ja et te olite kuulnud, kuidas ta Glenure'i aadressil ähvardusi lendu laskis. Kuigi te väidate, et tema ise

ei tulistanud, jääb teie jutu järgi tugev kahtlus, et ta oli mõrvariga mestis ja abistas teda, kui mitte jõuga, siis nõuga. Peale selle tuleb teie jutust välja, et oma vabadusega riskides aitas ta aktiivselt kaasa kurjategija põgenemisele. Ülejäänud osa teie tunnistusest (niipalju kui see meid huvitab) põhineb ainult Alani ja Jamesi — kahe süüaluse — jutul. Lühidalt öeldes te mitte ei purusta, vaid lihtsalt pikendate veel ühe isiku võrra ahelat, mis seob meie klienti mõrvariga, ja mul ei tarvitse vist lisada, et kolmanda isiku sissetoomine ainult süvendab muljet vandenõust, rais meile juba algusest peale komistuskiviks on olnud.»

«Olen samal arvamusel,» kinnitas šerif Miller. «Ja ma usun, et peame Prestongrange'ile ainult tänulikud olema, kui ta niisuguse ebamugava tunnistaja meie teelt koristas. Kõige rohkem peaks talle minu meelest tänulik olema mister Balfour ise. Te kõnelete kolmandast kaasosalisest, aga mulle tundub, et mister Balfour on ise kangesti neljanda nägu.»

«Lubage, härrased,» segas vahele advokaat Stewart. «Asja võib vaadata ka teise nurga alt. Meie ees on tunnistaja — ükskõik, on ta tunnistus siis oluline või mitte —, tunnistaja arutatavas kohtuasjas, kelle Glengyle'i Macgregorite jõuk seadusevastaselt röövis ning keda ligemale kuu aega vanades külmades kivivaremetes kinni pidas. Laske see käiku ja vaadake, kui räpaseks see ilus istung muutub! Härrased, see lugu levib nagu kulutuli. Oleks imelik, kui me säherduse trumbi abil mu kliendile armuandmist ei saavuta.»

336

«Oletagem, et laseme mister Balfouri asja homme käiku,» ütles Halli Stewart. «Võib-olla ma eksin, aga minu meelest loobitakse meile siis nii palju kaikaid kodaratesse, et James on juba ammu poodud, enne kui me kohtu kokku saame, kes meid ära kuulaks. Skandaalne lugu muidugi, aga ma usun, et keegi meist pole unustanud veel skandaal-semat — ma mõtlen leedi Grange'i asja. Daam istus veel vangis, kui mu sõber mister Hope Rankeillor tegi kõik, mis üks inimene suudab. Ja mida ta saavutas? Talle ei antud isegi vangistustähte! Noh, praegu on asi just samasugune ja käiku lähevad samad relvad. Siin, härrased, mängib kõige tähtsamat osa suguvõsadevaheline vaen. Kõrge posit-siooniga isikud ei suuda taluda nime, mida mul on au kanda. Siin tuleb silmas pidada Campbellite varjamatut vimma ja näruseid intriige.»

Võite uskuda, et see oli teretulnud teema, ja tükk aega istusin oma kõrgesti koolitatud kaitsjate keskel, kõrvad kurdid jutust, mis neid teragi edasi ei aidanud. Advokaat Stewart laskis üle huulte paar liiga teravat väljendust, Colstoun pidi teda katkestama ja manitsema, ka teised avaldasid üpris valjul häälel oma poolehoidu või pahameelt. Argylli hertsog tehti pihuks ja põrmuks, ka kuningas George sai möödaminnes oma sahmakad ära, ehkki teda ka väga ilukõneliselt kaitsti. Ainus, kes hoopis unustati, oli Gleni James.

Kogu selle vaidluse vältel istus mister Miller suudki paotamata. Ta oli punaste põskede ja elavate silmadega vanapoolne härrasmees, kes veeretas oma kavalat juttu mahlaka bassihäälega, hääldades iga sõna selgesti nagu mõni näitleja, et see võimalikult väljendusrikas oleks. Isegi praegu, kus ta istus sõna lausumata, parukas peast võetud ja prillid peos, suu naljakalt pruntis ja lõug õieli, nägi ta välja nagu kavaluse kehastus. Ilmselt oli tal midagi öelda ja ta ootas ainult sobivat juhust.

Kohe see tuligi. Colstoun oli oma jutu lõpetanud kõlava fraasiga advokaatide kohustustest klientide vastu. Ta ametivennale oli see üleminek ilmselt meeltmööda. Vastava žesti ja pilguga palus ta laudkonna tähelepanu.

«Mul on üks mõte, mis on seni nagu kahe silma vahele jäänud,» sõnas ta. «Meie kliendi huvid muidugi kõigepealt, kuid James Stewart ei ole ainus inimene maailmas.» Ta tõmbas silmad paljutähendavalt vidukile. «Kui vaatama

337

vaevuda, leidub seal ka exempli gratia[15] mõni mister George Brown, mister Thomas Miller või mister David Balfour. Mister David Balfouril on küllalt põhjust kaevata ja ma mõtlen, härrased, et kui tema lugu õigesti serveerida, läheb kenake hulk viige liimile.»

Kogu laudkond pöördus nagu käsu peale korraga tema poole.

«Õigesti kohandatuna ja täpselt esitatuna ei jää tema lugu tagajärgedeta,» jätkas ta. «Kogu kohtukoja koosseis kõige kõrgemast esindajast kõige madalamani välja on täielikult kompromiteeritud ja mulle tundub, et nad tuleb teiste inimestega asendada.» Seda öeldes vana rebane lausa kiirgas kavalusest. «Mul ei tarvitse vist alla kriipsutada, et mister Balfouri asja ajada on erakordselt tulus,» lisas ta.

Ja juba panid nad teises suunas ajama — et mister Balfouri kohtuasi ja missuguseid kõnesid seal pidada, keda kohtumeestest minema kihutada ja keda kohale jätta. Toon vaid kaks näidet. Pandi ette pöörduda Simon Fraseri poole, kelle tunnistus, kui ta nõustub seda andma, hävitaks kindlasti Argylli ja Prestongrange'i. Miller kiitis väga seda ettepanekut. «Meie nina all küpseb rasvane praad,» ütles ta, «igaüks saab oma tüki.» Ja mulle tundus, et mõttes limpsasid kõik mehed juba keelt. Muud juttu enam ei tehtudki. Haistes kättemaksu oma surmavaenlasele, hertsogile, oli advokaat Stewart rõõmu pärast otse arust ära.

«Härrased!» hüüdis ta laualt klaasi haarates. «Joogem šerif Millegi terviseks. Tema juristivõimed on meile kõigile teada. Tema kokakunst kõneleb siin anumas ise enese eest. Aga kui ta veel järjega poliitika juurde jõuab...!» hüüdis advokaat ja tühjendas klaasi.

«Jah, aga vaevalt saab seda poliitikaks nimetada selles mõttes, kuidas teie seda käsitate,» vaidles kiidetud Miller vastu. «Revolutsiooniks — nii ehk küll. Võin pea anda, et ajaloolased hakkavad edaspidi aega arvestama mister Balfouri protsessi järgi. Kuid õigel ja hoolsal juhtimisel, mister Stewart, tuleb sellest rahulik revolutsioon.»

«Mul ükskõik, peaasi et neetud Campbellitel kõrvad pihku võetakse!» raksas Stewart rusikaga.

Võite ette kujutada, kui vähe see kõik mulle meeldis, ehkki suutsin vanu naiivseid intrigaane kuulates vaevu muiet varjata. Ent ma ei olnud kõiki oma katsumusi ometi

338

selleks läbi teinud, et šerif Miller ametikõrgendust saaks või et parlamendis revolutsioon toime pandaks, ja mananud näole lihtsameelseima ilme, segasin end nende jutusse.

«Pean teid tänama nõuande eest, härrased,» ütlesin ma, «ja tahaksin teie lahkel loal esitada paar-kolm küsimust. Üks asjaolu näib siin olevat hoopis unustusse jäänud: kas toob see protsess mingit kasu ka meie sõbrale James Glenile?»

Mehed sattusid natuke nagu segadusse ja andsid mulle igaüks erineva vastuse, mis ühes punktis langesid siiski kokku: Jamesi ainsaks lootuseks oli kuningalt armu paluda.

«Ja edasi,» jätkasin ma, «kas toob see üritus kasu Šotimaale? Meil on olemas kõnekäänd, et halb on see lind, kes oma pesa reostab. Mäletan, et kuulsin lapsepõlves Edinburgh' mässust, mis andis kadunud kuningannale alust meie maad metsikuks nimetada. Olen alati arvanud, et me sellega pigem kaotasime kui võitsime. Siis tuli

---

[15] **Näiteks (lad. k.).**

neljakümne viies aasta ja Šotimaast kõneldi kõikjal, aga ma ei ole veel kelleltki kuulnud, et me neljakümne viiendast midagi kasu oleksime saanud. Tulgem nüüd mister Balfouri kohtuasja juurde, nagu teie seda nimetate. Šerif Miller ütleb, et ajaloolased märgivad selle ära — ja ma ei imestaks, kui nad seda tõesti teevad. Kardan ainult, et nad tähistaksid sellega üldise häda ja avaliku nurina algust.»

Kiire taibuga Miller haistis juba, kuhu ma sihin, ja võttis ruttu sama suuna.

«Kaalukalt öeldud, mister Balfour,» kiitis ta. «Väga asjalik märkus, söör.»

«Järgmiseks peaksime eneselt küsima, kas tuleb sellest kasu kuningas George'ile,» jätkasin. «Šerif Millerile see suurt muret ei paista tegevat. Mina aga kardan, et ei ole võimalik tema alt hoonet lõhkuda, ilma et ta paari müksu ei saaks, millest mõni võib talle saatuslikuks osutuda.»

Jätsin neile võimaluse vastata, aga mitte keegi ei ilmutanud soovi seda teha.

«Nendest, kellele see kohtuasi kasu tooks, luges mister Miller üles mitmeid ja mainis sealhulgas lahkesti ka mind. Loodetavasti ei pane ta pahaks, kui ma teisel arvamusel olen. Kui asi puutus süütu inimese päästmisse, ei kõhelnud ma põrmugi, ehkki ma ka enese arust paljuga riskisin. Nüüd aga lisan, et oleks kahju, kui veel mitte kahekümnene noormees, kes mõlgutab mõtteid juristikarjäärist,

339

enesest säherduse vaenuliku mässaja mulje jätab. Mis puutub Jamesisse, siis paistab, et asjade praeguse seisu juures, kus otsus on niisama hästi kui teada, võib ta loota ainult kuningale. Kas ei peakski siis pöörduma otse Terna^ Majesteedi poole, püüdes mitte määrida kõrgete aukand-jate reputatsiooni ning jättes mind välja osast, mis arvatavasti hävitaks mu tuleviku?»

Mehed istusid ja põrnitsesid oma klaasidesse ning oli näha, et minu seisukohad neile põrmugi ei meeldinud. Ent Miller kohanes kiiresti.

«Kui ma tohiksin meie noore sõbra arvamused veidi selgesõnalisemasse vormi valada,» ütles ta, «siis niipalju kui mina aru saan, tahab ta, et tuleks kirjutada märgukiri valitsusele, kus oleks ära toodud tema kinnipidamise fakt ja vahest ka tähtsamad punktid tema tunnistusest. Sel ettevõttel näib olevat eeldusi õnnestumiseks. Meie kliendile võib see plaan niisama palju kasu tuua kui mõni teine, kui mitte ehk rohkemgi. Tema Majesteet võtab võib-olla armulikult nõuks ilmutada teatavat tänulikkust sellise kirja kirjutajate vastu — seda võib ju tõlgendada äärmiselt delikaatse lojaalsuseavaldusena. Minu arvates peame kirja koostamisel seda aspekti eriliselt alla kriipsutama.»

Kõik noogutasid vaikselt ohates, sest eelmisena vaetud võimalus oleks neile kahtlemata rohkem meeltmööda olnud.

«Pange siis kõik kirja, mister Stewart, kui te nii lahke olete,» jätkas Miller, «ja alla kirjutada võime minu meelest vabalt kõik viiekesi nagu süüdimõistetu volinikud.»

«Vähemalt kahju meile sellest ei tule,» arvas Colstoun, tuues kuuldavale veel ühe ohke, sest viimased kümme minutit oli ta ennast juba ülemprokurörina tundnud.

Seejärel asusid nad ilma erilise vaimustuseta märgukirja koostama, töö käigus võtsid aga jälle tuld ja mul ei olnud muud muret kui pealt vaadata ning aeg-ajalt mõnele küsimusele vastata. Märgukiri tuli välja väga asjalik. See algas minusse puutuvate faktide üleslugemisega: kuidas mu tabamise eest oli tasu välja kuulutatud, kuidas ma ise kohtuvõimude ette ilmusin, kuidas mulle survet avaldati ja mind Bassil kinni peeti ja kuidas ma seetõttu Invera-rysse hiljaks jäin. Asjaolu, et loole seaduslikku käiku ei antud,

põhjendati oma ustavusega ja hoolitsusega üldsuse huvide eest. Lõpuks pöörduti kuninga poole tungiva palvega, et ta Jamesile armu annaks.

340

Minu meelest oli mind asjale ohvriks toodud ja esitatud kaunikesti tulipäise poisina, keda see kena juristide kamp suure vaevaga kõige äärmuslikumatest sammudest tagasi hoidis. Ent ma ei hakanud norima, palusin ainult juurde lisada, et olen valmis ise tunnistust andma ja tõendama teiste tunnistusi mistahes uurimiskomisjoni ees, ning nõudsin endale kohe sellest kirjast koopiat.

Colstoun mõmises midagi endamisi.

«See on väga salajane dokument,» kinnitas ta.

«Kuid minu suhted Prestongrange'iga on ka väga isesugused,» vastasin mina. «Küllap pidi mu jutt meie esimesel kohtumisel teda liigutama, sest ta on siiamaani mulle sõbraks jäänud. Kui teda poleks olnud, härrased, oleksin juba ammu surnud või ootaksin kohtuotsust koos vaese Jamesiga. Seepärast otsustasingi teda sellest märgukirjast informeerida, niipea kui ärakiri valmis. Peate möönma, et ka see samm on mulle kaitseks. Mu vaenlased siin on harjunud puhast tööd tegema, Tema Kõrgeausus on siin omas kodus ja Lovat on tema kõrval. Kui meie kavatsusi karvavõrdki valesti mõistetakse, võin kergesti trellide taha sattuda!»

Suutmata neile väidetele paugupealt sobivat vastust leida, otsustasid mu nõuandjad lõpuks soostuda, aga ainult sel tingimusel, et ma annaksin paberi Prestongrangelle koos kõigi kohalolijate tervitustega.

Ülemprokurör lõunatas lossis Tema Kõrguse juures. Colstouni teenriga saatsin talle sedeli, et tahaksin teda näha. Vastuseks sain korralduse minna kohe kohtumisele ühte eramajja. Leidsin Prestongrange'i siin üksinda eest. Tema näost ei saanud midagi välja lugeda, aga nii pimedusega löödud ma ka ei olnud, et poleks märganud helle-barde hallis ega taibanud, et vajaduse korral on ta valmis mind kohapeal arreteerima.

«Nii et see olete teie, mister David?» ütles ta.

«Kardan, et te ei rõõmusta mind nähes eriti, milord,» vastasin talle. «Aga ikkagi tahaksin kõigepealt väljendada Teie Lordlikule Kõrgusele tänu mulle osutatud heategude eest, isegi kui need nüüdsest peale lakkavad.»

«Olen teie tänusõnu juba varemgi kuulnud,» vastas prokurör kuivalt, «ja usun, et vaevalt te sellepärast mind veiniklaasi tagant ära kutsusite. Teie asemel peaksin meeles, et seisate ikka veel äärmiselt ebakindlal pinnal.»

«Usutavasti enam mitte, milord,» ütlesin mina. «Ja kui

341

Lordlik Kõrgus heidaks pilgu sellele paberile, arvaks ta sedasama.»

Prestongrange luges kirja kortsus kulmul hoolikalt läbi, siis luges mõned kohad veel kord üle, just nagu vaagides nende mõju. Ta nägu selgines veidi.

«See ei olegi nii halb, oleks võinud hullem olla,» märkis ta, «kuigi paistab, et mu tutvus mister David Balfouriga läheb ikkagi kalliks maksma.»

«Pigem teie heatahtlikkus selle õnnetu noormehe vastu, milord,» vastasin mina.

Prokurör laskis pilgul veel üle paberi käia ning ta tuju näis kogu aeg paranevat.

«Ja kellele ma selle eest tänu võlgnen?» küsis ta siis» «Kindlasti arutati ju ka teisi võimalusi. Kes selle hiilgava ettepaneku tegi? Miller?»

«Mina ise, milord,» vastasin talle. «Nood härrased ei osutanud mulle nii suurt tähelepanu, et peaksin loobuma aust, mis õigusega minule kuulub, või vabastama nemad

vastutusest, mida nad kandma peaksid. Tegelikult olid nad üksmeelselt protsessi poolt, mis oleks pidanud parlamendis esile kutsuma suuri muudatusi ning olema neile nende endi sõnade järgi rasvaseks suutäieks. Enne kui ma vahele segasin, hakkasid nad juba omavahel kohtuameteid jagama. Mingi kombinatsiooni kohaselt pidi ka meie sõber mister Simon mängu tulema.»

Prestongrange muigas.

«Niisugused nad on, need meie sõbrad!» nentis ta. «Aga mis põhjustel te nendega ei nõustunud, mister David?»

Lugesin need varjamata üles, rõhutades ja esile tuues rohkem siiski neid, mis puudutasid Prestongrange'i ennast.

«Olete mu vastu ainult õiglane,» märkis ta. «Võitlesin niisama energiliselt teie huvide eest nagu teie minu omade vastu. Aga kuidas te tänaseks siia saite?» küsis ta. «Kui istung pikemaks venis, hakkasin juba muret tundma, et teile nii lühikese tähtaja määrasin, ja ootasin teid siia homseks. Aga et te saabute juba täna, seda ei osanud ma uneski näha.»

Andie't ma muidugi reetma ei hakanud.

«Kardan, et mul jäi tee veerde nii mõnigi äraaetud hobune,» vastasin.

«Oleksin ma teadnud, et te säärane röövel olete, oleksin teid Bassile kauemaks jätnud,» kahetses Prestongrange.

342

«Muuseas, milord, annan teile teie kirja tagasi.» Ja ma ulatasin talle moonutatud käekirjaga läkituse.

«Selle juurde kuulus ka pitseriga ümbris,» tähendas prokurör.

«Seda mul enam ei ole,» vastasin. «Sellel ei olnud muud kui pitser ja see ei kompromiteeri enam keda Teine kirjake on mul aga alles ning teie loal jätaksin selle endale.»

Minu meelest ta võpatas veidi, kuid ei kostnud midagi.

«Homme,» jätkas ta, «saab meil see asi siin läbi ja ma sõidan Glasgow'sse. Mul oleks väga hea meel, kui te mind saadaksite, mister David.»

«Milord .. .» püüdsin vastu vaielda.

«Ma ei eita, et osutaksite sellega mulle teene,» katkestas ta mind. «Sooviksin isegi seda, et te pärast Edinburg’i minu katuse all peatuksite. Mu tütred suhtuvad teisse väga soojalt ja oleksid ülirõõmsad teid eneste keskel nähes. Kui te arvate, et olen teile kuidagi kasu toonud, saaksite kombel mulle tasuda. Te ei kaota seejuures midagi, otse vastupidi, võite isegi võita. Mitte iga noormeest ei seltskonda kuninga ülemprokurör.»

Meie lühikese tutvuse vältel oli too isand mind juba varemgi pead murdma pannud — kahtlemata õnnestus see tal ka praegu. Ta tuli jälle välja vana muinasjutuga menust tema tütarde juures, kellest üks oli suvatsenud minu üle naerda, teised kaks aga mind vaevalt märganud. Ja nüüd pidin sõitma koos lordiga Glasgow'sse, elama tema juures Edinburgh's, ta pidi mind isegi seltskonda viima! Oli juba küllalt imelik, et tal jätkus heasüdamlikkust mulle andestada; see, et ta kavatses mu oma kaitse alla võtta ja mind heast peast ümmardama hakata, tundus täiesti uskumatu ning ma hakkasin otsima tagamõtet. Üks oli selge. Kui ma tema külaline olen, siis patukahetsusest ei pääse, mul tuleb kõik oma kavatsused maha matta ja kogu ettevõttest loobuda. Ja muuseas, kas mu viibimine tema majas ei vähenda ka märgukirja mõju? Ei saa ju kaebust eriti tõsiselt võtta, kui suurim kahjukannataja maitseb kõige enam süüdistatu külalislahkust. Mõistnud seda, ei suutnud ma alla suruda muiet.

«See oleks nagu märgukirjale vastulöögiks?» küsisin.
«Olete taiplik, mister David,» vastas Prestongrange ega te eriti ei eksigi: see asjaolu oleks mulle tõesti toeks. Ent te vist siiski alahindate mu sõbralikke tundeid — need
343
on täiesti siirad. Tunnen teie vastu austust, mister David austust, mis on segatud hirmuga,» lisas ta naeratades.
«Ma olen nõus ja koguni vaimustusega valmis teie soove täitma,» vastasin mina, «sest mu unistuseks on saada advokaadiks ja Teie Lordliku Kõrguse soosing oleks sel juhul otse hindamatu. Peale selle olen teile ja teie perekonnale tõsiselt tänulik mulle osutatud au ja mitmete tähelepanuavalduste eest. Aga näete, mis on takistuseks: ühes asjas lähevad meie arvamused lahku. Teie tahate James Ste-: wartit üles puua, mina jälle teda päästa. Kui minu seltskond aitab Teie Lordlikku Kõrgust kaitsta — olen teie teenistuses; kui see aga peaks kaasa, aitama ka James Stewarti hukule, siis ma tõesti ei tea, mida teha.»
Ma justkui kuulsin, et Prestongrange vandus endamisi.
«Peaksite jah advokaadiks hakkama, kohus on teie talendile õige koht,» märkis ta kibedalt ning oli veidi aega päris vait. «Teate, mis ma teile ütlen,» jätkas ta siis, «enam ei ole küsimus selles, kas James Stewarti poolt või vastu. James on surmale määratud, tema elu antakse ja võetakse või müüakse ja ostetakse (kui teile niimoodi rohkem meeldib) — teda ei saa aidata ükski märgukiri ega talle kahju tuua ustava mister Davidi meelemuutus. Saage ometi ükskord aru, et kui väga te ka ei pingutaks, James Stewartile armu ei anta. Küsimus on praegu selles, kas mina jään püsima või langen. Ma ei varja teie eest, et mind ähvardab mõningane oht. Võib-olla tahab mister David Balfour teada, miks? Mitte sellepärast, et ma süüdistuse ebaõiglaselt Jamesi vastu suunasin, ei, see antakse kindlasti andeks. Ka mitte sellepärast, et ma mister Davidit saarel kinni pidasin, kuigi seda võidakse muidugi ettekäändeks võtta; hoopis sellepärast, et ma ei läinud kõige lihtsamat ja otsemat teed pidi, mida mulle korduvalt kätte näidati, ega saatnud mister Davidit silmusesse. Sellest see skandaal ja sellest see neetud märgukiri,» laksas ta peoga põlvedel lebavat kirja. «Ma ei tahtnud teile liiga teha ja sattusin oma headuse pärast pigisse. Mind huvitaks, kas suudate teie oma südametunnistusele sedavõrd liiga teha, et mind sellest loost välja aitate.»
Kahtlemata oli tema sõnades palju tõtt: kui Jamesi enam aidata ei saanud, mis oleks siis olnud veel loomulikum kui minna appi mehele, kes oli mind ennast mitmel korral abistanud ning pidas end praegugi üleval kui pikameelsuse võrdkuju. Pealegi olin ma juba tüdinud alalisest
344
kahtlustamisest ja keeldumisest ning mul hakkas enese pärast häbi.
«Nimetage palun aeg ja paik, ja ma olen täpselt kohal, et Teie Lordlikku Kõrgust saata,» ütlesin talle. Prestongrange surus mul kätt.
«Usun, et ka mu näitsikutel on teile uudiseid,» muigas ta mind minema saates.
Tulin ära, ise väga rahul, et rahu sõlmitud, kuigi süda seejuures veidi kripeldas. Ka vaevas mind tagasiteel mõte, kas ma mitte pisut liiga leebe ei olnud. Ent ei saanud ju eitada, et vanuse poolest oleks ülemprokurör võinud mulle isaks olla; ta oli võimekas inimene, kõrge aukandja, kuid oli sellest hoolimata raskel tunnil mulle abistava käe sirutanud. Hoopis paremas tujus veetsin ülejäänud õhtu advokaatide hulgas, kahtlemata heas seltskonnas, kus minu jaoks siiski ehk veidi ülemääraselt punši pruugiti: kuigi läksin vara voodisse, ei mäletanud ma hiljem, kuidas sinna sain.

XVIII peatükk Tõstetud pall

Kohtunike toast, kus mind keegi ei näinud, kuulasin järgmisel hommikul vannutatud meeste arvamust ja Jamesi kohtuotsust. Hertsogi kuulus kõne on mul täpselt meeles. Kuna see hiljem palju vaidlusi põhjustas, võin ma ta siinkohal ehk oma sõnadega edasi anda. Vihjanud neljakümne viiendale aastale, pöördus eesistuja kohal troon iv Campbellite peamees enda ees seisva vaese Stewarti poole järgmiste sõnadega:

«Kui teie jõupingutused ei oleks tühja jooksnud, siis oleksite võinud siit, kus te praegu oma otsust ootate, teistele seadusi ette kirjutada; meie aga, kes me täna siin kohut mõistame, oleksime võinud teie narrikohtu ees süü-alustena seista ja te oleksite ehk ükskord oma isu täis saanud nende suguvõsade ja perekondade verest, kes teile vastumeelsed on.»

«Nüüd kuulutab küll kõigile, kuhu koer on maetud,» mõtlesin mina. Ja see oli üldine arvamus. Eriti tore oli kuulda, kuidas noored advokaadid pärast selle kõne kallal norisid ja naersid; ei möödunud söögiaega, kus keegi

345

poleks irvitanud: «Olete ehk ükskord oma isu täis saanud?» Meelelahutuseks loodi sel süngel tunnil hulk laule mis on nüüd peaaegu kõigil meelest läinud. Mäletan, et üks algas niimoodi:

Kelle verd, kelle verd teile tarvis?
Kas üht klanni või mõnd perekonda?
Või ehk ohtlik mägilane on ta,
kelle verd, kelle verd teile tarvis?

Teist lauldi mu lemmiklaulu «Airlie lossi» viisil ja see algas sõnadega:

See sündis selsinasel tähtsal päeval,
kui Argylli hertsog istus kohtulauas,
et lauale kanti lõunaks üks Stewart.

Üks salm kõlas nii:

Siis püsti hüppas hertsog, kokka sõitles ta:
«See juba teadlik teotus on, ma arvan,
et võtma pean siin oma kõhutäiteks ma
just klanni verd, mis mulle vastukarva.»

James saadeti surma niisama kindlalt, nagu oleks hertsog võtnud jahipüssi ja ta maha kõmmutanud. Minule oli see muidugi juba ette teada, kuid teised, kes teadsid vähem, olid kindlasti vapustatud skandaalsetest seikadest, mis asja arutamisel ilmsiks tulid. Halvim kõigest oli kindlasti too eesistuja rünnak. Halba muljet süvendas ühe teise vandekohtuniku ülimalt jultunud ning otsekohene märkus. Too mees katkestas Colstouni kaitsekõne järgmiselt: «Palun, söör, tehke lühemalt, me oleme juba tüdinud.» Kuid veel rohkem olid mõned mu uued advokaatidest sõbrad üllatatud uuendusest, mis saatis

häbisse ja tegi naeruväärseks kogu kohtumenetluse. Ühte tunnistajat ei kutsutudki välja. Ta nimi oli küll ära trükitud, ja tunnistajate nimekirja neljandalt leheküljelt võib veel praegugi lugeda: «James Drummond auas Macgregor alias James More, endine Inveronachile'i valdaja.» Temalt oli võetud ainult kirjalik eeltunnistus. Selles ta meenutas või mõtles välja (andku issand ise talle andeks!) asju, mis Jamesi võllapuu poole tõukasid ja, nagu võis arvata, talle endale vanglaväravad lahti tegid. Oli äärmiselt tarvilik, et vandekohtunikud

346

selle tunnistusega tutvuksid ilma meest ennast ristküsitluse ohtu seadmata, ent abinõu, kuidas seda saavutati, hämmastas kõiki. Toda paberit anti kohtulaua taga nagu mõnd imeasja käest kätte, kiri käis kõik vannutatud mehed läbi ja tegi oma töö; enne aga, kui ta kaitse kätte jõudis, läks leht just nagu kogemata kaduma. Seda peeti äärmiselt alatuks võtteks, ja teadmine, et ka James More oli loosse segatud, täitis mind häbiga Catriona pärast ning hirmuga tuleviku ees.

Järgmisel päeval asusime koos Prestongrahge'i ja arvuka saatjaskonnaga teele Glasgow'sse, kus me minu pahameeleks mõnd aega meelt lahutades ja asju ajades peatusime. Elasin ühe katuse all milordiga, kes julgustas mind enesega kodusemalt käituma, viibisin kõigil vastuvõttudel, mind esitleti tähtsamatele külalistele — üldse pühendati mulle rohkem tähelepanu, kui ma oma võimete või positsiooni poolest ära olin teeninud, nii et pidin võõraste ees sageli Prestongrange'i pärast punastama. Tuleb tunnistada, et viimaste kuude jooksul kujunenud pilt sellestsinasest maailmast oli mu iseloomule sünguse pitseri vajutanud. Olin kohanud hulka inimesi, kes sünni või siis võimete poolest juhtideks olid seatud, aga kui paljudel nendest olid käed puhtad? Olin näinud Brownide ja Millerite omakasupüüdlikkust ega suutnud neist enam lugu pidada. Prestongrange oli kõikidest vaata et veel kõige parem: ta oli mind kaitsnud ja mulle armu heitnud, kui teised olid tahtnud mind ilma pikemata maha nottida; kuid tema kätel oli Jamesi veri ja ma ei kannatanud tema silmakirjalikkust. Tema püüd näidata, nagu pakuks talle lõbu minuga vestelda, viis mind peaaegu enesest välja. Istusin ja põrnitsesin teda ning tundsin, kuidas ma seesmiselt vihast keen. «Oh, kulla sõber,» arutasin endamisi, «kui seda märgukirja ei oleks, lööksite mu võibolla kohe tänavale.» Nagu hilisemad sündmused näitasid, tegin talle sellega rängasti ülekohut, aga üldse oli ta vist palju otsekohesem inimene, ent ka kaugelt osavam teeskleja, kui mina oletasin.

Mu umbusku põhjustas mõnel määral noorte advokaatide käitumine, kes eestkoste ootuses Prestongrange'i ümber tiirlesid. Tundmatu nooruki ootamatu edu häiris neid algul hirmsasti, ent ei möödunud kahte päevagi, kui leidsin end juba lipitsejate tähelepanu keskpunktis. Tegu oli sellesama noormehega, mitte kriipsuvõrdki parema ega

347

kenamaga, kelle nad kuu aja eest endi seast välja oli tõrjunud, nüüd aga ei teatud, mida kõike minu heaks ä. teha! Sellesamaga, ütlesin ma? Mitte just päriselt, ja pi kenimi, millega mind tagaselja hüüti, kinnitas seda. Nähes, kui heades suhetes ma prokuröriga olen, ja olles veendunud, et varsti tuleb mul kõrgelt kukkuda, võtsid nad kasutusele golfimängutermini ning kutsusid mind «tõstetud palliks»1. Mulle öeldi, et kuulun nüüd nende seltskonda. Mulle, kes ma olin juba tutvunud nende jõhkra väliskestaga, anti nüüd imetleda ka peent sisu. Üks noormees, kellele mind Hope Parkis oli tutvustatud, oli isegi nii jultunud, et tuletas mulle toda kohtumist meelde. Ütlesin talle, et mul pole au teda mäletada.

«Kuidas,» imestas ta, «miss Grant ise tutvustas meidl Mu nimi on see-ja-see.»
«Väga võimalik, söör,» vastasin talle, «aga ma ei pööranud sellele tähelepanu.»
Seepeale jättis ta mu rahule, ja vastumeelsus, mis mind nende seltskonnas alati valdas, andis hetkeks maad võidurõõmule.
Mul ei ole viitsimist sellest ajajärgust pikemalt pajatada. Nende noorte intrigaanide seltskonnas viibides häbenesin hirmsasti iseennast ja oma lihtsakoelisust ning põlgasin neid nende teeskluse pärast. Kahest halvast oli Prestongrange minu meelest parem, ja kui ma noorsandidega olin jäik ning napisõnaline, siis prokuröri enese puhul varjasin oma vaenulikke tundeid ja püüdsin (vana mister Campbelli õpetuse kohaselt) olla «majaisandale kuulekas». Prestongrange ise laitis seda vahetegemist, soovitas mul ennast eakohasemalt üleval pidada ja noorte advokaatidega siiski sõbrustada.
Ütlesin, et ma üldse nii kergesti ei sõbrune.
«Sel juhul võtan oma sõnad tagasi,» vastas Prestongrange. «Kuid on olemas veel säärane asi nagu kõige tavalisem viisakus, mister David. Nendesamade noormeeste seas tuleb teil veeta kõik oma päevad, kogu elu. Teie tagasihoidlikkusel on kõrkuse maitse juures, ja kui te oma käitumist ei muuda, võib teil edaspidi raskusi tulla.»
«Ega maavillasest naljalt siidisärki ei tee,» vastasin mina.
Esimese oktoobri hommikul ärkasin kabjaplagina peale:

.' Golfimängus asetatakse pall mängu alguses ja pärast iga õnnestunud lööki künkakesele, kust seda on hõlpsam lüüa.

0li saabunud virgats. Ruttasin akna juurde, enne kui ta sadulast maha sai, ja nägin, et ta oli elu eest kihutanud. Pisut hiljem kutsuti mind Prestongrange'i tuppa. Mees istus öösärgis, öömüts peas, kirjalehed mõlemat kätt laiali,
«Mister David,» ütles ta, «mul on teile uudiseid. Asi puutub teie sõpradesse, keda te nähtavasti pisut häbenete, sest te pole ise neist iialgi kõnelnud.»
Arvata võib, et ma punastasin.
«Näen, et mõistate, kellest on jutt,» jätkas prokurör, «ja pean teie maitset kiitma. Aga teate, mister David, ta on teil äärmiselt ettevõtlik tütarlaps. Ta jõuab kohe igale poole. Näib nii, et Soti valitsus ei tule nüüd enam kuidagi toime miss Katrine Drummondiga, nagu ta mõne aja eest oli hädas kellegi mister David Balfouriga. Oh, kui hästi peaksid need kaks omavahel sobima! Esimest korda toppis tüdruk oma nina poliitikasse... hüva, ma ei hakka teile kõigest kõnelema, kõrgemal pool on otsustatud, et kuulete sellest mujal ja parema jutustaja käest. Uus üleastumine on aga juba mõnevõrra tõsisem ja ma pean teid kurvastama sõnumiga, et miss Drummond viibib praegu vanglas.»
Karjatasin ehmatusest.
«Jah,» kinnitas Prestongrange, «väike daam on vanglas. Aga teie ei pea veel sellepärast meelt heitma. Kuni te kõigi oma sõprade ja märgukirjadega minu positsiooni kallale ei kipu, ei juhtu talle midagi.»
«Aga mis ta teinud on? Milles teda süüdistatakse?» hüüatasin mina.
«Tema süütegu võib tõlgitseda peaaegu riigireetmisena,» vastas prokurör. «Ta tungis Edinburgh' vanglasse.»
«Noor daam on mu hea sõber,» ütlesin ma. «Te ei hakkaks ometi nalja heitma, kui asi oleks tõsine?»

«Ent lugu on tõesti teatavas mõttes tõsine,» vastas Prestongrange, «sest see kelm Katrine või Cateran1, nagu me teda peaksime kutsuma, laskis jumala päikese alla lahti tolle ülimalt kahtlase isiku — oma papakese.»

Mu kartused olid õigeks osutunud: James More oli taas vabaduses. Ta oli andnud oma mehed mind valvama, ta oli vabatahtlikult kirjutanud tunnistuse Appini asjas ja sedasama oligi (ükskõik mis ettekäändel) kasutatud vande-

u Piraat, röövel (šoti k.).

kohtunike mõjutamiseks. Nüüd sai ta oma tasu kätte: ta oli vaba. Kõrgematele võimudele oli meeltmööda sellele vabastamisele põgenemise värvingut anda, mina aga teadsin asja paremini, teadsin, et siin oli tegemist lihtsalt kokkuleppega. Jõudnud sellele veendumusele, vabanesin vähimastki murest Catriona pärast. Võidi ju mõelda, et tütarlaps vabastas oma isa, ja võib-olla arvas ta seda isegi. Kuid peategelaseks selles loos oli Prestongrange, ja ma olin kindel, et ta mitte ainult ei jäta Catrionat karistuseta, vaid ei hakka teda üldse kohtu ettegi tassima. Ja mu suust lipsas mitte just eriti ettevaatlik hüüatus: «Seda võis oodata jah!»

«Kui taktitundeline te vahel oskate olla!» märkis Prestongrange.

«Mida te sellega tahate öelda, milord?» küsisin.

«Imestan ainult,» vastas prokurör, «et kuigi te olete küllalt arukas niisuguste järelduste tegemiseks, ei piisa teil ometi oidu neid enese teada hoida. Arvatavasti tahate tutvuda ka üksikasjadega. Mulle toodi kaks teadet, kusjuures vähem ametlik versioon on palju täielikum ja kaugelt huvitavam: selle on kirja pannud mu vanim tütar oma lopsaka sulega. «Kogu linn kõneleb sellest peenikesest tembust,» kirjutab ta, «ja veel rohkem kõneldaks sellest siis, kui teataks, et kurjategija on mu lordliku papa kaitsealune. Usun, et võtate oma kohustusi (või hoopis midagi muud?) ikka südamega ja pole Hallsilma veel unustanud. Teate, mis ta tegi? Hankis kuskilt allapööratud servaga kübara, pika karvase meestemantli ja suure kaelaräti, keris oma seelikud — issand ise teab, kuidas — üles kaenla alla, kiskus pikad püksid jalga, võttis paari parandatud brouge kätte — ja otsemat teed kindlusse! Seal ütles ta end olevat James More'i kingsepa ja saigi loa kinnipeetava kongi minna; valveleitnant (ilmselt mõni naljahammas) oli veel sõduritega vanamehe mantli üle irvitanud. Siis hakanud kongist kostma sõimu ja hoopide matsumist ning kingsepp lendas välja, hõlmad lehvimas, kübaraserv üle silmade — leitnant ja sõdurid naersid, nii et vats vabises, kui ta kindlusest tänavale tormas. Hoopis väiksem oli nende naeru-lust, kui nad järgmisel korral kongi minnes eest leidsid ilusa sihvaka hallisilmse näitsiku, naisteriietes ja puha. Mis kingsepasse puutub, siis too oli selle aja peale juba mägede taga ja rahvas arvab, et vaene Šotimaa peab kuidagi ilma temata toime tulema. Tõstsin tol õhtul avalikult

klaasi Catriona terviseks. Tõsijutt, kogu linn on tema teost vaimustuses, ja kui ta austajad ainult saaksid, ehiksid nad oma nööpauke tema sukapaeltega. Oleksin teda koguni vanglasse vaatama läinud, kuid mulle tuli õigel ajal meelde, et olen oma papa tütar. Seepärast kirjutasin talle ainult kirjakese, mille ustav Doig aitab kätte toimetada. Loodetavasti olete nüüd nõus, et ma oskan käituda diplomaatiliselt, kui ainult tahan. Toosama ustav narr annab käesoleva kirja käskjalale, kes toob teile ka tarkpeade läkituse, nii et koos Saalomoni saadetisega on teil käes ka Tola-Tomi teade. Kuna jutt juba

narridele läks — kõnelge uudisest ka David Balfourile. Tahaksin näha, mis näo ta teeb, kui kuuleb, et too pikakoivaline tüdruk on nii täbarasse olukorda sattunud, kõnelemata kergemeelsusest, millega on saanud hakkama teie armastav tütar ja tema sõber.» Nii mu võrukael end nimetab,» seletas Prestongrange. «Näete, mister David, kui õigus mul oli, kui ma rääkisin, et mu tütred suhtuvad teisse kelmika südamlikkusega.»

«Narr on neile äärmiselt tänulik,» tähendasin mina.

«Aga kas polnud see ikkagi toredasti tehtud?» jätkas Prestongrange. «Kas pole see mägismaa tüdruk lausa kangelane?»

«Olen alati arvanud, et ta on väga julge,» vastasin. «Ja vean kihla, et ta ei aimanud midagi teie ... Palun vabandust, sattusin jälle keelatud teemale.»

«Võin vanduda, et ta ei teadnud,» vastas prokurör päris avalikult. «Võin vanduda, et ta uskus end heitvat väljakutse kuningas George'ile endale.»

Catriona meenutamine ja teadmine, et ta vaevleb vangikongis, erutas mind väga. Nägin, et isegi Prestongrange tütarlast imetleb ega suuda tema vägitükki meenutades naeratust maha suruda. Ja hoolimata miss Granti halvast kombest kõike pilada, oli ka tema vaimustus üsna ilmne. Mind haaras nagu mingi kihk.

«Ma ei ole küll Teie Lordliku Kõrguse tütar...» alustasin.

«See on selge!» naeris Prestongrange.

«Räägin lausa rumalusi,» püüdsin öeldut parandada, «või õigemini ei väljendanud ennast nii nagu vaja. Kahtlemata ei oleks miss Grantist tark tegu toda tütarlast vanglasse vaatama minna, mina aga peaksin olema õige südametu sõber, kui veel viivitaksin.»

351

«So-oh, mister David,» tegi prokurör üllatunud näo, «me nagu leppisime teiega milleski kokku.»

«Milord, kui ma teiega kokku leppisin, olin väga liigutatud teie headusest, aga ma ei saa salata, et mul olid ka omad huvid mängus. Mõtlen praegu häbiga, kui omakasu-püüdlik ma olin. Võib-olla on Teie Lordlikul Kõrgusel sellest tõesti abi, nagu te kõnelete, et too tülikas David Bal-four on teie sõber ja elab teie katuse all. Olge lahke ja kõnelge siis, ma ei vaidle vastu. Mis aga teie pakutud eestkostesse puutub, siis sellest ma loobun. Palun ainult üht: Jaske mul minna ja andke mulle lubatäht, et saaksin teda Vanglas näha.»

Prestongrange heitis mulle karmi pilgu.

«Minu arust ajate te praegu kaks asja segamini,» ütles ta. «See, mida ma teie vastu üles näitasin ja mida teie tänamatu loomus nagu mikski ei pannud, oli poolehoid. Eestkoste kohta pean aga ütlema, et seda ei ole olnud, ja kui täpne olla, pole pakutudki.» Prokurör tegi tillukese pausi. «Pean teid hoiatama: te ei tunne iseennast,» lisas ta. «Noorus on alati keevaline; juba aasta pärast mõtlete kogu sellest asjast teisiti.»

«Aga ma ei tahagi teistsuguseks saada!» hüüdsin mina. «Olen juba küllalt näinud neid noori advokaate, kes Teie Lordliku Kõrguse ümber lipitsevad ja vaeva näevad, et mullegi meeldida. Ja vanad täpselt samuti. Nad kõik on omakasu peal väljas, kogu nende kamp! Just sellepärast ma teie poolehoius kahtlengi. Miks peaksin ma arvama, et te minu vastu poolehoidu tunnete? Ise te ju rääkisite mulle, et ka teil on oma eesmärk!» Peatusin, taibates kohkumusega, et olen liiga kaugele läinud. Prestongrange silmitses mind, näol seletamatu ilme.

«Palun vabandust, milord,» laususin lõpetuseks, «et oskan ainult maamehe kombel otse välja öelda, mis ma mõtlen. Minu arvates oleks viisakas sõpra vanglasse vaatama minna,

aga ma ei unusta iialgi; et võlgnen teile oma elu... ja kui Teie Lordliku Kõrguse huvides on parem, et ma ei lähe, siis ma ka ei lähe. Lihtsalt tänulikkusest.»

«Seda oleks saanud ka palju vähemate sõnadega öelda,» märkis Prestongrange kibedalt. «Nii meeldiv on, kui sulle Vahel selges šoti keeles lihtsalt «aitäh» öeldakse.»

«Oo, milord, mulle tundub, et te ei saanud minust päriselt aru!» hüüdsin mina. «Teie pärast, minu elu päästmise pärast, poolehoiu pärast, mida te ütlete minu vastu

252

tundvat — kõige selle pärast olen ma valmis teie tahtmist mööda talitama, mitte aga mingite hüvede pärast, mis mulle edaspidi osaks võiksid saada. Kui selle tütarlapse üle kohut mõistetakse ja mina seda ainult kõrvalt vaatan, siis ei looda ma sellest ju endale kasu, ma ennemini kaotan sellega kui võidan. Löön pigem kõigele käega kui et püüan midagi sellele ehitada . .,»

Prestongrange oli veidi aega päris tõsine, siis naeratas.

«Te meenutate mulle lugu pika ninaga mehest,» ütles ta. «Kui teil tuleks teleskoobiga kuud uurida, küllap näeksite sealgi ainult David Balfourit. Aga te peate oma tahtmise saama. Palun teilt veel ühtainsat teenet ja siis lasen teid vabaks. Mu kirjutajad on koledasti üle koormatud, olge nii kena ja kirjutage mulle siit mõni lehekülg ümber,» seletas ta, ilmselt "kõheldes, mida just päratu suurte käsi-kirjarullide seast valida. «Ja kui olete tööga valmis, soovin teile ainult head teed. Mitte kunagi enam ei lase ma ennast koormata murega mister Davidi südametunnistuse pärast, ja kui te ise osakesegi sellest mööda minnes mõnesse rabamülkasse saaksite heita, tunneksite kohe, kuidas teil on kergem edasi ratsutada.»

«Aga mitte enam samas suunas, milord!» täiendasin mina.

«Ikka peab viimane sõna teile jääma!» hüüdis prokurör naerdes.

Muidugi oli tal põhjust rõõmustada: oli ta ju eesmärgile jõudmiseks abinõu leidnud. Märgukirja mõju vähendamiseks või selleks, et tal oleks kohe vastus valmis, tahtis ta, et' ma ilmuksin avalikkuse ette tema lähikondlasena. Kui ma aga niisama avalikult külastaksin vanglas Catrionat, ei oleks" inimesed kitsid järeldusi tegema ja James More'i põgenemise üksikasjad tuleksid ilmsiks. See oligi probleem, mille ma ootamatult tema ette olin asetanud ja millele ta nii kärmesti ka lahenduse oli leidnud. Ümberkirju-tamistööga, millest ma lihtsalt viisakuse pärast ei saanud keelduda, pidi mind Glasgow's lõa otsas hoitama, Catrionat aga püüti sellal salamisi vabaks lasta. Mul on piinlik seda kirjutada mehest, kes mulle nii palju head tegi. Ta oli mu vastu lahke nagu isa, kuid ikka kõlas miski temas võltsilt nagu mõrane kell.

XIX peatükk Satun daamide meelevalda

Ümberkirjutamine oli tüütu töö ja muutus veel tüütumaks, kui märkasin, et mulle antud materjalid polnud tegelikult üldse mitte pakilised. Nägin selles tegevuses peagi ainult ettekäänet minu kinnipidamiseks. Vaevalt sain aga viimase punkti pandud, kui hüppasin sadulasse ja kasutasin järelejäänud päevavalgust nii hästi kui oskasin. Sellest hoolimata jäin ikkagi öö peale ja magasin mõned tunnid ühes hütis Almondi kaldal. Enne kui päev koitis, olin taas sadulas. Edinburgh' kaubaputkasid alles avati, kui ma juba kabjaplaginal West Bow' kaudu linna kihutasin ning aurava hobuse ülemprokuröri maja ees kinni pidasin. Mul oli kaasas kirjake Doigile, lordi usaldusalusele, kes kuulu järgi pidi kõiki prokuröri saladusi teadma. See oli väärika olekuga lihtne mehike, hästi priske ja enesega rahul. Varasest tunnist hoolimata leidsin ta juba tubakapurusena töölaua tagant

tollessamas eestoas, kus ma kunagi James More'i olin kohanud. Doig luges sedeli täht-tähelt läbi, nagu uuriks pühakirja.

«Hm...» pomises ta siis, «olete raasike iljaks jäänd, mister Balfour. Linnuke on juba ära lennand, lasime ta välja.»

«Miss Drummond on vaba?» hüüatasin mina.

«Nujah,» mõmises mees. «Misjaoks me teda kinni piaks pidama, ah? Kellele see oleks meeldind, kui lapse pärast veel kisama oleks akatud.»

«Ja kus ta siis nüüd on?» uurisin edasi.

«Taevas tiab,» kehitas Doig õlgu.

«Eks vist läks tagasi leedi Allardyce'i juurde,» oletasin mina.

«Võib-olla küll,» arvas ka Doig.

«Siis lähen otsekohe sinna,» ütlesin.

«Vahest sööksite raasike enne mineku?» pani Doig ette.

«Ei mingit söömist,» vastasin mina, «sain juba Rathos lonksu piima.»

«Ää küll, ää küll,» ütles Doig, «aga obuse ja pakid võiksite siia jätta, sest öömajale tulete iki siia.»

«Ei-ei,» vastasin mina, «täna pole küll see päev, kus ma kondiauruga kohale lähen.»

354

Kuna Doig kõneles laia murret, mõjus see mullegi ja ma pruukisin palju lihtrahvalikumat keelt kui mul tavaliselt kombeks — igatahes hoopis vähem valitut, kui siin kirja olen pannud. Seda rohkem oli mul piinlik, kui kuulsin selja taga häält, mis leelutas katkendit ühest lihtsast laulust:

«Mine sadulda mull' ratsu must,
kohe sadulda ja valmis sea ta,
sest alla Gatehope'i nõlvakust
oma neiu juurde sõitma pean ma.»

Ümber pöörates nägin noort daami, kes oli pistnud käed hommikukleidi kroogete vahele otsekui selleks, et mind mitte kättpidi teretada. Ent ma ei saanud märkamata jätta, et ta heitis mulle sõbraliku pilgu.

«Tervitan teid alandlikult, miss Grant,» kummardasin talle.

«Mina teid samuti,» vastas neiu ja tegi sügava niksu. «Ja palun lahkesti meeles pidada vana kõnekäändu, et palake toitu ja väike missa ei ole kunagi kurjast. Missat ma teile kahjuks pakkuda ei saa, sest oleme kõik tublid protestandid, palakest toitu aga soovitan tõesti. Pealegi võib mul kergesti leiduda midagi ainult teie kõrvadele, mis hüvitaks ehk ajakulu.»

«Miss Grant,» vastasin talle, «arvatavasti ma juba olengi teile tänu võlgu lustakalt sõnastatud lahke teate eest, millel küll allkirja all ei olnud.»

«Millel allkirja all ei olnud?» kordas noor daam ja manas oma ilusale näokesele kentsaka küsiva ilme, nagu püüaks midagi meenutada.

«Kui ma muidugi ei eksi,» jätkasin mina. «Aga meil on veel võimalik sellel teemal vestelda, sest teie isa oli nii lahke ning arvas mu mõneks ajaks teie majuliste hulka. Praegusel hetkel aga palub narr ainult luba lahkuda.»

«Nimetate ennast õige ränkade nimedega,» märkis miss Grant.

«Oleksime mister Doigiga tänulikud, kui teie vaimukas sulg meid veel rängematega õnnistaks,» nähvasin vastu.

«Pean järjekordselt imetlema, kui peenetundelised küll meesterahvad võivad olla!» ei jäänud miss Grant vastust võlgu. «Kui te aga süüa ei taha, siis laske parem otsekohe jalga. Nagunii olete varsti tagasi, sest see on teil tühi käik. Laske aga jalga, mister David,» ütles ta ust avades.

355

«Ja ratsuga, mis kena hall,
ta laskis hoogsal sammul traavi.
Ei puhkepeatust olnud tal —
ta otsis oma kaunist daami.»

Ma ei lasknud ennast kaht korda paluda ja ruttasin Deani, nagu miss Granti esitatud laulusalmis öeldud.

Mustast puust, hõbenupuga kepile toetudes kõndis vana leedi Allardyce üksipäini aias, tanutaoline müts ja meestekaabu peas. Kui ma sadulast maha ronisin ja lähemale astusin, et teda tervitada, nägin, kuidas vanal daamil veri näkku tõusis; ta ajas pea selga nagu mõni kunin-^ ganna.

«Mis toob teid mu armetu läve ette?» hüüdis ta sõnu läbi nina pressides. «Ma ei saa teid sisse lasta. Kõik mehed mu majas on surnud ja maha maetud, mul ei ole ei meest ega poega, kes mu ust valvaks. Iga hulgus võib tulla ja mind habemest sikutada — ja mis kõige hullem, habe on tõesti olemas,» lisas ta endamisi.

Olin sellisest vastuvõtust rabatud, viimane märkus kõlas aga juba nagu hullumeelse suust ja ma jäin sõnatult seisma.

«Näen, et olen teie meelepaha alla sattunud, madam,» ütiesin viimaks. «Võtan'siiski endale julguse küsida, kus miss Drummond võiks olla.»

Vanaeit vahtis mind põleval pilgul, huuled kortsulises näos kitsaks kriipsuks surutud, ja käsi kepinupul hakkas värisema.

«Kanäe kui kena!» karjus ta. «Või tema tuleb minu käest Catrionat küsima! Tahaksin isegi teada, kus tüdruk on!»

«Siin teda siis ei ole?» ehmusin mina.

Eit ajas pea selga ja astus kriisates minu poole, nii et . ma tahtmatult taganesin.

«Ah sa teeskleja!» karjus ta. «Või tema tuleb veel minu käest küsima! Ta on vanglas, kuhu sa ta ise toppisid, vaat kus ta on! Mõelda ainult, et kõigist maailma püksikandjatest just sina sellega hakkama pidid saama! Sa häbemata lurjus! Kui mul veel nime poolestki mõni meesterahvas majas oleks, saaksid niisuguse keretäie et tolmab!»

Leidsin, et kauemaks ma sinna jääda ei saa, sest leedi Allardyce'i viha muudkui kasvas. Kui ma hobuse juurde' läksin, kõndis ta mul kannul, ja mul pole piinlik tunnistada,

356

et ratsutasin sealt minema, üks jalg jaluses, teisega aga alles jalust kobades.

Et ma ei teadnud, kust veel Catrionat otsida, ei jäänud mul muud üle kui prokuröri majja tagasi pöörduda. Daamid olid nüüd neljakesi koos ja võtsid mind väga hästi vastu. Nad piinasid mind kaua, lastes mul hirmus üksikasjaliselt jutustada Prestongrange'ist ja sellest, mis lääne pool uudist. Kogu see aeg silmitses noor daam, kellega ma nii väga tahtsin omavahele jääda, mind pilkavalt ja näis mu läbematusest ilmset heameelt tundvat. Lõpuks, kui olin kogu pika söögiaja vastu pidanud ja tahtsin juba tädi kuuldes selgust

nõuda, tõusis neiu püsti ning astus klavi-kordi juurde. Ta klimberdas mingit motiivi ja laulis kõrgel häälel juurde:

«Siis kui saad, siis sa ei taha, siis kui tahad, sa ei saa.»

Aga sellega tema vigurid ka lõppesid, ta otsis midagi ettekäändeks ja viis mu oma isa raamatukokku. Ma ei saa mainimata jätta, et miss Grantil oli väga uhke kleit seljas ja ta nägi välja veel kaunim kui tavaliselt.

«No nii, mister David, võtke istet ja ajame nelja silma all natuke juttu,» ütles ta, «Mul on teile palju rääkida, pealegi selgub, et mu otsus teie käitumise kohta oli äärmiselt ebaõiglane.» .

«Mis mõttes, miss Grant?» küsisin. «Ise ma usun, et olen alati kõigi suhtes vajalikku lugupidamist üles näidanud.»

.«Seda muidugi, mister David,» vastas neiu. «Teie lugupidamine iseenese ja oma vaeste ligimeste vastu on alati olnud väljaspool kahtlust. Aga mitte selles pole asi. Te saite minult kirja?» küsis ta.

«Olin nii julge ja tegin sellise järelduse,» kostsin mina, «ning leidsin, et see oli teist äärmiselt kena.»

«Kiri muidugi üllatas teid väga,» ütles miss Grant. «Aga hakakem päris algusest peale. Te ehk ei ole veel unustanud seda päeva, kui saatsite lahkesti kolme väga tüütut piigat Hope Parki. Ise ei unusta raa seda iial, sest teel sinna suvatsesite mulle lahkesti ladina keele grammatikat selgitada — jään teile surmani tänu võlgu.»

«Kardetavasti olin liiga põhjalik,» sattusin selle juhuse meenutamisel segadusse. «Peate arvesse võtma, et ma ei ole daamide seltskonnaga sugugi harjunud.»

357

«Grammatikast ma sel juhul enam ei kõnele,» vastas miss Grant. «Aga kuidas te võisite teie hoolde usaldatud daamid hüljata? «Ja ta viskas uksest välja oma kalli Annie!»» ümises miss Grant. «Ja tema kallis Annie ning tolle kaks õde pidid omapead koju vudima nagu hanekari! Eks teie vist pöördusite tagasi mu papakese juurde kus olite erilist sõjakust üles näidanud, sealt aga kadusite

teadmata suunas, mille all tuleb mõelda — nagu selgub

Bassi saart. Ilmselt meeldivad suulad teile rohkem kui kenad tüdrukud.»

Kogu selle pilajutu jooksul kiirgas noore daami pilgust siiski poolehoidu, mis lubas mul oletada, et parem osa on ehk ees.

«Teile pakub lõbu mind kiusata,» ütlesin talle, «ja ma olen kui abitu mängukann teie käes. Palun siiski, halastage mulle, sest praegusel hetkel huvitab mind üksainus asi: kus on Catriona?»

«Kas kutsute teda niimoodi ka tema enese kuuldes, mister Balfour?» päris miss Grant.

«Tõepoolest, kuidas nüüd öelda...» läksin omadega segi.

«Võõraid inimesi ma igatahes nii koduselt ei kutsuks,» nähvas miss Grant. «Ja miks selle noore daami saatus teile nii väga korda läheb?»

«Kuulsin, et ta on vangis,» vastasin.

«Aga nüüd kuulete, et ta on vaba,» vastas neiu. «Mis teile veel tarvis? Eestkostjat talle enam vaja ei lähe.»

«Võib-olla läheb hoopis minul teda vaja, madam,» ütlesin mina.

«Vaat nii, see on juba selgem jutt!» tähendas miss Grant. «Aga vaadake mind hoolega: kas ei ole ma ilusam kui tema?»

«Ma ei hakka seda ilmaski eitama,» vastasin. «Teist nägusamat ei ole kogu Šotimaal.»

«Ja kui teil on kahest kaunim käeulatuses, räägite ikkagi kogu aeg teisest,» nurises miss Grant. «Nii ei jõua te daamide juures kaugele, mister Balfour.»
«Peale ilu on veel midagi vaja,» ütlesin mina.
«Sellega tahate mulle vist mõista anda, et ma ei olegi nii hea kui olla võiksin?» küsis prokuröri tütar.
«Sellega tahaksin teile mõista anda ainult seda, et ma olen nagu kukk ühes valmis,» vastasin. «Ma näen ilusat
358
kalliskivi ja mulle meeldib väga seda vaadata, kuid rohkem on mulle viljaterakest vaja.»
«Bravissimo!» hüüdis neiu. «Lõpuks ometi saite õige sõna suust ja tasuks kuulete minu loo. Samal päeval, kui te jalga lasksite, tulin hilja õhtul tuttavate poolt, kus mind väga imetleti — olgu see teile teada! —, ja kuulsin, et keegi ruudulise suurrätiga näitsik tahab minuga rääkida. Teenijatüdruk ütles, et too neiu oli mind oodanud juba tund aega või isegi rohkem ja kogu aeg muudkui nutnud saiakesi. Läksin kohe ootaja juurde, too tõusis püsti ja ma tundsin ta esimese pilguga ära. «Hallsilm!» mõtlesin ma, kuid olin küllalt tark ega lasknud midagi välja paista. «Teie siis oletegi miss Grant?» küsis ta tõustes ja tema pilk oli ühtaegu karm ning kaastunnet äratav. «Jah, Davidil oli õigus, te olete tõesti ilus.» — «Nagu issand on mu loonud, kullake,» vastasin talle, «ent ma oleksin väga rõõmus ja teile tänulik, kui kuuleksin, mis teid nii hilisel tunnil minu juurde toob.» — «Mileedi,» kostis ta, «me oleme teiega sugulased, sest me põlvneme ühest ja samast Alpini soost.» — «Kullakene,» vastasin, «Alpinist ja tema poegadest pean ma niisama vähe kui läinudaastasest lumest. Ja pisarad teiegi kaunil näol on kindlasti tingitud millestki tähtsamast.» Seepeale käitusin pisut mõtlematult ja suudlesin teda — teeksite seda muidugi meelsasti ise ka, aga vean kihla, et teil ei jätkuks lihtsalt julgust. Ütlesin, et käitusin mõtlematult, sest teadsin teda ju ainult nägupidi, kuid tegelikult oli see kõige targem tegu üldse. Ta on väga julge ja uhke tüdruk, aga hellitustega ta ilmselt harjunud ei ole, sest nende tillukeste õrnuseavalduste peale, mis olid küll kaunis kergel käel jagatud, avas ta mulle kohe oma südame. Õrnema soo saladusi ma ei reeda, mister David, ma ei kõnele, mis moel ta mind ümber sõrme mässis, sest sama võtet kasutab ta ilmselt ka teie juures. Jah, tõesti tore tüdruk! Ta on pühas kui mägiallika vesi.»
«Ta on imeline!» hüüdsin mina.
«Nojah, ja siis rääkis ta mulle oma muredest,» jätkas miss Grant, «et missugust hirmu ta tunneb oma isa pärast ja missugust ärevust teie pärast, ehkki selleks erilist põhjust ei olnud, ja mäherduses nõutuses ta oli, kui te ära läksite. «Lõpuks tuli mulle meelde,» kõneles ta, «et me oleme teiega ju sugulased, ja et kui juba mister David teid kõigist kaunitaridest kõige kaunimaks peab, siis peab teil
359
igal juhul ka hea süda olema, ja ma võtsin selle tee jalge alla.» Seepeale andsingi ma teile andeks, mister Davié. Kui te minuga koos olite, seisite kogu aeg nagu tulisteí sütel, ja kui üks noormees üldse on kunagi tahtnud daamide seltskonnast jalga lasta, siis just teie. Ning mina ja mu kaks õde olime need daamid, keda te kõigest hingest tahtsite hüljata. Nüüd aga selgus, et te olite ikkagi nii kena olnud ja möödaminnes minulegi veidi tähelepanu pööranud, hiljem koguni mu ilu kiitnud. Sellest hetkest peale pean teid oma sõbraks ja mõtlen õrnusega isegi ladina keele grammatikale.»

«Eks mind saate veel kaua näägutada,» ütlesin mina,-«aga ma arvan, et te pole päris õiglane ka enese suhtes. Minu meelest oli Catriona see, kes teis minu vastu poolehoidu äratas. Ta on liiga lihtsakoeline selleks, et teie kombel kaaslase tahumatust tähele panna.»

«Mina selle eest pead ei annaks, mister David,» arvas miss Grant, «tütarlapsed on terava pilguga. Aga ma veendusin, et ta on teile tõeline sõber. Viisin ta oma lordliku papakese juurde, ja et Tema Kõrgus ülemprokurör oli parajasti bordooveini soodsa mõju all, oli ta nii lahke ning võttis meid vastu, «Siin ongi see Hallsilm, kellest te viimastel päevadel nii palju olete kuulnud,», ütlesin talle, «ta tuli tõestama, et meil oli õigus. Toon teie jalgade ette Lothiani kõige kaunima neiu,» lisasin, ennast kombekal kõrvale jättes. Catriona sobitas ennast mu sõnadele ja oli otsekohe, papa ees põlvili maas. Ma ei julge küll vanduda, aga küllap nägi isa kahte Catrionat ja seda raskem oli tal palvele vastu seista: ühed muhameedlased olete te, mehed, kõik. Catriona jutustas talle, mis tol õhtul oli juhtunud, kuidas ta oma teenrit kinni oli pidanud, et ta teid jälitama ei tuleks, ja missugust hirmu tunneb ta isa pärast ja missugust muret teie pärast, ning palus pisarsilmil teie mõlema elu eest, kuigi kumbagi teist mingi oht ei ähvar-i danud. Kinnitan teile, seda kõike tegi ta nii kenasti, et lõpuks tundsin uhkust oma soo üle ning piinlikkust sellepärast, et asi ise nii tühine oli. Ta ei olnud veel kuigi kaugele jõudnud, kui — uskuge mind — prokurör juba küllalt kaine oli mõistma, et üks noor plika on kogu ta peene poliitika sassi ajanud ja tema enese kõige tõrksam, tütar selle läbi näinud. Aga me võtsime ta kahekesi käsile ja ajasime asjad ikkagi joonde. Kui mu papakest õigesti

360

kohelda — see tähendab nii, nagu mina seda teen —, ei ole temast paremat inimest.»

«Minu vastu on ta igatahes väga lahke olnud,» märkisin mina.

«Noh, ta oli lahke ka Katrine'i vastu, ise nägin pealt,» täiendas miss Grant.

«Ja Catriona palus minu eest!» ohkasin mina.

«Seda ta tegi, pealegi väga liigutavalt,» seletas miss Grant. «Ma ei hakka kordama, milliste sõnadega ta teid ülistas: minu meelest olete ilma selletagi ülearu edev.».

«Tasugu talle jumal!» hüüatasin.

«Nii, et tasuks olgu mister David Balfour, jah?»

«Teete mulle ikkagi hirmsasti ülekohut!» hüüdsin mina. «Mul tuleb kananahk ihule, kui mõtlen, et ka teda nii karmilt koheldi. Kas te tõesti arvate, et hakkan ennast paremaks pidama, kuna tema mu elu eest palus? Ta oleks palunud ka vastsündinud kutsika eest! Kui te ainult teaksite — nina püstiajamiseks oleks mul palju rohkem põhjust. Catriona suudles mu kätt. Jah, seda ta tegi. Mispärast? Ta mõtles, et olen kangelane ja lähen võib-olla surma. Mitte minu enese pärast ei teinud ta seda — aga mis sellest teile rääkida, kes te kogu aeg mind ainult naerate. Põhjuseks oli austus teo vastu, mida ta kangelaslikuks pidas. Minu teada on selle au osaliseks saanud enne mind ainult vaene prints Charlie. Kas ei tähendanud see minu asetamist ühele pulgale jumalatega? Kas te arvate, et mu süda ei värise, kui ma seda meenutan?»

«Muidugi naeran ma palju teie üle, teen seda hoopis rohkem, kui viisakaks peetakse,» ütles neiu, «aga üht pean teile ütlema: kui te ka Catrionaga nii kõnelete, võite isegi edu loota.»

«Edu?» hüüatasin ma. «Ma ei söandaks ilmaski niimoodi mõelda! Võin teile sellest kõnelda, miss Grant, sest mul on ükspuha, mis teie minust arvate. Aga tema... Oh ei!»

«Minu meelest on teil kõige suurem jalg[16] kogu Šotimaal,» muigas miss Grant.

[16] Siin ilmselt tähenduses «olete kõige tahumatum inimene».

«Ega nad väga väikesed ei ole küll,» vastasin oma jalgu vaadates.
«Vaene Catriona!» ohkas miss Grant.
Põrnitsesin teda juhmilt, sest kuigi ma praegu väga hästi
361
mõistan, millele ta vihjas ja et tal selleks ehk alustki oli, ei olnud ma tollal eriti nobe taipama, mida ühe või teise mõistujutuga öelda taheti.

«Hea küll, mister David,» ütles neiu, «ehkki see mu põhimõtetele risti vastu käib, pean teile vahemeheks hakkama. Catriona saab kuulda, et sõitsite kohe tema juurde, kui teada saite, et ta on vangis; ta kuuleb, et te ei läbenud enne sÖömagi istuda, ja meie jutust kuuleb ta just nii palju, kui temavanusel kogemusteta tütarlapsel minu meelest sobiv on kuulda. Uskuge, teile on see kasulikum, kui et te ise temaga räägiksite, sest suured jalad jäävad niimoodi mängust välja.»

«Te siis teate, kus ta on?» hüüatasin mina.

«Tean, mister David, aga ei ütle,» vastas miss Grant.

«Mispärast siis?» küsisin.

«Noh, varsti näete, et ka mina oskan ustav sõber olla. Ja inimene, kes mulle mu sõpradest kõige rohkem korda läheb, on mu isa. Uskuge mind, seda saladust ei kisu te mult kuidagi välja, võite vabalt oma vasikapilgu minult ära pöörata. Nii et adjöö, mister David Balfour.»

«. Uks asi veel!» ei lasknud ma tal minna. «Üks arusaamatus tahab õiendamist — arusaamatus, mis teeb rohkem kahju temale, aga mõnevõrra ka mulle.»

«Hea küll,» soostus miss Grant, «ainult tehke lühidalt, nagunii olen juba pool päeva teie peale raisanud.»

«Leedi Allardyce usub ...» alustasin ma, «ta arvab, et... ta mõtleb, et ma röövisin Catriona.»

Miss Grant läks näost üleni punaseks ja algul olin ma päris hämmastunud, et ta nii õrnatundeline võib olla, siis aga taipasin, et neiu võitleb hoopis naeruga. Seda kinnitas ka värelev hääl, kui ta suu avas.

«Võtan teie reputatsiooni kaitsmise enese peale,» lubas ta. «Võite selle minu hoolde usaldada.»

Nende sõnadega lahkus ta raamatukogust.

XX peatükk Liigun endiselt heas seltskonnas

Ligemale kaks kuud olin ma Prestongrange'i perekonna külaliseks, tutvusin lähemalt kohtunike, advokaatide ja Edinburgh' koorekihiga. Ei maksa arvata, et seejuures mu hariduse täiendamine unustusse jäeti — vastupidi, mul ei lastud hingegi tõmmata. Õppisin prantsuse keelt, et Leydenisse minnes paremini ette valmistatud olla; harjutasin vehklemist, tegin selle kallal tõsist tööd, mõnikord koguni kolm korda päevas, ja edusammud olid märgatavad; mu sugulase, muusikaharrastaja Pilrigi soovitusel pandi mind laulu- ning miss Granti nõudmisel ka tantsutunde võtma, kuigi peab tunnistama, et ma viimastes sugugi ei hiilanud. Sellest hoolimata olid kõik nii kenad ja ütlesid, et mu kombed on seeläbi ikkagi pisut peenemaks läinud; kahtlemata oskasin ma nüüd juba hoopis osavamalt ka oma kuuehõlmade ja mõõgaga ümber käia ning viibida igas võõ-rastetoas, nagu oleksin omas kodus. Ka said mu riided nüüd tipp-topp korda seatud, kolm

piigat vaidlesid asjaliku tõsidusega isegi niisuguste pisiasjade üle, kuidas ma oma juukseid peaksin siduma või mis värvi linti kandma. Nii või teisiti omandasin ma kindlasti palju parema ja isegi pisut moodsama väljanägemise, mis oleks tublisid Essendeani inimesi üsnagi üllatanud.

Kaks nooremat õde tegelesid meelsasti mu rõivastus-küsimusega, sest hilpudega õiendamine oli üldse nende peamine huviala. Ei saa aga öelda, et nad mõnel muul moel minust välja oleksid teinud, ja ehkki nad olid minu vastu alati üliviisakad ning mingil määral sõbralikudki, ei suutnud nad varjata, kui väga ma neid ära olen tüüdanud. Mis tädisse puutub, siis see hämmastavalt vaikne naisterahvas pühendas minule arvatavasti niisamasugust tähelepanu kui kõigile oma perekonna liikmetele, ja eriti palju seda ei olnud. Nii et mu peamisteks sõpradeks olid prokurör ja tema kõige vanem tütar, ning tänu meie ühisele harrastusele süvenesid meie sõbralikud suhted veelgi. Enne kui kohus kokku tuli, veetsime päeva või paar Grange'is. Elasime väga nooblilt ja siin hakkasimegi kolmekesi koos ratsutamas käima. Hiljem jätkasime seda harrastust ka Edinburgh's, niipalju kui ülemprokuröril käsilolevad toimetused lubasid. Kui me kurja ilma või halba teed trotsides

363

mõnelt järjekordselt ratsaretkelt naasime, olime kõik heas tujus ja minu kohmetus kadus; unustasime täiesti, et oleme võõrad, ja vabas vestluses voolas jutt sundimatult. Niisugustel kordadel kuulsidki nad minult jupphaaval mu loo: sellest, kuidas ma Essendeanist lahkusin, reisist ja lahingust «Covenantil», mägedes hulkumisest ja kõigest muust. Nad olid mu seiklustest huvitatud, ja mõne aja pärast, kui kohtus ühel päeval parajasti istungit ei olnud, võtsime ette pikema ratsasõidu, millest ma jutustaksin juba pisut lähemalt.

Istusime varakult sadulasse ja sõitsime algul Shawde lossist

364

mööda. Hoonemürakas seisis keset varahommikuselt hallahärmas välja, ilma et ühestki korstnast oleks suitsu tõusnud. Prestongrange ronis hobuse seljast maha, andis oma ratsu minu hoolde ning läks üksipäini mu lelle kaema. Mäletan, et suurt kõledat maja vaadates ja kujutledes, kuidas vana ihnur lõdisedes külmas köögis konutab, kihvatas mul süda sees.

«Siin ongi mu kodu,» ütlesin oma kaaslasele, «ja minu perekond.»

«Vaene David Balfour!» ohkas miss Grant.

Ma ei saanudki teada, mis selle külaskäigu ajal kõneldi, ilmselt aga polnud teema Ebenezerile meeltmööda, sest kui prokurör jälle nähtavale ilmus, oli ta nägu sünge.

«Arvatavasti saate tõesti varsti maaisandaks, mister Davie,» ütles ta poolenisti minu poole pöördudes, üks jalg sadulas.

«Ma ei hakkagi teesklema, nagu see teade mind kurvastaks,» vastasin.

Tõtt öelda olime tema äraolekul juba kujutluses kaunistanud maja igasuguste ilutaimede, lillepeenarde ja terrassiga — suuremalt jaolt olen selle kõik hiljem ka teoks suutnud teha.

Sealt sõitsime edasi Queensferrysse, kus Ränkeillor meid väga südamlikult tervitas; ta oli valmis kas või nahast välja pugema, et kõrget külalist väärikalt vastu võtta. Prokurör oli siin tõepoolest nii kena, et tutvus mu asjadega üpris põhjalikult: istus ligemale kaks tundi notari kabinetis, ilmutades (nagu mulle kõneldi) suurt lugupidamist minu isiku ja huvi mu varanduse vastu. Sel ajal võtsime meie miss Granti ja noore Rankeilloriga paadi

ning sõitsime üle lahe Limekilnsi. Noor Ränkeillor väljendas üsna naeruväärselt ja minu meelest isegi pealetükkivalt oma vaimustust noore daami vastu, aga minu üllatuseks (ma ei teadnud ju, et see on üldiselt õrnemale soole omane) paistis miss Grant sellest isegi meelitatud olevat. Natukene oli sellest Rankeillorist kasu ka, sest kohe, kui me teisele kaldale jõudsime, käskis neiu noorel seelikukütil paati valvama jääda, meie kahekesi läksime aga võõrastemajja. See oli miss Granti enese ettepanek, talle oli meeldinud mu jutustus Alison Hastie'st ja ta tahtis näitsikut oma silmaga näha. Leidsime tüdruku taas üksinda — küllap rühmas ta isa päevad läbi põllul. Tüdruk tegi uhkele isandale ja ilusale noorele ratsakostüümis daamile aupaklikult niksu.

365

«Ja niimoodi te mind teretategi?» ütlesin etteheitvalt ja sirutasin talle käe. «Kas te vanu sõpru ära ei tunne?»

«Sa taevas! Ikka tõsi või?» hüüatas Alison Hastie. «Jumala eest, toosama räbalapundar!»

«Toosama jah,» noogutasin mina.

«Ma olen mitu korda teie ja te sõbra peale mõelnud ja mul on hea meel, et näen teid nii uhkes riides,» hüüdis tüdruk. «Kuigi ma teadsin, et pidite ikka omad inimesed kätte leidma — saatsite mulle ju maailmatu uhke kingituse, tuhat tänu teile selle eest!»

«Teate mis,» pöördus miss Grant minu poole, «olge hea poiss ja minge natukeseks välja. Ma ei tulnud siia selleks, et ammuli sui teie lobisemist kuulata. Mul enesel on tarvis temaga rääkida.»

Ta ei jäänud majja rohkem kui kümneks minutiks, kui ta aga välja tuli, panin ma tähele kaht asja: silmad olid tal märjad ning hõbepross rinnalt kadunud.

«Ma ei ole teid veel nii kaunina näinud,» ütlesin mina.

«Oh, kulla Davie, ei maksa sihukesi suuri sõnu teha!» kähvas ta vastu ja oli terve päeva teravam kui tavaliselt.

Küünlad juba põlesid, kui me oma käigult tagasi jõudsime.

Mitu head aega ei kuulnud ma Catrionast enam midagi: miss Grant jäi kõigutamatuks ja sulges ikka mu suu mõne naljaga. Lõpuks ühel päeval, kui ta jalutamast tulles mu võõrastetoas prantsuse keele õpiku tagant leidis, vaatas ta mind kuidagi ebatavalise pilguga, ta nägu õhetas ja silmad särasid ning kogu aeg pidi ta huulde hammustama, et mind vaadates mitte muiata. Ta nägi tõesti välja nagu salakavaluse kehastus ja noris toas ringi tuulates tühjast tüli, kuigi mina selleks tõesti mingit põhjust ei andnud. Siplesin nagu vaene patune meeleheitemülkas — mida ägedamalt püüdsin välja rabelda, seda enam ma sisse vajusin, kuni miss Grant lõpuks väga vihaselt kuulutas, et niimoodi ta enesega kõnelda ei lase, ja nõudis, et ma talt põlvili andeks paluksin.

Tema vihapurske alusetus muutis ka minul meele kibedaks.

«Ma ei ole midagi niisugust öelnud, mis annaks teile õigust etteheiteid teha,» vastasin, «ja põlvili laskun ma ainult jumala ees.»

«Aga mind tulebki kummardada nagu jumalannat!» hüüdis miss Grant näost lõkendades ja oma pruune kiharaid

366

raputades. «Iga mees, kes mind lähemalt tunneb, peab mind kummardama!»

«Niikaugele võin ma veel laskuda, et teilt viisakuse pärast vabandust palun, kuigi ma ei tea, mille eest,» vastasin mina. «Mis aga teatraalsetesse poosidesse puutub, siis neid peate küll teistelt nõudma.»

«Oh, Davie,» ütles miss Grant, «aga kui ma teid palun?»

Taipasin, et vean vägikaigast naisterahvaga, mis on niisama tühi töö nagu arutu lapsega vaidlemine, pealegi mingi tühja vormitahe pärast.

«Minu meelest on see lapsik nõudmine,» ütlesin, «eba-väärikas teil paluda ja minul täita. Ent siiski ei hakka ma vastu,» jätkasin, «ainult et häbiplekk jääb teie hingele.» Ja ma laskusin ilusasti põlvili.

«Vaat nii!» hüüdis neiu. «See ongi asend, millesse ma teid kogu aeg olen püüdnud suruda.» Siis hüüdis ta äkki: «Sähke!», viskas mulle kokkumurtud lehekese ja jooksis naeru lõkerdades toast välja.

Kirjakesel polnud ei saatmiskohta ega kuupäeva.

Kallis mister David, algas see, saan Teie kohta pidevalt teateid oma sugulase miss Granti kaudu ja mul on hea meel neid kuulda. Elan ise hästi, ilusas kohas kenade inimeste keskel. Kuigi olen sunnitud praegu peidus olema, loodan ma, et kohtume Teiega varsti. Teie üllameelsetest tegudest kuulen oma sugulaselt, kes armastab meid mõlemaid. Tema käskiski mul kirjutada selle kirja, mille ta toimetab ise Teile kätte. Palun Teid täita kõiki tema korraldusi. Jään teie ustavaks sõbraks.

Catriona Macgregor Drummond.

P. S. Kas Te ei külastaks mu sugulast leedi Allardyce'i?

Ma ei ütleks, et see mult hoopiski mitte julgust ei nõudnud (nagu sõjamehed löödud lahingute kohta ütlevad), kuid tegin siiski, nagu palutud, ja läksin sedamaid Deani. Vana naine oli aga otsekui ümber vahetatud ja mesimagus naeratus ei kadunud ta suult. Ma ei suutnud kuidagi mõista, kuidas miss Grantil oli õnnestunud teda niikaugele viia; kindlasti ei söandanud neiu öelda, et temagi tegeleb afääriga, mis ta isale juba nii palju häbi oli toonud. Muidugi oli see prokurör, kes oli Catrionat veennud leedi Allardyce'i juurest lahkuma või õigemini mitte enam sinna tagasi pöörduma; tema oli tüdruku paigutanud ühte Mac-

367

gregorite perekonda — viisakate inimeste juurde, kes olid prokuröri poolehoidjad, aga keda Catriona võis siiski ehk kergemini usaldada, sest nad kuulusid ta enese suguvõssa. Too perekond varjas teda, kuni kõik küps, nad õhutasid teda ja aitasid tal isa vabastada, ning kui tüdruk vanglast välja lasti, võtsid ta jälle oma tiiva alla. Niimoodi sai Prestongrange endale tööriista ja kasutas seda, ilma et oleks läbi imbunud vähimatki vihjet tema tutvusele James More'i tütrega. Midagi muidugi sosistati, kui too võlla-roog vanglast välja pääses, kuid vastuseks võttis valitsus tarvitusele karmid abinõud: üks vangivalvur aeti minema, valveleitnant (mu vaene sõber Duncansby) degradeeriti. Mis Catrionasse puutub, siis olid kõik rahul, et tema süüst vaikides mööda mindi.

Mul ei õnnestunud kuidagi miss Granti veenda Catrionale minu vastust viima. «Ei,» vastas ta, kui ma peale käisin, «suured jalad jätame mängust välja.» See keeldumine oli mulle seda raskem, et minu teada külastas ta mu väikest sõpra mitu korda nädalas ja viis talle minust teateid, kui ma «ennast hästi üleval olin pidanud», nagu miss Grant ütles. Enese arvates kohtles miss Grant mind leebelt, mina aga leidsin tema käitumise olevat pigem solvava. Kahtlemata oli ta ustav ja kindel sõber nendele, kes talle meeldisid. Tema lemmikute hulka kuulus näiteks üks kõhnuke, poolpime ja väga tark vana aadlidaam, kes elas kitsas põiktänavas ühe maja kõige kõrgemal korrusel koos puuritäie

kanepilindudega. Miss Grantile meeldis väga mind sinna viia ja lasta mul vana daami oma seikluste kirjeldamisega lõbustada. Miss Tibbie Ramsay oli jälle vastutasuks nii kena, et jutustas mulle palju huvipakkuvat vanadest šotlastest ja šoti ajaloost. Pean märkima, et tema kambri akna vastas, vaevalt kolme jala kaugusel — nii kitsas oli see põiktänav — oli trellitatud aknake, mis andis valgust vastasmaja trepikojale.

Midagi ettekäändeks tuues jättis miss Grant mind ühel päeval miss Ramsay'ga üksi. Mäletan, et vana daam oli tol päeval kuidagi hajameelne, ta mõtted olid mujal. Minul oli lisaks üsna ebamugav sellepärast, et vastupidi tavale oli aken lahti, ilm aga külm. Äkki kuulsin kuskilt kaugemalt miss Granti häält.

«Hallo, Shaw' isand,» hüüdis ta, «vaadake aknast välja, mul on teile täna üllatus!»

Minu meelest avanes mulle kauneim vaatepilt, mida mu

368

silmad eales näinud. Vastasmaja trepikoda oli küll üleni varjus, seinad mustad ja luitunud, kuid trellitatud akna taga nägin selgesti kaht nägu, mis mulle vastu naeratasid— need olid miss Grant ja Catriona.

«Näete,» ütles miss Grant, «tahtsin, et ta näeks teid nendes peentes riietes nagu too Limekilnsi tüdruk. Tahtsin, et ta näeks, mis ma teist teha suudan, kui asja tõsiselt võtan!»

Nüüd meenus mulle, et miss Grant oli tõesti tol päeval mu rõivastuse suhtes ebatavaliselt nõudlik olnud, Arvatavasti oli samasugune hool osaks saanud ka Catripnale, sest lustliku ning asjaliku meelelaadiga miss Grantki ilmutas teatavat nõrkust kaunite hilpude vastu.

«Catriona!» oli kõik, mis ma suust sain.

Tema aga ei vastanud üldse midagi, ainult lehvitas käega ja naeratas mulle ning oli äkki jälle aknakese tagant läinud.

Vaevalt oli see nägemus kadunud, kui ma ukse poole tormasin ja leidsin selle lukus olevat. Jooksin tagasi miss Ramsay juurde ja nõudsin võtit, ent mu sõnad põrkasid nagu vastu kivimüüri. Ta olevat andnud oma sõna, ütles vana daam, ja mul tulevat lihtsalt tubli poiss olla. Ust maha lõhkuda oli võimatu,, kõnelemata selle teo näotusest, ka aknast alla hüpata ei saanud, sest asusime seitsmendal korrusel. Ainus, mida ma teha võisin, oli aknast välja kummarduda ja oodata, kuni nad trepikojast nähtavale tulevad. Ent näha oli väga vähe — ainult kaks peanuppu suurte naljakate seelikukuhilate kohal, nagu kaks nööpnõela nõelapatjades. Catriona ei vaadanud hüvastijätuks üles; nagu ma hiljem kuulsin, oli miss Grant teda veennud, et inimesed ei näe kuigi kenad välja, kui nende peale ülevalt alla vaadata.

Koduteel, niipea kui miss Ramsay juurest tulema pääsesin, süüdistasin miss Granti julmuses.

«Kui kahju, et ma teile pettumuse valmistasin,» vastas neiu mahedasti. «Mina jäin küll väga rahule. Te nägite parem välja, kui võis oodata. Kui te aknale tulite, nägite — ega te sellest edevaks ei lähe? — nägite väga kena välja. Aga muidugi tuleb arvesse võtta, et Catriona ei näinud teie jalgu,» kinnitas miss Grant usalduslikul toonil.

«Oh, jätke mu jalad rahule!» hüüdsin mina. «Nad ei ole sugugi suuremad kui mõnel teisel.»

«Nad on isegi väiksemad kui paljudel teistel,» möönis

369

miss Grant, «aga mina kõnelen mõistu juttu nagu heebrea prohvet.»

«Ma ei imesta üldse, et neid vahel kividega pilluti!» vastasin vihaselt. «Aga te õnnetu, kuidas te võisite nii südametu olla? Miks oli teil tarvis mind selle hetkega piinata?»

«Armastus on nagu elusolend,» kostis neiu, «aeg-ajalt on talle toitu vaja.»

«Oo, Barbara, laske mul temaga kohtuda!» palusin. «Teie võite teda näha... näete teda, millal aga tahate; lubage mulle pool tundigi!»

«Kes neid armuasju siin üldse ajab, teie või mina?» pahandas miss Grant, ja kui ma talle oma palvetega veel peale käisin, võttis tarvitusele õige äärmusliku abinõu: ahvis järele, kuidas ma Catrionat nimepidi hüüdsin. Sellega õnnestus tal tõesti mind paar päeva paigal hoida.

Märgukiri oli kadunud nagu vits vette — vähemalt mina ei kuulnud sellest enam midagi. Prestongrange ja kõrgeauline Kohtukoja esimees muidugi teadsid, milles asi, aga nad pidasid selle endale ja rahvas ei saanud teragi targemaks. Mõne aja pärast, kaheksandal novembril, kohutava vihma ja rajuga poodi vaene James Glen Lettermore'is Ba-lachulishi juures ikkagi üles.

Selleni siis viiski lõpuks minu poliitika! Ilmsüütuid inimesi oli hukkunud muidugi juba enne Jamesi ja neid hukkub kõigest meie tarkusest hoolimata ilmselt maailma lõpuni. Ja maailma lõpuni võitlevad noored, kes ei ole veel harjunud ilma ja inimeste silmakirjalikkusega, võitlevad nii, nagu mina seda tegin, võtavad vastu vapraid otsuseid ja riskivad oma eluga, sündmuste areng aga lükkab nad ikkagi teelt ja läheb omasoodu edasi nagu marssiv sõjavägi. James poodi üles, mina aga elasin Prestongrange'i majas ja olin talle tänulik isaliku lahkuse eest. James poodi üles, mina aga, näe, kahmasin tänaval mister Simoni ees aupaklikult oma piibrinahkse mütsi peast nagu hästikasvatatud poisike kooliõpetajat kohates. James poodi pettuse ja vägivalla abil üles, aga elu läks edasi ja kõik jäi täpipealt samaks, ning lurjused, kes tolle koletu otsuse langetasid, olid korralikud ning auväärsed perekonnaisad, kes käisid kirikus ja armulaual!

Ent mul oli nüüd kujunenud oma arvamus jälestusväärsetest sobingutest, mida poliitikaks nimetatakse, olin näinud poliitika pahupoolt kõiges ta alastuses ja mul kadus eluks ajaks isu sellest mängust veel osa võtta. Nüüdsest

270

peale tahtsin segamatult käia omaenese selget ja sirget teed, nii et mu pea silmusesse ega süda kiusatusse ei satuks. Kui nüüd tagasi vaadata, ilmneb, et nii suurejooneliselt mul seda plaani ellu viia siiski ei õnnestunud; paljud suured sõnad ja head kavatsused jäid teoks tegemata.

Sama kuu kahekümne viiendal päeval pidi üks laev Leithist välja purjetama ja mulle anti ootamatult nõu seada asjad korda Leydenisse sõiduks. Prestongrange'ile ei saanud ma loomulikult sõnagi vastu öelda: olin ma ju niigi juba pikka aega tema külalislahkust pruukinud. Kuid tema tütrega olin avameelsem, kurtsin, et mind tahetakse maalt välja saata, ja kinnitasin talle, et kui ta ei lase mul Catrio-naga jumalaga jätta, keeldun viimasel hetkel sõitmast.

«Kas ei andnud ma teile kord juba head nõu?» küsis ta.

«Andsite küll,» vastasin. «Tean, et olen teile juba palju eest tänu võlgu ja et pean teie käsku kuulama. Ent peate isegi tunnistama, et vahel olete liiga ülemeelik, et teie sõnu saaks tõsiselt võtta.»

«Teate, mis ma teile ütlen,» lausus miss Grant, «olge kell üheksa hommikul laeval. Laev läheb teele alles kell üks — ärge oma paati minema laske. Kui te minu lahkumisläkitusega rahul ei ole, tulete maale tagasi ja otsite ise Kat-rine'i üles.»

Et ma temalt enam midagi rohkem välja pressida ei suutnud, pidin sellega leppima.

Lõpuks saabuski päev, mil mul tuli miss Grantile hüvasti öelda. Meie suhted olid kujunenud üpris soojaks ja sõbralikuks, olin paljus tema tänuvõlglane. Mõte sellest, kuidas peaksin temaga jumalaga jätma, röövis mult une, samuti nagu jootrahadegi meenutamine, mida teenijad mult ootasid. Teadsin, et miss Grant peab mind liiga tagasihoidlikuks, ja tahtsin tema arvamust enesest tõsta. Et olime teineteise vastu juba nii kaua poolehoidu üles näidanud ja arvatavasti ka tundnud, oleks olnud imelik lihtsalt ilma pikemata lahku minna. Võtsin siis südame rindu, seadsin sõnad ritta, ja kui me tõenäoliselt viimast korda omavahel olime, küsisin üsna julgesti, kas ma tohiksin teda hüvastijätuks suudelda.

«Kuidas te ometi võite end unustada, mister Balfour!» vastas miss Grant. «Ma ei mäleta, et oleksin teile õigust andnud meie tutvust niimoodi ära kasutada.»

Seisin ta ees nagu peksasaanud koer ega teadnud, mida

371

öelda või mõelda, kui ta äkitselt ise käed mulle ümber kaela heitis ja mind südamlikult suudles.

«Missugune laps te ikkagi olete!» hüüdis ta. «Kas te tõesti mõtlesite, et lasen teil ära minna nagu mõnel võõral? Kui ma ei saa teid viis minutit ühtejärge tõsise näoga vaadata, ei pea te veel arvama, et te mulle ei meeldi. Iga kord, kui ma teile pilgu heidan, lausa heldin armastusest ja kipun naeruhimust lõhkema. Aga et teie haridus täielik saaks, ei ole liiast veel üks nõuanne, mida teil väga varsti vaja võib minna. Ärge kunagi naisolevustelt midagi paluge. Nad on kangesti varmad teile ei ütlema; niisugust tüdrukut pole veel loodud, kes Sellele kiusatusele vastu suudaks seista. Kirikuõpetajad kõnelevad, et see olevat Eevale pandud needus: kuna tema ei saanud seda sõna suust, kui vanakuri talle õuna pakkus, ei tohi tema tütred nüüd muud kosta.»

«Et ma nii varsti oma kena koolmeistri kaotan ...» alustasin.

«See oli tõesti ilusasti öeldud,» kiitis miss Grant ja tegi niksu.

«... oleksin meeleldi talle veel ühe küsimuse esitanud,» jätkasin mina. «Kas ma tohin siiski üht tütarlast paluda, et ta minuga abielluks?»

«Kas te arvate, et ilma minu loata ta teile ei tuleks?» küsis miss Grant. «Või peab tema ise teie kätt paluma?»

«Näete nüüd, te ei oska üldse tõsine olla,» pahandasin.

«Ühes asjas oskan ma väga tõsine olla,» vastas neiu. «Jään alati teie sõbraks.»

Kui ma järgmisel hommikul laevale läksin, seisid kõik neli daami sama akna all, kust me kunagi Catrionat olime vaadanud. Nad hüüdsid mulle hüvasti ja lehvitasid taskurätte, kui ma minema sõitsin. Teadsin, et ühel neist neljast on mu lahkumise üle tõsiselt kahju. Ja kui ma siis veel meenutasin, kuidas ma kolme kuu eest esimest korda selle ukse taga seisin, segunesid mu südames kurbus ja tänumeel.

II osa Isa ja tütar

XXI peatükk Reis Hollandisse

Laev seisis ankrus tükk maad sadamasillast eemal, nii et reisijad pääsesid laevale ainult paatidega. Eriti tülikas see paadisõit ei olnud, sest ilm oli tol päeval täiesti tuuletu, ehkki oli külm ning madalal vee kohal hõljus udu. Seetõttu ma ligemale jõudes laeva keret ei näinudki, küll aga sätendas päike ajuti ta kõrgetel mastidel just nagu elus tuli. Alus osutus hästi suureks, mugavaks, tömbi kerega kaubalaevaks, mis oli viimase võimaluseni täis tuubitud soola, soolalõhet ning peenest valgest linasest niidist sukki hollandlaste jaoks. Kui ma pardale ronisin, tervitas mind kapten, keegi Sang (vist Lesmahagost pärit) — väga südamlik merekaru, kellel küll momendil käed-jalad tegemist täis. Teisi reisijaid ei olnud veel kohal, nii et mul polnud muud teha kui kõndida mööda tekki, nautida vaadet ja murda pead, mida lubatud lahkumisläkitus pidi endast kujutama.

Äeg-ajalt pilvede varju kadudes vaatasid ülalt Edinburgh' ja Pentlandi mäed, Leithist ei paistnud muud kui korstnaotsad, merepinnal ei olnud läbi udu näha mitte kui midagi. Äkki hakkasin kuulma aerude sulinat ja varsti ilmus suitsuna hõljuvast udust nähtavale paat. Paadi päras kössitas paksudes rõivastes keegi sünge isand, tema kõrval istus kena sihvakas näitsik, keda nähes mul süda ähvardas seisma jääda. Vaevalt jõudsin ennast koguda ja kohtumiseks ette valmistada, kui tütarlaps juba tekile astus. Naeratades tegin oma kõige kenama kummarduse, mis mul nüüd kindlasti palju paremini õnnestus kui paari kuu eest,

373

mil ma noort daami esmakordselt kohtasin. Kahtlemata olime mõlemad suuresti muutunud: tütarlaps paistis olevat pikemaks sirgunud nagu kena noor puukene. Panin ta juures nüüd tähele armast ujedust, mis talle väga hästi sobis, ta oli justkui rohkem enesest lugu pidama hakanud ja naiselikumaks muutunud. Meid oli kujundanud ühe ja sama võluri käsi; kenamaks oli miss Grant muutnud meid mõlemaid, kuid iludus oli saanud ainult ühest.

Meie mõlema huulilt vallandus peaaegu ühesugune hüüatus: kumbki arvas, et teine on tulnud ainult ärasõitjat saatma, siis aga taipasime äkki, et sõidame koos.

«Oi, miks Barby mulle kohe ei ütelnud!» hüüdis Catriona. Talle meenus kirjaümbrik, mis oli talle antud tingi-musel, et ta selle alles laeval avaks. Ümbrikus oli kirjake minule ja see kõlas järgmiselt:

Kallis Davie,

kuidas Teile mu lahkumisläkitus meeldis ja mida Te oma reisikaaslasele ütlesite? Kas suudlesite teda või palusite kohe ta kätt? Lõpetaksin oma kirja meelsasti juba siinkohal, aga siis jääks mu küsimuse mõte ehk ebaselgeks. Minule isiklikult on vastus teada. Nii et võtke veel kuulda head nõu: ärge olge liiga häbelik, aga ärge jumalapärast ka liiga tormakaks muutuge — miski ei too Teile suuremat kahju.

Teie ustav sõber ja õpetaja

Barbara Grant.

Kirjutasin taskuplokilehele paar tänusõna, panin lehekese koos Catriona vastusega ühte ümbrikusse ja sulgesin selle oma uue pitsatiga, millel ilutses Balfourite vapp. Kirja viis kaasa Prestongrange'i teener, kes mind seniajani paadis ootas.

Alles nüüd oli meil aega teineteist pisut põhjalikumalt vaadata ja ühise aje mõjul andsime veel kord kätt.

«Catriona!» ütlesin ma vaid. Paistis, et selle ainsa sõnaga oli mu ilukõne otsas.

«Teil on hea meel mind jälle näha?» küsis tütarlaps.

«Ärgem kõnelgem sellest,» vastasin. «Oleme liiga head sõbrad, et niisugustele asjadele sõnu raisata.»

«Kas ta ei ole kõige parem tüdruk kogu maailmas?» hüüdis Catriona uuesti. «Ma ei tea kedagi teist, kes oleks nii aus ja nii ilus.»

374

«Aga sellegipärast ei hoolinud ta Alpinist rohkem kui läinudaastasest lumest,» muigasin mina.

«Seda ta ütles küll,» vastas Catriona. «Aga ikkagi ainult sellesama nime ja õilsa vere pärast võttis ta mind oma hoole alla ning oli mu vastu nii kena.»

«Ei, las ma räägin teile, kuidas asi tegelikult oli,» sõnasin mina. «Sellessinases maailmas on lõpmata palju igasuguseid nägusid. On näiteks Barbara nägu, mida vaadatakse ainult vaimustusega ja nähakse kohe, et ta on kena, vapper ning lõbus tütarlaps. Aga on ka teie nägu, hoopis erinev — kuni tänase päevani ei teadnud ma, kui väga erinev ta on. Ennast te ju ei näe ja seetõttu on teil raske aru saada, kuid üksnes teie näo pärast võttis miss Grant teid oma hoole alla ja oli teie vastu kena. Ning seda oleks teinud igaüks.»

«Igaüks?» küsis Catriona.

«Iga viimane kui hing!» kinnitasin.

«Ah siis sellepärast olidki sõdurid vanglas mu vastu nii lahked!» hüüatas Catriona.

«Barbara on teile õpetanud, kuidas mind kiusata,» nentisin kurvalt.

«Oh, igatahes õpetas ta mulle veel palju muudki. Ta rääkis mulle tihtilugu mister Davidist — kõik, mis teadis temast halba, ja vahel sekka natuke head kah,» naeratas Catriona. «Ta kõneles mulle mister Davidist kõik — peale selle, et ta sõidab sellesama laevaga. Aga kuhu te õieti sõidategi?»

Seletasin talle.

«Nojah, siis veedame paar päeva koos ning seejärel ei kohtu me tõenäoliselt enam kunagi. Mina sõidan ühte kohta, mille nimi on Hellevoetsluis, seal ootab mind mu isa. Edasi läheme Prantsusmaale, et elada pagenduses koos oma pealikuga.»

Tegin ainult «oo!», sest James More'i nimi pani mul alati suu lukku.

Catriona märkas seda kohe ja mõistis enam-vähem, milles asi.

«Pean teile kõigepealt midagi ütlema, mister David,» alustas ta. «Mulle tundub, et kaks minu sugulast ei ole teid kuigi hästi kohelnud. Üks nendest on mu isa James More ja teine — lord Prestongrange. Eks Prestongrange õigustas ennast teie ees ise või tegi seda ta tütar. Mis aga mu isasse James More'i puutub, siis pean ütlema järgmist:

375

ta oli ahelaisse pandud ja istus türmis, ta on lihtne aus sõjamees ja otsekohene mägilane. Ta lihtsalt ei näinud nende plaane läbi. Kui ta oleks aimanud, et sellest tuleb teiesugusele noormehele kahju, oleks ta pigem surnud. Kogu meie sõpruse nimel palun teid, andestage mu isale ja meie suguvõsale see eksisamm.»

«Catriona,» vastasin mina, «see eksisamm ei lähe mulle enam üldse korda. Tean vaid ühte — teie läksite Preston-grange'i juurde ja palusite põlvili minu elu eest. Oo, tean Icüll, et läksite sinna oma isa pärast, aga kui te seal olite, palusite igatahes ka minu eest. Ja see võtab mul sõnad suust. Kahte asja ei unusta ma eluilmas: seda, kuidas te ennast nii

armsasti mu väikeseks sõbraks nimetasite, ja seda, et te mu elu eest palusite. Ärgem enam kõnelgem ei solvumisest ega andeksandmisest.»

Seisime tükk aega vaikides, Catriona silmitses laevalage ja mina teda. Kui me jälle rääkima hakkasime, oli tõusnud kerge kirdetuul ning madrused hakkasid purjesid lahti rullima ja ankrut hiivama.

Peale meie.kahe oli laevas veel kuus reisijat, kokku terve kajuti täis. Kolm nendest olid soliidsed kaupmehed Xeithist, Kirkcaldyst ja Dundee'st, kõik nad sõitsid Lõuna-Saksamaale. Veel oli üks kodumaale tagasipöörduv holfj landlane, ülejäänud kaks aga auväärsed kaupmeheeman-; dad. Missis Gebbie, kelle hoolde Catriona oli usaldatud, kannatas saatuse tahtel raskesti merehaiguse all ning pidi ööd kui päevad kois lamama. Olime Catrionaga ainsad nooremad inimesed «Rose'i» pardal, kui mitte arvesse võtta kahvatut poissi, kes laua ääres ümmardas, nagu mina seda omal ajal «Covenantil» olin teinud. Nii juhtuski, et olime Catrionaga peaaegu kogu aeg omavahel. Söögilauas olid meie kohad kõrvuti ja ma hoolitsesin tema eest seal erilise heameelega. Tekil laotasin maha oma mantli, et tal oleks mugavam istuda. Kuna ilm oli selle aastaaja kohta erakordselt kena — nii päeval kui ka öösel valitses paras karge külm ja puhus ühtlane tuuleke; nii et kogu teekonna vältel läbi Põhjamere ei tulnud ühtegi purjenööri seada —, siis istusime seal esimestest päikesekiirtest kuni kella kaheksa-üheksani õhtul, kui taevas juba tähed sirama hakkasid. Püsti tõusime ainult selleks, et edasi-tagasi kõndides sooja saada. Kaupmehed ja kapten Sang vahel ikka vaatasid meid ja muigasid endamisi või pillasid paar sõbralikku sõna, siis aga unustasid meid jälle, sest suurem osa

376

nende ajast kulus juttudele heeringatest ja puuvillriidest ja lõuendist või siis vaidlusteks selle üle, miks laev ni| aeglaselt sõidab, ning meie jäime täiesti eneste hooleks ega läinud suurt kellelegi korda.

Meil kahel oli teineteisele palju rääkida. Algul tegime seda oma arust hästi vaimukalt, mina nägin vaeva, et õige kavaleri mõõtu välja anda, ja Catriona pingutas, et elukogenud noort daami mängida. Varsti aga läksime üle lihtsamale maneerile. Mina unustasin oma peene pudiseva ingr iise keele (niipaljuke kui ma seda üldse pruukida oskasin) ning jätsin ära Edinburgh's õpitud kummardused ja kooguni sed; ka Catriona pöördus tagasi oma kena koduse kõnepruugi juurde. Nii me veetsime koos mõnusasti aega nagu ühe pere liikmed kunagi, ainult mina olin ehk pisut rohkem elevil. Umbes selleks ajaks said meil otsa ka tõsised ja tähtsad teemad, aga see ei kurvastanud kumbagi. Vahel jutustas Catriona mulle šoti naljalugusid, mida ta teadis lõpmata palju; suure hulga oma juttudest oli ta muuseas minu «sõbralt», punapäiselt Neililt kuulnud. Ta jutustas küll väga kenasti ja üldse olid need kenad lood, kuid mulle valmistas hoopis enam naudingut ta hääl ning teadmine, et tema kõneleb ja mina kuulan. Vahel istusime jälle sõnatult ega vahetanud pilkugi, nautisime lihtsalt teineteise lähedust. Muide, ma räägin praegu ainult enese eest. Seda, mis tütarlapse hinges toimus, ma vist endalt ei küsinudki, ka ei julgenud ma endale aru anda oma tunnetest. Nüüd ei tarvitse sellest enam saladust teha ei iseenda ega lugeja ees: olin kõrvuni armunud. Minu silmis tuhmus Catriona kõrval isegi päike. Nagu ma juba mainisin, oli ta tublisti pikemaks sirgunud, kuid ei näinud välja haiglaselt kõhn. Tüdruk oli tulvil tervist, head tuju ja südidust; minu meelest oli ta sihvakas nagu kask mägedes ja kõndis nõtkelt kui noor hirv. Mulle piisas sellest, et sain tema kõrval laevatekil istuda. Kinnitan teile, et tulevikule ma üldse ei mõelnudki: olin nii rahul olemasolevaga, et ei püüdnud midagi enamat kujutlusse manada, ainult vahetevahel

tundsin kiusatust tema käsi oma pihku võtta. Ent ma hoidsin ihnsalt rõõme, mis mul juba käes olid, ega riskinud uusi taotleda.

Enamasti rääkisime iseenesest või teineteisest, nii et kui keegi oleks vaevunud meie juttu kuulama, oleks ta meid pidanud kõige isekamateks inimesteks maailmas. Ühel päeval, kui me jälle harjunud kombel aega veetsime, läks

377

meie jutt sõpradele ja sõprusele ning arvatavasti olime üsna õigesse sõiduvette jõudmas. Me rääkisime sellest, kui tore asi on sõprus ja kui vähe me sellest siiani teadsime, kuidas sõprus elu hoopis teiseks võib muuta, ja läbi lillede veel tuhandest sedasorti asjast, millest noored samas olukorras juba maailma loomisest peale ikka kõnelevad. Panime tähele imelikku asjaolu, et kui sõbrad esimest korda kokku saavad, siis tunnevad nad, just nagu hakkaksid alles elama, tegelikult on aga mõlemad juba ammu ilmale sündinud ja raisanud aega valede inimeste peale.

«Mina ei ole suurt midagi oma elus korda saatnud,» ütles Catriona, «võin selle kokku võtta paari-kolme sõnaga. Olen ju ainult tüdruk, ja mis siis üks tütarlaps ikka ära võib teha. Kuid neljakümne viiendal aastal läksin koos oma klanniga. Mehed marssisid, mõõgad vööl ja püssid õlal, osa neist rühmade kaupa ühesuguses tartanis. Ja uskuge mind, marssida nad oskasid! Lauskmaa aadlikud tulid pasunahelide saatel, rentnikud ratsa järel, ja torupillid jorutasid sõjalugu. Mina oma madalal mägismaahobusel ratsutasin oma isa James More'i ja Glengyle'i enese kõrval. Mäletan siiamaani, kuidas Glengyle mind põsele suudles, sest mina olin (nagu ta ütles) «ainus daam terve sugukonna kohta, kes söandas meestega koos tulla», ja ma olin kõigest kaheteistkümneaastane plikatirts! Ma nägin ka prints Charlie't ja tema siniseid silmi — ta oli tõesti väga ilus! Kogu sõjaväe ees ulatas ta mulle käe, et ma seda suudleksin. Oo, need olid toredad ajad, aga nad möödusid nagu unenägu ja tuli üles ärgata. Kõik läks nii, nagu te isegi teate, kõige kurjem oli lugu siis, kui mägismaale ilmusid punakuuelised sõdurid. Mu isa ja lelled varjasid ennast mägedes ning mina pidin neile toitu viima kas südaöösel või päeva hakul, kukelaulu ajal. Jah, palju kordi tuli mul öösiti käia, nii et süda pimedas hirmu pärast puperdas. Imelik, et ma kunagi tontide kätte ei sattunud, aga kõneldakse, et tüdrukuid nad ei kimbutagi. Siis tulid lelle pulmad, ja need olid veel kõigest kõige koledamad. Jean Kay oli tolle naise nimi, olin temaga koos Inversnaidis tol ööl, kui me ta vana kombe kohaselt tema sugulaste juurest ära viisime. Ta ise oli nagu nõus ja ei olnud kah, kord ta nagu tahtis Robiniga abielluda, sealsamas jälle ei tahtnud sellest kuuldagi. Nii otsustusvõimetut naisterahvast ei ole enne nähtud, ta oli kohe läbinisti ühekorraga poolt ja vastu. Peale selle oli ta lesk, ja lesest juba head naist ei tule.»

378

«Miks te nii arvate, Catriona?» küsisin mina.

«Ei tea isegi,» vastas tüdruk, «räägin seda, mis ma oma südames tunnen. Minna teist korda mehele! Uh! Temale muidugi ei lugenud see midagi, abiellus muudkui mu lelle Robiniga ning käis mõnd aega temaga koos kirikus ja turul. Siis aga tüdines ära või said sugulased ia oma mõju alla ja rääkisid talle augu pähe või hakkas tal lihtsalt häbi, igatahes jooksis ta minema, läks oma inimeste juurde tagasi ja rääkis seal, et meie pidasime teda väevõimuga kinni, ja jumal teab mida kõike veel. Sestsaadik ei ole ma naistest enam kuigi heal arvamusel. Lõpuks heideti mu isa vanglasse ja ülejäänut teate juba niisama hästi kui ma ise.»

«Ja kogu see aeg ei olnud teil ühtegi sõpra?» tundsin ma huvi.

«Ei,» vastas Catriona, «paari-kolme tüdrukuga sain seal mägedes küll hästi läbi, aga seda ei saa veel sõpruseks nimetada.»

«Noh, minu lugu on veel lihtsam,» tähendasin mina. «Mul pole olnud mitte ainsatki sõpra, enne kui kohtasin

teid.»

«Aga too vahva mister Stewart?» küsis Catriona.

«Oh jaa, tema ma unustasin,» ütlesin. «Ja tema on mees, see on hoopis teine asi.»

«Seda küll,» oli ka Catriona nõus. «Jah, muidugi, see on hoopis midagi muud.».

«Ja siis oli mul veel keegi,» lisasin. «Ükskord ma mõtlesin, et olen leidnud sõbra, aga eksisin.»

Catriona küsis, kes see tüdruk oli.

«See ei olnud tüdruk,» seletasin talle. «Olime kahekesi mu isa koolis parimad õpilased ja kujutlesime, et armastame teineteist südamest. Noh, tuli aeg ja ta sõitis Glasgowle ühe kaupmehe juurde, kuhu ta nõbu juba enne Teda teenima oli läinud. Saatis veel paar-kolm kirja, siis leidis endale uued sõbrad, ja mina võisin talle kirjutada, nii et tüdimus peale tuli, tema ei teinud enam väljagi. Oh, Catriona, kulus hulk aega, enne kui ma saatusele andestada suutsin. Ei ole midagi kibedamat kui kaotada inimene, keda oled sõbraks pidanud.»

Catriona hakkas mult täpsemalt pärima, kuidas too noormees välja nägi ja missugune iseloom tal oli, sest meid huvitas väga kõik, mis teisesse puutus, kuni mulle õnnetuseks meenusid tolle poisi kirjad ja ma läksin tõin need kajutist.

379

«Siin on tema kirjad,» ütlesin, «ja kõik teised kirjad kah, mis ma üldse olen saanud. See on viimane, mis mul on enesest jutustada, muud teate juba ise.» . «Annate need mulle lugeda?» küsis Catriona.

Ütlesin talle, et eks lugegu, kui ta seda vaeva paljuks ei pane, ja tema palus mul ära minna ning luges kirjad otsast lõpuni läbi. Pakis, mis ma talle andsin, olid peale mu truudusetu sõbra kirjade veel paar läkitust mister Campbellilt, kui ta linna kirikuasju ajama oli sõitnud, ja et pilt mu kirjavahetusest täielik oleks — ka Catrionalt sedelike ning kaks kirja miss Grantilt: üks, mille sain Bassil, ja teine, mille Catriona laevale tõi. Kuid kahele viimasele ma antud hetkel eriti ei mõelnud.

Mu mõtted olid nii haaratud Catrionast, et ma õieti ei märganudki, mida tegin, ega ka seda, kas ta parajasti mu juures viibib või mitte. Kõndisin ringi nagu kuutõbine, nagu palavikuhaige, mu süda lõõmas nii päeval kui öösel, nii ärkvel olles kui ka magades. Nii juhtuski, et jõudnud välja vööri, kus laeva tömbi võitu nina pahinal suuri laineid lõikas, ei kiirustanud ma sugugi nii nobedasti tagasi nagu võiks arvata, pigem viivitasin nimme, et rõõm seevõrra suurem oleks. Ma ei ütleks, et ma loomu poolest just elunautija oleksin; kuni tolle ajani oli mulle lihtsalt nii vähe rõõmusid osaks saanud, et peaks olema arusaadav, kui ma sellest ühest nüüd püüdsin võtta, mis võtta andis.

Kui ma Catriona juurde tagasi jõudsin, oli mul tunne, nagu oleks must kass meie vahelt läbi jooksnud — nii külmalt andis ta kirjad mulle tagasi.

«Lugesite läbi?» küsisin talt ja kuulsin, kui ebaloomuli kult mu hääl kõlas: püüdsin ise kõigest väest meenutada, millega olin võinud tütarlast pahandada-.

«Kas te tahtsite, et ma nad kõik läbi loeksin?» küsis Catriona.

Jaatasin üsna nõrgal häälel.

«Kõige viimane kaasa arvatud?» päris ta edasi.

Nüüd taipasin, milles asi, kuid ei tahtnud ikkagi talle valetada.

«Andsin nad teile ilma igasuguse tagamõtteta,» ütlesin ma, «ja lootsin, et loete neid just niisamuti. Minu arvates ei ole mitte üheski neist midagi halba.»

«Ju siis mina olen teistsugune kui teie,» vastas Catriona, «ja tänan jumalat, et olen. Säherdust kirja ei oleks sobinud

380

mulle näidata. Säherdust ei oleks sobinud tal kirjutadagi.»

«Oletan, et räägite oma sõbrast Barbara Grantist?» küsisin.

«Ei ole midagi kibedamat kui kaotada inimene, keda oled sõbraks pidanud,» kordas Catriona mu enese ütlust.

«Minu arust võib ka sõprus vahej olla ainult ettekujutuse vili!» hüüdsin ma kibedalt. «Mis õigusega te mind süüdistate paari sõna pärast, mis üks tuulepäine tüdruk paberile on pannud? Teate ju ise, kui suure lugupidamisega ma teisse olen suhtunud ja suhtun edas-oidigi.»

«Ja ikkagi näitasite toda kirja!» imestas Catriona. «Niisuguseid sõpru ei ole mulle vaja. Saan väga hästi hakkama ilma temata ja teieta, mister Balfour.»

«Ah see on siis teie tänu!» hüüdsin mina.

«Olen teile väga tänulik,» nähvas Catriona vastu. «Ja palun võtke tagasi... oma kirjad.» Viimased sõnad jäid talle justkui kurku kinni ja kõlasid nagu sajatus.

«Kahte korda teil mult seda paluda ei tule,» ütlesin mina pakki võttes, astusin paar sammu ettepoole ja heitsin kir-jad nii kaugele merre kui jaksasin. Puudus vähe, et oleksin ise neile järele hüpanud.

Terve päeva kõndisin maruvihaselt mööda laevalage edasi-tagasi. Päikese loojumise ajaks oli vähe jäänud'neid halbu sõnu, mida ma mõttes Catriona kohta poleks öelnud. Tütarlapse käitumine ületas kõik, mis ma iganes mägilaste kõrkusest olin kuulnud. Et üks napilt täisealine tüdruk võis üidse solvuda tühise vihje peale, mis tuli ta enese lähimalt sõbralt, keda ta mulle nii innukalt oli kiitnud! Sõimasin teda mõttes teravate ja jämedate sõnadega nagu tige poisike. Mõtlesin, et kui ma teda tegelikult oleksin suudelnud, oleks see talle ehk üsnagi hästi meeldinud, aga kui see ainult kirjas seisis, naljatoonis pealegi, läks ta oma naeruväärses vihas kärinal põlema. Nähes, kui arutud võivad naised olla, mõtlesin, et inglid taevas peavad küll vaeste meeste pärast pisaraid valama.

Õhtulauas istusime endiselt kõrvuti, aga kui väga teistmoodi kõik oli! Catriona istus nagu puunukk laua taga, hapu ilme näol, mina omalt poolt olin valmis teda kas looma või tema jalge ette viskuma, kuid tüdruk ei andnud põhjust ei üheks ega teiseks. Vaevalt olime söönud, kui

381

missis Gebbie juurde läks ja oma unarusse jäetud kohustusi täitma asus. Ta oli vist nõuks võtnud kõik puudujäägid tasa teha ja oli vana daami vastu kogu ülejäänud reisi vältel erakordselt tähelepanelik, tekil aga hakkas hoidma kapten Sängi ligidusse — rohkem, kui minu meelest sünnis. Mitte et kapten poleks olnud soliidne, isaliku olekuga meesterahvas, aga ma lihtsalt ei võinud näha, kuidas Catriona kellegi teisega veidi vabamalt vestleb.

Üldse oskas ta nii osavasti minust hoiduda ja tiirutas pidevalt teiste seltskonnas, et mul tuli tükk aega juhust varitseda, enne kui leidsin võimaluse temaga kõnelda. Ja kui too võimalus lõpuks avanes, ei osanud ma seda kasutada, nagu kohe kuulete.

«Ma ei mõista, millega ma teid solvasin,» ütlesin talle. «Igatahes ei tohiks mu eksitus andestamatu olla. Palun andke mulle andeks, kui võite!»
«Mul ei ole teile midagi andeks anda,» vastas Catriona, lükates sõnu suust nagu väikesi kive. «Olen teile teie tähelepanu eest väga tänulik,» lisas ta vaevumärgatava kummardusega.
Ent mina olin kavatsenud talle rohkem öelda ja seda ma ka tegin.
«Ja veel üks asi,» jätkasin ma. «Kui ma tolle kirjaga teie enesearmastust riivasin, siis miss Grant siia ei puutu. Ta ei kirjutanud teile, vaid vaesele lihtsale poisile, kes oleks pidanud arukam olema ja seda kirja mitte näitama. Kui te süüdistate mind ...»
«Igatahes soovitan teil selle tüdruku nime mitte enam suhu võtta!» hüüdis Catriona. «Ma ei taha teda enam iialgi näha, ka siis mitte, kui ta surivoodil peaks lamama.» Ta pööras mulle selja, siis äkki pöördus tagasi ja hüüdis: «Kas võite vanduda, et te temaga enam iialgi tegemist ei tee?»
«Noh, nii ebaõiglane ja tänamatu ma ka ei ole,» vastasin mina.
Ja seekord pöörasin selja juba mina.

XXII peatükk Hellevoetsluis

Reisi lõpul läks ilm märksa halvemaks, tuul vilistas vantides, meri hakkas voogama ja laev pressis nagisedes läbi kõrgete lainete. Loodi ja hõiked enam ei vaikinudki, sest me ristlesime kogu aeg madalike vahel. Arvata kella üheksa ajal hommikul nägin kahe rahehoo vahel talvepäikeses esimest korda Hollandit — tervet rodu pöörlevate tiibadega tuulikuid. See oli muuseas mu esimene tutvus nende veidrate ehitistega; nüüd tundsin selgesti, et olen tõesti kaugel reisil, näen uut maailma ja uut elu. Ankrusse jäime umbes pool kaksteist Hellevoetsluisi sadama lähedal, kus lained laeva aeg-ajalt koledasti loopisid. Muidugi mõista olime kõik peale missis Gebbie tekil, mõnedel mantlid seljas, teistel presentkuued ümber. Hoidsime kõvasti vantidest kinni ja heitsime nalja nagu päris merekarud.
Siis lähenes meile sõudepaat, mis keeras end nagu mõni vähk, tagumine ots ees, laevale ettevaatlikult külje alla, ja selle juht hõikas meie kaptenile midagi hollandi keeles. Seepeale pöördus kapten Sang väga murelikult Catriona poole, ja et me kõik nende ümber olime kogunenud, sai mure põhjus üldiselt teatavaks. Asi oli selles, et meie reisijad ootasid läbematult, millal «Rose» võtab kursi Rotterdamile, sest nad tahtsid sealt juba samal õhtul edasi Lõuna-Saksamaa poole sõita. Kapten arvas, et kui viivitamatult teele asuda, siis praegust tugevat tuult arvesse võttes peaks õigeks ajaks jõudma küll. James More oli aga tütrega kokku leppinud, et kohtab teda Hellevoetsluisis; sellepärast pidigi meie kapten siia sadama ligi sõitma ja Catriona vastutulnud paati panema. Paat oli nüüd kohal ja Catrionagi valmis, kuid ei meie kapten ega ka paadijuht söandanud riskida ja meie omal oli lisaks veel lahkumisega tuli taga.
«Teie isal, miss Drummond, ei ole kindlasti mitte hea meel, kui me teil jalaluu murrame või teid hoopistükkis ära uputame,» ütles ta. «Võtke mu nõu kuulda ja tulge meiega kaasa Rotterdami. Sealt saate purjepaadiga Maasi mööda Brielle'i ja sealt postitõllaga tagasi Hellevoetsluisi.»
Kuid Catriona ei tahtnud sellest kuuldagi. Ta vahtis kahvatu näoga pritsmesadu ja rohelisi veevalle, mis vahete-

vahel üle baki uhtusid, ning lainetel hulpivat paati, ent ei taganenud oma isa korraldusest. «See on mu isa James More'i soov,» kinnitas ta kogu aeg. Minu arvates oli tüdrukust põhjendamatu ja väga isemeelne seda korraldust nii sõna-sõnalt võtta ning teiste sõbralikele nõuannetele vastu raiuda, kuid tegelikult oli tal selleks mõjuv põhjus, mida ta meile ei öelnud. Purjepaadid ja postitõllad on väga kenad asjad, kuid nende kasutamise eest peab maksma, Catrional oli aga hinge taga ainult kaks šillingit ja poolteist penni. Nii juhtuski, et kapten ja reisijad, kes ei teadnud tütarlapse rahahäda — tema ise oli aga liiga uhke, et sellest kõnelda —, veensid teda asjatult.

«Te ei oska ju prantsuse ega hollandi keelt,» väitis keegi.

«Väga õige,» vastas Catriona, «kuid neljakümne kuuendast aastast on nii palju ausaid šotlasi välismaal, et aitäh, küll ma juba hakkama saan.»

Tema sõnad kõlasid lihtsameelselt just nagu maatüd-ruku suust, nii et mõned turtsatasid, teised aga jäid veel nõutumaks ja mister Gebbie läks päris marru. Kuna ta naine oli nõustunud reisil tüdruku eest hoolitsema, pidas mees nähtavasti oma kohuseks neiuga koos maale minna ja vaadata, et too ikka tervelt kohale saab. Siis poleks ta aga enam õigeks ajaks Rotterdami jõudnud, ja nii ta nüüd vist oma südametunnistuse rahustamiseks valju häält tegigi. Lõpuks kargas ta kapten Sängile harja ning teatas tulivihaselt, et on häbiasi Catrionat niimoodi saatuse hoolde jätta: laevalt lahkumine tähendaks ju kindlat surina ja üleüldse ei tohiks me mingil juhul tüdrukut paaditäie räpaste hollandlaste meelevalda anda. Mina mõtlesin sedasama. Kutsusin tüürimehe kõrvale, andsin talle aadressi ja palusin oma kohvrid liinipaadiga Leydenisse saata. Siis läksin reelingu äärde ja andsin kaluritele märku.

«Lähen noore daamiga koos kaldale, kapten Sang,» ütlesin vaid, «mul on ükskõik, miilist teed mööda ma Leydenisse jõuan.» Ja ma hüppasin paati. Päris hiilgavalt mu hüpe ei õnnestunud, kukkusin kahele kalurile otsa ja olime kohe kolmekesi paadi põhjas pikali.

Paadist paistis kõik veel palju kohutavam kui laevalt. Laev seisis meie kõrval nii kõrgena, õõtsus muudkui üles-alla ja ähvardas ankruketi otsas tantsides meile kogu aeg otsa vajuda. Mõtlesin juba, et sain hakkama lollusega: näis ilmvõimatu, et Catriona siia alla minu juurde saaks.

384

Olin kindel, et mul tuleb nüüd üksinda Hellevoetsluisis maale minna ja vaevatasuks James More'i emmata, kui ma sellest peaksin hoolima. Aga ma ei võtnud arvesse tüdruku vaprust. Ta nägi, et ma hüppasin pealtnäha ilma kõhkluseta, kui suur see siis mul ka tegelikult ei olnud. Muidugi ei tahtnud Catriona ennast oma hüljatud sõbra poolt lööduks tunnistada. Juba ronis ka tüdruk reelingule ja seisis seal vandist kinni hoides. Ta undrukud läksid tuult täis, tehes ettevõtte seega veel ohtlikumaks, ning näitasid meile pisut rohkem ta sukki, kui linnas kombekaks peetakse. Catriona ei viivitanud hetkegi; kui oleks tahetud vahele segada, poleks seda lihtsalt jõutud. Tõusin paadi ühes servas püsti ja sirutasin käed välja. Laev õõtsus alla meie poole, paadijuht ajas paadi sutsuke ligemale, kui oleks tohtinud, ja Catriona hüppas. Mul läks korda ta oma sülle püüda ja kalurite toetusel jäime mõlemad jalule. Hetk aega hoidis tüdruk minust tugevasti kinni ning hin-gas kiiresti ja sügavalt, siis aitas tüürimees meid (Catriona klammerdus ikka veel minu külge) koos paadipärasse. Kapten Sang ja kogu meeskond ning kõik reisijad hüüata-sid kergendusest, soovisid meile head reisi ja paat hakkas kalda poole liikuma.

Niipea kui Catriona ennast oli kogunud, laskis ta minust kohe lahti, kuid ei öelnud sõnagi. Ka mina olin vait, ja ega tuule vihin ning pritsmete rabin oleks lasknudki rääkida.

Ehkki meie sõudjad pingutasid kõigest väest, jõudsime õige aeglaselt edasi, ja enne kui me sadamasuust sisse saime, oli «Rose» juba ankru hiivanud ning oma teed läinud.

Vaevalt olime vaiksemasse vette jõudnud, kui paadijuht niisuguse näotusega hakkama sai, et hollandi kombe kohaselt paadi peatas ja meilt veo eest tasu nõudis: kummagi reisija pealt kaks kuldnat — umbes kolm-neli šillingit Inglise rahas. Catriona tõstis seepeale ärritatult nurinat. Ta ütles, et oli kapten Sängilt küsinud, ja veoraha olevat ainult üks šilling. «Kas te mõtlete, et istun paati ilma sõiduhinda pärimata?» karjus ta. Paadijuht sõimas vastu, pooled vandesõnad inglise, pooled hollandi keeles. Kui nägin, et Catriona oh valmis nutma puhkema, libistasin salamahti lurjuse pihku kuus šillingit, mispeale mees oli nii kena, et tüdruku pakutud mündi ilma jorisemata vastu võttis. Muidugi oli ka minul süda täis ja koledasti piinlik. Mulle meeldib, kui inimesed oma raha hoiavad, aga seda

385

ei tehta säherduse kisaga! Kui paat jälle kalda poole hakkas liikuma, küsisin Catrionalt üpris jahedalt, kus ta oma isa kohtab.

«Pean tema kohta järele pärima ühe ausa šoti kaupmehe, kellegi Sprotti käest,» vastas tüdruk ja jätkas sama hingetõmbega: «Tahan teid südamest tänada, olete nii vahva sõber.»

«Selleks on teil veel võimalust küllalt, sest läheb hulk aega, enne kui ma teid isa juurde toimetatud saan,» vastasin talle, aimamata, kui õiget juttu ma räägin. «Kõnelen talle, kui truu tütar tal on.»

«Oh, ei ole ma truu midagi,» hüüdis Catriona nukralt. «Mul ei ole ustav süda.»

«Laevalt paati hüpata oleksid paljud peljanud, teie aga saite sellega hakkama — ja ainult selleks, et isa käsku täita,» märkisin mina.

«Ma ei taha, et te minust valesti aru saate,» hüüdis Catriona jälle. «Kuidas sain ma laevale jääda, kui teie olite juba hüpanud! Aga peamine põhjus ei olnud ka mitte see.» Näost tulipunane, tunnistas ta mulle, kui vaene ta tegelikult oli.

«Jumal hoidku!» hüüatasin seda kuuldes. «Missugune rumal tegu — saata teid mandrile tühja kukruga! See on ju ... see on ju lihtsalt sündmatu!» lisasin.

«Te unustate, et mu isa James More on vaene mees,» ütles Catriona. «Ta on tagaotsitav pagulane.»

«Kõik teie sugulased ju ometi tagaotsitavad pagulased ei ole,» tähendasin mina. «Ja kas see oli nende suhtes aus, kes teist hoolivad? Oli see aus minu suhtes? Või miss Granti suhtes, kes soovitas teil sõita ja kes läheks marru, kui sellest loost kuuleks? Kas see oli aus isegi nende Mac-gregorite suhtes, kelle juures te elasite ja kes teid nii armastusväärselt kohtlesid? Õnn veel, et te minuga koos olete! Mõelge vaid, kui teie isa millegipärast hiljaks jääks, mis teist siis saaks — jumalaüksi siin võõral maal! Paljalt mõte sellest ajab mul judinad peale,» pahandasin mina.

«Ma valetasin neile kõigile,» vastas Catriona. «Rääkisin, et mul on raha küllalt. Temale ka. Ma ei võinud James More'i nende silmis alandada.»

Tegelikult oleks tüdruk pidanud selle nurjatu päris põrmu tallama, sest nagu ma hiljem teada sain, oli vale mitte tütre, vaid isa välja mõeldud ning tütar oli sunnitud

386

seda isa hea nime päästmiseks kinnitama. Ent tollal ma seda ei teadnud ja mind vapustas lihtsalt mõte tüdruku rahanappusest ning ohtudest, mis oleksid võinud teda oodata.

«No-no-noh,» torisesin ainult, «peab ikka natuke arukam olema.»
Jätsin Catriona pakid ajutiselt mereäärsesse võõraste-majja, kust küsisin ka oma verivärskes prantsuse keeles juhatust, kuidas toda Sprotti leida. Kaupmehe majani oli tükike maad ja me kõndisime sinna, silmad kogu aeg imestusest pärani. Tõepoolest — šotlasel oli siin, mida imest-leda: kanalid ja puud ja majad nende vahel, ilusad punased telliskivimajad nagu roosiõied, kõigil trepiastmed ja ukseesine pink sinisest marmorist, ja kogu linn nii puhas, et oleks võinud sillutise pealt süüa.
Sprott oli kodus, istus oma arveraamatute taga madalas elutoas, mis oli väga kena ja puhas, kaunistuseks portselan ja maalid ja vaskse toega gloobus. Priske, punapõskne, tugevate lõuapäradega mees jättis kavala ning kalgi inimese mulje ega vaevunud meile istetki pakkuma.
«Kas James More Macgregor on praegu Hellevoetsluisis, söör?» küsisin ma.
«Sellise nimega inimest ma ei tunne,» vastas Sprott tõredalt.
«Kui te seda nõuate, võin oma küsimust täpsustada,» ütlesin mina, «ja teilt pärida, kas viibib Hellevoetsluisis keegi James Drummond alias Macgregor alias James More, endine Inveronachile'i valdaja?»
«Söör,» vastas mister Sprott, «minupoolest võib ta kas või põrgus olla ja ma isegi soovin soojalt, et ta tõesti seal oleks.»
«See noor daam on tolle isanda tütar, söör,» selgitasin mina, «ja küllap olete minuga nõus, et tema ees ei ole sobiv ta isa iseloomuomadusi arutada.»
«Mul ei ole mingit pistmist ei tema, ta isa ega teiega!» karjus mees vihaselt.
«Lubage lahkesti, mister Sprott,» jätkasin mina, «see noor daam on tulnud ikkagi Šotimaalt oma isa otsima ja eksikombel on talle teadete saamiseks teie aadress antud. Ehkki on ilmne, et tegemist on tõesti eksitusega, oleme teiega — ka mina, kes ma ainult tema reisikaaslane juhtusin olema — antud olukorras kindlasti kohustatud oma kaasmaalast aitama.»
387
«Kas te tahate mind hulluks ajada?» karjus Sprott, «ütlen teile, et ma ei tea midagi ega tahagi teada ei tollest inimesest ega tema suguvõsast. Ütlen teile — see inimene on mulle raha võlgu.»
«Väga võimalik, söör,» kähvasin mina, sest olin nüüd juba vihasem kui majaperemees ise. «Mina igatahes teile midagi ei võlgne ja noor daam on minu kaitse all — mina ei ole sellise kohtlemisega harjunud ja mulle see ei meeldi.»
Seda öeldes astusin ma midagi mõtlemata paar sammu ta lauale ligemale. Tabasin sellega õnneks naelapead: see oli ainus argument, mis mehele mõju avaldas. Veri kadus ta õhetavast näost.
«Jumal hoidku, mitte nii tormakalt, söör!» hüüdis ta. «Ma ei kavatsenud tõesti teid solvata. Teate, söör, mina olen lihtsalt nagu üks heasüdamlik, aus vana peni: haugun, aga ei hammusta. Mu juttu kuuldes võib vahel ju arvata, et olen väheke karm, aga ei — südamepõhjas on Sandie Sprott lahke mees.»
«Suurepärane,» märkisin mina. «Võtan siis endale vabaduse küsida, millal kuulsite viimati mister Drummondist.»
«Vastan teile meeleldi, söör,» kostis Sprott. «Mis puutub nooresse daamisse — minu lugupidamine talle —, siis James More on ta täiesti unustanud. Teate, ma tunnen seda meest, juba varemgi olen oma rahadest tema abiga ilma jäänud. Ta mõtleb ainult iseenesele, ja kui tal on vats täis, siis vilistab ta oma klannile, kuningale ja tütrele — just

nimelt! — ja oma kompanjonile kah. Sest teatud mõttes olen ma nagu tema kompanjon. Asi on selles, et me mõlemad oleme ühes tehingus osalised ja ma kardan, et see läheb Sandie Sprottile kalliks maksma. Ehkki see mees on niisama hästi kui mu äripartner, vannun, et mul pole aimugi, kus ta viibib. Ta võib tulla siia Hellevoetsluisi — võib tulla hommepäev või ka alles aasta pärast. Tema puhul ei üllata mind enam miski, või õigemini üks asi üllataks küll: see, kui ta mulle mu raha tagasi maksaks. Näete siis, missugustes suhetes me oleme — selge, et ma ei taha tegemist teha selle noore daamiga, nagu teie teda kutsute. Siin ta küll peatuda ei saa, kindel see. Armas aeg, ma olen üksik meesterahvas, söör! Kui ma ta tütre siia võtan, siis on väga võimalik, et see põrguline püüab mind pärast temaga paari panna, kui ta tagasi peaks tulema.»

«Aitab juba,» lõpetasin ta jutu. «Viin nööre daami vastutulelikumate

388

inimeste juurde. Andke mulle sulge, tinti ja paberit, jätan James More'ile oma Leydeni aadressi. Ta kuuleb minult, kust oma tütart leida.»

Kirjutasingi siis vastava kirjakese ja sulgesin selle pitsatiga. Kui ma sellega ametis olin, tegi Sprott omal algatusel ettepaneku miss Drummondi pakid enda hoolde võtta ja lubas isegi teenri neile võõrastemajja järele saata. Andsin talle selle tarbeks paar taalrit ja tema mulle omakorda kviitungi, et on vastava summa saanud.

Seejärel ulatasin Catrionale käsivarre ja me lahkusime tolle jõhkardi juurest. Catriona oli kogu aeg vaikinud ning lasknud mul otsustada ja enese eest kõnelda, mina omalt poolt olin hoolega püüdnud hoiduda talle otsa vaatamast, et talle mitte piinlikkust valmistada. Ehkki ma veel ikka seesmiselt vihast ja häbist hõõgusin, tegin näo, nagu poleks midagi erilist juhtunud.

«Aga nüüd lähme lihtsalt sinnasamasse võõrastemajja tagasi,» ütlesin Catrionale, «nad oskavad seal vähemalt prantsuse keelt. Sööme veidi lõunat ja küsime, kuidas siit Rotterdami pääseb. Ma ei saa enne rahu, kui olen teid kenasti missis Gebbie'le üle andnud.»

«Küllap vist tuleb nii teha jah,» vastas Catriona, «ehkki tema sellest ka muidugi heameelt ei tunne. Ja ma pean teile veel kord meelde tuletama, et mul on ainult üks šil-ling ning kolm poolepennilist.»

«Aga mina pean teile veel ütlema,» märkisin omakorda, «et see oli küll õige tegu, et ma teiega koos tulin.»

«Seda minagi,» kinnitas Catriona ja mulle tundus, nagu oleks ta veidi mu käsivart surunud. «Te olete tõepoolest ustav sõber.»

XXIII peatükk Rännakud Hollandis

Postitõld, mis kujutas enesest pikka, paljude pinkidega vagunit, viis meid nelja tunniga suurde Rotterdami linna. Selleks ajaks oli juba ammu pime, kuid tänavad olid hästi valgustatud ja täis imeliku välimusega võõramaalasi: siin kõndis habemega juute, mustanahalisi mehi ja karjakaupa tänavatüdrukuid, kes olid sündsusetult ehteid täis riputatud

389

ning haarasid mööduvatel meremeestel lausa käisest. Jutuvada ümberringi pani meil pea ringi käima, ja mis kõige imelikum — kõiki neid võõramaalasi ei üllatanud meie väljanägemine sugugi vähem kui nende oma meid. Tütarlapse pärast ja ka selleks, et oma

väärikust säilitada, tegin nii ükskõikse näo kui võimalik, tõsi aga on, et tundsin ennast äraeksinud lambana ja süda peksis mul ärevalt rinnus. Paar korda ma küsisin, kus on sadam ja kus «Rose» seisab, kuid mõlemad küsitletud osutusid hollandlasteks, või oli siis minu prantsuse keel liialt vilets. Valinud hea õnne peale ühe tänava, nägime ridamisi heledasti valgustatud maju, mille ustel ja akendel kõõlusid lõbutüdrukute moodi võõbatud nägudega naised. Nood nügisid üksteist küünarnukiga ja naersid meie üle, kui me mööda läksime, ja mul oli tõsiselt hea meel, et me nende keelt ei mõistnud. Veidi maad edasi jõudsime välja ühele sadama-lähedasele platsile.

«Küll me laeva nüüd kätte leiame,» rõõmustasin mina, kui maste märkasin. «Kõnnime väheke sadama poole. Kindlasti kohtame kedagi, kes inglise - keelt oskab, või satume ehk heal juhul ise «Rose'i» nägema.»

Meil läks veel paremini, kui olime lootnud: kella üheksa paiku jooksime peaaegu sülle kapten Sängile endale. Mees kõneles, et tugev tuul oli püsima jäänud ja toonud nad sadamasse uskumatult lühikese ajaga ning et kõik reisijad olid juba laevalt lahkunud ja edasi sõitnud. Oli võimatu Gebbie'sid mööda Saksamaad otsima hakata, siin aga polnud meil rohkem tuttavaid, kellelt abi paluda, kui kapten Sang. Seda meeldivam oli näha, et mees oli sõbralikult nõus meid aitama. Ta kinnitas, et on hõlbus leida mõni lihtne kaupmehepere, kus Catriona võiks seni varjul olla, kuni «Rose» lasti peale saab, ning lubas, et viib tüdruku meeleldi ilma tasuta tagasi Leithi ja toimetab seal mister Macgregori juurde. Seda kõike kõneldes viis ta meid ühte veel lahtiolevasse söögimajja, sest meie kõhud olid tõesti tühjad. Mainisin, et kapten Sang oli äärmiselt sõbralik, aga mind üllatas, et ta nii valjusti rääkis. Põhjuse saime varsti teada. Laua taga tellis ta veel reinveini, ja joonud klaasi tilgatumaks, jäi päris purju. Nagu enamik mehi, iseäranis aga tema karmi elukutse esindajaid, unustas ta seejuures needki vähesed kombed, mis tal harilikult olid. Ta käitus noore daami seltskonnas lausa skandaalselt, naeris kõige näotumalt, meenutades, kuidas teine

390

oli laevareelingul seisnud, nii et mul ei jäänud muud üle kui Catriona kohe minema viia.

Söögimajast välja tulles klammerdus tüdruk tugevasti mu käevangu.

«Viige mind ära, David,» üles ta. «Jätke mind enda juurde. Teid ma ei karda.»

«Ja pole põhjustki, mu väike sõbrake,» hüüdsin mina, ise sisimas pisarateni liigutatud.

«Kuhu te mind viite?» küsis Catriona. «Aga ükskõik, ärge mind ainult maha jätke — mitte ilmaski!»

«Tõepoolest, kuhu teid viia?» imestasin isegi ja jäin seisma, sest pimedas olin lihtsalt otse edasi marssinud, «Peatume veidi ja peame plaani. Ma ei hülga teid iial, Catriona, — jätku jumal mind ennast maha, kui peaksin teid kunagi hätta, jätma või solvama.»

Vastuseks nihkus Catriona mulle veelgi lähemale.

«See siin on selles linnakäras ja saginas vist küll kõige vaiksem paik. Istume siia puu alla ja peame nõu, mida teha.»

Too puu, mida ma vist eluilmaski ei unusta, kasvas üsna sadama ligidal, öö oli pime, kuid majade akendest ja veel ligemal seisvatelt laevadelt paistis valgust, üht kätt hõõgus linnakuma ning kostis tuhandete kõndivate ja jutlevate inimeste suminat, teist kätt valitses pimedus ja ainult vahused lained noolisid vaikselt kallast. Laotasin omä mantli ehituskividele ja aitasin Catriona istuma. Tüdruk värises hiljutisest solvangust ja poleks

minust veelgi lahti lasknud, mul aga oli tarvis segamatult mõtelda, seepärast vabastasin oma käe, hakkasin tema ees kiire sammuga edasi-tagasi kõndima ja panin ajud tööle.

Seosetuis mõtetes korda luua püüdes torkas mulle äkki meelde, et lahkumise rutu ja ägedusega olin meie söögi-arve kapten Sängi maksta jätnud. Purskasin seepeale valjusti naerma, sest minu meelest kulus see mehele ära, samal ajal libistasin aga käe vaistlikult taskule, kus mu kukkur pidi olema. Võisin selle muidugi kaotada juba tänaval, kus naised meid olid naernud, kuid üks oli iga* tahes kindel: mu rahakott oli läinud.

«Kas mõtlesite midagi head välja?» küsis Catriona, nähes, et ma seisma jäin.

Sattunud täbarasse olukorda, hakkasin äkki kõike nägema selgesti nagu läbi suurendusklaasi ja mõistsin, et meil polnud valikut. Mul ei olnud enam punast pennigi,

391

kuid taskuraamatu vahel oli siiski kiri Leydeni kaupmehele. Leydenisse võisime pääseda aga ainult ühtmoodi: omaenese kahel jalal.

«Catriona,» ütlesin ma, «tean, et te olete vapper tüdruk, ja usun, et olete ka tugev. Mis te arvate, kas suudate kõndida mööda head teed kolmkümmend miili?» (Pärast selgus, et tee oli kolmandiku võrra lühem, aga algul ma seda tõesti ei teadnud.)

«Kui teie, David, olete mu kõrval,» vastas tütarlaps, «olen ma valmis minema kuhu tahes ja. tegema mida tahes. Mu enese julgus on otsas. Ärge ainult jätke mind sellel hirmsal maal üksinda, ja ma teen kõik, mis tarvis.»

«Kas te suudaksite praegu kohe teele asuda ja öö läbi kõndida?» küsisin.

«Teen kõik, mida käsite,» vastas Catriona, «ega küsi teilt iial põhjust. Olin teie vastu halb ja tänamatu — võite minuga nüüd teha, mis tahate. Minu meelest on miss Bar-bara Grant kõige parem daam maailmas,» jätkas ta, «ja igatahes ei näe mina põhjust, miks ta peaks teid tagasi lükkama.»

Minule oli see jutt arusaamatum kui hiina keel, kuid mul oli praegu hädalisemaid probleeme lahendada. Kõigepealt tuli linnast välja Leydeni teele saada. See osutus kõvaks pähkliks ja kell oli vist juba üks või kaks öösel, kui me sellega lõpuks hakkama saime. Kui olime viimased majad selja taha jätnud, ei olnud meil ka kuud ega tähti teed näitamas; astusime ainult pisut heledamat teelinti pidi mõlemat kätt mustendavate puude vahel. Kõndimine muutus mõne aja pärast muide väga raskeks: hommiku poole ööd läks külmale ja maanteest sai pikk liutee.

«Kas teate, Catriona,» ütlesin oma kaaslasele, «nüüd oleme nagu nood kuningapojad ja vanamooride tütred teie pöörastes mägismaa muinasjuttudes. Varsti jõuame «seitsme mäe, seitsme oru ja seitsme raba taha».» Nagu mulle meelde oli jäänud, tuli seda sõnakombinatsiooni tema lugudes sageli ette.

«Jah, aga siin ei ole ju orge ega mägesid!» kahetses Catriona. «Ma ei hakka küll eitama, et ka puudega palistatud tasandikud siin maal väga kenad võivad olla. Aga meie kodumaa on ikkagi etem.»

«Kuidas ma sooviksin, et samu sõnu võiks kasutada ka meie kaasmaalaste kohta!» ütlesin ma Sprottile, Sängile ja vahest ka James More'ile mõeldes.

392

«Mina ei hakka kunagi kaebama oma sõbra kodumaa üle,» väitis Catriona säherduse tunderõhuga, et ma pime« das ta pilkugi tundsin.

Mul jäi hing kinni ja ma oleksin peaaegu jääle maha kukkunud.

«Ma ei tea, mida teie sellest arvate, Catriona,» ütlesin, kui olin veidi toibunud, «aga täna oli tõesti võrratu päev! Muidugi ei ole minust ilus niimoodi öelda, sest teile sai osaks ebameeldivusi ja solvanguid, aga minule oli see küll parim päev kogu mu elus!»
«See oli tõesti hea päev, sest te ilmutasite minu vastu nii palju armastust,» kinnitas Catriona.
393
«Aga ikkagi on mul häbi õnnelik olla,» jätkasin, «kui teie peate veel keset pimedat ööd jäätunud teel kompima.»
«Kuskohas ma siis ikka peaksin olema?» hüüdis Catriona. «Minu meelest on mul kõige julgem just teie juures.»
«Tähendab te olete mulle andestanud?» küsisin.
«Kas teie ei tahaks lõpuks ometi minule andeks anda, nii et te neid sõnu enam suhu ei võtaks?» hüüdis tütarlaps, «Minu süda on tulvil tänumeelt teie vastu. Aga kui aus olla,» jätkas ta ootamatult, «siis sellele tüdrukule ma ei andesta.»
«Kas see käib nüüd jälle miss Granti kohta?» küsisin. «Ütlesite alles ise, et ta on parim daam maailmas.»
«Muidugi, seda ta on,» vastas Catriona; «aga ma ei andesta talle ikkagi. Ma ei andesta talle eluilmaski, jä ärge mulle temast enam rohkem rääkige.»
«Einoh, see ületab küll kõik, mis ma iial olen kuulnud,» ütlesin mina, «ma päris imestan, kuidas te endale üldse selliseid lapsikuid kapriise lubate! Tegemist on ju noore Raamiga, kes oli meile mõlemale parimaks sõbraks, kes Õpetas meile, kuidas riietuda, ja suurelt osalt sedagi, kuidas käituda. Kõik, kes tundsid meid varem ja näevad nüüd, võivad seda tõendada.» '
Kuid Catriona jäi keset maanteed sammu pealt seisma.
«Teate mis,» kuulutas ta. «Te kas räägite temast edasi ja ma pöördun tagasi sadamasse, tulgu sellest siis mis tuleb, või te olete nii lahke ja kõnelete millestki muust.»
Olin nii hämmeldunud kui veel võib olla, kuid pidasin siiski meeles, et tütarlaps sõltub täiesti minust, et ta on õrnemast soost, veel peaaegu laps, ja et minu kohus on arukam olla.
«Kulla tüdruk,» ütlesin ma, «minu mõistus küll ei võta, mida te mulle süüks võiksite panna, aga jumal ise näeb, et solvata ei ole ma teid millegagi tahtnud. Ja miss1 Gran-tist kõnelema ma ei kibele, minu meelest olite see teie, kes selle teema üles võttis. Kui ma üldse miss Grantist rääkisin, siis ainult hea pärast: ebaõiglust ei salli ma silmaotsas. Mitte et mulle ei meeldiks, et te nii uhke ja hellik olete — see sobib teile üpris hästi —, aga siinkohal läksite juba liiale.»
«Kas see on nüüd kõik?» küsis Catriona.
«Kõik,» kostsin vastu.
«Jumal tänatud,» nähvas tüdruk ja me kõndisime edasi, kuid nüüd juba vaikides.
394
Oli kaunis kõhe sammuda läbi pimeda öö, saatjaks ainult varjud ja omaenese sammude kaja. Algul hõõgus me südameis justkui vaen teineteise vastu, kuid pimedus ja külm ja vaikus, mida katkestas vahetevahel ainult kukelaul või koerte klähvimine, tegid meie enesearmastuse peagi põrmuks ja mina igatahes oleksin küll kinni haaranud mistahes viisakast ettekäändest, et aga jälle juttu alustada.

Koidu eel hakkas sadama sooja vihma, mis uhtus jäite meie jalge alt minema. Ulatasin Catrionale vihma kaitseks oma mantli, kuid tüdruk nähvas tõredalt, et hoidku ma see endale.

«Või veel, seda ma nüüd küll ei tee,» vastasin talle. «Minusugune poisikolakas on igasugust ilma näinud, teie aga olete õrn tüdrukutirts! Kulla sõber, te ei taha ometi, et ma viisakusetu oleksin?»

Vastu vaidlemata laskis ta end mantlisse mässida. Et oli pime, söandasin käe pisut kauemaks ta õlale jätta, otsekui teda emmates.

«Peaksite oma sõbraga kannatlikuni olema,» ütlesin ainult.

Mulle tundus, nagu oleks ta end õige veidi minu vastu surunud, aga võib-olla oli see ainult ettekujutus. «Te olete nii hea,» vastas ta.

Ja jälle astusime vaikides edasi, kuid nüüd oli see vaikus midagi muud. Mu südames lõõmas õnn nagu tuli koldes.

Enne päeva hakku jäi vihm üle, Delfti linna jõudsime koos vesimärja hommikuga. Kanali mõlemal kaldal seisid kenad punaste viilkatustega majad, keset tänavat pühkisid ja nühkisid teenijatüdrukud sillutisekive, sadadest köökidest tõusis suitsu. Tundsin äkki selgesti, et ka meil oleks aeg einet võtta.

«Catriona,» ütlesin ma, «teil vist oli üks šilling ja kolm poolepennilist?»

«Läheb teil neid tarvis?» küsis tüdruk ja ulatas oma kukru. «Sooviksin, et mul vähemalt viis naela oleks! Milleks teile need pennid?»

«Aga mispärast me siis kogu öö kõmpisime nagu kaks kodutut?» ütlesin mina. «Ainult sellepärast, et tolles koledas Rotterdamis varastati mu rahakott kõigega, mis mul oli. Praegu võin teile seda öelda, sest kõige hullem on arvatavasti juba seljataga, aga meil on ikka veel tükk

395

teed ees, enne kui jõuame sinna, kust ma raha saan. Ja kui te ei osta mulle tükikest leiba, tuleb mul paastuda.»

Catriona vahtis mind pärani silmi. Algava päeva valguses oli näha, kui kahvatu ja otsas ta väsimusest oli, nii et mu süda tõmbus valust kokku. Tema aga purskas naerma.

«Sa halastus!» naeris ta. «Nii et me oleme kerjused? Teie ka? Küll oleks tore, kui see tõesti nii oleks! Suurima rõõmuga ostan teile hommikusöögi. Hiigla vahva oleks, kui mul tuleks teile toiduraha muretsemiseks tantsida! Ega nad siin meie tantse vist eriti tunne ja maksaksid meelsasti.»

Olin valmis teda nende sõnade eest suudlema — mitte nagu armunu, vaid pelgast imetlusest: naise vaprus soojendab alati meesterahva südant.

Ostsime ühelt äsja linna jõudnud talunaiselt piima ja pagari käest tüki sooja, isuäratavalt lõhnavat leiba, mille sõime ära kohe tee peal. Delftist Haagi on viis miili, sinna viib kena varjukas tee, üht kätt kanal, teisel pool mahlaka rohuga aasad. Ümbrus oli siin tõesti ilus.

«Öelge mulle, Davie,» ütles Catriona, «mis te minuga ikkagi peale hakkate?»

«Sellest tuleb meil rääkida jah,» vastasin talle, «ja mida varem, seda parem. Leydenis saan ma raha ja asi on korras. Küsimus on aga selles, kuhu teid seniks panna, kuni: teie isa välja ilmub. Möödunud ööl paistis mulle, et te ei tahagi nii väga minust lahku lüüa.»

«Ja paistis täiesti õigesti,» vastas tüdruk.

«Te olete veel väga noor,» jätkasin ma, «ja mina niisamuti. Selles kogu häda ongi. Mida küll teha? Või tahaksite mu õeks hakata?»

«Miks mitte,» ütles Catriona. «Kui te ainult võtate.»
«Kuidas ma tahaksin, et te tõesti mu õde oleksite!» hüüdsin mina. «Oleksin õnnelik, kui mul säärane õde oleks. Kuid konks on selles, et teie nimi on Catriona Drummond.»
«Nüüdsest peale olen Catrine Balfour,» vastas tüdruk. «Kellele see korda läheb? Ümberringi on võõrad inimesed.»
«Kui te arvate, et niimoodi võib...» ütlesin mina. «Pean tunnistama, et mulle teeb see asi muret. Mitte ei tahaks teile halba nõu anda.»
«David, mul ei ole siin ühtki sõpra peale teie,» lausus" Catriona.
«Asi on selles, et olen veel liiga noor teile sõbraks olema,» vastasin. «Olen liiga noor, et teile nõu anda, ja
396
teie liiga noor, et minu nõuandeid kuulata. Teist väljapääsu ma ei näe, aga sellest hoolimata pean oma kohuseks teid hoiatada.»
«Mul ei ole valikuvõimalust,» ütles Catriona. «Mu isa James More tegi minuga halba nalja ja see ei ole tal esimene kord. Jäin lihtsalt teile kaela ja nüüd ei jää mul muud üle kui püüda teile meeldida. Kui te mind enda juurde võtate, on asi korras, kui mitte ...» Tüdruk pöördus ja puudutas mu käsivart. «David, mul on hirm,» ütles ta.
«Pean teid hoiatama...» alustasin ma, kuid meenutasin siis, et rahakott on minu käes, ja mul ei sobinud ihnsana näida. «Catriona,» ütlesin ma, «ärge minust valesti aru saage: püüan täita oma kohust teie vastu, kulla tüdruk! Näete — ma sõidan võõrasse linna, et elada seal üksiku üliõpilasena ... siis aga äkki avaneb võimalus teiega mõnd aega justkui õega koos elada. Kindlasti te mõistate, kullake, et tahaksin väga teid enda juurde?»
«Noh, ja ma tulengi,» kostis Catriona. «Nii et see on otsustatud.»
Ma tean, et oleksin pidanud kõnelema selgemini. Tean, et mu hingele jäi patt, mis mulle õnneks kallimaks maksma ei läinud. Kuid mul oli ka meeles, kuidas tüdruk end puudutatuna tundis, kui Barbara kirjas oli juttu suudlemisest! kuidas võisin ma nüüd, kus ta täiesti minu hooleks oli jäänud, endale rohkemat lubada? Pealegi ei näinud ma tõesti ühtegi muud võimalust tema majutamiseks. Ja tõsi on ka see, et mu kiusatus oli tõepoolest väga suur.
Kui me Haagi selja taha olime jätnud, hakkas Catriona lonkama ja liikus edasi vaid suure vaevaga. Kaks korda pidi ta tee veeres puhkama ja tegi seda kenasti vabandades: ütles enese olevat häbiks mägismaale ja oma rahvale ning tülinaks minule. Eneseõigustuseks ütles ta ainult, et ta polevat harjunud nii pikka maad kingadega käima. Soovitasin tal kingad ja sukad maha võtta ning astuda paljajalu. Kuid Catriona väitis, et siin maal käiakse kän-gitsetult isegi külavaheteel.
«Ma ei saa ju oma vennale häbi teha,» ütles ta kõigest hoolimata lõbusalt, ehkki endal oli nägu valust kõver.
Linnas, kuhu me lõpuks jõudsime, oli suur park — teed kenasti valge liivaga kaetud ja puud sahisemas pead§ kohal, mõnedel võra pügatud, teistel pügamata. Kogu parki kaunistasid varjulised alleed ja lehtlad. Jätsin Catriona
397
sinna ja läksin üksinda edasi — oma panga esindajat otsima. Lasksin endale arve avada ja palusin soovitada mõnd viisakat ning vaikset korterit. Et mu kohvrid ei olnud veel kohale jõudnud, ütlesin mehele, et oleks hea, kui tema mulle käendajaks tuleks. Ka seletasin talle, et vajaksin kahte tuba, kuna mu õde algul mulle majapidajaks jääb. Kõik see jutt oli väga kena, ainus viga seisis aga selles, et mister Balfouri soovituskirjas oli

üles loetud küll terve hulk igasuguseid üksikasju, kuid seal ei seisnud mitte kriipsugi õe kohta. Nägin, kui kahtlustavaid pilke hollandlane mulle heitis. Kõhn, põdura välimusega mehike, kes meenutas haiget küülikut, põrnitses tükk aega üle raskete prilliraamide ja hakkas mind siis lähemalt küsitlema.

Sattusin päris paanikasse. Mis siis, kui ta mu juttu uskuma jäädes mu õe endale külla kutsub ja mina Cat-riona sinna pean viima? Kenake sasipundar tuleb mul siis lahti harutada ja tagatipuks võin nii tüdruku kui ka iseenda häbisse saata. Seepärast hakkasin kiiresti oma õe iseloomu kirjeldama: et kuidas ta on hirmus häbelik ja võõraste suhtes nii arg, et jätsin ta parem hetkeks üksinda pargipingile. Kord juba vale voogudesse laskunud, ei jäänud mul muud üle kui sukelduda veelgi sügavamale: lisasin paar täiesti tarbetut üksikasja miss Balfouri halva tervise ja lapsepõlvest pärineva inimpelglikkuse kohta. Sedaviisi vadrates taipasin äkki oma teguviisi sündsusetust ja punastasin juuksejuurteni.

Vanahärra ei läinud nii kõvasti õnge, et poleks ilmutanud soovi minust lahti saada. Kuid esmajoones oli ta ärimees ja mõistis, et kui ka mu käitumisega kõik korras polnud, siis vähemalt oli mu raha ehtne. Ta andis lahkesti oma poja mulle teejuhiks ja korteri suhtes käemeheks kaasa. Seetõttu tuli mul noormeest Catrionale tutvustada. Vaene kullake oli jõudnud ennast välja puhata, nägi hea välja ja käitus suurepäraselt. Ta võttis mul käe alt kinni ja hüüdis mind vennaks hoopis sundimatumalt, kui mina teda õeks kutsuda suutsin. Kuid ühe vea tegi ta siiski: soovist kaasa aidata käitus ta mu hollandlase suhtes liigagi sõbralikult ja ma pidin kahetsusega nentima, et oma häbelikkusest oli miss Balfour imeruttu lahti saanud. Peale selle ilmnes veel üks viga: meie keelepruuk oli väga erinev. Mina hääldasin sõnu selgelt nagu lauskmaalane ikka, tema aga võristas oma mägilasekõnet, küll inglise aktsendiga ja igast inglasest palju kenamini, kuid grammatika tundmises

398

ei saanud ta viimastele ligilähedalegi. Nii et venna ja õe kohta olime õige imelik paar. Kuid noor hollandlane oli kaunikesti tuima olekuga, tal polnud niigi palju oidu peas, et oleks taibanud noore daami ilu kiita, nagu ma oma .pahameeleks tähele panin. Niipea kui me endale vähegi sobiva ulualuse olime leidnud, osutas noormees meile suurima teene ning jättis meid kahekesi.

XXIV peatükk Imelik lugu doktor Heinecciuse raamatuga

Leitud korter asus ühe kanaliäärse maja teisel korrusel. Meil oli kaks tuba — tagumisse pääses ainult esimese kaudu —, kummaski ruumis oli suur hollandi kamin, ja et toad asusid kõrvuti, avanes mõlema aknast sama vaade. Sealt paistis tillukesel õuel kasvava puu latv, jupike kanalit, hollandi stiilis majad ja eemal kõrguv kirikutorn, küs rippus terve komplekt vaimustava kõlaga kelli; kui vähegi selgem ilm oli, paistis päike otse meie akendesse. Lähedal asuvast tavernist toodi meile maitsvat toitu.

Esimesel õhtul olime mõlemad üsna väsinud, iseäranis aga Catriona. Me ei kõnelnud suurt midagi, ja kohe, kui olime söönud, käskisin tal magama minna. Järgmisel hommikul kirjutasin kõigepealt Sprottile, et ta Catriona asjad siia saadaks, ja paar rida ka Alanile tema pealiku kaudu. Mul olid kirjad juba ära saadetud ja hommikueine laual, kui ma Catriona äratasin. Sattusin veidi segadusse, kui Catriona tuli sööma samas kortsunud kleidis, jalas eilsete poripritsmetega sukad. Uurinud asja lähemalt, kuulsin, et kulub õige mitu päeva, enne kui tütarlapse pakid Leydenisse jõuavad, aga vahetusrõivaid oli tal

hädasti vaja. Algul ajas Catriona vastu, ta ei tahtnud, et ma tema peale nii palju kulutaksin, kuid ma tuletasin talle meelde, et ta on nüüd rikka mehe õde ja peab ka vastavalt riides käima. Juba järgmises poes oli tüdruk mõttega päri ja hakkas säravi silmi endale uusi kehakatteid valima. Mulle meeldis, et see talle nii suurt ning süütut rõõmu valmistas. Hoopis hämmastavam oli kogeda, kuidas kasvas mu enese huvi asja vastu: mulle tundus kogu aeg, nagu ostaksin talle liiga vähe või mitte küllalt ilusaid esemeid, ning ma

399

ei väsinud teda erinevates rõivastes imetlemast. Hakkasin natuke mõistma miss Granti kiindumust kenadesse taipudesse: asi on selles, et kui ehid ilusat olendit, siis valmistab naudingut ka toiming ise. Peab ütlema, et hollandi sitsid on tõesti erakordselt kaunid ja odavad, aga mul oleks piinlik kirja panna, kui palju ma maksin tema sukkade eest. Ühtekokku kulutasin selle lõbu peale (nagu ma Cat-rionale rõivaste muretsemist võiksin nimetada) nii suure summa, et mul oli tükk aega piinlik veel midagi välja anda ja tasakaalu mõttes jätsin meie kambrid kaunikesti kõledaks. Kui meil olid voodid, kus magada, Catriona kenasti riides ja minul küünlad, mille valgel teda vaadata, olime ennast minu meelest küllalt hästi sisse seadnud.

Sisseostud tehtud, jätsin tüdruku pakkidega koju ja läksin üksipäini pikale jalutuskäigule, et endale epistlit lugeda. Olin võtnud oma katuse alla ja ka oma südamesse noore, erakordselt kauni tüdruku, kellele oli kõige suuremaks ohuks tema süütus. Kõnelusest vana hollandlasega ja oma hädavaledest oli mulle selge, missuguse pilguga kõrvalseisjad mind vaatavad. Nüüd, kus ma olin tüdrukust tõelisse vaimustusse sattunud ja kulutanud hunniku raha tühipalj astele hilpudele, hakkasin ka ise mõtlema, kas ei ole ma liialt hoogu läinud. Kaalusin, et kui mul oleks päriselt õde olnud, kas ma oleksin ta siis niimoodi välja ehtinud. Leides selle küsimuse liiga raske olevat, küsisin endalt, kas ma usaldaksin Catriona sellisena kellegi teise hoolde. Vastus pani mind punastama. Et ma aga olin sattunud ise ja asetanud ka tütarlapse säherdusse rumalasse olukorda, pidin nüüd käituma äärmise ettevaatusega. Toidu ja peavarju suhtes sõltus ta täielikult minust, ja kui ma teda millegagi oleksin solvanud, ei oleks tal olnud kuhugi minna. Olin tütarlapse majaisand ja ühtlasi kaitsja, ja kuigi need kohustused langesid mulle osaks vastu mu enese tahtmist, ei oleks see vabandanud mu katseid tütarlapsele ka kõige ausamate kavatsustega läheneda. Sest tingimustes, mis olid mulle niivõrd soodsad ja mida arukad vanemad poleks ilmaski võimaldanud, oleksid isegi kõige ausamad lähenemiskatsed olnud ebaausad. Nägin, et pean tütarlapsest võimalikult kaugele hoidma, aga ka mitte liialt kaugeks jääma: kui mul polnud õigust seista tema kõrval armastajana, võisin talle vähemalt olla meelepäraseks võõrustajaks. Selge, et mul pidi olema tublisti takti ja käitu-misoskust, vahest ehk rohkemgi, kui mu aastad võimaldasid.

400

Kuid ma olin sattunud olukorda, millesse isegi issanda ingel poleks söandanud laskuda, ja ainsaks väljapääsuks oli käituda korrektselt. Seadsin enesele terve rea reegleid ja palusin taevalt jõudu, et suudaksin neid täita; maisemaks toetuseks ostsin endale õigusteaduse õpiku. Teinud seega kõik, mis võimalik, jätsin sünged mõtted sinnapaika. Peas hakkasid kohuma meeldivad kujutelmad ja ma pöördusin koju, nagu hõljuksin

pilvedel. Ainuüksi mõte kodule tõi mu vaimusilma ette olendi, kes mind seal nelja seina vahel ootab, ja mu süda võpatas rõõmust.

Kuid mured algasid juba tagasi jõudmise hetkest. Catriona jooksis mulle vastu, ise silmanähtavalt ja südantliigutavalt rõõmus. Ta oli muide pealaest jalatallani uutes rõivastes, mis ma talle olin ostnud, ja nägi neis ütlemata kena välja, muudkui keerutas mu ümber ja tegi mulle reveranssi, et ma ta kleiti paremini näha ja imetleda saaksin. Tegin seda vist kehvasti — kõik ilusad sõnad jäid mulle kurku kinni.

«Noh, kui te ei hooli mu ilusatest riietest,» ütles ta, «siis vaadake vähemalt, mis ma meie kahe kambriga tegin.» Ja ta näitas, et toad olid kenasti puhtaks pühitud ja mõlemas kaminas põles tuli.

Mulle avanes õnnelik juhus näida karmimana, kui ma tegelikult olin. «Catriona,» hurjutasin teda, «ma ei ole teiega hoopiski mitte rahul: minu tuppa ei maksaks teil oma jalga tõsta. See aeg, mis me koos oleme, peab üks meist olema peremees majas, ning on sobivam, et selleks olen mina, kes ma olen meesterahvas ja ka aastatelt vanem. Nii et võtke seda teatavaks.»

Catriona tegi veel ühe erakordselt hurmava reveransi.

«Kui te kurjaks saate, pean püüdma teie meele järele olla, Davie,» ütles ta. «Püüan olla väga kuulekas, sest iga viimane kui niidiots mu seljas kuulub teile. Aga kurjaks ärge palun saage, mul ei ole praegu ju kedagi muud kui ainult teie.»

Tüdruku jutt läks mulle südamesse ja ma ruttasin öeldut hüvitama ning äsjaseid sõnu kahetsema. See ei olnud sugugi raske, Catriona naeratas julgustavalt ja kõik läks nagu lepase reega. Koldetule kumas ja Catriona kaunite silmade säras sulas mu süda hoopis. Sõime lõbusasti lõunat ja olime teineteise vastu nii õrnad, et isegi meie naer kõlas hellitusena.

401

Keset seda lusti meenusid mulle äkki mu paremad plaanid, ma pomisesin paar mannetut vabandussõna ja istusin nagu mühakas ostetud raamatu taha. Kadunud doktor Heinecciuse teos oli väga põhjalik ja õpetlik, kulutasin järgnevatel päevadel selle uurimisele palju aega ning olin õnnelik, et keegi mult ei küsinud, mida ma olin lugenud. Tüdruk näis minu peale veidi nagu pahane olevat ja see tegi mulle haiget. Muidugi oli tal nüüd üksinda igav, seda enam et ta ise suur lugeja ei olnud ega raamatut kättegi võtta ei armastanud. Aga mis mul üle jäi!

Ohtu möödus peaaegu täielikus vaikimises.

Oleksin heameelega endale naha peale andnud. Viha ja kahetsuse pärast ei suutnud ma voodis lamada, kõndisin paljajalu mööda tuba edasi-tagasi, kuni olin külmast kange, sest tuli kaminas oli kustunud ja pakane väljas käre. Mõte, et Catriona on kõrvaltoas, et ta isegi kuuleb, kuidas ma kõnnin, oma mühäklikkuse meenutamine ja teadmine, et kui ma ei taha häbisse sattuda, pean seda tänamatut osa edasi mängima, tahtis mul mõistuse peast viia. Seisin nagu Skylla ja Charybdise vahel. «Mida ta minust niimoodi arvab?» oli mõte, mis mind kogu aeg järele andma meelitas. «Mis meist saab?» oli teine, mis mu meele taas kindlaks muutis. See oli esimene uneta öö, täis kõhklusi ja kahtlusi. Selliseid lisandus veel palju — öid, mil ma marssisin mööda tuba nagu hull, vahel poisikese kombel pisaraid valades, vahel palvetades nagu tõsine kristlane.

Palvetada ei ole eriti raske, raskused tulevad alles tegelikus elus. Tütarlapse juuresolekul, eriti aga siis, kui olin endale juba mõne tillukese vabaduse lubanud, leidsin, et kaotan enese üle kontrolli. Kuid istuda kogu päev temaga ühes toas ja teeselda, nagu

tegeleksin Heinecciu^ega, käis mul üle jõu. Lõpuks valisin teise väljapääsu: püüdsin nii palju kui võimalik kodunt ära olla. Kuulasin loenguid, käisin seal korrapäraselt, kuid enamasti viibisid mu mõtted mujal. Seda tõendab mu tolleaegne märkmik, mille hiljuti leidsin. Selle asemel et teha märkmeid õpetlikust loengust, olin taskuraamatusse viletsaid värsse kritseldanud, kuigi ladina keel, milles nad kirjutatud, on üle ootuste hea. Õnnetuseks oli-sellisest teguviisist niisama palju kahju kui kasu. Nii jäi mul kiusatusse sattumiseks küll vähem aega, aga seda suurem selle napi aja vältel mu kiusatus jälle oli. Kauaks üksinda jäetud tüdruk tuli mind aina tuli-

402

semalt tervitama, nii et ma vaevalt suutsin talle vastu - panna. Pidin ta sõbralikkuseavaldused julmalt tagasi lükkama. Mu tõrjuv hoiak solvas teda vahel nii väga, et pidin järeleandmisi tegema ja oma süüd õrnustega hüvitama. Nii möödus meie aeg pidevates meelemuutustes, nääklustes ja pettumustes, mille eest mind (kui nii tohib öelda) peaaegu risti löödi.

Kogu häda põhjuseks oli Catriona erakordne ilmsüütus, mis täitis mind imestuse ja vaimustusega, veel enam aga kaastundega tütarlapse vastu. Ta nagu ei näinud meie olukorras midagi erilist, ta justkui ei märganudki, kuidas ma enesega võitlesin; ta tervitas iga mu nõrkuseavaldust rõõmuhõisetega ega varjanud meelehärmi, kui ma taas tõkete taha tõmbusin. Nii mõnigi kord mõtlesin, et vaevalt ta ka siis teisiti käituks, kui oleks kõrvuni armunud ja tahaks mind oma võrku püüda. Ja ma pidin ikka ja jälle imetlema naiste lihtsameelsust ning tundsin noil hetkil, et ma pole väärt naisest põlvnema.

Kõige selgemini kajastusid meie pinevad suhted — nii imelik kui see ka ei tundu — Catriona rõivastuses. Varsti saabus minu pagas Rotterdamist ja tema oma Hellevoetsluisist. Nüüd oli tüdrukul kaks garderoobi, ja ma ei tea, kuidas, aga meie vahel kujunes justkui sõnatu kokkulepe, et kui me hästi läbi saame, kannab ta minu rõivaid, kui mitte, siis enese omi. See oli mõeldud mulle karistuseks, näitamaks, et ta ei ole mulle enam tänulik; sain sellest aru küll, kuid olin enamasti nii. tark, et ei lasknud seda välja paista.

Ükskord sain aga hakkama veel suurema lapsikusega kui Catriona, ja juhtus see järgmiselt. Tulin loengutelt ning mõlgutasin tüdrukust tõsiseid mõtteid, ise tulvil suurt armastust, millele lisandus ka ivake pahameelt. Tundsin, kuidas mu pahameel hakkas vähehaaval haihtuma, ja nähes ühel aknal potis lille, mida hollandlased nii hästi oskavad kasvatada, ostsin selle Catrionale. Ma ei teadnud lille nime, kuid õis oli roosat värvi, ma mõtlesin, et küllap see tüdrukule meeldib, ning viisin lille koju, endal süda eriliselt hell. Minust oli Catriona maha jäänud minu kingitud rõivastes, nüüd aga oli tal seljas teine kleit ja nägu sellele vastav. Vaatasin teda korra pealaest jalatallani, surusin hambad vastamisi, paiskasin akna lahti ja virutasin lille välja. Seejärel tormasin ise — kas siis vihast või

403

ettevaatusest — toast minema ja lõin ukse enda järel kinni.

Järsust trepist pidin peaaegu alla kukkuma ja see tõi mind mõistusele: taipasin, kui narrilt ma olin käitunud. Seepärast ei läinudki ma tänavale, nagu olin kavatsenud, vaid hoovi, kus ei olnud tavaliselt mitte kedagi, ja nägin oma lille (mis oli mulle tublisti rohkem maksma läinud, kui ta väärt oli) ripnemas ühe raagus puu ladvas. Seisin kanali kaldal ja vaatasin jääle. Kohalik rahvas uisutas mööda ja ma kadestasin neid. Mul ei jäänud muud üle kui minna tagasi tuppa, kust olin äsja tulnud. Enam polnud kahtlust, et

olin oma salajased tunded reetnud, ning mis veel hullem — ilmutanud ühtlasi väga lapsikul kombel ka viisakusetust oma kaitsetu külalise vastu.

Arvatavasti oli Catriona mind avatud aknast näinud. Mulle tundus, et ma ei olnud eriti kaua seal seisnud, kui kuulsin külmunud lumel sammude krudinat, ja pahaselt pead pöörates (mulle ei meeldinud, et mind sel hetkel segati) nägin liginevat Catrionat. Tal olid taas üll teised riided, küljekiiludega sukad kaasa arvatud.

«Kas me täna kõndima ei lähegi?» ütles ta.

Silmitsesin teda hämmastusega.

«Kuhu teie pross on jäänud?» küsisin.

Catriona tõstis käe rinnale ja punastas.

«Unustasin,» pomises ta. «Lippan kohe üles ja panen ta ette, ja siis läheme kõndima, eks?»

Tema ettepanekus kõlas palve, mis viis mind segadusse. Ma ei leidnud sõnu ega suutnud häältki teha, lihtsalt noogutasin vastuseks. Niipea kui. Catriona oli läinud, ronisin puu otsa, tõin lille alla ja andsin tüdrukule, kui ta tagasi tuli.

«Ostsin selle teile, Catriona,» ütlesin.

Tütarlaps kinnitas õie prossi abil rinnale ja tegi seda ilmse õrnusega.

«Selline kohtlemine ei tulnud talle, kasuks,» jätkasin ja läksin näost punaseks.

«Igatahes ei meeldi ta mulle seetõttu sugugi vähem,» ütles Catriona.

Tol päeval ei kõnelnud me palju, tüdruk paistis olevat pisut tagasihoidlikum, kuigi mitte ebasõbralik. Mis puutub minusse, siis mõtlesin kogu jalutuskäigu ajal ja ka pärast, kui me koju jõudsime ning ma nägin, kuidas ta mu lille vette pani, mäherdune mõistatus ikkagi naine on. Kord

imestasin, kuidas Catriona küll veel siiamaani nii pimedusega oli löödud, et ta polnud märganud, kuidas ma teda armastan; siis aga jälle arvasin, et küllap ta on seda ammu tähele pannud, kuid targa ja kombeka tütarlapsena ei ole seda lihtsalt välja paista lasknud.

Jalutamas käisime iga päev. Väljas, tänaval, tundsin ma end julgemana, võisin ennast pisut lõdvemaks lasta, ja mis kõige tähtsam — seal polnud Heinecciust. Seetõttu ei pakkunud need käigud mitte ainult minule puhkust, vaid tegid ka vaesele tüdrukule rõõmu. Kui ma enam-vähem kokkulepitud ajal koju jõudsin, leidsin ta tavaliselt juba väljaminekuks valmis olevat ja ootusest õhetavat. Ta venitas meie käike nii pikaks kui vähegi võimalik, ilmselt peljates (nagu ma isegi) tagasitulekutundi. Vaevalt on kogu Leydeni ümbruses välja või jõekallast, tänavat või teed, kus me poleks hulkunud. Need käigud välja arvatud, palusin teda meie korterist mitte lahkuda, kartes, et ta võiks kohata mõnd tuttavat, mis oleks meie olukorda veelgi raskendanud. Samal põhjusel ei lubanud ma teda kirikusse ega käinud seal ka ise, vaid püüdsin meie väikeses kambris läbi häda koduseid palvusi pidada — tegin seda küll siirast südamest, kuid kindlasti väga hajali meelel. Tõepoolest, vaevalt võis mulle miski veel suuremat mõju avaldada kui säherdune põlvitamine Catriona kõrval, otsekui olnuksime mees ja naine.

Ühel päeval sadas paksu lund. Arvasin, et sedakorda me küll jalutama ei pääse, ja olin üllatunud, nähes Catrionat täies riides ootamas.

«Ma ei saa ilma jalutamiseta!» hüüdis ta. «Kodus ei ole te kunagi hea poiss, Davie. Hoolin teist just ainult vabas õhus. Minu meelest peaksime hakkama mustlasteks ja elama kogu aeg maanteel.»

Sellest sai meie kõige meeldivam jalutuskäik. Tihedas lumesajus liibus tüdruk minu vastu, lund.muudkui sadas ja sulas, nagu pisarad seisid piisad ta punastel põskedel ja veeresid naeratavasse suhu. Teda vaadates tundsin endale jõudu lisanduvat, sain justkui vägilaseks, kujutlesin, et võin ta kätele võtta ja kanda kas või maailma lõppu. Kogu see aeg kõnelesime ütlemata vabalt ja õrnalt. Oli juba täiesti pime, kui me oma ukse taha jõudsime. Tüdruk surus mu käe oma rinnale.

«Tänan teid kõigi nende ilusate tundide eest,» sõnas ta tundeküllase häälega.

405

Hämmeldus, mida need sõnad minus tekitasid, sundis mind otsekohe valvsaks. Vaevalt olime tuppa jõudnud ning tule süüdanud, kui Catriona enese ees jälle tuima näoga Heinecciuse-tuupijat nägi. Kahtlemata oli ta rohkem solvunud kui kunagi varem ja ma mäletan, et ka minul oli distantsi hoida raskem kui tavaliselt. Isegi õhtusöögi juures ei söandanud ma vabamalt käituda ega silmi tütarlapsele tõsta, ja kohe, kui söömaaeg läbi, pugesin jälle ninapidi oma tsiviilõigusse, veel rohkem hajevil mõtete ja vähema taipamisega kui tavaliselt. Mulle tundus, et kuulen lugedes, kuidas mu süda lööb kui seinakell. Nii väga kui ma ka õppimist ei teeselnud, ikka lipsas pilk üle raamatuserva Catriona poole. Ta istus mu suure kohvri kõrval kamina ees maas ning tulepaiste mängis ja helkis ta näol, nii et see justkui võluväel vahel hõõgvele lõi ja siis jälle kustus. Kord vaatas ta tulle, siis jälle minu poole, ja minus tõusis säherdune hirm enese ees, et ma nakkasin Heinecciust lehitsema, otsekui oleksin jutluse ajal järje kaotanud.

Järsku hüüatas tütarlaps: «Oh, miks mu isa ometi ükskord ei tule?» ja puhkes pisaratesse.

Hüppasin püsti, viskasin Heinecciuse otseteed tulle, jooksin nuuksuva Catriona juurde ja embasin teda.

Catriona lükkas mind järsult eemale. «Te ei armasta enam oma sõpra,» nuttis ta. «Oh, kui õnnelik ma võiksin olla!» Ja lisas siis: «Mis ma olen küll teinud, et te mind nii vihkate?»

«Teid vihkan?» hüüatasin mina ja surusin teda tugevasti enese vastu. «Rumaluke, kas te siis sugugi ei näe, mis mu armetus südames toimub? Kas te tõesti arvate, et kui ma siin istusin ja seda viletsat raamatut lugesin, mille ma äsja tulle heitsin, — et ma siis üldse millelegi muule mõtlesin kui ainult teile? Õhtu õhtu järel näris valu mu südant, kui nägin, et te jälle üksinda peate istuma. Aga mis mul üle jäi? Te olete siin ju minu enese kaitse all. Kas te tõesti panete siis seda mulle pahaks? Kas te sellepärast tõukate eemale ustava sõbra?»

Nende sõnade peale pööras ta ennast veidi ja liibus minu vastu. Tõmbasin ta näo lähemale ja suudlesin seda; Catriona kummardas pea mu rinnale ja kallistas mind tugevasti. Mul käis pea ringi nagu joobnul. Siis kuulsin väga vaikset häält, mida mu riided veelgi summutasid.

«Kas te tõesti teda suudlesite?» küsis tüdruk.

406

Mind üllatas see küsimus sedavõrd, et olin päris vapustatud.

«Miss Granti?» hüüdsin häiritult. «Jah, ma palusin, et ta mind hüvastijätuks suudleks, mida ta ka tegi.»

«Ah, mis siis ikka,» ohkas Catriona, «igatahes suudlesite nüüd mind ka.»

Need harjumatult armsad sõnad tegid mulle selgeks, kuhu me olime jõudnud; ma tõusin püsti ja aitasin ka tütarlapse jalule.

«Ei tohi niimoodi rääkida,» ütlesin seejuures. «Ei tohi, üldsegi ei tohi. Oo, Catrine, Catrine!»

Järgnes paus: ma ei olnud suuteline lausuma ainsatki sõna.

407

«Minge magama,» ütlesin lõpuks. «Minge magama ja jätke mind üksinda.»

Kuulekalt nagu laps pöördus Catriona minekule, aga peatus siis uksel.

«Head ööd, Davie!» ütles ta.

«Head ööd, mu arm!» hüüatasin ja surusin ta uuesti enese vastu, nagu oleksin tahtnud teda katki murda. Järgmisel hetkel tõukasin ta toast välja, lõin ukse kõvasti kinni ja seisin üksinda.

Tegu oli tehtud, sõna lipsanud suust, tagasi võtta seda enam ei saanud ja tõde oli nüüd teada. Olin varga kombel hiilinud vaese tüdruku südamesse, ta oli mu meelevallas — haprake ja ilmsüütu —, võisin ta tõsta taevakõrgusse või tallata põrmu. Kuidas pidin ma teda enese eest kaitsma? Tundus olevat sümboolne, et meie senine kaitsja Heinec-cius oli ära põletatud. Ma küll kahetsesin, kuid ei suutnud oma südames selle suure vea pärast endale siiski etteheiteid teha. Mulle tundus, et oli võimatu vastu seista tüdruku ilmsüütule julgusele või viimasele katsumusele — tema pisaratele. Kuid kõik need vabandused ainult suurendasid mu süüd: tütarlaps oli nii kaitsetu ja minu seisund nii soodus!

Mis pidi meist nüüd saama? Paistis, et koos elada me enam ei võinud. Aga kuhu pidin ma minema? Või kuhu tema panema? Mitte omal soovil ja mitte oma süü läbi olime sunnitud elama koos selles uberikus. Mind haaras vastupandamatu soov Catrionaga otsekohe abielluda, kuid juba järgmisel hetkel surusin selle soovi pahameelega alla. Tüdruk oli veel laps, ta ei teadnud isegi, mida tahab. Olin ootamatult vallutanud ta südame ega tohtinud seda ära kasutada. Pidin hoidma tüdrukut nii, et kellelgi poleks midagi ette heita ja et ta jääks niisama vabaks kui minu juurde tulles.

Istusin kamina ees maas, muudkui mõtlesin ja kahetsesin ja murdsin asjatult pead, et väljapääsu leida. Kella kahe paiku öösel hõõgus koldes veel vaid paar söekübet, kogu maja ja linn magas, kui äkki kuulsin kõrvaltoast tasast nuuksumist. Catriona vaeseke mõtles, et ma magan, ja kahetses oma nõrkust või seda, mida ta — jumal hoidku! — ehk liigseks julguseks pidas, ning kergendas öövaikuses oma südant pisaratega. Mu rinnas mässasid õrnad ning kibedad tunded: armastus, kaastunne ja kahetsus, ning mulle tundus, et pean ta pisarad kuivatama.

408

«Oh, püüdke mulle andestada!» hüüdsin valjusti. «Palun - püüdke mulle andeks anda! Unustame selle vahejuhtumi, püüame selle unustada.»

Vastust ei tulnud, kuid nuuksumine lakkas. Seisin veel tükk aega, käed vastu rinda surutud, siis aga tundsin, kuidas öine külm üdini tungis, võpatasin ja tulin mõistusele.

«Sina siin enam midagi teha ei saa, Davie,» mõtlesin endamisi. «Poe parem voodisse nagu viks poiss kunagi ja püüa magama jääda. Hommik on õhtust targem.»

XXV peatükk James More'i tagasitulek

Hommikul äratas mind hilisest ning rahutust unest koputus uksele. Jooksin avama ja pidin vastakate tunnete mõjul peaaegu teadvuse kaotama: seljas avar karune mantel ja peas laiaservaline kübar, seisis lävel James More.

Oleksin pidanud tundma üksnes tänumeelt, sest mees tuli kui vastuseks minu palvele. Olin tüdimuseni endale korranud, et peame Catrionaga lahku minema, ja väsimuseni sõelunud mõttes kõiki võimalusi selleks. Nüüd oli üks võimalus oma kahel jalal ise minu juurde tulnud, kuid rõõmu ei tundnud ma hoopiski. Peab muidugi arvestama, et kui tolle inimese saabumine võttis mult tulevikumured, siis seda süngem ja ähvardavam paistis olevik. Ilmunud James More'i ette särgis ja aluspükstes, põrkasin nüüd kähku tagasi, nagu oleks mind püssiga ähvardatud.

«Ahah,» ütles James More, «leidsin teid lõpuks üles, mister Balfour.» Ja ta sirutas mulle oma ilusa suure käe, mille ma ebaledes vastu võtsin, ise lävele tagasi astudes, otsekui tahaksin tal teed kinni panna.

«Imelugu, kuidas meie teed alati ristuma kipuvad,» jätkas tulnukas. «Pean teie ees vabandama, et ma õnnetul kombel teie asjadesse sekkusin — selleks ahvatles mind too petisenägu Prestongrange. Häbi tunnistada, et üht sea-duseväänajat üldse uskuma jäin.» Ta kehitas väga prantsusepäraselt õlgu. «Aga kui inimene oskab enesest nii usaldusväärse mulje jätta...» vabandas ta. «Nüüd aga selgus veel, et olete minu tütre eest kenasti hoolt kandnud. Mind saadeti teie juurde, teie teadvat tema aadressi.»

«Minu meelest, söör,» ütlesin talle rõhutud ilmel, «on meil tarvis kõigepealt omavahel kõnelda.»

«Ons midagi juhtunud?» küsis James More. «Mu volinik mister Sprott...»

«Jumalapärast vaiksemalt!» hüüatasin mina. «Catriona ei tohi enne midagi kuulda, kui oleme asjad selgeks rääkinud.»

«On ta siis siin?» hüüdis James More. «See uks viib tema kambrisse,» kostsin mina. «Ja teie olete siin temaga üksi?» küsis Catriona isa. «Keda ma siis veel oleksin pidanud siia tooma?» küsisin vastu.

Tõele tuleb au anda: mees läks tõesti näost valgeks.

«Väga ebatavaline olukord,» ütles ta. «Äärmiselt ebatavaline olukord. Teil on õigus, meil on tarvis asjad klaariks rääkida.»

Seda öeldes astus ta minust mööda. Peab ütlema, et vana kelm jättis endast sel hetkel väga väärika mulje. Nüüd alles nägi ta mu kambrit, mida ma ka ise nii-öelda tema pilguga vaatasin. Aknast paistis sisse killuke hommikust päikest, mis ruumi valgustas. Mu voodi, kohvrid ja pesu-kauss, hunnikusse visatud riided ning kustunud kamin moodustasid kogu sisustuse. Kahtlemata oli tuba lage ja kõle ning noore daami majutamiseks äärmiselt kehv ja ebasobiv koht. Samal ajal tulid mulle meelde riided, mis ma Catrionale olin ostnud; kartsin, et säherdune kontrast vaesuse ja pillamise vahel jätab väga halva mulje.

James More otsis pilguga, kuhu istuda, ja leidmata muud kui mu voodi, toetus selle servale. Sulgenud ukse, jäi mul ainult üle istuda sinnasamasse tema kõrvale, sest ükskõik millega see ebatavaline jutuajamine ka poleks lõppenud, tuli ikkagi hoiduda Catrionat äratamast ning selleks oli vaja, et me võimalikult lähestikku istuksime ja tasa räägiksime. Ei oska kirjeldadagi, missuguse paari me seal moodustasime: James More'il jnantel üll, mis mu kambri jahedust arvestades oli täiesti omal kohal, mina lõdisemas särgis ja aluspükstes; tema rangel kohtumõistja-ilmel, minul (mis nägu ma siis ka ei püüdnud ette manada) ka jamas kõrvus viimsepäevapasunad.

«Noh?» nõudis James More.

«Nojah...» alustasin ma, kuid ei olnud võimeline jätkama.
«Te ütlete, et ta on siin?» alustas James More uuesti,
410
kuid nüüd kõlas ta hääles juba kannatamatusenoot, mis sundis mind ennast kokku võtma.
«Catriona on selles majas,» vastasin talle. «Ma tean, et niisugust olukorda nimetatakse ebatavaliseks. Kuid te peate arvesse võtma, et kogu see lugu oli väga ebatavaline juba algusest peale. Noor tütarlaps saadetakse mandrile, kaks šillingit ja poolteist penni taskus! Ta saadetakse Hellevoetsluisi tolle Sprotti juurde. Kuulsin, et te nimetasite toda meest oma volinikuks. Mina võin aga öelda, et teie nime kuuldes ta ainult vandus tulist kurja, ja mul tuli omast taskust maksta, et ta vähemalt Catriona asjadki hoiule võtaks. Te räägite ebatavalisest olukorrast, mister Drummond. Eks nimetage seda niimoodi, kui heaks arvate. Aga minu meelest oli hoopis halvem too olukord, millesse tütarlaps julmalt jäeti.»
«Vaat seda ma küll ei taipa,» ütles James. «Mu tütar jäi ju väga usaldusväärsete inimeste hoolde, kelle nime ma kahjuks enam ei mäleta.»
«Nende nimi on Gebbie,» aitasin teda. «Kindlasti oleks mister Gebbie pidanud Catrionaga koos Hellevoetsluisis maale minema. Kuid ta ei teinud seda, mister Drummond, ja minu meelest peaksite jumalat tänama, et mina tema asemele astusin.»
«Kõige lähemal ajal tuleb mul mister Gebbie'ga tõsine jutuajamine,» ähvardas James More. «Mis aga teisse puutub, siis minu meelest olete hooldajaks pisut liiga noor.»
«Aga valida ei olnud ju minu ja kellegi teise vahel, vaid minu ja mitte kellegi vahel!» hüüdsin mina. «Mitte keegi ei pakkunud oma teeneid. Peab ütlema, et te ei näita just erilist tänulikkust üles minu vastu, kes ma seda siiski tegin.»
«Ootan, kuni kuulen täpsemalt, milles mulle osutatud heategu seisab,» vastas James More.
«See peaks teile küll rääkimatagi selge olema,» vastasin mina. «Teie tütar jäetakse üksinda, lihtsalt saadetakse kuskile Euroopa südamesse, vaevalt kaks šillingit taskus, ilma et ta oskaks ühtegi keelt, mida seal kõneldakse. Ilus tegu tõepoolest! Mina tõin ta siia. Nimetasin teda oma õeks ja kohtlesin teda nagu õde. Mul ei tarvitse vist vihjata, et see kõik mulle midagi maksma läks. Kuid tegin seda meeleldi noore neiu enese pärast, tema iseloomuomaduste pärast, millest ma lugu pean. Vist oleks kohatu laulda temast kiidulaulu ta enese isale.»
411
«Teie olete noor mees ...» alustas James More.
«Seda ma juba kuulsin,» nähvasin ägedalt vastu.
«Te olete väga noor mees,» kordas mu külaline, «muidu oleksite taibanud, mida teie tegu tähendab.»
«Hea ütelda!» hüüdsin vihaselt. «Aga mida ma siis pidin tegema? Muidugi oleksin võinud palgata mõne viisaka Vaese naisterahva meile manuliseks, aga mul ei tulnud seda lihtsalt pähe! Ja kust pidin ma säherduse leidma, võõras, nagu ma siin olen? Ning lubage juhtida oma tähelepanu, mister Drummond, asjaolule, et raha selleks tarbeks oleks jälle minu taskust tulnud. Nagu näete, on teie lohakus mulle kalliks maksma läinud, ja kõik ainult sellepärast, et te ei muretsenud oma tütre eest, vaid jätsite ta ilma hooleks.»
«Vaadake, et teie enda ukseesine puhas oleks,» ütles James. «Enne arutame lõpuni miss Drummondi asja, siis alles hakkame tema isa üle kohut mõistma.»

«Ei ole mul siin arutada midagi,» vastasin mina. «Miss Drummondi autunne on väljaspool igasugust kahtlust, nagu tema isa peaks teadma. Kinnitan teile, et minu oma niisamuti. Teil jääb ainult valida üks kahest: kas avaldada mulle tänu nagu džentelmen džentelmenile ja lõpetada see jutt, või — kui te ikka muidu rahule ei jää — maksta mulle võlad ja sõita minema.»
James More tegi rahustava žesti.
«Nonoh, nonoh,» ütles ta. «Mitte nii ägedalt, mister Balfour, mitte nii ägedalt! Hea, et mind on õpetatud kannatlikuni olema. Te vist unustate, et tahaksin ka oma tütart näha.»
Tundsin pisut kergendust, kuuldes seda juttu ja nähes, kuidas üksnes raha mainimine mehe käitumist muutis.
«Ehk oleks sobivam, kui lubaksite mul enda juuresolekul riietuda ja siis lahkuda, nii et saaksite oma tütrega segamatult vestelda?» küsisin.
«Seda ettepanekut ma just ootasin,», märkis James More, ja päris kindlasti oli see öeldud viisakal toonil.
Leidsin, et asi läheb järjest paremaks. Pükse jalga tõmmates meenutasin, kuidas mees Prestongrange'i juures häbitult raha lunis, ja otsustasin oma võitu kindlustada.
«Kui teil on kavatsus mõneks ajaks Leydenisse jääda,» ütlesin talle, «siis on see tuba teie käsutuses, küllap ma enesele mõne teise leian. Kõigil on vähem tüli, kui ainult üks meist ära kolib.»
412
«Söör,» alustas ta rinda ette ajades, «ma ei häbene vaesust, millesse olen sattunud oma kuningat teenides. Ma ei tee sellest saladust, et mu majanduslik olukord on praegu üsna raske, ja praegusel hetkel, ei saakski ma edasi sõita.»
«Seni kui te ei ole veel oma sõpradega ühendust võtnud,» ütlesin mina, «sobiks teile ehk ennast minu külaliseks lugeda? Peaksin seda endale suureks auks.»
«Söör,» vastas James More, «kui teie ettepanek tuleb siirast südamest, siis on minu kohus sellele niisama siiralt vastata. Ulatage oma käsi, mister David. Teil on säärane iseloom, millest ma kõige rohkem lugu pean; te olete niisugune inimene, kellelt džentelmen võib teene vastu võtta ilma liigseid sõnu tegemata. Olen vana sõdur,» jätkas ta põlglikuvõitu pilku üle mu toa libistades, «ja teil ei tarvitse karta, et ma teile koormavaks muutun. Olen küllalt kraavipervel söönud, lombist vett peale joonud ning päevi ja öid vihma käes veetnud.»
«Tahan teile öelda,» seletasin mina, «et tavaliselt saadetakse meile hommikusöök umbes sellel kellaajal. Lähen kohe taverni, käsin neil ühe portsjoni juurde panna ning tuua toit tund aega hiljem, nii et teil oleks mahti tütrega rääkida.»
Mulle paistis, et mehe sõõrmed võbelesid.
«Oo, terve tund?» ütles ta. «Seda on ehk liiga palju. Pool tundi, mister David, või, ütleme, kakskümmend minutit — sellest piisab mulle täiesti. Ja muuseas,» haaras ta mul kuuehõlmast, «mida te hommikusöögi juurde joote, õlut või veini?»
«Kui aus olla, söör,» vastasin, «ei joo ma muud kui paljast külma vett.»
«Tohoh?» imestas James More. «Kõhule on see väga kahjulik, uskuge vana sõjameest. Kõige tervislikum on vahest meie kodumaine vein, aga et see kättesaadav pole, siis oleks kõige parem võtta reinveini või valget bur-gundi.»
«Loen oma kohuseks seda teile hankida,» kinnitasin mina..
«Väga hea,» kiitis mu külaline, «teeme teist veel mehe, mister David.»

Võin öelda, et James More'ile pöörasin ma veel ainult niipalju tähelepanu, et ette kujutada, milline äi temast saaks. Kõik mu hool sai osaks tema tütrele; praegugi püüdsin
413
Catrionale külalise tulekust märku anda. Astusin ukse juurde, koputasin ja hüüdsin:
«Miss Drummond, teie isa jõudis lõpuks kohale!»
Seejärel läksin oma asju ajama, aimamata, et olin selle paari sõnaga meie suhted hullusti ära rikkunud.

XXVI peatükk Kolmekesi

Jätan teiste otsustada, kas ma olin ära teeninud etteheiteid või hoopis kaastunde. Mu nutikus (mida mul muidu ikka mõningal määral leidub) ei ole sugugi nii suur daamide seltskonnas. Kui ma Catrionat äratasin, pidasin silmas kindlasti seda, missugust mõju mu sõnad James More'ile avaldavad, ning kui ma tagasi tulin ja me kõik hommikulauda istusime, kõnetasin tütarlast endiselt jaheda viisakusega. Arvan praegugi, et see oli kõige targem, mis ma teha sain. Tema isa oli kahelnud meie suhete süütuses ja kõigepealt tuli mul need kahtlused hajutada. Kuid ka Catrional on vabandus olemas. Eelmisel õhtul oli meie vahel aset leidnud õrn ning kirglik stseen, olime teineteist emmanud ja suudelnud, siis olin ta ägedusega endast ära tõuganud, olin öösel teda oma toas valju häälega hüüd-nud, ka tütarlaps oli veetnud tunde unetult nuuksudes — ei ole usutav, et ta seejuures minule hoopiski ei mõelnud. Ja kui siis teda kõige selle järel äratati harjumatu tsere-moniaalsusega miss Drummondiks kutsudes ning teda ka edasi kaunis jahedalt koheldi jä distantsi peeti, viis see teda minu tegelike tunnete suhtes muidugi täielikult eksiteele ja ta hakkas tõesti uskuma, et ma kahetsen ja püüan tagasi tõmbuda.
Arusaamatuse põhjus paistis olevat järgmine: kui mina juba James More'i laiaservalist kübarat nähes suutsin mõelda ainult tema tulekule ja kahtlustele, mis mehel võivad tekkida, siis Catriona pööras sellele väga vähe tähele^-panu. Minu meelest ei teinud tüdruk isa nagu märkamagi ning teda häiris ja pani muretsema ainult eelmisel Õhtul toimunu. Osalt on see seletatav tüdruku iseloomu süütuse ja sirgjoonelisusega, osalt sellega, et James More,
414

kes ei olnud minu küsitlemisega edu saavutanud või kellel olin oma ettepanekuga suu lukku pannud, ei võtnud seda teemat tütre ees lihtsalt enam üles. Hommikusöögi ajal saigi siis selgeks, et me Catrionaga teineteist ei mõista. Mina ootasin, et tüdruk paneb selga omad riided, tema aga kandis (nagu ei oleks James More'i olemaski) kõige kenamat kleiti, mille mina talle olin ostnud ja mida ta teadis või arvas mulle meeldivat. Mina lootsin, et ta aimab mind järele ning püüab samuti ülimat tagasihoidlikkust ja jahedust teeselda, leidsin neiu aga hoopis näost õhetavana ja üleni elevil, silmad säramas peas kui kaks tähte. Piinatud ning küsival ilmel kutsus ta mind muudkui õrnalt nimepidi, püüdis mu mõtteid ja soove aimata nagu hoolitsev või kahtlusealune abielunaine.
Ent see ei kestnud kaua. Kui ma nägin, kui hoolimatult ta suhtub oma heasse nimesse, mille mina ohtu olin saatnud ja nüüd jälle endisesse ausse püüdsin seada, käitusin vee] poole jahedamini, et tüdrukule õpetust anda. Mida rohkem tema peale tungis, seda enam tõmbusin mina tagasi, mida rohkem tema reetis meie suhete soojust, seda tõrjuvamalt viisakaks muutusin mina, nii et isegi tüdruku isa (kui ta söömisega mitte nii ametis poleks

olnud) seda vastuolu oleks pidanud märkama. Siis aga võttis Catriona äkitselt hoopis teise tooni ja ma mõtlesin kergendusega, et ta sai lõpuks märguannetest aru.

Olin terve päeva loengutel ja uut eluaset otsimas, ja kuigi ma meie igapäevasest jalutuskäigust hirmsasti puudust tundsin, pean ütlema, et kõike arvesse võttes olin ikkagi õnnelik, et asjad ühele poole olid saanud, et tüdruk oli jälle õigetes kätes, isa rahul või vähemalt päri ja mina võisin vabalt ning auga oma taotlusi jätkata. Õhtusöögi ajal, nagu üldse siis, kui me lauas istusime, hoidis jutuotsa enda käes James More. Ega midagi, jutt jooksis tal tõesti ilusasti — kui seda ainult uskuda ka oleks võinud. Hüva, varsti kõnelen sellest mehest pikemalt. Söömaaeg läbi, tõusis James More püsti, võttis oma mantli, ja heitnud minule (nagu mulle tundus) tähendusrikka pilgu, ütles, et tal on linna peal tegemist. Võtsin seda märguandena, et mul tuleb temaga koos minna, ja tõusin samuti. Seepeale pööras aga tüdruk, kes oli ennist mind vaevalt teretanud, mulle oma suured silmad ja palus mind pilguga paigale jääda. Seisin seal nagu eesel kahe heinakuhja vahel ega teadnud, kumma poole pöörduda. Kumbki ei teinud minust

nagu väljagi — tüdruk ei tõstnud pilku põrandalt, mees jälle nööpis mantlit kinni — ja see suurendas mu kimbatust veelgi. Catriona teeseldud ükskõiksus ennustas vihahoogu, mis otsekohe esile prahvatab. Ka Jamesi nõudlik ilme häiris mind, kindlasti oli ka sealt kandist torm tulemas; pidades seda kahest ohust suuremaks, pöördusin James More'i poole ning andsin ennast nii-öelda tema kätte.

«Saan ma midagi teie heaks teha, mister Drummond?» küsisin.

James More surus maha haigutuse, mis mulle taas ei tundunud kõige loomulikum olevat.

«Nojah, mister David,» venitas ta, «kui te juba nii lahke olete ja oma teeneid pakute, siis võiksite mulle teed näidata ühte taverni,» (ta ütles selle nime) «kus loodan paari vana väekaaslasega kokku saada.»

Nüüd ei jäänud mul muud üle, kui võtsin kübara ja mantli, et teda saata.

«Mis aga sinusse puutub,» ütles James More oma tütrele, «siis sinul on kõige targem magama heita. Tulen tagasi õige hilja, aga

voodisse vara ja üles ka vara —
nõnda saab kaunis neid silmisse sära.»

Seepeale suudles ta tütarlast õige õrnalt ja lükkas mind enese ees ukse poole. See kõik oli minu meelest nimme nii tehtud, et ma ei saaks Catrionaga hüvasti jätta, kuid ma jõudsin silmanurgast näha, et tüdruk ei vaadanud minu poolegi. Panin selle hirmu arvele, mida ta James More'i ees tundis.

Tavernini oli tükike maad. James More lobises kogu aeg asjadest, mis mulle karvavõrdki huvi ei pakkunud, ja saatis mu ukse taga suure žestiga minema. Kõmpisin oma uue eluasemeni, kus mul ei olnud kaminajki, mis mulle sooja oleks andnud, ega muud seltskonda kui mu enese mõtted. Mõtted aga olid mul veel küllalt lootusrikkad. Mul ei tulnud pähegi, et Catrionast võiks mulle vaenlane saada, minu meelest olime peaaegu kihlatud, olime olnud liiga lähedased ja kõnelnud teineteisele liiga õrnu sõnu, selleks et korrapealt tülli minna, pealegi üksnes ettevaatusest tingitud sammude tõttu. Nii et muret tegi mulle ainult mu tulevane äi, kes ei olnud sugugi selline, nagu ma oleksin

tahtnud, ja eelseisev kõnelus, mis pidi mitmes suhtes äärmiselt delikaatne tulema. Esiteks olin ma ju tõesti alles nii noor, et sellele mõeldes pidin punastama ja oleksin heameelega kõik katki jätnud, kui poleks olnud kartust, et kui ma nad Leydenist ilma asja selgitamata ära lasen, võin Catriona päriselt kaotada. Teiseks tuli silmas pidada meie äärmiselt ebatavalist olukorda ja minu kaunis nappi seletust hommikul, mis James More'i kindlasti ei rahuldanud. Kõike arvesse võttes tulin järeldusele, et viivitamine ei tule asjale kahjuks, aga et liiga kaua viivitada ka ei tohi, ja ronisin rahuliku südamega oma külma voodisse.

Järgmisel päeval ilmutas James More mu toa sisustuse suhtes kergelt rahulolematust ja ma panin ette mööblit lisaks muretseda. Kui ma siis pärast lõunat tulin koos pakikandjatega, kes toole ja laudu tassisid, leidsin tüdruku jälle üksinda. Meid sisse lastes tervitas ta mind viisakalt, kuid taandus kohe oma tuppa ja pani ukse kinni. Tegin vajalikud korraldused, maksin meestele ning saatsin nad ära, nii et Catriona seda pidi kuulma, ja oletasin, et nüüd tuleb ta kohe jälle välja minuga rääkima. Ootasin veidi, siis koputasin tema uksele.

«Catriona!» hüüdsin ma.

Uks avati kohe, veel enne, kui ma suu sulgeda sain; arvatavasti oli tüdruk ukse taga kuulanud. Catriona jäi sõna lausumata lävele seisma, kuid ta näol oli ilme, millele ma ei oska nime anda, — kuidagi kibe ja häiritud. 'm

«Kas me täna kõndima ei lähe?» kogelesin.

«Suur tänu,» vastas tüdruk. «Nüüd, kus isa siin on, ei hooli ma eriti jalutamisest.»

«Mulle näib, et ta on välja läinud ja teid üksipäini jätnud,» märkisin mina.

«Aga kas teile ei näi, et ei ole kuigi kena seda mulle nina alla hõõruda?» nähvas tüdruk vastu.

«Ma ei öelnud seda paha pärast,» vastasin. «Mis teil viga on, Catriona? Mis ma olen teinud, et te niimoodi minust ära pöördute?»

«Ma ei pöördu teist üldsegi mitte ära,» vastas tüdruk sõnu hoolega valides. «Olen igavesti tänulik oma sõbrale, kes minu vastu nii hea on olnud, ja jään tema sõbraks, nii paljus kui saan. Aga nüüd, kus mu isa James More on jälle tagasi, on olukord muutunud. Minu meelest on siin nii mõndagi öeldud ja tehtud, mis oleks parem unustada.

417

Kuid raa jään ikka teie sõbraks, nii paljus kui saan, ja kui see ei ole see ... kui see ei ole ka nii palju kui... Teile see muidugi korda ei lähe, aga ma ei taha, et te minust liiga pahasti mõtlete. Teil oli õigus: ma olen tõesti veel liiga noor. Loodan, et te pole unustanud, et olen alles laps. Igatahes ei tahaks ma teie sõprust kaotada.»

Oma juttu alustas ta väga kahvatuna, aga enne kui lõpule jõudis, oli ta näost tulipunane, nii et mitte ainult ta sõnad, vaid ka nägu ja värisevad käed manitsesid mind õrn olema. Mõistsin esmakordselt, kui väär oli minust seda last säherdusse olukorda asetada. Ta ei olnud suutnud hetkelisele nõrkusele vastu panna ega teadnud nüüd minu ees seistes, mida häbi pärast teha.

«Miss Drummond,» kohmasin mina, kuid takerdusin kohe ja kordasin öeldut. «Tahaksin, et võiksite näha mu südamesse!» hüüdsin ma. «Te näeksite, et mu lugupidamine ei ole vähenenud, ütleksin isegi, et see on veelgi kasvanud — kui see üldse võimalik oleks. Kõik, mis juhtus, juhtus ainult meie vea tõttu; nii pidigi minema, ja mida vähem me sellest räägime, seda parem. Tõotan kõigi pühakute nimel, et ma ei tuleta seda teile kunagi meelde; tahan, et võiksin vanduda, et ma ei mõtle sellele ka ise enam mitte,

kuid see on mälestus, mis jääb mulle alati kalliks. Ja mis sõprusse puutub, siis sõbrana olen valmis teie eest surma minema.»

«Tänan teid,» vastas Catriona.

Seisime tükk aega vaikides ja mul hakkas järjest.enam enesest kahju: siin ma nüüd seisin oma purunenud unistuste juures, ilma jäetud armastusest, jälle ihuüksi selles-sinases maailmas nagu varemgi.

«Jah, sõpradeks jääme alati,» ütlesin ma, «see on kindel. Aga hüvastijätt on see ikkagi, teatavas mõttes on see hüvastijätt: miss Drummondit kohtan arvatavasti veel, aga oma Catrionaga jätan nüüd hüvasti.»

Vaatasin tüdruku poole, kuid ei või öelda, et oleksin teda näinud: ta justkui muutus mu silme ees äkki suureks ja säravaks. Siinkohal ma vist kaotasingi pea, sest hüüdsin jälle ta nime, astusin sammu tema poole ning sirutasin käed välja.

Tüdruk kohkus tagasi, nagu oleks teda löödud, ja ta nägu lõi lõkendama. Aga nii kui ma nägin, kuidas veri tüdrukul näkku tõusis, kiskus mul süda kahetsusest ja valust kokku. Ma ei leidnud vabandamiseks sõnu, see-

pärast tegin tütarlapsele ainult sügava kummarduse ja -lahkusin majast, hing endal hirmsasti haige.

Möödus umbes viis päeva, ilma et midagi oleks muutunud. Nägin Catrionat harva mujal kui söögilauas ja sealgi ainult koos James More'iga. Kui me ka hetkeks omavahele jäime, võtsin kohuseks seda enam distantsi hoida ja veel aupaklikumalt käituda: mul seisis kogu aeg meeles pilt, kuidas tüdruk lõkendava näoga minu eest taganes, ja mul oli temast rohkem kahju, kui ma sõnadega edasi anda oskan. Ma ei tarvitse kinnitada, et mul oli hirmus kahju ka enesest, sellest, et olin mõne sekundiga pidanud kõigest oma unelmate kõrgusest alla maa peale sadama, kuid peaaegu niisama kahju oli mul tüdrukust, nii kahju, et sain temale pahane olla ainult ajuti. Tal oli hea vabandus: ta oli tõesti alles laps, ta oli,ebaõiglasesse olukorda asetatud, ja kui ta ka enese ja minu reetis, siis midagi muud ei võinudki oodata.

Ja veel üks asi: Catriona oli nüüd väga palju üksinda. Tüdruku isa — kui ta juhtus kodus olema — oli küll õrn ja hoolitsev, kuid pahatihti kippus mees kodunt ära, kas asju ajama või niisama aega veetma. Ilma südametunnis-tuspiinata ja vabandustki otsimata jättis ta tütre omapead, istus ööd läbi tavernides, kui tal raha juhtus olema — ning seda tuli ette sagedamini, kui ma oskasin seletada. Isegi nende mõne päeva jooksul jäi ta kord sööma tulemata ja me pidime lõpuks Catrionaga ilma temata lauda istuma. See oli õhtusöök ja ma lahkusin kohe, kui olime lõpetanud, öeldes, et tüdruk eelistab vist omaette olla. Catriona kinnitas seda, ja nii imelik kui see ka ei tundu, ma üsna uskusin teda. Pidasin ennast tõesti pinnuks tüdruku silmas, mälestuseks nõrkusehetkest, millele tal oli piinlik mõelda. Niimoodi pidi Catriona istuma üksipäini ruumis, kus me kahekesi nii õnnelikud olime olnud, tollesama koldetule paistel, mis oli paljudele rasketele ja ka õrnadele hetkedele valgust heitnud. Seal pidi ta nüüd üksinda istuma ja mõttes heietama, kuidas ta tütarlapsele sobimatul viisil oli pakkunud oma armastust, mis pealegi tagasi lükati. Mina aga vaevlesin samal ajal teises kohas ja higesin endale (kui aga vihahoog peale kippus tulema) epistleid inimlikust nõrkusest ja naise hellikusest. Üldse arvasin ma, et vaevalt on ilmas olnud kaht rumalamat hinge, kes lihtsalt arusaamatuse pärast teineteist veel õnnetumaks oleksid teinud.

Mis James Morelsse puutub, siis ei pööranud ta meile erilist tähelepanu, sest talle pakkusid põhiliselt huvi ainult kukkur, kõht ja ta enese latramine. Enne kui ta kohale-jõudmisest kaksteist tundi möödas oli, võttis ta minult veidi laenu; kui kolmkümmend tundi täis hakkas saama, küsis juurde ning sai eitava vastuse. Nii raha kui ka keeldumise võttis ta vastu ühesuguse üleolevalt muretu meelega. Üldse oli tal alati näol säherdune majesteetlik ilme, mis tütrele kindlasti mõju pidi avaldama; sinna juurde sobis suurepäraselt jutt, mida ta enda kohta rääkis, lisaks kena välimus ja lai joon. Nii et inimene, kellel temaga varem polnud tegemist olnud, kellel ei jätkunud küllaldaselt läbi-nägelikkust või kes kaldus ligimestest ainult head uskuma, võis väga kergesti liimile minna. Pärast kaht esimest kokkupuudet lugesin mina teda nagu avatud raamatut, sain aru, et ta on väga isekas, kuid oma isekuses ääretult naiivne, ja ma kuulasin tema kenitlevat juttu relvadest, «vanast sõdurist», «vaesest mägismaa džentelmenist» ning «kodumaa ja sõprade tugevusest» nagu papagoi lobisemist.

Kõige veidram oli asjaolu, et ta ise justkui uskuski mõnd oma juttu või vähemalt näis vahel uskuvat. Minu meelest oli ta nii läbinisti võlts, et ta ei märganudki, kui teesklema hakkas; täiesti ehtsad aga paistsid igatahes olevat ta kahet-sushood. Ajuti oli ta kõige vaguram, armastavam ja kiin-dunum olend terves ilmas, hoidis Catriona kätt nagu suur laps ning palus, et ma teda ei jätaks, kui ma temast vähegi hoolin. Tema ise mulle muidugi suurt korda ei läinud, küll aga läks ta tütar. James More käis peale ja isegi palus härdalt, et me lahutaksime ta meelt vestlusega, mida oli meie praeguste suhete puhul eriti raske teha; teinekord kurtis ta ikka jälle haledasti taga isamaad ja vanu sõpru või tõi kuuldavale mõne gaeli lauluviisi.

«See on üks mu kodumaa kurbadest viisidest,» tavatses ta öelda. «Teie meelest on ehk imelikmäha sõdurit nutmas, aga see näitab ainult, et pean teid lähedaseks sõbraks,» ütles ta. «Selle laulu viis on mul veres ja sõnad tulevad mu enese südamest. Kui ma mõtlen oma rusketele mägedele ja lindudele, kes seal hõiskavad, ning ilusatele oja-kestele, mis mäenõlvu mööda alla voolavad, siis pole mul häbi isegi vaenlaste ees pisaraid valada.» Seepeale jätkas ta laulmist ja tõlkis mulle mõned katkendid, väänates vaest inglise keelt ja väljendades igal muul viisil oma

420

põlgust selle vastu. «Siin räägitakse sellest,» seletas ta, «et päike on loojunud ja lahing läbi ning vahvad pealikud on lüüa saanud. Laul kõneleb, mida tähed ülalt taevast näevad: kuidas mehed võõrale maale põgenevad või rusketes mägedes surnutena lamavad; enam kunagi ei kõla nende suust sõjahüüd ega pese nad oma jalgu mägiojade vees. Kui te natukenegi seda keelt oskaksite, nutaksite ise ka, sest sõnad on nii väljendusrikkad, et iga katse neid inglise keeles edasi anda on lihtsalt naeruväärne.»

Minu meelest oli kogu selles loos palju naeruväärset, aga muidugi oli ka tundmusi, ja seetõttu vihkasin ma James More'i veel rohkem. Olin hingepõhjani solvunud, kui nägin, kuidas Catriona vana kelmi tõsiselt võtab ja temaga koos pisaraid valab; seejuures olin kindel, et poole mehe meeleheitest tingis eelmise õhtu peatäis. Oli hetki, mil ma mõtlesin, et laenan talle suurema summa ja saan tast ehk lõplikult lahti. Kuid siis poleks ma ka Catrionat enam näinud ja seda ma hoopiski ei ihaldanud; pealegi ei lubanud mu südametunnistus pillata oma kallist raha inimese peale, kes oli nii vilets perekonnaisa.

XXVII peatükk Kahekesi

Oli vist juba viies päev; mäletan selgesti, et James More'il oli jälle nukrusehoog peal, kui ma kolm kirja sain. Üks oli Alaniit, kes tahtis mulle Leydenisse külla tulla, teised kaks Šotimaalt ja kirjutatud ühes ning samas asjas: nad teatasid mulle lelle surmast ning mu pärimisõiguse jõustumisest. Rankeillori kiri oli muidugi läbinisti asjalikus toonis, miss Granti oma aga nagu näitsik isegi — pisut rohkem teravmeelitsev kui tark, täis etteheiteid selle pärast, et ma ei olnud kirjutanud (kuidas pidin ma julgema talle oma narri aruga üldse kirjutada!) ja õrritavaid märkusi Catriona kohta, mida mul tütarlapse juuresoleku^ väga piinlik oli lugeda.

Kirjad leidsin oma vanast korterist, kui lõunale tulin, nii et mu uudistest kuuldi kohe, kui ma neid lugesin. See pakkus meile kõigile meeldivat meelelahutust ja keegi meist ei osanud ette näha halba, mis sellest tuli. Palja

juhuse tõttu saabusid kõik kolm kirja ühel ja samal päeval ning üksnes juhuse tõttu sain ma nad kätte samas ruumis, kus viibis ka James More. Nii et kõik sündmused, mis said alguse sellest juhusest ja mida ma oleksin võinud ehk vältida, kui oleksin mõistnud keelt hammaste taga hoida, olid juba iidamast-aadamast saadik saatuse poolt ette määratud.

Kõigepealt tegin muidugi lahti Alani kirja, ja mis oli veel loomulikum kui teatada ka teistele tema kavatsusest mulle külla tulla? Ent ma panin tähele, et James More ajas kohe kõrvad kikki ja ta ilme peegeldas varjamatut huvi.

«Kas see ei ole mitte seesama Alan Breck, keda Appini mõrvas kahtlustati?» küsis ta.

Vastasin talle, et seesama jah, ning James More ei lasknud mul tükk aega teiste kirjade kallale asuda, uuris, kuidas me Alaniga tuttavaks saime, mida Alan Prantsusmaal teeb (millest mul tõesti aimugi ei olnud), ja nõudis täpsemaid andmeid tema kavatsetava visiidi kohta.

«Eks me väljaaetud hoia kõik ühte,» seletas ta. «Pealegi olen tolle isandaga tuttav: ehkki ta päritolu ei ole just päris laitmatu ja tal pole õigust Stewarti nime kanda, jättis ta endast Drummossie lahingus väga hea mulje. Ta võitles nagu tõeline sõdur, ja kui mõned, kelle nimesid ma parem ei nimeta, sedasama oleksid teinud, ei oleks üldkokkuvõttes ehk nii kurbi mälestusi jäänud. Kaks meest andsid tol päeval oma parima, ja see meid praegu seobki,» lisas ta.

Suutsin vaevu talitseda tahtmist talle keelt näidata. Oleksin väga soovinud, et Alan ise kohal oleks olnud ja seda põlvnemiseasja lähemalt selgitanud. Hiljem küll kuulsin, et Alani päritoluga tõesti kõik korras ei olnud.

Vahepeal olin miss Granti kirja lahti teinud ega suutnud üllatushüüet tagasi hoida.

«Catriona!» hüüdsin ma, unustades esimest korda isa juuresolekul neiut kõigi tiitlitega kõnetada, «olen oma kuningriigi valitsejaks saanud! Olen nüüd tõepoolest Shaw' isand — mu lell on lõpuks surnud.»

Catriona hüppas käsi plaksutades püsti. Järgmisel hetkel taipasime mõlemad, kui kohatu see rõõmupurse oli, ning me tegime kurvad näod ette.

Jamesil oli kohe jälle õige mask hakkamas.

«Kallis tütar,» manitses ta, «kas mu nõbu sind tõesti niimoodi käituma õpetas? Mister David on kaotanud lähe-

dase omakse ja me peame talle raske kaotuse puhul kõige-pealt kaastunnet avaldama.»

«Võite mind uskuda, söör,» vastasin mehele vihaselt, «teeselda ma ei oska — lelle surmasõnum on parim uudis, mis ma eales olen saanud.»

«Täitsa sõjamehe filosoofia,» kiitis James More. «Eks see ole ju kõige liha tee: mullaks saame me kõik, meie kõik. Ja kui too isand teile nii vähe meele järele oli — noh, head teed tal minna! Aga õnne soovida võime teile ikkagi, et oma päranduse kätte olete saanud.»

«Ka selleks pole põhjust,» jätkasin endise ägedusega. «Muidugi on see tore mõis — aga milleks see üksikule inimesele, kellel niigi varandust küllalt! Minu kokkuhoidlikkuse juures oli mul siianigi korralik rahaline seis. Ja kuigi mulle tolle inimese surm heameelt valmistab — häbi küll, aga õige ta on —, ei saa ma öelda, et sellest muutusest kellelgi muud kasu oleks.»

«Nonoh,» ütles James More, «küllap asi teile rohkem korda läheb, kui te välja lasete paista, muidu te ei väidaks, et te nii üksik olete. Siin on kolm kirja — see tähendab kolme inimest, kes teile head soovivad; võin nimetada veel kahte sellessamas kambris. Mina teid ju nii eriti kaua ei tunne, aga kui Catrionaga kahekesi jääme, hakkab ta alati teile kiidulaulu laulma.»

Catriona heitis talle veidi häiritud pilgu ja James More libises kohe teisele teemale — minu maavalduse suurusele, millest heietas huviga peaaegu kogu söögiaja. Kuid oma mõtteid püüdis mees asjatult varjata: ta oli liiga läbipaistvalt pihta hakanud ja ma teadsin, mida võis oodata. Vaevalt oli lõuna söödud, kui ta oma plaaniga lagedale tuli. Ta tuletas Catrionale mingit käiku meelde ja käskis tüdrukul see kohe ära teha. «Üle tunni sul aega ei peaks minema,» lisas ta, «ja mister David on ehk nii kena ning on mulle seni seltsiks.»

Sõnatult ruttas tüdruk isa käsku täitma. Ma ei tea, kas ta asjast aru sai — arvatavasti mitte. Mina aga olin kõigega rahul ja kinnitasin meelt selle jaoks, mis oli tulemas.

Vaevalt oli uks Catriona järel kinni langenud, kui mees kenasti sundimatust teeseldes toolikorjule nõjatus. Ainult üks asi reetis teda — tema nägu, mis äkki üleni higipiiskades pärlendas.

«Mul on hea meel, et saan teiega nelja silma all rääkida,» ütles ta, «sest meie esimesel jutuajamisel sai tarvitatud

423

mõningaid väljendusi, mida te ehk valesti mõistsite, ja ma olen juba ammu tahtnud teile seletust anda. Minu tütre kombekus seisab väljaspool kahtlust. Teie oma niisamuti, ja ma olen valmis seda mõõgaga selgeks tegema igaühele, kes vastu peaks vaidlema. Kuid, kallis David, seesinane maailm on harjunud teise silmast pindu otsima! Kes peaks seda veel paremini teadma kui mitte mina, kes ma oma kadunud isa surmast saadik — olgu muld talle kerge! — lihtsalt laimuuputuses elan. Peame tõsiasjadele näkku vaatama, nii minul kui ka teil tuleb seda arvesse võtta, me lihtsalt oleme selleks sunnitud.» Ja ta vangutas pead nagu kirikuõpetaja kantslis.

«Kuhu te oma jutuga tüürite, mister Drummond?» küsisin mina. «Oleksin teile tänulik, kui te kohe asja juurde asuksite.»

«Just, just,» naeris James More, «väga teie moodi! Ja mulle see meeldib. Kuid asi iseenesest, kulla noormees, võib vahel äärmiselt hell olla.» Ta valas endale klaasi veini. «Ehkki meid, kes me omavahel nii suured sõbrad oleme, ei tohiks see häirida. Mul ei tarvitse vist öelda, et asi seisab minu tütres. Ja kõigepealt pean lisama, et mul ei ole mõtteski teid süüdistama hakata. Mis jäi teil selles õnnetus olukorras üle? Mina küll ei oskaks teist nõu anda.»

«Tänan teid,» vastasin, ise kogu aeg valvel.
«Olen muuseas jõudnud teiega lähemalt tutvuda,» jätkas James More, «olete andekas noormees, teil on mõningane varandus, mis kah asjale kahjuks ei tule. Nii et kõike arvesse võttes on mul hea meel teile teatada, et olen otsustanud valida kahest võimalusest viimase.»
«Kardetavasti olen kaunis aeglase arusaamisega,» vastasin talle. «Mis võimalused need on?»
James More kortsutas ähvardavalt kulmu ja tõstis jala põlvelt. «No kuulge, sõber,» ütles ta, «kas tõesti tuleb seda selgitada džentelmenile, kes on teie olukorras? Ma kas löön teil pea maha, või te abiellute mu tütrega.»
«Lõpuks ometi suvatsete selget keelt kõnelda,» tähendasin mina.
«Oma arust räägin selget keelt juba algusest peale!» hüüdis James More valjusti. «Olen hoolitsev isa, mister Balfour, kuid tänu jumalale ka arukas inimene ja pika meelega. Paljud isad oleksid teid otsekohe kas mättasse löönud või altari ette saatnud. Pean teist lugu ...»
424
«Mister Drummond,» katkestasin teda, «kui te minust veidikenegi lugu peate, siis palun ärge tõstke häält. Pole mõtet karjuda inimese peale, kes viibib teiega samas ruumis ja kuulab teid suurima tähelepanuga.»
«Jah, väga õige,» muutis James More kohe tooni. «Andke isale ta erutus andeks.»
«Mõistan teid,» jätkasin. «Ilmselt võib kõrvale jätta selle teise võimaluse, mida te ehk polekski pidanud mainima... Nagu ma aru saan, ei ole te vastu, kui ma ilmutaksin soovi teie tütre kätt paluda?»
«Vaevalt on võimalik minu mõtet paremini sõnastada,» kiitis James More. «Paistab, et me mõistame teineteist päris hästi.»
«Eks seda veel näe,» ütlesin mina. «Ma ei hakka sellest saladust tegema, et mind seovad teie poolt mainitud tütarlapsega kõige õrnemad tunded, ja ma ei suuda ette kujutada suuremat õnne kui saada ta endale naiseks.»
«Teadsin seda, olin teis kindel, David!» hüüdis James More ja sirutas mulle käe.
Lükkasin selle kõrvale.
«Kiirustate liialt, mister Drummond,» ütlesin talle. «Enne tuleb tingimustes kokku leppida, pealegi on veel üks takistus, mis ei sõltu ilmselt enam meist. Ütlesin teile, et minul ei ole midagi selle abielu vastu, kuid mul on põhjust arvata, et noorel daamil ühtteist on.»
«Ei see loe midagi,» väitis James More, «ma vastutan, et ta võtab teie ettepaneku vastu.»
«Arvatavasti unustate, mister Drummond,» märkisin mina, «et isegi minuga kõneldes lipsas teie jutusse paar-kolm lubamatut väljendit. Ma ei taha, et tütarlaps peaks säherdusi kuulma. Räägin siin praegu meie mõlema nimel. Olgu teile teada, et käsu korras ei taha ma kellegagi abielluda ega taha ka, et seda peaks tegema Catriona.»
Mees istus ja põrnitses mind kahtluse ning ärritusega.
«Näete siis, kuidas asi on,» lõpetasin oma jutu. «Abiellun miss Drummondiga heal meelel, kui ta täielikult päri on. Kuid vähimagi vastuväite korral — ja mul on alust karta, et tütarlapsel neid leidub — ei kosi ma teda iial.»
«Hüva, hüva,» pomises James More, «seda saab hõlpsasti teada. Kohe, kui ta tagasi tuleb, küsin talt järele ja loodetavasti võin teid rahustada ...»

Katkestasin teda taas:
«Ärge püüdkegi vahele segada, mister Drummond, või
425
ma ütlen sellest tehingust lahti ja te võite otsida oma tütrele meest kust tahate,» ütlesin ma. «Mina olen siin ainus õiendaja ja ainus otsustaja. Uurin ise kõik täpselt järele ja mitte keegi teine ei tohi mingil moel vahele segada — teie veel kõige vähem.»
«Pagan võtaks!» hüüdis mees. «Mis õigusega teie siin otsustama hakkate?»
«Eks ikka peigmehe õigusega,» vastasin.
«See on juba selge kius!» hüüdis James More. «Te pöörate selja faktidele. Tütarlapsel, minu tütrel, ei ole jäänud valikuvõimalust. Ta hea nimi on määritud.»
«Palun vabandust,» ütlesin talle, «aga seni kui asi on ainult tema, teie ja minu teada, ei ole lugu nii.»
«Mis mulle tagatiseks on?» karjus mees. «Kas ma pean lubama, et mu tütre hea nimi sõltub lihtsalt juhusest?»
«Sellele kõigele oleks tulnud mõelda juba kaua aega tagasi,» pahandasin mina. «Ei oleks tulnud teda nii ettevaatamatult ilma hooleks jätta ja alles siis muretsema hakata, kui juba hilja. Ma ei loe ennast vastutavaks teie lohakuse eest ega lase ennast mitte kellelgi heidutada. Mu otsus on kindel, ja tulgu mis tuleb, ei tagane ma sellest karvavõrdki. Ootame, kuni Catriona tagasi tuleb, teie aga ei kõnele temaga ühtegi sõna ega heida talle ühtegi pilku, ja mina lähen Catrionaga välja, et oma jutt ära rääkida. Kui ma veendun, et ta on mu ettepanekuga nõus, astun selle sammu, kui aga mitte, ei tee ma seda.»
James More hüppas püsti nagu nõelatult.
«Näen teie manöövri läbi!» karjus ta. «Te kavatsete tüdruku pehmeks rääkida, et ta keelduks!»
«Võib-olla tõesti, aga võib-olla ka mitte,» vastasin. «Igatahes on see minu otsustada.»
«Ja kui ma keeldun?» hüüdis James More.
«Siis läheb verevalamiseks,» kostsin külmalt.
Neid sõnu ei lausunud ma sugugi ilma hirmuta. Kõnelemata sellest, et mees oli Catriona isa, tegi ta kõrge kasv ja käte ulatus, milles ta võis võistelda oma isaga, veel enam aga mõõgakäsitsemisoskus temast ohtliku vaenlase. Kuid mul poleks pruukinud teda karta. Minu kehv sisustus — tütre tualette ei pannud ta nagu tähelegi, ehkki need kõik pidid temale uued olema — ja asjaolu, et ma talle raha ei tahtnud laenata, oli viinud James More'i järeldusele, et ma pean olema üsna vaene. Ootamatu uudis pärandusest avas ta silmad ja mees tegi selle avastuse põhjal
426
üheainsa otsuse, mis oli talle nüüd sedavõrd meeldima hakanud, et ta oli valmis kahevõitluse vältimiseks nõustuma ükskõik millega.
Ta jätkas veel mõnd aega vaidlemist, kuni ma laususin sõnad, mis tal suu lukku panid.
«Kuna teile on nii väga vastumeelt, et ma tütarlapsega nelja silma all kõnelen,» ütlesin talle, «siis peab teil ilmselt olema põhjust karta, et temalt tõesti korvi saan.»
Mees pobises midagi vabanduseks.
«Kogu see jutuajamine käib meile mõlemale närvidele,» lisasin. «Minu arust oleks meil mõistlikum päris vait olla.»
Istusimegi tüdruku tulekuni ühtegi sõna vahetamata, ja kui keegi meid nägema oleks juhtunud, oleks ta meid kindlasti väga kentsakaks paariks pidanud.

XXVIII peatükk Mind jäetakse üksinda

Avasin Catrionale ukse ja peatasin ta lävel. «Teie isa soovib, et me jalutama läheksime,» ütlesin talle.

Tütarlaps vilksas James More'i poole vaadata, kes noogutas. Nagu drillitud sõdur pööras tüdruk seepeale ringi, et minuga kaasa tulla.

Kõndisime üht oma vana rada pidi, mida me sageli koos olime käinud ja seejuures kirjeldamatult õnnelikud olnud. Astusin pool sammu tagapool: nõnda võisin tütarlast jälgida, ilma et ta minu ilmet oleks näinud. Tema kingake-sed kõpsisid kõnniteekividel kenasti ja nukralt ning mulle tundus nii imelik, et mõlemad võimalused on mul parajasti käeulatuses: et kohe otsustatakse meie mõlema saatus ja ma ei tea, kas kuulen neid samme viimast korda või saadavad nad mind seni, kuni ükskord surm meid lahutab.

Catriona hoidus minu poole vaatamast, ta kõndis omaette otsekui aimates, mis on tulemas. Sain aru, et pean kõnelema enne, kui mu julgus otsa saab, kuid ei osanud kuidagi peale hakata. Säherduses piinlikus olukorras, kus tüdrukut niisama hästi kui sunniti minuga abielluma, oleks igasugune pealetükkivus tundunud kohatu, mu vaikimine võis aga jätta mulje, et olen ükskõikne. Pendeldasin abitult

nende kahe äärmuse vahel ja oleksin meelehärmist kas või küüsi närinud. Lõpuks sain ometi suu lahti ja hakkasin hea õnne peale rääkima.

«Catriona,» ütlesin ma, «olen — või õigemini me mõlemad oleme — praegu väga raskes olukorras, ja ma oleksin teile tänulik, kui te lubaksite mul kogu selle loo ära kõnelda ja ei katkestaks mind, enne kui olen lõpetanud.»

Tüdruk lubas seda.

«Hüva, sellest, mis ma teile rääkima pean, on üldse raske rääkida, pealegi ma tean, et mul pole õigust seda teha. Pärast seda, mis meie vahel möödunud reedel juhtus, ei ole mul selleks mingit õigust. Meie lugu läks nii segaseks (puha minu süü pärast), et kõige õigem oleks mul praegu lihtsalt suu kinni pidada. Seda ma just teha kavatsesin ja mul ei oleks mõttessegi tulnud teid uuesti vaevama hakata. Kuid praegu, kullake, on hädasti tarvis kõnelda, teisiti ei saa. Näete, see mõis, mis mulle kaela sadas, tegi minust kaunis hea partii ja kogu asi ei paista enam nii narr välja nagu alguses. Peale selle tunduvad meie suhted nii segased olevat (nagu ma juba ennist ütlesin), et on parem jätta nad nii, nagu nad on. Minu meelest on see asi kangesti suureks puhutud, ja teie asemel ei vaevaks ma selle pärast üldse öma pead. Kuid mõisat pidin ma ikkagi mainima, sest kahtlemata avaldab see teatavat mõju James More'ile. Minu arvates ei olnud me hoopiski õnnetud, kui me siin kahekesi koos elasime. Arvan, et saime üsnagi hästi läbi. Kui te korraks tagasi vaatate, kullake ...»

«Ei vaata ma tagasi ega edasi,» nähvas tüdruk. «Ütelge mulle ainult üht: on see mu isa tegu?»

«Tema kiidab selle heaks,» vastasin. «Ta kiitis heaks mu mõtte teie kätt paluda,» seletasin ja püüdsin taas tema tunnetele apelleerida, kuid tüdruk ei kuulanud mind ja katkestas mu jutu poolelt sõnalt.

«Tema käskis teil mu kätt paluda!» hüüdis Catriona. «Pole mõtet salata, ise alles ütlesite, et teil poleks see pähegi tulnud. Tema käskis teid.»

«Tema hakkas sellest esimesena rääkima, kui te seda silmas peate,» alustasin,

Catriona kiirendas kogu aeg sammu ega pööranud kordagi pead, viimase märkuse peale pomises ta midagi ja mulle tundus, et kohe pistab ta jooksu.

«Muidu ei oleks ma,» jätkasin oma juttu, «pärast seda,

428

mis te möödunud reedel ütlesite, ilmaski nii pealetükkivat ettepanekut teinud.»

Tüdruk peatus ja pöördus minu poole.

«Igal juhul on see ettepanek tagasi lükatud,» hüüdis Catriona, «ja jutul lõpp!»

Ning ta marssis jälle edasi.

«Ega mul midagi paremat oodata olnudki,» ütlesin mina. «Aga minu meelest võiksite lõpetuseks minu vastu veidi lahkem olla. Ma ei mõista, milleks see karmus! Olen teid väga armastanud, Catriona — ärge solvuge, nimetan teid selle nimega viimast korda. Tegin kõik nii hästi kui oskasin; püüan seda praegugi ja mulle teeb tuska, et ma midagi muuta ei saa. Mulle on nii võõras, et teile valmistab rõõmu minu vastu julm olla.»

«Ma ei mõtle teile,» ütles tüdruk, «mõtlen hoopis temale, oma isale.»

«Noh, ja tema suhtes ka!» hüüdsin mina. «Ka tema suhtes saan ja tahan teile abiks olla! Kullakene, meil on kindlasti vaja kokku leppida, mida teie isale öelda. James More saab väga pahaseks, kui kuuleb, kuidas meie kõnelus lõppes.»

Catriona jäi jälle seisma.

«Nii et tema meelest olen ma kompromiteeritud?» küsis ta.

«Seda ta arvab jah,» vastasin, «aga ma juba ütlesin teile, et seda ei maksa tähelegi panna.»

«Ukstapuha!» hüüatas Catriona. «Olgu ma pealegi kompromiteeritud!»

Ma ei teadnud, mida talle öelda, ja seisin vaikides.

Viimase hüüatuse peale oli tüdruku rinnas nagu midagi käärima hakanud ja ta pahvatas:

«Mida see kõik peab tähendama? Miks see häbi minu pea peale on langenud?.Kuidas te julgesite, David Bal-four!»

«Kullakene,» püüdsin teda rahustada, «mida sain ma teha?»

«Ma ei ole teie kullakene,» kähvas tüdruk, «ega luba teil ennast selleks hüüda.»

«Ma lihtsalt ei valinud sõnu,» vastasin mina. «Aga mu süda tilgub teie pärast verd, miss Drummond. Ükskõik mida" ma ka ei ütleks, võite uskuda, et tunnen teile väga kaasa. Kuid ühte paluksin teilt siiski: püüame kõik siinsamas rahulikult läbi arutada, sest kui me koju jõuame,

429

läheb seal kohe märul lahti. Uskuge mind, peame mõlemad oma pea tööle panema, et see asi rahulikult lõpeks.»

«Jah,» oli tüdruk nõus. Siis aga ilmusid ta põskedele punased laigud. «Ta tahtis teiega võidelda?» küsis ta.

«Seda küll,» vastasin.

Catriona pahvatas võikalt naerma.

«See veel puudus!» hüüdis ta ja jätkas minu poole pöördudes: «Oleme isaga tore paar küll, aga ma tänan suurt jumalat, et leidub meist veel hullemaid. Tänan jumalat, et ta laskis mul näha teid. Ei ole terves ilmas tüdrukut, kes teid ei põlgaks!»

Olin üsna palju vaikides välja kannatanud, aga see läks üle igasuguse piiri.

«Teil pole õigust minuga niimoodi rääkida,» ütlesin ma. «Mis kurja ma olen teinud? Olen teie vastu ainult hea olnud või püüdnud seda olla. Ja see on siis tasu! Oo, see on liig!»

Tüdruk jälgis mind põlgliku muigega, pilk täis viha. «Argpüks,» ütles ta ainult.

«Ei teie ega te isa tohi seda minu kohta öelda!» hüüdsin. «Ma juba kutsusin täna ta teie pärast kahevõitlusele. Kutsun selle räpase tõhu uuesti välja ega hooli, kumb meist langeb. Tulge, lähme tagasi koju ja teeme sellele lõpu, teeme lõpu kogu te neetud mägismaalaste jõugule! Eks näe, mis laulu te siis laulate, kui ma surnud olen.»

Catriona vangutas pead, näol seesama muie, ja ma oleksin teda kas või löönud.

«Irvitage aga irvitage!» karjusin ma. «Teie armsal isal ei olnud täna naeruhimu. Mitte et ta oleks kartnud, seda mitte,» lisasin kiiresti, «aga ta eelistas teist võimalust.»

«Millest te räägite?» nõudis tüdruk.

«Sellest, et ma ta välja kutsusin,» vastasin mina.

«Teie kutsusite James More'i välja?» hüüdis tüdruk.

«Seda ma tegin,» kinnitasin mina, «aga tema ei võtnud väljakutset sugugi mitte vaimustusega vastu, sest muidu ei oleks me siin.»

«Te tahate sellega millelegi vihjata,» ütles Catriona. «Millele te vihjate?»

«Ta tahtis teid sundida minuga abielluma,» vastasin, «ja mulle see ei meeldinud. Ütlesin, et te peate ise otsustama ja et ma tahan teiega kõnelda nelja silma all — ma ei osanud aimata, et sellest niisugune jutuajamine tuleb! «Aga kui ma seda ei luba?» ütles tema. «Siis läheb verevalamiseks,»

430

vastasin talle, «sest niisama vähe kui ma soovin, et mind sunnitaks vastu tahtmist kedagi kosima, soovin ma seda, et mind ennast sellele tütarlapsele kaela määritaks.» Nii ma just ütlesin. Need olid sõbra sõnad — ja kuidas mulle nende eest tasuti! Nüüd olete mulle omal vabal tahtel ära ütelnud ja kogu mägismaal ega kuskil mujal ei leidu isa, kes võiks mind selleks abieluks sundida. Hoolitsen selle eest, et teie soovi arvestataks — võtan selle enda peale, nagu ma kogu aeg kõik enda peale olen võtnud. Aga minu meelest oleksite võinud niigi palju lahkust ilmutada, et mulle mõni tänusõna öelda. Arvasin tõesti, et te mind paremini tunnete! Võib-olla ei käitunud ma teie suhtes päris õigesti, kuid see tuli ainult nõrkusest. Aga pidada mind argpüksiks ja veel säherduseks, kes... Oo, kulla tüdruk, see oli viimane hoop!»

«Kuidas võisin ma teada, Davie!» hüüdis Catriona. «Oo, milline kohutav eksitus! Mina ja mu sugulased ...» tüdruk oigas piinatult, «me pole väärt, et teiega kõnelda! Oo, ma heidaksin praegu teie ette tänavakividele põlvili, suudleksin teie käsi ja anuksin andestust!»

«Lepin nende suudlustega, mis ma teilt juba sain!» hüüdsin mina. «Lepin nendega, mida ise tahtsin ja mis olid ehtsad; ma ei soovi, et mind suudeldaks patukahetsusest.»

«Mida te nüüd sellest armetust tüdrukust mõtlete?» küsis Catriona.

«Seda, mis ma kogu aeg püüan teile selgeks teha,» vastasin mina. «Seda, et teil oleks kõige parem mind üksinda jätta, sest õnnetumaks te mind enam teha ei saa. Peak-site pöörama oma tähelepanu James More'ile, oma isale: ilmselt on teil temaga kenake sasipundar lahti harutada.»

«Oo, kas tõesti pean jääma laia ilma üksinda säherduse inimesega!» halises tüdruk ja nägi vaeva, et end kokku võtta. «Aga ärge teie enam selle pärast muretsege,» jätkas ta. «Ta ei tunne veel mind! See päev läheb talle kalliks maksma, oi, kui kalliks!»

Catriona pöördus ja hakkas kodu poole astuma, mina tema kannul. Seda nähes tütarlaps peatus.

«Lähen meelsamini üksi,» ütles ta. «Pean temaga kõnelema nelja silma all.»

Tormasin mõnd aega meeletuna mööda tänavaid ja ütlesin endale, et olen kõige halvemini koheldud kristlane kogu maailmas. Viha lämmatas mind. Hingasin nii sügavalt

kui sain, kuid mulle tundus, et kogu Leydenis pole nii palju õhku, kui mulle vaja. Tundsin, et lämbun, otsekui oleksin olnud mere põhjas. Peatusin ühel tänavanurgal ja naersin ennast terve minuti täiel häälel, nii et keegi möödamineja mind vaatama jäi, ja see tõi mind mõistusele.

«Hüva,» arutasin endamisi, «olen juba küllalt kaua igavest tola, tossikest ja õrnasüdamelist narri mänginud. Nüüd aitab. Sain kena õppetunni, et ei tohi ennast siduda selle neetud ussisooga, mis algusest .peale meestele ainult hukatust on toonud ja jääbki tooma. Jumal taevas näeb, et olin üsna õnnelik, enne kui ma teda kohtasin, ja jumal näeb, et saan jälle õnnelikuks, kui ta läinud on.»

Üle kõige soovisin nüüd, et nad ära sõidaksid. Ma muudkui haudusin seda mõtet ja läksin oma õeluses veelgi kaugemale: kujutlesin, kui viletsasti nad elama hakkavad, kui neil David Balfourit enam lüpsilehmaks pole. Seepeale tegi aga mu suhtumine täispöörde: olin küll veel tige ja vihkasin tüdrukut endiselt, kuid lugesin siiski oma kohuseks hoolitseda, et ta millestki puudust ei tunneks.

Jõudnud sellele otsusele, ruttasin jälle kähku koju. Ukse taga seisid pakitud ning rihmadega kinnitõmmatud kohvrid; isa ja tütre näolt võis leida hiljutise tüli jälgi. Catriona oli osavõtmatu nagu puunukk, James More hingeldas raskelt, nägu oli tal valgelaiguline ja nina vingus. Minu sisse astudes heitis tüdruk talle kindla ning ähvardava pilgu, millele väga hästi oleks võinud järgneda kõrvakiil. See oli vihje, mis oli häbistavam kui otsesõnaline käsk, ja mind pani imestama, et James More sellega leppis. Oli selge, et ta oli saanud kõvasti võtta; tüdrukus pidi olema rohkem kurjust peidus, kui mina olin aimanud, ning mehes rohkem leebust, kui olin oletanud.

Lõpuks hakkas James More rääkima, nimetas mind mister Balfouriks ja kõneles ilmselt kätteõpitud sõnu. Ta ei jõudnud veel kuigi kaugele ja sai, vaevalt hakata häält tõstma, et mõnd ülespuhutud fraasi lendu lasta, kui Catriona teda katkestas.

«Kohe seletan, mida James More öelda tahab,» ütles ta. «Ta tahab öelda, et tulime teie juurde kui kerjused ega pidanud ennast kuigi hästi üleval ja et meil on häbi oma tänamatuse ja näotu käitumise pärast. Nüüd tahame ainult ära minna ja olla igaveseks unustatud. Et mu isa on aga oma asju nii halvasti ajanud, siis ei saa me sedagi muidu

teha kui teilt veel kord almust paludes — niisugused lunijad ja kerjused me juba ükskord oleme.»

«Teie loal, miss Drummond,» ütlesin mina, «tahaksin teie isaga kõnelda nelja silma all.»

Tütarlaps läks oma tuppa ja tõmbas ukse kinni, ilma et oleks mulle ühtegi pilku heitnud või sõna lausunud.

«Andke talle andeks, mister Balfour,» ütles James More, «ta ei ole kuigi peenetundeline.»

«Ma ei tulnud selleks, et teiega Catriona käitumist arutada, vaid et lõpparvet teha. Ja sel põhjusel pean rääkima teie olukorrast. Mister Drummond, olen teie asjadega rohkem kursis olnud, kui see teile meeldiks. Tean, et teil oli veel raha järel, kui te minult laenasite. Tean, et selle aja jooksul, mis te Leydenis olete viibinud, saite veel kuskilt lisa, kuigi te seda minu ja isegi oma tütre eest varjasite.»

«Palun ettevaatlikumalt! Ma ei luba ennast rohkem õrritada,» ägestus James More. «Mul on teist mõlemast kõrini. Äraneetud kohustus säherdusele isaks olla! Mulle öeldakse niisuguseid asju, et.. .» Siinkohal ta vakatas. «Söör, siin tuksub sõduri ja isa süda,» jätkas ta kätt rinnale surudes, «ja seda on solvatud mõlemas suhtes. Ma palun teid ettevaatlikum olla.»

«Kui te oleksite mul lõpetada lasknud,» rahustasin teda, «oleksite näinud, et räägin teie enda huvides.»

«Kallis sõber,» hüüdis ta, «tean, et võin loota teie suuremeelsusele!»

«Kuulge, kas lasete mul lõpuks rääkida?» sain ma juba pahaseks. «Ma ju ei püüagi teilt välja uurida, kas olete rikas või vaene. Aga mulle on jäänud niisugune mulje, et teie salapärastest allikatest pärinevad sissetulekud on mõnevõrra ebapiisavad, ja ma ei taha, et teie tütar puudust kannataks. Võite kindel olla, et kui ma söandaksin tema enesega sellest rääkida, ei tuleks mul mõttessegi teid asjasse pühendada, sest tunnen teid kui oma viit sõrme ja kõik teie kõlisevad sõnad on mulle paljas õhk. Ent ma usun, et te kõigest hoolimata oma tütrest mõnevõrra ikka hoolite ka, ja mul ei jää muud üle kui selle veendumusega rahulduda.»

Seejärel leppisime temaga kokku, et ta saadab mulle teateid oma asukohast ja Catriona käekäigust ning selle tasuks annan täile väikest toetust.

Mees kuulas mu ettepanekut suure õhinaga, ja kui ma olin lõpetanud, hüüdis ta:

433

«Kallis inimene, mu kallis poeg, see on juba rohkem teie moodi! Teenin teid ustavalt kogu oma sõduritruuduses...»

«Mulle aitab juba!» ei kannatanud ma välja. «Olete mind viinud selleni, et paljalt sõna «sõdur» mind iiveldama ajab! Oleme kõiges kokku leppinud. Lähen nüüd ära ja tulen poole tunni pärast tagasi. Loodan, et selleks ajaks on korter vaba.»

Andsin neile tublisti rohkem aega, sest kartsin Catrionat veel kord kohata. Kuigi ma püüdsin õhutada oma viha ja käituda väärikalt, oli mul endal süda õige valus ja nutt varaks. Möödus umbes tund aega; päike oli looja läinud ja ahtake kuusirp taevavõlvile ujunud. Kui ma lõpuks oma korterisse tagasi tulin, hakkasid idakaares juba tähed vilkuma ja mu kambrites valitses sinkjas pimedus. Süütasin küünla ja vaatasin toad üle: esimeses ei paistnud midagi, mis oleks lahkunuid meelde tuletanud, kuid teises oli nurgas põrandal kuhilake, mida nähes mul süda valust kokku tõmbus: Catriona oli minnes maha jätnud kõik rõivad, mis ta minult oli saanud. See oli mulle kõige valusam hoop — võib-olla just sellepärast, et oli viimane. Langesin riide-kuhjale kummuli ja käitusin nii rumalasti, et ma ei söanda seda isegi kirja panna.

Hilja öösel, kui oli juba väga külm ja mu hambad logisema hakkasid, kogusin natuke mehisust ja pidasin endamisi aru. Ma ei võinud näha neid õnnetuid seelikuid ja paelu ja särke ja küljekiiludega sukki — mõistsin, et kui tahan pisutki hingerahu leida, pean neist enne hommikut lahti saama. Esimeseks mõtteks oli mul kaminasse tuli teha ja riidehilbud ära põletada, kuid ühest küljest olen ma juba meelelaadi poolest alati pillamise vastu ja teiseks tundus mulle julm põletada asju, mida Catriona oma ihu ligi oli kandnud. Tollesama toa nurgas seisis kapp ja ma otsustasin asjad sinna peita. See toiming võttis mul tükk aega: kaunis kohmakalt, kuid seda suurema hoolega panin rõivatükke kokku ja niisutasin neid vahetevahel pisaratega. Kõik mu südidus oli läinud, ma olin väsinud, justkui oleksin palju miile maha jooksnud, ning mu ihu oli hell nagu pärast peksasaamist. Siis aga jõudsin järjega ühe räti juurde, mida Catriona sageli kaelas oli kandnud, ja nägin,

et üks nurk oli sellel ära lõigatud. See oli väga kena rätt ja ma olin selle värvi tihti kiitnud; mulle meenus, et ükskord, kui Catriona jälle seda kaelas kandis, olin tüdrukule

naljapärast öelnud, et ta kannab minu värve. Mu südant täitis lootus ja mu rinda voogas magus õnnelaine, kuid juba järgmisel hetkel paisati mind tagasi meeleheite-mülkasse: nägin, et äralõigatud tükk vedeles kokkukägardatult eemal maas.

Kui ma aga hoolega järele mõtlema hakkasin, ei paistnudki asi nii hull. Tüdruk oli rätil nurga ära lõiganud mingi lapsiku tuju mõjul, kahtlemata õrnushoos; ei olnud midagi iseäralikku ka selles, et ta riidetüki pärast minema viskas. Muidugi heietasin rohkem esimese mõtte kallal ja olin väga meelitatud, et Catrional oli tulnud tahtmine endale niisugust mälestusasja jätta; vähem vaevasin pead, miks ta selle pahameeletuhinas ära oli visanud.

XXIX peatükk Kohtume Dunkerque’is

Kuigi ma järgnevate päevade jooksul olin väga õnnetu, oli mul ka hulk lootusrikkaid ja rõõmsaid hetki; ma sukeldusin meelekindlalt õpingutesse ning püüdsin mitte pead norgu lasta, kuni saabub Alan või ma kuulen James More'i vahendusel Catrionast. Meie lahusoleku vältel sain temalt kokku kolm kirja. Esimene teatas nende saabumisest Prantsuse linna Dunkerque'i, kust James More varsti pärast seda läks mingit salajast ülesannet täitma. Tal tuli minna Inglismaale kohtuma lord Holdernessiga, ja mul on alati kibe mõelda, et see sõit minu kalli rahaga kinni maksti. Aga see, kes vanakurjaga või James More'iga mesti on löönud, peab kõigeks valmis olema. Sel ajal sai aeg täis juba teise kirja saatmiseks, ja kuna kirjad olid mehel toetuse saamise tingimuseks, siis oli ta nii hoolas olnud, et kirja varem valmis kirjutanud . ning Catriona saata jätnud. Tütarlapses aga äratas meie kirjavahetus kahtlusi, ja vaevalt oli James More läinud, kui Catriona pitseri lahti murdis.

Kiri, mille ma sain, algas James More'i seletusega:

Austatud söör,

Teie väärtuslik saadetis jõudis korralikult kohale ja minu kohus on teatada, et selle suurus vastas meie kokkuleppele. Kõik see saab ausalt kulutatud mu tütre

peale, kes on hea tervise jumes ja palub oma kallile sõbrale edasi anda tervitusi. Minu arusaamist mööda on ta küll pisut melanhoolses meeleolus, kuid loodan, et jumala abiga saab ta jälle endiseks. Elame väga üksildast elu, ent lohutuseks on meile me kodumägede nukrad viisid ja kõndimine mererannas, kust Sotimaa meile kõige ligemal on. Minul isiklikult oli kergem lamada kõige oma viie haavaga Gladsmuiri väljal. Olen leidnud endale tööd ühe prantsuse aadliku hobusekasvanduses, kus mu kogemusi hinnatakse. Kuid, kallis söör, palgad on nii hirmus väikesed, et mul on piinlik sellest isegi rääkida. Seda enam kuluvad mu tütre heaoluks ära Teie lahked saadetised, kuigi ma julgen öelda, et vanade sõpradega kohtumine oleks talle veelgi vajalikum.

Kallis söör, jään alati teie armastavaks ja alandlikuks teenriks

James Macgregor Drummond. Selle all seisis Catriona käekirjaga:

Ärge teda uskuge, see kõik on läbinisti vale.

C.M.D.

Kardan, et tüdruk poleks piirdunud ainult selle juurdekirjutusega, vaid oleks vist heameelega kirja saatmatagi jätnud, sest see tuli hulk aega pärast kokkulepitud kuupäeva ning kohe järgnes sellele kolmas. Kahe viimase vahel saabus Alan ja muutis oma lõbusa lobisemisega mul elu hoopis teiseks. Ta tutvustas mind oma nõole hollandi-šoti väeosast — mehele, kes jõi rohkem, kui ma üldse võimalikuks pidasin, ega paistnud silma millegi muuga. Mind kutsuti paljudele lõbusatele lõunasöökidele, andsin neid ka ise, aga see kõik ei teinud mu muret olematuks. Kõnelesime omavahel — see tähendab Alaniga, mitte tema nõoga — minu suhetest James More'i ja tema tütrega. Olen juba loomu poolest nii tagasihoidlik, et üksikasjadesse ei laskunud, ja Alani märkused: mind selleks ka ei innustanud.

«Suurt midagi ma sest loost muidugi ei jaga,» ütles Alan, «kuid mulle tundub, et lolliks jäid sina. Vähe on mehi, kellel oleks rohkem kogemusi kui Alan Breckil, aga ma ei suuda küll meenutada, et mõni näitsik oleks sihukesi sõnu suust ajanud nagu see sinu oma. Sinu jutu järgi pole siin enam midagi päästa. Koletuma supi oled keetnud, David.»

436

«Vahel mõtlen ise just sedasama,» pihtisin mina.

«Kõige huvitavam asja juures on see, et sa paistad teda veel armastavat kah!» ütles Alan.

«Hirmsasti armastan, Alan,» ohkasin mina, «ja minu meelest elu lõpuni.»

«Sa igatahes päris üllatad mind,» märkis Alan.

Näitasin talle kirja Catriona täiendusega.

«Vaata aga vaata!» hüüatas Alan. «Ei saa eitada, et selles Catrionas leidub teataval määral sündsustunnet ja tervet mõistustki. Mis James More'isse puutub, siis see mees on kui tühi trumm, hoolitseb ainult oma kõhu eest ja ajab Õõnsaid sõnu suust, kuigi ei saa salata, et Gladsmuiri juures võitles ta üsnagi vahvasti, ja on sulatõsi, mis ta oma viiest haavast kõneleb. Kuid kahjuks on ta suur kiidukukk.»

«Näete nüüd, Alan,» seletasin, «mulle on koledasti vastukarva tüdruk nii kehva hoolitsuse alla jätta.»

«Kehvemat ei leia tõesti kuskilt,» möönis ka Alan. «Aga mis parata. Tead, Davie, meeste ja naistega on lugu niimoodi: naisolevustel ei ole lihtsalt aruraasu peas. Nad kas jumaldavad meest ja kõik läheb kenasti, või nad põlgavad teda, ja siis räägi sa või ära räägi, kasu pole sellest karvavõrdki. Naisi on ainult kahte sorti: ühed, kes annavad su heaks viimase hinge tagant, ja teised, kes ei liiguta sinu pärast lillegi. Kolmandaid ei ole. Sina aga paistad olema sihuke narr, kes ei oska vahet teha.»

«Küllap see on vist niimoodi jah,» kostsin mina.

«Ja ometi pole midagi lihtsamat!» hüüdis Alan. «Võiksin sulle selles asjas hõlpsasti õpetust anda, aga minu meelest oled sa justkui pimedusega löödud ja see teeb asja raskemaks.»

«Nii et isegi teie ei saa mind aidata?» kurvastasin mina. «Teie, kes te neid asju nii hästi teate?»

«Seda küll, David, aga ma ei olnud ju ise siin,» vastas Alan. «Ma olen nagu väejuht, kellel on luurajateks ja tiiba j ateks pimedad, — no mida saab ta teha? Mul on niisugune tunne, et sa oled kuskil vea teinud. Mina sinu asemel üritaksin uuesti.»

«Tõesti, Alan?» küsisin.

«Aga muidugi,» vastas mu sõber.

Kolmanda kirja sain just siis, kui Alaniga parajasti jälle niisugust teemat arutasime, ja kohe kuulete, et see läkitus sobis meile nagu rusikas silmaauku. James tunnistas, et on

437

pisut mures tütre tervise pärast, mis oli arvatavasti parem kui eales enne; kiri kubises mulle määratud meelitustest ja lõppes ettepanekuga külastada neid Dunkerque'is.

Naudite praegu arvatavasti mu vana kamraadi mister Stewarti meeldivat seltskonda, kirjutas James More. Miks ei võiks te saata teda Dunkerque'ini, kui ta Prantsusmaale tagasi pöördub? Mul oleks mister Stewartiga üks jutt ajada, mis on ainult tema kõrvadele määratud, ja üldse oleks mul hea meel kohata vana sõjakaaslast, iseäranis nii tublit kui tema. Mis aga puutub Teisse, mu kallis söör, siis oleksime mõlemad tütrega õnnelikud, kui võiksime vastu võtta oma heategijat, kes on meile kui poeg ja vend. Prantsuse aadlik osutus jälgiks ihnuriks ja ma olin sunnitud ta hobusekasvandusest lahkuma. Seepärast leiate meid mererannas kellegi Bazini kehvavõitu võõrastemajast, kuid koht ise on ilus ja ma olen kindel, et veedame koos nii mõnegi meeldiva päeva: meie mister Stewartiga meenutame oma väeteenistuseaega, teie aga lahutate koos minu tütrega meelt teie-ealistele sobivamal viisil. Igatahes palun ma mister Stewartit tulla, mul on talle üks väga tulus ettepanek.

«Mida see mees minust tahab?» imestas Alan kirja lugedes. «Mida ta sinust tahab, on selge — su hõbedat. Aga mida on tal tarvis Alan Breckilt?»

«Oh, see on lihtsalt ettekääne,» arvasin mina. «Tal on ikka kangesti südame peal see abielu, mida minagi väga sõlmida tahaksin, ja ta kutsub teid, kuna arvab, et ilma teieta ma ei tuleks.»

«Aga ikkagi tahaksin põhjust täpsemini teada,» mõtiskles Alan. «Me ei ole temaga kunagi kokku sobinud, lihtsalt norisime teineteise kallal nagu torupillipuhujad ikka. Midagi ainult minu kõrvadele, ütleb ta. Minul leidub ehk midagi tema taguotsale, enne kui me asjaga õhtusse jääme. Pagan võtaks, päris huvitav oleks minna ja vaadata, mis ta siis tahab! Ja sinu tüdruku näeksin kah ära. Mis sa selle peale kostad, Davie? Kas sõidad Alaniga koos?»

Võite kindlad olla, et vastu ma ei vaielnud, ja kuna Alani puhkus oli juba lõpule jõudmas, seadsime end kohe sõiduvalmis, et lüüa kaks kärbest ühe hoobiga.

Lühike jaanuaripäev hakkas juba õhtusse kalduma, kui me lõpuks Dunkerque'! jõudsime. Jätsime hobused postijaama ja võtsime teejuhi, kes meid väljaspool linnamüüre

438

asuvasse Bazini võõrastemajja pidi viima. Suur pime oli käes, kui me linnast kõige viimastena lahkusime: üle silla minnes kuulsime, kuidas väravad meie järel kinni langesid. Kohe teisel kaldal algas eeslinn, me läbisime selle, pöördusime pimedale teele ja leidsime ennast varsti kahlamas lahtises liivas, kõrvus mere müha. Liikusime niimoodi pimedas tükk aega, järgnedes teejuhile ainult tema hääle järgi, ja ma hakkasin juba mõtlema, et küllap mees on ära eksinud, kui jõudsime väikesele künkale, kust nägime ühe hoone aknas tuhmi valgust.

«Voilä l’auberge ä Bazin[17],-» ütles teejuht.

Alan neelatas.

«Äärmiselt üksildane paik,» sõnas ta ja mulle tundus, et ta hääl ei kõlanud just kõige rahulolevamalt.

[17] Seal ongi Bazini võõrastemaja (prantsuse k.).

Veel veidi aega, ja me seisimegi tolle maja alumisel korrusel, mis koosnes ühestainsast ruumist. Siit viis trepp üles tubadesse, seina ääres seisid pingid ja lauad, ruumi ühes otsas oli kolle, teises riiulid pudelitega ja keldriluuk. Bazin, kerekas, eemaletõukava välimusega mees, ütles meile, et šoti isand on välja läinud, kuid noor daam oma toas, ja lubas tema alla kutsuda.

Võtsin rinnataskust äralõigatud nurgaga räti ja sidusin selle endale kaela. Kuulsin, kuidas mu süda peksis, ja kui Alan mulle õlale patsutas ning nagu ikka nalja heitis, suutsin vaevu hoiduda ägestumast. Oodata ei tulnud kaua. Ülal oli kuulda Catriona samme ja juba ta ilmuski trepile. Tüdruk tuli rahulikult astmeid pidi alla ning tervitas mind kahvatu näoga; mind üllatas seejuures väga tema tõsidus või koguni kohmetus.

«Mu isa James More on varsti tagasi. Tal on väga hea meel teid näha,» ütles ta. Siis aga tulvas tal äkki veri näkku, silmad lõid särama ja sõnad surid huultel: kindel, et ta märkas rätti mu kaelas. Catriona hämmeldus kestis ainult viivu, aga mulle tundus, et Alanit tervitama pöördus ta hoopis uue innuga.

«Tähendab teie olete tema sõber Alan Breck?» hüüdis ta. «Olen teda kümneid kordi kuulnud teist kõnelemas; oma vahvuse ja südameheaduse pärast olete mulle juba ammu armsaks saanud.»

«Jaah?» lausus Alan, hoides tüdruku kätt oma peos ja silmitsedes teda pealaest jalatallani. «Ja teie olete siis

439

lõpuks see tütarlaps! Inimeste välimust kirjeldada sa, David, küll ei oska.»

Ma ei mäleta, et oleksin Alanit kunagi varem nii südamlikult rääkimas kuulnud — ta hääl helises nagu lauldes.

«Kuidas? Ta rääkis teile minust?» hüüatas Catriona.

«Sellest ajast peale, kui ma Prantsusmaalt ära sõitsin, muud tema suust ei kuulegi,» vastas Alan, «kõnelemata ööst, mille me Sotimaal Silvermillsi metsatukas veetsime. Ärge kurvastage, kullake, te olete veelgi kaunim, kui tema seda ütles. Üks on igatahes kindel: meie kahekesi saame omavahel headeks sõpradeks. Olen siin rohkem nagu Davie kannupoiss, nagu koer oma isanda kõrval: mis temale meeldib, peab ka mulle meeldima, ja jumala eest — kes temast hoolib, see-peab ka minust hoolima! Nii et nüüd teate, kuidas te Alan Breckisse peate suhtuma, ja küllap veendute, et ei kaota sellega midagi. Alan Breck ei ole eriti ilus, mu kullake, kuid ustav neile, keda ta armastab.»

«Tänan teid kogu südamest teie lahkuse eest,» vastas tüdruk. «Vapra ning ausa mehe vastu tunnen säherdust austust, et ei leia sõnu, millega talle vastata.»

Kasutades teelt tulnute õigust, ei jäänud me James More'i ootama, vaid istusime kolmekesi õhtulauda. Catriona istus Alani kõrval ja kostitas teda. Mu sõber sundis tüdrukut võtma kõigepealt lonksukese tema klaasist ja mehkeldas kogu aeg kangesti ta ümber, andmata mulle seejuures siiski pisimatki põhjust armukadetsemiseks. Ta juhtis vestlust ja tegi seda nii lõbusas toonis, et me mõlemad Catrionaga unustasime oma kimbatuse. Kui keegi meid seal laua ääres oleks näinud, oleks ta kindlasti arvanud, et Alan on tütarlapse ammune sõber ja mina võõras. Tõepoolest, mul oli varemgi põhjust olnud seda meest imetleda ja tunda tema vastu poolehoidu, kuid ma ei ole teda iialgi rohkem imetlenud ja armastanud kui tollel õhtul. Ent ma ei saa ka märkimata jätta — vahel kipun seda ikka unustama —, et Alanile ei olnud abiks mitte üksnes ohtrad elukogemused, vaid teataval määral ka tema kaasasündinud talent. Mis Catrionasse puutub, siis tüdruk oli otsekui ära vahetatud, ta naer kõlas nagu kellukeste helin ja ise ta

säras näost kui kevadine hommik. Pean tunnistama, et ehkki see kõik mulle väga meeldis, olin natuke kurb ka: mõtlesin, et sõbraga võrreldes olen ma üsna igav

440

ja ilmetu kuju ega sobi hoopiski noore tütarlapse ellu; et mina võin ehk lämmatada teise lusti.

Aga kui see ka minu osa pidi olema, siis leidsin vähemalt, et ma ei ole ainus säherdune: nii kui James More koju jõudis, muutus tüdruk tummaks nagu kivikuju. Kogu ülejäänud õhtu, kuni tütarlaps midagi vabanduseks pomises ja magama lipsas, ei pööranud ma temalt pilku, ja võin vanduda, et Catriona ei naeratanud enam kordagi, lausus ainult paar sõna ega tõstnud seejuures silmi taldrikult. Mind lausa hämmastas, kui nägin, kuidas kogu ta endine kiindumus isasse (sest seda see ju oli) oli muutunud kõige põlglikumaks vihkamiseks.

James More'i peale ei ole mul enam vaja sõnu kulutada, lugejale on juba kõik teada, mis temast teada tarvis, olen tüdinud üles tähendamast tema valskust. Piisab sellest, kui öelda, et ta jõi palju ja kõneles väga vähe mõistlikku. Jutuajamine Alaniga jäeti järgmiseks päevaks, et seda siis ainult nelja silma all teha. Kõnelust edasi lükata oli seda - kergem, et meie Alaniga olime päevasest teekonnast väsinud ning läksime magama õige pea pärast Catrionat.

Varsti olime kahekesi oma toas, kus seisis üksainus voodi, mida pidime Alaniga jagama. Alan vaatas mind muigel sui.

«Oh sind eeslit!» ütles ta.

«Mida sa sellega öelda tahad?» olin ma puudutatud.

«Öelda tahan? Mida ma sellega öelda tahan? Lihtsalt imestamist väärt, kulla David,» naeris Alan, «kuidas sa võid nii kohutavalt rumal olla.»

Palusin teda rääkida selgemini.

«Vaat mis ma sulle öelda tahan,» ütles ta. «Rääkisin sulle juba, et on olemas kaht sorti naisi: ühed, kes annavad su heaks viimase hinge tagant, ja need teised. Püüa nüüd ise selgusele jõuda, kummaga on tegemist, kulla mees! Mis rätt see sul kaelas on?»

Seletasin talle.

«Midagi niisugust ma arvasin jah,» märkis Alan seepeale.

Kuigi ma veel tükk aega painasin, ei lisanud ta enam ühtegi sõna.

441

XXX peatükk Kiri laevalt

Päevavalgel nägime, kui üksildases kohas võõrastemaja asus. Ta seisis üsna veepiiri ligidal, kuid merd ei olnud siiski näha, sest maja ümbritsesid igast küljest kõrged liivakünkad. Ainult ühest kohast avanes midagi vaatesar-nast: seal seisid tuuleveski tiivad nagu eesli kõrvad, kes ise üleni peidus. Algul valitses tuulevaikus, aga pärast, kui tuul tõusis, oli imelik näha, kuidas künka tagant üks suur tiib teise järel kerkis ja kadus. Ühtegi teed siin ei olnud, küll aga lookles küngaste vahel igast suunast jalgradu, mis kõik jooksid kokku mister Bazini ukse alla. Mees pidas mitut ametit, millest ükski ei kannatanud päevavalgust, ja selles suhtes oli võõrastemaja asupaik tal tõesti õnnestunult valitud. Siin käisid sageli salakaubavedajad, siia tulid poliitilised agendid ja tagakiusatud ootama võimalust üle mere pääsemiseks, ja ma julgen väita, et selles majas võis ette tulla hullematki: siin võidi terve perekond maha nottida, ilma et koergi oleks haukunud.

Magasin vähe ja halvasti. Ammu enne seda, kui valgeks läks, lipsasin oma sõbra kõrvalt voodist välja ning soojendasin ennast tule ääres kössitades või ukse ees edasi-tagasi kõndides. Koidu ajal oli ilm sombune, kuid natuke hiljem hakkas puhuma läänetuul, mis ajas pilved laiali, tõi päikese välja ja pani veskigi käima. Kas naeratas päike nii kevadiselt või oli siis kevadelust mul südames, igatahes tegi mulle palju nalja, kuidas need suured tiivad üksteise järel künkaharja tagant nähtavale ilmusid. Aegajalt kuulsin ka mehhanismi kriiksumist, ja kell pool üheksa hakkas Catriona oma toas laulma. Seepeale oleksin meelsasti kübarat õhku pildunud ja seda sünget ning mahajäetud paika paradiisiks pidanud.

Aga kui päeva kuludes kedagi võõrastemaja poole ei tulnud, hakkasin kõigest hoolimata tundma kõhedust, millele ma ei osanud seletust leida. Mulle tundus, et mingi õnnetus on tulemas; veskitiivad, mis künkanõlva varjust ilmusid ja taas kadusid, olid nagu vaenlase luurajad; aga ka kujutlusvõimet kõrvale jättes peab tunnistama, et noore tütarlapse elupaigaks oli see kahtlemata kaunis kummaline koht.

Hilisel hommikusöögil paistis, et James More justkui

kartis midagi või oli nagu nõutu, ka Alan oli valvel ja pidas teist hoolega silmas. Ühe silmakirjalikkus ja teis£ valvelolek hoidsid mind nagu tulistel sütel. Vaevalt oli söök söödud, kui James näis otsusele jõudnud olevat ja hakkas ohtrasõnaliselt vabandama. Tal olevat linnas eraviisiline kokkusaamine (tollesama prantsuse isandaga, ütles ta mulle) ja ta palub end kuni pärastlõunani vabandada. Seejärel viis ta tütre toa teise otsa ning rääkis talle tõsise näoga pikka juttu, mida tüdruk erilise innuta kuulas.

«See James meeldib mulle järjest vähem,» ütles Alan. «Mehega on midagi lahti, ja ma ei paneks sugugi imeks, kui Alan Breck tal täna silma peal hoiaks. Tahaksin väga näha toda prantsuse isandat, Davie. Küllap sina seni endale tegevust leiad — kõige targem oleks, kui sa tüdrukule endast midagi uut pajataksid. Sa ütle talle, ütle selge sõnaga, et oled lihtsalt olnud üks igavene eesel. Ja mina sinu asemel teeksin seejärel vihje — aga seda tuleb usutavalt teha! —, et sind ähvardab mingi oht. Naisterahvastele avaldab see suurt mõju.»

«Ma ei saa valetada, Alan, ma ei oska seda... usutavalt teha,» osatasin Alanit.

«Seda halvem sulle,» märkis Alan. «Siis ütle talle, et mina soovitasin sul valetada, see ajab ta naerma, ja mis võiks veel parem olla! Sa ainult vaata seda paari! Kui ma ei oleks tüdruku peale nii kindel ega veendunud, et ta Alanist nii palju peab ja teda nii väga usaldab, siis arvaksin juba, et siin on mingi silmamoondusega tegu.»

«Ja teie meeldite talle siis nii väga, Alan?» uurisin kadedalt.

«Ta on minust väga heal arvamusel,» kinnitas Alan. «Ma ei ole nagu sina, mina saan asjast aru. Usu mind — ta on Alanist väga heal arvamusel. Tõtt öelda jagan ma tema arvamust. Teie loal, Shaw' isand, lähen ma nüüd natukeseks sinna küngaste vahele luusima, et näha, kuhu see James tüürib.»

Lõpuks jäin laua äärde päris üksinda, sest kõik läksid üksteise järel minema: James Dunkerque'i, Alan teda jälitama ja Catriona üles oma kambrisse. Mõistsin väga hästi, et tütarlaps püüab hoiduda minuga üksi jäämast, aga see teadmine ei lohutanud mind ja ma kavatsesin teda ikkagi vestlusse meelitada, enne kui teised tagasi tulevad. Mulle tundus, et kõige targem on talitada Alani eeskujul ja

minna jalutama. Kuni ma kuskil küngaste varjus kõnnin, meelitab ilus hommik tütarlapse välja, ja kui ta juba kord väljas on, küll ma siis oma tahtmist saan.

Mõeldud — tehtud. Mul ei tulnudki kuigi kaua ennast varjata, kui tütarlaps juba võõrastemaja uksele ilmus, pilgu ümbrusele heitis ja kedagi märkamata rada mööda mereranda minema hakkas. Läksin talle järele. Ma ei rutanud oma juuresolekust märku andma: arvestasin, et mida kaugemale ta läheb, seda kauem ta mind kuulama peab; ka oli jalge all liiv ja kerge talle kuuldamatult järgneda. Rada tõusis mäkke ja viis lõpuks künkaharjale. Siit nägin ma esimest korda, kui üksildases paigas võõrastemaja tegelikult asus: ümberringi ei olnud näha ühtegi hingelist ega hoonet peale Bazini võõrastemaja ja tuuleveski. Veidi eemal sillerdas meri; näha oli paar-kolm ilusat laeva just nagu mõnel pildil. Üks nendest oli suure aluse kohta kaldale liiga ligidal ja mind haarasid uued kahtlused, kui tundsin ära «Seahorse'i» taglastuse. Mida tegi Inglise laev nii lähedal Prantsusmaa rannale? Miks oli Alan meelitatud selle laeva peatuspaika, pealegi säherdusse kohta, kus tal polnud abi loota? Ja kas oli see ainult juhus või ette kavatsetud, et James More'i tütar sellel päeval mere äärde kõndima läks?

Astusin Catriona kannul küngaste vahelt välja mererannale. Selles paigas oli pikk riba randa lage, seal paistis ainult sõjalaevalt pärit paat ja seda valvav ohvitser, kes just nagu kedagi oodates liival edasi-tagasi kõndis. Istusin kähku rannarohu varju maha ja jäin ootama, mis edasi saab. Catriona läks otsejoones paadi juurde; ohvitser tervitas teda viisakalt; nad vahetasid paar sõna; nägin, kuidas ohvitser tütarlapsele kirja andis, ja juba tuli Catriona tagasi. Ning kohe seejärel, nagu poleks tal mandril enam muud pistmist, lükati paat kaldast lahti ja ta võttis kursi «Seahorse'ile». Kuid ma märkasin, et ohvitser jäi maha ja kadus luidete vahele.

Mulle see asi ei meeldinud, ja mida rohkem ma järele mõtlesin, seda vähem see mulle meeldima hakkas. Kas ohvitser jäi varitsema Alanit? Või Catrionat? Tüdruk tuli järjest lähemale, pea maas, pilk liival kinni, ja nägi nii õrnake välja, et ma ei saanud kahelda ta süütuses. Siis tõstis ta pea ja nägi mind, kõhkles hetke, ent astus ikka edasi, kuigi aeglasemalt ja minu meelest hoopis punasemate põskedega. Ning seda nähes unus mul kõik muu: kartused,

444

kahtlused, hirm sõbra elu pärast.. . Tõusin püsti, ja joobudes lootusest, jäin ootama.

Kui Catriona minuni jõudis, laususin tervituse, millele tütarlaps väga vaoshoitult vastas.

«Kas andestate mulle, et ma teile järgnesin?» küsisin.

«Tean, et te soovite mulle alati head,» vastas Catriona ja pahvatas siis äkki: «Aga miks te sellele inimesele raha saadate? Seda pole vaja.»

«Tema jaoks pole ma kunagi midagi saatnud,» seletasin, «teate väga hästi, et raha oli mõeldud teile.»

«Aga teil pole õigust seda saata mitte kummalegi meist,» väitis tüdruk. «David, see pole ilus.»

«Ei ole, muidugi ei ole,» ütlesin, «ja ma palun jumalat, et ta aitaks sel rumalal inimeseloomal kõike võimalust mööda paremini korraldada. Catriona, see elu ei ole teie jaoks. Vabandage, et ma nii ütlen, kuid teie isa ei sobi teie eest hoolitsema.»

«Ärge rääkige mulle temast!» hüüdis tüdruk.

«Mul ei ole tarvis temast rääkida, uskuge mind, sest mitte temale ma ei mõtle!» kinnitasin mina. «Mõtlen üheleainsale asjale. Kogu selle pika aja, mis ma üksinda Leydenis olin ja tegelikult õppima pidin, mõtlesin ainult sellele. Siis tuli Alan ja ma veetsin

aega sõjaväelaste seltsis ning võtsin osa nende pidusöökidest, kuid kogu aeg valdas mind üksainus mõte. Seesama mõte mis varemgi, kui teie seal mu kõrval olite. Catriona, näete seda rätti mu kaelas? Te lõikasite selle küljest nurga ja viskasite siis minema. Nüüd on need teie värvid ja mina kannan neid oma südame kohal. Mu arm, ma ei saa elada ilma teieta. Oo, püüdke mind välja kannatada!»

Astusin talle teele ette, et ta ei saaks ära minna.

«Püüdke mind välja kannatada,» kordasin veel, «püüdke minuga leppida.»

Catriona ei olnud ikka veel ühtegi sõna lausunud ja minus ärkas hirm, veel suurem kui surmahirm.

«Catriona!» hüüdsin ma ja vaatasin talle pinevalt otsa. «Kas ma tõesti jälle eksisin? Ons tõesti kõik kadunud?»

Tütarlaps pööras oma näo minu poole, julgemata hingata.

«Kas tahate mind tõesti endale naiseks, Davie?» küsis ta nii, tasa, et ma seda vaevalt kuulsin.

«Tahan,» vastasin talle. «Oo, te ju teate, kui väga ma seda tahan!»

445

«Mul ei ole midagi teile lubada ega keelata,» ütles Cat-riona. «Olin esimesest päevast peale valmis teiega tulema, kui te ainult oleksite kutsunud,» kinnitas ta.

Seisime künkaharjal, koht oli tuuline ja lage, meid võidi näha isegi Inglise laevalt, kuid ma laskusin ta ette põlvili liivasse, embasin ta põlvi ja puhkesin nii tormiliselt nutma, et kartsin nuuksuda endal hinge seest. Tugev erutus oli mul kõik mõtted peast pühkinud. Ma ei teadnud, kus ma olen, ega mäletanud, miks ma nii õnnelik olen, teadsin ainult, et Catriona kummardus mu kohale, surus mu pea oma rinnale, ja justkui läbi une kuulsin tema sõnu.

«Davie,» sosistas ta, «Oo, Davie! Tähendab niimoodi mõtlesite te minust? Tähendab nii väga hoolite minust vaesekesest? Oo, Davie, Davie!»

Seda öeldes hakkas ka tema nutma, meie pisarad segunesid ja me olime lõpmata õnnelikud.

Kell võis juba kümne ringis olla, kui ma lõpuks aru sain, mäherdune õnn mulle osaks oli saanud. Ma istusin Catriona vastas, tüdruku käed minu pihkudes, vaatasin talle otsa ja naersin heast meelest nagu laps ning kutsusin teda igasuguste lapsikute hellitusnimedega. Ma ei olnud elus näinud nii kaunist kohta kui need nõlvad Dunkerque'i juures, ja künka tagant kerkivad veskitiivad laulsid mulle kõige kaunimat laulu.

Ma ei tea, kui kauaks me veel oleksime niimoodi jäänud ja kõik enese ümber unustanud, kui Catriona poleks midagi öelnud oma isa kohta. See tõi meid tagasi tegelikkusse.

«Mu väike sõber,» kordasin ikka ja jälle rõõmuga, sest nende sõnadega sain meenutada möödunud aegu, väljendada oma imetlust, aga ühtlasi olla temast tükk maad tähtsam. «Mu väike sõber, nüüd kuulute päriselt minule, olete igavesti minu oma, mu väike sõber, ja selle mehega ei ole teil enam midagi pistmist.»

Tüdruk läks äkki näost valgeks ja tõmbas oma käed tagasi.

«Davie, viige mind tema juurest ära!» hüüdis ta. «Siin on midagi viltu, ta ei ole aus. Midagi on väga viltu ja mu süda on nii koledat hirmu täis. Mida oli tal vaja kuninga laevalt? Mis sõnum see säärane on?» Ja ta sirutas kirja ette. «Mul on niisugune tunne, et see toob Alanile halba. Tehke see lahti, David, tehke lahti ja vaatame järele.»

446

Võtsin kirja, silmitsesin seda ja raputasin pead.
«Ei,» ütlesin siis, «mulle hakkab selline asi vastu — ma ei saa ometi avada võõrast kirja.»
«Isegi mitte selleks, et päästa oma sõpra?» hüüatas Catriona.
«Ei oska öelda,» vastasin mina. «Vist mitte. Kui ma ainult kindlasti teaksin!»
«Teil tuleks ainult pitser katki murda!» vannutas tüdruk.
«Tean,» kostsin mina, «aga mulle hakkab see vastu.»
«Andke siia,» ütles Catriona, «teen ta ise lahti.»
«Ei, mitte teie,» vaidlesin vastu, «iseäranis mitte teie. See kiri on seotud teie isaga ja tema auga, kallis, mis on mõlemad kõva kahtluse all. Selge, et see paik on ohtlik: siin on Inglise laev, teie isa saab sealt kirja, ja siis veel ohvitser, kes kaldale jäi. Ei usu, et too mees üksinda on, küllap tal on kaaslasigi — arvatavasti peetakse meid praegu silmas. Jah, kahtlemata tuleb kiri avada, aga seda peab tegema keegi teine, mitte teie ega mina.»
Olin omadega juba niikaugel, et uljus hakkas maad andma hirmule varjatud vaenlaste ees, kui silmasin Ala-nit. Alan tuli Jamesi jälitamast ja kõmpis üksipäini küngaste vahel. Seljas oli tal vormikuub, hiigla kena muidugi, aga mul tulid külmavärinad ihule, mõeldes, kui vähe sest kenadusest kasu on, kui ta kinni võetakse, paati pannakse ja «Seahorse'i» pardale viiakse — väejooksik, mässaja ning süüdimõistetud mõrtsukas.
«Näete,» ütlesin Catrionale, «sealt tuleb mees, kellel on õigus kiri avada või mitte, just nagu ta ise arvab.»
Seda öelnud, hüüdsin Alanit nimepidi ja me tõusime püsti, et ta meid näeks.
«Ja kui see vastab tõele, kui siin kirjas on tõesti uus teotus sees — kas suudate seda taluda?» küsis Catriona põlevi silmi.
«Minult küsiti umbes sedasama, kui olin teid ainult üks kord näinud,» vastasin talle. «Mis te arvate, mis ma selle peale kostsin? Ütlesin, et kui ma teid nii väga armastan, nagu arvasin tookord armastavat — praegu armastan teid veel palju enam! —, siis abiellun teiega kas või võllapuu all.»
Tütarlapsel tõusis veri näkku, ta astus mu ligi, haaras mu käe ja surus end minu vastu — niimoodi ootasimegi Alanit.
447
Alan lähenes, ebamäärane muie näol nagu alati. «Noh, mis ma sulle ütlesin, David!» naeris ta.
«Igal asjal oma aeg, Alan,» .vastasin. «Praegu on igatahes lugu tõsine. Kuidas teil läks? Meie sõbra kuuldes võite kõnelda kõigest.»
«Jäin pika ninaga,» vastas Alan.
«Meil vedas siis ehk rohkem,» ütlesin mina. «Vähemalt ootab mitu asja teie otsust. Kas seda näete?» jätkasin laevale osutades. «See on kapten Palliseri «Seahorse».»
«Mulle on see laevuke kah justkui tuttav,» vastas Alan. «Oli teisega küllalt tegemist, kui ta Forthis seisis. Aga mis häda pärast ta nii kalda ligi on ajanud?»
«Võin teile öelda, miks ta siia tuli,» vastasin. «Tuli James More'ile seda kirja tooma. Miks ta ikka veel siin seisab, kui kiri juba kätte antud või kohe antakse, ja miks üks ohvitser ennast luidete taga varjab ja kas ta on üksinda või mitte — seda peate juba ise välja uurima.»
«Kiri James More'ile?» küsis Alan.
«Just nimelt,» vastasin.

«Noh, mul oleks ka selles asjas midagi juurde lisada,» ütles Alan. «Möödunud ööl, kui te juba sügavasti magasite, kuulsin, kuidas toosama meesterahvas kellegagi prantsuse keeles juttu puhus, seejärel avati võõrastemaja uks ja pandi jälle kinni.»
«Alan,» hüüdsin mina, «te magasite kogu öö, võin seda tõendada!»
«Oi-oi, iial ei või teada, kas Alan magab või on ärkvel,» vangutas Alan pead. «Kuid asi paistab üsna halb olevat. Näita kirja.»
Andsin kirja temale.
«Catriona, kullake,» ütles Alan, «peate mulle andeks andma, aga praegu on tõesti mu väärt peanupp mängus ja ma pean selle pitseri katki murdma.»
«Olen nõus,» vastas Catriona.
Alan avas kirja, laskis pilgu üle paberilehe libiseda ja laiutas käsi.
«Oh sa lurjus!» surus ta läbi hammaste ja pistis kirja tasku. «Aga nüüd kähku koju ja asjad kokku! Siin ähvardab mind selge surm.» Ja ta hakkas võõrastemaja poole astuma.
Esimesena avas suu Catriona.
«Ta on teid maha müünud?» küsis ta.
«Täpselt nii, mu kallis,» vastas Alan. «Kuid tänu teile
448
ja Davidile jõuan ma veel minema lipsata. Kui ma ainult sadulasse saaksin!» lisas ta.
«Catriona peab meiega kaasa tulema,» ütlesin mina. «Tal ei ole selle inimesega enam midagi tegemist. Me abiellume.» Nende sõnade peale pigistas tüdruk mu kätt.
«Ah olete lõpuks niikaugele jõudnud?» märkis Alan tagasi vaadates. «Igatahes kõige parem, mis te üldse teha saate. Pean teile ütlema, kullakesed, et olete tõesti ütlemata ilus paar.»
Rada, mille Alan oli valinud, viis meid üsna tuuleveski lähedalt mööda ja ma märkasin madrusepükstes meest, kes veski varju hoides kedagi luuras. Nägime teda selja tagant.
«Vaadake, Alan!» andsin ma märku.
«Tsst!» hoiatas Alan mind. «See on juba minu asi.»
Mehe kuulmisele mõjus veski kolin kindlasti halvasti, sest me jõudsime päris tema ligi, enne kui ta meid märkas. Madrus pöördus ringi ja me nägime, et see oli suur, turske, pruuniks põlenud näoga sell.
«Minu meelest, söör,» pöördus Alan võõra poole, «kõnelete te inglise keelt?»
«Non, monsieur1,» vastas mees võimatu aktsendiga.
«Non, monsieur]» osatas teda Alan. «Või niimoodi õpetatakse teile «Seahorse'il» prantsuse keelt, jah? Säh, sa igavene paksmagu, siin on sobiv šoti saabas su inglise kint-sude jaoks!»
Enne kui madrus eest ära sai, hüppas Alan ligi ja virutas talle jalahoobi, mis saatis teise ninali liivasse. Alan seisis õelalt irvitades juures, kuni mees end jalule ajas ja plagama pani.
«On ülim aeg siit kaduda,» ütles Alan ja kiirustas rada mööda edasi, meie tema kannul, kuni jõudsime Bazini võõrastemaja tagaukse juurde.
Juhtus niimoodi, et kui me ühest uksest sisse astusime, sattusime silm silma vastu James More'iga, kes oli tulnud teisest.
«Ruttu,» sosistasin ma Catrionale. «Ruttu trepist üles ja asjad kokku! See, mis siin lahti läheb, pole teie jaoks.»
Seni olid James ja Alan pika ruumi keskel juba kokku saanud. Catriona läks neist ligidalt mööda; kui ta paar

1 Ei, härra (pr. k.).

astet kõrgemale oli tõusnud, pöördus ta ja heitis meestele veel ühe pilgu, kuid seisma ei jäänud. Alani näol säras kõige viisakam ja sõbralikum naeratus, kuid ta hoiak oli nii silmanähtavalt sõjakas, et James haistis ohtu, nagu haistetakse kahjutuid, ja oli kõigeks valmis.

Aeg oli kallis. Alani olukord tolles üksildases paigas, ümberringi ainult vaenlased, oleks heidutanud isegi Cae-sarit. Kuid Alanit see ei häirinud, ta alustas juttu oma tavalisel lõbusal ning naljatleval toonil.

«Veel kord head hommikut, mister Drummond,» ütles ta. «Mis asi see teil siis minuga ajada oli?»

«Noh, see on üsna omavaheline ja pikk jutt,» vastas James. «Minu meelest võib see vabalt oodata, kuni me söönud oleme.»

«Mina selles nii veendunud ei ole,» ütles Alan. «Mul on niisugune arvamus, et te kas räägite nüüd või üldse mitte, sest saime mister Balfouriga äsja teate ja mõtleme peagi teele asuda.»

Nägin Jamesi silmis välgatamas üllatust, kuid ta surus selle alla.

«Mul tarvitseb lausuda üksainus sõna, ja teie plaanid muutuvad kohe,» kinnitas James More, «mul tarvitseb vaid öelda, millest meil jutt tuleb.»

«Siis öelge,» nõudis Alan. «Oh, Davie't ei maksa häbeneda.»

«See tooks meile mõlemale rikkust,» jätkas James. «Noh, kõnelge siis!» hüüdis Alan.

«Kõnelen, kõnelen, söör,» vastas James. «Tegemist on Cluny aardega.»

«Ei või olla!» hüüdis Alan. «Kas saite teateid?»

«Tean ise seda kohta, mister Stewart, ja võin teid sinna viia,» kostis James.

«Taga targemaks läheb!» imestas Alan. «Tõesti vahva, et ma ikka Dunkerque'i sõitsin. Ja see ongi kogu see teie jutt, ah? Nii et muudkui jagame pooleks?»

«See ongi see jutt jah, söör,» vastas James.

«Tore on,» märkis Alan ja lisas siis justkui lapseliku uudishimuga: «Nii et «Seahorse'iga» pole sel midagi pistmist?»

«Millega?» küsis James.

«Või tolle selliga, kelle ma just praegu tuuleveski varjust minema kupatasin?» jätkas Alan. «Nooh, kulla mees, ehk aitab juba valetamisest? Mul on Palliseri kiri taskus.

Kõik on läbi, James More. Te ei saa enam kunagi näidata oma nägu ausate inimeste hulgas.»

Jamesile tuli see ootamatult. Ta seisis viivu liikumatult ja näost valgena, siis aga läks vihast keema.

«Kas sa räägid niimoodi minuga, sa värdjas?» möirgas ta.

«Räpane lojus!» hüüdis Alan ja lajatas teisele vastu lõugu. Järgmisel hetkel ristasid nad juba mõõgad.

Paljastatud terase kõlina peale olin kokkupõrkekohast vaistlikult eemale hüpanud. Järgmiseks nägin hoopi, mille James pareeris nii napilt, et pidasin teda juba kadunud hingeks. Mul välgatas peas teadmine, et ta on ju Catriona isa ja teatavas mõttes ka minu oma, ning ma tõmbasin mõõga tupest ja jooksin neid lahutama.

«Hoia kõrvale, Davie! Oled sa hulluks läinud? Kurat võtaks, hoia ometi kõrvade!» karjus Alan. «Su veri jääb su enese hingele!»

Lõin neil kaks korda mõõgad käest. Vaarusin korraks vastu seina, aga olin kohe jälle nende vahel. Mehed ei teinud minust väljagi, vaid tormasid teineteise kallale kui kaks fuuriat. Ei suuda ma siiani mõista, kuidas nad mind ei haavanud või kuidas ma ise neid kahte Rodomonti[18] ei vigastanud. Kõik keerles mu ümber nagu unenäos, siis kuulsin äkki trepilt valju karjatust ja Catriona hüppas oma isa ette. Samal silmapilgul tungis mu mõõk otsapidi millessegi pehmesse. Tõmbasin relva tagasi — tera oli punane. Nägin, kuidas veri imbus tüdruku kaelarätti, ja mul hakkas halb.

«Kas tahate ta minu silma all maha lüüa ja mind niisamuti?» hüüdis Catriona.

«Minu arved temaga on klaarid, kullake,» vastas Alan ja läks istus lauale, käed vaheliti rinnal ning paljas mõõk peos.

Tükk aega seisis tüdruk hingeldades ja pärani silmi tema ees, siis pöördus äkki ringi ja vaatas isale otsa.

«Kaduge siit!» karjus ta. «Ma ei või näha teie teotust; jätke mind ausate inimestega. Mina olen Alpini tütar! Kaduge siit, Alpini poegade häbi!»

See oli hüütud niisuguse ägedusega, et unustasin hirmu, mis oli mind haaranud verist mõõka nähes. Isa ja tütar seisid silm silma vastas, tüdrukul punane laik kaelarätil,

451

mees näost valge kui lubi. Tundsin teda küllalt hästi, teadsin, et Catriona sõnad olid tabanud teda kõige hellemasse kohta, kuid ta püüdis ikka veel praalivat tooni võtta.

«Nojah,» ühmas ta ja pistis mõõga tuppe, kuigi pidas Alanit veel teraselt silmas, «kui see kaklus nüüd sellega möödas on, siis võtan tõesti oma kohvri ja.. .»

«Siit ei vii keegi ühtegi kohvrit välja peale minu,» lausus Alan.

«Söör!» hüüatas James More.

«James More,» märkis Alan jahedalt, «see daam, teie tütar, abiellub minu sõbra Davie'ga, ning ainult seda arvesse võttes lahkute teie siit terve nahaga. Kuid võtke mu nõu kuulda ja hoidke ennast edaspidi minu teelt kõrvale. Te võib-olla ei usu, aga ka minu kannatusel on piirid.»

«Olge te neetud, söör, kõik mu raha on kohvris!» hüüdis James.

«Mul on väga kahju,» ütles Alan, nägu halja täis, «aga nüüdsest peale on see minu.» Ja lisas siis tõsisemal häälel: «Võtke mu nõu kuulda, James More, ja kaduge sellest majast.»

James paistis hetke endamisi aru pidavat, aga arvatavasti oli ta jõudnud Alani vehklemisoskuses veenduda, sest korraga võttis ta oma kübara, jättis surmamõistetu ilmel meie kõigiga järjest jumalaga, ja oligi läinud.

Mina aga sain nagu luupainajast lahti.

«Catriona,» hüüdsin ma, «mina tegin seda — minu mõõk haavas teid! Kas haav on sügav?»

«Tean, Davie, et teie, ja armastan teid seetõttu veelgi enam. See juhtus teil toda A^ääritut meest, minu isa, kaitstes. Näete,» näitas ta mulle veritsevat kriimustust, «näete, tegite minust sõjamehe. Nüüd olen haavatud nagu mõni päris sõdur.»

Sattusin joovastusse tüdruku vahvusest ja rõõmust, et haav nii tühine. Embasin teda ja suudlesin haava.

«Ja mind, kes ma kunagi ära ei ütle1, jäetakse ilma suudluseta?» nurises Alan, lükkas mu kõrvale ja haaras Catrional õlgadest. «Kullake,» ütles ta, «olete tõeline Alpini tütar. Kõike arvesse võttes on ka Davie tore mees ja võib teie üle uhkust tunda. Kui ma kunagi

[18] kodomont — kelkiv ning keevaline saratseenide kuningas itaalia luuletaja Lodovico Ariosto (1474—1533) poeemis «Raevunud Orlando».

naise peaksin võtma, siis otsin oma poegadele emaks just niisuguse naise nagu teie. Võtke arvesse, et kannan kuninga nime ja kõnelen ainult tõtt.»

452

Alan kuulutas seda säherduse siira imetlusega, et tüdruk oli ülimalt meelitatud ja mina niisamuti. Tema kiitus nagu pesi meid puhtaks James Morel häbitegudest. Aga juba järgmisel hetkel oli Alan jälle endine.

«Lubage lahkesti, kullakesed,» ütles ta. «Kõik on ju väga kena, kuid Alan Breck on siin võllapuule pisut lähemal, kui ta ise tahaks. Pagana pihta, on viimane aeg sääred teha.»

See jutt tõi meid mõistusele. Alan jooksis üles ja tõi meie reisikotid ning James More'i kohvri, mina korjasin trepilt Catriona kompsukese ning me valmistusime sellest ohtlikust majast lahkuma. Kisades ja kätega vehkides astus Bazin meile uksel ette. Kui ennist mõõgad tupest-tõmmati, kadus mees laua alla, kuid nüüd oli ta jälle julgust täis kui lõvi. Arve oli maksmata, tool lõhutud, Alan tema sööginõude otsa istunud ja James More hoopis jalga lasknud.

453

«Sähke, võtke,» hüüdsin ma ja viskasin talle mõned luidoorid, sest minu meelest polnud aega arveid kokku võtma hakata.

Peremees sööstis raha korjama ja meie tormasime temast mööda vabadusse. Kolmest küljest ruttasid võõrastemaja poole madrused, et seda sisse piirata, siinsamas viipas James More kübaraga, et neid takka kiirustada; otse tema taga vehkisid veskitiivad kui nõdrameelse käed.

Alan heitis vaenlastele ainsa pilgu ja pistis jooksma. James More'i kohvri näol pidi ta kaasas tassima ränka lisaraskust, aga ma usun, et ta oleks pigem elu andnud kui oma sõjasaagi maha jätnud. Sellegipoolest jooksis ta nii kiiresti, et ma vaevaga talle järele jõudsin, ning imestuse ja vaimustusega nägin ma, et tüdruk püsis mu kõrval.

Kohe, kui me nähtavale ilmusime, jättis vastaspool igasuguse ettevaatuse, ning karjudes ja üksteist hõigetega ergutades nagu jahil tormasid madrused meile järele. Meil oli umbes kahesajajardine edumaa ja tagaajajateks lõppude lõpuks ainult rangjalgsed merekarud, kellest kuidagi poleks uskunud, et nad meist kiiremini jooksevad. Arvatavasti olid neil ka püstolid ühes, aga nad ei julgenud neid Prantsusmaa pinnal paugutada. Niipea kui ma märkasin, et me mitte ainult ei hoia edumaad, vaid hakkame seda ka pisitasa suurendama, olin üsna kindel, kuidas see jooks lõpeb. Sellest hoolimata tuli siiski kaunis kibedasti liduda, sest Dunkerque'ini oli veel hea tükk maad. Kui me siis lõpuks ühe künka varjust välja jõudsime ja nägime selle taga rühma garnisoni sõdureid rividrilli tegemas, olin väga nõus Alani märkusega.

Alan jäi nimelt korrapealt seisma, pühkis higist laupa ja ütles:

«Üks ütlemata kena rahvas see prantsuse rahvas.»

Lõpetuseks

Vaevalt olime terve nahaga Dunkerque'i müüride vahele pääsenud, kui hakkasime sõjanõu pidama. Olime mõõga ähvardusel röövinud isalt tütre — iga kohtunik oleks ta kohe vanemale tagasi andnud ja meid Alaniga trellide taha pistnud. Kuigi meil oli õigustuseks kapten Palliseri kiri, ei olnud Catrional ega minul erilist tahtmist seda ava-likkuse

454

ette tuua. Asjaolusid arvesse võttes paistis olevat kõige mõistlikum viia tüdruk Pariisi tema enese klanni pealiku Bohaldie Macgregori juurde, kes ühelt poolt oleks rõõmuga valmis oma sugulast aitama ja teiselt poolt ei tahaks ka Jamesi häbisse saata.

Liikusime edasi õige aeglaselt, sest Catriona ei olnud hoopiski nii hea ratsutaja kui jooksja ja oli pärast neljakümne viiendat aastat vaevalt üldse sadulasse saanud. Kuid lõpuks jõudsime ikkagi pärale: pühapäeva varahommikul sõitsime Pariisi sisse ning kiirustasime kohe Alani juhtimisel Bohaldie't otsima. Too elas väga ilusas majas ja õige suurejooneliselt, mida võimaldas šoti fondist saadav pajuk ja tema eratulud. Mees tervitas Catrionat kui oma perekonna liiget ning paistis üldse olevat väga viisakas ja peenetundeline, aga mitte eriti avameelne. «Vaene James!» ütles ta pead vangutades ja naeratades, nii et ma arvasin kohe, et ta teab rphkem kui räägib. Näitasime talle Palliseri kirja ja mehe nägu venis pikaks.

«Vaene James!» kordas ta uuesti. «Ja ometi leidub Jamesist veel halvemaidki inimesi. Aga lugu on paha küll. Oi-oi, ta pidi enese täielikult unustama! See on äärmiselt eba-sooviiav kiri. Ent sellest hoolimata, härrased, ei näe ma põhjust, miks me peaksime selle avalikkuse ette tooma. Halb on see lind, kes oma pesa reostab, — oleme ju ühed šotlased kõik ja mägismaalt pärit.»

Välja arvatud ehk Alan, olime kõik sellega nõus. Veel lihtsamalt lahendati meie abiellumise küsimus, mille Bohaldie võttis enda peale, nagu poleks sellist isikut nagu James More olemaski. Kõigi oma peente kommete ja asjakohaste prantsuse komplimentidega oli ta suurepärane pruudiisa. Alles siis, kui kõik juba möödas ja tervisetoostid joodud, mainis ta, et ka James on Pariisis, olevat saabunud paari päeva eest ja lamavat praegu surivoodil. Lugesin juba oma naise näost, mis tal mõttes.

«Lähme teda vaatama,» panin ette.

«Kuidas soovite,» vastas Catriona. (See oli meie abielu esimesel päeval.)

James More elas samas linnajaos kus ta pealikki, ühes suures majas tänavanurgal. Meid juhatati üles ärklituppa, kus haige lamas ja puhus torupilli. Nähtavasti oli ta pilli Bohaldielt laenanud, et haiguse ajal meelt lahutada. Ehkki ta nii osav mängija ei olnud kui tema vend Rob, tegi ta siiski päris head muusikat. Oli imelik vaadata, kuidas

455

prantslased trepil trügisid, et seda kuulda, ja kuidas mõned neist naersid. James More lebas poolistukil viletsal õlgkotil. Juba esimesest pilgust oli selge, et teda ei ole kauaks. Kahtlemata oli ülekohus, et ta pidi surema sellises kohas. Aga isegi praegu ei saa ma tema lõpust rahulikult kirjutada. Muidugi oli Bohaldie teda ette valmistanud: James teadis, et oleme juba Catrionaga abielus, soovis meile õnne ning andis oma õnnistuse nagu tõsine patriarh kunagi.

«Mind ei ole ilmaski mõistetud,» ütles ta, «ja ilma norimata annan ka teile mõlemale andeks.» Siis hakkas ta jälle lobisema täpselt samuti nagu vanastigi, oli lõpuks nii lahke, et puhus meile kaks torupillilugu, ja enne kui ma ära minna jõudsin, laenas mult natuke raha. Tema käitumine ei reetnud vähimatki märki häbist, küll oli aga näha, et talle meeldib andeks anda — selleks oli ta kohe alati valmis. Niipalju kui mina mäletan, andestas ta mulle iga kord, kui teda vaatama läksime, ja kui ta nelja päeva pärast hinge heitis, tegi ta ka seda säherduse pühaliku ning leebe naeratusega, et katkusin endal viha pärast juukseid. Matsin ta maha, aga mida tema hauakivile kirjutada, seda ma välja ei nuputanud — lõpuks jõudsin otsusele, et kõige lihtsam on sinna ainult surma kuupäev panna.

Pidasin mõistlikumaks mitte enam Leydenisse minna: olime ju seal elanud nagu õde ja vend ning kahtlemata oleks imestust äratanud, kui me nüüd abielupaarina tagasi oleksime pöördunud. Šotimaa oli meile ainus õige paik ja sinna me ühe Hollandi laevaga purjetasimegi, niipea kui olin Leydenisse jäänud asjad kätte saanud.

Aga nüüd, miss Barbara Balfour — et daamidele eesõigust anda — ja Shaw' noor isand mister Alan Balfour, on mu jutt lõpule jõudmas. Kui te hoolega järele mõtlete, leiate, et suuremat osa selle tegelastest olete ka ise näinud ja nendega kõnelnud. Alison Hdstie Limekilnsist kiigutas teie kätkit, kui olite veel liiga väikesed, et seda tähele panna, ja tema oli see, kelle hoole all te kõndimas käisite, kui juba veidi suuremaks saite. Väga ilus ja tähtis daam, kes on ka miss Barbara ristiema, pole keegi muu kui toosama miss Grant, kes omal ajal ülemprokuröri majas David Balfouri nii mõnigi kord narriks tegi. Huvitav oleks teada, kas te mäletate veel lüheldast, kõhnavõitu, elava

456

olekuga isandat, kes, parukas peas ja suur lai mantel seljas, ühel õhtul pimedas Shaw' lossi tuli. Teid aeti veel voodist välja ja toodi alla söögisaali, et seal siis nõndanimetatud mister Jamiesonile esitleda. Või on Alan unustanud, mis ta mister Jamiesoni ettepanekul tegi — äärmiselt riigivastane tegu, mille eest teda seaduseparagrahvi põhjal oleks võidud üleski puua —, ei rohkem ega vähem kui jõi meretaguse kuninga terviseks. Igatahes veidrad asjad tublide viigide majas! Kuid mister Jamieson on juba kord sellises eesõigustatud seisundis, et võib kas või mu vilja-aidale tule otsa pista; Prantsusmaal tuntakse teda rohkem rüütel Stewartina.

Mis Davie'sse ja Catrionasse puutub, siis tahan teid lähematel päevadel hoolega jälgida, et näha, kas julgete oma isa-ema üle naerda. Tõsi küll, me ei olnud nii targad, kui oleksime võinud olla, ja tegime vahel sääsest elevandi. Aga kui te ükskord suureks saate, näete, et ka kaval miss Barbara ja isegi vapper mister Alan ei olegi nii eriti palju oma vanematest targemad. Sest inimese elu selsinasel maamunal on juba kord üks üpris isevärki asi. Kõneldakse, et inglid nutavad, kui nad alla maa peale vaatavad, aga mina usun, et pigem hoiavad nad endal naerust kõhtu kinni. Ent maha vaikinud ei ole ma mitte kui midagi, sest seda pikka juttu alustades võtsin kindlalt nõuks kõnelda kõigest nii, nagu tegelikult oli.

Aberlady — aberleidi
Airlie — eerli
Alan — alen
Alan Water — alen uooter
Alban — oolben
Alexander — alig'zaander
Aline — aliin
Alison — alisn
Allan — alen
Allardyce — "alerdaiss
Alloa — aloue
Almond Water — aamend uooter
Alpin — alpin
Andie — andi
Angus — anges
Annie — ani
Anster — anster
Appin — apin
Applecross — xaplkross
Ardgour — aadguer
Ardnamurchan — aadne 'morhhen
Ardshiel — aadsil
Argyll — aa'gail
Arisaig — ariseig
Arthur — aafer
Athole — afel
Aucharn — oohhern
Baith — beif
Balachulish — balah^huulis

Balfour — balfor
Balfron — balfren
Balquidder — balkvider
Barbara — baab(e)re
Barby — baabi
Bass — bass
Baxter — bakster
Bazin — bazaan
Belflower — "belflauer
Ben Alder — ben oolder
Ben More — ben moor
Berwick Law — berik loo
Black — blak
Bohaldie — bo^haldi
Bournemouth — boonmef
Breadalbane — bre'doolbin
Breck :— brek
Bristo — bristou
Broughton — brootn
Brown — braun
Bruntsfield — brantsfiild
Burns — boonz
Cadell — kadi
Caesar — tseesar
Calton — kaaltn
Cameron — kamren
Campbell — kambl
Canna — kane
Canongate — kanengeit
Cantyre — kan taier
Carline — kaalain
Carolina — kare'laine
Carriden — kariden
Castleton — kaasslten
Cateran — kateren
Catherine — kafrin
Catrine — katrin
Catriona — katrf oune
Charles — tsaalz
Charybdis — haViibdis
Clackmannan — klak'manen
Clackmannan Pool '— klak manen puul
Claymore — 'kleimoor
Clouston — kluusten

Cluny — klani
Clyde — klaid
Cockenzie — ko'kenzi
Colinton — kolinten
Colstoun — korstuun
Cope — koup
Corran — koren
Corrynakiegh — korfnäki
Costorphine — kosterfiin
Covenant — kavinent
Craiglieth — kreig liif
Cramond — kramend
Culloden — ke'lodn
Culross — "kuuross
Dale — deil
Dalrymple — daLrimpl
David — deivid
Davie — deivi
Dean — diin
Dhu — duu
Dirleton — dööltn
Dochart. — dohhart
Douglas — dagles
Drummond — dramend
Drummossie — dra^mossi
Dumfries — dam friis
Duncan — danken
Duncansby — dankenzbi
Dundas — dan däss Dundee — dan'dii
Dunkerque — dön'kerk
Dunswire — danzuair
Duror — djuurer
Dysart — daissert
Earraid — ir'reid
Ebenezer — ebi^niizer
Edie — iidi
Edinburgh — edinb(e)re
Elchies — elh'hiis
Eli *- iilai
Elias — ilaies
Emmet — emit
Errocht — er'roht
Erskine — ooskin
Essendean — vesndiin
Essen-Waterside — esn uootersaid
Ettrick

Forest — etrik
forist Eyebrough — aibro
Fidra — fidre Fife — f aif
Figgate Whins — figet
u'inz Fletcher — fletser
Forth — foof
Fort William — foot uiljem
Fraser — freizer
Gavar — gavaar
Gebbie — gebi
Geordie — dzoodi
George — dzoodz
Gillane — gilein
Gladsmuir — gladzmiur
Glasgow — glaasgou
Glencoe — glenskou
Glengyle — glen'gail
Glenorchy— gle'norhhi
Glenteithy — glen^tifi
Glenure — gle niur
Grace — greiss
Graham — greiem
Grange — greindz
Grant — grant
Halkett — hoolkit
Hall — hool
Hastie — heisti
Hawes — hooz
Heasy-Oasy — hiizi ouzi
Hellevoetsluis — hellevuutslois

Henderland — henderlend High Street — hai strut Holderland — houlder-lend
Holderness — "houlderness Hope Park — houp paak Hoseason — ho'siizn Hunter's Bog — hanterz
bog
Inverary — invereeri ïnverkeithing —
inver'kiifing Inveronachile —
invero nähhil Inversnade — inverz'neid Iona,— afoune Ile-de-France —
ildöfraanss

James — dzeimz Jamieson — dzeimisn Jean — dziin Jennet — dzenit John — dzon

Katrine — kätrin Kai — kei
Kilkerran — kif keren Kilrennet — kifrenit Kingairloch — kinger lohh King's Park — kingz paak Kinlochaline —
kinlohhe'liin Kirkcaldy — köökooldi Koalisnacoan —
koalisnä'kuen

Lamb — läm
Lang Dykes — läng daiks Lapraik — läpVaik Lee — Iii
Leith Walk — liif uook Leith Wynd — liif iTind Lesmahago — lesmeliei-gou
Lettermore — letermoor Lettervore — letervoor Leven — liivn Leyden — leiden Limekilns — laimkilnz Linnhe — lini Little Minch — litl mints Lochaber — loh'haber Lochay — loh^hei Lochend — loh'hend Lothian — louvien Louis — luii Lovat — lovet Luckenbooth — lakenbuuf Lyon — laien
Macbean — mek'bein Maclaren — meklaren Maccoll — me'kol Macgregor — me'greger Macintosh — me'kintes Mackiegh — mekii Maclean — mek lein Macpherson — mekToossn Macrimmon —
mekrimen Macrob — mek'rob' Mally — mali Mamore — 'meimoor Margaret ■— maagrit May — mei McGillie — me'gili Melons — moloon Minch — mints Morar — moorer More — moor Morven — mooven Mouter — mauter
Mull — mal
460
Mungo — mangou Musselburgh — maslb(e)re
Neil — niil
Netherbow — 'neverbou Newhall — Vjuuhool
Ochil — ouhhil Ogilvy — 'ouglvi Orkney — ookni
Palliser — paliser Patrick — patrik Peebles — piiblz Pent.land — pentlend Perth — poof Phadrig — fadrig Picardy — pikerdi Pitarrow — pit'arou " Pittencrieff — ^pitnkriif Prestongrange — prestn-
greindz Prestonpans —
prestn'panz
Queensferry — ku'iinzferi
Ramsay — ramzi Rankeillor — ran kiiler Rannoch — Vanohh Ransome — ranssem Ratho — raafou Riach — "riiehh Robbie — robi «Rose» — rouz Roy — roi Rum — ram
Sandie — sandi Sang — sang Scott — skot Scougal — skugal

«Seahorse» — siihooss Shaw — šoo Sheamus — šiimes Shetland — šetlend Shu an — šuan Silvermills — silvermilz Simon — saimen Skerryvore — "skerivoor Skye — skai Skylla — skülla Stevenson — stiivnsn Stewart — stjuuert Stewart Hall — stjuuert hool

Stirling — stööling Stockbridge — stokbridž Strathire — stra'faier

Tarn — täm Tantallon — tan'talen Tay — tei Teith — tiif «Thistle» — fisl Thomas — tomes Tibbie — tibi Tiree — tai'rii Tolbooth — Holbuuf Torosay — torosei Torran — toren Torrance — torens Tynedrum — taindrem

Uam Var — j uuem vaar Uistean — juistiin

Vore ■— voor Vourich ■— Vurihh

"Walker — uooker West Bow — u'est bou William ■— u'iljem Worcester — vuster Wrath — raaf

SISUKORD

RÖÖVITUD

Keskmisele ja vanemale koolieale.
Роберт Луис Стивенсон. ПОХИЩЕННЫЙ. КАТРИОНА. На эстонском языке. Переводчик: Э. Хейнасте. Иллюстрации: Х. Эельма. Таллин, изд-во «Ээсти раамат».
Toimetaja L. Targo. Kunstiline toimetaja H. Tikand. Tehniline toimetaja R. Lusti. Korrektorid A. Kiho ja E. Viise. Laduda antud 28. XI 1974. Trükkida antud 21. IV 1975. Trükipaber nr. 3, 54X84/16 — M. Gorki nim. Paberivabrik, Leningrad. Trükipoognaid 29,0. Tingtrükipoognaid 24,36. Arvestus-poognald 26,24. Trükiarv 50 000. «Eesti Raamat», 200090 Tallinn, Pärnu mnt. 10. Tellimuse nr. 804. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk t. 58. Hind 90 kop.